

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij N. Giffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N^o. I.

20 SEPTEMBER 1888.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Aan mijne Lezers. — Officieel gedeelte: Programma der Tooneelschool enz. — Het Tooneel in Amsterdam. — Uit Frankrijk. — Max. van Br.: Het Tooneel in Duitsland. — Lector: Uit verschillende Tijdschriften. — Personalia. — Snippers. — Nieuwe Uitgaven.

Aan mijne Lezers!

Bij het begin van zijn 18^{en} Jaargang verschijnt ons Tijdschrift in eene nieuwe gedaante en in een ander karakter. In plaats van 4 afleveringen op ongeregelde tijden zal er gedurende het aanstaande winterseizoen, geregeld eene om de veertien dagen onzen leden en intekenaars worden toegezonden.

Eene dergelijke hervorming had ik reeds twee jaren geleden voor oogen, toen ik bij het aanvaarden mijner taak de toenmalige inrichting van ons orgaan zelf aan eene critiek onderwierp. En het besef van zijn onvolkomenheden heeft mij gedurende den tweejarigen duur van mijn redacteurschap geen oogenblik verlaten. Ik begreep dat het, onregelmatig verschijnend, gevuld met moeilijk saamgebrachte artikelen, door het grootste deel onzer leden wel ongelezen zou blijven. Men neemt de moeite niet eenmaal om de aflevering open te snijden, bergt het weg in zijn boekenkast, of laat het rondslingeren, en . . . beklagt er zich over, dat het zoo weinig belangwekkends geeft. Nog vóór dit ter jongste Alg. Vergadering openhartig bekend werd, had ik dit zelf maa-

al te goed begrepen. Langs dezen weg verhoopen men de kosten — die niet hoog — en de moeite — die niet gering was — te vergeefs.

Gelukkig stelde eene kleine verhooging der begrotingspost mij in staat tot het nemen eener proef met een veertiendaagsche uitgave. Deze zou de band tusschen het Verbond en zijn leden, tusschen de Afdelingen onderling, nauwer kunnen aanhalen; in haar zou men een middel hebben om zich gemakkelijk tot elkaar in betrekking te stellen; zij zou de aandacht onzer leden regelmatig kunnen vestigen op hetgeen er binnen en buiten onze grenzen in de tooneelwereld voor belangrijks voor mocht vallen; zij, eindelijk, veroorloofde de behandeling van vraagstukken van den dag. Daarenboven, de omvang van elke aflevering in het bijzonder zou niet meer afschrikwekkend groot worden; in korten tijd kan men van den inhoud kennis nemen en dus voortaan met kennis van zaken oordeelen over de meer of minder belangrijkheid van het Orgaan.

Dat dit in het nu volgend jaar beantwoorden zal aan de eischen, welke ik zelf aan het Orgaan van een Verbond als het onze meen te moeten stellen, zal ik allerminst beloven. Reeds de beperktheid der mij ten dienste staande middelen maakt dit bij voorbaat onmogelijk, en vooral het vinden der gewenschte medewerking blijft het moeilijkst gedeelte van mijn taak. De weinigen, die ten onzent regel-

matig aan tooneelstudiën doen, zien bijkans allen hun krachten reeds door andere organen in beslag genomen en 't honorarium, door mij uit te betalen, is uiterst gering. Gelukkig heb ik betrouwbare beloften ontvangen, dat men mij althans niet geheel alleen zal laten staan. En de algemeenheid van den wensch onzer leden om het orgaan in te richten gelijk ik het nu ga doen, verlevendigt mijn hoop er op, dat de ontevredenen van vroeger nu ook eens zullen toonen eene ondankbare taak te willen helpen verlichten. Blijkt het aan het eind van dit winterseizoen, dat ook deze proeve geene waardeering heeft kunnen vinden, dan zal ik, naar ik hoop, van mij zelf mogen verklaren:

Ich habe das Meinige gethan,
maar er ook tot mijn medeleden op moeten laten volgen:

»Thun sie das Ihrige''

Amst. Sept. '88

L. SIMONS Mz.

PROGRAMMA VAN HET ONDERWIJS

TE GEVEN AAN DE

TOONEELSCHOOL

gedurende den Cursus 1888—1889.

COMMISSIE VAN BEHEER EN TOEZICHT:

de HH. Prof. B. J. STOKVIS, *Voorzitter.*

» J. A. ALBERDINGK THIJM, *Ond.-Voorz.*

Jhr. Mr. J. F. BACKER, *Secretaris.*

A. ISING.

J. M. HASPELS.

Prof. G. A. v. HAMEL, } *Gedelegeerden der Maatsch.*
de Heer Dr. H. C. ROGGE, } »*Tot Nut van 't Algemeen''.*

Mevr. O. WÜSTE—VON GÖTSCH,

Freule E. J. BICKER,

Mevr. L. C. BOISSEVAIN—TOE LAER,

» E. GOMPERTZ—JITTA,

*Dames-
Patronessen.*

Directeur: de Heer S. J. BOUBERG WILSON.
Inwon. Directrice: Mevr. de Wed. H. RENNEFELD—
LÖWENSTAM.

Onderwijs wordt gegeven door:

Mw. J. CHR. STOETZ, in *Voordracht en Spel op het Tooneel.*
den Hr. A. J. LE GRAS, » *Voordracht en Kunst van Grimeeren.*
Mej. TITIA VAN GELDER, » *Voordr. van vreemde Talen.*
Mej. AAFKE KUIJPERS, » *Uitspraak en Stemvorming.*
den Hr. THEO. C. SIMONS, » *Hoogere Mimiek, Costumeerkunde, Aesthetica en Teekenen.*
den Hr. A. REYDING, » *Costuumkunde.*

den Hr. J. H. RÖSSING, in *Techniek v. h. Dre*
den Hr. S. J. BOUBERG WILSON. » *Geschied. der Dn Letterk., Lezen, derl. en Algem. geschied. en Ned. t.*
den Hr. L. SIMONS, Mz, » *Nederlandsche Ta*
den Hr. A. J. VAN DRAGT, » *Nederl. Letterkuna*
Mw. M. J. L. GALLAS—SMITS, » *Fransche en Hoo*
Taal- en Letter
Mej. F. P. VAN OVERZEE, » *Engelsche Taal.*
Dr. F. L. ABRESCH, » *Mythologie en Kern der Oudheid.*
den Hr. A. D. HAGEDOORN, » *Land- en Volkenk.*
Dr. N. P. KAPTEIJN, » *Rekenen.*
Mej. N. STEMMERIK, » *Costuumnaaien.*
den Hr. W. J. C. DE BLÉCOURT, » *Schermen } en Mim.e*
den Hr. J. M. G. E. WITT, » *Dansen } Plast. Oe*

Overzicht van het getal Lesuren in de week.

Vakken:	Klassen:				
	I, II,	III, IV,	V.		
I. Lezen	5	—	—	—	—
I. Voordr. en Spel (Mw. Stoetz) *	—	5	6	—	—
I. Voordr. en Grimeeren (de Hr. Le Gras)	—	3 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	—	—
II. Lezen en Voordr. in Fransch en Hoogd.	—	1	2	—	—
III. Uitspraak en Stemvorming.	2	1	2	—	—
IV. H. Mimiek en Costumeere.	—	1	1	—	—
IV. Costuumkunde.	—	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	—	—
V. Techniek van het Drama	—	1	1	—	—
V. Geschied. der Dram. Letterk.	—	1	1	—	—
VI. Aesthetica	—	1	1	—	—
VI. Teekenen	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	—	—
VII. Nederl. Taal en Letterkunde (de Hr. Simons)	3	1	1	—	—
VII. Id. id. (de Hr. v. Dragt)	—	1	1	—	—
VII. Id. id. (de Hr. Bouberg Wilson)	2	—	—	—	—
VIII. Fransche Taal en Letterkunde	6	4	2	—	—
IX. Hoogd. Taal en Letterkunde	—	3	2	—	—
X. Engelsche Taal	—	1	1	—	—
XI. Vaderlandsche Geschiedenis	1	—	—	—	—
XI. Algemeene Geschiedenis	2	2	2	—	—
XII. Mythol. en Kennis d. Oudheid	—	1	1	—	—
XIII. Land- en Volkenkunde	1	—	—	—	—
XIV. Rekenkunde	1 ¹ / ₂	—	—	—	—
XV. Costuumnaaien	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	—	—
XVI. Schermen, Dansen en Mim. en Plast. Oefeningen.	4 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	—	—
Totaal	31	35 ¹ / ₂	35 ¹ / ₂	—	—

*). NB. De vakleeringen krijgen 1¹/₂ uur afzonderlijk les.

Nadere omschrijving van het onderwijs.

I. Lezen, Voordracht en Spel.

- Kl. I, II. Het Leesonderricht strekt ter voorbereiding van de lessen in Voordracht, en stelt zich ten doel zoowel het gelezene goed te doen begrijpen, als eene zuivere uitspraak en een natuurlijken leestoon te doen verkrijgen.
- Kl. III, IV. Oefeningen in Voordracht van proza en poëzie uit onzen tijd. — Een aanvang wordt gemaakt met de Lectuur en Voordracht van classieke dichtwerken. — Oefeningen in het spelen van kleine en eenvoudige tooneelstukjes.
- Kl. V. Voortzetting en uitbreiding der Voordracht van classieke en moderne dichtwerken. — Id., id. der oefeningen op het tooneel, door vertooning van moeielijker moderne dramatische werken en fragmenten van het classieke repertoire.

II. Voordracht in Fransch en Hoogduitsch.

- Kl. III—V. Deze lessen worden gegeven met het doel, om door het overwinnen der moeielijkheden aan het lezen in vreemde talen en aan de uitspraak van deze verbonden, zoowel eene goede voordracht der leerlingen te verkrijgen, als hunne stemmiddelen te ontwikkelen. Dit onderricht strekt dus ter aanvulling van het sub I en III genoemde.

III. Uitspraak en Stemvorming.

- Kl. I—V. Door dit onderwijs tracht men de fouten in spraak en uitspraak, zoo voor klinkers als medeklinkers, te verbeteren; de stem te ontwikkelen, en het gehoor te oefenen, zoowel bij het spreken en lezen, als óók door middel van den zang.

IV, a. Hoogere Mimiek en Costumeeren.

- Kl. III—V. Onder »Hoogere Mimiek» wordt verstaan: onderricht in het aannemen van academische standen en het vormen van groepen, het voorstellen van allerlei karakters en de uitdrukking van hartstochten. — Door oefeningen in »Kunst van Costumeeren» moeten de leerlingen leeren zich te kleeden en te bewegen, hoofdzakelijk in het classiek costume en dat uit de XVIIde eeuw.

IV, b. Costuumkunde.

- Als voordracht wordt den leerlingen een beknopt, maar zoo volledig mogelijk overzicht gegeven van de geschiedenis der kleederdrachten, toegelicht door platen, teekeningen en, soms ook, door werkelijke costumes e. a. voorwerpen. De leerlingen houden aantekening van het gesprokene en teekenen de ter verduidelijking op 't bord gemaakte schetsen na. — Aan 't eind van iederen cursus wordt het een en ander meegedeeld van de kleurenleer in verband met de compositie van costumes.
- Kl. IV, V. 1e jaar. Inleiding. Geschiedenis van het costume op het tooneel. Historische kleederdrachten in de Oudheid en Middeleeuwen.
- Kl. IV, V. 2e jaar. Costumes van den Renaissance- en den Nieuwen tijd.

V. Techniek van het Drama en Geschiedenis der Dramatische Letterkunde.

- Kl. III—V. Wezen en inrichting van het drama in zijne verschillende soorten. — Literarische en technische critiek. — Een en ander over de inrichting van het tooneel, en den hedendaagschen toestand van tooneel, tooneelspeelkunst en tooneelletterkunde in Nederland, Frankrijk en Duitschland.
- Kl. III, IV. Algemeene Geschiedenis van de dramatische letterkunde der Grieken en Romeinen en van de Middeleeuwen.
- Kl. V. Id. id. van de voornaamste volkeren in den Nieuwen tijd.

VI. Aesthetica en Teekenen.

- Kl. III—V. Door »Aesthetica» worden algemeene grondbegrippen van het schoone in de beeldende kunsten gegeven en opmerkingsgave en oordeel gescherpt door de beschouwing van verschillende kunstwerken in musea en op tentoonstellingen.
- Kl. I—V. Het teekenonderwijs wil, naast oefening van oog en hand, de aankweeking van den schoonheidszin, en moet bovendien zooveel kennis van het gelaat geven als onontbeerlijk is voor het volgen der lessen in Mimiek en Grimeeren. De leerlingen werken naar voorbeelden, pleistermodellen en de natuur.

VII. Nederlandsche Taal- en Letterkunde.

- Kl. I, II. Het onderricht in de taal beoogt uitsluitend een practisch doel. Van de »Spraakkunst» wordt slechts geleerd wat noodig is voor het zuiver schrijven en 't begrijpen der moedertaal. Veel zorg wordt besteed aan het tot bewustzijn brengen van de beteekenis der woorden, terwijl ook het uitdrukken der gedachten door spreek- en steloefening wordt bevorderd.
- Kl. III, IV. Herhaling en uitbreiding van het in de vorige klassen geleerde. — De kennis van de beteekenis der woorden wordt bevorderd door het zoeken der tegenstellingen, het onderscheiden der synoniemen en de studie der woordvorming. — Spreek- en steloefeningen naar aanleiding van thuisgelezen en in de klasse besproken proeven van dramatische letterkunde.
- Kl. III, IV. Letterkunde van de XIXe eeuw. Lezen en verklaren van dicht en ondicht uit de XVIIe en XVIIIe eeuw, waarbij vooral de dramatische letterkunde beoefend wordt. Historische toelichtingen.
- Kl. V. Geschiedenis der letterkunde. — Lezen en verklaren van classieke drama' in nieuwe vertalingen.

VIII. Fransche Taal- en Letterkunde.

- Kl. I, II. Zooveel mogelijk in overeenstemming met de wijze waarop de moedertaal wordt aangeleerd, tracht men de leerlingen zich het Fransch te doen eigen maken door, naar een systematisch ingericht handboek, woorden en zinnen van buiten te leeren en daaraan lees- en vertaal oefeningen te verbinden. Lectuur en vertaling van eenvoudige prozastukken en gedichten.
- Kl. III—V. Lezen, verklaren en vertalen van classieke

tooneelstukken, óók van de XIXe eeuw. — Poëzie, maar vooral proza wordt uit het hoofd geleerd en telkens herhaald, ten einde woorden, vormen en zinswendingen zich vast in het geheugen te doen prenten. — NB. Het onderwijs wordt in de klassen III, IV en in klasse V afzonderlijk gegeven.

IX. Hoogduitsche Taal- en Letterkunde.

Eerst nadat de noodige vorderingen in het Fransch zijn gemaakt, wordt met Duitsch begonnen. De taalregels en vormen worden met behulp eener grammatica aangeleerd; hierbij wordt meer in het bijzonder op de punten van overeenkomst en verschil met het Nederlandsch gewezen, en door lectuur de woordkennis bevorderd.

Kl. III, IV. Voortzetting en onderhouding van het geleerde. — Vertalingen in het Duitsch. — Lectuur van classieke dicht- en prozawerken, vooral drama's, met mondelinge vertaling.

Kl. V. Lezen en verklaren van moderne drama's e. a. dichtwerken.

X. Engelsche Taal.

Kl. III—V. Het onderwijs in dit vak is niet verplichtend, en wordt alleen dan gegeven, wanneer het niet ten nadeele strekt van de beoefening der beide andere vreemde talen. Bovendien wordt alleen tot taak gesteld eenvoudig proza te doen verstaan en, in 't bijzonder, voor eene zuivere uitspraak gezorgd. Klassen III, IV en klasse V ontvangen afzonderlijk les.

XI. Geschiedenis.

Kl. I, II. Overzicht der Vaderlandsche Geschiedenis. De belangrijkste personen en gebeurtenissen der Algemeene Geschiedenis, in schetsen en verhalen.

Kl. III, IV. Overzicht der Oude en Middel-eeuwsche Geschiedenis.

Kl. V. Nieuwe Geschiedenis.

XII. Mythologie en Kennis der Oudheid.

Kl. III—V. De godenwereld en sagenkring der classieke Oudheid, populair behandeld en opgehelderd door afbeeldingen. — Bijzonderheden uit het huiselijk en openbare leven van Grieken en Romeinen; vooral hun tooneel wordt meer uitvoerig behandeld.

XIII. Land- en Volkenkunde.

Kl. I, II. Dit onderricht wordt niet zoozeer op wetenschappelijke wijze gegeven, maar meer met het doel den gezichtskring der leerlingen uit te breiden, door hen met de merkwaardigste landen en volken in en buiten Europa bekend te maken. Een leerboek wordt niet in handen gesteld; daarentegen veel van platen, geïllustreerde werken, reisbeschrijvingen en kaarten gebruik gemaakt.

XIV. Rekenkunde.

Kl. I, II. »Rekenen» is op het programma gebracht met het doel, de geestesontwikkeling der leerlingen op minder eenzijdige wijze te bevorderen dan ge-

schiedien zou, wanneer uitsluitend literaire vakken onderwezen werden. Het is dus niet om het rekenen zelf te doen. De practische behoeften worden evenwel niet uit het oog verloren.

XV. Costuumnaaien.

Kl. I—V. De meisjes van alle klassen worden verenigd voor deze lessen, bij welke er vooral op gelet wordt, dat zij de noodige vaardigheid verkrijgen in het knippen van patronen en het maken en veranderen van eenvoudige costumes uit allerlei tijdperken.

XVI. Schermen, Dansen en Mimische en Plastische oefeningen.

Kl. I—V. Deze vakken worden gegeven met de hoofdstrekking de leerlingen eene vlugge, ongedwongen houding en losheid en sierlijkheid in de bewegingen te doen verkrijgen. De mimische en plastische oefeningen beoogen meer in 't bijzonder het loopen, staan, binnenkomen, groeten, enz. als voorbereiding tot de »Hoogere Mimiek». — Schermen is alleen voor de mannelijke leerlingen.

NB. De rooster voor de verdeling der verschillende lesuren is afzonderlijk gedrukt en, op aanvraag, bij den Directeur verkrijgbaar.

Leerboeken.

Deze e. a. hulpmiddelen bij het onderwijs ontvangen de leerlingen kosteloos van de School in gebruik.

Voor Lezen en Voordracht.

	Klassen.
C. Honigh en G. J. Vos Az., Van Eigen Bodem, 4e en 5e deeltje	I.
J. P. de Keyser, Neerlands Letterkunde in de 19e Eeuw. Schooluitgave door A. W. Stellwagen. Proza, I.	II.
Uit verschillende Dichtbundels	II—V.
Vondel's Lucifer, Gijsbrecht en Joseph in Dothan.	III, IV, V.
Molière's Menschenhater en Tartuffe, vertal. Prof. Alb. Thijm	id.
Enkele werken van Shakespeare, vertal. Prof. Burgersdijk	id.
Racine's Mithridate, vertal. Prof. Pierson	id.
Helvetius v. d. Bergh, De Neven	id.
(Fragmenten van) Fransche en Hoogd. classieken in nieuwe vertal. en in 't oorspronk.	id.

Voor het Nederlandsch.

M. J. Koenen, Het Nieuwe Taalboek, 5e stuk	I, II.
P. Karssen, Ontwikkeld Taalonderwijs en De Taalvriend	id.
A. W. Stellwagen, Stijloefeningen. Verschillende stukjes.	id.
M. J. Koenen en A. Bogaerts, Taalgebruik en Woordverklaring	III, IV.
L. Leopold, Hoofdpersonen uit de Nederl. letterkunde	III—V.
De Groot, Leopold en Rijkens, Nederlandsche letterkunde der 4 laatste eeuwen	III—V.

- Dr. J. Ten Brink, Kleine Geschiedenis der Nederl. letteren V.
Grieksche Tragedies, in nieuwe vertalingen (Pierson, Van Leeuwen, Opzoomer, Herwerden) V.

Voor het Fransch.

- A. S. Schoevers, de Fransche taal, 1ste—4de stukje I, II.
A. S. Schoevers, Livre de Lecture, 1e en 2e stukje I, II.
Lafontaine, Fables III, IV.
Perles de la Poésie contemporaine III, IV.
Molière, Bourgeois-gentilhomme, Femmes savantes, Précieuses ridicules III, IV.
Corneille, le Cid en Horace III, IV.
Racine, Britannicus III, IV.
Pailleron, le Monde où l'on s'ennuie V.
Augier, les Fourchambaults V.
Delavigne, Lous XI V.
Gedichten en dramatische werken van moderne auteurs V.

Voor het Hoogduitsch.

- C. E. Poser, Deutsches Elementarbuch, 1e en 2e stuk III, IV.
R. Benedix, Haustheater III, IV.
Schiller: Maria Stuart, Jungfrau v. Orleans, Don Carlos, W. Tell III, IV.
Drama's en gedichten van moderne auteurs. V,

Voor het Engelsch.

- F. M. Cowan en A. B. Maatjes, Theor.-pract. spraakkunst der Engelsche Taal III, IV.
J. H. Slater, Grammar of the english language. V.
J. N. Valkhoff, First english reading-book en The english reader III, IV.
Ch. Lamb's Tales from Shakespeare V.

Voor de Geschiedenis.

- Nuiver en Reinders, Algem. Geschiedenis in schetsen en beelden I, II.
J. A. de Bruyne, Vaderlandsche Geschiedenis. I. II.
id. Algem. Gesch., 1e en 2e dl. III, IV.
id. id. 3e dl. V.
Dr. G. J. Dozy Hist. Atlas der Algem. Geschiedenis, Afbeeldingen en kaarten alle klassen.
L. Weisser, Bilder-Atlas zur Weltgeschichte.

Voor de Mythologie.

- H. W. Stoll, Grieksche en Rom. Godsdienst-leer en Mythol. III—V.
L. Weisser, Bilder-Atlas, als boven.
J. von Falke, Hellas und Rom

Voor de Land- en Volkenkunde.

- Atlassen van F. Bruins en P. R. Bos
N. W. Posthumus, Atlas d. Natuurk. Aardrijksk. } I, II.
De Aarde en Haar Volken
Europa in al zijn Heerlijkheid, e. a. plaatw. }

Voor de Rekenkunde.

- J. Versluys, Rekenb. voor de Lagere School. verschillende stukjes I, II.

Voor de Aesthetica, Mimiek en Costuumk.

- Mr. C. Vosmaer, De Kunst voor ieder . . . }
Photographieën, Prenten en Afgietsels . . . } III—V.
J. Jelgerhuis, Gesticulatie en Mimiek . . . }
A. Kretschmer, die Trachten der Völker . . . }

De Directeur:

S. J. BOUBERG WILSON.

OFFICIEELE BERICHTEN.

Tengevolge van het aftreden van de heeren Prof. B. J. Stokvis en M. A. Perk, en van den nadrukkelijken wensch van den heer Jacobson om de betrekking van penningmeester neder te leggen heeft het Hoofdbestuur van ons verbond zich in zijne vergadering van 28 dezer als volgt geconstitueerd:

Prof. A. G. van Hamel, Voorzitter. — *J. H. Krelage*, Onder-Voorzitter. — *D. H. Joosten*, Secretaris. — *M. I. Waller*, Penningmeester. — Mr. J. E. Banck. — Jos. Jacobson en Marcellus Emants.

Men schrijft ons uit Gouda:

Vrijdag 14 September trad de heer Willem van Zuijlen op in eene vergadering der afd. »Gouda» van het Ned. Tooneelverbond tot het voordragen van eenige monologen die groot succes hadden. Daar genoemde acteur niet meer aan een gezelschap verbonden is, maar hier en daar gastvoorstellingen zal geven (in Rotterdam 50, in Antwerpen 10 à 20 en) heeft hij meer tijd tot zijn beschikking voor dergelijke voordrachten dan vroeger, waarvan ongetwijfeld door kunstvrienden gretig gebruik zal worden gemaakt om hem uit te noodigen in hun midden op te treden.

Het Tooneel in Amsterdam.

De opening van het winterseizoen in den Stadschouwburg bracht ons, na de gebruikelijke feestvoorstelling voor kinderen van v. Lennep's Een Amsterdamsche jongen, ditmaal opmerkelijk wijl mej. Juliette Roos er in de titelrol debuteerde, twee stukken van Feuillet De schoone Slaapster in het bosch en In Verzoeking. Het laatste was reeds in het zomertheater alhier gegeven en had toen het publiek zóo gepakt, dat men zich haastte het weer op te brengen toen De Schoone slaapster na zeven avonden geen toeschouwers meer bleek te trekken.

Dit laatste was voor niemand die het stuk kende eene verrassing. Al de gebreken van Feuillet: oppervlakkige karakteristiek, sentimenteete gekunstelheid, verbroekeling der handeling in vele tafereelen met nog veel bijwerk, waren aanwezig in dit stuk, 'twelk nog bovendien tegen zich had, dat het poogde onze belangstelling gade te maken voor den strijd tusschen de liefde en het standsverschil eener oudadel-

lijke jonkvrouw en den tot hoofd eener groote fabrikszaak opgegroeiden zoon van haars vader hoefsmid. De dooreenmengeling van het sprookjesachtige met de afbeelding van het moderne leven mislukte daarenboven geheel; een enkel tooneel slechts herinnerde aan de idylle van de schoone Slaapster, wier prins een echte ridder van de droevige figuur was geworden. Hij at niet meer, dronk niet meer, sliep niet meer, alleen omdat zij had geweigerd hem tot man te nemen; en het eenige, wat dit kind der moderne maatschappij, deze man der praktijk nog te doen vond 't was -- zich zelf in zijn fabriek van het leven berooven! Natuurlijk mocht het zoo ver evenwel niet komen en de eindelijk verteederde freule, die hem al lang in stilte lief heeft, vliegt uit het klooster nog tijdig in zijn armen.

Om deze twee hoofdpersonen groepeeren zich eenige andere, een broer van de freule en een zuster van den smid, die elkander ook al weer lief hebben. Die zuster is eene onontbolsterde natuur en zolang de auteur haar buiten den invloed van sentimentaliteit en verfijningszucht houdt, lijkt zij ten minste een mensch. Ook een oude strooper, aanhanger der adellijke familie (wien de Heer Spoor een zeer karakteristieke kop gaf), een strengconservatief adellijke tante der freule met haar man, die niets mag doen dan visschen en een zoon, die zoo graag soldaat zou worden als mama 't slechts veroorloofde, zijn personen, die men niet met een al te sterken twijfel aan hun mogelijk bestaan behoeft te beschouwen. Zelfs komt er tusschen dien papa en dien zoon een geestig geschreven tooneeltje voor, 't welk ons doet gelooven dat Feutlet een blijspel had kunnen schrijven even goed als dit tooneelspel slecht is.

Dat in verzoeking in het zomertheater het publiek zooveel meer aantrok, zal wel deels hieraan liggen, dat dit publiek anders is samengesteld dan dat hetwelk den stadsschouwburg pleegt te bezoeken. Maar in ieder geval is in dit stuk met al zijn sentimentaliteit en oppervlakkige karakterschildering, de handeling meer saamgeperst en leidt zij tot enkele tooneelen (3e, 4e, en 5e bedr.), wel geschikt om indruk te maken op een ontvankelijk publiek. Bizarrelijk belangwekkend of boeiend door ware kunst is dit stuk echter evenmin: een groot genot kon de voorstelling van dit poging-tot-echtbreuk-drama met zedelijken afloop dus niet verschaffen. Had mevr. Frenkel in De Schoone slaapster de meest karakteristieke rol, in verzoeking stelde haar broeder in de gelegenheid zich te toonen als een man van de wereld, vriend van sport, uiterlijk ongevoelig, maar innerlijk nobel en men begrijpt dus licht hoe goed hij daar in slaagde.

Een andere erfenis van het zomertheater naar het Leidsche Plein meegebracht, was de uit het Fransch vertaalde klucht: Eene Schoonmoeder (Les surprises du divorce) De vermakelijke wijze waarop de schrijvers de gevolgen der echtscheiding teekenden in het lot van een jongen componist die -- na zijne kokette en spijzieke jonge vrouw door scheiding verloren te hebben -- haar later terugvindt als de vrouw van zijn tweeden schoonvader; de dwaaze toestanden en soms zelfs geestige vonden deden avond aan avond een talrijk publiek schuddebollen van lachen. Veel dankte het stuk aan den heer Schultze en mevr. Stoetz als schoonzoon en schoonmama; het spel van den eerste tintelde van leven en hij had -- wat meer zegt -- enkele uiterst komische houdingen

van berusting, quasi-wanhoop en woede, die als gelukkige vonden te prijzen vielen. Als de bedaarde maar plagerige en lastige Schoonmoeder, oud-Café-chantant-zangeres was mevr. Stoetz recht op dreef; het optreden in korte rokjes moet haar echter heel wat zelfoverwinning gekost hebben. De dames Lorjé en Rössing, en de heeren Morin en Tourniaire hadden intusschen het komische van sommige situaties meer kunnen doen uitkomen. Voor een deel ligt dat aan de mise-en-scène en de regie, die tijdens de ongesteldheid van den heer de Leur door den heer Louis Bouwmeester werd waargenomen. Over de algemeene uitkomsten van zijn arbeid valt nu echter nog geen oordeel te vellen. Hierover dus nader.

Als September in het land komt, verschijnen ook de dus genoemde kermisstukken. In den Stadschouwburg, waaruit de herinnering aan vroegere balletten met allerlei konst en vliegwerk onverjaagbaar schijnt, geeft men ieder jaar een *drame à grand spectacle*, 't welk vooral op kitteling der schouwlustigheid het voorzien heeft. Het drama is van minder belang dan de decoratie. Reeds vroeger is in dit tijdschrift de vraag gesteld en ontkennend beantwoord of het werkelijk eene schade voor de kas zou opleveren, wanneer men een schouwspel gaf dat artistiek gemonteerd was en als werk zelf kunstwaarde bezit. En wij blijven bij deze meening, al geven wij de directie gaarne gewonnen, dat zij met het niet mooi aangekleede melodrama Matthias Sandorf, door den heer Spoor uit den roman van Jules Verne getrokken, een geldelijk succes behaalt, 't welk haar volkomen gegund is. En we willen een stap verder gaan en verklaren, dat zij zelfs met het geven van zulk een »kijkspel» de kunst zou kunnen dienen, wanneer zij de toeschouwers maar plastisch schoone tafereelen deed genieten. De dagen waarin onze Stads-schouwburg mooie doeken rijker werd, schijnen echter helaas voorbij. Ook het opzettelijk vervaardigde decor voor de laatste akte van De Schoone slaapster was mislukt: men kreeg geen oogenblik de illusie dat men in eene moderne machine-kamer was; maar werd herinnerd aan de voortbrengselen der snij- en plakplaten: Der jonge Baumeister of zoo iets.

In de andere Schouwburgen, waar de hulpmiddelen geringer zijn, geeft men de voorkeur aan een ander genre: het kluchtspel, oorspronkelijk of bewerkt, in ieder geval vol van toespelingen op toestanden, gebeurtenissen of personen van den dag en de stad. De handeling, meer of minder beduidend, speelt te midden onzer kleine burgerij, met wie schrijvers, acteurs en publiek het meest vertrouwd zijn. Een voornaam gedeelte der voorstelling bestaat uit de voordracht van coupletten, chansonnetten, quodlibetten of hoe die dingen heeten mogen. Deze geven eene humoristisch-satiriek overzicht van l'histoire du jour en vervullen in onze tooneelwereld zoo goed als 't gaat de rol der Parijsche revue's. Van het welslagen dier liedjes, welke juist niet plegen uit te munten door eenige kunstwaarde (ze zijn niet volksthümlich genoeg te eener en niet fijn genoeg te anderer zijde), hangt voor een goed deel dat van het kermisstuk af, welks opvoering dikwijls blijk geeft van zeer opmerkelijke vaardigheid in het scheppen van charge-typen zelfs bij acteurs, welke anders geheel op den achtergrond blijven.

Onze ruimte laat ditmaal niet toe, over elk der stukken en vertooningen in het Grand-Théâtre van Lier, het Salon des Variétés en Théâtre Tivoli in het bijzonder uit te weiden, evenmin als zij eene bespreking van alle opvoeringen zal vergunnen. Voor ons doel is dit ook niet noodig. Wij kunnen volstaan met van tijd tot tijd de aandacht onzer lezers te vestigen op hetgeen de jongeren bij die gezelschappen toonen te beloven; dezen zelven aan te moedigen en op hun gebreken te wijzen. Want er zijn er onder van aanleg en van veel goeden wil, en vermits zij het zijn die mede de toekomst van ons tooneel in handen hebben, ware het onverantwoordelijk hen over te laten aan de, meest alle studie belemmerende, omstandigheden; aan de soms zeer gebrekkige leiding, aan den invloed van een onoordeelkundig publiek, van eene dikwerf te goedhartige of oppervlakkige critiek. Wie slechts toont liefde te hebben voor zijn kunst, te streven naar volmaking van talent en verbetering van tekort-komingen, hem zullen wij bij de noodzakelijk aanmoediging de scherpste critiek niet onthouden. De absoluut onbruikbaren zetten of laten wij in een hoek, op hope dat ze eindelijk het hazenpad zullen kiezen.

Voor heden wijzen we op twee gebeurtenissen, die oud-leerlingen onzer school betreffen en dus den voorrang hebben. Het zijn de debuten van mej. A. Roeloffsen bij de heeren van Lier en van mevr. Holtrop-van Gelder in het Salon des Variétés. De eerste trad in den korten tijd van drie weken nu reeds in onderscheidene rollen op en kreeg bij den aanvang van haar engagement zoowat een tiental te leeren. De noodige tooneeloefening, welke zij begrijpelijkerwijze bij haar eerste optreden miste, zal zij dus wel spoedig genoeg meester zijn. In De Kinderroofter, waarin wij haar zagen, had zij bovendien te kampen met de boekerige taal en het belachelijke in den ernstigen toestand en in de wijze, waarop de heeren die haar vader en haar minnaar voorstelden zich voordeden en spraken. Begrijpelijkerwijze kon ze zich dan ook in den toestand — karakterteekening ontbrak in haar rol geheel — slechts nu en dan verplaatsen, maar het was al aangenaam haar goede uitspraak, aangenaam geluid, eenvoudige voordracht en gebarenspel te genieten in eene omgeving van personen, die allen, zelfs mevr. Ellenberger niet uitgezonderd, deze hoedanigheid misten. Deze actrice speelde trouwens met haar gewoon talent en nauwgezetheid en de heer Jurgens wist van eene komische rol weer zooveel te maken, dat hij opnieuw zijn gemis aan zelfbeheersching en beschaafdheid deed betreuren. Dit is een struikelblok, die te overkomen is, maar ook overkomen moet worden.

Een gelijk geval deed zich voor, toen mevr. Holtrop in het Salon d. V. debuteerde als Jane Eyre, een karakterrol die, wat men van het stuk denke, veel van de actrice vergt. Te zeggen, dat deze jonge vrouw, die nu twee jaren van hard werken bij de heeren Van Lier achter den rug heeft, al de moeilijkheden wist te overkomen, ware meer lof toekennen dan reeds verdiend is. In haar lange ontboezeming tegen haar tante (1e akte) heeft zij getoond zich nog zeer in de kunst van ademhalen te moeten oefenen en tevens bij het uitdrukken van smart of verontwaardiging geen verscheidenheid van gebarenspel genoeg te bezitten. Bij wijlen vervalt zij in de fout der declamatie. Maar toch, hoe goed had zij

in het algemeen het karakter van dit meisje begrepen en weergegeven; wat toonde haar mimiek, haar houding en dictie dat zij haar rol goed begrepen, in den toestand zich verplaatst had en vermogens bezit om haar gewaarwordingen te uiten! Mevr. Holtrop is een dier jongere actrices, die onze lezers niet mogen vergeten. Er zit eene belofte in. Jammer -- of was het goed om het contrast? — dat Lord Rochester en mrs. Reed werden voorgesteld op een wijze, die men een veertig jaar geleden wellicht mooi vond. De directie van het Salon moest ons zulk een schouwspel besparen.

Ook te Rotterdam is een onzer oud-leerlingen, mej. A. Beukers, na haar langdurige ongesteldheid, weer opgetreden en wel in het voorstukje Weduwe Durosol in een dienstbodenrol. Tijdens de jongste kermisreis had zij trouwens de rol van Blanche in Gravin Sarah weer opgenomen. Wij hopen haar spoedig in eene ietwat belangrijke rol te zien optreden.

UIT FRANKRIJK.

»Zij (de Franschen) bezitten het genie der dramatische kompositie en der dramatische voordracht. Europa en de verdere werelddeelen doen weinig anders dan hen daarin navolgen». Deze uitspraak van Huet heeft nog niets van haar waarde en haar waarheid verloren, want al verzuimen de Duitschers niet, zoo vaak mogelijk op het »ewig-Einerlei» van het Parijsche echtbreuk-drama te smalen en al trachten de Engelschen de armoede hunner Thalia te bedekken met gewaden, wier Engelsche snit het feit hunner Fransche herkomst niet ongedaan kan maken, — onbetwistbaar is en blijft het meesterschap der Franschen op dit gebied. En ook op ons vaderlandsch tooneel wordt een in meer dan één opzicht belangrijk deel van het répertoire door Fransche stukken ingenomen.

De redactie van dit Tijdschrift schroomt daarom niet de aandacht der lezers voor de gewichtigste uitingen van het Parijsche tooneel leven te vragen. Niemand die het meer dan zij betreurt, dat gebrek aan ruimte haar dikwijls zal noodzaken veel onbesproken te laten, veel ook slechts even aan te roeren.

In den aanvang van September zijn in de Vaudeville-schouwburg door een Amerikaansch gezelschap eenige blijspelen van Shakespeare ten tooneele gebracht. Waarvan o a. de *Taming of the shrew* de Parijzenaars slechts heeft kunnen verbazen, zonder hun te behagen. Men was bereid toe te geven, dat ieder land zijn eigen humor heeft, vaak ongenietbaar voor den nabuur, terwijl het tragische element, van alle tijden en alle luchtstreken, nimmer nalaat een machtige werking te doen. Maar de naneven van Voltaire, die Shakespeare eenmaal un barbabe ivre genoemd had, hebben zijn blijspel zelfs niet als curiositeit kunnen waardeeren: met honger en zweep. — zoo meenden zij — temt men wilde beesten, maar geen vrouwen. Intusschen zal de keuze vermoedelijk op dit stuk gevallen zijn, ten einde de jeune-première, Miss Ada Rehan, de gelegenheid te geven in de rol van Katharine te schitteren.

In de Comédie Française was eene reprise van Racine's *Mithridate* de eerste »gebeurtenis» van de maand. Het is opmerkelijk, dat dit stuk, schoon het in Racine's dagen een ongemeenen opgang maakte, zich naderhand nimmer blijvend op het répertoire heeft kunnen handhaven. Moet dit mis-

schien hieraan worden toegeschreven, dat het grootscheroïsche buiten de grenzen van Racine's kunst viel, die, waar ze dien toon trachtte aan te slaan, slechts een al te aperte navolging van Corneille te voorschijn bracht (III, 1)? Zooveel is zeker, dat voorheen Mlle Clairon en Rachel, noch in onze dagen Sarah Bernhardt en Mlle Dudley er in geslaagd zijn deze tragedie eene plaats te verzekeren onder die »things of beauty», »die a joy for ever» zijn.

Een tweede feit was dat *François le Champi*, de welbekende idylle van George Sand, zijn intocht binnen de muren van het Théâtre Français hield (tot dusver behoorde dit »landspel» tot het répertoire van het Odéon). Men kent het eenvoudig verhaal van dien vondeling, die, tot mannelijken leeftijd gekomen, de hulp en steun wordt zijner pleegmoeder, totdat deze haar hand in de zijne legt om voortaan met hem als man en vrouw door het leven te gaan. De ongemeene, echt-vrouwelijke takt, waarmee de overgang van moederliefde in die andere liefde is voorbereid en geschilderd, het onvervalschte sentiment en — niet het minst — het schoone, neldere proza verklaren genoegzaam het welverdiende succes.

De heer Porel, de wakkere directeur van het Odéon, tracht sinds geruimen tijd de uitnemendste kunstwerken van het buitenland op het Fransche tooneel burgerrecht te doen verkrijgen. Geen wonder dus, dat Hugues le Roux en Paul Ginisty, medewerkers aan de République Française en Le Petit Parisien, een welwillend onthaal bij hem vonden, toen zij hem hun drama: *Crime et Châtiment*, bewerkt naar Dostoiewsky's bekenden roman van dien naam, ter opvoering kwamen aanbieden. Den 14den September had de première plaats, bijgewoond — behalve door le Tout-Paris des premières — door ... de Russische ambassade; schrale voldoening voor Dostoiewsky's twaalfjarige ballingschap in Siberië!

De hoofdinhoud van het stuk, evenals van den roman, is de geschiedenis van den strijd in de ziel van Rodion Raskolnikoff, die, na eene woekeraarster Alena te hebben vermoord, door den rechter van instructie Petrovitch dermate in het nauw wordt gebracht, dat hij ten laatste, de zekerheid der straf boven het gevaar der ontdekking verkiezende, zijne misdaad bekent.

In het eerste bedrijf maken wij in een kroeg aan den oever van de Neva kennis met de dramatis personae. Er is Rodion, een student, wiens brein te zeer vervuld is van nihilistische theoriën, dan dat hij nog aan zijn studiën zou kunnen denken. Er is Alena, de oude woekeraarster, die als slachtoffer staat te vallen van den door Rodion beraamden moord, daar hij van oordeel is dat haar schatten door hem beter besteed zullen worden. Er is Petrovitch, de scherpzinnige rechter van instructie. Er is Sonia met haar vader Marmeladoff, een Russischen Monsieur Cardinal, die de aanwezigen met een doorjenevertranen verstikte stem verhaalt, hoe zijn dochter, ten einde in de nooddrift der haren te voorzien, zich in vrijwillige zelfopoffering geschaard heeft onder »ies vierges echevalées qui vendent le doux nom de l'amour». En als hij zijn verhaal eindigt met de vraag: »N'est ce pas que je suis un cochon?» zullen wij hem zeker niet tegenspreken. In de teekening der figuur van Sonia is de mystieke neiging van den Russischen schrijver het duidelijkst merkbaar: zij wordt ons als een heilige voorgesteld (»une sainte de trottoir», zegt

Jules Lemaître), wie de aurool van het lijden een »seconde virginité» verleend. Zij ook is het, bij wie Rodion, als zijn geheim hem eindelijk te machtig wordt, zijn misdaad komt biechten en die hem dan beveelt zichzelf aan te klagen en de gerechte straf als boete willig te aanvaarden; harerzijds is zij bereid hem naar Siberië, het oord zijner verbanning, te volgen. En zoo geschiedt het.

Dit stuk wil meer zijn dan een gedramatiseerd verhaal uit de lijfstraffelijke rechtspleging. En het is inderdaad meer. Het is de geschiedenis van een ziel, die gevoelt door een misdaad voor altijd haar rust verspeeld te hebben, van een mannelijke Lady Macbeth, die weet, dat al de reukwerken van Arabië de schuldige hand niet kunnen reinigen. Aangrijpender evenwel en tragischer tevens zou het treurspel ontegenzeggelijk zijn, indien, gelijk in den roman, minder de vrees voor ontdekking en meer de folteringen van het berouw Rodion tot zijne bekentenis gedreven hadden. Als geheel maakte 't stuk een gemengden indruk en liet de eerste voorstelling in twijfel of het al dan niet een succes worden zou.

Het Tooneel in Duitschland.

Amice,

»Du sprachst ein groszes Wort gelassen aus!» of juist nog ge schreeft het neer, toen ge me niet meer of minder vroeg dan Uwe lezers op de hoogte te houden van hetgeen er op het Deutsche tooneel al opmerkelijks voorvalt. Ge moet dit trouwens zelf begrepen hebben, daar ge niet spraakt van Berlijn alleen, maar van heel Duitschland; blijkbaar in de overtuiging dat ge aan een geschiedenis van het Berlijnsche tooneel alleen niet voldoende hadt, gelijk ten opzichte van Frankrijk aan hetgeen te Parijs, ten opzichte van Engeland aan hetgeen in Londen voorvalt. Inderdaad blijkt uit niets zoo scherp de centralisatie, welke althans in het »Cultur-Deutschland» nog bestaat als uit de tooneelgeschiedenis van den dag. Eerst langzamerhand vangt Berlijn aan, zich in onze tooneelwereld de eerste plaats te veroveren. Naast het »Königliche Schauspielhaus» en het voor eenige jaren gestichte »Deutsche Theater», is in het begin dezer maand het Lessing-Theater onder Oscar Blumenthal geopend en nu heeft den 16ten dezer Ludwig Barnay het vroegere Walhalla-Theater ingewijd als een »volks»schouwburg in dien goeden zin van het woord, dat hij door lage prijzen ook het volk, de handwerksman en de kleine burgerij, in staat wil stellen goede vertooningen van de beste werken te genieten. Op deze wijze wordt er tusschen die vier gezelschappen een edele wedstrijd geopend, waarvan men voor de toekomst der dramatische kunst veel verwacht. En het feit dat bij de eerste voorstelling — waarbij Demetrius van Schiller-Laube vertoond werd — onze »Kultusminister» von Gossler tegenwoordig was, beschouwt men hier als een bewijs van toenemende belangstelling in onze regeeringsdringen voor de tot nu aldaar zoo achterafgezette dramatische kunst.

Toch kunnen we nog niet zeggen dat het tooneel in het Keizerrijk, allerminst wat het répertoire betreft, van uit Berlijn beheerscht wordt. Veeleer heeft in menig geval juist het tegenovergestelde plaats: de schrijvers laten hun nieuwe stukken in grootere of kleinere Stadt- of

Hoftheaters spelen en bieden ze dan — als zij daar succès hebben gehad — aan onze Berlijnsche directies aan. Dat is natuurlijk te wijten aan het bekende feit dat, hoe belangrijker het theater is, hoe moeilijker de directie besluiten kan tot het aannemen van nieuwe, althans »oorspronkelijke» stukken. Het gaat niet iedereen auteur als Paul Heyse, die te gelijktijd twee werken: 't volksstuk *Weltuntergang* en het blijspel »Gott schütze mich vor meinen Freunden» door de General-Intendantur van het Königl. Schauspielhaus (Berlijn) wist te doen aannemen.

En zelfs, daar is een man als G. v. Moser, wiens werken — wat kwaad er ook van te zeggen moge zijn — door een practisch directeur in ieder geval niet zoo licht versmaad kunnen worden. Welnu, zijn nieuwste werk, *Unkraut*, is voor 't eerst den 11^{en} Aug. in het Neue Theater te Leipzig opgevoerd en daarna door het Lessing-theater van Oscar Blumenthal ter opvoering aangenomen. De ontvangst te Leipzig was anders niet van dien aard geweest om het stuk zoo bijster aanbevelenswaardig te doen schijnen; maar op een deel van ons publiek oefent de naam van v. Moser reeds voldoende aantrekkingskracht uit om een stuk van zijn hand een aantal opvoeringen te verzekeren. De groote fout des schrijvers is geweest het gerucht te hebben verspreid dat hij nu eens een echt blijspel voltooid had en het onkruid in de samenleving op humoristisch-satirieke wijze aan den kaak zou stellen. Maar jawel, daar bleek het dat hij, na even een paar vertegenwoordigers van dat maatschappelijk onkruid, saletjonkers die jonggehuwde vrouwtjes het hof plegen te maken, voor het front te hebben gebracht, er weer genoeg van had gehad om zich lang met hen bezig te houden en zijne aandacht achtereenvolgens nog was gaan schenken aan eene »natuurfee», die — in de adellijke salons verdwaald — daar een der jonkers het hart ontfonkt, alsmede aan eene mama en een oom, die twee jongelui tot elkaar pogen te brengen door den jongen man in den maalstroom der verzoeken te storten! Niet eer komt de schrijver, na al deze buitelingen in het luchtruim der hoogere (sec) blijspelkunst, op zijn beenen terecht, vóór hij in de 4e akte al zijn personen — vraag niet hoe? — bij eene maskerade te zamen heeft gebracht. Dan doet hij zich te goed aan eene Situations-komik, die evenwel niet absoluut oorspronkelijk heeten mag, maar veel trekken gemeen heeft met die van de *Fledermaus* van Strauss. En schoon erkend moet worden dat de auteur niet zonder succes gepoogd heeft zijn dialoog in overeenstemming te brengen met de personen — salonhelden — wien bij hem in den mond legt, eene verrijking van onze letterkunde mag ook dit »blijspel» niet heeten. Ditzelfde kan worden gezegd van het »blijspel» in 4 bedr. *Der Herr Major auf Urlaub* van E. Heiden en Fr. Stahl (de laatste schrijver van Tilli). Schoon bij de eerste opvoering in het Königl. Schauspielh. (Berlijn) op 15 Sept. l.l. het publiek het zeer toejuichte, was de kritiek eenstemmig van oordeel dat het afgezaagd, conventioneel en onbeduidend is. Meer algemeen was de ingenomenheid, met een blijspel van Oscar Teuscher, den 3^{en} Sept. l.l. voor het eerst te Brunswijk opgevoerd. Gelijk de titel *Modelle* verraadt, is het er den schrijver om te doen geweest, ons te laten zien, hoe veel menschen er ook in onze samenleving als modellen poseeren. Dit denkbeeld is niet nieuw — de schrij-

ver zelf heeft erkend het aan Winterfeldt ontleend te hebben — en ten opzichte der karakterteekening is de opmerking gemaakt, dat de schrijver, op het voetspoor van L'Arronge, zijn personen aan het slot te veel verbeterd en tot het inzicht hunner gebreken laat komen, zoodat zij te zeer op tooneelpoppen gaan gelijken. Maar de samenstelling, de bouw met effectvolle slottooneelen voor de bedrijven, bovenal de frissche humor, die het geheel doortintelt, deden het blijspel een aangenamen indruk maken.

Voor het overige valt er op dit oogenblik, nu het seizoen eerst in zijn aanvang is, nog weinig belangrijks omtrent het répertoire mede te deelen. Mischien interesseert het evenwel uwen lezers te vernemen dat van Echegaray, den schrijver van *Galeotto*, een drama in 3 bedrijven *O Locura o Santidad*; onder den titel *Wahnsinnig* en in de vertaling van J. G. Sallis-Baden te Baden-Baden met groot succes is opgevoerd. En bij uwe mij bekende voorliefde voor het Noorsch Tooneel vestig ik er Uwe aandacht op dat van Björnson, wiens tooneelspel *Ein Handschuh* in de Universal-Bibliothek is verschenen, een drama *Suava* door het Burgtheater te Weenen ter opvoering is aangenomen. De stukken van Ibsen blijven gelukkig répertoire-houdend en vinden voortdurend meer waardeering, ook van de zijde der tooneelspelers. Het artikel van Max Pollandt uit *Königsberg* in de *Dramaturgische Blätter* No. 27 getiteld *Ibsen und die Bühne*, geeft dienaangaande een hoogst opmerkelijk getuigenis. Bij het instudeeren van deze stukken, zegt de schr., kunnen regie en tooneelspelers niet volstaan met de gewone »Schablone»: uit het hoofd leeren, in elkander zetten, spelen! Iedere figuur, door Ibsen geteekend, is eene persoonlijkheid, en om deze weer te geven moet de tooneelspeler zoolang in haar geheimenis trachten in te dringen tot hij de bedoeling des dichters volkomen begrepen heeft en de gestalte hem plastisch voor oogen staat!

23 September '88.

MAX. v. BR.

UIT VERSCHILLENDE TIJDSCHRIFTEN.

Bij de uitvoering van ons voornemen om onder deze rubriek mededeeling te doen van het voornaamste, hetwelk in andere tijdschriften over tooneel-aangelegenheden voorkomt, willen wij ons niet verbinden tot eene, alle ruimte verslindende, volledigheid. Ontsnapt ons iets, dan schudden wij bij voorbaat de verantwoordelijkheid voor die tekortkoming van ons af.

We moeten, bij den aanvang van den jaargang, noodzakelijk wat teruggaan, en wel tot 1 Aug., om te kunnen gewagen van het artikel over de *Opleiding van tooneelspelers* door den heer F. v. d. Goes in *De Nieuwe Gids* van dien datum geplaatst. Schoon de titel algemeen theoretische beschouwingen deed verwachten, is het artikel zelf gewijd aan eene opsomming van de moeilijkheden, waarmede de stichters en voorstanders onzer Tooneelschool te kampen hadden. Bij alle waardeering voor hun goede bedoelingen, betwijfelt de Schr. of deze dames en heeren, bestuursleden zoowel als leerzessen en leeraars, wel zelf genoegzaam litterarisch-artistiek ontwikkeld waren, doch wijt de mislukking van hun pogen vooral ook aan het gemis eener inspireerende Nederlandsche Letterkunde, sinds 1870 in het bijzonder.

De Tooneelschool en hare inrichting was mede het onderwerp van een opstel in *Eigen Haard* (N°. 29). Het doel van den schrijver, den heer L. Simons Mz., was echter niet te beoordeelen, alleen te beschrijven, ten einde de school nog meer bij het algemeen publiek bekend te maken. De geestige panteekeningen van den heer A. Reyding, die ter opluistering strekten, deden tooneeltjes uit de school en van het examen zien.

De voorstellingen der *Meinings* bleven begrijpelijkerwijze niet onbesproken en de heer Pisuisse, die in *De Gids* van Augustus eene studie aan hen wijdde, bleek de voordeelen van hun kunst hooger te schatten dan de nadeelen, waarop zooveel anderen gewezen hadden. De hoogleeraar Paul Alb. Thijm, die in N°. 5 van *De Dietsche Warande* zijn indrukken van hun voorstellingen mededeelt, erkent hun gebreken van declamatie en gemis aan uitblinkende krachten, doch prijst hen om de samenstelling van hun repertoire, de orde, eenheid en juistheid hunner uitvoeringen, de gewilligheid, nauwkeurigheid en zedigheid hunner voorstellingen. En hij eindigt met den wensch, dat ook in België zulk een gezelschap worde samengesteld; een wensch welks uitvoerbaarheid hij niet in twijfel trekt.

In *De Tijdspiegel* van 1 Sept. worden door Lucius, den bekenden medewerker van dat tijdschrift, een aantal tooneelstukken, vertaalde zoowel als oorspronkelijke, besproken en naar aanleiding van de kwestie tusschen den heer Wansink en den R. v. Beh. over de opvoering van diens vertaling van het Italiaansche blijspel *De Millioenen-oom* eenige opmerkingen gemaakt betreffende de veeten tusschen directies en schrijvers. Hetzelfde nummer geeft eene bespreking van het zoo belangrijke werk: *De Wijsbegeerte en Godsdiens in het drama van Euripides* van dr. K. Kuiper, door dr. H. G. A. Leignes Bakhoven; een werk 'twelk ook in *De Spectator* van 15 Sept. door dr. W. Doorenbos met warmte wordt geprezen. Dr. Doorenbos roemt het om de omvangrijke en wetenschappelijke studie van het onderwerp en de smaakvolle mededeeling der uitkomsten van 's schrijvers onderzoek, waardoor het ook voor leeken eene belangwekkende lectuur biedt.

Van buitenlandsche tijdschriften worde hier voor het oogenblik gewezen op de *Revue des deux Mondes* van 1 en 15 September, waarin Louis de Ganderax eene opmerkelijke studie wijdte aan het bekende *Théâtre libre* van Antoine, en meer in het bijzonder de vraag beantwoordt hoe, volgens de »onafhankelijke» jongere auteurs, die daar hun werken deden opvoeren, de hedendaagsche mensch en maatschappij er uitzien. De uitkomsten van zijn onderzoek leeren dat deze jonge pessimisten beide vol van ondeugden en zonder goede hoedanigheden achten. Eene vergelijking met de zedeschilderingen van Molière bewijst intusschen dat ook hij reeds al die ondeugden waarnam, ja zelfs nog schriller afbeeldde dan de nieuwere school. Doch Molière deed er ons tevens om lachen en zorgde tegelijkertijd enkele menschen van beter slag te midden der andere te plaatsen. Dat deze nu geheel zijn uitgestorven, kan men — meent de Ganderax — niet beweren en sommigen dier jonge schrijvers zouden zich zeker het tooneel kunnen veroveren, indien zij maar die betere exemplaren van het menschedom niet absoluut buitensloten. Zeker zal het publiek er nooit toe over te halen zijn, om nog veel geld uit te geven ten einde die schrille afbeelding van zijn verdorven-

heid gedurende een heelen avond te mogen aanzien, en de behoefte aan eene dergelijke vernieuwing van de dramatische kunst bestaat allerminst.

Terwijl wij onze lezers, die dit tot heden verzuimden, aldus aansporen om van deze studies nog kennis te nemen, willen wij hen aanraden ook de opmerkingen te lezen van Marcel Fouquier in de *Revue dramatique der Nouvelle Revue* (15 Sept.) over de gelegenheid welke het genre der *revue's* den schrijvers schenkt om hunne dichterlijke fantasie zich vrij te laten uiten. Ten onzent mogen de kermisstukken nog veel lager staan dan de Parijsche *revue's*; we zullen goed doen steeds het oog gevestigd te houden op hetgeen ook voor ons als ideaal in elk genre moet gelden. LECTOR.

Personalia.

In den ouderdom van 65 jaren overleed deze week een man die door zijne warme belangstelling in de bloei van ons tooneel ook hier een woord van herinnering verdient. Nog vóór het Nut v. h. Algemeen zich met de opleiding onzer jongere artisten belastte, maakte Johannes Abraham de Bull deel uit van eene Commissie, welke zich die opleiding ten doel stelde. Als lid der Commissie van den Amsterdamschen Stadsschouwburg werd hij zeer gewaardeerd en bij zijne begrafenis op 27 dezer legde de heer Spoor ook getuigenis af van hetgeen de Bull voor de Maatschappij Apollo gedaan heeft.

Onze lezers weten het reeds, dat op 24 October a.s. onze onvermoeide Morin zijn vijftig-jarig jubelfeest viert. Wie ook den spot wat moge drijven met al dat »gejubel», een' man, die wachtte met dit te doen tot hij kon terugzien op een arbeid van 50 jaren, zal niemand van het zoeken naar eene gelegenheid beschuldigen. De heer Morin heeft zich bovendien steeds onderscheiden door opgewektheid in zijn spel en eerbied voor zijn kunst en zijn publiek. Nooit heeft hij — voor zoover het in zijne macht stond — toeschouwers teleurgesteld, en de Commissie, ¹⁾ die ook de leden onzer Amsterd. Afdeling uitnoodigde tot het bijeenbrengen van een huldeblijk, mag verwachten dat het publiek ook Morin op zijn feestavond niet zal teleurstellen. Men zende vooral voor 8 October zijn ingevulde teeken biljetten aan den heer A. Hing Jr. Leidsche Plein. —

SNIPPERS.

Censuur in de Hofstad? De aanstaande komst van Sarah Bernhardt heeft aanleiding gegeven tot eene vernieuwing van het reeds in April door den Haagschen Burgemeester ultgevaardigd verbod tot opvoering van *La Tosca*. Aanleiding hiertoe schijnt te zijn, dat de minnehandel tusschen den schilder Mario en Tosca in het eerste bedrijf in eene Kath.

¹⁾ Zij bestaat uit de H. H. Prof. Dr. J. A. Alberdink Thijm, mr. N. A. Calisch, Gerard H. Elias, H. Gompertz, W. A. v. d. Mandere, J. v. Schevichaven, Prof. Dr. B. J. Stokvis, M. J. Waller, A. C. Wertheim en A. Ising Jr.

Kerk plaats vindt en katholieken daaraan aanstoot hebben genomen. De heer Marcellus Emants komt in het Vaderland van 27 dezer tegen dit verbod op, daar hij meent hierin eene verkapte censuur te zien, welke wij in ons land niet kunnen dulden.

De vraag is: Geeft het aangevoerde werkelijk de juiste aanleiding op?

Indien een onzer lezers ons wilde inlichten, hij zou ons zeer verplichten. De kwestie der censuur, van wege Burgemeesters krachtens de bevoegdheid door de Gemeentewet toegekend, van wege Schouwburch-commissarissen als vertegenwoordigers der gemeenteeigenaars van een Schouwburch, verdient een ernstige bespreking. —

Een heugelijk verschijnsel.

Met 1 September is de heer J. H. Rössing, oud-secretaris der Ver. Het Nedl. Tooneel opgetreden als tooneelbeoordeelaar van Het Nieuws v. d. Dag. Dit feit mag hier met vreugde worden vermeld. Men behoeft den invloed eener goede critiek nog juist niet te overschatten, om het een heugelijk verschijnsel te noemen dat in een zoo veelgelezen dagblad als Het Nieuws voortaan een zoo bevoegd man als de heer Rössing publiek en tooneelspelers zal voorlichten. Te meer, omdat de heer Rössing ook de kleinere schouwburchen niet met voorname onverschilligheid doodzwaigt, maar de aldaar optredenden aan eene ernstige critiek onderwerpt. Het werd hoog tijd dat, in plaats van enkele algemeene termen van lof of blaam, in bijzonderheden op gebreken van uitspraak, dictie en beweging, ook op gemis aan beschaving werd gewezen bij velen zich noemende artisten. In de critiek mag het *laisser-faire*, *laisser aller* slechts het eind zijn van een hopeloos gebleken poging tot verbetering. Zóover zijn wij echter gelukkig nog niet. En de wijze, waarop de heer Rössing zijne opmerkingen maakt, mag doen verwachten dat ze niet enkel bitterheid zullen wekken, maar in de ooren van directies, artisten en publiek zullen blijven naklinken en nawerken. De arbeid voor de onkruiduitroeiers op het veld van ons tooneel is veel, en vordert langzaam en eene goede werkkraft te meer wordt dus van groote beteekenis.

Alleen eene geldzaak?

In de N. Rott. Court. van 23 dezer komt eene verzuchting voor over den toestand van ons tooneel en de ontmoedigende taak van den criticus in ons land. De Amsterdamsche redacteur van het blad -- wien deze verzuchting ontvloed is -- acht het hoofdkwaad gelegen in het gemis aan geldelijken steun van de overheid aan ten minste één onzer gezelschappen. Zonder een theater, 't welk iets wagen kan en 't welk het middelpunt is van ons tooneel, het doel van het streven van iederen kunstenaar, voorziet de schrijver geen verbetering. En in plaats van zich toe te leggen op het vormen van jonge artisten had ons Verbond z. i. van boven moeten beginnen en alle krachten aanwenden om een subsidie te verkrijgen voor een modeltheater.

Wij zijn de laatsten om niet met dezen deskundige te betreuren de onverschilligheid, waarmee onze stads- en landsbesturen ons nationaal tooneel plegen te bejegenen. Evenals hij meenen wij, dat

ons volk alleen mee kan blijven tellen, wanneer het voor kunsten en wetenschappen offers veil heeft. De oprichting en instandhouding van een modeltooneelgezelschap moet ook in ons oog het einddoel van ons streven zijn. Maar wij vragen: Vergat de schrijver niet te veel, dat nu reeds jaren lang Z. M. onze Koning mildelijk een ruim subsidie schonk en de Ver. Het Nederlandsch Tooneel, dank ook zij der offervaardigheid harer aandeelhouders, veel kon wagen en ook veel gewaagd heeft -- zelfs meer dan noodig en nuttig was? En als desniettemin de uitkomsten niet hebben beantwoord aan de offers, moeten wij dan niet naar andere oorzaken daarvoor zoeken? -- Dit nu en hier ter plaatse te doen ligt niet in ons plan; 't is trouwens reeds vroeger geschied. Doch we konden de vraag niet bedwingen: of de verbetering alleen afhankelijk is van meer geld; en zonder dat moet uitblijven? 't Zou treurig wezen, wanneer men dit elkander ging nazeggen en er elkander in versterken. Geld ja; maar toch vooral nog iets anders!

Nieuwe Uitgaven.

- Yorick*, drama in 3 bedr. n. h. Spaansch van Joaquin Estebanez, door Emile Franzen;
- Een Turk*, blijspel in 2 bedr. door J. J. Dekker, beiden bij A. Rössing. —
- Geschichte einer Deutschen Musterbühne*, »Karl Immermanns Leitung des Stadt-theaters zu Düsseldorf» von Richard Fellner; Stuttgart, Cotta'sche Buchhandlung.
- Lessing und die heutigen Schauspieler*, von Karl Michel (Deutsche Zeit- und Streit-Fragen).
- Schopenhauer als Philosoph der Tragödie* eine kritische Studie von dr. Emil Reich, Wien, Carl Konegen.
- Theophilus, das Faust-Drama des deutschen Mittelalters*, übersetzt und erläutert von Johannes Wedde, Hamburg, Hermann Grünig.
- Ernst von Wildenbruch und das Preussenthum in der modernen Literatur* van Leo Berg; Berlin, Richard Eckstein's Nachf.
- Geschminktes u. Ungeschminktes aus Bühne und Welt* von Julius Freund. Berlin, Sigmar Mehring.
- Das moderne Drama der Franzosen in seinen Hauptvertretern*. Mit zahlreichen Textproben, von Sarrazin. Stuttgart, Frommann's Verlag.
- Deutsche Schauspiel Kalender* für die Spielzeit 1888/89. Berlin, Adolf Landsberger.
- Bürgerlicher Tod*, Drama in 5 Akten van Max Kretzer; Dresden-Leipzig, E. Pierson.
- Renthenoth*, Lustspiel in 5 Akten von Karl Reist; München, Theod. Ackerman.
- The sentence*, a drama by Augusta Webster, London Fisher Unwin.
- Onder bovenstaanden titel zullen wij onze lezers pogen op de hoogte te houden van de voornaamste nieuwe uitgaven in het Binnen- en buitenland. — Uitvoerige bespreking of beknopte aankondiging volgt al naar de ruimte dit zal toelaten.

BLOOKER'S CACAO.

Zoo even verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam en zijn alom verkrijgbaar:

Uit het Dagboek van Keizer Frederik

1870—1871.

De oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland.

PRIJS f 0.50.

NICOLAAS GOGOL, Doode Zielen, Russische typen, vertaling van Dr. J. A. BRUINS 2 dln. gr. 80. f 5.—

MATHILDE ROOS, Hard tegen Hard, roman naar het Zweedsch door PH. WIJSMAN, 2 dln. gr. 80. f 4.50

JOAQUIN ESTEBANEZ, Yorick. Drama in 3 bedrijven, naar het Spaansch d. EMILE FRANZEN f 0.90

J. DEKKER, Een Turk, oorspronkelijk blijspel in twee bedrijven . f 0.90

AGORTER, Arts, Multatuli geoordeeld door de wetenschap. Het Gidsartikel van Dr. SWART ABRAHAMSZ toegel. f 0.50

HJ. TOP, Multatuli Een Valsche Diagnose van een dolenden Gids. Onpartijdig antwoord op het artikel van Dr. SWART ABRAHAMSZ. f 0.50

DR. H. M. DUPARC, Besmettelijkheid, voorkoming en geneeslijkheid der longtering . f 0.40

Hollanders te Kleef, door een Kleefsch Hollander, eene causerie, tevens reisgids met kaartje van Kleef en omgeving. . f 0.30

A. SERNÉ & ZONN,
COSTUMIERS.

Magazijn van Costumes
VOOR TOONEEL EN BAL.
GROENENBURGWAL 56,
AMSTERDAM.

Eau de Cologne, Parfumerie,
J. C. BOLDOOT,
AMSTERDAM.

Fournisseur Breveté de L. L. M. M.
les Rois des Pays-Bas, de Belgique,
d'Italie, de Portugal et d'Espagne.
Medailles d'Or aux Princip.
Expos.-Univers.
GRAND COMPTOIR INTERNATIONAL DE VENTE.

BRILLEN, PINCENEZ, LOUPEN
Microscopen.

* BAROMETERS, THERMOMETERS.
Tooneel- Veld- en Marinekijkers.
Hendriks & van Steenberg,
Warmoesstraat 126.
AMSTERDAM.

VALLEGGIA'S FEEST-ARTIKELN.

IN HUUR VERKRIJGBAAR:

Complete TOONEELN op alle afmetingen. Tooneel en Bal COSTUMES, Pruiken, Baarden, Atributen en Réquisiten. Draaiend toestel voor Tableaux-Vivants. Het DWERGEN-THÉATER, Musée Tintamaresque, Compleet CIRCUS met manege, paarden enz. enz. — De Acrobatische Ezel, de aap Joco, het rekkende schoolpaard, olifant, kameel, varken, beeren, tijgers, leeuwen en andere dieren-costumes. De nieuwste GOOCHEL-APPARATEN, voor spiritistische, magische en optische vertooningen, waaronder: de Indische Wonderkist, Sprekend Hoofd, Tauma, (Dame zonder onderlichaam) de Wonderportefeuille, de Somnambule op de stang, Wonderpiegel enz. enz. Eerepoort. Troon, prachtige Venetiaansche Gondel, en rijke Zaaldecoratiën.

IN HUUR VERKRIJGBAAR.

Een rijke sorteering **GOUD** en **ZILVER** Galon, Agrément, Passement, Franje, Kwasten, Koord, Pailletten, losse en gezette Steenen, Schmück, Diademen, Kronen en andere Tooneel-Sieraden.

SCHMINK en **VETPOEDERS**, Poederkwasten, Wassenneuzen, en andere benodigdheden voor de grimeering.

Maskers, Wol-Pruiken, Baarden, enz. Reukeloos Bengaalsch en ander Théâtre **VUURWERK**.

De nieuwste **COTILLON FIGUREN**, MENU- en **TAFELKAARTEN** in meer dan 1000 dessins.

De grootste keuze **BRUILOFTS-LIEDEREN** en **TAFEL-AARDIGHEDEN**, enz. enz.

De Geïllustreerde Catalogus en Prijs-Courant gratis.

462 SINGEL

Bij het **KONINGSPLEIN.**
(naast Odéon.)

462.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Küffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

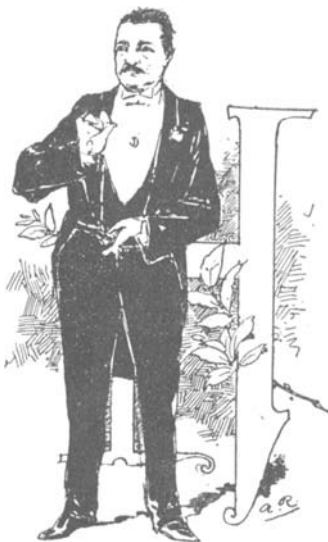
N°. 2.

13 OCTOBER 1888.

XVIIIe JAARGANG.

I N H O U D:

A. R. Pierre August Morin (met eene pentteekening. — Officieel gedeelte: Staat van Het Nederl. Tooneelverbond; De Examens der Tooneelschool; Uit onze Afdeelingen — Het Tooneel in Amsterdam — JEAN VALJEAN: Uit de Maastad — Het Tooneel te Parijs — MAX van BR.: Uit Duitschland — Snippers. — LECTOR: Tijdschriften.

P. A. Morin.

et zal den heer Morin den 24en October niet aan warme belangstelling ontbreken. Als hij weer den Brochat in Sardou's *Heeren en Dames uit Pont-Arcy* heeft gespeeld, zullen den nog zoo krachtigen kunstenaar lauweren en geschenken worden aangeboden, die hem kunnen doen begrijpen, zoo hij 't al niet wist, hoezeer het publiek zijn talent op prijs stelt.

En dit talent is zoo eigenaardig, dat het de moeite loont er even bij stil te staan. In zijn jeugd, die lang geduurd heeft, speelde de hr. Morin bijna uitsluitend *jeune premier*-

rollen; bijtijds heeft hij dit empooi aan anderen overgelaten, om zelf het veld te betreden, waar hij de schoonste overwinningen behaalde. Het zijn de *raisonneurs*-rollen in de stukken van Sardou, die den hr. Morin toebedeeld en door hem bij voorkeur vertolkt werden.

Deze *raisonneurs*, een onderverdeling van de *causeurs*, behooren uitsluitend in Parijs thuis. In onze samenleving komen zij niet — of althans slechts in zeer kleinen getale — voor. Daarom is 't merkwaardig dat men in den hr. Morin een Nederlander gevonden heeft, in alle opzichten de man om deze categorie van parijsche scheppingen naar eisch weer te geven. De *raisonneur* is doorgaans een geposeerd man, arts, advocaat of notaris, een enkele maal een man van de wereld, die zich »gerangeerd" heeft, en zijn taak is 't, te zorgen dat de questies, in den loop van 't stuk opgeworpen, worden opgelost, dat de minnende jongelieden, elkaar krijgen, en... dat het publiek tevreden naar huis gaat. Hij speelt de rol van de Voorzienigheid.

Wanneer gij een stuk ziet beginnen waarin hij optreedt, wees er dan zeker van dat alles goed afloopt. Het spreekt wel van zelf, dat voor het vervullen van dergelijke rollen een man noodig is in de eerste plaats van veel tooneelroutine, en van groote bescheidenheid; iemand die zich slechts dan op den eersten grond plaatst, wanneer de toestand het eischt, en zich weet terug te trekken (*s'effacer* zegt men in 't Fransch heel eigenaardig) als de hoofdpersonen aan het woord zijn. In het eigenlijke stuk treedt hij slechts als vertegenwoordiger van den schrijver op, aanvankelijk als beschouwend bijpersoon, later als hersteller der wanverhoudingen.

Is het noodig te zeggen, dat er ook veel *tact* toe behoort om zulke rollen naar behooren te vervullen? Aan een uiterlijk en een stem, die vertrouwen inboezemen, moet een acteur, wil hij zich in dit genre onderscheiden, beschaafde manieren en zekere overredingskracht, zekere machtige, overtuigende wijze van zeggen paren, die hem in staat stellen zijn zedeprèeken genietbaar te maken voor het publiek, en aannemelijk voor de overige personen van het stuk. De man van de wereld die, in een aristocratische salon of in de gezelschapskamer der demi-monde, zich verstout om de aanwezigen de waarheid te doen vernemen omtrent hunne wijze van zijn, die man moet, behalve het redenaars-, i. c. het causeurstalent nog door zijn persoonlijkheid en wilskracht imponeren, zoodanig dat hij, de apostel in de woestijn, geen lach te voorschijn roept, maar tot nadenken stemt.

Een zijner schoonste triomfen behaalde Morin o. a. met het verhaal van de mandjes met perziken in de *Demi-monde*. In zijn stereotiepen stand, in zwarten rok en witte das, »un gardénia à la boutonnière», en stevig rustende op zijn gestrekte beenen, speelt Morin's linkerhand wegend met zijn horlogeketting. Met enkele gebaren van de rechterhand vergezelt hij zijn op juiste wijze, langzaam en toch vol kleur gezegd verhaal, meestal echter met die gebaren klemtonen versterkend, overgangen verzachtend, of wel realistisch mimeerend. Zóo ziet men Morin in zijn volle kracht.

Maar ook in een ander genre hebben Morin's creaties hem veel lof doen inoogsten. Het type o. a. van Slawata in de *Ministeriële Crisis* was vol waarheid. Hier gaf hij het duidelijk beeld van den ontevreden, sukkelenden ouden heer, een man, die onbeteekenend en onschadelijk, juist tengevolge van die eigenschappen tot de hoogste betrekkingen geroepen wordt; iemand, wien iedere lichamelijke en geestelijke inspanning te veel is, en die voortdurend belachelijk wordt, terwijl hij zich zelf daarvan bewust is. Deze figuur heeft Morin op voortreffelijke wijze voorgesteld, zoo òf, ook in de détails, dat zij bezwaarlijk door eenig ander nederlandsch tooneelspeler verbeterd zou kunnen worden.

Morin's manier heeft iets ouderwetsch, maar in den goeden zin van 't woord; men verwijt hem soms dat hij, over het geheel, wat al te sterk appuyeert. Toch schijnt het verwonderlijk dat zijn wijze van zeggen en spreken hem niet als de aangewezen persoon heeft doen beschouwen voor het répertoire van Molière, juist zoo moeilijk door de vele détails die met elkaar in harmonie te brengen zijn.

Morin heeft veel en goed gespeeld. Slechts weinigen winnen het van hem in nauwkeurigheid en consciëntieuse opvatting van hun taak. Moge zijn achting voor het publiek en voor zijn kunst velen jongeren tot voorbeeld strekken!

A. R.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Staat van het Nederl. Tooneelverbond
OP 15 OCTOBER 1888.

Eereleden van het Verbond.

Mr. J. N. van Hall en Mevr. M. E. A. Waller---Schill.

Hoofdbestuur.

Prof. A. G. van Hamel (Groningen), *Voorzitter*.
J. H. Krelage (Haarlem), *Ondervoorzitter*.
D. H. Joosten (Amsterdam), *Secretaris*.
M. J. Waller (Amsterdam), *Penningmeester*.
Jos. Jacobson (Rotterdam),
Mr. J. E. Banck ('s-Gravenhage),
Marcellus Emants 's-Gravenhage), } *Leden*.

AFDEELING AMSTERDAM.

525 Leden.

M. J. Waller, *Voorzitter*.
Prof. J. A. Alberdingk Thijm, *Ondervoorzitter*.
W. A. van der Mandere, *Penningmeester*.
W. B. Blijdenstein, *Secretaris*.
A. Fentener van Vlissingen.
F. van der Goes.
Mr. W. F. van Leeuwen.

AFDEELING ROTTERDAM.

520 Leden.

F. Ebeling, *Voorzitter*.
J. J. Havelaar J. Ezn., *Penningmeester*.
Dr. G. Pekelharing, *Secretaris*.
Jean Browne.
Hendrik P. N. Muller.

AFDEELING LEIDEN.

300(?) Leden.

J. Nijman, *Voorzitter*.
R. S. Six, *Ondervoorzitter-Penningmeester*.
Th. B. Pleyte, *Secretaris*.
W. C. G. van Eysinga, *Onderpenningmeester*.
L. J. Plemp van Daiveland, *Ondersecretaris*.
J. W. J. Taets van Amerongen, *Bibliothecaris*.
A. C. Maas Geesteranus, *Commissaris*.

AFDEELING DEN HAAG.

233 Leden.

. *Voorzitter*.
Mart. Hijmans van Wadenoijen, *Ondervoorzitter*.
P. A. Haaxman Jr., *Secretaris*.
Mr. F. Stam, *Penningmeester*.
A. L. H. Ising.
E. Jacobson Servatius.
J. C. van Brakel.

AFDEELING UTRECHT.

91 Leden.

Prof. H. E. Moltzer, *Voorzitter*.
Mr. W. G. F. A. van Sorgen, *Secretaris*.
J. C. van Eelde.
J. M. J. van Rossem.

AFDEELING DORDRECHT.

48 Leden.

C. J. J. Verbroek van Nieuw-Beierland, *Voorzitter*.
Dr. H. J. Kiewiet de Jonge, *Secretaris*.
J. A. François, *Penningmeester*.
D. Crena de Jongh.
Mr. D. J. van Tienen Jansse.

AFDEELING GRONINGEN.

46 Leden.

Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, *Voorzitter*.
 Jhr. Mr. D. R. de Marees van Swinderen, *Secretaris*.
 Mr. G. M. Doornbos, *Penningmeester*.
 Jhr. Mr. W. J. Quintus.
 Prof. Dr. Tj. Halbertsma.
 Prof. Dr. A. G. van Hamel.

AFDEELING DELFT.

33 Leden.

R. Witte, *Voorzitter*.
 Dr. C. J. Vinkensteijn, *Ondervoorzitter*.
 Mr. C. F. A. Milders, *1ste Secretaris*.
 H. P. Maas Geesteranus, *2de Secretaris*.
 J. L. Huysinga, *Penningmeester*.

AFDEELING LEEUWARDEN.

?

AFDEELING MIDDELBURG.

22 Leden.

Jhr. Mr. W. Snouck Hurgronje, *Voorzitter*.
 Joh. L. van der Pauwert, *Secretaris*.
 A. W. Berdenis van Berlekom, *Penningmeester*.

AFDEELING HAARLEM.

22 Leden.

J. H. Krelage, *Voorzitter*.
 M. N. Beets, *Penningmeester*.
 Mr. Th. de Haan Hugenholtz, *Secretaris*.
 P. J. L. Huet.
 H. H. Waller.

AFDEELING 'S-HERTOGENBOSCH.

14 Leden.

Mr. J. T. Boelens, *Voorzitter*.
 Mr. P. de Josselin de Jong, *Secretaris-Penningmeester*.
 Mr. F. Pleyte.
 J. N. Houba.
 Gansneb Baron Tengnagel.

AFDEELING TIEL.

14 Leden.

Huf van Buren, *Voorzitter*.
 J. L. van Lidth de Jeude, *Secretaris*.

AFDEELING GOUDA.

10 Leden.

H. W. G. Koning, *Voorzitter*.
 Mr. W. J. Fortuijn Drooglever, *Secretaris-Penningmeester*.

AFDEELING GENT.

8 Leden.

Jhr. de Maere Limnander, *Voorzitter*.
 B. Block, *Secretaris-Penningmeester*.
 Julius Vuylsteke.
 Paul Fredericq.

Algemeene Leden.

Jan C. van den Arend, *Apeldoorn*. — Gerard Keller, Mevr. C. J. Sleyster, Dr. M. A. N. Rovers, M. A. Sipman, *Arnhem*. — J. Hartsen, *Baarn*. — W. G. Boele, *Kampen*. — Prof. J. ten Brink, Prof. R. Fruin, W. Pleyte, Dr. W. N. du Rieu, A. W. Sijthoff, Prof. M. de Vries, Prof. J. T. Buys, *Leiden*. — Mr. C. J. Sickesz, *Lochem*. — Mr. W. H. de Beaufort, *Heusden*. — G. Nieuwenhuis, *Brussel*. — Luit. B. W. Kraake, G. Vrolik, *Doesburg*. — H. J. C. Vieweg, *Nijmegen*. — P. H. de Clercq, *Petersburg*. — H. J. van Erpecum, *Schiedam*. — G. J. Kolff, *Velp*. — F. Baron van Tuyl van Serooskerken, *Velzen*. — R. Pieper, *Warmerveen*. — J. V. M. van Toulon van der Koog, *Wijk bij Duurstede*. — W. J. Bonte, *Zalt-Bommel*. — J. C. van Wessem Az., *Zaandam*. — Vereeniging Polyhymnia, *Zutphen*. — F. G. van Pesch, *Zwolle*.

De Afdeelingen *Zaandijk* en *Goes* hebben opgehouden te bestaan.

De Examens der Tooneelschool.

Vrijdag en Zaterdag, 6 en 7 Juli, werden de gewone jaarlijksche overgangs- en eindexamens der Tooneelschool afgelegd, des ochtends van 9—12 uur, aan de school zelve, in de theoretische vakken en lezen; des namiddags, in de kleine zaal van *Maison Stroucken*, in voordracht en spel.

De middag-programma's waren des Vrijdags samengesteld uit: Reien van Vondel's *Gijsbrecht* en *Lucifer*, en fragmenten van Multatuli's *Vorstenschool* en Molière's *Menschenhater* (vertaling v. prof. Alb. Thijm). Verder enkele tooneelen uit *Mérope* van Voltaire en de *Antigone* van Sophocles (vertaling v. prof. Opzoomer) en eindelijk, voor voordracht in het Fransch: *Moïse v. Alfred de Vigny* en fragmenten van *Lady Tartuffe* door Mad. de Girardin en van *Le Passant* van Coppée.

Den tweeden middag werden vertoond: gedeelten uit *Drahomira*, een uit het Hoogd. vertaald drama; *Getroefd*, van Mej. Titia van Gelder en *Een put gegraven*, door den Hr. L. Simons Mz., twee oorspronkelijke blijspelen, aan de school afgestaan; benevens het 5de bedrijf van Euripides' *Iphigenie in Aulis*, in de Hoogd. overzetting van Schiller. Bovendien droegen toen vier jongere leerlingen ieder een gedicht voor.

De beide oud-élèves, mej. A. Beukers en de heer H. Schwab, verleenden welwillend hunne medewerking.

Voordracht en spel waren dit jaar voor het eerst aan de beoordeeling onderworpen van eene jury. Deze bestond uit: prof. A. G. van Hamel (van Groningen), prof. B. J. Stokvis, de hh. J. M. Haspels, B. J. Moor en A. Saalborn, mw. Waller—Schill en den heer mr. J. N. van Hall, en kende toe: een tweeden prijs voor drama en treurspel en ook een accesit voor blijspel aan de leerlinge der hoogste klasse, mej. A. Roelofsen, terwijl twee der élèves van de 4de klasse ieder eene eervolle vermelding kregen, nl. mej. Fr. Herberich voor dramatische dictie en mej. A. Klein voor het blijspel.

De uitslag der examens was, dat bevorderd werden van de 1ste klasse naar de 2de: Julia van Ude, Catharina Rentmeester, Melia Tartaud, Johanna Wertwijn, Lambertus Berkhout (voorwaardelijk) en Everardus de Blauw. Mina Braakensiek zal den cursus in de

eerste klasse nog eens doorloopen, welke zij trouwens nog maar een half jaar bezocht, eene andere leerlinge moest de school verlaten. Marie Eggers ging van kl. II naar III over, ofschoon voorwaardelijk; Adèle Doré en Geertje Sixma zijn van kl. III naar IV verhoogd, één leerling van kl. III mocht de school wegens ongesteldheid niet langer bezoeken. Twee van de drie élèves der 4e kl. gingen naar de 5e over, nl. de jongedames A. Klein en F. Herberich, terwijl aan mej. A. Roelofsen eervol ontslag onder toekenning van een diploma is gegeven. Zij heeft bereids een engagement bij Gebrs. A. van Lier gevonden.

Maandag 3 September werd van 1—3½ uur, toelatingsexamen afgelegd door de nieuwe leerlingen die zich hadden aangemeld. Aangenomen werden voor de 1e kl. L. Hoeneveld, uit Rotterdam en Mina Sasbach (die, wegens ongesteldheid verhinderd op te komen, een paar dagen later werd geëxamineerd en goed bevonden), benevens als vakleerlingen: Betsy Hamer, Jeanne Mönch en Marie Grader. Eén adspirant-vak-élève werd afgewezen.

Dinsdag 4 September werd de cursus 1888/89 geopend. Behalve de eervol ontslagen leerlingen en de beide afgewezenen, keerden alle discipels, op Berkhout na, terug. Ook hadden Mej. Jeannette Sieveking en Mej. Cateau Loman, hun voornemen te kennen gegeven de vaklessen niet verder te volgen, daarentegen keerde de heer Vas Dias terug. Sedert is nog eene *nieuwe* leerlinge voor de voorbereidende afdeling aangenomen: *Marie Sigling*. Op dit oogenblik bezoeken dus de school 15 leerlingen voor alle vakken en 4 vakleerlingen.

S. J. BOUBERG WILSON,

Uit onze Afdelingen.

Onder voorzitterschap van den heer M. J. Waller had Maandagavond 8 dezer, de gewone najaarsvergadering van onze Amsterdamsche Afdeling plaats.

De Voorzitter ving aan met eene korte en warme herinnering aan het overleden lid van ons Afdelingsbestuur W. J. Hofdijk, en gaf daarna het woord aan den penningmeester, den heer W. A. v. d. Mandere. Deze was zoo gelukkig de vergadering te kunnen mededeelen, dat dank zij de vermeerdering van het ledental de toestand der geldmiddelen toeliet dit jaar een derde van het tekort ad f 900 te delgen. Een vrij aanzienlijk bedrag werd besteed voor huldeblijken, terwijl voorts gewag werd gemaakt van subsidies aan twee leerlingen der tooneelschool en van uitnodigingen aan de oudste leerlingen tot het bijwonen van extra-voorstellingen als van mad^e Agar en mad^e Bernhardt. Der laatste werd ook namens de Afd. een bouquet aangeboden. Met dankbaarheid voor de betoonde welwillendheid kon de Voorz. daarna mededeelen dat voor het aanstaande winterseizoen weer invitatie aan de leden te wachten zijn van wege de Ver. Het Nederl. Tooneel, de heeren Van Lier, en de directie van den Parkschouwburg, terwijl eene uitvoering door de leerlingen als gewoonlijk in het vooruitzicht werd gesteld. De in eene vorige vergadering benoemde propaganda-commissie had zich inmiddels geconstitueerd en nieuwe leden geassumeerd, zoodat zij op dit oogenblik bestaat uit de heeren A. W. v. d. Mandere *Voorzitter*, C. F. v. d.

Horst, *Secret.* A. Fentener van Vlissingen, M. Mehrens, J. C. Sommer, W. Scholten. L. Simons Mz., W. B. Blijdenstein en J. Fred. Bangert. Van den arbeid dezer commissie, die reeds ijverig aan het werk is, verwachtte de Voorz. veel tot vermeerdering van ons ledental.

Alvorens tot de verkiezing van nieuwe bestuursleden werd overgegaan merkte de Voorz. op dat moest worden voorzien in drie gapingen, ontstaan door het overlijden van den heer W. J. Hofdijk en het uittreden der heeren Binger en Schöffler. Voor het overige was het geheele bestuur aan de beurt van aftreding. De uitslag der gehouden stemming was, dat herkozen bleken de heeren Waller, v. d. Mandere, Fentener van Vlissingen en v. d. Goes en gekozen de heeren Prof. J. A. Alberdingk Thym, mr. W. F. v. Leeuwen en W. Blijdenstein, de laatste als vertegenwoordiger van de studentwereld. — De aanwezige heeren verklaarden die benoeming te aanvaarden, terwijl den heer Schöffler een woord van dank werd gebracht voor de diensten aan het Verbond bewezen.

Bij de algemeene rondvraag verzocht de heer v. d. Goes het woord om in het bijzonder den Voorz. dank te betuigen voor den ijver en de belangstelling waarmee de heer Waller steeds de belangen van de afdeling van het Verbond behartigd heeft. De vergadering betuigde daarmee haar volkomen instemming, evenzoo als met den gelijkklinkenden lof, den heer v. d. Mandere door den heer Simons gebracht. Daar er niets meer aan de orde was, ging de vergadering hierop uiteen.

Het Tooneel in Amsterdam.

De laatste veertien dagen hebben in onze hoofdstad voornamelijk de vreemdelingen aan het woord gelaten: de troep *Achard* met *Les surprises du divorce*, en Madlle Sarah Bernhardt als *La Tosca*, Marguerite Gautier en Adrienne Lecouvreur.

De vertooning van het eerste kluchtspel geeft stof tot opmerking over den eigenaardigen toestand van ons tooneel en de noodzakelijkheid tot bevordering onzer oorspronkelijke tooneelletterkunde. Niemand is het onbekend hoe sterk nog altijd bij de hoogere Amsterdamsche burgerij het vooroordeel is tegen onze Nederlandsche tooneelspeelkunst, en gelijk iedere vertooning door een Fransch gezelschap hier de nieuwe blijken van geeft — we zien er velen die we bij de voorstellingen onzer Hollandsche gezelschappen meest altijd missen, — zoo doet ook iedere dergelijke vertooning dat vooroordeel meer inwortelen. Want al bestaat zulk een gezelschap rondreizende Fransche artisten ook niet uit krachten, die individueel hooger staan dan onze artisten, zij hebben op dezen de aaneengeslotenheid van samenspel maar vooral de overeenstemming tusschen hun kunst en die des schrijvers voor. Geen ander dan een Franschman zou een klucht zoo vol dartele fantasie als *Les Surprises du Divorce* dus kunnen schrijven — maar ook geen acteurs dan Fransche kunnen haar zóó vertoonen, dat wij geheel in de stemming gebracht, en aan de werkelijk ontvoerd worden, dusdanig dat wij vergeten de fantasie aan die werkelijkheid te toetsen. Onze Nederlandsche opvatting van het komische wijkt zoozeer af van die der Franschen, dat

wij het van onze acteurs niet vergen mogen, ons in een Fransch stuk evenzeer te voldoen en we het als een soort van *bonne fortune* te waardeeren hebben, indien toevallig enkelen onzer artisten in staat blijken die fransche luchthartigheid, bewegelijkheid en fantasie weer te geven. Zoo ernstig denkt de gewone toeschouwer evenwel meestal niet over de oorzaken van het opgemerkte verschil na; hij zegt: »laten onze Hollandsche acteurs dit nu ook eens zoo doen!» en daar niemand beproeven kan dan zij dat vermogen, komt hij zegevierend uit den strijd, vol zelfvoldoening om zijn opnieuwgebleken »fijnen smaak!» Uit dien hoofde vooral dienen onze directies wel te overwegen aan welk gevaar zij hun artisten blootstellen door hun de vertooning op te dragen van stukken welke zij slechts na een metamorphose tot vreemdeling goed zouden kunnen vertolken.

Gaf de voorstelling door het gezelschap *Achard* aanleiding tot het treffen van vergelijkingen met 'tgeen Nederlandsche artisten in dezelfde rollen hadden doen zien, niet minder was dit het geval toen *Sarah Bernhardt* achtereenvolgens in drie rollen optrad, welke ook Nederlandsche kunstenaressen met roem hadden vervuld.

Daar komen bij het beoordeelen van vrouwelijke artisten nu eenmaal andere elementen in het spel dan waar het mannelijke geldt. Allereerst omdat in het algemeen aan de karakterschildering der vrouwen door de meeste auteurs minder zorg wordt besteed. Zij bepalen zich tot enkele vage trekken en achten reeds hun taak volbracht wanneer zij eene rol met fraaie momenten en veel afwisselende stemmingen geschreven hebben. Ook komt dit overeen met de talenten der kunstenaressen, welke in het algemeen meer tot het weergeven van hartstochten en aandoeningen dan tot het composeeren van personen zich leenen. We beoordeelen dan ook de meerdere of mindere grootheid van tragédiennes en comédiennes vóór alles naar heur temperament en haar vermogens om aan gewaarwordingen en stemmingen uitdrukking te geven. Maar vervolgens ook naar de schoonheid van gelaat en gestalte, de uitdrukking en gloed der oogen, de bevalligheid der bewegingen, de liefelijkheid of klankvolheid der stem. En een tooneelkunstnares met een fraai instrument — en dat instrument is zij zelve — behoeft slechts de helft der innerlijke gaven van haar, die door de natuur minder bedeeld is.

Sarah Bernhardt nu — 't behoeft nauwelijks te worden geconstateerd — beschikt over een instrument van in menig opzicht zeldzame hoedanigheden. Haar slanke gestalte, buigzaam en lenig, verhoogt de gratie harer bewegingen, te meer omdat heur goede smaak haar helpt zich zoo te kleeden, dat het sylphide-achtige van haar mouvementen door het omhulsel in plaats van verminderd versterkt wordt. Haar gelaat, alhoewel lang niet fraai of regelmatig, is uiterst expressief, en de schitterende oogen en de bevallig kleine mond kunnen het eene uitdrukking van onge-meene bekoorlijkheid bij het lachen, van scherpte bij leed of heftigheid geven. En haar stem klinkt zoo zacht, zoo warm, zoo innig, dat het spreken bij wijlen zingen wordt; haar articulatie is zoo duidelijk en het spreken valt haar zoo gemakkelijk dat zij, die nu eens de woorden een voor één koestert, ook in staat is ze te doen glijden in woeste vaart, zonder ze daarom onverstaanbaar te maken.

Eene kunstnares met al deze eigenschappen kost het nu weinig moeite meer, bij het uitbeelden van personages die voor alles den toeschouwer moeten bekoren en voor zich innemen, diens gunst te winnen. Doch komt het op het behouden aan, dan dient zij meer te kunnen geven; dan moet zij het vermogen bezitten om zich in de toestanden, de gewaarwordingen, in te leven en die weer te geven; dan wordt het de vraag van temperament, gevoel, verbeelding, van aanleg en kunstvermogen.

Het talent van Sarah Bernhardt is vooral lyrisch-hartstochtelijk: te vleien, te lokken, te glimlachen, te lijden en te schreien vermag zij beter dan te toornen, te ontzetten, ontzag in te boezemen — zij is meer bekoorlijk dan indrukwekkend, meer ontroerend dan schokkend. Te meer, omdat zij er naar streeft zoozeer door de kunst de uitdrukking harer gewaarwordingen te laten beheerschen, dat de overgangen van de(n) eene(n) toestand, stemming, houding in de andere schier onmerkbaar worden. De bekoring en streeling op die wijze te weeggebracht brengen evenwel het onmiskenbaar nadeel met zich, dat nu ook de indrukken der toeschouwers minders diep en onmiddelijk worden en haar kunstuiting bijwijlen iets gekunstelds krijgt.

Niet altijd is de artieste zich in dit opzicht evenwel gelijk. Het sterkst is die verfijning en afvijling wel in haar verpersoonlijking van de Marguérite Gautier, waar ze trouwens het meest in overeenstemming is met het karakter der rol. Het minst in de laatste helft van Adrienne Lecouvreur. Zoolang deze jonge vrouw alleen onder den invloed harer teedere gelukkige liefde staat, poogt Sarah Bernhardt den invloed dier liefde op de meest bekoorlijke wijze te schilderen. Heur stem liefkoost en vleit, heur glimlach is, vol verrukking, verrukkelijk, heur gestalte, tegen die van Maurice aangevlijd, schijnt zich met de zijne te vereenigen. Maar straks, als haar ijverzucht geprikkeld is, haar liefde versmaad wordt, het gift in haar bloed gedrongen is, geeft zij vrijelijk zich over aan de branding harer tochten; ze trilt, schokt, beeft, siddert, woedt, schreeuwt; ze vergeet bevallig te wezen om zooveel mogelijk waar te zijn. In het moderne drama brengt zij iets klassieks, in het half klassieke veel moderns — in de voordracht der alexandrijnen van Racine legt zij de bewegelijkheid van een nerveus temperament — en hetzij men 't eerste afkeurt en 't andere toejuicht, dan wel omgekeerd, men zal haar kunst altijd merkwaardig moeten achten. Voor onze Hollandsche kunstenaressen is het niet onmogelijk haar in het tweede te overtreffen; haar in het eerste evenaren kan vooralsnog niet eene, althans niet met al die middelen, waarover zij nog beschikt.

UIT DE MAASSTAD.

Het schijnt ons toe dat het van de Directie der Ver. Tooneelisten geen gelukkige gedachte is geweest het seizoen met *De Verrassingen van de Echtscheiding* te beginnen. In den loop van den winter zou dit stuk wellicht opgang hebben gemaakt, voor den aanvang der campagne achten wij het ongeschikt. Vele schouwburgbezoekers oordeelen (en veroordeelen) een gezelschap naar den eersten indruk

en deze kon in het onderhavige geval bezwaarlijk gunstig heeten. Grondgedachte en verwickeling van deze klucht zijn zeer gezocht; daarbij zijn de meeste komische scènes, trucs en aardigheden verre van oorsponkelijk. Ook moeten de Hollandsche gezelschappen niet vergeten dat de echtscheiding hier te lande niet zoo *populair* is (men vergeve ons de uitdrukking) als in Frankrijk. Dáár is zij, sinds de aanneming van Naquet's wetsvoorstel, een onuitputtelijke bron voor blijpselchrijvers, evenals vóór dien tijd vele tooneelspelen op het ontbreken dier faciliteit gebouwd werden; hier mist zij echter geheel het aantrekkelijke van het nieuwe. De grootste deugd van dit stuk dunkt ons, dat het laatste bedrijf niet het minste is, zooals bij de meeste dergelijke kluchten.

Met animo vervulde de Heer Jan C. De Vos de de partij van den schoonzoon; zulke rollen liggen o. i. eigenlijk buiten zijn emplooi, maar ditmaal beviel zijn spel ons oneindig beter dan in *De gevolgen van een Leugen* en *Durand*. De Heer De Vries maakte van den verlegen verliefden Champeaux een uitmuntend type en droeg vooral in het derde bedrijf niet weinig bij tot het succès. De rol van de schoonmoeder, welke, als zij met soberheid en takt gespeeld wordt, hoogst vermakelijk kan wezen, werd hier op weezinwekkende wijze vervuld; de regisseur had o. i. zijn gezag moeten doen gelden en vooral een optreden als in het eerste bedrijf (dansende en drenkeling) moeten verbieden. Uit beleefdheid laten wij het bij deze eenvoudige opmerking, ofschoon de kwestie gewichtig genoeg is om er langer bij stil te staan.

Vooraf ging *Weduwe Durosel*, een tamelijk langdradige comédie, die vrij slordig werd gespeeld. De Heer Rosier Faassen (Montgobert) had zich uitmuntend gegrimeerd en zijn rol opgevat. De lievelinge van ons publiek, Mej. Marie Vink, werd met twee bloemeschenken welkom geheeten, maar vond in haar beide rollen weinig gelegenheid tot uitblinken.

Met groote ingenomenheid maken wij ten slotte melding van een reprise van *Mejonkvroutwe De la Seiglière*. De karakterteekening in dit blijspel is zóó fraai, de dialoog zóó geestig, de vertaling zóó voldoende, en de vertolking zóó voortreffelijk dat men niet moede wordt het te bewonderen. Wie den Heer D. Haspels nooit als den Markies heeft gezien, kent dien kunstenaar niet in zijn volle kracht; zijn Markies is een meesterstuk, 'twelk de scherpste kritiek doet verstommen. Mevr. Beersmans en de Heer J. Haspels speelden uitmuntend; Mej. Vink was beter dan bij vroegere opvoeringen, haar stem klonk inniger. Nieuw was de Bernard van den Heer Tartaud, een sympathieke rol waarvoor deze acteur geheel berekend bleek en die hij het met talent vervulde. Kortom, het was een model-opvoering, die de beste krachten van dit gezelschap in het vuur bracht; en al kon men vooraf zeker zijn van de overwinning, het doet ons genoeg te constateeren dat elk naar zijn vermogen trachtte de zegepraal nog schooner te maken. Hoeden af voor zulke artisten!

Ofschoon het gezelschap der Nieuwe Rotterdamse Schouwburg-Maatschappij door de samenstelling van haar répertoire (veelal *drama's* en kluchten) de kritiek weinig tot bezoeken zijner voorstellingen uitlokt, meenen wij de vertooning van *Een Milioenen-Oom* niet onopgemerkt te moeten laten voorbijgaan. Voor dit stuk is de groote trom geroerd; de opvoering is evenals de vertaling met zekeren ophef aan-

gekondigd en de vertaler heeft het noodig geoordeeld zelfs zijn maatschappelijke betrekking te vermelden. Met tamelijk groote verwachting togen wij dus naar den Schouwburg; aan die verwachting heeft het stuk voorzeker niet beantwoord, naar onrechtvaardig zou het zijn daarom niet te erkennen dat er veel goeds in is.

De vrij onbeduidende verwickeling willen wij niet vertellen; twee vrij oude onderwerpen zijn saamgekoppeld: een alledaagsche kwaadsprekerij, welke door de naïve handelingen der »brave» menschen zeer bevorderd wordt, en het optreden van een pakjesdrager als een schatrijke oom, ten einde een huwelijk tot stand te brengen. Aan de karakterteekening is merkwaardig weinig zorg besteed, ook de bouw van het stuk is gebrekkig, maar niettegenstaande de kinderachtige behandeling — of misschien juist daarom — laten verschillende tooneelen niet na een aangename indruk te maken en het blijspel verdient meer belangstelling dan het tot nu toe hier ter stede ondervonden heeft.

Er viel in de opvoering veel te prijzen. De Heer Alex Faassen (de pseudo-miljoenen-oom) had zich een prachtigen kop gemaakt, alleen wat te gedistinctieerd voor iemand van zijn positie; zijn spel was verdienstelijk, ofschoon hij er weinig afwisseling in wist te brengen. De Heer Van Nieuwland (Tonio) speelde als gewoonlijk met onmiskenbaar komisch talent; wanneer deze tooneelspeler minder chargeerde en minder tuk was op applaus, zou hij o. i. tot de beste komieken gerekend mogen worden. Maar helaas! zijn ideaal schijnt te zijn, zelfs bij open doek te worden teruggeroepen; dit doel bereikt hij dikwijls, maar of dat nu juist het doel is waarnaar de waarachtige kunstenaar moet streven meenen wij te mogen betwijfelen.

Mevr. van Korlaar (Josephine) blijft een aangename verschijning en de Heer Wagemans (Grinto) weet nog steeds van elke rol een caricatuur te leveren.

Tot ons leedwezen is onze opinie over Mej. Heijblom (Lena) en den Heer Smith (Mandelli) (die beiden, naar wij meenen, tijdelijk de lessen aan de Tooneelschool volgden) minder gunstig. Laatsgenoemde is wanhopig stijf; zijn grootste zorg schijnt te zijn zijn hoofd recht te houden, hetgeen hem maar al te wel gelukt; daarbij is zijn stem hard, onharmoonisch. Ook het geluid, vooral de intonatie van Mej. Heijblom kan ons niet bevallen en — het treurigste o. i. — beiden misten in hun spel die beschaving, welke wij van oud-leerlingen der school verwachten. Hun zij daarom herinnerd, dat *noblesse oblige* en zij de school — ook al vonden zij er slechts een deel hunner opleiding — eer moeten aandoen en geen schande.

Wij hopen dat de keus der stukken ons weldra de gelegenheid zal schenken weer over dit gezelschap te schrijven; mogen wij dan meer te prijzen vinden, het zal ons aangenaam zijn.

7 October 1888.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel te Parijs.

»Les femmes nerveuses» aldus is de veelbelovende titel van een blijspel in drie bedrijven door Ernst Blum en Raoul Toché waarvan in het eind der vorige maand de eerste opvoering in den Gymnase-schouwburg plaats had.

Mevrouw de gravin de Pontgibaud, haar moeder mevrouw Chamoisel, haar kamenier Felicie en Sidonia Gerbaul, een modiste, vertegenwoordigen op niet onwaardige noch onaardige wijze de titelrollen. Naar bouw en verwickeling geoordeeld is het stuk een comédie à quiproquos, naar alouden trant bewerkt volgens het recept van Hennequin, dat blijkbaar nog niet uitgediend heeft. Moge dit blijspel de huidige dramatiek ook niet op nieuwe wegen voeren, menig geestig trekje, menige komische situatie maken veel goed en nog altijd is de vaardigheid, die een hartelijken lach te voorschijn weet te roepen, het beste middel tot ontwapening eener al te onverbiddelijke critiek.

Grootter en blijvender succes schijnt weggelegd voor Roger la Honte, drama in vijf bedrijven, door Jules Mary en Georges Grisur getrokken uit den roman van Rochard.

Een der hoofdmomenten van het drama herinnert eenigszins aan Sardou's »Patrie»

Mevrouw de Noirville, de vroegere minnares van Roger Larogue heeft diens ondergang gezworen. Reeds is het van algemeene bekendheid, dat Roger op het punt staat zijn betalingen te staken, doordat zijn geldschietter, de bankier Gerbier, honderdduizend francs uit de zaak heeft opgevraagd. Zij zendt hem de som, die hij noodig heeft, maar als denzelfden avond Gerbier vermoord en het geld in Roger's bezit gevonden wordt, als bovendien straks nog andere omstandigheden de verdenking bijna tot zekerheid komen maken, wordt hij gevangen genomen en ter crimineele rechtbank verwezen.

De advocaat de Noirville gelooft niet aan de schuld van zijn vriend en verklaart zich bereid als diens verdediger op te treden. De dag der terechtzitting breekt aan en de verhooren nemen een aanvang. Eindelijk is het woord aan den advocaat. Juist als hij zijn pleidooi beginnen worden hem eenige brieven in handen gespeeld, waaruit de schuldige liefde zijner vrouw en tevens Roger's onschuld aan den moord hem zonneklaar blijken. Geweldig is de schok en heftig de strijd voor den bedrogen echtgenoot en vriend. Nochtans staat hij op en zegt:

»Mijne heeren van de jury! het is mijn plicht de onschuld te redden. Roger Larogue is niet schuldig, althans aan diefstal, noch aan doodslag. Het geld, dat hij, luidens de beschuldiging, gestolen zou hebben uit de portefeuille van den bankier, is hem door een vrouw toegezonden. Den naam dier vrouw weigert hij te noemen, uit eerbied voor twee gezinnen, het zijne en dat van den bedrogen echtgenoot. Maar ik zal u haar noemen en ik verzeker u, gij zult mij op mijn woord gelooven, als ik u zeg, dat die vrouw is»

Maar het noodlottige woord blijft hem in de keel steken, verwezen staart hij rond en valt dan neêr om niet weêr op te staan.

Dit moment is het glanspunt van het drama, dat

verder in een zeer gewoon melodrama verloopt. Schoon een volmaakt kunstwerk aan andere, hoogere eischen pleegt te voldoen, zijn eenige goed geconcipeerde figuren en goed geschreven tooneelen zonder twijfel hoedanigheden, die het door de schrijvers behaald succes alleszins rechtvaardigen.

In de Porte St. Martin is de *Courrier de Lyon* weêr voor een dankbaar en opgetogen publiek ten tooneele gebracht. Niets is gemakkelijker dan uit de hoogte op de zoogenaamde »draken» neder te zien, maar is het ook billijk en pleit het ook voor de ruimte van onzen gezichtseinder? Zouden wij Jakob niet kunnen liefhebben zonder Ezaü te haten? Daarbij komt nog iets. De gegevens, waarnaar hij oordeelen, plegen het tegendeel van onvervalscht te zijn.

»De beschaafde Nederlanders,» zegt Huet, »oordeelen meestal zeer ongunstig over het Fransche melodrama. En wanneer men op de geledebraakte taal let, waarin die stukken bij ons ten tooneele verschijnen; op de grogstemmen onzer acteurs, de ontluissterde bevalligheid onzer actrices, kan dit kwalijk anders. Nog hoor ik in Paljas den man der titelrol tot de gravin zeggen: »Thans, mevrouw verloochent gij niet alleen uw hart maar ook uw ingewanden.» Tegen dergelijke proefnemingen zijn de melodrama's der Porte St. Martin te minder bestand, omdat hun stijl reeds van nature hunne zwakste zijde is. Vraagt men echter naar scheppingskracht, naar gevoel voor de eischen van het tooneel, naar bedrevenheid in de kunst van schokken, ontroeren, verschrikken, dan tijke men zelf onbedorven, met de onbedorven volksmenigte naar dergelijke schouwtooneelen.»

Wij zouden dit laatste ten onzent ook wel willen doen, indien de kritiek van Huet maar niet nog altijd voor een deel waarheid in zich sloot. Zij, die der Hollandsche kritiek eenzijdigheid jegens de romantische drama's verwijten, zullen wel doen met te bedenken, dat het meestal minder de stukken dan wel de vertooning is, die men ongenietbaar heet.

UIT DUITSCHLAND.

Wat men ook van hem zeggen moge, Oscar Blumenthal is in onze tooneelwereld een man, die slechts weinigen onverschillig laat. Hij telt onder het groote publiek velen dien zijn vernuft en geest op hoogen prijs stellen, en in de litteraire kringen, voornamelijk die van het dus genoemde jonge Duitschland, niet minder heftige vijanden. De eersten te goed vriend te houden, kost hem weinig moeite; door de laatsten zich als een ernstig kunstenaar en letterkundige te doen erkennen zal hem wel nooit gelukken. Doch zie hier nu weer een dier vele voorbeelden van verkeerde eerzucht, welke zooveel van den goeden weg afhelpt: Oscar Blumenthal wil zich niet tevreden stellen met den lof zijner bewonderaars om zijn vernuft en geeft zich alle moeite zijn tegenstanders te toonen dat zij hem ten onrechte gemoed en verbeelding ontzeggen! En terwijl hij zich diets maakt, dat hij daarin zou kunnen slagen, verzuimt hij den welverdienden lof zich blijvend waardig te maken.

Terwijl hij in vergelijking bij van Schönthan een blijspeldichter kon lijken, gaat hij zijn stof voor een blijspel verwerken tot een tooneelspel, 't welk hij — als 't van Lindau afkomstig ware — zelf in zijne hoedanigheid van criticus aan flarden zou hebben gescheurd.

Het kiezen van de stof voor zijn nieuw stuk *Anton Antony* is in zekeren zin een daad van moed geweest, waartoe menigeen hem niet in staat heeft geacht. Gelijk hij in de »Probepfeil, de ijdelheid van zekere schilders aan de kaak stelde, licht hij in *Anton Anthony* het masker van de tooneelspelers, die van zich zelf een afgod ter bewondering maken en zich »interessant» weten voor te doen. En Blumenthal staat aan het hoofd van het Lessing-theater en zijn regisseur is een dier tooneelvirtuosen, wier toeneming in aantal hem er toegebracht heeft het soort te geeselen met zijn satire! Doch hij zal er op gerekend hebben dat geen mensch zoo dwaas — of zoo verstandig — is om zich een schoen aan te trekken die hem niet onmiddellijk wordt voorgeworpen en elkeen het er voor houdt dat hij niet zich zelf maar zijn buurman in den gebogen spiegel van den satiricus ziet!

Uw lezers begrijpen zeker reeds waar de schrijver heen wilde, doch zullen ook wenschen te vernemen hoe hij beproefd heeft zijne karakterteekening in eene handeling om te zetten. *Anton Antony*, de »held» wordt daartoe tot een don Juan gemaakt, die, na vroeger een meisje in het ongeluk te hebben gebracht, van de bekoring, welke hij op eene dweepende kunstbewonderaarster oefent, gebruik zoekt te maken, om haar in zijn netten te verstrikken en een schitterend huwelijk te sluiten. De ontmaskering van den huichelaar door een nobel vriend van de jeugdige dweepster vormt het ernstige gedeelte der handeling, waartuschen de schrijver nog een minnehandel van vroolijker aard heeft gevlochten. Doch juist dit pogen om een ernstigen achtergrond aan zijn satire te geven en niet alleen te doen lachen maar ook te doen schreien, heeft zijn stuk, 't welk in den aanvang op weg is een verdienstelijk blijspel te worden, tot een in veler oogen mislukt tooneelspel gemaakt. De critiek spreekt in dit opzicht vrij eenstemmig, wat niet belet dat het publiek het stuk bij de première een warm onthaal bereidde.

Inmiddels blijft *Eine berühmte Frau* van Schönthan-Kadelburg over verschillende tooneelen van ons land gaan, en wordt het meestal met toejuichingen ontvangen. Dit zelfde lot ervaart ook *Eva* van Richard Voss, wiens »*Vae Victis!*» naar ik bemerk thans ook ten uwent door het Rotterdamsch tooneelgezelschap wordt opgevoerd. Van denzelfden acteur zien wij mede in het Lessing-theater een nieuw stuk tegemoet, waarover ik U wellicht nog voor het verschijnen uwer aflevering het een en ander kan melden. Ik besluit dezen met de mededeeling dat Prof. Jozef Kirchner zich onledig houdt met de voorbereiding van den 11en jaargang van zijn *Deutsche Literaturkalender* een »*Nachschlagebuch*», 't welk door beoefenaars onzer letterkunde een onmisbaar hulpmiddel wordt geacht.

9 October 1888.

MAX VAN BR.

Naschrift. »*Zwischen zwei Herzen*» — aldus de titel van het tooneelspel van Richard Voss, — heeft een gemengden indruk achtergelaten. Blijkbaar geïnspireerd door Noorsche modellen heeft de schrijver

gepoogd het onderwerp van de echtbreuk op nieuwe wijze te behandelen. In twee gezinnen wordt de echtgenoot ontrouw; maar terwijl in het eene de vrouw beproeft hem door toegeeflijkheid en liefde tot zich terug te brengen, volgt de ander het voorbeeld van de heldin uit Ibsen's *Gespensler* en verlaat haar ontrouwen gade. Zij neemt haar zesjarig dochtertje mede en plaatst het in een soort van protestantsch klooster, opdat het Kind, tot de jaren des onderscheids gekomen, tusschen beide ouders kieze. Als de dag der »Konfirmation» waarop de beslissing moet vallen, daar is, poogt Ilse, die door de scheiding harer ouders het meest lijdt, beiden te verzoenen. Dit evenwel mislukt, en als zij daarna van eene boerin verneemt hoe ook deze in oneenigheid leefde met haar man, doch de dood van hun eenigst kind beiden samen bracht, besluit zij zich op te offeren en zich te verdrinken, ten einde aldus de verzoening harer ouders te bewerkstelligen. De brief, waarin zij van haar voorgenomen daad rekenschap geeft, komt intusschen nog tijdig genoeg in handen haars vaders, zoodat hij haar redt en levend in de armen harer van ontzetting en angst bezwijkende moeder kan terugvoeren; natuurlijk met gelijk gevolg als Ilse van haar opoffering gehoopt heeft.

Aldus de korte inhoud van dit stuk 't welk onmiskenbare verdiensten van karakterteekening en bouw heeft en verschillende tooneelen rijk is, die niet nalieten vooral ook door het voortreffelijk spel van moeder en dochter diepen indruk te weeg te brengen. Dat het der critiek stof tot menige op- en aanmerking gaf, kunt ge u intusschen gemakkelijk voorstellen. Het publiek riep auteur en regisseur (Ernst Possart) eenige malen ten tooneele.

SNIPPERS.

Dàt het doel?

Er is te Rotterdam door clericale kiesvereeningen een programma van gemeenschappelijke beginselen ten opzichte van het bestuur der gemeente vastgesteld. En een dier punten van dat program luidt: »Geen ondersteuning van gemeentewege aan eenige instelling van vermaak, aan schouwburg of opera!»

Wie weet hoe in Rotterdam de gemeente onder een liberaal bestuur niets doet voor de dramatische kunst en de gegoede burgerij daarentegen met niet genoeg te prijzen offervaardigheid jaarlijks aan Duitsche opera en Hollandsch tooneel heele sommen ten koste legt, zal-als wij-moeite hebben om te begrijpen, wat nood een dergelijke verklaring in een clericaal programma doet. Niettemin is het feit kenschetsend voor het blijvend bestaan der kerkelijke bekrompenheid, die de kunst als vijandig tegenover de kerk beschouwt. Wij zullen de eerste niet verdedigen door haar als eene zedepreekster voor te stellen; dat mag zij niet dan soms onwillekeurig zijn. Maar wèl willen we doen opmerken dat de ware kunst, evenals het geloof, tot gemoed en verbeelding spreekt. En als de schouwburg ten onzent vaak zoo weinig van een kunstempel heeft, dan is dit voor een goed deel te wijten aan de noodzakelijkheid voor de directies tot toegeven aan den wansmaak van het publiek. Dit op te voeden eischt veel geld; en de kerkelijken die wei-

geren dit geld uit de algemeene kas te geven, bereiken juist het verkeerde doel. Zij gaan er het bezoek aan den schouwburg niet door tegen; tenminste niet van het gros der burgerij; maar beletten alleen dat de bezoekers tot fijner kunstgenieten worden opgevoed. En dat kan toch het doel niet zijn?

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

De oogst van tooneelopstellen in de Octoberafleveringen van onze Hollandsche tijdschriften is tamelijk schraal.

In *De Nieuwe Gids* zet de heer v. d. Goes zijne beschouwing over de opleiding van (onze) tooneelspelers voort, door thans te spreken over de voordracht van verzen. Het dusgenoemd realistisch beginsel dat de verzen als proza moeten gezegd worden, daar zij anders onnatuurlijk klinken, noemt de schr. een uitspruitsel van ons gebrekkig artistiek gehoor en gevoel. Tegenover deze methode zou hij aan de ouderwetsche declamatie, die ten minste het rythmus, den val der verzen deed uitkomen, de voorkeur geven. En hoe het verstandelijk reciteeren met samen koppeling van regels en beklemming van woorden naar de grammaticale opvatting, de schoonheid der verzen vernietigt, toont hij ten slotte aan met verschillende voorbeelden uit de *Ghijsbrecht van Aemstel*, gelijk die jaarlijks in den Stads-Schouwburg gezegd (of: neergelegd?) wordt. Dat de jongere tooneelspelers in eerbied voor Vondel's dichtkunst bij sommigen der ouderen ten achter staan, is eene opmerking die, meermalen gemaakt, zeker eene herhaling niet onwaard was. In ieder geval verdienen deze beschouwingen over 't »artistiek voordragen» — door Dr. Doorenbos indertijd reeds bij zijne leerlingen gepopulariseerd — de aandachtige overweging.

Een mijner lezers heeft mij opmerkzaam er op gemaakt, dat ik voor veertien dagen gezwezen heb over *De Leeswijzer*, terwijl toch in de 6e, 7e en 8e afl. van dit jaar de vertaling van Henri de Bornier's drama *Paulus* door G. L. Toekamp Lammers, was opgenomen. Gaarne beken ik dit verzuim en herstel het bij dezen. Als mijne lezers maar geen critische aankondiging van die vertaling vergen; want ik moet eerlijk bekennen dat mij tot nu de tijd voor eene lezing er van zelfs ontbroken heeft.

In *Eigen Haard* N°. 40 komt, meer naar aanleiding dan ter gelegenheid van Louis Bouwmeester's jubilé, een portret en afbeeldingen in verschillende rollen van dien kunstenaar voor, terwijl de heer L. Simons Mz. eene karakteristiek van hem heeft trachten te ontwerpen. De schrijver, die zoowel de deugden als de gebreken van het model in het licht stelde, heeft meteen gepoogd die te verklaren.

In de *Dramaturgische Blätter*, het officieel orgaan van de »Genossenschaft Deutscher Bühnen-Angehöriger» (Red. Raph. Löwenfeld) N°. 139 en 40, komen enkele artikelen voor, die de moeite van het lezen ongetwijfeld loonen.

Karl Vollrath uit Breslau geeft, naar aanleiding van het jongstverschenen jaarboek van het Deutsche Shakespeare-gezelschap, eenige cijfers betreffende de opvoering van stukken des Engelschen dichters. Terwijl in 't geheel 717 voorstellingen van zijn stukken gegeven werden, krijgt het Meininger gezelschap

daarvan alleen reeds 48, het Schauspielhaus te Berlijn 36 voor zijne rekening. Van de 36 stukken werden er 25 gegeven en daarvan beleefden *Otello*, *Hamlet*, *de Koopman van Venetië*, *de Geleemde Weerspannige*, *Romeo en Julia*, *Winteravondsprookje* naar volgorde de meeste voorstellingen. In N°. 40 worden aan het Tooneel in Amerika, in Oostenrijk en in Londen elk een opstel gewijd, waarin, wat de eerste twee betreft, de toestanden in het algemeen, wat het laatste aangaat, de nieuwe opvoeringen in het bijzonder besproken worden.

Onder redactie van Otto Girschner heeft te Meiningen den 1en October het eerste nummer het licht gezien van de *Zeitung für die kunstsinnige Welt*, die den 1en, 10en en 20en van elke maand zal verschijnen en voor het buitenland f 1.20 per 3 mnd. kost. Het blad noemt zich in het bijzonder »ein parteiloses Fach- und Unterhaltungsblatt für gebildete Freunde des Theaters, der Musik und der Malerei». De eerste aflevering laat nog niet toe een oordeel over de waarde van dit blad te vellen; wèl echter blijkt het »parteilose» niet te beletten, dat het in het bijzonder van de »grossartige Triumphe» en »grosse Leistungen» van het Meininger-gezelschap vervuld is. Prof. Dr. Hegewald uit Meiningen wijdt dan ook een artikel aan »Das Meininger Hoftheater und seine Bedeutung», waarin ook van de Hollandsche reis gewaagd wordt (natuurlijk niet van de bedenkingen door meer dan één Nederlander uitgesproken); terwijl onder den titel van »Ein Dichter-Tragöde der Gegenwart», een zeer warme lofrede voorkomt op Karl Weiser, den *Brutus*-vertolker bij de Meiningers, maar vooral in zijn hoedanigheden van lyrisch en dramatisch dichter. Zijn treurspel *Nero* wordt hoog geroemd; van zijne poëzie eene proeve gegeven, terwijl eene afbeelding van Weiser als Brutus (in autotypie) deze eerste aflev. opluistert.

Van de *Revue d'art dramatique* is in onze vorige aflev. niet gesproken. Mijn lezers kennen dit tijdschrift ongetwijfeld en dan zullen zij ook weten, dat het niet meer zoo belangwekkend is als vroeger. Sints eenigen tijd geeft het nu ook een »Chronique dramatique», benevens mededeelingen omtrent het tooneel in den vreemde. De correspondentie uit Londen wordt er in geschreven door onzen landgenoot Jack T. Grein.

Inmiddels bevat de jongste aflev. van 1 October een artikel, 'twelk wel niet oorspronkelijk is — Michel Delines vertaalde het uit het Engelsch van William Archer — maar toch zeer de aandacht verdient. De schrijver heeft de bekende »paradoxé sur le comédien» van Diderot, dat nl. de acteur dan het beste speelt, wanneer hij zelf vrij blijft van de aandoeningen welke hij moet vertolken, aan een nieuw onderzoek onderwerpen, en wel door met een reeks van vragen de ervaring der voornaamste Engelsche artisten te raadplegen. Het artikel over *Physiologie du comédien*, 't welk in de bedoelde aflev. ten deele voorkomt, deelt de resultaten van dat onderzoek mee, welke met Diderot's beweren in hoofdzaak strijden.

LECTOR.

BLOOKER'S CACAO.

Zoo even verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam en zijn alom verkrijgbaar:

Uit het Dagboek van Keizer Frederik

1870 - 1871.

De oorlog tusschen Frankrijk en Deutschland.

PRIJS f 0.50.

NICOLAAS GOGOL, Doode Zielen, Russische typen, vertaling van Dr. J. A. BRUINS 2 dln. gr. 80. f 5.—

MATHILDE ROOS, Hard tegen Hard, roman naar het Zweedsch door PH. WIJSMAN, 2 dln. gr. 80. f 4.50

JOAQUIN ESTEBANEZ, Yorick. Drama in 3 bedrijven, naar het Spaansch d. EMILE FRANZEN f 0.90

J. DEKKER, Een Turk, oorspronkelijk blijspel in twee bedrijven . f 0.90

AGORTER, Arts, Multatuli geoordeeld door de wetenschap. Het Gidsartikel van Dr. SWART ABRAHAMSZ toegel/f 0.50

HJ. TOP, Multatuli Een Valsche Diagnose van een dolenden Gids. Onpartijdig antwoord op het artikel van Dr. SWART ABRAHAMSZ. f 0.50

DR. H. M. DUPARC, Besmettelijkheid, voorkoming en geneeslijkheid der longtering . f 0.40

Hollanders te Kleef, door een Kleefsch Hollander, eene causerie, tevens reisgids met kaartje van Kleef en omgeving. . f 0.30

Eau de Cologne, Parfumerie,

J. C. BOLDOOT,

AMSTERDAM.

Fournisseur Breveté de L.L. M.M. les Rois des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, de Portugal et d'Espagne.

Medailles d'Or aux Princip. Expos.-Univers.

GRAND COMPTOIR INTERNATIONAL DE VENTE.

BRILLEN, PINGENEZ, LOUPEN

Microscopen.

BAROMETERS, THERMOMETERS.

Tooneel- Veld- en Marinekijfers.

Hendriks & van Steenberg,

Warmoesstraat 126.

AMSTERDAM,

PROFITEERT

HAVANASIGAREN.

Wij kunnen weêr een paar restant partijtjes oude, fijne Havana Sigaren, opruimen. Prijs f 50.— per 1000. f 5,15 per 100. fr^o. Zendt postwissel.

Holl. Sigarenfabriek, Amsterdam.

OPTISOH TEEKENTOESTEL hiermede kan iedereen Landschappen, Gebouwen, Portretten, enz., getrouw naar de natuur op papier overbrengen, tege n toez. van f 2.90, fr^o f 3.05, bij A. TJADEN, Deventer.

Nieuwe Tooneel-Uitgaven van A. RÖSSING, Amsterdam.

M. B. MENDES DA COSTA, Zijn Model. Oorspronkelijk tooneelspel in vier bedrijven f 1.—

JOSÉ ECHEGARAY, Galeotto. Drama naar PAUL LINDAU's bewerking, uit het Spaansch door J. H. RÖSSING. . . f 0.75

ELY, Gepantserd. Oorspronkelijk tooneelspel in vijf bedrijven f 1.—

D. M. MAALDRINK, Jan Masseur. Oorspronkelijk tooneelspel f 1.—

H. TH. BOELEN, Ter elfder ure. Blijspel in vijf bedrijven f 0.90

HENRIK IBSEN, Nora. Vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, Rector van het Gymnasium te Dordrecht f 1.—

HENRIK IBSEN, Een vijand des Volks. Tooneelspel in vijf bedrijven, uit het Noorsch door IDA DONKER . f 1.50

LÉO GRAAF TOLSTOI, De macht der Duisternis. Tooneelspel in vijf bedrijven, vertaling van A. ISING JR. f 1.25

WILLIAM SHAKESPEARE, Hamlet. Treurspel Vertaling van Dr. L. A. J. BURGERSDIJK f 1.—

LESSING, Minna von Barnhelm. Blijspel in vijf bedrijven, uit het Duitsch vertaald door C. M. HUGUENIN . . . f 1.—

E. LABICHE, Liefde voor de kunst. Blijspel in één bedrijf, vertaald door JEAN VALJEAN f 0.40

De gelegenheid maakt den dief. Blijspel in één bedrijf, naar het Fransch door JEAN VALJEAN f 0.25

LABICHE-JOLLY, Taalfouten. Blijspel in één bedrijf, vrij vertaald door JEAN VALJEAN f 0.60

A. DUMAS FILS, Francillon, door JAN VAN ARKEL f 1.—

De complete Catalogus der Tooneel-Uitgaven van A. RÖSSING is op franco aanvraag gratis verkrijgbaar.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Stoomdrukkerij van TH. A. VAN ZEGGELEN, O. Z. Achterburgwal 84, Amsterdam

Versijnt des Zaterdag om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 3.

27 OCTOBER 1888.

XVIIIe JAARGANG.

I N H O U D :

Het Tooneel in de Hoofdstad. — Jean Valjean, Uit de Maasstad. — Het Tooneel te Parijs. — Oostenrijksche tooneeltoestanden. — Snippers. — Ingezonden. — Nieuwe Uitgaven.

Het Tooneel in de Hoofdstad.

De vertooring van Dumas' tooneelspel *De Vreemdelinge*, welke bij de Kon. Ver. het Nederl. Tooneel die van Matthias Sandorff is komen vervangen, biedt stof tot meer opmerkingen, dan we in onze beperkte ruimte zullen kunnen opnemen.

Daar is allereerst het stuk. Weinig voortbrengselen van Dumas toonen ons het leven en de wereld in zulk een schijnbeeld als dit; en geven blijk van zooveel vermogen om den toeschouwer te begoochelen. Een schatrijk geworden winkelier heeft uit kwalijk geplaatste eerzucht zijn dochter, die een braaf en eerlijk jonkman liefhad, van dezen weten te scheiden, door hem te doen begrijpen dat een man zonder fortuin en positie niet eene schatrijke erfdochter kan huwen zonder aan zijne waardigheid te kort te doen; en heeft vervolgens zijn dochter Catherine pogen te koppelen aan een hertog, een lichtmis die tot over de ooren in schulden steekt. En Catherine, spijtig over het heengaan van haar beminden Gérard, laat zich overhalen om dien verliefderlijken hertog te huwen. Natuurlijk brengt dat huwelijk haar niets dan ellende; zij walgt van haar echtgenoot en gevoelt de oude liefde voor Gérard weer bovenkomen. Wat haar in dien dubbelzinnigen en treurigen toestand gebracht heeft is haars vaders schuldige ijdelheid en haar eigen zwakheid, en naar

de leer der strenge moraal, dat alle kwaad zichzelf in zijn gevolgen straft, heeft zij die gevolgen te dragen. Of wel, ontslaat het wangedrag van haren echtgenoot ook na zijn huwelijk, als eene verbreking zijner trouwbelofte, haar eveneens van de hare en heeft zij dus het recht zich aan de eenmaal gesloten verbintenis te onttrekken? — Die stelling is te verdedigen, maar dan ook rondweg, zonder bewimpeling, en indien Catherine, na ondervonden te hebben wat haar man onder huwelijksrouw verstaat, hem eenvoudig de hare opgezegd, en hem tot echtscheiding gedwongen had om daarna als vrije vrouw heur liefde aan Gérard aan te bieden, daar ware niemand, die met eenig recht haar een smet had kunnen aanwrijven. Doch Dumas gaat verder; hij verdedigt haar recht om, terwijl zij nog met den hertog verbonden is, haar geheele innerlijke persoonlijkheid aan Gérard over te geven en zich als de zijne te beschouwen; hij wil ons doen gelooven, dat Gérard als de edelste der mannen handelt, wanneer hij de vrouw, welke hij liefheeft, aanspoort de echtgenote van eenen nietswaardige te blijven en tegenover de wereld den schijn te bewaren; hij wil ons doen aannemen, dat die wereld dit bedrog in Catherine volkomen zou billijken; dat de echtgenoot op zijn beurt alle recht mist om zijne vrouw rekenschap te vragen en hij, zoodra 't haar minnaar belijft tot haar terug te keeren, zelf verplicht is haar van zijne tegenwoordigheid te ontslaan; dat de vader zijn schuld jegens zijn kind goedmaakt door de partij van haar en Gérard te kiezen tegenover zijn schoonzoon, van wien hij wist wat een echtgenoot deze worden zou. En eindelijk, dat wanneer die echtgenoot weigert heen te gaan, hij zich zal moeten getroosten als het slachtoffer te

vallen van de natuur, die in haar zucht tot het leven allen bederfbrengenden kiemen vijandig is en ze doodt! Al te zamen een gemakkelijksmoraal, die berust op eene miskenning van de waarheid en waarop dus nooit een waarachtig kunstwerk kon gebaseerd worden.

Na het stuk de vertooning. Bij de verdeling der damesrollen had men mevr. Frenkel de rol der jonge vrouw; mevr. de Vries die van de nog niet genoemde Amerikaansche mrs. Clarkson, een demon van verleiding en verderf; mej. Chr. Poolman die eener oude, wereldwijze dame, — een grootmama zelfs! — gegeven. Onderzoekt men op welk beginsel die verdeling kan hebben berust, dan vindt men, geloof ik, geen ander dan dit: uitsluiting der jongere krachten; want overeenstemming van individualiteit tusschen de kunstenaressen en de voorgestelde personen konden wij bij de opvoering althans niet ontdekken. Het jonge, dweepzieke vrouwtje kon mevr. Frenkel niet weergeven; en al gaf zij wat zij vermocht, en daarbij in enkele tooneelen iets zeer voortreffelijks, ze bracht de persoonlijkheid in een gansch andere sfeer. Ditzelfde geldt ook voor mevr. de Vries, die er niet in slaagde de verleidelijke, koele, wraakzuchtige slavinndochter te typeeren. Veel invloed oefende daarbij ook de kleeding en de omgeving uit; mevr. Frenkel's décolleté deed in de eerste akte de ontwikkeling harer vormen zoozeer uitkomen, dat men aan een jong vrouwtje niet meer kon denken; in het vierde en vijfde bedrijf was haar toilet veel gelukkiger en veel smaakvoller, alleen 't décolleté was *hier* geheel te onpas. Zoo ook verried het costuum van mevr. de Vries, waar deze in haar eigen boudoir ontvangt, allerminst de schatrijke en weelderige Amerikaansche (de kamer zelf en het meubilair misten trouwens ook alle fantastische weelde en zelfs goeden smaak) terwijl zij zich weinig moeite had gegeven om er jonger, mej. Poolman om er wat ouder uit te zien. Zoo kregen wij een geheel ander beeld van de personen dan Dumas zich had voorgesteld en dit kon niet anders dan den indruk schaden.

We zouden hier nog meer hebben bij te voegen; mevr. Frenkel met nadruk dienen te verzoeken, zich toch niet meer op een canapé neer te zetten met voorovergebogen bovenlijf terwijl beide handen op de zitting steunen; niet zoo onophoudelijk met haar handen, 't zij haar medespelers, 't zij voorwerpen aan te raken; niet ook met de knie stoelen, welke in den weg staan, te verschuiven, want dit alles is onbehagelijk om aan te zien en past niet in eene vrouw van de wereld. We zouden, op gelijken grond, mej. Poolman hebben te vragen, waartoe zij steeds de beide handen voor den buik houdt, en mevr. de Vries of het schelle spreken in haar oor bijzonder welluidend of gedistingueerd klinkt? We zouden eindelijk der regie de vragen kunnen stellen, van waar zij toch die zucht heeft om in een boudoir-salon steeds een tafel in 't midden te plaatsen en of zij niet meenen zou dat de gemakkelijksheid en losheid van samenspel vermeerdert, al naar mate de voorraad meubelen op het tooneel geringer is; we zouden kunnen vragen of zij niet te veel streeft naar een schijn glans van luxe bij een vergeten van de ware eischen van den goeden smaak; we konden haar verwijten dat de vreemde deling slechts een enkel maal als misses Cla(r)kson, doch meestal als mistres Clarkson werd aangesproken; en, erger, dat aan het samenspel van

het eerste bedrijf bij de eerste voorstelling alhier alles ontbrak. Doch men heeft ons gezegd dat dit stuk, Dinsdag 9 October na weinige repetities te 's-Gravenhage gespeeld, dien Woensdagavond alhier zonder eenige repetitie van die eerste voorstelling is gegeven; en tevens dat de 2e opvoering alhier — door een zeer talrijk publiek bijgewoond — in menig opzicht meer de lofreden verdiende, welke der eerste geschonken zijn. Daarom treden mij niet in verdere bijzonderheden, overtuigd dat men ons toch hetzij vitzucht verwijten, hetzij een: »we kunnen niet anders!» zou tegenwerpen — En we bepalen ons tot eene verdere dankbare erkenning van het vele goede door de h. h. Bouwmeester (Clarkson), Morin (Rémonin), en Tourniaire (de Septmonts), niet in 't minst door mej. Poolman gegeven. De heer De Jong hadde misschien welgedaan, door van Gérard een flinker man te maken dan de schrijver zelf; de heer Spoor en hij dienen zich echter vooral toe te leggen op: duidelijk spreken. — Wat de dictie in het algemeen betreft . . . daarover hopen we eens op ons gemak te spreken, zoodra de ruimte 't toelaat.

Naschrift: Onder voorbehoud van later op stuk en vertooning terug te komen, wenschen wij reeds nu met een enkel woord gewag te maken van de hulde, den heer Morin Woensdagavond j.l. bij gelegenheid van zijne jubilé-voorstelling gebracht.

Door eene overvolle zaal bij zijn opkomen luide toegejuicht en met warme ontvangens, zag de jubilaris zich aanstonds eenige kransen vereeren. De hoofdbetooging had evenwel plaats buiten het publiek om, daar de feestcommissie er de voorkeur aan gegeven had om in de groote pauze op het tooneel maar met gesloten gordijn den heer Morin bij monde van een harer leden toe te spreken en hem een album met een belangrijk geschenk te vereeren. Eerst aan het eind van het 5e bedrijf kwam de publieke hulding. Door al zijne collega's omringd, hoorde de heer Morin zich achtereenvolgens toespreken door de heeren de Leur, A. Ising Jnr., Malberbe, Pons, Kiehl, L. Simons, den rector van het studentenkorps, en twee oud-collega's Judels en Bamberg en werden hem een reeks van kransen vereerd, namens den Raad van Beheer, alle tooneelgezelschappen, enkele dames en heeren collega's in het bijzonder, de Amsterd. Afd. van ons Verbond enz. Verschillende geschenken werden hem aangeboden, een gouden ring, eene fraaie gravure en eindelijk een in brons gedreven buste en haute relief door den heer v. d. Bossche geboetseerd, welke weldra, volgens haar bestemming, in den foyer van onzen schouwburg zal prijken. In eene toespraak, welke zijn onvermoeide kracht alle eer aandeed, bedankte de jubilaris ten slotte voor de hem aangeboden hulde en won een luid toestemmend antwoord van het publiek op zijn verzoek, dat 't hem ook in het vervolg zijne welwillendheid zou blijven betoonen, gelijk hij zelf zich die steeds hoopte waardig te maken.

Uit de Maasstad.

Bonaparte! ce nom, quand la main le crayonne
 Sur le grossier velin, comme un astre rayonne.
 Jamais nom de mortel n'eût des destins plus beaux.
 Si la France perdait l'éclat qui la décore,
 Ce nom étincelant l'embrasserait encore,
 Comme un soleil sur des tombeaux.

roept de Fransche dichter J. Méry uit en de Duitsche tooneelschrijver Richard Voss zou ons willen doen gelooven, dat Napoleon slechts een egoïst was! Is de Germaan niet in staat de groote daden van den machtigen wereldhervormer te waardeeren, des te erger voor hem; maar dat geeft hem niet het recht de nagedachtenis van dien kolossus te bekladden. Zoo zou men oppervlakkig denken na Napoleon te hebben zien opvoeren; maar bij nader inzien blijkt alras dat men zijn verontwaardiging veilig kan thuislaten en liever met een medelijdend *Vae Victis!* de schouders moet ophalen over deze mislukte poging om een historisch drama samen te stellen.

Van typeering van den hoofdpersoon is bijna geen sprake; hij is bang voor spoken; hij ontroert bij de herkenning der vrouw welke hem een zoon schonk; hij slaagt er in dien onechten zoon, welke den koning van Frankrijk trouw zwoer en een mislukten aanslag op het leven van den keizer pleegde, tot zijn partij over te halen door holle phrasen over de verachtelijkheid der groote menigte, welke de uitvoering zijner grootsche plannen verhinderde. Ziedaar de gewichtige bezigheden van Zijne Majesteit op het punt dat hij Frankrijk zal gaan heroveren. In het laatste bedrijf vinden wij hem na Waterloo terug, verouderd, geknakt, ten prooi aan koortsillusies en grootheidswaanzin; hij erkent een egoïst te zijn geweest, neemt afscheid van zijn zoon, wien wegens meenede de kogel wacht, en geeft zich na een toespraak tot zijn grenadiers aan de Engelschen over om naar St. Helena te worden gebracht. Zulk een caricatuur maakt men van Napoleon!

De Gravin de Saint Aubonne en haar zoon wekken meer onze sympathie, misschien ook omdat deze dramatische figuren niet te kampen hebben met de historische traditie. Verdienstelijk is vaak de dwepende liefde van eerstgenoemde voor Napoleon geschilderd, in wien zij niet alleen den keizer maar ook den vroegeren minnaar aanbidt. Mario is ons wel wat te veranderlijk, maar wellicht acht de schrijver zijn jeugd een voldoende motief voor zijn plotse-linge bekeering in het tweede bedrijf. Vrij karakteristiek maar minder origineel is de grenadier van den keizer; wat evenwel diens optreden en dat van zijn kameraden in de slotscène met de handeling te maken hebben, bleef ons een raadsel.

De taal is gezwollen en vol valsche en dwaze beeldspraak; kortom het verwondert ons dat een man van smaak als de Heer Jan C. De Vos zich de moeite getroostte dit tooneelstuk te bewerken en dat een kunstenaar als de Heer D. Haspels het voor zijn benefice-voorstelling koos. Het laatste bevreemdt ons het meest; op onverbeterlijke wijze vertolkt onze gevierde kunstenaar zijn partijen in *Seiglière*, de *Rantzau's*, *Kleine Vogeltjes*, *Het Slachtoffer*, *Politiezaken*, maar voor een Napoleonfiguur eischt men andere hoedanigheden en het is niet te verlangen, dat een tooneelspeler, die bijna uitsluitend in burgerlijke comedies optreedt, aan die

eischen zal voldoen. Juist door het spelen van boven-genoemde rollen maakt hij zich zekere stembuigingen en kleine gestes eigen, welke kwalijk passen bij het keizerlijk purper. Wanneer wij daarbij nog in aanmerking nemen de gebrekkige typeering door den auteur, dan verdient de Heer D. Haspels stellig lof voor zijn verdienstelijk pogen — gelijk de N. R. Ct. het o. i. terecht noemt. Dikwijls was zijn spel indrukwekkend, steeds beschaafd en sober; zal deze Napoleon-vertolking hem geen nieuwe lauweren brengen, zij heeft ons getoond dat hij ook in dit genre veel vermag.

Het spel van Mevr. Beersmans als Gravin de Saint Aubonne was heerlijk schoon; wij rekenen deze rol tot een harer beste creaties. Opmerkenswaard is het hoe onze tragédienne den grootsten indruk teweegbrengt, wanneer zij geheel de loopjes versmaadt waartoe de meesten harer kunstzusters hun toevlucht nemen. Waar laatstgenoemden zouden schreeuwen, laat Mevr. Beersmans haar stem tot een onheilspele fluisteren dalen; waar zij met molenwiekachtige gebaren hun woorden kracht trachten bij te zetten, blijven de gestes van deze kunstenaar edel, klassiek; ja, wanneer zij dit een oogenblik nalaat, vermindert o. i. de indruk; b. v. waar zij zich na het sprookje der marguerite met een schellen kreet aan de voeten van den keizer werpt. Welk een toon daarentegen, als zij zichzelf moed wil inspreken met de herinnering aan de Romeinsche moeders, die, terwijl zij met bloedend hart hun zonen ten oorlog zagen trekken, uitriepen, omdat het de eer van het vaderland gold: het doet geen pijn!

De Heer Tartaud speelt steeds met toewijding en zoodra hij een weinig mag declameeren is hij in zijn element; zoo werd de toespraak tot Napoleon, trots de gewrongen taal, met gloed en overtuiging voorgedragen; zij scheen ons een schoone belofte voor zijn Severo Torelli, een zware maar dankbare studie-rol voor dien ijverigen acteur. Van den trouwen grenadier leverde de Heer Rosier Faassen een goed geslaagd type. En hiermede nemen wij afscheid van dit drama, dat niet in staat bleek het publiek te boeien.

De Gouvernante, een luchtig nastukje van von Moser, werd vlot gespeeld vooral door Mej. Vink (Margaretha) en de Heeren Rosier Faassen (als Fels wel wat erg dwaas uitgedost) en De Vries (Strehlen).

Met De Beroemde Vrouw van von Schönthan en Kadelburg, een pendant van Tili, mag de directie worden gelukgewenscht; wij hopen dat dit blijspel vele opvoeringen zal beleven. De handeling heeft weinig te beduiden, en waar zij eigenlijk begint valt het stuk uit den justen toon; het laatste bedrijf is daardoor het minst geslaagde. Ook zijn de meeste karakters niet zuiver volgehouden en worden zij gewijzigd al naar het in de kraam der schrijvers te pas komt. Waarschijnlijk wilden deze de gevolgen schilderen van een huwelijk waarbij Mama altijd romans schrijft, Papa zijn leed verzet met amourettes waarbij hij steeds voor den gek wordt gehouden, terwijl de dochters maar in het wilde opgroeien. Zoo althans is de *donnée*. Of waren de schrijvers er slechts op uit het publiek met een aaneenschakeling van komische levenslustige tafereeltjes te vermaken? In het laatste geval hebben zij hun doel volkomen bereikt; het stuk is »laag bij den weg,» zooals men dat noemt, maar hoogst amusant; daarbij wordt het hier, in een

vlotte vertaling, uitmuntend opgevoerd. Alle gegevens zijn dus aanwezig om het een lang leven te voorspellen; maar wie waagt zich nog aan voorspellingen op dit gebied?

Het leeuwendeel van het succés komt stellig aan Mej. Vink (Herma) toe; met haar ondeugend, guitig, gevoelig spel wint zij aller harten; de tooneeltjes met haar oom zijn juweeltjes. Mevr. Beersmans (Paula) als bemiddelaarster en de Heer D. Haspels (Baron Römer) als onnoozele roué zijn allervermakelijkst; in het derde bedrijf heeft laatstgenoemde nog een pathetisch tooneeltje, dat hij meesterlijk speelt. De Heer Jan C. De Vos (Ulrich) is al te koel, de Heer Tartaud daarentegen verwonderlijk los; zou het karakter van Graaf Palmay echter niet waarschijnlijker worden, wanneer deze in het begin minder vrijmoedig optrad? Later is hij waarlijk geen held. Mej. Beukers heeft de ondankbare taak in een vrolijk stuk een eenigzins tragische rol te moeten spelen; zij volbrengt die met takt en bescheidenheid en had werkelijk zeer goede oogenblikken. Wij raden haar aan vooral op de stem te letten; deze was nog te eentonig en voor dit stuk te zwaarmoedig. Mogen wij haar tevens met Lamennais toeroepen:

»Ne marchez point la tête baissée; il faut lever les yeux pour reconnaître sa route.» Begrepen?

Tot nu toe wordt de schouwburg slecht bezocht; wij rekenen er op dat dit spoedig zal verbeteren. Tooneelgezelschappen kunnen zonder flinke belangstelling van het publiek (en vooral praktische, niet met woorden alleen) niet bestaan; en ons gezelschap verdient die belangstelling ten volle.

20 October 1888.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel te Parijs.

Een wél verzorgde opvoering van *Athalie*, opgeluisterd door Mendelssohn's muziek en ingeleid door een geestige conférence van Francisque Sarcey, — ziedaar een niet alledaagsch genot, waarop het Odéon de Parysche tooneelvrienden onthaald heeft.

Athalie is een van Racine's meest dramatische scheppingen en wordt misschien door geen ander politiek treurspel geëvenaard. Want een staatkundig drama is het en zal het blijven, al heeft men er ook bijwijlen een godsdienstig treurspel in willen zien. De rivaliteit tusschen Jehova en Baäl is een belangrijke bijzaak, vergeleken bij den hartstocht, waarmee Koningin *Athalie* zichzelf staande houdt en Joad met de zijnen, la prêtraille (het woord is van Napoleon), met Joas' troonsbestijging een nieuwe era van aanzien voor zijn stand hoopt te beleven. En dan Abner, de bezadigde, de conciliante, zonder wien het spel niet compleet zou zijn!

Hier geen krakende mechaniek, geen versleten trucs: ça coule de source. Het zijn twee vijandelijke legermachten, die elkander met wisselende kansen bevechten; het zijn de oude en de nieuwe tijd, gene ineenzakkende onder den vloek van zijn eigen euvels, deze uit de nevelen rijzende als de morgenstond van een schoonen dag; het zijn heerschzucht en tirannie, die er slechts op bedacht zijn zichzelf op het kussen te houden, maar ten slotte overwonnen worden

door een macht, die zich bewust is voor de ideale goederen der natie te strijden. En wie slechts een weinig ontvankelijk is voor deze orde van schoonheden, verneemt onder den statigen golfslag der Alexandrijnen als een echo van zijn eigen hopen en verlangen en liefhebben en haten, en het is juist die ongeschreven tekst, die tragödie, die tusschen de regels der andere staat, die deze onsterfelijk maakt en oorzaak is, dat het eene geslacht haar als een kostbaar kleinood aan het andere vermaakt.

Welk een afstand scheidt *Athalie* van *Mimi*, het désopilant blijspel van Hippolyte Raymond en Maxime Boucheron, waarvan in de *Nouveautés* de eerste opvoering plaats had:

Van alle muzen in zeker Parijsch café-concert was *Mimi* eenmaal de meest gevierde en geliefde. Maar dat is lang geleden en thans is zij de vrouw van den eerzamen notaris Floristan Polissard, wien haar vroegere lotgevallen volkomen onbekend zijn. Wel bevreemden hem nu en dan haar sans-gêne en haar woordenkeus, maar — honni soit qui mal y pense! Topinet, een bediende van zijn kantoor en een schilder, luisterende naar den naam van Comtassinet, zijn trouwe huisvrienden en het schijnt zelfs, dat zij haar niet zonder succes het hof maken. Is het wonder, dat er voor den zachtzinnigen notaris een oogenblik komt, waarop hij de lankmoedigheid vaarwel zegt en besluit de schuldigen te betrappen! Hij neemt zijn toevlucht tot het oude, beproefde middel; hij wendt een reis van eenige dagen voor, maar komt onmiddellijk in stilte terug. Hij legt zijn oor aan de deur van het huisvertrek en . . . het bloed stolt hem in de aderen. Het is een helsch complot, dat hij hoort smeden: men beraadslaagt, of de man, die aan het geluk van anderen in den weg staat, door dolk of door vergif zal sterven. De arme weet niet, dat men bezig is een drama te repeteeren, hij kan slechts het toeval zegenen, dat hem in staat stelt den beeraamden aanslag te verijdelen. Zijn eerste gedachte is Topinet weg te jagen en de daad volgt het voornemen op den voet. Helaas! zijn rust is henen. In iederen client, die hem komt raadplegen, ziet hij een vermomden Topinet. De heer Chavanon laat zich aandienen en wordt natuurlijk voor Topinet gehouden. Uit het misverstand wordt een twist geboren, er valt een slag, er vliegt een schop en Chavanon zijgt, doodelijk getroffen, neêr. Hem in de kanapé onder de zitting te verbergen (een merkwaardig requisiet!) is het werk van een oogenblik. Een politie-agent komt binnen om een sommetje geld te ontvangen, maar Polissard ziet in hem (kan het wel anders?) den afgezant eener straffende Voorzienigheid en klaagt zich zelve aan. De gendarme, die blijkbaar een ijverig en zorgvuldig ambtenaar is, neemt allen in hechtenis.

Het laatste bedrijf, dat reeds in zoo menig tooneelspel de zaken in orde heeft gebracht, verzaakt ook hier zijn roeping niet. De doodgewaande herleeft, de onschuld van mevrouw Polissard komt aan den dag en in het laatste tooneel vallen de verzoende echtgenooten in elkanders armen.

Ernest Blum en Raoul Toché, de schrijvers van *Les Femmes nerveuses*, hebben getoond niet op hun lauweren te willen rusten; vóór eenige dagen is een nieuw blijspel van hunne hand onder den titel van

Le Parfum in het Palais-Royal ten tooneele gebracht.

Was dit stuk geschreven in den tijd, toen de of-
titel nog in de mode was, dan had men het misschien
»Le Parfum ou la nuit folle” genoemd.

Wij maken kennis met mijnheer Montesson, een
niet onverdienstelijk scheikundige, Sylvanie, zijn vrouw,
Théodule, zijn aangenomen zoon, en den jongen Paul,
zijn rechterhand. Niemand onzer, die het den beiden
jonkmannen kwalijk neemt, zoo zij tusschen aarde
en hemel interessanter verbindings vermoeden, dan
waarvan hun chemie gedroomd heeft. Weldra ver-
nemen wij, dat Paul op een bijzonder goeden voet
staat mevrouw Poupardier, die nooit verzuimt de
afwezigheid van haar man door het wuiven met een
zakdoek kenbaar te maken. Theodule vereert Adèle,
mevrouw Montesson's kamenier, met zijn attenties;
iederden Dinsdagavond slijt hij met haar een herders-
uurtje in het tuinhuis en als zij verhinderd is, wat
zeker nooit aan haar zal liggen, keert zij het borst-
beeld om, dat midden in den tuin prijkt.

Deze aangename verstandhouding had nog lang
kunnen duren, wanneer papa Montesson niet een goed
oogje op Adèle had laten vallen. Het geviel dan
op zekeren Dinsdag, dat onze geleerde.... Maar
nu ik aan het verhaal van dien nacht vol vergissingen
genaderd ben, bevangt mij een zekere schroom. De
onderstellingen en zinspelingen en beschuldigingen,
die men elkander niet spaart, zijn inderdaad zóó
gewaagd, al blijken zij ook later — en gelukkig! —
ongegrond te zijn, — er wordt zóóveel te denken en
te vermoeden gegeven, — er schijnt dien onvergete-
lijken Dinsdagnacht in dat tuinhuis zóóveel gebeurd
te zijn, dat wij wijs handelen, zoo wij den sluier der
welvoegelijkheid over dit alles henen werpen.

Een geestig Parijzenaar meent zelfs den heer Sarcey
te hebben hooren roepen: »Oh! messieurs, il y a des
hommes!”

Oostenrijksche Tooneeltoestanden.

Tout comme chez nous! denkt men onwil-
lekeurig bij het doorlezen van de drie artikelen, waarin
Rudolf Tyrolt te Weenen de hedendaagsche tooneel-
toestanden in zijn vaderland den lezers der *Drama-
turgische Blätter* (no's 40, 41 en 42) blootlegt.

Uitgaande van het feit, dat het tooneel zoowel te
Weenen als in de provinciesteden zich tegenwoordig
veel minder dan vroeger in den steun en de belang-
stelling van het publiek mag verheugen, stelt hij zich
ten doel de oorzaken en gevolgen van dit verschijnsel
na te gaan.

Natuurlijk oefent de algemeene ongunst der tijden
een nadeeligen invloed uit op het theaterbezoek en
het zijn dan ook alleen de directies der gesubsidieerde
schouwburgen, welke in staat zijn zich rustig aan het
volbrengen hunner artistieke verplichtingen te wijden.
Maar de directeuren die aan eigen krachten zijn
overgelaten hebben zich voor alles om hun publiek
te bekommeren. De tijden, waarin de vaste bezoek-
kers van eenen schouwburg, dat zijn zij die er 2 of
3 malen per week komen, éenzelfde stuk herhaalde
keeren gingen zien, zijn voorbij en daarmee ook de
»runs” met honderde voorstellingen van éenzelfde stuk.
De habitué's komen om de stukken, niet meer om de
uitvoering en willen gaarne voor hetzelfde geld, vroe-
ger aan het herhaald bijwonen eenerzelfde voorstel-

ling besteed, twee of drie stukken zien. Om hen
aan zijn schouwburg te boeien, moet de directeur
dus telkens noviteiten opbrengen, geregeld éen per
week, en dit brengt natuurlijk ontzaglijk veel arbeid
met zich — allereerst voor directeur en regisseur,
die het répertoire hebben samen te stellen. Behalve
de klassieke werken komen daarvoor ten eerste de
voortbrengselen van erkende schrijvers in aanmerking;
deze zijn echter niet talrijk genoeg om den verslin-
denden honger naar nieuwe stukken te verzadigen. Dan
moet tot vertalingen of tot opvoering van werken van
onbekende grootheden toevlucht worden genomen.
Aan deze bestaat het tegendeel van gebrek, zij stroom-
men der directies toe (bij het voormalig Weener-
stadstheater kwamen van 1872—78 2400 stukken
ter lezing in, d. i. 1 per dag!) maar 't is al mooi
indien het tijdroovend kennismaken tot uitkomst heeft,
dat 2% voor de opvoering geschikt blijken. Ook
dan nog staat de directie voor het gevaar van een
mogelijk échec, waarbij veel tijd en geld nutteloos
verspild zijn. En wat die gestadige afwisseling in 't
répertoire den leider der repetities en den tooneel-
spelers voor arbeid verschaft, kan men zich gemak-
kelijk voorstellen bij het bedenken dat er te Weenen
tijdens het seizoen gemiddeld een 46 matinee en
geregeld iederden avond voorstellingen worden gegeven,
terwijl, wanneer er wekelijks een nieuw stuk gaat,
alleen daarvoor reeds 5 tot 8 repetities noodig zijn.

In de provinciesteden nu is de toestand in het
algemeen nog treuriger. De verminderde belang-
stelling van het publiek blijkt duidelijk uit het voort-
durend dalen van 't cijfer der abonné's. Voor een
goed deel is dit echter te wijten aan de geringe waar-
borgen, welke het publiek worden geboden ten op-
zichte van de degelijke artistieke leiding door den
schouwburgondernemer. De meeste directeuren zijn
buiten staat zekerheid te geven omtrent het na-
komen der geldelijke en zedelijke verplichtingen,
welke zij op zich nemen. De gemeentebesturen, die
van een klerk een zeker examen als bewijs van be-
kwaamheid verlangen, schromen niet soms den eerste
den beste de leiding van hun schouwburg toe te
vertrouwen, daarbij vergetend hoe ontzaglijk veel
eigenschappen er in een goed directeur moeten veree-
nigd zijn. »De leider van een theater,” schreef
Theodor von Künstner in zijn boek: *Vierund-
dreissig Jahre meiner Theaterleitung!* —
»moet de tusschenpersoon zijn tusschen de kunst en
het publiek, tusschen de praktijk en het ideaal. Zijn
werkzaamheid is een der eigenaardigste en afwijkend
van alle andere; zij eischt de beste en edelste krach-
ten, de rijkste kunst- en levenservaring, eene veree-
niging van verstandig willen en hartstochtloozen ijver
met eene algemeene beschaving en ontwikkeling. Om
al de eindeloozen moeilijkheden van het ambt te
overwinnen, zijn groote lichaams- en geesteskracht
zoowel als een onverflaauwd vuur voor de zaak
zelve onontbeerlijk. Aldus behoeft de directeur:
grondige kennis van de schoone wetenschappen en
kunsten, in 't bizonder van de dramatische (schrijf-
en speel-) kunst, in verband met het tooneel en
zijn eischen. Liefde en hoogachting voor de dra-
matische kunst en haar hoogste doeleinden, smaak
voor en bekendheid met de zusterkunsten, kennis van
de kunstenaarswereld en haar eigenaardigheden, erva-
ring en practische kunde van het directeursambt,
van de huishouding van een schouwburg in al haar

bizonderheden, dit alles moet in hem vereenigd zijn!" En hoeveel directeuren in de provincie zijn er nu, die aan deze vereischten ook maar voor de helft voldoen? Men draagt de leiding van een schouwburg somwijlen op aan iemand, die nauwelijks lezen of schrijven kan. Dat komt vooral voor in plaatsen, waar het gemeentebestuur, in plaats van subsidie te verleenen, nog pacht wil trekken van den stadsschouwburg en dezen dan aan den meestbiedende verschachert.

Even slecht als met de directeuren is het gesteld met de regisseuren. Degelijke, ontwikkelde, smaakvolle mannen, die zich om meer dan om het eenvoudige »in elkaar zetten" bekommeren en die hun zorg verder uitstrekken dan tot het »glad laten afloopen" der voorstellingen, zijn zeldzaam. Fouten in opvatting, dictie en beweging worden niet aangewezen of besproken en de tooneelspelers aan hun eigen lot overgelaten. Dit is vooral te bejammeren voor de jonge krachten, welke in ieder provinciegezelschap aanwezig zijn. 't Is veel, indien zij onder zulk eene leiding wat routine krijgen. Daarbij wordt nog meestal zonder eenige requisiten gerepeteerd en beweert men dikwijls geen tijd voor 't instudeeren te hebben. Dit tijdsgebrek echter is — gelijk de schr. uit eigen ervaring weet — geen bezwaar, 't welk een ernstig willend regisseur kan beletten om goed en voldoende te repeteeren. 't Komt toch nog minder op veel dan op goed aan en wanneer die laatste hoedanigheid ontbreekt, zijn de vertooningen zelf mat en flauw, wat zeker niet tengevolge kan hebben dat de publieke belangstelling in de tooneelvertooningen sterk vermeerderd. Natuurlijk eer het tegendeel! En zoo dragen de toestanden achter de schermen in hoofdzaak zelf de schuld van de flauwheid daarvoor.

SNIPPERS.

In het Zondagsnummer van het Handelsblad d. d. 7 dezer spreekt de schrijver van het Tooneelpraatje, die zich met den bekenden initiaal C. teekent, den wensch uit, dat er in onze hoofdstad, ter plaatse waar thans Felix Meritis staat, een nieuwe kleine schouwburg moge verrijzen van eene weelderige, gezellige inrichting, waar de voorstellingen in hoofdzaak zouden moeten bestaan uit stukken van het Fransch repertoire, het fijnere salonstuk, de geestige comédie en — wanneer de smaak daarvoor nog niet verloren blijkt — ook klassieke stukken. Een dergelijke schouwburg moet in eene stad van 400.000 inwoners kunnen bestaan, een directeur en het benodigde kapitaal zullen ook wel spoedig te vinden zijn.

Zoo althans meent de schrijver, die in den aanvang van zijn opstel met een tintje ironie over ons optimisme gesproken heeft. Hij zelf is dus blijkbaar geen optimist, maar een man, die de zaken beschouwt, gelijk zij zijn.

't Is daarom dat wij bizondere waarde hechten aan zijn geloof in de bestaanbaarheid van eene onderneming, die ook door ons wordt beschouwd als wenschelijk en noodig. Wenschelijk om de nog altijd uitgebleven verzoening tusschen het Vaderlandsch tooneel en de patricische families der hoofdstad; noodig ter wille van de vorming onzer jongere artisten. Voor ons Verbond blijft de stichting van een derge-

lijken schouwburg, waar niet enkel de Fransche maar ook de Nederlandsche en de Noorsche kunst een-toevlucht vinden, het naaste doel 't welk wij in 't oog te houden hebben.

Dat een niet-optimist dit doel bereikbaar noemt, is alweer zóóveel gewonnen.

Een heuglijke tijding.

De dagbladen deelen mede, dat de heer Lautenberg van het Residenz-Theater in Berlijn aan het onderhandelen is met de gebrs. van Lier ¹⁾ over het geven van voorstellingen in November, in hoofdzaak van stukken van Hendrik Ibsen.

We hopen van harte dat die tijding juist zal blijken en de onderhandelingen leiden tot eene goede uitkomst. Terwijl in Duitschland ook het groote publiek meer en meer wordt gewonnen voor de kunst van den Noorschen denker en dichter, achten onze directies den tijd voor het opvoeren zijner stukken in het Nederlandsch nog niet gekomen. Eene reeks van voorstellingen door dit Duitsche gezelschap helpt licht de belangstelling gaande maken. En al is Ibsen ook in ons oog niet in alle opzichten de kunstenaar der toekomst, zijn werken stellen wij hoog boven het gros welke wij te zien krijgen. Zij zijn de uitingen eener krachtige persoonlijkheid die weet wat hij wil en streeft naar waarheid; van een »oorspronkelijk" schrijver, wars van alle conventie. En dat zijn hoedanigheden, die zóó vaak gemist worden, dat we ze dubbel waardeeren, waar wij ze aantreffen.

JNGEZONDEN:

Men schrijft ons uit Delft:

Onze goede Prinsenstad staat bekend om hare liefde voor het tooneel. Onze kleine schouwburg is, wanneer de »Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten" optreden, niettegenstaande uit den aard der zaak met gebrekkige hulpmiddelen de verschillende voorstellingen moeten plaats hebben, de vereenigingsplaats van een groot gedeelte van Delft's bevolking. Niet zeldzaam zijn de jaren, waarin de geheele 1e rang en een groot gedeelte van het parterre door abonné's bezet zijn. Volgens de verzekering van sommigen moeten ook de Rotterdamsche acteurs meermalen verklaard hebben met eene zekere voorliefde te Delft op te treden. En geen wonder: de zekerheid, steeds eene voorstelling te geven voor een nagenoeg geheel gevulde zaal, voor een publiek, dat meermalen getoond heeft de gaven van onze verdienstelijke acteurs en actrices naar waarde te schatten, geeft van bovengemeld feit een alleszins voldoende verklaring.

Zaterdag j. l. riep de 1^e abonnementsvoorstelling ons naar den Schouwburg en niettegenstaande een Zaterdag hier ter stede niet zeer geschikt voor eene voorstelling is, had menigeen sociëteit of vergadering opgeofferd om getuige te zijn van de opvoering van »De Verrassingen van de Echtscheiding." Een ieder kwam vol verwachting om kennis te maken met het nieuwe blijspel, dat met zooveel succes te Parijs ten tooneele gebracht was. Het eerste blad van de Nieuwe

¹⁾ De onderhandelingen zijn op dit oogenblik nog niet afgevoerd.

Rotterdamsche Courant had door de critiek over de fransche opvoering van deze comédie onze verwachtingen nog meer gespannen. En, niettegenstaande de geest, waarvan dit stuk tintelt, meermalen een uitbundigen bijval inoogstte, was de verontwaardiging over de wijze, waarop de Vereenigde Tooneelisten dit stuk meenden te moeten opvoeren, vrij algemeen. Is de opvoering van dit stuk zonder een dergelijke opvatting onmogelijk, is men niet in staat sommige gedeelten, o. a. waar Mevr. Bonivard in het costume van eene balletdanseres optreedt, weg te laten ¹⁾, dan is hiermede naar onze meening, hoeveel succes dit stuk ook te Parijs moge inge oogst hebben, de keuze van een dergelijk blijspel voor ons tooneel veroordeeld. Hoe wij ook zochten, het was ons niet mogelijk eene verklaring te vinden van het feit, hoe menschen, die meermalen blijken gaven doordrongen te zijn van de roeping, die het Tooneel te vervullen heeft, meenen op een dergelijke wijze de zaak, die zij met hart en ziel voorstaan, te bevorderen. Met moeite kunnen wij ons terughouden achterwege te laten, wat onze verontwaardiging ons in de pen geeft. Een ernstig protest vinde hier echter zijne plaats, een protest, ingegeven door de diepe overtuiging, dat aan de zaak van ons vaderlandsch Tooneel door dergelijk optreden gevoelig afbreuk wordt gedaan. Vele oprechte vrienden zullen, waar op eene dergelijke wijze gehandeld wordt, hun steun gaan ontzeggen, aan vele vijanden zullen de wapenen in handen gegeven worden, waartegen men zich moeilijk zal kunnen verdedigen. Van harte hopen wij, dat de Rotterdammers, die in de laatste jaren zoo vaak toonden met inspanning van alle krachten te willen werken aan de verheffing van ons nationaal Tooneel en de veredeling van den kunstmaak van ons volk, zullen inzien, dat niets meer aan deze verheffing en deze veredeling in den weg staat dan voorstellingen, zooals wij er een Zaterdag j.l. bijwoonden.

Noot van de Redactie.

Wij hebben geen oogenblik gearzeld om dit stuk, 't welk ons door een Delftsch tooneelvriend werd toegezonden, ook zonder zijne onderteekening op te nemen. Blijkbaar toch geeft het uiting aan eene algemeene ontstemming van het Delftsch publiek en naar onze meening is voor een directie niets zoo nadeelig als onkundig te worden gelaten van de minder gunstige meening harer schouwburgbezoekers. Of de klacht gegrond is, zijn wij buiten staat te beslissen; de opmerking van onzen Rotterdamschen medewerker in ons vorig nummer maakt het voor ons waarschijnlijk, dat de vertooning door het Rotterd. gezelschap, in het bijzonder wat het optreden van mevr. Bonivard betreft, geen olie in de lamp der ingetogenheid was. Blijkbaar heeft men mad^e. Bonivard in het echte costume eener balletdanseres in een tricot, korte tarlaan rokjes en laag uitgesneden kleedje doen verschijnen, gelijk we dat bij iedere Fransche opera kunnen aanschouwen en gelijk het ook bij de voorstelling door het gezelschap Achar d geschiedde. De Rotterdamsche regie heeft zich, naar wij veronderstellen, dus eenvoudig naar de voorschriften der Fransche

gedragen. Maar is zij met een beroep op deze navolging schoon gewasschen? — Neen; want zij vergat dat 't een geheel verschillenden indruk maakt, welke dame wij in zulk een costume zien verschijnen. Van eene dame de ballet verwachten wij niet anders; van eene Parijsche, ons vreemde, actrice de genre hindert het ons niet; maar wanneer wij hetzelfde zien van eene Nederlandsche, bekende kunstnares, die we gewoon zijn in comédie-rollen te zien optreden, dan wordt het licht stuitend. Het Rotterdamsch gezelschap verkeert in den moeilijken toestand, dat het geroepen is om allerlei genres door éenzelfden beperkten kring van artisten te laten spelen voor éenzelfde ernstig gestemd Hollandsch publiek, maar het zal in zijn eigen belang verstandig handelen, wanneer het bij de keus van stukken en de opvatting der rollen de vooroordeelen van zijn publiek ontziet. In dit geval had zij dit te gemakkelijker kunnen doen omdat het verschijnen van mad^e. Bonivard als danseres eene episode vormt, die zonder bezwaar kon worden weggelaten.

Nieuwe Uitgaven.

- Ternooy Apèl (Mari J.), *Art. 160 B. W.* . . . f — .40.
 Vondel (J. v. d.), *Werken* uitgegeven door Mr. J. v. Lennep. Herzien door J. H. W. Unger. Deel I . . . f — 60. Geb. f 0.90.
 (compleet in 4 seriën à 6 deelen.)
 Barbey d'Aureville (J.), *le Théâtre contemporain*. Tome II. f 1.90.
 Dupont-Vernon, *l'Art de bien dire* f 1.90.
 Gréville (H.), *Comédies de Paravent* f 1.90.
 Lenient, *la Comédie en France*. 2 tomes f 3.80.
 Martel, *Comédies du 18e Siècle* f 1.90.
 Réal (A.), *Le Théâtre antique d'Orange*. Préface par Eugénie d'Auriac f — .55.
 Renan (Ernest), *Drames philosophiques* f 4.15.
 Seune (Camille le), *Le Théâtre à Paris*. 2e serie f 1.90.
 Soubies (A.), *Une première par jour*. Causeries sur le théâtre. Nouvelle édition f 1.90.
 Streudberg (A.), *Père*. tragédie en 3 actes, précédé d'une lettre de Mr. E. Zola f 1.65.
 Stapfer, *Shakespeare et les tragiques grecs*. f 1.90.
 Maurer (Th.), *La Comédie Italienne* f 1.40.
 Ghini (Prof. A.), *Teatro drammatico moschile*. 2a edizione. f 1.10.
 Carrera (V.), *Commedie*. Vol. III. (Torino) f 2.20.
 Dibdin, *Annals of the Edinburgh stage* f 13.65.
The Mapleson Memoirs 1848—1888. 2 vol. f 19.50.
Aus dem Nachlasz von Heinrich von Stein. Dramatische Bilder f 3.90.
 Bleibtreu (Karl), *Weltgericht*. Tragödie f 1.95.
 Erdmann (G. A.) *Die Lutherfestspiele* f 1.60.
 Lewinsky, *Von Brettern und Podium* f — .65.
 Lewinsky, *Bei den Grossen der Bühne* f — .65.
 Walloth, (W.), *Dramen* f 2.60.

¹⁾ Naar wij vernamen was de opvatting, die men te Parijs en te Amsterdam van deze rol had, veel gekuischter en daardoor minder stootend.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Zoo even verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam en zijn alom verkrijgbaar:

Het Dagboek van Keizer Frederik 1870—1871.

De oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland.

PRISJ f 0.50.

Nieuwe Mededeelingen uit het Dagboek van Keizer Frederik (oorlog met Pruisen en Oostenrijk. — Reis naar het Heilige Land) f 0.50
Brief v. Vorst Bismark aan Keizer Wilhelm II f 0.12⁵

NICOLAAS GOGOL, Doode Zielen, Russische typen, vertaling van Dr. J. A. BRUINS 2 dln. gr. 80. f 5.—

A. GORTER, Arts, Multatuli geoordeeld door de wetenschap. Het Gidsartikel van Dr. SWART ABRAHAMSZ toegel f 0.50

MATHILDE ROOS, Hard tegen Hard, roman naar het Zweedsch door PH. WIJSMAN, 2 dln. gr. 80. f 4.50

H. J. TOP, Multatuli Een Valsche Diagnose van een dolenden Gids. Onpartijdig antwoord op het artikel van Dr. SWART ABRAHAMSZ. f 0.50

JOAQUIN ESTEBANEZ, Yorick. Drama in 3 bedrijven, naar het Spaansch d. EMILE FRANZEN f 0.90

DR. H. M. DUPARC, Besmettelijkheid, voorkoming en geneeslijkheid der longtering . f 0.40

A. SERNÉ & ZOON, COSTUMIERS.

Magazijn van Costumes
VOOR TOONEEL EN BAL.
GROENENBURGWAL 56.
AMSTERDAM.

NIEUWE ROMAN.

De Wees van Averilo.

Historisch-romantisch Verhaal
DOOR

BETSY PERK.

Een deel in groot 8vo form. Prijs f 2.90.

Van dezelfde Schrijfster verscheen onlangs:

DE LAATSTE DER BOURGONDIËRS.

Een deel in post 8vo form. Prijs f 2.90.
In fraaien linnen stempelband . f 3.25.

In den eerstgenoemden roman wordt de jeugd en de troonsbestijging van Isabella van Castilië, grootmoeder van moederszijde van Keizer Karel V, en in den laatstgenoemden Maria van Bourgondië, zijne grootmoeder van vaderszijde, geschetst.

Uitgave van **P. GOUDA QUINT.**
te Arnhem.

VALLEGGIA'S FEEST-ARTIKELLEN.

IN HUUR VERKRIJGBAAR:

Complete TOONEELEN op alle afmetingen. Tooneel en Bal COSTUMES, Pruiken, Baarden, Atributen en Réquisiten. Draaiend toestel voor Tableaux-Vivants. Het DWERGEN-THÉATER, Musée Tintamaresque, Compleet CIRCUS met manege, paarden enz. enz. — De Acrobatische Ezel, de aap Joco, het rekkende schoolpaard, olifant, kameel, varken, beeren, tijgers, leeuwen en andere dieren-costumes. De nieuwste GOOCHEL-APPARATEN, voor spiritistische, magische en optische vertooningen, waaronder: de Indische Wonderkist, Sprekend Hoofd, Tauma, (Dame zonder onderlichaam) de Wonderportefeuille, de Somnambule op de stang, Wonderpiegel enz. enz. Eerepoort. Troon, prachtige Venetiaansche Gondel, en rijke Zaaldecoratiën.

IN HUUR VERKRIJGBAAR.

Een rijke sortering **GOUD** en **ZILVER** Galon, Agrément, Passement, Franje, Kwasten, Koord, Pailletten, losse en gezette Steenen, Schmück, Diademen, Kronen en andere Tooneel-Sieraden.

SCHMINK en **VETPOEDERS**, Poederkwasten, Wassenneuzen, en andere benodigdheden voor de grimeering.

Maskers, Wol-Pruiken, Baarden, enz.

Reukeloos Bengaalsch en ander **THÉATER VUURWERK.**

De nieuwste **COTILLON FIGUREN, MENU- en TAFELKAARTEN** in meer dan 1000 dessins.

De grootste keuze **BRUILOFTS-LIEDEREN** en **TAFEL-AARDIGHEDEN**, enz. enz.

De Geïllustreerde Catalogus en Prijs-Courant gratis.

462 SINGEL

Bij het **KONINGSPLEIN.**
(naast Odéon.)

462.

Versijnt des Zaterdagz om de 14 dagen bij A. Bóssing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 4.

10 NOVEMBER 1888.

XVIIIe JAARGANG

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Briefwisseling tusschen Hoofdbestuur en Mad^e Sarah Bernhardt; Uit onze Afdeelingen (Amsterdam, Delft en 's-Gravenhage). — Ingezonden. — L. S. Nog eens naar aanleiding van de vertooning van »De Vreemdelinge». — Het tooneel in de Hoofdstad. — Uit de Maasstad. — Het Tooneel te Parijs. — Nieuwe Uitgaven.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Bij de slotvoorstelling door Mad^e Sarah Bernhardt te Amsterdam gegeven, heeft het Hoofdbestuur van ons Verbond haar een fraai bloemstuk doen aanbieden, begeleid door het navolgend schrijven:

A Madame Sarah Bernhardt.

le 26 Octobre 1888.

Madame et illustre artiste,

Les soussignés, membres du comité central de l'Association dramatique néerlandaise, représentants d'une société qui travaille activement à relever en Hollande le goût du théâtre et l'art dramatique, notamment aussi l'art du comédien, se permettent de vous offrir d'une manière spéciale les hommages de leur admiration profonde et entière.

Ils savent que ces hommages disparaissent dans les ovations que des publics enthousiastes font partout au charme exquis de votre merveilleux talent. Cependant ils tiennent à vous dire, maintenant surtout que vous venez de terminer dans plusieurs villes de la Hollande une tournée qui n'a été qu'une succession de triomphes, que vous pouvez compter les

amis du théâtre dans ce pays parmi vos admirateurs les plus dévoués et les plus sérieux.

Ils osent même se réjouir de l'heureuse et nouvelle impulsion que vos représentations n'ont pu manquer de donner à la cause qui leur est chère. Ils croient en effet que les élèves du petit Conservatoire d'Amsterdam et les jeunes artistes de nos troupes nationales, sans avoir la folle idée d'arriver à vous ressembler — on n'imité pas une fée! — pourront apprendre de vous ces deux choses précieuses: le dévouement absolu de l'artiste à son art, et la concentration de tous les moyens, extérieurs et intérieurs, physiques et intellectuels, sur l'interprétation d'un rôle, sur la mise en scène d'une situation dramatique.

C'est pourquoi les soussignés vous prient, Madame et illustre artiste, de vouloir bien agréer leurs hommages comme le témoignage d'une reconnaissance et d'une admiration toutes spéciales et de ne jamais oublier la Hollande, toutes les fois que vous ferez des projets de tournées dramatiques à l'étranger.

Les membres du comité central de l'Association dramatique néerlandaise.

(Signé) A. G. VAN HAMEL,
professeur à l'Université de Groningue,
président.

J. H. KRELAGE, *vice-président.*

J. E. BANCK.

MARCELLUS EMANTS.

JOS. JACOBSON.

M. J. WALLER.

D. H. JOOSTEN *Secrétaire.*

Het antwoord van de beroemde artiste bevatte eene betuiging van leedwezen, welke zeker door

menigeen onzer lezeressen en lezers zal worden beaamd :

Messieurs,

Je vous suis très reconnaissante de votre si aimable sympathie et je vous remercie de me la témoigner d'une façon aussi aimable.

Je suis très flattée que les jeunes artistes d'Amsterdam aient pu prendre goût à ma façon de jouer, et je ne regrette qu'une chose, c'est de n'avoir pu leur jouer le grand répertoire tragique et romantique, Phèdre, Hernani, Andromaque.

La vie est longue, même quand on en a déjà vécu la moitié.

Espérons que nous nous reverrons.

Donc, au revoir, Messieurs, et merci, merci, à plein cœur.

(Signé) SARAH BERNHARDT.

Amsterdam 1888.

Uit onze Afdeelingen.

AMSTERDAM. In de jongste vergadering van de propaganda-commissie onzer Amsterdamsche Afd. is door den Voorz., den heer W. A. v. d. Mandere, de mededeeling gedaan, dat in gevolge besprekingen met den heer de Groot, directeur van den Parkschouwburg, met dezen heer eene overeenkomst getroffen is, waarbij den leden der Amsterdamsche Afd. voortaan één avond per week (des Donderdags) bij de voorstellingen van het Hollandsch operagezelschap tegen half geld toegang tot de stalles wordt verzekerd. Althans voor zooverre de leden persoonlijk blijf geven op dit voorrecht prijs te stellen, door het nemen van eene bijkkaart ad / 2. — per lid.

Wij twijfelen er niet aan, of vele leden onzer Afd. zullen van deze overeenkomst met genoeg kennis nemen en gaarne gebruik maken van het voorrecht, hun door de welwillendheid van den heer De Groot toegestaan. De tegemoetkoming, hem daarvoor wederkeurig door de leden verschuldigd, is zeker uiterst gering in verhouding tot hetgeen zij er voor verkrijgen, terwijl tevens door een druk gebruik maken van deze gelegenheid de onderneming van den heer De Groot een wélverdienden steun zal ontvangen. Nadere bijzonderheden omtrent een en ander zullen onzen leden spoedig van wege het Bestuur der Afd. worden medegedeeld.

Men schrijft ons uit Delft, d.d. 6 dezer :

»Vrijdag 2 Nov. ll. had alhier eene afdeeliningsvergadering plaats, waarin allereerst door den penningmeester zijne rekening en verantwoording werd overgelegd, volgens welke een klein batig saldo aanwezig bleek. Bij de bestuursverkiezing werd de heer Huysinga herkozen, terwijl in plaats van den heer R. Witte, die niet meer in aanmerking wenschte te komen, de heer J. Post v. d. Burg gekozen werd. In de daarop gevolgde bestuursvergadering is deze heer tevens tot Voorzitter der Afd. benoemd, terwijl werd besloten den leden en hunnen introducés a.s. Vrijdag 9 Nov. een kunstavond aan te bieden, bestaande uit voordrachten, door den heer W. van Zuijlen ten beste te geven. Waarschijnlijk ook dank

zij dezen maatregel, is het ledental klimmend en nu reeds tot 38 gekomen.»

Dit laatste is een heugelijk verschijnsel, te heugelijker omdat uit verschillende onzer Afdeelingen gelijke goede berichten komen. Rotterdam telt thans reeds ruim 80 leden meer dan ten vorigen jare, toen er maar 450 leden waren; in Amsterdam beginnen de pogingen der propaganda-commissie, door omstandigheden vertraagd, reeds goede resultaten te leveren, terwijl ook in den Haag het Bestuur aan het werven van leden is geweest. Allereerst door eene circulaire aan de leden zelfden, met opwekking om in eigen kring tot toetreden aan te sporen en voorts door het verspreiden eener andere aan niet-leden, waarin op voortreffelijke wijze het doel van ons Verbond wordt geschetst en tevens de voordeelen opgesomd, welke aan het lidmaatschap verbonden zijn. Zoo heeft deze week (Woensdagavond) een voorstelling plaats gegrepen door de Ver. Rotterd. Tooneelisten, waarbij o. a. een stuk in 3 bedr. van Marcellus Emants is opgevoerd ¹⁾ en waartoe de leden der Haagsche en der Delftsche Afd. van ons Verbond tegen den halven prijs toegang konden krijgen. En nu mogen de leden, die slechts om der wille van dergelijke »voordeelen» lid zijn of worden, juist niet de beste steunpilaren van ons Verbond zijn, 't komt er vooralsnog op aan de kas zóó te stijven, dat èn Afdeelingen èn Verbond in staat zullen wezen zich een belangrijker invloed op den gang van zaken te verwerven.

Omtrent deze voorstelling meldt men ons nader uit den Haag:

Voor een talrijk publiek, vooral op de eerste rangen, werd hier Woensdagavond door de Vereenigde Rotterdamsche tooneelisten, directie de Hrn. Le Gras en Haspels, eene eerste voorstelling gegeven van Marcellus Emants' »Jonge Harten.» Dit blijspel in 3 bedrijven, dat hier en daar meer het karakter draagt van eene klucht in de duitsche beteekenis van dit genre, dagteekent reeds van 1872. Van daar dat het onderwerp, een jeugdige paar dat in zijn liefde aanvankelijk gedwarsboomd wordt door eene bedaagde weduwe en twee oude vrijers, niet geheel nieuw meer scheen, achtervolgd als dit 16-jaar oude blijspel werd door tal van tooneelproducten, waarin ongeveer hetzelfde onderwerp behandeld wordt. Nochtans had »Jonge Harten» een onbetwist en hartelijk succes. Ten deele mag dat worden toegeschreven aan de letterkundige waarde en aan de oorspronkelijkheid van enkele tooneelen waaruit veel humor doorstraalt, maar ook en vooral aan verscheidene aardige en pakkende tooneeleffecten die op het juiste oogenblik waren aangebracht, door de acteurs goed onderstreept werden en het publiek voortdurend in een recht vroolijke stemming hielden. Vooral de rol van den ouden vrijer Hoogeveen, die op zeer linksche manier het hof maakt aan zijn bekoorlijk nichtje, werd uitmuntend getypeerd door Rosier Faassen.

1) Eene vraag: Ofschoon er dien avond 3 stukjes gespeeld werden, vermeldde het programma den naam niet van mej. Beukers, oud-leerlinge der school en beschermelinge der Haagsche Afd. Ons dunkt, dat 't wenschelijk en mogelijk ware geweest, één stukje in één bedrijf te kiezen, waarin zij althans zich in haar kracht had kunnen toonen. Waarom dit niet geschied is, is de vraag, welke wij wilden stellen.

Overigens kon het stuk niet bogen op een zorgvuldig, goed sluitend samenspel waarin de Rotterdammers niet zoo sterk zijn als hunne kunstbroeders van Het Nederlandsch Tooneel. »Jonge Harten» van Emants zou nog veel meer zijn uitgekomen in zijn frischheid van gedachten, en in de oorspronkelijke locale kleur van tal van lieve tooneeltjes, wanneer het spel van enkele medewerkers wat artistieker ware opgevat. Dit stuk had zijn succes thans hoofdzakelijk te danken aan Rosier Faassen, wiens grime, houding en gebaren, als altijd met veel overleg bestudeerd, den geheelen avond de stof leverden tot uitbundige hilariteit. Aan het einde van het 3e bedrijf werd de auteur meer dan tien minuten lang vruchteloos op het tooneel geroepen. Hij had zich uit bescheidenheid onmiddellijk na de laatste scène uit het gebouw verwijderd, zoodat de hartelijk gemeende ovatie onbeantwoord bleef. Dat is te meer jammer, omdat een dergelijke hulde van het publiek aan een Nederlandsch tooneelschrijver voorwaar niet dagelijks voorkomt.

Aan de dames Burlage-Verwoert, mej. Beersmans, mej. Vink en mevr. Faassen, die in Emants' »Jonge Harten» en in twee kleinere stukken medewerkten, werden door de Haagsche afdeeling van het Nederl. Tooneelverbond bouquetten vereerd. en den heer Emants werd, na afloop van de voorstelling, door het bestuur dier Afdeeling nog een afzonderlijke hulde gebracht, die vergezeld ging van de aanbieding van een lauwerkrans.

Voor het Verbond is het eene aangename tijding, dat de Haagsche afdeeling, naar aanleiding van deze welgeslaagde voorstelling, belangrijk in ledental is toegenomen.

JNGEZONDEN:

Geachte Redacteur!

Vergun mij U mede te deelen, dat Dumas' drama De Vreemdelinge hier in Den Haag een goeden indruk gemaakt heeft. Sinds lang hadden wij, naar onze meening, niet zulk een boeiend en talentvol gespeeld stuk gezien. Wij vonden ook de rollen bevredigend bezet. Vruchteloos zoek ik naar jongere krachten, die het hier de ouderen zouden hebben kunnen verbeteren. Het tooneel tusschen mistres Clarkson en de hertogin scheen ons goed gelukt, de samenspraak van de markiezin en dr. Rémonin kwam ons uitstekend voor, terwijl het herdertje van mevrouw de Septmonts en Gérard ons bekoorde. ¹⁾

Daarentegen ben ik het volkomen eens met den schrijver uit Delft, dat het minder gepast is om verdienstelijke artisten in tricot en korte rokjes te doen optreden. Het zien daarvan stemt allerminst aangenaam.

De viering van Morin's jubilé is hier naar wensch afgeloopen. Uit alles bleek dat de verdienstelijke en gewetensvolle kunstenaar ook hier naar waarde geschat wordt.

Uw Dienstw.,
A. I.

DEN HAAG, 30 October 1888.

¹⁾ Zie ons artikel: Naar aanleiding van »De Vreemdelinge».
RED.

Nog eens naar aanleiding van de vertooning van „DE VREEMDELINGE”.

De opmerkingen, door mij over de vertooning en de rolverdeeling van De Vreemdelinge gemaakt, hebben eene meer dan gewone beweging ten gevolge gehad. Een geacht lid van ons verbond zond ons, naar aanleiding daarvan een stukje in, ¹⁾ waarin hij den indruk, door de voorstelling te 's-Gravenhage gemaakt, als geheel tegenovergesteld schetste; en in den kring van het betrokken gezelschap moet er ondanks de zoo vaak voorgewende onverschilligheid voor de »kritiek,” heel wat over te doen zijn geweest. Waarschijnlijk is die opgewondenheid thans veel bedaard en nu de toenemende goede opkomst van het publiek bij de opvoeringen van het stuk, deze kwestie buiten gevaar voor de kas der directie gebracht heeft, kan ik mij de weelde veroorlooven, haar nog eens principieel en op mijn gemak te behandelen.

Inderdaad raken mijne aanmerkingen op de rolverdeeling twee gewichtige beginselen. Daar is allereerst de vraag, hoeverre bij het bezetten der rollen de uiterlijke overeenkomst tusschen den acteur en de voor te stellen persoonlijkheid gewicht in de schaal mag en moet leggen. In Duitschland is zij juist kort geleden opnieuw ter sprake gekomen toen Georg Köberle te Dresden in drie nummers van de Dramaturgische Blätter (41, 42, 43) »Die Facheintheilungsfrage” aan een onderzoek onderwierp en daarbij meende te moeten opkomen tegen de gangbare emplooverdeeling, waarbij voornamelijk op de oppervlakkig uiterlijke geschiktheid voor »helden,” »minnaars,” »heldinnen” enz. gelet wordt. Ongetwijfeld volkomen juist is zijne opmerking, dat de psychische aanleg van groter beteekenis is dan het uiterlijk. Doch doet dit inderdaad niets af en is het onverschillig van wat leeftijd en voorkomen de artisten zijn? De eenvoudige overweging van den invloed, welchen de leeftijd op het karakter, de denkbeelden en de handelingen der menschen oefent; van het verschil in indruk op ons teweeggebracht, al naar eene daad door dezen of door genen persoon verricht wordt, belet het geven van een bevestigend antwoord op die vraag. Wat ons van eene jonge vrouw van 20 jaren natuurlijk, begrijpelijk lijkt, zullen wij licht in eene 30-jarige laken, en van eene 40-jarige zal het ons misschien tegenstaan. Zoolang nu eene artiste door uiterlijke vormontwikkeling eene 20-jarige schijnen kan, doet het weinig af of zij werkelijk van dien leeftijd is; doch zoodra dit niet het geval is, zal de artiste, om een werkelijk goed geschetst type van een 20-jarige te kunnen weergeven, zich in de noodzakelijkheid zien, dit type te verouderen door de al te jeugdige trekken er van uit te wisschen. Aldus deed zelfs Sarah Bernhardt, toen zij Frou-frou speelde; en indien haar slankheid heur de verjongingskuur nu al vergemakkelijkte, dan ligt het voor de hand dat mevr. Frenkel, die wel jonger is doch nu eenmaal meer het uiterlijk van eene volwassen vrouw dan van een meisje heeft, in het voorstellen van de naïviteit, de kinderlijke overgave aan haar liefde, welke we in Cathérine de Septmonts bespeuren, slechts moeilijk kon slagen. Te meer omdat onze actrice bij het spelen in een

¹⁾ Zie hiervóór.

salonstuk zich nog steeds te zeer bewust blijft van den dwang, dien zij tot het voorstellen der »grande dame'' op zichzelf moet oefenen, om zich in dergelijke rollen vrij te kunnen bewegen en te geven. Zij bracht de Cathérine, naar ik 't uitdrukte, in een geheel anderen sfeer, dan bijv. mevr. Rössing (zeer zeker in haar goeden tijd) het zou gedaan hebben; al zou deze op haar beurt ongetwijfeld in andere tooneelen dan die met Gérard bij mevr. Frenkel ten achter zijn gebleven. Hoe meer Cathérine kan gehouden worden voor eene vrouw, van wie men door levenservaring gerijpte nagedachte mag vergen, des te minder aannemelijk wordt haar huwelijk met de Sepmonts en te minder vergeeffijk en »beoorlijk'' haar ontboezemingen tot Gerard. De teekening van den schrijver wordt dan hinderlijk valsch.

De figuur van mrs. Clarkson — gelijk ze door Dumas is aangegeven — kan voorgesteld worden op eene wijze, die het stuk een veel hoogere waarde en diepere beteekenis schenkt dan die eener gekunstelde comédie de mœurs. Deze dochter van een mulattin en een slavenhouder, vrucht van den louteren wellust, in haar kindsheid door menschelijke wreedheid ontrukkt aan het eenig wezen 't welk haar de teederheid en de liefde had kunnen leeren, kan voor ons verschijnen als de grootsche verpersoonlijking der vergelding, welke over de verwijfde en ontzenuwde 19e Eeuwsche overbeschaafdheid komt. Slechts bezielde door één gedachte: wraakzucht over 't haar toegebrachte zielverscheurend leed, werpt zij zich te midden der zieke maatschappij, als eene verleidelijke, zwartoogige, woesthairige Sirene, die al de mannen tot zich lokt door hun verstormte zinnen te prikkelen met den gloed der ongetemde natuur, welke hun uit haar blikken tegemoet fonkelt; die, eenmaal ze in haar macht gevangen houdend, hen van alles: geld, eer, geweten, berooft; en hen meesleept in de diepte van het verderf, waaruit zij zelve is voortgekomen. Eene daemonische natuur, ijzig koel jegens al haar slachtoffers en slechts zelve getroffen, wanneer zij in aanraking komt met een persoon, die haar weerstaat, omdat hij niet het verderf, maar het goede is. Om dezen te bezitten voert zij strijd; maar als zij ten slotte de nederlaag lijdt blijft zij in die nederlaag nog hoog staan boven de wereld, wier vernietiging haar zending was. Aldus opgevat, wordt haar figuur gebracht verre buiten het gaslicht der kleine alledaagschheid en treedt zij in het ferschele zonlicht van het verheven tragische. Doch dáargelaten of het stuk van Dumas, gelijk het is, niet te bekrompen een lijst zou blijken voor de aldus voorgestelde figuur, wordt het huldigen dier opvatting bemoeilijkt door de geringheid van het aantal kunstenaressen, in staat om deze persoonlijkheid ziel en leven te geven. Hier in Nederland is Mevrouw Beersmans wel de eenige, die het ideaal op niet al te grooten afstand zou kunnen naderen — als van Mevrouw Frenkel de kunst van proza te zeggen niet haar zwakste zijde was, zou zij in de tweede plaats in aanmerking kunnen komen. Doch hoe nu moet men aan, wanneer het onmogelijk blijkt de figuur in dát licht voor te stellen? — Men late Dumas niet hooger vliegen dan hijzelf bedoeld heeft; men blijve in overeenstemming met den toon van zijn werk; en verzwakke het daemonische tot het buitengewone. Om dien Franschen heeren het bloed

naar de hersenen te doen stijgen, om een de Sepmonts te prikkelen tot een poging tot het overwinnen van een ongekenden tegenstand, is het voldoende indien mrs. Clarkson anders is dan de meeste Parijsche dames: eens ietwat excentrieke Amerikaansche van een blond Engelsch type, languisnant in 't spreken en bewegen; aantrekkelijk door haar koele onverschilligheid voor alle liefdesbetuigingen; begaafd met een scherp, practisch verstand; eene intriguante niet minder uit berekening dan uit hartstocht; voor een oogeblik zelf geboeid door een man die haar weerstaat; jaloersch uit gekwetste ijdelheid evenzeer als uit gewonde liefde; bij het kiezen der middelen ter bestrijding van haar mededingster schroomvallig noch hooghartig; haar nederlaag opnemend als iemand die het leven heeft leeren kennen als eene loterij en wijsgeerig genoeg is om winst en verlies met één zelfden welwillenden glimlach te begroeten. Met deze opvatting zeerzeker blijven we binnen de lijst van het stuk; zelfs — ik erken het volkomen — verzuimen wij acht te slaan op den hartstocht die onder die bovenste lavakorst gloeit. Doch hoe vaak gebeurt het dat eene samengestelde persoonlijkheid (en mrs. Clarkson schijnt gevormd overeenkomstig eene chemische formule) in heel haar verscheidenheid door één artist kan worden uitgebeeld; en zijn niet zelfs groote kunstenaars (ressen) vaak genoopt, de figuren te vervormen naar hun eigen gaven en middelen, maar dan zóo dat zij tot een nieuw geheel worden en wij vergeten op te merken hoezeer zij afwijken van de schets der schrijvers? — Daarom ook blijf ik van meening dat de voorstelling van mrs. Clarkson, gelijk ik die in de tweede plaats gaf, wél valt binnen het bereik der gaven van mej. Marie Lorjé. Men versta mij wél. Ik beweër allerminst dat zij niet zeer veel studie en arbeids en krachtsinspanning zou behoeven om de figuur, naar deze tweede opvatting, voldoende voor te stellen; en even weinig dat zij reeds aanstonds bij de eerste opvoering zou hebben kunnen voldoen. Eerst bij verscheidene opvoeringen zou zij de rol meester zijn geworden, te meer omdat het haar vooralsnog ontbreekt aan de onmisbare overmacht op de toeschouwers. Want een artist, die(n) het publiek zelden in eenige rol van beteekenis ziet, mist het vertrouwen van dat publiek, 't welk maakt dat men gebreken en hoedanigheden in éenen aanneemt, zonder te ziften of te bekribbelen, en den kunstenaar bij voorbaat tegemoet komt door het geloof, dat hij of zij 't wel goed zal doen. Dit geloof en dit vertrouwen werken — gelijk men thans zou zeggen — suggestief; zij verklaren de zekerheid van 't succes van elk beroemd, voornaam kunstenaar. »Die en die speelt! dat moet goed zijn'' — verzekeren toeschouwers en . . . critici onophoudelijk: de namen alleen zijn reeds voldoende. Doch indien dit zoo is, dan begrijpt men hoe het komt, dat een tooneelkunstenaar (ares) door zijn (haar) gewoon publiek steeds hoog vereerd, van vreemde toeschouwers vaak niet dan met moeite waardeering afdwingt; dan is het verklaard waarom het een artist, die altijd op den achtergrond is gezet, bij het vervullen eener rol van beteekenis, zoo zwaar valt zich staande te houden, zich te doen accepteren; dan treedt de noodzakelijkheid in het schelste licht, om de jonge krachten tijdig in tamelijk belangrijke rollen te doen optreden, en hun de gelegenheid te schenken het vertrouwen

des publieks te winnen — wil men althans voorkomen dat zij, op lateren leeftijd geroepen tot het innemen eener belangrijke plaats, zich te pletter stooten tegen de geringschatting, welke hunne vroegere ten achterstelling bij het publiek voor hen heeft gewekt.

Het zijn deze overwegingen in de tweede plaats welke mij gebracht hebben tot het verdedigen der stelling, dat men bij de rolverdeeling van De Vreemdelinge eene proef had moeten nemen met mej. Lorjé als mrs. Clarkson. Dat die stelling door mijne toelichting nog wat meer op een paradoxe is gaan gelijken, wil ik allerminst loochenen: er is eene botsing te ontdekken tusschen mijn verklaring dat zij de rol zou kunnen spelen en mijn opmerking, dat haar dit vooral moeilijk zou vallen door het gemis aan de noodige autoriteit. Doch het voorbeeld van Dumas leert welk uitnemend hulpmiddel tot het verbreiden zijner ideeën men juist in paradoxen bezit. Zij prikkelen tot tegenspraak en dus tot denken en overwegen. En niet om gelijk te krijgen in dit bijzonder geval en mej. Lorjé als mrs. Clarkson te zien optreden, was het mij vóór alles te doen. Maar om nog eens opnieuw en scherp te doen uitkomen, hoe slecht die ten achterstelling der jongeren werkt. De Ver. Het Nederl. Tooneel volgt het stelsel van Perrin, het voormalig hoofd der Comédie Française; wat de gevolgen van dat stelsel voor de toekomst zijn weten alle lezers van Sarcey's feuilleton's. Door steeds de oude garde in het vuur te brengen, belet men de vorming der jongere en vergeet dat uit die oudere nooit iets zou zijn gegroeid indien zij eveneens voortdurend op den achtergrond was gebleven. Wat weet men van de belofte, die wellicht in zoo menig lid der achterhoede van het leger der Vereeniging schuilt? De voorstelling van Dames en Heeren van P. A. bracht de verrassing, dat de Hr. v. d. Hilst, dien tot nu toe niemand bijkans anders dan spraaklooze knechtenrollen had zien vervullen, in staat bleek het rolletje van den gultigen courantenjongen op werkelijk voldoende wijze te spelen; van een der andere »zwijgers" (den Hr. Rombrich) weet ik dat hij zich met prijzenswaardigen ijver er op toelegde dergelijke zwiigende personages op typische wijze voor te stellen. Schuilt er in hem dan werkelijk zoo weinig, dat hij altijd maar zal moeten blijven zwijgen; zal de heer v. d. Hilst nu weer jaren lang tot de »zwijgers" verwezen worden; liggen in beiden geen kiemen van eenig talent, der ontwikkeling waardig? Op deze laatste vraag slechts met een minachtend glimlachje te antwoorden is zich doof toonen voor de lessen der geschiedenis, welke ons leert hoe geringe verwachtingen men eertijds gekoesterd heeft van velen, die thans eene eervolle plaats onder de oude garde innemen; hoeveel moeite 't hun gekost heeft zich die plaats te veroveren en — wat zij in dien strijd soms onherwinbaar verloren hebben.

En wanneer inderdaad de vorming der jongeren bij zulk een talrijk gezelschap practisch onmogelijk mocht zijn, is het dan niet noodig op andere wijze te voorzien in eene steeds dringerder wordende behoefte?

L. S.

Het Tooneel in de Hoofdstad.

Dames en Heeren van Pont-Arcy heeft, bij gelegenheid van 's heeren Morin's jubelfeest, vijf avonden achtereen het Amsterdamsch publiek vermaakt en is toen weer vervangen door De Vreemdelinge, 'twelk een voor de hoofdstad zeker niet verwacht succes heeft. Over het eerste stuk veel woorden te verspillen ligt niet in ons plan. Zoozeer als de komische tooneeltjes met chargedtypen uit eene vaudeville ons hebben vermaakt, hebben de ernstige, de dramatische ons geërgerd; en op gevaar van voor een letterkundig onbeschaafde door te gaan, wien niet elk drama een afschuw en elk »salonstuk" een fijne genieting is, verklaren we ronduit meer dan een dusgescholden »draak" verre te verkiezen boven de hoofdtooneelen van het derde, vierde en vijfde bedrijf van deze »comédie!" — Geheel die geschiedenis van den offervaardigen zoon, die, om de nagedachtenis zijns vaders voor zijn moeder rein te houden, zich zelve in haar oogen verlaagt, is zóó gekunsteld gezocht, zóó leugenachtig pijnlijk, zóó hinderlijk »klein" met haar (onware) gebruikmaking van nietige alledaagschheden en haar ontzag voor wauwelende dorpelingen, dat we veruimden ademhalen wanneer we haar gelukkig achter den rug hebben. Het is een betreurenswaardig vooroordeel, dat velen een dergelijk stuk, alleen omdat er »tapijten op het tooneel komen", hooger stellen dan menig naïf, oprecht, zij 't ook kleurrijk volksdrama; een vooroordeel, 'twelk wel voedsel zal vinden in het feit, dat de meesten onzer tooneelspelers zich bij het vertoonen van een dergelijk stuk meer moeite geven om »beschaafd" en levendig te spelen. Trouwens, de hoofdpersonen in deze comédie van Sardou zijn zoo vaag geteekend, dat zij weinig typeering eischen en met wat beschaafde manieren, routine en voorgewend gevoel te spelen zijn. Waar de verhoudingen en het gevoel zoo valsch en onwaar zijn, zou echt gevoel hier immers noch besteed, noch te vergen zijn. Over het geheel hebben onze vertooners zich zeer voldoende en allen met opgewektheid van hun taak gekweten; de bezetting, welke van de vroegere vrij wat afweek, vermelden wij in eene noot. ¹⁾ Een der best geslaagde tooneeltjes was dat tusschen Brochat (hr. Morin) en mevr. Cotteret (mevr. Stoetz) — hier gaven beiden de volle maat hunner krachten als blijspelspelers van hoogere orde. Mevr. de Vries heeft de barones de St. André met waardigheid; mevr. Rössing de Bérangère met weinig kleur en opgewektheid voorgesteld. De eerste neme zich evenwel vooral in acht voor het overdreven herhalen van liefkoozingen aan haar zoon en op 't portret van heur kleinzoon; ten opzichte van de tweede beginnen hare vrienden zich met ongerustheld af te vragen, of de periode van haar lusteloosheid nog lang zal duren! — De tooneelschikking en inrichting verdiende over 't geheel lof; de nieuwe zaaldecoratie van den heer Grootveld, met namaak-tapijtschildering boven de hooge lambri-

¹⁾ Barones de St. André, mevr. S. de Vries; Fabrice, hr. de Jong; Brochat, hr. Morin; Bérangère, mevr. Rössing; Marcelle d'Aubry, mevr. Frenkel; Trabut, hr. de Boer; mevr. Trabut, mej. Chr. Poolman; Burggraaf Amaury, hr. Tourniaire; mevr. Dénisart, mej. M. Lorjé; mevr. Cotteret, mevr. Stoetz; Clavajol, hr. Clous; Léchard, hr. v. Dommelen; Marianne, mevr. Verenet; Gaspard, hr. v. d. Hilst enz.

zeering bleek echter te schel van kleur voor een achtergrond. Hoe men er toe kon komen bij al dat groen nog eene lange groene portière in het achtervak te hangen, was onbegrijpelijk.

We hebben inmiddels ook nog het genot kunnen smaken Sarah Bernhardt te zien in eene harer beste rollen, die van *Frou-frou*. Wij stellen het stuk, voor zooverre de drie eerste bedrijven betreft, als eene proeve van karakter- en zedenstudie zeer hoog; de laatste twee akten zijn, gelijk Sarah Bernhardt volkomen juist opmerkte, »quelque peu banales». — Wat nu intusschen de hoofdpersone betreft, deze is in haar loszinnige dardelheid en ongebondenheid slechts door eene actrice voor te stellen, die ons het uiterlijk eener 17-jarige kan doen zien. Daarom ook heeft Sarah Bernhardt de tinten in haar spel verzacht en meer eene verwende, ikzuchtige jonge vrouw doen zien. Haar vertolking werd dan ook eerst volkomen indrukwekkend in de derde akte, waar het stijgen van haar ijverzucht, het sterker worden van haar leed, van heur haat tegen Louise, met zeldzame en wegslepende kunst werd vertolkt. Verrukkelijk blijft de fijnheid van schakeeringen en overgangen in 't stille spel; bekoorlijk: stem, gebaar en mimiek; bewonderenswaard het vermogen om het tempo der scène's zóó juist aan te geven, dat daardoor alleen reeds de toeschouwer geboeid wordt. Van wat we dit jaar van haar zagen leek de 3e akte van *Frou-frou* ons het meest indrukwekkend.

Onder de jongere artisten, die (gelijk het Hoofdbestuur in zijn schrijven aan de Fransche kunstenaars deed opmerken) haar kunst zijn komen bewonderen, heeft ook Mevr. Holtrop—Van Gelder behoord. En wie haar vroeger, bij het begin van haar tooneelloopbaan, en thans dezer dagen in Lucie Didier zagen spelen, zullen moeten erkennen dat er meer uit haar gegroeid is dan zij toen zelfs beloofde. Blijkbaar doet zij wat ze kan om vooruit te komen: haar uitspraak is beschaafder en haar houding en manieren zijn bevalliger, de uitdrukking van smart en lijden dieper en natuurlijker geworden. Zij had als Lucie Didier wel eene lijdelijke, maar toch nog eene zeer moeilijke rol, die waardigheid en gevoel en eene zekere melancholie, vaardigheid en juist begrip van mimiek en gebarenspeel, technische bekwaamheid tot het spelen eener »sterf"scène eischt. Welnu, zij heeft zich er op te loffelijker wijze van gekweten, omdat de tijd van voorbereiding uiterst gering is geweest; ze heeft weten te boeien, meermalen te roeren (o. a. als zij spreekt over en zoekt naar haar kind, 3e bedr.); ze is geen oogenblik zooveel te kort geschoten dat 't voor haar zelf en 't publiek pijnlijk werd. Waaraan zij zoowel als haar partner de Hr v. d. Heuvel, — die in eene nog zwaarder rol van haar echtgenoot met zijn gaven wist te woekeren en trots zijne gebreken, o. a. de 3e akte, op waarlijk zeer verdienstelijke wijze speelde — waaraan deze beide jongeren vooral behoefte hebben is: eene goede leiding, critiek op hun gebreken, tijd om die te overwinnen, om te studeeren.

Na dit reeds oude en eenigszins verouderde drama'tje, 't welk intusschen verscheidene zeer goede tooneelen rijk is en uitmunt door logische stijging der handeling; — na deze 3 bedrijven kregen wij een oorspronkelijke één-akte van de hand van den Hr. Holtrop. 't Is een goed gebouwd, handig in elkaâr

gezet stukje, 't welk echter minstens 20 minuten sneller had moeten worden afgespeeld dan nu geschiedde. Van de jongeren traden Mej. v. d. Hoop en de Heeren v. Sprinckhuysen en Pilger er in op. De jonge dame heeft van haar kunst nog bijkans alles te leeren, zij weet zich zelfs nog niet te schminken; zij begreep intusschen blijkbaar wat zij doen moest en gaf dit niet kwaad aan; de heer v. S. toonde zich een beschaafd acteur, die zich los beweegt en de kunst van typeeren verstaat; de heer Pilger begint zich meer op zijn gemak te gevoelen op de planken en wint aan zekerheid. De mise-en-scène en het samen-spel lieten intusschen (we bezochten de 3e voorstelling) heel wat te wenschen over.

Uit de Maasstad.

Severo Torelli van François Coppée, een der beste tooneelwerken van den lateren tijd, in fraaie verzen, hoogst verdienstelijk vertaald door het Eerelid van ons Verbond Mr. J. N. van Hall, werd 30 October l.l. opgevoerd voor de Leden onzer Afdeeling. De gelegenheid is verleidelijk om uit te weiden over intrigue, behandeling, vertaling en zooal meer; maar aangezien dit te veel ruimte zou eischen en het een reprise geldt, moeten wij aan deze verleiding weerstand bieden en ons tot de opvoering bepalen, hoofdzakelijk tot de rollen welke in andere handen zijn overgegaan (de eerste opvoering had hier plaats in 1884).

Mevr. Beersmans (Donna Pia) mochten wij opnieuw bewonderen als de eerste Nederlandsche tragédienne; daarbij verstaat zij de kunst van verzen zeggen in hooge mate: natuurlijk zonder dreun, maar toch zóó, dat men den weldadigen invloed der poëzie geniet, ten spijt van verschillende personen, die — als ideaal van in dichtmaat spreken — stellen, dat men niet bemerkt, dat verzen worden voorgedragen. Een zonderlinge opvatting, voorwaar! Ook de Heer D. Haspels was uitmuntend als de oude Torelli en prachtig gegrimeerd; zijn toppunt bereikte hij bij de zegening van zijn zoon in het tweede bedrijf, welke een der glanspunten van de voorstelling was. De Heer J. Haspels (Spinola) maakte zich in de slotscène aan te groote stem-uitzetting schuldig, maar verdiende overigens lof.

De Heer Tartaud (*Severo*) heeft de verwachting, welke wij in ons vorig opstel neerschreven, niet beschaamd; integendeel hij heeft de vuurproef glansrijk doorstaan en wij brengen hem hulde voor de nobele, gevoelvolle vertolking der zware titelrol. Hij gaf veel schoons; dat hij enkele malen tekortschoot vergeven wij gaarne, waar een kunstenaar, verplicht voortdurend heen en weer te reizen en in allerhande stukken op te treden, den tijd mist zoo'n rol in alle détails te bestudeeren; waar hem waarschijnlijk door het klein getal repetities de gelegenheid ontbreekt alle feiten te verbeteren; waar hij helaas! door de weinige opvoeringen in de onmogelijkheid zal zijn, het geheel te retoucheeren, tot alle geheimenissen door te dringen. Op het laatste leggen wij vooral nadruk; want zelfs de beschaafde toeschouwers kunnen of willen vaak niet begrijpen het groote onderscheid tusschen een opvoering van een stuk als dit, hier en in het Odéon. Daar woonden zij wellicht de honderd- en-zooveelste bij, wanneer natuurlijk het spel hecht aaneengesloten is en alles tot zijn recht komt; hier eischen zij het-

zelfde, terwijl door hun overgrootte belangstelling het stuk slechts twee opvoeringen mag beleven! Wij hadden het voorrecht ook de tweede voorstelling bij te wonen en mochten toen reeds grooten vooruitgang bespeuren, meerdere zekerheid vooral in het spel van den Heer Tartaud; onze opmerkingen zijn op beide voorstellingen gegrond.

De Heer Tartaud bezit voor de rol van Severo vele goede hoedanigheden; zijn gelaat is regelmatig, zijn gestalte flink, en beide pasten uitmuntend bij de juist gekozen grime en de fraaie kostuums; kortom zijn verschijning liet niets te wenschen over. De gebaren van dezen kunstenaar zijn breed en niet overdreven, geheel in harmonie met den toon van het drama. De stem is sympathiek en leent zich zeer goed tot poëzie; alleen dient op de uitspraak gelet te worden; b. v. in:

„k Lijk op dien tijger . . . 't spreekt van zelf, des tijgers zoon!” (V. 2.),

verschrikten ons een paar leelijke ij's. Zijn ijver, zijn toewijding aan de kunst kennende was het dus niet gewaagd den Heer Tartaud als Severo succes te voorspellen, een voorspelling welke schitterend is bewaarheid. Gaan wij thans na hoe hij zich in de verschillende gedeelten van het drama van zijn zware taak kweet.

In het eerste bedrijf kan Severo moeilijk voldoen; wanneer de vrouw uit het volk en de verbannene niet geheel berekend zijn voor hun taak, wordt de grens, welke het ernstige van het belachelijke scheidt, licht overschreden en mist de teekening der populariteit van den jeugdigen held haar doel. Ook de samenspraak met zijn vrienden staat niet hoog; fraai is daarentegen het eerste onderhoud met zijn vader.

Het tweede bedrijf stelt hooge eischen; de Heer Tartaud speelde de tooneelen met zijn vader zeer verdienstelijk, met name zijn uitval:

„Laat nu uw blik met dubbele woede branden, gij vaadren,” enz. Alleen kon zijn stil spel — trouwens het zwaarste — meer verzorgd zijn. De monologen in de derde acte werden schoon voorgedragen; de acteur had den auteur volkomen begrepen en wist dezen talentvol te volgen in zijn dichterlijke vlucht. Aan de tafreelen met Spinola en later met Portia — het eerste een hoofdmoment, het tweede fraai gedacht — had hij schijnbaar niet veel aandacht gewijd; zijn houding was daar te passief en maakte niet den noodigen indruk.

Van de twee laatste bedrijven echter bijna niets dan goeds; de tooneelen met Gian Battista en Pia, zijn weifelen, waar hij onverwachts tot vervulling van zijn gelofte, tot vadermoord, wordt opgeroepen, zijn bezieling wanneer Sandrino hem den Brutusdolk brengt, zijn alleenspraak in de kapel, het hartstochtelijk gesprek met Spinola . . . dat alles was zóó schoon, daar ontwikkelde de Heer Tartaud zóó veel dramatische kracht, dat wij — ons oordeel samenvattende — zijn vertolking dooreen zeer verdienstelijk, in vele momenten meesterlijk durven noemen.

De Portia van Mej. Beukers was zeer voldoende; in het eerste bedrijf aarzelend, was zij zich in het tooneel met Severo in het derde volkomen meester en speelde het met veel gevoel; terwijl haar voordracht der verzen zich door dezelfde deugden onderscheidde, als wij straks in die van mevr. Beermans prezen. Deze figuur is echter door den dichter vrij stiefmoederlijk behandeld en eenzijdig voorgesteld.

Met voorliefde schijnt daarentegen Sandrino geteekend; terwijl de vrienden van Severo, zelfs Riccardi, nevelachtige bijfiguren blijven, wordt ons het karakter van dien jeugdigen wapensmid nauwkeurig geschetst, zoowel door de gesprekken der edellieden als door zijn eigen onverschrokken optreden. Hij is edel van inborst (zijn beschermende liefde voor zijn zuster, zijn dankbaarheid voor het geschenk van Severo); artistiek ontwikkeld:

»Een goed en kundig man, een waar artist. . . .

»Die 't goud en 't zilver drijft, met zulk een waar talent,
»Als sinds Verrocchio hier nauwlijks werd gekend” (I. 5.)
oprecht vaderlander:

»Hem (De Medicis) had ik 't nooit verkocht. . . . Ik
ben goed Ghibellijn” (I. 1.)

maar wat al te voortvarend:

» . . . die schreeuwers doen ons kwaad. . . . Ik volg
dat volk.” (III. 1.)

Of Mej. Pauline Beersmans het gewicht van haar partij — eenigszms de Fortinbras-figuur tegenover den weifelenden Hamlet — begrepen heeft, wagen wij te betwijfelen. Trouwens, al ware dit het geval geweest, het heeft zijn bezwaren de rol van Sandrino door een meisje te doen vervullen; in het tooneel met Spinola en waar hij het volk aanvoert, zal een vrouwenstem meestal te hoog zijn om indruk te maken. Met dit bezwaar had Mej. Beersmans vooral te kampen, te meer omdat zij natuurlijk haar stem nog niet geheel meester is; vaak was zij moeilijk verstaanbaar. Haar optreden in het laatste bedrijf, waar zij Severo den dolk aanbiedt, was oneindig beter; wij stippen de volgende versregelen aan:

»Ik heb 't gemaakt met heel mijn hart, met al mijn
kunst,”

en: »'t Is Brutus door wiens hand de dwingeland
Caesar viel.”

Dat was goed gevoel . . . ist gesproken.

De Heer De Vries (Reizo) speelde met veel gemak; het is echter jammer, dat deze overigens verdienstelijke acteur, én door zijn toon, én door zijn gestes voor deze soort kunst ongeschikt bleek. De Heer van Eijsden (Ercole) is beter zanger dan speler; de romance droeg hij goed voor, maar zijn spel was middelmatig; is het hem bepaald onmogelijk lager te spreken? Hetgeen de Heer Becht (Lippo) zeide, bleef ons een raadsel; hij was volkomen onverstaanbaar. Welk talent er in hem schuilt, weten wij niet; maar hij zorge er voor verstaanbaar te worden en legde zich dus voorloopig toe op de kunst van duidelijk spreken.

De Heer Le Gras had voor een goede mise-en-scène gezorgd; de decoraties waren fraai, vooral de kapel. Het rumour van het volk aciter de schermen maakte indruk; waarom echter verstomde het zoodra het volk op het tooneel was? In het derde bedrijf b. v. moet de Hoofdman vruchteloos trachten de menigte te doen zwijgen, totdat Spinola uitroept:

»Gehangen worde, wie een enkele kreet durft uiten!”
Dan zou het effect veel grooter zijn geweest en de tekst wijst het zoo aan. —

Ziedaar onze indrukken over de verdienstelijke opvoering van Coppée's drama. Bij het verwonderlijk groot verschil van opinie onder het publiek, zullen vele toeschouwers de onze waarschijnlijk niet onderschrijven. Gaven zij zich echter voldoende rekenschap van hetgeen zij zagen en hoorden?

4 November 1888.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel te Parijs.

Een tooneelstuk door een lid der Académie, Meilhac, in vereeniging met den ernstigen criticus van de ernstige *Revue des deux Mondes*, de Ganderax, geschreven voor geen minder theater dan de *Comédie Française*, moest wel hooge verwachtingen opwekken. Men zou een fijn geestig blijspel te zien krijgen, dacht iedereen, en hetgeen de voorbarige Parijsche pers — voor wie een nieuw tooneelstuk even gewichtig is als een staatsbegroting voor de onze — had uitgebracht, was zeker wel geschikt om iets heel bijzonders te doen verwachten. Maar toen nu de generale repetitie — even talrijk en graag bezocht als de première zelve — geleerd had, dat men niet veel meer dan een keurig geschreven vaudeville met een eenvoudige handeling, doch enkele goede, zelfs fraaie tooneelen kreeg was de reactie zoo sterk, dat bij de première slechts een matig succes behaald werd en eerst de latere opvoeringen een »vorurtheilsfrei” publiek — le vrai public — warmer bewijzen van ingenomenheid ontlokten.

De schrijvers van *Pepa* hebben nog eenmaal het onuitputtelijke onderwerp van *Divorçons* behandeld, en willen doen uitkomen hoe de oude liefde niet alleen niet roest, maar het zelfs boven de nieuwe wint. Het huwelijk tusschen mijnheer en mevr. de Chambreuil is ontbonden geworden, nadat hij bewezen had aan zijn woord van trouw niet veel te hechten, en, onbestorven weduwe geworden, heeft zij niet kunnen nalaten het oor te leenen aan de liefdesbetuiginge van een jongen man, vriend van haar vroegeren echtgenoot, Jacques de Guerche. Doch deze Jacques is op het stuk der liefde een weifelaar; terwijl hij de vroegere mevr. de Chambreuil het hof maakt en zelfs huwelijksplannen met haar ontwerpt, werpt hij tersluiks smachtende blikken naar haar vriendin *Pepa*, eene Zuid-Amerikaansche, nicht van don Ramiro Vasquez, hoofd van een staatje en zijn eigen gezant bij alle Europeesche hoven. Op haar beurt meende *Pepa* dat zij het hart van de Guerche gewonnen had, terwijl zij hem in stilte 't hare schonk. Gelukkig is haar vrees hem te zullen verliezen voorbarig. Zoowel de Guerche als mevr. de Chambreuil willen hun huwelijk kerkelijk doen inzegenen; dat kan niet zonder dat haar eerste ook *kerkelijk* ontbonden is. En om 't zoover te brengen moet zij de toestemming van haar eersten man hebben. Zij doet hem dus uitnoodigen haar een bezoek te brengen en terwijl hun gesprek onmerkbaar weer vertrouwelijk wordt als van ouds, komen beiden tot de aanvankelijk verholen ontdekking, dat hun wederzijdsche genegenheid nog niet dood is. Juist daar door wordt de Chambreuil jaloersch en hindert hem dat tweede huwelijk zijner vrouw; en als hij en *Pepa* — die zich immers ook teleurgesteld gevoelt — elkander ontmoeten, wint haar Amerikaansch voorstel dat zij, om zich te wreken op de twee anderen, samen zouden trouwen, werkelijk zijn bijval.

De auteurs laten de zaken nu een oogenblik loopen en ook de kerkelijke scheiding tusschen de Chambreuil en zijne vrouw uitspreken. Doch verder niet, en zij behoeven slechts de gescheiden echtgenooten nog eenmaal in elkanders tegenwoordigheid te brengen en hem een betoog in den mond te leggen over het verkeerde van zulk een tweede huwelijk voor eene vrouw, om haar te doen inzien dat de eerste man

verre staat boven den tweede. De verzoening der echtgenooten, welke van dit gewijzigd inzicht het gevolg is, helpt nu gelukkig de Guerche aan zijne vrijheid, zoodat niets meer zijn verbintenis met *Pepa* in den weg staat.

Volgt uit dit overzicht van den inhoud geen al te hoog denkbeeld van het stuk, een oordeel daarop gegrond is hier — als altijd — onrechtvaardig. Alles komt aan op de uitwerking; en de wijze waarop de twee tooneelen tusschen man en vrouw zijn aangelegd en geleid wordt hoog geroemd. Ook de dialoog is fijn en geestig en het karakter van *Pepa* met voorliefde geschilderd. Wat het stuk sterk steunt is de voortreffelijke bezetting met mad^{lle} Reichemberg (*Pepa*) mad^{lle} Bartet (mad^e de Chambreuil), Fèbvre als de Chambreuil en Feraudy als de Zuid-Amerikaansche zonderling, eigenlijk een operette-figuur. Vooral Fèbvre heeft den aristocratischen, geestigen, ietwat ironischen man van de wereld met ongemeene kunst voorgesteld.

Nieuwe Uitgaven.

- Aus dem Burgtheater* 1818—1837. Tagebuchblätter des Hofschauspielers Carl Ludwig Costenoble. 2 Bnd. f 3.90.
 Sturmhoefel (A.), *Scene der Alten und Bühne der Neuzeit*. Mit 15 Abbildungen f 5.20.
 Müller (R.), *Montecchi*. Een Trauerspiel in 5 Aufzügen f 1.30.
 Spengler (Dr. Franz), *Der verlorene Sohn im Drama des 16 Jahrhunderts*. Zur Geschichte des Dramas. f 2.35.
 Vitzthum von Eckstadt (K. F. Graf). *Shakespeare und Shakspere*. Zur Genesis der Shakespeare-Dramen f 2.60.
 Aeschylus, *Agamemnon*. Treurspel vertaald door Dr. W. Hecker. f 0.75.
 Sanctis (G. de), *Palermo*. nel 1885. Dramma in 5 atti f 0.40.
 Poli (G.), *Malattie di cuore*. Dramma f 0.40.
 Champsaur (F.), *Lulu*. Pantomime. Préface par A. Houssaye. f 1.10.
Crime et Châtiment, Drame en 7 tableaux, tiré du roman russe de Dostoïevsky, par P. Ginisty et H. le Roux f 1.10.
 Schwartzkopf. *Charakter-Studien* f 1.85.

AANSTAANDE UITGAVEN.

Van Hendrik Ibsen, den bekenden Noerschen schrijver gaat welhaast een nieuw tooneelstuk, uit het moderne leven geput, tegelijk in het Deensch en het Duitsch te perse. De vertaling in het Duitsch, door Prof. Julius Hoffory bezorgd, zal het eerste deel vormen van eene »Nordische Bibliothek,” onder welken titel eene geheele reeks van tooneelstukken en novellen uit het Noersch, van deels in 't buitenland nog onbekende schrijvers, het licht zal zien.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 5.

24 NOVEMBER 1888.

XVIIIe JAARGANG

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Rek en Verantw. van Tooneelverbond en Tooneelschool over 1887/88. — Velerlei Correspondentie: (Het Hoofdbestuur AANGEVALLEN. — Nog eens „De Vreemdelinge.” — „Dames en Heeren van P. Arcy.” — Een ongegronde aanval.) — Jean Valjean: Uit de Maasstad. — Het Tooneel te Parijs.

**OFFICIEEL GEDEELTE.
NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.**

Rekening en Verantwoording 1887/88.

ONTVANGSTEN.

ART. 1.	Saldo der vorige rekening . . .	f 259.07 ⁵
» 2.	Contributiën.	
<i>a. Afdeelingen:</i>		
	Amsterdam	516 leden f 1548.—
	Rotterdam,	457 » » 1371.—
	Leiden (studenten)	300 » » 750.—
	Den Haag	238 » » 714.—
	Utrecht	95 » » 285.—
	Dordrecht	50 » » 150.—
	Groningen	46 » » 138.—
	Delft	43 » » 129.—
	Leeuwarden	35 » » 105.—
	Middelburg	24 » » 72.—
	Haarlem	22 » » 66.—
	's Hertogenbosch	20 » » 60.—
	Tiel	16 » » 48.—
	Gouda	10 » » 30.—
	Goes	10 » » 30.—
	Gent	8 » » 22.86
<i>b. Algemeene leden</i>		
	27 » »	134.60 f 5653.46
ART. 3.	Rente	» 33.07
		<u>f 5946.56⁵</u>

UITGAVEN.

ART. 1.	Bijdrage Tooneelschool . . .	f 4459.47 ⁵
» 2.	Tijdschrift	» 600.—
» 3.	Reiskosten	» 42.15
» 4.	Drukwerk	» 106.12
» 5.	Bureaustkosten	» 15.05
» 6.	Onkosten Algem. Vergadering	» 25.—
» 7.	Onkosten inning van gelden .	» 6.90
» 8.	Onvoorzienne uitgaven . . .	» 21.50
» 9.	Batig slot	» 670.31
		<u>f 5946.50⁵</u>

Nagezien en accoord bevonden door de Afdeeling Dordrecht.

G. J. VERBROEK, *Voorzitter.*
Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch
Tooneelverbond,
B. J. STOKVIS, *Voorzitter.*
M. A. PERK, *Secretaris.*

TOONEELSCHOOL.

Rekening en Verantwoording 1887/88.

ONTVANGSTEN.

ART. 1.	Bijdrage van Z. M. den Koning	f 5000.—
» 2.	Bijdrage van het Rijk	» —.—
» 3.	Bijdrage der Prov. N.-Holland	» —.—
» 4.	Bijdrage der Gem. Amsterdam	» 2000.—
» 5.	Schoolgelden	» 625.—
» 6.	Giften, jaarlijksche bijdragen	» 210.—
» 7.	Rente Fonds Hacke van Mijnden	» 60.—
» 8.	Terug ontvangen van de Direc- trice te veel betaalde belasting	» 126.42
» 9.	Bijdrage uit de algemeene kas	» 4459.47 ⁵
		<u>f 12480.89⁵</u>

Memorie Herman Linde Fonds . . . f 52.10⁵

UITGAVEN.

ART. 1.	Jaarwedde Directeur	f 4000.—
» 2.	Jaarwedde onderwijzerspersoneel »	5390.—
» 3.	Toelage a/d inwonende Directrice »	300.—
» 4.	Belasting, vuur en licht	742.14
» 5.	Erfpacht terrein	421.50 ^b
» 5.	Rente der 4 pCt. Leening, groot per resto f 6000	240.—
» 7.	Aflossing van $\frac{1}{24}$ aandeel N ^o . 24 (het dertiende)	500.—
» 8.	Schoolbeoefsten }	241.13
» 9.	Bibliotheek }	40.—
» 10.	Bureaukosten	83.04
» 11.	Onderhoud gebouw en kosten van Schoeiing	25.70
» 12.	Ameublement	84.26
» 13.	10 ^{de} Termijn Pijpgascompagnie »	60.—
» 14.	Pianohuur	64.—
» 15.	Huur van kachels en schermlokaal »	288.22
» 16.	Onvoorzienne uitgaven	
		f 12480.89 ^b

Nagezien en accoord bevonden door de Afdeeling Dordrecht.

G. J. VERBROEK,
Voorzitter.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch
Tooneelverbond,

B. J. STOKVIS,
Voorzitter.

M. A. PERK,
Secretaris.

De brief van de afdeeling Dordrecht luidde:

- »Namens het Bestuur der Afd. Dordrecht, heb ik
»de eer U te melden, dat het de rekening en ver-
»woording 1887/88 in de beste orde heeft bevon-
»den en de bescheiden aan den penningmeester
»weder heeft doen toekomen.
»Het bestuur geeft evenwel in overweging de post:
»examen tooneelschool, in het vervolg afzonderlijk
»te doen uittrekken daar dit het nazien zeer zal
»vergemakkelijken."

Hoogachtend,

1 Nov. 1888.

DR. H. J. KIEVIT DE JONGE.

Velerlei Correspondentie.

a. Het Hoofdbestuur AANGEVALLEN.

Wij hebben onze lezers heden bezig te houden met heel wat »briefwisseling." Daar zijn allereerst de twee volgende brieven, welke direct of indirect aan het adres van ons Hoofdbestuur gericht zijn. Daarom hebben wij ze ter inzage gezonden aan den Voorzitter. Prof. A. G. van Hamel en plaatsen hen met diens antwoord er onder:

Geachte Heer Redacteur!

Ik ben erg boos op u en vraag verlof dit in het orgaan van ons Tooneelverbond aan al de leden te mogen mededeelen. Gij doet namelijk uw plicht als Redacteur niet en neemt niet alle stukken op, die van het Hoofdbestuur uitgaan. Ook u heeft de

reclame makende en met — een tijger — reizende Sarah zoo weten in te palmen, dat gij wèl den brief opneemt, dien het Hoofdbestuur van ons Tooneelverbond of het »Comité central de l'Association dramatique néerlandaise" aan Madame Sarah Bernhardt als begeleidend schrijven bij een haar aangeboden fraai bloemstuk heeft gezonden, maar Gij neemt den brief niet op, dien het Hoofdbestuur aan onzen Morin bij zijn gouden jubileum heeft gezonden, Gij hebt ook den brief niet opgenomen, dien het Hoofdbestuur aan onze groote tragédienne Catharina Beersmans bij haar zilveren jubileum heeft gezonden; nu zwijg ik nog van de vele andere brieven, die het Hoofdbestuur aan onze eerste Nederlandsche kunstenaars bij feestelijke gelegenheden of na eene voortreffelijke vertolking van de eene of andere groote rol heeft gericht, nu zwijg ik nog van de brieven, die het Hoofdbestuur aan Coquelin, Possart of Barnay heeft gezonden, toen deze in ons land hebben gespeeld.

Mevr. Beersmans is nu wel geen fée, maar al de Hoofdbestuurders van ons Tooneelverbond hebben haar natuurlijk toch Fédera, Tosca en zoo vele andere groote rollen zien spelen, evenals zij allen Sarah Bernhardt in de verschillende rollen, die zij hier heeft gegeven, hebben gezien — de brief aan Mad. Bernhardt is namelijk niet door President en Secretaris, maar door al de leden van het Hoofdbestuur ondertekend, waaruit dus blijkt, dat zij ieder persoonlijk met den inhoud instemmen — en zij zullen toen toch ook hebben opgemerkt, dat Mevr. Beersmans in Fedora en Tosca Mad. Bernhardt niet alleen evenaart, maar haar zelfs in menig onderdeel overtreft. Ik heb Mevr. Frenkel niet gezien in La Tosca, maar velen beweerden, dat ook deze actrice de rol beter speelde dan Mad. Bernhardt.

Het spreekt van zelf, dat het Hoofdbestuur ook aan onze tooneelkunstenaars en vooral bij feestelijke gelegenheden als gouden en zilveren jubilea, hartelijke, van groote ingenomenheid getuigende brieven als begeleidend schrijven bij zeer fraaie bloemstukken heeft gezonden en nu vervult Gij, Mijnheer de Redacteur, Uw taak zóó slecht, dat Gij nooit één dezer brieven hebt opgenomen, terwijl Gij wèl den brief aan Sarah Bernhardt mededeelt.

Dat vind ik niet zooals het behoort en daarom acht ik het mijn plicht u eens daarop te wijzen.

Inmiddels groet ik U vriendschappelijk en ben.

Uw dw.

Schiedam, 18 Nov. '88.

M. HORN.

Geachte Redacteur!

Naar aanleiding van het succes van »Jonge Harten" ten deel gevallen, kan 't geen verwondering baren dat er bij vernieuwing gewezen wordt, zooals reeds vroeger door Mr. van Hall, eereid van ons Verbond, in »de Gids" is gedaan, op het betreurenswaardig feit dat een zooveel hoogerstaand werk van Marcellus Emants, ik bedoel »Adolf van Gelder" nog steeds op de eer eener opvoering wacht. Wanneer men nu weet, dat genoemd treurspel aan den Raad van Beheer van de Koninklijke Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel" is aangeboden maar door hem afgewezen is als niet op te voeren, indien niet door den schrijver een waarborgsom werd gestort om waarschijnlijke ver-

liezen daarop te kunnen verhalen, dan heeft men voor die weigering te kiezen tusschen twee redenen, daar men natuurlijk niet mag veronderstellen, dat bij den Raad van Beheer een parti pris bestaat. Die twee redenen zijn 1°. dat de Raad van Beheer als lichaam een minder juist blik heeft op de kwestie of een stuk opvoerbaar is en waard om ten tooneele gebracht te worden, iets waarvoor het een en ander zou zijn aan te voeren, gelet op de opvoering van »Gepantserd" en van zoovele zoutelooze Duitsche kluchten; 2°. dat de Raad meent, dat ons publiek te laag staat om een werk van zoo hooge aanspraken als de »Adolf van Gelder" te genieten, en misschien terecht inziet, dat er geene zaken mede te maken zijn; eene overweging, die, na de ondervindingen door de Koninklijke Vereeniging op finantieel gebied opgedaan, niet kan nalaten een groot gewicht in de schaal te leggen. Ik weet niet welke van die twee redenen de meest bedroevende genoemd kan worden.

Indien ik echter art. 2^e van de Statuten van het Nederlandsch Tooneelverbond goed begrijp en ik mij niet vergis, als ik zeg, dat een der eerste voorwaarden voor het ontstaan en bloeien van een Nederlandsche tooneelliteratuur deze is: dat de schrijvers er vrij zeker van kunnen zijn dat hun stuk, indien 't verdiensten heeft, ook zal worden gespeeld, dan zou 't naar mijn bescheiden meening zeer zeker op den weg liggen van het Hoofdbestuur van ons Verbond, om door doeltreffende zedelijke middelen de opvoering van dergelijke stukken zooveel mogelijk te bevorderen; mij dunkt in elk geval meer dan het huldigen van buitenlandsche kunstenaars op een wijze, zooals dat gedaan is in een brief gericht aan Mevr. Sarah Bernhardt en dien ik in de vorige aflevering van »Het Tooneel" niet zonder verbazing gelezen heb. Lofuitingen moeten, om een goeden indruk te maken en haar waarde te behouden, volkomen verdiend en waar zijn en nu geloof ik, dat de meest partijdige lezer dien brief niet van eenige overdrijving zal kunnen vrijpleiten. Niet alleen dat ik een hulde, in zoo fleemende bewoordingen vervat, het hoofdbestuur van het *Nederlandsch* Tooneelverbond onwaardig vind, en dat eene uitdrukking »sans avoir la folle idée d'arriver à vous ressembler" in de hoogste mate ontmoedigend is voor onze aankomende tooneelspeelsters, maar bovenal acht ik het zeer gevaarlijk om den leerlingen der Tooneelschool, die natuurlijk nog niet in staat zijn om geheel zelfstandig te oordeelen en het ware van het valsche te onderscheiden, als het ideaal in de kunst voor te houden, een kunstnares, wier talent, hoe groot ook, niet vrij is van zeer alledaagsch effectbejag en die bovendien nog lijdt aan een voorbeeldeloze reclamezucht.

Ik zou het Hoofdbestuur met de meeste bescheidenheid in overweging willen geven om te bedenken hoezeer juist en bij voorkeur in de tooneelspeelkunst het valsche schitterende prikkelt tot navolging en hoe men jeugdige tooneelkunstenaressen en kunstenaars er niet genoeg op kan wijzen, dat eenvoud het kenmerk is van het ware.

Met de meeste hoogachting heb ik de eer te zijn,

Uhd. dw. dr.

'S HAGE, 18 Nov. '88.

MR. F. STAM.

Mijnheer de Redacteur.

Eene ironische ontboezeming van den heer Horn, en eene deftige reprimande van den heer Stam! En dat alles ter wille van een compliment aan Sarah Bernhardt gemaakt!

Nu, het Hoofdbestuur van ons Verbond kan het er mee doen; en ik twijfel niet of het zal zich in zijn aanstaande vergadering met die beide stukken bezighouden. Misschien ontvangt gij dan, naar aanleiding der daarover gevoerde beraadslagingen, nog wel een of ander schrijven voor uw »Officiël gedeelte."¹⁾

Zonder nu op die beraadslagingen en haar resultaat te willen vooruitloopen, veroorloof ik mij toch, (niet-officiël) een enkel woord als naschrift aan de brieven uwer correspondenten toe te voegen, ten einde den eerste der beide hooggewaardeerde leden van ons Verbond tot wat meer kalmte, den ander tot wat toegevendheid te stemmen.

Waarom de collectieve brief, dien alle leden van het Hoofdbestuur aan den heer Morin hebben toegezonden, toen deze zijn jubilé vierde, niet in het »officiël gedeelte" van uw blad heeft gestaan? Wel, ik vermoed, omdat die brief in de verslagen der dagbladen, wel niet afgedrukt, maar toch vermeld stond onder de vele bewijzen van hulde en sympathie welke onze bekwame en gevierde tooneelspeler dien dag ontvangen heeft: Ik denk dat er in ons verslag ook wel iets van zal gestaan hebben. In allen gevalle is die brief in het bezit van den heer Morin.

Van hetgeen vóór mijn tijd gebeurd of niet gebeurd is, weet ik niet af.

Maar wèl durf ik beweren, dat niet één der leden van het Hoofdbestuur, waar het gold een onzer tooneelspelers eene verdiende hulde te bewijzen, ooit in gebreke is gebleven met hart en ziel aan dat huldebetoon deel te nemen in de Afdeeling waartoe hij als lid der Vereeniging behoort. Ik vermoed, dat al die hoofdbestuurders van meening zijn geweest — en ik vind die meening zeer juist — dat het huldigen onzer nationale artisten bovenal op den weg ligt van de Afdeelingen, gevestigd in de verschillende steden die de jubilaris gewoon is rond te reizen om er zijn jubilé te vieren.

Aan Mr. Stam zou ik kunnen vragen, of er niet eenige tegenspraak is tusschen zijne bewering, dat men eene aankomende tooneelspeelster ontmoedigt door te zeggen: »Sarah Bernhardt's" zullen ze wel niet worden!" en zijne meening, dat men haar Sarah vooral niet te veel tot voorbeeld moet stellen. Maar ik vraag hem liever, of hij dien geïncrimineerden brief wel goed heeft gelezen? Er staat volstrekt niet in, dat onze jongelui Sarah Bernhardt in alles tot model moeten kiezen. Er wordt slechts in het algemeen gesproken van de opwekking die van haar optreden is uitgegaan, en verder wordt de fransche

¹⁾ Dat toch eigenlijk niet zoo heel »officiël" was, mijn waarde redacteur, al hebt gij 't ook uit aardigheid misschien zoo genoemd, want gij hebt zonder bezwaar (en waarom ook niet?) eene ontboezeming van u zelve tusschen de beide brieven ingelascht. v. H.

Dat heb ik ook, nadat mij verzocht was, beide brieven met een enkel woord erbij op te nemen. Het hoofd »Officiël Gedeelte" plaatste ik er boven in de meening dat het een officieel schrijven bij eene officiële hulde gold. Ik wist toen niet, dat het bloemstuk een privé geschenk der Hoofdbestuurders was. L. S.

»comédienne” ter navolging aanbevolen. om twee zeer seriëuse eigenschappen, wier bezit ik aan onze jonge artisten van harte blijf toewenschen.

En wat nu eene enkele uitdrukking betreft die den heer Stam al te vleiend in de ooren klinkt? Ik wil daarover liever eens nader met hem spreken wanneer hij in de gelegenheid zal geweest zijn, om aan eene fransche actrice, wier spel hem bizonder bekoord heeft, zijn compliment te gaan maken.

Misschien, zoo hij mijn temperament bezat, zou dit onderhoud ook kunnen plaats hebben nadat hij eene *Nederlandsche* actrice om haar spel had geprezen. Ik herinner mij althans Mevrouw Frenkel-Bouwmeester eens gecomplimenteerd te hebben over hare *Francillon* en hare *Fedora*, en nog onlangs aan Mevrouw Beersmans mijne bewondering te hebben betuigd voor hare meesterlijke vertaling der rol van *Pia* in *Severo Torelli* op een toon, waarom Mr. Stam wellicht even bedenkelijk als thans het hoofd zou hebben geschud.

Wat mij thans overkomt, Mijnheer de Redacteur, is nogal curieus. Toen ik aan mijne medebestuurders voorstelde, om eene artiste die algemeen in Nederland was toegejuicht, en aan wier spel alle tooneelrecensenten zooveel lof hadden toegezwaard, bij haar tweede bezoek op eene bijzondere wijze te huldigen, — toen heb ik mij juist verbeeld dat de leden van ons Verbond dit bewijs van belangstelling in de kunst zouden waardeeren. En nu wordt het Hoofdbestuur waarlijk om diezelfde daad ter verantwoording geroepen!

Het moge den Voorzitter, die nog pas sinds zes weken in functie is, vergeven worden, dat hij zoo weinig den geest der Vereeniging toont te kennen. Hij zal zijn best doen om beter op de hoogte te komen.

Met de verzekering en de betuiging mijner hoogachting neem ik afscheid van u.

A. G. VAN HAMEL.

Groningen, 21 November.

b. Nog eens „De Vreemdelinge.”

Waarde Collega.

Een tooneelbestuur moet het publiek het beste geven waarover het kan beschikken.

Heeft u eenig bezwaar tegen de juistheid van deze stelling?

Immers neen, niet waar?

Wat zoudet gij wel zeggen, gij beoordeelaar, als een stuk onvoldoende was bezet, als de voer zekere rollen bepaald aangewezen krachten niet werden gebruikt, en het geheel daaronder schade leed?

Ge zoudt ontevreden zijn en terecht.

Hoe kunt gij er dan toe komen, een rolverdeling aan te bevelen voor *De Vreemdelinge*, waarin de partij van een der hoofdpersonen bij de eerste voorstelling en nog bij eenige volgende, naar uw eigen zeggen, aan daartoe dan nog niet berekende krachten wierd toevertrouwd?

Ge ziet, ik laat de vraag of mej. Lorjé de rol van Mrs. Clarkson kan spelen, zelfs na een dozijn opvoeringen, geheel in het midden.

Dat kan verdedigd worden.

Maar de eisch: geef het publiek datgene wat zeker niet zal voldoen, is onverdedigbaar.

Daarom wacht ik met belangstelling uw antwoord.

De Uwe,

16 Nov.

S. M. N. CALISCH.

Amice Collega!

De slotsom van uwe bedenkingen tegen mijne beschouwing over de rolverdeling van *De Vreemdelinge* luidt:

»Maar de eisch: geef het publiek datgene wat zeker niet zal voldoen, is onverdedigbaar.»

Zoo in het algemeen genomen wil ik u dat gaarne toegeven; maar vraag tevens: »heb ik dien eisch dan gesteld en verdedigd?» — Ik ben er mij niet van bewust.

Geheel uw aanval berust op eene misvatting van mijn betoog. Gij gaat uit van de meening dat ik, toegevend dat de directie in dit geval voor de rol van mrs. Clarkson de bepaald aangewezen kracht gebruikte, *niettemin* had *geëischt*, dat die rol aan »daarvoor nog niet berekende krachten moest worden toevertrouwd.»

Doch ge vergeet daarbij, dat ik èn in de Opr. Haarl. Court en in Het Tooneel juist geconstateerd had, dat, naar mijne meening, de rol van mrs. Clarkson thans *niet* goed werd vervuld. Diezelfde opinie heb ik ook door anderen hooren uitspreken; ik heb haar met redenen omkleed, en zij is nog niet weerlegd. Sta mij dus toe er in te blijven volharden.

Van die meening uitgaande, stelde ik in het licht, dat de directie m.i. beter had gedaan, door in plaats van deze rol aan eene kunstenaar op te dragen, wier tijd voor dit empooi m. i. voorbij is, eens te beproeven wat een der jongere artisten er van zou hebben gemaakt. Ik voor mij geef er althans de voorkeur aan, door eene niet geheel voldoende vertolking versterkt te worden in mijne hoop voor de toekomst, dan mij er door herinnerd te zien aan een beter verleden.

Ik zeg dit niet, evenmin als ik vroeger iets gezegd heb, om eene verdienstelijke kunstenaar onaan genaam te zijn. Maar er is voor alles een tijd en nu mevr. de Vries — bij slechts wat meer zelfbeheersching, tact en goeden smaak, om zich voor overdrijving in acht te nemen — op weg is eene zeer goede moederrol te worden, mag ik te geruster doen opmerken, dat zij thans haar vroeger empooi beter aan eene der jongeren overlaat.

Maar is die jongere er? — Ik vermeen van ja. — Is die jongere thans reeds in staat het volle gewicht van het empooi te dragen? — Ongetwijfeld neen. En ter beantwoording der vraag: waarom niet? — wees ik op haar gemis aan oefening en ook — als gevolg daarvan — aan overwicht op het publiek.

Zoo ben ik uit dit bijzondere feit gekomen tot de algemeene slotsom, dat de directie de jongeren in de gelegenheid dient te stellen zich te ontwikkelen en wel door hun langzamerhand meer en meer moeilijke rollen toe te vertrouwen.

Eene directie, die dit niet doet en maar steeds de oudere krachten in het vuur brengt, handelt, naar mijn inzien, even onverstandig als de bezetting eener belegerde vesting, die, zonder te denken aan den dag van morgen, zoolang de voorraad strekt, eenvoudig maar toe eet, in plaats van aanstonds eene goede rantsoenverdeling in te voeren. Even onverstandig ook als iemand die in zijn zaken alles laat aankomen op één persoon.

Maar, zoo vraagt ge, zal het publiek zich met zulk eene rantsoenverdeling tevreden stellen?

Ik erken, dat er een deel van het publiek is,

't welk op dit oogenblik met de invoering van het door mij verdedigd systeem zeker maar half ingenomen zou zijn. Maar dat is alleen te wijten aan den invloed van de thans gevolgde, zeer verkeerde en onverstandige methode der Ver. Het Nederl. Tooneel, wier directie hier ter stede haar geluk beproefd heeft met het »Starsystem». In plaats van, gelijk in de residentie, steeds de *geheele* rolverdeeling op het programma te vermelden, plaatste het *enkele* namen »met chocolat», en bracht daardoor het publiek in den waan, dat in haar oogen ook die enkelen slechts meetelden. Hoe afhankelijk de Ver. zich daardoor van eenige weinige artisten gemaakt heeft, is een openbaar geheim.

Doch laat in den beginne de toepassing van het systeem eenige moeilijkheid geven, — men kan die allereerst verhelpen door de jongeren zooveel mogelijk in eene omgeving van ouderen te plaatsen — als het publiek eenmaal bemerkt, dat het er om te doen is de jongeren voort te helpen, en het ziet, dat die jongeren hun best doen, zal het — ik ben er zeker van — aan een dergelijk streven zijn sympathie niet onthouden. Het zal zelf in die ontwikkeling belang gaan stellen en de vorderingen met genoegen volgen. Ik voor mij zal me dan ook zeker niet over de rolverdeling beklagen; en het publiek — 't welk in de hoofdstad trouwens minder er naar vraagt of de acteur voor zijn taak berekend, dan wel of diens persoon het sympathiek is — het publiek zal niet onvoldaan blijven en . . . wegblijven. Of zoudt ge werkelijk meenen, dat het publiek de voorstelling van *De Vreemdelinge* minder begunstigd had, wanneer de mrs. Clarkson aan andere krachten ware toevertrouwd geweest? — Ik geloof het niet. Ook al is net succes van dit stuk in de hoofdstad mij nog altijd raadselachtig; dan lijkt mij dit toch meer aan de lotgevallen van Cathérine en Gérard (de twee sympathieken) dan aan het optreden van mrs. Clarkson toe te schrijven.

Zoals ge ziet, acht ik mij allerminst verslagen, en heb ik nog al het een en ander omtrent ons geschilpunt in het midden te brengen. Het is eene vraag van beginsel, maar nog meer van praktischen dan van theoretischen aard.

Vriendschappelijk

t. t.

L. S.

c. Dames en Heeren van Pont-Arcy.

DEN HAAG, 14 November 1888.

Geachte Redacteur!

Het »du choc des opinions jaillit la vérité» geldt zeer zeker ook voor besprekingen over kunstzaken in zooverre als het goed is, ons oordeel over eenig kunstproduct onomwonden uit te spreken, waardoor eene gedachtenwisseling met anderen mogelijk wordt, en men tegenover elkander zijne meeningen verdedigen kan. Daarom maak ik gretig van de gelegenheid gebruik, mij in uw laatste nummer geboden; en verwacht van uwe bekende welwillendheid dat U mijne opmerkingen niet als betweterij zult beschouwen, maar daarin mijn verlangen zult zien om van U, dien ik zeer gaarne in tooneel-kennis en -ervaring als mijn meerdere beschouw, eenige inlichtingen te ontvangen.

Uw ongunstig oordeel over *Dames en Heeren van*

Pont-Arcy heeft mij in hooge mate getroffen. Het moge waar zijn, dat er in het zelfopofferend gedrag van Fabrice wat onnatuurlijks en onwaarschijnlijk is, moeten daarom de drie laatste bedrijven als onaesthetisch verworpen worden? Is het groote tooneel (in het derde bedrijf) tusschen Fabrice en de mode-maakster niet treffend schoon en maakt de stille smart van den eerste naast de waardige, berouwvolle, nobele houding der laatste geen diepen indruk? Is de scène met het portret in het 4de bedrijf, door Sarcey zoo geroemd, niet weldadig door haren diepen humor en treffenden eenvoud? En moet men zich niet aangetrokken gevoelen tot de houding van Berangère, die, in een onderhoud zóó schoon, als weinige stukken te genieten geven, van hare innige en waarachtige liefde voor Fabrice, van haar vertrouwen in hem, zoo onomwonden getuigenis aflegt?

Zeer zeker, hiernaast komt wel 't een en ander, wat ook ik anders zou willen hebben. Met name komt mij het tooneel in het 4de bedrijf, waarin de moeder haren zoon tot spreken dwingt, wat pijnlijk en gerekt voor, vooral daar de toeschouwer reeds in het geheim is ingewijd. Ik herinner mij, dat het vierde bedrijf van Sardou's »Goede buitenlui», waarin de baron Henri Morisson diens schuld tegenover zijne vrouw wil doen bekennen, aan hetzelfde euvel mank gaat.

Dit neemt niet weg, dat het vele schoone in het stuk dat wij thans bespreken, dit m. i. tot een van de beste van Sardou en het moderne Fransche repertoire stempelt. Tot toelichting dezer meening moet ik er nog op wijzen, dat ik de *comische* tooneelen van het stuk zeer hoog stel, dat het tweede bedrijf naar mijne meening een meesterstuk is van opgewektheid en levendigheid, en dat ik in weinige stukken de kwaadsprekerij en verdachtmakerij met zulke scherpe lijnen geteekend gezien heb als in »Dames eu Heeren van Pont-Arcy.»

Ziehier, geachte redacteur, eenige opmerkingen die ik bij het lezen van uw laatste nummer niet kon nalaten te maken. Juist omdat ik uwe critieken zeer gaarne lees en uwe gevoelens vaak deel, zult gij mij zeker niet ten kwade duiden, dat ik mijne gevoelens niet weêrhiel en daardoor misschien tot een enkel woord uwerzijds aanleiding gaf.

Hoogachtend

Uw Dienstwillige,

MATTHIJS VAN GEUNS.

Het antwoord, door den gachten inzender tegevoet gezien, geef ik even gaarne als ik zijn stuk opneem. Wanneer mijn lezers hun bedenkingen voor zich houden, wordt het onmogelijk die te weerleggen en dus ook hen te overtuigen. En zonder de ingevlochten woorden van lof aan mijn adres zou ik zelfs niet één oogenblik gearzeld hebben zijn schrijven op te nemen. Mag ik dus, éens voor altijd, mijn lezers vriendelijk verzoeken, dergelijke loftuitingen in hunne correspondentie te schrappen? Dat zij aan mijne meening eenige waarde hechten, bewijst hun wederlegging of bestrijding voldoende.

Doch dit ter zijde.

De hoofdzaak is hier de waardeering van Sardou's arbeid. Zonder — bij de beperkte ruimte, welke de vorige aflev. mij liet — aangaande dit stuk in bijzonderheden te herhalen, wat reeds in een vroe-

geren jaargang van dit tijdschrift is neergeschreven,¹⁾ heb ik nu veertien dagen geleden van de gelegenheid gebruik willen maken om te protesteeren tegen de ten onzent nog altijd heerschende Sardou-vergoding. Dat deze Fransche auteur uitmunt in technische vaardigheid, in de kunst van 't opbouwen eener handeling, in geest, vindingrijkheid en vernuft, heb ik nooit ontkend; maar sinds mij zelf de oogen meer en meer zijn opengegaan, ik dezen tooneelgoochelaar in de kaart heb leeren kijken, veel van zijn vernuft als valsch en zijn kunst als »kunstjes" heb leeren begrijpen; sedert ik de oppervlakkigheid en voorgewendheid van zijn gevoel onderkend heb en de kleinheid en nietigheid van zijn kunst — indien het al kunst mag heeten — heb gevoeld, sedert dien tijd leeft de behoefte in mij te protesteeren tegen verklaringen, als weer onlangs naar aanleiding van de wedervertooning van 't bewuste stuk zijn afgelegd: dat Sardou de grootste tooneeldichter van het moderne Frankrijk is!" — Als dat werkelijk het geval ware, zou het er met de Fransche dramatische kunst al heel treurig uitzien! Gelukkig is dit niet aldus. Evenals in de oude treuspielen vindt men in de tooneelspielen van Sardou zeer algemeene typen: de karakteristiek, de veelzijdig beschouwde en diep doorgronde persoonlijkheid ontbreekt; maar in plaats van een noodlot door den wil der goden vastgesteld, heerscht in zijn stukken het toeval, erger, de macht der kleinigheden als: een van hand tot hand gaanden brief, het aftrekken van een schelkoord, het verplaatsen van een canapé, de odeur van handschoenen en dergelijke. Mits het hem helpe den argeloozen toeschouwer in spanning te brengen, hem te doen lachen of te doen schreien, verdraait Sardou de wereldorde. En juist in die bekommernis om den toeschouwer, door eene verkeerde aesthetica tot eersten eisch gesteld, ligt de verklaring van de grootheid, maar ook tevens van de tijdelijkheid van Sardou's populariteit. Wanneer Augier, die door de groote menigte lang niet zoo vergood is als Sardou, nog zal gelezen en gewaardeerd worden als een man, die met ernst, oprechtheid en fijn en diep gevoel goede kunst heeft zoeken te maken uit de, vaak kleine, wereld om hem heen, zal men over Sardou spreken gelijk men het tegenwoordig over Scribe doet: als een geestig vermaker van zijn tijdgenooten, maar die voor het nageslacht niet meer meetelt, omdat dit weer zijn charmeur zal hebben, evenzoo verschillend van Sardou als deze van Scribe en toch veel met beiden overeenkomend. Dergelijke schrijvers hebben hun eigenaardige verdiensten, zoolang zij amuseeren; ze hebben deze voor het nageslacht om de kennis welke zij verschaffen van hun tijd, maar men moet ze vooral niet hooger stellen dan zij waard zijn. Ongelukkigerwijze heeft Sardou, die allen aanleg had om zeer onderhoudende en zelfs geestige verwarringskluchten en vaudevilles te vervaardigen, ook den ernst van het leven willen gaan afbeelden, en hij heeft daarbij zoo handig zijn gemis aan diep waarnemingsvermogen en gevoel weten te verbergen, dat velen zich hebben laten blinddoeken en hem ook als ernstig man zijn gaan beschouwen. Zoo is hij een gevaarlijk man geworden: hij heeft zijn publiek gewend alleen te letten op het effect en afgeleerd de voorstellingen op het tooneel te toetsen aan de werkelijk-

¹⁾ 8e Jrg. pag. 98 vlgg.

heid; hij heeft zijn vooroordeelen gevleid, het trachten te winnen door voorstellingen van schijnheroïsmen en aldus niet enkel kunst doen verwarren met zedelijkheid, maar ook die zedelijkheid, door eene verdraaiing van de waarheid, gekwetst. En wanneer ons publiek op dit oogenblik buiten staat is de werken van een Ibsen te waardeeren, dan dragen Sarren zijn navolgers daarvan voor een zeer groot deel de schuld.

Dat Dames en Heeren van Pont-Arcy trots één enkel fijn gevoeld en fraai uitgewerkt tooneeltje (de portretscène in het 4e bedr.) als ernstig stuk niet beter is dan één van Sardou's comédie-vaudevilles behoef ik den heer Van Geuns na deze algemeene opmerkingen zeker niet meer voor te rekenen. Of is er iets meer »gezochts" denkbaar dan dit gesprek tusschen Fabrice en Marcelle des avonds om 10 uur in het huis zijner moeder; dan die plotselinge verschijning van al die personen in de woning van mevr. de St. André, terwijl zij kort te voren naar het bal gingen en toch wel niet bij voorbaat konden raden dat Fabrice, in plaats van Marcelle de voordeur uit te laten, haar door den tuin zou doen vertrekken? Wat eene samenloop van kleine omstandigheden behoefde de auteur niet, om het een schijn van waarschijnlijkheid te geven, dat Fabrice er toe komt moest door zijn stilzwijgen zich schuldig te bekennen. Elk ander zoon zou in plaats van zijn geliefde bruid uit Don Quichottorie op te offeren en zichzelf met een schijn-heroïsme in de oogen van moeder en bruid voor een ellendeling te doen doorgaan, in het geval van Fabrice heel die bende van kwaadsprekende nieuwsgierigen uit het huis gejaagd, en zijn oom Brochat in den arm genomen hebben om zijn moeder, desnoodig, de waarheid te vertellen. Wie nagaat waarom Fabrice dit niet doet, zal ontdekken dat zijn niet-»kunnen" wel schijnbaar, doch niet werkelijk gemotiveerd is. Alle verhoudingen worden in dit stuk vervalscht en daardoor pijnlijk; en hoe fraai de opoffering van Fabrice, de edelmoedigheid van Marcelle, de blindvertrouwende liefde van Bérangère en het vergedreven billijkheidsgevoel van mevr. de St. André ook schijnen mogen, één zephyrtje van waarheid toont hun holheid aan door ze weg te blazen als kaf. Het is höheren-Töchter romantische, overdreven, glimmende lyriek en rhetoriek en niet meer; en het zou mij zeer verbazen indien de heer van Geuns, bij eene herhaalde beschouwing van dit stuk, er niet toekwam, dit te erkennen. Want de fabricaties van Sardou bezitten tenminste deze deugd, dat zij zelve bij iedere nieuwe beschouwing meer en meer haar eigen zeepbelachtigheid aan het licht brengen. Daarom ook alléén juich ik elke »reprise" er van toe, wijl deze alleen die stukken voor goed onschadelijk kunnen maken.

L. S.

d. Een ongegronde aanval.

In »Het Vaderland" van 13 November heeft men ons bericht omtrent het succès door »Jonge Harten" te 's-Gravenhage behaald, vrij heftig doorgestreekt. De heer Emants zond der redactie daarop een brief, dien wij in zijn geheel opnemen, omdat wij naar aanleiding van den daarop nieuwgevolgden aanval het een en ander in het midden te brengen hebben.

Mijnheer de Redacteur.

In het Vaderland van 13 November komen de volgende regelen voor:

Aan »Het Tooneel" No. 4) wordt uit den Haag bericht, dat »Jonge Harten" een onbetwist en hartelijk succes had. We zouden deze onjuistheid — want dat is het — niet releveeren, indien zij niet voorkwam in een vakblad, waarvan men eischen mag, dat het 't publiek voorlichte."

Indien ik uit deze woorden moet afleiden dat men van Het Vaderland niet eischen mag, dat het 't publiek voorlichte, dan heb ik tegen uw rectificatie niemandal in te brengen. — Teekent u echter — wat ik vertrouw — tegen deze afleiding protest aan, dan zou ik wel willen vragen, welk doel u met de inschrijving dezer regelen beoogd heeft. Ik zelf hecht bitter weinig waarde aan een succes verkregen door lachlust op te wekken, maar dat er een succes is geweest kan u behalve in Het Tooneel, ook in andere Haagsche, Amsterdamsche en Rotterdamsche bladen lezen.

Ja, maar niet »onbetwist en niet hartelijk" hoor ik u zeggen."

Ellieve, sedert wanneer hecht u zoozeer aan juistheid van uitdrukking, dat u 't noodzakelijk acht om der wille van eene dergelijke qualificatie op te komen tegen de tooneelcritiek in een ander blad?

Het spijt mij zeer in uw kolommen deze daad van — voor 't minst genomen — laffe »Rechthaberei" ontmoet te hebben, waarvan de uitwerking slechts kan zijn: eene kleine benadeeling van de heeren Legras en Haspels, benevens eene nieuwe aansporing voor Nederlandsche schrijvers om zich te wachten voor eene ijverige belangstelling in het Nederlandsch Tooneel.

Gelukkig ontbraken de initialen A. C. L. en heeft het stuk in Rotterdam andermaal succes gehad. *)

Hoogachtend

MARCELLUS EMANTS.

DEN HAAG, 15 Nov. 1888.

Bij het opnemen van dit schrijven des heeren Emants, — wat eerst in het nummer van den 21^{en} plaats vond, — stelde de Redactie van het Vaderland den heer E. de vraag, waartoe hij den handschoen voor ons opnam »daar hij toch immers onze Haagsche berichtgever niet was" en voegde er aan toe:

»Het gold hier geen critiek, zooals de heer E. zegt, geen quaestie van smaak — de smaken verschillen, en er zijn zelfs beoordeelaars geweest, die »Jonge Harten" mooi vonden — maar een feit. En daarom te meer had »Het Tooneel," een vakblad, bovendien het officieel orgaan van »Het Nederl. Tooneelverbond" een kleine terechtwijzing wel verdiend."

En de redactie eindigt met de opmerking:

»De heer E. is in gebreke gebleven het eenige te doen wat hij had behooren te doen, nu hij het noodig vond voor »Het Tooneel" den handschoen op te nemen: namelijk aan te toonen, dat wij dat blad ten onrechte van een onjuistheid beschuldigden. — Trouwens dat was ook niet mogelijk." —

Wat de Red. van »Het Vaderland" tot zijn aanval op onzen berichtgever aanleiding gaf, ligt voor ons geheel in het duister, en evenmin begrijpen wij wat de »onjuistheid" in ons bericht uit te staan heeft met het feit, dat ons blad een vakblad en het officieel orgaan van het Nederl. Tooneelverbond is. Of heeft Het Vaderland — de bovenvermelde vraag aan den heer E., of *hij* ook onze berichtgever was, zou het

doen vermoeden — willen insinueeren dat wij opzettelijk en te kwader trouw en in overleg met den heer E., onze lezers wilden doen gelooven, dat het stuk van den heer E., lid van het Hoofdbestuur des Verbonds, een succes heeft gehad, terwijl wij het tegendeel wisten, althans moesten weten?

Zoo ja, dan zullen wij ons tegen eene dusdanige lasterlijke aantijging niet verdedigen, maar de Red. van Het Vaderland alleen vragen wat het 't recht gaf den heer E. of ons, of beiden, te verdenken van eene handelwijze, welke *wij* als beneden critiek staand zouden moeten qualificeeren.

Doch wat wij wel willen en ook kunnen, het is der Redactie van het Haagsche blad bewijzen, dat het al te boud sprak toen het beweerde, dat de onjuistheid van haar beschuldiging aan ons adres »onmogelijk" was aan te toonen.

De vraag of een stuk bij eene bepaalde voorstelling al dan niet succes had, m. a. w. of het publiek zich er ingenomen mee toonde, ja dan neen, is — we betwisten het geen oogenblik — eene feitelijke vraag, alleen door hen uit te maken, welke die voorstelling bijwoonden; maar toch ook te beslissen op grond van aanwijzingen, langs anderen weg verkregen.

Een dier aanwijzingen is — zeker ten onzent, waar het publiek niet zoo heel vlug is met het ten tooneele roepen van een auteur — het feit dat dit te 's-Hage heeft plaats gehad. Of is — volgens Het Vad. — ook dit onwaar? —

Maar meer afdoend dan eene dergelijke aanwijzing is het getuigenis van een onpartijdig man. En we verzoeken derhalve de Red. van het Haagsche blad eens kennis te nemen van het antwoord, ons door den heer Rössing op het navolgende briefje toegezonden.

A. 21 Nov. '88.

Amice.

Ik heb uwe getuigenis noodig omtrent eene *questio facti*.

De mededeeling van mijn Haagschen berichtgever omtrent de opvoering van »Jonge Harten", dat die opvoering een »onbetwist en hartelijk succes was" wordt door Het Vaderland als »onwaar" aan den kaak gesteld.

Het geldt hier, gelijk dit blad terecht opmerkt, geen vraag van beoordeeling van het stuk, maar de ontvangst door het aanwezige publiek er aan bereid.

Gij hebt die eerste voorstelling bijgewoond en kunt dus omtrent dit feit een getuigenis afleggen, welks onpartijdigheid zeker niet zal worden gewraakt. In het vertrouwen dat ge dit wel zult willen geven, vriendschappelijk, t.t. L. SIMONS Mz.

Amsterdam, 22 November 1888.

Amice!

In antwoord op uw schrijven kan ik niet anders dan verklaren dat de eerste vertooning van Emants' Jonge Harten te 's Gravenhage onbetwist zeer gunstig ontfangen werd en het publiek zoowel door het beschaafde, zuivere Nederlandsch als door de ongezochte geestigheid in de *aangenaamste* stemming bracht.

In het Nieuws van den dag van Vrijdag daaraanvolgenden beweerde ik en toonde ik aan, dat het,

*) Zie N. Rotterdamsche Courant van 15 Nov.

hoewel vele jaren vroeger geschreven, al de elementen voor Een Hollandsche wereld waarin men zich verveelt bevat; terwijl ik niet naliet op enkele leemten te wijzen, o. a. het ontbreken van een geheel bedrijf.

Van dat oordeel zou ik niet gaarne iets terugnemen. Zelfs geloof ik zeker, dat als de rol, die door den heer Henri de Vos volstrekt niet naar eisch werd vervuld, in handen ware geweest van Jan C. de Vos, den aangewezen persoon, en de rol van het meisje, wel lief en met zeer veel toewijding door Mej. P. Beersmans vertolkt, maar van het begin tot het einde boven haar krachten, gecreëerd en bezield ware door een actrice, die de rol weet te beheerschen, het stuk nog een geheel anderen, een veel beteren indruk zou gemaakt hebben. Want vergeet niet, dat de rol van Jongej. P. Beersmans eigenlijk het stuk is, de rol waarmede het blijspel staat of valt. En als nu in dergelijke rol de actrice niet de beheerschende maar de beheerscht wordende is, als zij op de teekening zelfs geen licht of schaduw laat vallen en het tooneelwerk toch behaagt, geloof dan vrij, dat het meer dan verdienstelijk is, dat er levenskracht in schuilt.

Ga het zelf eens zien en oordeel zelfstandig, vraag uw correspondenten in Dordrecht, Arnhem, Leeuwarden, Haarlem en Groningen, (alle steden na den Haag, waar het publiek het meest blij geeft van een goed en kunstzinnig oordeel,) hun bevinding als het stuk ten hunnent gespeeld wordt en ik houd mij overtuigd, dat die gunstig zal luiden.

Na groete

J. H. RÖSSING.

Het schrijven van den heer Rössing gaat — we geven het toe — verder dan het eigenlijke punt in kwestie. Reeds het eerste gedeelte is volkomen afdoende. Dat wij het niettemin in zijn geheel opnamen, zal zelfs de Red. van Het Vaderland niet aan partijdigheid kunnen wijten. Wanneer zij de beoordeeling van onzen Rotterdamschen medewerker zal hebben gelezen. Thans even zoo weinig als in een ander geval schromen wij onzen lezers verschillende en uiteenlopende meeningen onder de oogen te brengen, te minder waar die worden uitgesproken door medewerkers, aan wier oordeelkunde en onpartijdigheid wij geen reden hebben te twijfelen. Dat zij in hun oordeel kunnen falen, gelijk wij zelf het doen, zullen zij de eersten zijn om toe te geven. Maar de betichting van »Het Vaderland» ging verder. Zal het blad haar thans terugnemen?

Welk antwoord de volgende week ons hierop brengen moge, wij zullen deze kwestie hiermede als afgedaan beschouwen. L. S.

Uit de Maasstad.

Hoewel in ons orgaan reeds over *Jonge Harten* is gesproken, achten wij ons verplicht er melding van te maken, vooral omdat onze opinie geheel verschilt met die van den Haagschen berichtgever.

Wij schatten den genialen schrijver van *Jong Holland*, *Lilith*, *Uit Spanje* en *Adolf van Gelre* hoog; wij bewonderen in die werken voornamelijk de frischheid en oorspronkelijkheid van gedachten; wij waardeeren in alle geschriften van den heer Marcellus Emants zijn meester-

schap over de taal; maar juist die bewondering, die eerbied voor zijn talenten, dwingt ons den staf te breken over het blijspelletje, onlangs hier opgevoerd.

Ons voornaamste bezwaar is dat de stof veel te onbeduidend is voor drie bedrijven. Zij had een aardig nastukje kunnen vormen; maar, ofschoon de bedrijven kort zijn, heeft de schrijver nu zijn toevlucht moeten nemen tot allerhande oude trucs, Want welke is eigenlijk de grondgedachte? Victor Hugo drukt het in het volgende couplet¹⁾ eigenaardig uit:

»Le temps d'aimer jamais ne passe,

»Non, jamais le coeur n'est fermé.

»Hélas! vieux Jean, ce qui efface,

»De qui s'en va, mon doux Horace,

»C'est le temps où l'on est aimé.»

Dat ondervinden de twee oude vrijers en de bejaarde weduwe tot hun nadeel, terwijl de knappe Oscar Marsten met Johanna gaat strijken. Misschien komt den Heer Emants de lof toe deze gedachte het eerst te hebben gedramatiseerd (*Jonge Harten* werd in 1872 geschreven) maar is zulk een stof *alleen* voldoende voor zegge drie bedrijven? Want, gelijk gezegd, het bijwerk is van luttel waarde en weinig oorspronkelijk.

Er is beweerd dat bij de opvoering in de hofstad het samenspel te wenschen overliet en het verwonderde ons zeer deze aanmerking te vernemen. Wij waren van meening dat dit bij de Ver. Rott. Tooneelisten meestal zeer voldoende is en zij in dit opzicht stellig den toets met de andere Hollandsche gezelschappen kunnen doorstaan. Met aandacht volgden wij de opvoering hier ter stede en meenen dat ook dit verwijt den auteur en niet de vertooners moet treffen. Taal en stijl staan zeker verre boven den kost, welke ons gewoonlijk wordt voorgezet; maar toch missen de gesprekken vaak die kleinigheden en eigenaardigheden, waardoor een tooneeldialoog zich moet kenmerken.

Wanneer wij verder nog aanstippen dat geen enkele figuur op bijzondere oorspronkelijkheid mag bogen, dan vertrouwen wij genoegzaam te hebben aangetoond waarom wij met den besten wil dit blijspel geen aanwinst voor ons tooneel kunnen achten. Wij vreezen tevens dat het niet veel opvoeringen zal beleven, ofschoon enkele goed geslaagde tooneeltjes en verschillende geestige zetten bij de première alhier een welverdiend applaus uitlokten. De beste tafreeltjes achten wij dat aan de whisttafel (I. 7) en met de bloemen (II. 7 & 9.)

De opvoering was voldoende, al hadden wij de rol van Jakob (de Heer R. Fasssen) liever aan den Heer D. Haspels en die van Jonkheer Marsten (de Heer D. Haspels) aan den Heer J. Haspels toevertrouwd gezien. Wij hadden gehoopt dat Mej. Pauline Beersmans meer partij zou trekken van de schoone gelegenheid haar geboden, in een sympathieke, naïve meisjesrol te toonen wat zij vermag. Zij gaf haar jeugd en bevalligheid; maar kan zij zich daarmede te vreden stellen?

Het doet ons oprecht leed over een oorspronkelijk stuk, over de pennevrucht van een onzer beste schrijvers geen gunstiger oordeel te kunnen vellen. Laat echter de Heer Emants revanche nemen en zijn *Adolf van Gelre* voor het tooneel pasklaar maken; dan wacht hem een werkelijk succès en geen zoo genaamd *succès d'estime* als met *Jonge Harten*.

¹⁾ Philosophie amoureuse. (Toute la Lyre.)

Den Heer Alex. Faassen komt de eer toe, onze 75-jarige onafhankelijkheid op het tooneel te hebben herdacht en wel met de opvoering van *Het Turfschip van Breda* en *De twee Grenadiers*. Eenige dagen te voren reeds had de Heer W. van Korlaar in een flink geschreven artikel¹⁾ de aandacht gevestigd op den akteur Roosenveldt, die 13 Nov. 1813 werd gearresteerd, beschuldigd van in het laatste stukje met Oranjelinten getooid ten tooneele te zijn verschenen. De voorstelling had een welverdiend succès; de zaal was eivol en het publiek in een recht feestelijke stemming. Het Turfschip is onbeduidend en vervelend; *De twee Grenadiers* daarentegen, hoewel erg naïf, kan gerust op het répertoire blijven, vooral wanneer het met zooveel animo wordt gespeeld als gisteren het geval was; met name de Heeren Chrispijn, van Nieuwland, Smith en Dekker onderscheidden zich door opgewekt spel. Beide stukken zijn onderwetsch; maar waar in deze dagen de Oranjevaan met geestdrift op de planken wordt gezwaaid, waar het tooneel vaderlandsliefde predikt en verknochtheid aan ons Vorstenhuis, daar sluiten wij ons gaarne aan bij die betooging en eindigen dit verslag — de beste wenschen uitsprekende voor den machtigen Beschermers onzer Tooneelschool — met een krachtig: Oranje boven!

19 November 1888.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel te Parijs.

Een herinnering aan Balzac's roman »La cousine Bette» is voor Louis de Gramont het uitgangspunt geweest van zijn drama *Rolande*, waarvan de opvoering onlangs in het Théâtre Libre plaats had. De graaf de Montmorin, hoofdamtenaar aan het ministerie van koloniën, vertoont inderdaad een zeer sterke gelijkenis met den baron Hulot, ontuchtiger gedachtenis! Beiden tuimelen van het eene amoureuze avontuur in het andere, beiden ontzien zich niet zelfs de echtelijke woning te ontwijken.

In het eerste bedrijf van *Rolande* worden wij aan het sterfbed van de gravin de Montmorin gebracht. Ontwakende uit eene lichte sluimering, hoort zij haar man tusschen twee liefkoozingen tot de kamenier zeggen: »Je zult spoedig gravin zijn.» Dit is haar te veel en met dat akelig vizioen voor oogen sterft zij.

Wel had zij reden haar dochter Rolande te bezweven, voor de eer van het huis te waken. Ofschoon zoo goed als verloofd met Etienne Chardel, zal deze daarom niet trouwen, zolang haar vader leeft. Zij is en blijft de goede genius van het huis, beminnelijk en bescheiden, rap en vaardig, »bedroefd en nochtans blijde.»

Het leven van den vader is een reeks van liederlijkheden. Nog gevangen in de netten der behaagzieke Mevrouw de Rindal, sluit hij straks een schandelijke koop met een entremetteuse. Maar zijn herderraartje met de jeugdige Lizine zal hem heugen! Lizine's vader en broeder komen hem overvallen (het was een vooraf beraamd complot) en de graaf ziet zich genoodzaakt voor zestigduizend francs hun stilzwijgen te koopen. Dit offer zal evenwel niet het laatste zijn en weldra is zijn vermogen geheel uitgeput. Als de ondergang nabij en redding onmogelijk is, komt zijn dochter Rolande tot hem. Het is een plechtige ontmoeting. Er komt geen beschuldiging,

geen verwijt zelfs, over haar lippen. Er is nog één middel om aan de schande te ontkomen: zij geeft hem een revolver en zegt: Doe uw plicht. En hij volbrengt dien; hij drukt den loop tegen zijn voorhoofd, haalt over en — is niet meer.

Zie hier in het kort den inhoud van het drama, dat vele gemoederen en vele pennen in beweging heeft gebracht. De moed, soms overmoed, waarmede zekere toestanden en verhoudingen voor het publiek zijn gebracht, werden beurtelings gelaakt en geprezen. Wanneer wij dit stuk moesten karakteriseeren, zouden wij het een melodrama noemen, edoch met dit groote voorbehoud, dat de naïeve, optimistische levensbeschouwing, die uit oudere melodrama's spreekt, hier heeft plaats gemaakt voor een ernstig streven naar waarheid, dat, wars van alle conventie, soms in cynisme schijnt te ontaarden, maar aanspraak heeft op onze eerbiedige hulde als een poging tot verbroedering van het leven en de kunst.

Het was den tweeden Kerstdag van het jaar 1837, dat in het Odéon de eerste opvoering plaats had van *Caligula*, treurspel in zes bedrijven van Alexander Dumas. Het stuk had slechts een matig succes en verdween weldra van het répertoire. Daar komt de jonge prins (ik bedoel den heer Porel) en wekt de schoone slaapster uit haar lange sluimering. Hij tooit haar in het schoonste gewaad, dat zijne verbeelding zich denken kan en als hij met haar in het publiek verschijnt en zijne oogen schijnen te vragen: »Wat dunkt u van deze mijne uitverkorene?» gaat er een gefluister van bewondering door de schare.

Want ondanks alle gebreken die dit treurspel aankleven (en zij zijn niet weinige) oefent het een machtiger bekoring dan menig vlekkeloos kunstwerk. Het is een ongeslepen diamant, zegt ge? goed, maar dan toch een diamant.

Reeds het voorspel, waarin het every-day-life van het Rome der eerste eeuw aan ons voorbijgaat, is als expositie van het drama een meesterstuk. De handeling, die zeer ingewikkeld is, komt in het kort hierop neer. Keizer Caligula laat zijn zoogzuster Stella ontvoeren en in zijn paleis brengen. Als zij de liefde van den keizer versmaadt en hare genegenheid voor den Sallier Aquila geenzins verbergt, laat hij haar onder Aquila's oogen ter dood brengen. Weduwnaar vóór de letter, zal Aquila een gewillig werktuig zijn in de handen van Messalina, die de keizerskroon voor Claudius, haar man, begeert. Er wordt een complot gesmeed, allerlei malcontenten van zeer verschillend allooi voegen zich daarbij en op een feest ten huize van Messalina wordt Caligula door Aquila gedood.

Meer dan menig ander wil dit drama in zijn onderdeelen genoten, althans gewaardeerd worden, daar zijn verdienste niet in een streng logische ontwikkeling gelegen is. De tegenstelling tusschen Heidendom en Christendom is fraai opgevat en uitgevoerd. Het afscheidstooneel in de gevangenis tusschen Aquila en Stella is als met een serafijnenveder geschreven. Stella, — want zij behoort tot de jonge christengemeente, — bekeert haar bruidegom tot haar geloof en er ligt in haar woorden een accent van geestdrift en overtuiging, dat aan sommige tooneelen van Polyeucte doet denken. Op hare vragen »crosis tu» . . . antwoordt hij telkenmale uit de diepte zijner ziel: »oui.» En los van de aarde, opgetrokken in een hemel van gelukzaligheid, jubelen zij in vervoering: »Que béni soit le Dieu pour qui l'on meurt ensemble!»

¹⁾ Een Oranjeklant op het Rotterdamsch Tooneel N. R. Ct. 15 Nov. 2e bl., 16 Nov. 2e bl. A.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Heden verschijnt bij A. RÖSSING te AMSTERDAM.

Tolstoj Scheurkalender 1889.

Bewerkt door F. VAN BURCHVLIET.

Prijs f 0.90.

ELISE FREMERY KALFFS SCHEURKALENDER 1889

IN VIER TALEN.

PRIJS f 0.90.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG

f 1.40. Geb. f 2.25.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON.

G O D S E T.

Roman uit het Noorsch door UNA.

2 dln. f 5—.

Een gezonde lucht ademt u uit dit boek tegen . . . alles is geschetst op bewonderenswaardig getrouwe natuurlijke wijze, met rijken, fijnen humor. Voor het eerst treedt Björnsson met een roman op, maar niemand zal tegenspreken, dat dit werk een nieuw en schitterend getuigenis aflegt van het groote, algemeen erkende dichtelijke talent van den schrijver; van de kracht en volheid zijner scheppende phantasie van eene in onze prozaïsche dagen hoogst zeldzame dichtelijke bezieling en bovenal van zijn onvergelijklijk talent van vertellen.

LANTAARN 1888, No. 15.

A. SERNÉ & ZOON,

COSTUMIERS.

Magazijn van Costumes

VOOR TOONEEL EN BAL.

GROENENBURGWAL 56,
AMSTERDAM.

Uitgave van A. Rössing

AMSTERDAM.

C. VAN KEMPE VALK, Dichter-

lijke Verhalen. f 1.40. Geb. f 1.90

Inhoud: François Coppée, Het Wrak-
hout. — George Eliot, De Legende
van Jubal. — Louis de Rouchaud,
De pleegzoon van den Dood. —
John Keats Hyperion.

LOUIS COUPERUS, Orchideeën.

Een bundel Proza en Poëzie.

f 1.90. Geb. f 2.50

LOUIS COUPERUS, Een Lent van

Vaerzen. In geïll. omslag. f 1.60

Mr. H. COSMAN, Nosca. Een ge-

gedicht . . . f 1.90. Geb. f 2.50

Mr. H. COSMAN, Wilde halmen.

Een bundel Vaerzen.

f 1.40. Geb. f 1.95

ALBERT VERWEY, Persephone

en andere gedichten . . . f 1.25

D. M. MAALDRINK, Herodes.

Drama . . . f 1.40. Geb. f 1.90

M. A. PERK, De Troubadours.

f 1.75

M. A. PERK, De Tooneelarbeit

eener Non uit de 10e eeuw. f 1.90

VALLEGGIA'S FEEST-ARTIKELEN.

IN HUUR VERKRIJGBAAR:

Complete TOONEELEN op alle afmetingen. Tooneel en Bal COSTUMES. Pruiken, Baarden, Atributen en Réquisiten. Draaiend toestel voor Tableaux-Vivants. Het DWERGEN-THÉATER, Musée Tintamaresque, Compleet CIRCUS met manege, paarden enz. enz. — De Acrobatische Ezel, de aap Joco, het rekkende schoolpaard, olifant, kameel, varken, beeren, tijgers, leeuwen en andere dieren-costumes. De nieuwste GOOCHEL-APPARATEN, voor spiritistische, magische en optische vertooningen, waaronder: de Indische Wonderkist, Sprekend Hoofd, Tauma, (Dame zonder onderlichaam) de Wonderportefeuille, de Somnambule op de stang, Wonder-spiegel enz. enz. Eerepoort. Troon, prachtige Venetiaansche Gondel, en rijke Zaaldecoratiën.

IN HUUR VERKRIJGBAAR.

Een rijke sortering GOUD en ZILVER Galon, Agrément, Passement, Franje, Kwasten, Koord, Pailletten, losse en gezette Steenen, Schmück, Diademen, Kronen en andere Tooneel-Sieraden.

SCHMINK en VETPOEDERS, Poederkwasten, Wassenneuzen, en andere benodigdheden voor de grimeering.

Maskers, Wol-Pruiken, Baarden, enz. Reukeloos Bengaalsch en ander Théâtre VUURWERK.

De nieuwste COTILLON FIGUREN, MENU- en TAFELKAARTEN in meer dan 1000 dessins.

De grootste keuze BRUILOFTS-LIEDEREN en TAFEL-AARDIGHEDEN, enz. enz.

De Geïllustreerde Catalogus en Prijs-Courant gratis.

462 SINGEL

Bij het KONINGSPLEIN.
(naast Odéon.)

462.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonneementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 6.

8 DECEMBER 1888.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel gedeelte. — Uit onze Afdelingen (Amsterdam, 's-Gravenhage, Leiden, Delft); — L. S. Hervormingsplannen; — Het tooneel in de Hoofdstad; — Jean Valjean. Uit de Maasstad; — Snippers; — Nieuwe Uitgaven; — Correspondentie.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Het Hoofdbestuur hield Zaterdag 11. eene vergadering te Amsterdam. Onder anderen werd aldaar voorloopig besproken het uitvoerig rapport eener sub-commissie, die in de vergadering van October was benoemd om te onderzoeken in hoeverre het wenschelijk en door welke middelen het mogelijk zoude zijn wijzigingen aan te brengen in de inrichting van de tooneelschool.

De verdere beraadslaging over dit onderwerp is verdaagd tot de eerstvolgende vergadering van het Hoofdbestuur, Zaterdag 15 December a. s.

Op onze Afdelingen.

Amsterdam. Donderdag 22 Nov. 11. waren de leden onzer Afdeling de gasten van heer de Groot, die hen had uitgenoodigd tot bijwoning der voorstelling van Otello, het bekende werk van Verdi. Zeer velen maakten van de uitnoodiging gebruik ten einde de kennis met dit belangwekkende stuk te maken of te hernieuwen.

Als gewoonlijk betuigde het Bestuur der Afd. den heer de Groot en zijn gezelschap den dank der Afdeling door de aanbieding van ruikers aan de medewerkende dames-solisten. Zijn wij wel ingelicht, dan bestaat bij den heer de Groot het voornemen, de leden onzer Afd. in den loop van dit seizoen nogmaals nit te noodigen. Inmiddels zullen onze leden zeker niet nalaten, wederkeerig gebruik te maken van de gelegenheid tot het nemen eener bijkaart ad f 2.—, waarvan wij vroeger gewag maakten.

Op Donderdag 6 dezer waren onze leden door den Raad van Beheer der Kon. Ver. »Het Nederlandsch Tooneel" uitgenoodigd tot het bijwonen der première van een oorspronkelijk stuk: »*Familie even!*» Het is eene goede gewoonte van den Raad van Beheer, dat zij voor deze voorstellingen aan onze Afd. zooveel mogelijk een oorspronkelijk stuk kiest. Over het stuk en de vertooning vinden onze lezers een kort bericht onder de rubriek »Het Tooneel in de Hoofdstad." De gebruikelijke bloemenhulde aan de dames bleef ook nu niet achterwege.

Omtrent deze Afd. vernemen wij zoo juist het heugelijk bericht, dat — dank zij den arbeid der propagandacommissie — het ledental tot ongeveer 600 personen geklommen is.

Men schrijft ons uit 's-Gravenhage.

In eene op 22 Nov. j.l. gehouden vergadering der Haagsche afdeling van het Nederlandsch Tooneelverbond heeft de heer Mr. F. H. Der Kinderen. lid van den Raad van Neerl. Indië, die zich na zijn terugkeer in het vaderland, waar hij met verlof vertoefte, onmiddellijk als lid van het Verbond liet inschrijven, een warm woord van waardeering gesproken over het vaderlandsch tooneel zooals hij het gevonden had na veertigjarige afwezigheid. Hij schetste den toestand van weleer, toen de tooneelspeler zijn kracht zocht in gekunstelde, hoogdravende taal en zijn schoonste effect in gezwollen declameertoon, overdreven mimiek en gebarenspeel. Dien toestand vergelijkende met hetgeen tegenwoordig een beschaafd publiek wordt aangeboden, wees spreker op den zeer grooten vooruitgang in spel en dictie, waardoor het mogelijk is de voortbrengselen onzer tooneelschrijvers op te voeren met eene volmaaktheid, die spreker niet had durven verwachten. Nog slechts weinige weken in ons land vertoevende, had spreker zich beijverd de voorstellingen in den Hollandschen schouwburg bij te wonen en hij had daarbij genoten in de hoogste mate. De wensch was bij hem opgekomen dat het in Nederlandsch

Indië ook zoo mocht worden. De toestand is daar allerbiedroevendst en ongeveer te vergelijken met het lage peil ten onzent toen spreker het vaderland verliet. Wel bestaat er behoefte aan een goed tooneel, want overal treft men in Indië liefhebberigezelschappen aan, die echter stukken ten tooneele voeren ver beneden critiek, louter kluchten, nooit iets edels. Daarom zou spreker wenschen dat daarin verbetering werd gebracht door vestiging aldaar van eene Nederlandsch Indische afdeeling van het Tooneelverbond, met hoofdzetel te Batavia. Er zou daardoor een band worden gelegd tusschen de voorstanders van het tooneel in Nederland en in Nederl. Indië.

De Voorzitter, de heer Hymans van Wardenoijen, heeft met groot genoegen de onbevangen, frissche indrukken van den heer Der Kinderen over den toestand van het vaderlandsch tooneel gehoord. Hij is het volkomen met dien spreker eens, dat elke poging om ook in onze Indische bezittingen aan hervorming van het tooneel de hand te slaan, daar in goede aarde zal vallen en vruchten zal dragen. Eigen ervaring in Indië heeft hem geleerd, dat een goed gezelschap tooneelisten aldaar zeer welkom zou zijn en goede zaken zou maken. Hij stelde daarom voor om het door den heer Der Kinderen geopperde denkbeeld als punt van beschrijving voor de aanstaande Algemeene Vergadering aan de orde te stellen.

In den loop van het debat vond het plan tot vestiging eener afdeeling van het Verbond te Batavia algemeene instemming. De heer Der Kinderen, daartoe uitgenoodigd, verklaarde zich bereid bij zijn terugkeer in Neerl. Indië door persoonlijke bemoeiingen het plan tot stichting van zoodanige Indische afdeeling te helpen verwezenlijken, eene bereidverklaring die door de Vergadering met sympathie werd begroet.

In den aanvang der vergadering betoogde de heer Frans Netscher de wenschelijkheid om van het programma van het Tooneelverbond »de oprichting en instandhouding eener tooneelschool te Amsterdam» (litt. a van art. 2 der statuten) te schrappen. Hij meent dat het Verbond zijne financieele kracht verspilt aan eene inrichting, die ontaard is in eene soort van kostschool, waar de leerlingen overladen worden met kennis, die de tooneelspeler in de practijk niet noodig heeft. De mannen van de practijk, de auteurs van beroep, zijn dan ook met de school slechts weinig ingenomen. Zij wijzen de planken aan als de eenige gezonde oefenschool. Bovendien is het aantal gezelschappen en zijn de jaarlijksche mutatiën zoo gering, dat eene instelling als de Tooneelschool slechts teleurstelling kan baren bij de leerlingen, welke na afloop van den cursus geen engagement vinden. Daarbij doorleeft het vaderlandsche tooneel tegenwoordig een moeilijken tijd. De directiën zien zich genoodzaakt op de tractementen te bezuinigen, zoodat de toekomst onzer tooneelspelers niet rooskleurig is. Spreker zou wenschen dat het Verbond de zijns inziens onpractische tooneelschool liet varen om zijne krachten des te meer te kunnen wijden aan de overige belangen in art 2 omschreven. Daaraan liet het Verbond zich tot heden zeer weinig gelegen liggen, omdat de school alle aandacht vorderde.

Uit de beraadslaging over de door den heer Netscher in boven omschreven geest voorgestelde motie bleek, dat zijne meening als zou eene tooneelschool hier te lande onnoodig zijn, slechts door eene kleine minderheid gedeeld werd. De meerderheid keurde alleen de tegenwoordige inrichting af, meenende dat de Tooneelschool, hervormd tot eene vakschool, zeer zeker reden van bestaan heeft en nuttig kan werken tot opleiding van een nieuw geslacht van tooneelspelers, dat de ouderen zal moeten vervangen.

De slotsom was, dat het eerste gedeelte der motie, luidende »dat eene tooneelschool met 't oog op de geringe behoefte aan vermeerdering van het aantal tooneelspelers en -speelsters, in ons land onnoodig is», verworpen werd met 15 tegen 4 stemmen.

Daarentegen werd met 15 tegen 3 stemmen de wensch uitgesproken, »dat er stappen gedaan mogen worden om de Tooneelschool te hervormen tot eene vakschool voor opleiding van tooneelspelers en -speelsters.»

Van deze motie zal aan het Hoofdbestuur kennis worden gegeven.

In deze vergadering werden mededeelingen gedaan betreffende de welgeslaagde ovatie aan den heer Morin gebracht, waartoe de Haagsche afdeeling het initiatief nam en over de voorstelling van het bijspel van Marc. Emants »Jonge Harten», die door de Haagsche en Delftsche leden tegen verminderde prijzen werd bijgewoond.

Aan het afgetreden Bestuurslid, tevens voorzitter der Afdeeling, den heer Emants, werd hulde gebracht voor de diensten aan de afdeeling bewezen, en in zijne plaats gekozen de heer D. F. van Heijst. Gelijke dank werd gebracht aan den periodiek uit het bestuur tredenden heer A. Ising, wiens plaats werd ingenomen door den heer J. C. van den Tol.

In eene daarop gevolgde bestuursvergadering is het buitengewoon lid de heer P. A. Haarman Jr., die als secretaris bedankt had, als zoodanig vervangen door den heer J. C. van den Tol. H.

Men meldt ons uit Leiden:

De medewerking der Afdeeling is gevraagd en toegezegd, voor de feesten, die op 1 en 2 Maart 1889 zullen gegeven worden ter viering van het 50-jarig bestaan van het Leidsche Studentencorps. Op den 1^{en} Maart zal met medewerking van het muziekgezelschap Sempre Crescendo in den Schouwburg een voor alle leden en oud-leden van het Studentencorps toegankelijke gala-voorstelling gegeven worden. Er is een prijsvraag uitgeschreven voor een tooneelstuk, dat op dien avond zou moeten worden opgevoerd. De beslissing der Jury is echter nog niet bekend.

De Voorstelling der Leidsche Studenten-Afdeeling op Vrijdag 23 November.

Tegen half acht gingen wij naar den Schouwburg, zeer benieuwd naar hetgeen ons te zien zou worden gegeven. In 't vorig seizoen had de afdeeling ons eerst eene voorstelling door eenige leden van het Nederlandsch Tooneel aangeboden; de tweede maal waren wel weer studenten opgetreden, maar met medewerking van dames der Vereenigde Tooneelisten. Ditmaal zou enkel op eigen krachten gesteund worden, ook voor de vrouwenrollen, en zou dus het groote struikelblok onzer voorstellingen weder worden getrotseerd.

In verband daarmee had het Bestuur zijne keuze gevestigd op een stuk van *Labiche »la Chasse aux Corbeaux»* dat door *Trio* (drie leden van het Bestuur) op hoogst verdienstelijke wijze was vertaald onder den titel van »*Pluimstrijken»*; voorts hadden twee ons nog goed bekende oud-leden der Afdeeling zich bereid verklaard gastrollen te vervullen. Dit een en ander meldden ons de biljetten, die oudergewoonte door het Bestuur zelf waren aangeplakt, waartoe het in de voorgaande week een middag had rondgereden.

Bij voorstellingen als deze heeft de Leidsche Schouwburg altijd een eigenaardig en vroolijk aanzien. Het beneden-gedeelte wordt reeds vroeg bezet door de leden der Afdeeling, met uitzondering van de drie eerste rijen, die voor het Bestuur en zijne gasten bestemd zijn. Men moet namelijk weten, dat elke Studentenvereening, als zij een feest geeft, de besturen van het Corps en van de andere studenten-vereeningen uitnodigt om zich daarbij te doen

vertegenwoordigen. Ook zenden de tooneelgezelschappen in de verschillende Academiesteden elkander uitnodigingen, en zoo hadden wij ditmaal het genoegen, twee Delftsche afgevaardigden in ons midden te zien. — Baignoires en loges vullen zich langzamerhand met de Leidsche familiën, en tegen half acht verkondigt een luid gestommel op de galerijtrappen de komst van de jongens der Kweekschool voor de zeevaart, die regelmatig door onze Afdeeling worden uitgenoodigd.

Als het Bestuur met zijne gasten onder het spelen van het »Io vivat» heeft plaats genomen, gaat het scherm op voor de vertooning van het stuk van Labiche. Omtrent den inhoud, welken wij als bekend mogen veronderstellen, slechts een paar woorden. De schrijver doet ons zien op wat wijze een wanhopig minnaar Criqueville, voor wien hij gemis aan f 50.000 de deur zijner geliefde gesloten blijft, er in slaagt zich, met behulp van pluinstrijkerij, brutaliteit en een wat ruim geweten op het stuk van financieele operatiën, aan eene betrekking en fortuin helpt. Niet alles in de handeling lijkt volkomen waarschijnlijk; en op de houding van den pluinstrijker als van zijn slachtoffers valt wel wat aan te merken. Deze fouten worden echter overschaduwd door de geestige, zetten en aardige tooneelen waarvan het stuk vol is. Ik wijs hier slechts op de boerendochter, die een dienst als keukenmeid komt zoeken, maar niets anders kan maken dan omeletten, zoodat zij de meest verschillende gerechten uit eieren tracht samen te stellen, en dan ook in geen enkelen dienst langer dan een paar uren geduld wordt. Op den Engelschman, die in het café elkeen uitdaagt om tegen hem op te eten, hetgeen door den hungerigen schoenpoetser, Criqueville's knecht en hulp, gretig wordt aangenomen ondanks des Engelschmans verklaring dat hij reeds twee van zijne vrienden heeft doodgegeten. Op den generaal, wiens dochter is aangerand door een persoon, van wien hij enkel een geparfumeerden zakdoek heeft kunnen in handen houden; op het bal krijgt hij dezelfde geur weer in den neus, hij loopt nu te zoeken, wie van de gasten die geur verspreidt, en vindt dien persoon eindelijk in Montdouillard, een ouden modepop en don Juan die niets kan loochenen, daar hij zich nog pas heeft beroemd dat dit parfum uitsluitend voor hem wordt gefabriceerd. Kortom, het komisch talent van Labiche schittert hier in zijne volle kracht.

Wat er intusschen ook aan het stuk mag hebben ontbroken, het werd ons ruimschoots vergoed door het spel der vertooneers. Om met de beide gastrollen te beginnen, de zot Montdouillard, die zich verbeeldt met zijne vesten en parfums aan alle vrouwen het hoofd op hol te brengen, en midderwijl nog tijd vindt voor zijne Servische leening en om verschillende streken uit te halen, — hij werd ons uitstekend weergegeven door den Heer C. F. A. M. Niet minder dan deze was de Heer J. D. D. in zijn element als Criqueville; hij vleide op zóó natuurlijke wijze, dat men zich zeer goed kon voorstellen, hoe allen in zijne fuik liepen.

De tot lijfbediende verheven schoenpoetser werd op hoogst verdienstelijke wijze gespeeld door den Heer P. v. D. zijne geheele houding, elk zijner gebaren, was den man uit het volk afgezien; hij leverde een voorbeeld, hoe eene rol tot in de kleinste bijzonderheden bestudeerd en toch los en natuurlijk gespeeld kan worden.

Al deze acteurs hadden, nevens bijvalsbetuigingen, ook verschillende kransen in ontvangst te nemen.

De kleermaker, die eene volwassen dochter heeft, werd wel wat te jeugdig en te beweeglijk voorgesteld door den Heer P., die algemeen beter voldeed in zijne tweede rol, die van den kantoorklerk, vooral als hij het kussen komt zoeken, waarmee Criqueville zich een bult heeft gemaakt.

De moeilijke rol van Flavigny, den eenigen ernstigen man onder al die dwazen, werd op zeer beschaafde wijze gespeeld door den Heer M. die voor de eerste maal optrad.

Ook in de overige jonge krachten, die de kleinere rollen

vervulden, zien wij eene goede aanwinst voor onze Afdeeling. De damesrollen komen, gelijk in al de stukken van Labiche, bijna niet uit; toch mag ook aan hare vertolkers een woord van lof niet onthouden worden; zij gaven geene aanleiding tot lachen; dit schijnt een vrij negatief compliment, maar hier ter stede zegt het werkelijk veel.

De regie was uitstekend. Zoowel het café op den Boulevard als het bal in het laatste bedrijf waren passend ingericht, en leverden van uit de zaal een genoeglijken aanblik op. Het samenspel liet slechts zelden te wenschen over. Van de grimeering kan hetzelfde getuigd worden.

Alles tezamen genomen, mogen de kransen, waarmee het Bestuur door H. H. Commissarissen van den Schouwburg, door het Bestuur van het Leidsche Studentencorps en door de Delftsche afgevaardigden werd vereerd, alleszins verdiend genoemd worden.

De indruk was algemeen zeer goed. Tijdens de pauze, waarin de jeugdige matrozen op de galerij oudergewoonte onder algemeene instemming hunne vaderlandsche en zeemansliederen aanhieven, — bleek dit reeds uit de gesprekken. En het bleek later nog meer uit de verslagen, die zoo in Leidsche als Studentenbladen over deze voorstelling zijn gegeven.

Moge dit voor het Bestuur en de acteurs een spoorslag wezen om ons nog menigen avond als deze te bereiden.

Leiden, Nov. 1888.

E. J.

Uit Delft wordt ons geschreven:

Ter goedmaking van een verzuim volgen hier nog enkele mededeelingen betreffende de soirée van 9 Nov. l.l., den leden onzer Afdeeling aangeboden. De voorzitter der Afd. de heer Post van der Burg, leidde de bijeenkomst in met eene korte uiteenzetting van het doel van ons Verbond en drukte den wensch uit dat onder de aanwezige niet-leden velen zouden toetreden, overtuigd van de wenschelijkheid om tot het bereiken van dat doel 't hunne bij te dragen. Daarna hield de heer van Zuylen zijne voordrachten, waarvan het programma bestond uit: *De hoed, Een gewichtige rol, De man, die...*; *Een Vrijbiljet en Brug omhoog!* Elk nummer van het programma vond luide toejuiching en zoo warm was de bijval, dat de voordrager nog Multatuli's *Rammelslag* tot toegift gaf.

Als resultaat van dezen avond is het ledental onzer Afdeeling tot 42 gestegen.

Hervormingsplannen.

Het schijnt dat onze Tooneelschool 't tot geen rustige ontwikkeling in de eenmaal aangegeven richting zal mogen brengen.

Niet meer dan 2½ jaar zijn er verlopen, sinds ter Algemeene Vergadering te Haarlem het reglement onzer school herzien en haar inrichting vastgesteld werd — en reeds gaan er weer stemmen op, die eene verandering eischen.

Gelijk elders in dit nummer vermeld wordt, is de heer Netscher in eene vergadering der Haagsche afdeeling op eenmaal met eene motie voor den dag gekomen, welke niet minder bedoelde dan door de aldaar aanwezige leden der Afd. plotseling te doen uitmaken, dat de school maar moest worden opgeheven. Of, zoo dit den heeren al te kras mocht zijn, dan te decreeteeren: de school moet hervormd worden in eene vakschool.

Toen ik in onze dagbladen het verslag dier vergadering las, had ik moeite van mijne verbazing te bekomen. Want waar ik ook zocht, ik vond nergens iets vermeld wat mij kon verklaren, hoe de heer N. zoo onverwachts tot het

indienen dezer motie aanleiding had gevonden, nog minder wat de vergadering bewogen had, haar onverwijld in behandeling te nemen. Of had het convocatiebiljet alle leden der Afdeeling er op voorbereid, dat in die vergadering zulk een gewichtige en verstrekkende vraag te berde zou worden gebracht?

Bij mijne onwetendheid daaromtrent vond ik slechts één verklaring: De afdeeling in onze residentie is — hoe conservatief mijne oud-stadgenooten voor het grootste deel ook zijn — ten aanzien onzer school reeds van oudsher hervormingsgezind. Ik zelf herinner mij nog in 1885 te hebben deelgenomen aan zeer uitvoerige beraadslagingen over een voorstel van enkele bestuursleden tot verandering van de school in een bepaalde vakschool. De motie van den heer Netscher moest die oude voorliefde weer opwekken; geen wonder dat zij — wat het tweede gedeelte betreft — terstond veler sympathie vond.

Dat het eerste gedeelte, vragend om afschaffing der school, niet ondersteund werd, is begrijpelijk, niet in het minst na de toelichting van den voorsteller. Men moest inderdaad al volslagen vreemdeling zijn in het Jeruzalem van ons, beter: van elk tooneel, om te kunnen beweren en beamen dat men de opleiding onzer aankomende tooneelisten gerust aan de heeren regisseurs kon overlaten! Alsof die heeren al niet genoeg te doen hadden en het drukke tooneelven nog tijd liet om de grondslagen van ontwikkeling en beschaving, om de kunst van zeggen en voordragen, om de techniek van de tooneelspeelkunst aan beginners te leeren! Alsof de regie ten onzent — ik spreek in het algemeen — overal ware toevertrouwd aan personen, in staat om dat onderricht te verstrekken! Zelfs nu er jongeren gekomen zijn, die alleen *verdere* ontwikkeling en praktijk behoeven, baart het onzen regisseurs al groote moeite, om hun eenvoudig de gelegenheid voor die verdere, noodzakelijke praktische oefening te geven!

De stichting der tooneelschool is bovenal geschied met het doel om onze toekomstige artisten — in het daartoe meest aangewezen tijdperk van hun leven — met die algemeene kennis, ontwikkeling, beschaving en kunstzin te bedelen, zonder welke de tooneelkunst eenvoudig handwerksman moet blijven; welke alle artisten van beteekenis onontbeerlijk moeten en zullen noemen; ¹⁾ welke velen der vroegeren zich nog op lateren leeftijd hebben moeten gaan eigen maken, zoo goed en zoo kwaad als het toen ging.

Bleef onze school niet aan dat doel beantwoorden, men kon haar — wat mij betreft — gerust sluiten. En wanneer het woord *Vakschool* in de Haagsche motie de bedoeling hebben mocht dat alles, wat buiten de eigenlijke techniek der kunst treedt, van de school verwijderd moet worden, dan gaf ik liever mijn stem aan het doodvonnis, door den heer Netscher gewild.

Zoo beperkt — zoo bekrompen, schreef ik schier — kan de opvatting der Haagsche heeren intusschen onmogelijk zijn!

Maar hoe dan te verklaren, dat men zoozeer gekant is tegen de dusgenoemde voorbereidingsklassen? Alle voorstanders der uitsluitende vakschool zullen immers begrijpen, dat eene »hogere» ontwikkeling niet kan worden gegeven, een »hogere» kunstschool niet kan worden bezocht, aan en door personen wien de primaire ontwikkeling ontbreekt. Ook het gebouw der kennis kan niet opgericht worden zonder fundamenten, zwevend in de lucht; en de ketting der ontwikkeling niet ontvonden worden bij gebreke van schakels, midden-in.

¹⁾ Ik zou van den heer Netscher wel eens gaarne willen vernemen, welke mannen van de practijk het tooneel de eenig noodige oefenschool noemen en zou hem althans (gezwegen van 't geen uitheemsche kunstenaars daarover schreven) van een dier mannen eene geheel tegenovergesteld oordeel kunnen doen lezen. Trouwens de bewering dat beschaving en ontwikkeling van kunstzin en smaak, plus eene mate van kennis voor den vertolker van letterkundige kunstwerken onnoodig zouden zijn, weerlegt zich zelve.

En nu is het een feit, een te betreuren feit, zeker; een feit, 't welk iedereen gaarne ongedaan zag, ongetwijfeld; maar een *feit* niettemin, dat schier zonder uitzondering zij, die zich aanmelden tot toelating, het onderricht aan eene »hogere» kunstacademie onmogelijk zouden kunnen volgen. En hoe ouder de aspiranten zijn, des te erger is het in dit opzicht gesteld.

Deze verzekering is niet nieuw; zij is talloze malen gegeven; en toch — naar het schijnt — nog niet vaak genoeg. Want schoon de gelegenheid om zich van de waarheid te overtuigen, ieder lid bij alle toelatingsexamens openstaat, komt nauwelijks iemand dit doen en redeneeren velen alsof dit *feit* niet bestond. Ik, die nu reeds eenige jaren de functie van leeraar aan de school vervul, heb 't ongelukkig tot mijn leedwezen telkenmale weer opnieuw bevestigd gezien.

Intusschen, de vraag blijft gewettigd, of er dan niets kan gedaan worden om hierin verandering te brengen en meer ontwikkelde leerlingen naar de school te lokken. Even als eene andere, de meest beslissende, of de resultaten der school dan werkelijk voldoende mogen worden geacht.

Mijn antwoord op de eerste vraag luidt: »ik geloof het niet.» En wel om de eenvoudige reden dat de meesten onzer leerlingen uit artistenfamilies komen, wien het moeilijk zou vallen hun kinderen tot hun 17^e, 18^e jaar regelmatig, ontwikkelend onderwijs te doen genieten. Nam de school dezen niet zoo vroeg mogelijk op, ze zouden later onontbolsterd naar het tooneel gestuurd worden en daar een slag van tooneelisten helpen vermeerderen, 't welk we juist moeten pogen te verminderen.

En mijn antwoord op de tweede vraag? Het luidt zeer beslist: *Neen!* — De resultaten zijn niet wat ze hadden moeten, wat ze hadden kunnen zijn.

Maar deze ontmoedigende uitkomst is niet het gevolg van een »te-veel» in de samenstelling onzer school, maar van een »te-weinig.» Zij is niet te wijten aan de aanwezigheid van een voetstuk: de voorbereidingsafdeeling; doch aan het gemis van eene bekroning: een *théâtre d'application*.

Als onze leerlingen thans van de school ontslagen worden, moeten zij — als een ieder die zoo juist zijne studies, aan welke inrichting ook, volbracht — treden in de school der praktijk. Zij moeten een engagement zoeken, en de meesten kregen dit ook. Doch dan bleef hun slechts tweeërlei keuze over: of eene verbintenis bij onze twee eerste gezelschappen, waar zij zoo goed als niets; of bij een der andere, waar zij veel te veel te doen kregen. Gelegenheid om zich geleidelijk, regelmatig, onder deugdelijke leiding te ontwikkelen ontbrak bijkans den meesten; is het wonder dat er niet uit hen werd, wat men van hen had mogen verwachten?

Wil men in de toekomst verdere teleurstellingen voorkomen en alsnog redden wat er te redden valt (en dat is belangrijk meer dan vele klagers denken) dan moet er omgezien worden naar middelen, welke den jongeren die onontbeerlijke gelegenheid ter geleidelijke, goede, ontwikkeling hunner krachten en gaven waarborgen.

Bedrieg ik mij niet — dan zijn die middelen inderdaad te vinden.

En wanneer het mij vergund is aan de Haagsche motie *deze* beteekenis te hechten, dat de voorbereiding en uitvoering van plannen tot stichting van een oefeningstheater de naaste taak moet zijn, waaraan ons Verbond zijne kracht te wijden heeft, dan vraag ik den Voorzitter der Haagsche Afdeeling verlof, alsnog mijn stem te mogen voegen bij die der aannemers van de tweede helft der motie-Netscher.

L. S.

Het Tooneel in de Hoofdstad.

De jongste vier weken hebben slechts stof tot enkele opmerkingen verstrekt.

De Kon. Ver. *Het Nederlandsch Tooneel* heeft in dien tusschentijd haar geluk beproefd met *De beroemde vrouw*, het blijspel in drie bedrijven van v. Schönthan en Kadelburg, waaromtrent door onzen Rotterdamschen medewerker reeds een oordeel is uitgesproken, 't welk we volkomen kunnen onderschrijven. 't Stuk is onderhoudend, rijk aan goed geschreven tooneeltjes en minder dan de meeste Duitsche kluchten, aan grove boert, conventioneele typeering der personen en situationskomik. Daar niemand de personen en gebeurtenissen *au sérieux* neemt geeft men zich te vrijer over aan den indruk van frissche opgewektheid, welke het stuk vooral bij goede, levendige vertolking teweegbrengt. Ook is het alleen om die vertolking, dat wij hier nog van de opvoering gewagen. Want niet alleen dat hij als geheel zeer voldeed door opgewektheid en gang, zij bood ook stof tot waardeering voor de vervulling van enkele rollen in het bijzonder. Allereerst moet ik Mevr. Rössing—Sablailolles noemen en roemen; 't was of zij onze jongste opmerking betreffende haar lusteloosheid wilde logenstraffen, zóó had zij zich vereenzelvigd met die in het wild opgegroeide jonge freule, vol streken, leugens en soldatentaal, in wie de liefde een inkeer en eene verbetering van zichzelf teweegbrengt. Naast haar onderscheidde de Heer Tournaire zich door een uitstekend goed volgehouden type te leveren van een tegelijk verlegen en toch, onder inspiratie van de liefde, zeer ondernemenden en snuggeren Hongaarschen graaf. Als jeune coquette was mej. Lorjé zeer verdienstelijk, terwijl de Heer Morin en Mevr. Stoetz gelegenheid vonden enkele hunner beste hoedanigheden te doen uitkomen. Een klein meisjesrolletje, voor mej. Roos bestemd, werd wegens ongesteldheid van deze door mej. Bos vervuld; en gaf 't al geen aanleiding om er veel van te maken, 't werd ten minste zeer voldoende gespeeld. Mej. Chr. Poolman had zich in de titelrol een goeden kop gemaakt; de heer Schulze stelde met weinig opgewektheid de zeer vage persoonlijkheid van een uit de lucht gevallen oom voor. Echter had hij in het voorstukje *Ik eet bij mijn moeder* juist bewezen, dat niet alleen kluchtige en luidruchtige rollen hem goed afgaan; er was humor en weemoed in zijne vertolking van den jongen schilder, die de vriendin zijner jeugd, befaamde chanteuse geworden, uit goedhartigheid aan de tafel zijner ouders noot, doch eerst later bedenkt, dat hij eene vrouw van zoo alombekende levenswijze toch kwalijk in het ouderlijk huis kan brengen. De zangeres, die op het toppunt harer glorie zich op Nieuwjaarsdag door allen verlaten ziet, wijl deze een tehuis hebben, werd door mevr. Frenkel in menig opzicht zeer treffend, met juist gevoel en schakeering voorgesteld. Slechts den overmoed van het geluk hadden wij wat kleurrijker willen zien aangeven. In dit eenvoudig tooneelspelletje, 't welk dank zij de waarheid van stof en behandeling nog weinig verouderd is, hebben nog de Heeren Meynadiër een fat en Clous een opgeruimd lid der jeunesse dorée voorgesteld; wat voor den laatste wel wat buiten zijn emplot en zijn aanleg ligt. Hij deed echter zijn best om luidruchtig te zijn en deed daardoor wat van hem mocht geëischt worden.

Bij de heeren Gebrs. Van Lier is intusschen *Schuld en Boete* van Schimmel eenige avonden achtereen gegaan en dus blijkbaar in den smaak gevallen. Trouwens het is op effect maken afgericht en de schrijver heeft niets gespaard om de ontvankelijke toeschouster, die Vondels gezegde: »Want schreien is ook aangenaam en zoet» beamen, dat zoet te gunnen. Toch maakt zijn stuk een heel anderen indruk dan de gewone melodrama's; het mist geheel het naive, »volkstümliche» 't welk de meeste Fransche draken onderscheidt: de twee hoofdpersonen, van Vliet en zijne vrouw, leggen het er op toe, door hun woordenkeus, hun

stijl, hun denkbeelden, hun toon en hun houding te doen uitkomen, dat, hen gelijk te stellen met hunne omgeving, hun onrecht aandoen is. Ondanks hun ongeluk blijven zij het hart hoog dragen; wie hen wil vernederen bejegenen zij met hoogheid; wie zich gemeenzaam met hen wil maken en hun mindere in stand is, wordt op een afstand gehouden. Hoe democratisch de auteur ook lijken moge, wanneer hij Elise, de dochter van den gevallen, eene plaats waardig keurt aan de zijde van den Amsterdamschen koopmanszoon; hoe Fransche-revolutieachtig zijn verdediging klinken moge van de stelling, dat slechts de waarde van den persoon zijn rang bepaalt — in werkelijkheid vertegenwoordigt hij midden in onze eeuw de traditiën van het patricisch voorgeslacht. We zeggen »hij», omdat werkelijk steeds de auteur bij monde zijner personages aan het woord is; dat puntige, vernuftige, scherpe, 'twelk Schimmel's stijl pleegt te kenmerken, vinden wij in heel den dialoog terug; gelijk we er — ook bij de uitdrukking van diepste smart, — de onmiddellijke, warme uiting van een trillend gemoed in missen. Daar zijn weinig letterkundigen in ons land die Schimmel evenaren in verbeeldingskracht, vernuft, scherpzinnigheid; die zoo breed enforsch personen en toestanden weten te teekenen; maar — schoon hij als episch schrijver menig tooneel met gevoel wist te schetsen, — als het er op aankomt dit zijn personen zelf te doen uiten, dus waar hij dramaturg wezen moet, slaagt hij er zelden in dit te doen doorbreken. En vandaar dat het larmoyante, 't huilerige in *Schuld en Boete* zoo uitkomt: de smart drijft op de oppervlakte van den oratischen stroom, maar vermengt er zich niet mee tot een geheel.

De vertooning bij Gebrs. van Lier zou den schrijver, wanneer hij haar had bijgewoond, zeker maar voor een klein deel voldaan hebben. Allereerst toch was het tempo veel te langzaam; de uitbarstingen van van Vliet geleken slechts kleine opborrelingen bij onrustig weer en geen opzweepingen door den storm van den hartstocht: de heer Veltman, die van Vliet voorstelde en wiens voordracht van het vers nog de oude, goede zeggingswijze en kracht deed onderkennen, heeft voor dergelijke rollen ook vroeger wel het noodige temperament gemist. Mevr. Ellenberger vereenigde in de rol van juffr. van Vliet waardigheid met gevoel; ook zij zegt altijd (afgescheiden van het zangerige in haar voordracht) zeer juist en nauwkeurig. Het lijdt geen twijfel of haar hoedanigheden als karakterspeelster verdienden meer waardeering dan ze in den laatsten tijd ondervinden. De figuur van Elise geeft, ook bij nadere studie, weinig vat op zich; zij vertegenwoordigt de oprechtheid, het kinderlijk, vrouwelijk, onbevooroordeeld gevoel; zij is een mode-ldochter, een lieve verschijning... en dit heeft mej. Roelofsen zonder eenige pretentie trachten te doen uitkomen. Zou het intusschen ter bevordering van meerdere losheid en vrijmoedigheid van beweging niet mogelijk zijn, deze jonge actrice ook eens in blijspelrollen te laten optreden? Juist voor hen, wier aanleg hen 't meest tot ernstige rollen doet neigen, is niets zoo nuttig en noodzakelijk als het optreden in een los, dartel, frisch, natuurlijk blijspel. Ten aanzien van de overige vertooners en van het geheel kan ik slechts den heer Jurgens roemen om de goede typeering van den ouden en ouderwetschen boekhouder; zonder in het minst tot charge te vervallen wist hij diens deftige zelfgenoegzaamheid bij innerlijke goedhartigheid naar het leven af te beelden. In het eerste bedrijf zag ik den heer Royaards als den jongsten bediende van dit kleine rolletje ook nog iets goed maken: zeer juist teekende hij de schroomvalligheid vóór hij het waagde zich in het gesprek tusschen den 1^{en} boekhouder en Joris te mengen. Het is wezenlijk jammer dat de heer Malherbe, die ook naar het uiterlijk een goede jeune premier zou zijn, niet wat meer zijn best doet om los en vrij in zijn bewegingen te worden; hij had al heel weinig van den student, die paardrijden amusanter vindt dan college-loopen.

De tooneelrichting liet veel, zoo niet alles te wenschen over in het tweede bedrijf; ook al eischt men geen weelde op het tooneel, dan wil men toch bij een partij bij een der rijkste Amsterdamsche kooplui een andere stoffage, andere plaatsing en . . . andere gasten. De tijd dat men Langeleidschedwardsstraatsch uit den mond eener . . . freule, zelfs al is die slechts figurante, wilde hooren, is voorbij.

Naschrift.

De redactie van *Het Vaderland* zou ons terecht misleiding onzer lezers kunnen voorwerpen, indien we constateerden dat het oorspronkelijk tooneelspel in 5 bedr. *Familieleven* gisteravond een onverdeeld succes won. Zelden zeker zijn de indrukken zoo verschillend geweest als bij deze première; terwijl dezen over langwijligheid, onbeduidendheid en onwaarheid klaagden, waren er anderen die zich blijkbaar ingenomen met het stuk betoonden. Ook hier ligt wel de waarheid in het midden. Er is in 't stuk veel overbodigs en veel gebrekkigs; verwickeling niet alleen maar ook handeling zelfs ontbreekt; de karakters zijn nauwelijks aangeduid en van motiveering van den toestand is zelden sprake. De gesprekken zijn vaak gerekt, over 't geheel onbeduidend en kleurloos, menig tooneel is te breed uitgesponnen en in plaats van voor de expositie twee bedrijven te gebruiken, had de schrijver met één, betrekkelijk kort, kunnen volstaan. En toch, ondanks die gebreken zijn de sporen van talent in dier voege aanwezig, dat wij de vertooning van dezen eersteling gerechtvaardigd achten en we zelf den schouwburg niet geheel onvoldaan verlaten hebben.

Als het scherm opgaat wordt ons getoond dat de minister van Oudenaerden, om den wille van zijn ambtspligten, zijn gezin geheel verwaarloost, en als het voor 't laatst neergaat hebben wij in hem den liefdevollen echtgenoot en, onder den indruk van het treurig verlies zijner echtgenoot, ook den liefhebbenden vader zien ontwaken. Tusschen deze twee uitersten ligt de schildering van de gevolgen zijner levenswijze: het wegwijnend leven zijner verweeuwde vrouw: het gevaar waarin zijn dochter komt van een' lichtmis haar hand te reiken; de verliederlijking van den buiten alle tucht levenden student, des ministers zoon. Wat in het karakter der personen deze bijzondere gevolgen van een oorspronkelijken uitzonderingstoestand verklaren kan, heldert de schrijver niet op, en neemt daardoor den schijn aan van het voor een algemeen feit te houden dat ijverige ministers hun plichten als echtgenooten verwaarloozen; hun egaas in plaats van hen door deelneming aan het publieke leven aan zich te boeien, tehuis blijven schreien om haar verloren geluk; hun dochters door lichtmissen worden omfladerd en hun zoons zelf lichtmissen worden. Waarom van Oudenaerden nu juist ook minister moest wezen is niet duidelijk. o. i. zijn er veel mannen, die het met vergaderen en andere dingen in dit bewegelijk leven van onzen tijd onemdig drukker hebben dan ministers, vooral wanneer deze niet in de Kamers behoeven te zijn. En zoo zouden wij, den schrijver op den voet volgend, nog heel wat meer dingen kunnen aanwijzen, welke waarschijnlijk hadden moeten worden gemaakt.

Toch zijn er — gelijk we aanstipten — in dit stuk enkele dingen van belofte. De 4e akte, het tooneel in het café-chantant, waar de zoon met eenige dames en een vriend gekheid maakt over een meisje, zonder te weten dat zijn zuster bedoeld is; waar hij zich zit te bezatten, terwijl naar hem gezocht wordt omdat zijn moeder stervende is; waar hij eindelijk in een dronkenmansbui, als hij de waarheid verneemt, zijn vriend te lijf wil, dat geheele bedrijf is zeer dramatisch, van eene juiste kalme waarneming en met veel gevoel voor het contrast geschreven. Dit laatste kan ook getuigd worden van het laatste deel van het laatste bedrijf, waar de zoon half beschonken thuis komt terwijl zijne moeder op sterven ligt, en hij in eene uitbarsting zijn vader de waar-

heid zegt. Goed is ook de vondst om den dood der moeder te doen aankondigen en dan allen vol smart te laten neerzinken; de omhelzing van vader en kinderen had echter achterwege moeten blijven.

Op de vertooning komen wij nog nader terug.

Uit de Maasstad.

Glanor's Uitgaan bekleedt onder de oorspronkelijke stukken sinds lang een eereplaats; met ingenomenheid vermelden wij dan ook de wederopvoering van dit tooneelspel.

Zijn de verwickelingen vrij kinderachtig, de gesprekken dikwijls te gerekt en is de ontkenning onnatuurlijk sentimenteel, het stuk is zoo flink gedacht, de karakters zijn zoo goed geteekend en het geheel ademt zulk een beschaafden, aangenamen toon, dat men het steeds met genoegen ziet opvoeren, vooral wanneer het zoo verdienstelijk vertolkt wordt als thans.

Mej. Vink (Marie) had te kampen met de herinnering aan een hoogst begaafde dilettante die deze partij bijna onverbetterlijk vervulde, en de oprechtheid gebiedt ons te bekennen dat zij deze slechts zelden kon evenaren. Trouwens de rol valt niet geheel in haar genre, dewijl zij veel sentiment en toonschakeering vereischt, twee zaken waarin onze verdienstelijke Mej. Vink nu juist niet uitblinkt. Tot aan het gesprek met van Torenheuveel in het tweede bedrijf liet ons haar spel dan ook vrij koel; zelfs haar alleenspraak was middelmatig; in het tweede gedeelte echter was zij veel beter op dreef en de zware maar weinig tooneelkundige tirade aan het slot, maakte den gewenschten indruk. Over het algemeen dus een lofwaardig pogen.

Veel animo scheen de Heer Jan C. de Vos niet te hebben in de rol van Eduard; hij speelde beschaafd, correct, maar met bitter weinig gevoel; in de slotscène b. v. bleef hij doodleuk, zonder de minste ontroering te verraden, aanhooren wat zijn vrouw hem te vertellen had, bijna alsof hem de zaak in 't geheel niet aanging. De roos in zijn knoopsgat vonden wij niet zeer gedistingeerd en zijn pose op de sofa in het geheel niet te verdedigen. Hij had het zich daar gemakkelijk ingericht, terwijl het toch moet verbeelden dat de slaap hem verrast heeft.

De Heer Rossier Faassen gaf evenals vroeger een goeden, gemoedelijken kolonel, die de waarheden, welke de schrijver hem laat verkondigen, eenvoudig en zonder ophew uitspreekt.

Mevr. Coelingh (Mevr. van Meerenbeek) speelde haar rolletje zeer aardig en Mevr. Faassen (Mina) verraste ons door haar rustig optreden als de oude dienstmeid. Wij verhefen niet, dat wij van laatstgenoemde het tegendeel vreesden en hopen van harte dat zij uit dit succés zal leeren dat men ook te mooi kan willen spelen en dat ingetogenheid door het beschaafde publiek meer wordt gewaardeerd.

Als van Torenheuveel was de Heer de Vries een kwast, gelijk er twaalf in het dozijn zijn; trouwens aanleiding tot bijzondere typeering geeft deze rol niet.

Een Bengaalsche Tijger uit het Fransch, vrij verstaald en zeer vrij gespeeld door de Heeren Rosier en Victor Faassen mocht den algemeenen lachlust opwekken. Het ging er wild toe; Mevr. Coelingh deed dapper mede en Mej. Beukers geraakte ook meer uit de plooi dan gewoonlijk; in dit opzicht wellicht een goede oefening.

De Heeren Le Gras en Haspels hebben zich als directeuren der Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken tot den Gemeenteraad gewend met verzoek om subsidie. Een veeg teeken! De ondervinding heeft echter geleerd dat bijna nergens een goed tooneelgezelschap kan blijven bestaan zonder geldelijken steun van staat of gemeente; verwondering kan dit verzoek derhalve niet wekken. Wij maken dan ook alleen melding van deze aanvraag om er den wensch bij te voegen dat er aan voldaan worde, dat ten

minste op de een of andere wijs worde tegemoetgekomen aan de drukkende lasten waaronder de kunst dreigt te verstikken. Waar tonnen gouds besteed worden aan het onderwijs, daar mag men toch enkele duizenden niet weigeren aan het tooneel, dat in goede handen een uitmuntende school voor rijk en arm kan zijn, in elk geval een zeer geschikte ontspanning. En zelfs bij een meer prozaïsche beschouwing zal men moeten toegeven dat de directe en indirecte voordeelen, welke de gemeente van het tooneel trekt, niet gering te schatten zijn en subsidie alleszins wettigen.

Men zorge er dan voor, dat de zuinigheid de wijsheid niet bedriege; dat Rotterdam zijn verdienstelijk gezelschap niet zie verkwijnen of uiteenspatten; dat onze stad niet worde een velle morte, voor goede kunst verloren.

2 December 1888.

JEAN VALJEAN.

SNIPPERS.

Sardou of Ibsen. In het jongste nummer van »De Amsterdamer», Weekblad voor Nederland, heeft Prof. A. J. Alberdingk Thijm ons oordeel over Sardou besproken. Uit den toon waarop onze karakteristiek van dien schrijver den lezers van het Weekblad wordt medegedeeld, blijkt duidelijk dat de geëerde schrijver zich verbaast over de stoutmoedigheid, waarmede wij Sardou in een hoek gezet hebben. Weerlegd wordt onze aanklacht intusschen niet en dat is, gelooven wij, ook niet wel mogelijk. Maar diezelfde eigenschappen welke ons in den Franschen dramaturg zwakheden dunken, zijn in de oogen van onzen tegenstander deugden. Zijn kunstsympathieën strekken zich nu eenmaal in eene andere richting uit dan de onze; geen wonder dat zij elkander slechts nu en dan al slingerend ontmoeten en kruisen.

Daarom ook verwonderde het ons slechts ten deele, dat Prof. Alberdingk Thijm, onze vermelding van Ibsen's naam tot uitgangspunt nemend, wederkeerig een aanval op dezen richtte. De Noorsche schrijver komt er onder handen van den anti-Germaansch gestemden hoogleeraar niet al te best af. »Dat mag droog, dor, koud, vindingloos, nuchter, huisbakken en vervelend zijn — het is goede, solide kost.» heet het met een stortvloed van epitheta, waarvan niet een van alle juist is. Zeker, vindingrijk in den zin van Sardou, die steeds een »ik zie, ik zie, wat jij niet ziet» met zijn toeschouwers speelt, is Ibsen niet; geestig, luchtig, vernuftig, dartel evenmin. De grondtoon van zijn kunst als van zijn karakter is ernstig; hij is soms stroef en somber, gegriefd door de kleinheid der menschenzielen, gebukt onder het besef dat zij onvatbaar zijn voor het waarlijk grootsche, edele, heldhaftige. Maar wanneer hij in zijne schildering van die menschheid om zich heen deze klein toont, dan doet hij dit nooit, zonder zijn afkeer van haar nietigheid te doen blijken. Daarom juist is zijne afbeelding van de realiteit, al daalt die ook soms af tot de bijzonderheden van het alledaagsche leven, het tegendeel van nuchter en huisbakken; gelijk elk zijner werken een symboliseering is van een der groote vraagstukken en worstelingen van het moderne leven. Dat Ibsen denker en moralist is, komt zeker zijne kunst niet altijd ten goede; we erkennen 't in aflev. 3 (pag. 28), toen we schreven dat hij in ons oog niet in alle opzichten de kunstenaar der toekomst is; hij zelf toonde het te begrijpen toen hij in een te Stockholm gehouden redevoering de in zijn *Keizer en Galilaër* gesymboliseerde gedachte nader uitwerkte, dat eerst de toekomst het Christendom en de Oudheid, het recht van het vleesch en het recht van den geest, schoonheid en waarheid, tot een geheel zal doen samensmelten.

In afwachting en ter voorbereiding van die toekomst aarzelen wij niet propaganda te maken voor den arbeid van een zoo rijken en diepzinnigen geest, voor de schepingen van een man, die nooit schreef uit zucht om eene

groote recette te maken, maar slechts gedwongen door de behoefte van hart en hoofd. Zijn hartstocht voor de waarheid schenkt bezieling, zijn gemoedsstemming toon, zijn gevoel innigheid aan zijn werken. En de schepper van Agnes en Brand, van Nora, van Dr. Stockman, van Rosmer en Rebekka (Rosmersholm), enz. is een *dichter*, naast wien Sardou het armzalig figuur van een »handig» schrijver maakt.

Nieuwe Uitgaven.

- Emants (M.), *Jonge harten*, Blijspel in 3 bedr. f 0.75
 Hylkema (B. S.), *O dy Studenten!* Blijspel mei sang yn twa bedriuwen f 0.40
 Kruyff Jr. (H. P. L. C. de) *De promotie*. Blijspel in 3 bedrijven f 1.—
 Albert (J.), *De grenadier*. Blijspel met zang. (Antwerpen) f 0.40
 Heyse (Paul), *Gott schütze mich vor meinen Freunden*, Lustspiel f 1.70
 Heyse (Paul), *Renzessins Sachsas*. Schauspiel f 1.70
 Müller (H.) und E. Pohl, *Heydemann und Sohn*. Komödie mit Gesang f 1.95
 Rehbürg (E.) *Konrad. Epos aus der Reformationszeit*. f 3.99
 Hermann (R.), *Straszburg*. Historisches Schauspiel in 5 Acten f 1.—
 Selter (H. E.) *Barbarossas Erwachen*. Patriotisches Festspiel f 1.30
 Pfau (L.), *Kunst und Kritik*. Aesthetische Schriften. Band 4 & 6 f 4.55
 Graf (Martin), *Konradin der letzte Hohenstaufen*. Trauerspiel f 1.30
 Adelberg (H.), *Luther*, Sing- und Sage-Festspiel f 0.50
 Bleibtreu (K.), *Weltgericht*. Tragödie f 1.95
 Morf (Heinrich), *Die Caesartagödien Voltaires und Shakespe're*. Eine Akademische Vorlesung f 0.30
 Höfler (C. R.), *Leonore van Oesterreich, Königin von Portugal*. Drama in 5 Aufzügen f 1.30
 Mousset (F.), *Distingué*. Monologue f 0.55
 Chaignet (A. E.), *La Rhétorique et son histoire* f 5.50
 Lemaître (Jules), *Impressions de théâtre*. 3e Serie f 1.90
 Feydeau (G.), *Les fiancés de Loche*. Vaudeville en 3 actes f 1.10
 Delix (P.), *La Candidate*. Vaudeville en 1 Acte f 0.85
 Miller (R. C.), *Historical tableaux for dramatic representation* f 2.30
 Bibléna (G. G.) *Theaterdecorationen; Innenarchitektur und Perspektiven. Entwurf im Stile des Barock*. 26 Tafeln gr. folio f 26.—

CORRESPONDENTIE.

De Heer A. C. Loffelt verzoekt ons mede te deelen, dat het bericht in »Het Vaderland» van 13 November, betreffende Emants' »Jonge Harten» niet van hem afkomstig is. Het succès van het stuk bij de leden van het Tooneelverbond had ook hij in zijn kritiek over »Jonge Harten» geconstateerd, in het midden latend de meerdere of mindere waarde door den schrijver van »Jonge Harten» en hemzelf aan dat succès gehecht. A. C. L. herinnert er aan, dat al zijn bijbragen in Het Vaderland steeds met bekende letters geteekend zijn.

Anoniem lid te 's-Gravenhage. Wanneer gij uwen naam en uw adres wilt mededeelen, zal getracht worden voor U persoonlijk te voorzien in het bezwaar tegen de wijze van verzending van »Het Tooneel» op uwe briefkaart van 27 Nov. (zonder titel of naamteekening) te berde gebracht.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Nieuwe uitgaven van A. RÖSSING te AMSTERDAM.

Tolstoi Scheurkalender 1889.

Bewerkt door F. VAN BURCHVLIET.

Prijs f 0.90.

ELISE FREMERY KALFFS SCHEURKALENDER 1889

IN VIER TALEN.

PRIJS f 0.90.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG

f 1.40. Geb. f 2.25.

Het is reeds lang geleden dat deze auteur door zijn drama »Chandosse» van zich deed spreken, veel tegenkanting vond, maar ook groote verwachtingen opwekte. Thans is De Chateaux leeraar te Hoei; behalve nu en dan een artikel in »De Lantaarn», deed hij weinig van zich hooren. Zijn »Indrukken» zijn praatjes over alles en nog wat, over maatschappelijke toestanden, kunst enz. Men vindt hier ook de in »De Lantaarn» het eerst verschenen boutade over de muziek en de artikelen tegen het naturalisme. We lazen het nieuwe in het bundeltje en her-lazen het oude daarin met groot genoegen. Er is daarin veel dat door vorm en inhoud aan den Multatuli van de »Ideeën» doet denken, maar aan een meer bezadigden, niet bitter gestemden Multatuli. In elk geval zijn deze »Indrukken» producten van een zeer begaafd brein, van een meer dan alledaagsch talent, en het is zeer te hopen dat de uitgever A. Rössing te Amsterdam aan zijn voornemen, om bij genoegzame belangstelling vier deeltjes met »Indrukken» te doen verschijnen, gevolg zal kunnen geven. HET VADERLAND, 28 Nov. '88.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON.

G O D S E T.

Roman uit het Noorsch door UNA.

2 dln. f 5—

Een gezonde lucht ademt u uit dit boek tegen ... alles is geschetst op bewonderenswaardig getrouwe natuurlijke wijze, met rijken, fijnen humor. Voor het eerst treedt Björnsson met een roman op, maar niemand zal tegenspreken, dat dit werk een nieuw en schitterend getuigenis aflegt van het groote, algemeen erkende dichterlijke talent van den schrijver; van de kracht en volheid zijner scheppende phantasie van eene in onze prozaïsche dagen hoogst zeldzame dichterlijke bezieling en bovenal van zijn onvergelykelyk talent van vertellen.

LANTAARN 1888, No. 15.

AVONTUREN TER ZEE,

VERTELD DOOR

REINHOLD WERNER,

gepensioneerd Schout bij nacht en Opperbevelhebber der Oostzeevloot.

Met vier platen.

f 1.40. Geb. f 1.90.

Een uitmuntend Jongensboek.

Uitgaven van A. Rössing

AMSTERDAM.

- C. VAN KEMPE VALK, **Dichterlijke Verhalen**. . . . f 1.40. Geb. f 1.90
Inhoud: François Coppée, Het Wrak-hout. — George Eliot, De Legende van van Jubal. — Louis de Rouchaud, De pleegzoon van den Dood. — John Keats Hyperion.
- LOUIS COUPERUS, **Orchideeën**. Een bundel Proza en Poëzie.
f 1.90. Geb. f 2.50
- LOUIS COUPERUS, **Een Lent van Vaerzen**. In geïll. omslag. . . f 1.60
- Mr. H. COSMAN, **Nosca**. Een gedicht f 1.90. Geb. f 2.50
- Mr. H. COSMAN, **Wilde halmen**. Een bundel Vaerzen. f 1.40. Geb. f 1.95
- ALBERT VERWEY, **Persephone** en andere gedichten f 1.25
- D. M. MAALDRINK, **Herodes**. Drama f 1.40. Geb. f 1.90
- M. A. PERK, **De Troubadours**. f 1.75
- M. A. PERK, **De Tooneelarheid eener Non uit de 10e eeuw** . . . f 1.90

Nieuwe Tooneeluitgaven

VAN

A. RÖSSING, Amsterdam.

- ED. BRISSEBARRE en MARC MICHEL, **Een Bengaalsche tijger**, Blijspel in een bedrijf, vrij vertaald door Jean Valjean f 0.60
- EMILE GUIARD, **Frontverandering**. Blijspel in een bedrijf, vrij vertaald door Jean Valjean f 0.40
- PIERRE BERTON, **Kapitein Cadillac**, Blijspel in één bedrijf, vertaald door Jean Valjean f 0.40
- E. LABICHE, **Liefde voor de kunst**, Blijspel in een bedrijf vertaald door Jean Valjean f 0.40
- De gelegenheid maakt den dief**. Blijspel in één bedrijf naar het fransch door Jean Valjean f 0.25
- LABICHE-JOLLY, **Taalfouten**. Blijspel in één bedrijf, vrij vertaald door Jean Valjean f 0.60
- DE NAJAC en BOCCAGE, **De nieuwe knecht**, Blijspel in een bedrijf, vertaald door Jean Valjean . . . f 0.40
- ALFRED BILLET, **Zijn Spaansche**, Blijspel in één bedrijf vertaald door Jean Valjean f 0.40
- ADRIEN DECOURCELLE, **Het Leuwenaandeel**, Blijspel in één bedrijf, vertaald door Jean Valjean . . f 0.40
- OCTAVE FEUILLET, **Een gewetenszaak**, Comedie in een acte door Dr. J. de Jong f 0.40

Verschijnt des Zaterdag om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 7.

22 DECEMBER 1888.

XVIII. JAARGANG.

INHOUD:

L. S. Nederlandsche Tooneelschrijfkunst. — Het Tooneel in de Hoofdstad. — JEAN VALJEAN: Uit den Maasstad. — ARNOLD ISING: Uit den Haag. — Het Tooneel te Parijs. — MAX VAN BR.: Uit Duitschland. — Boekaankondiging. — Snippers. — Ingezonden-Briefwisseling.

Wij hebben onzen lezers verschooning te vragen voor de vertraagde uitgave van dit nummer. Zij is veroorzaakt door eene overstelping van werkzaamheden en beslomeringen, welke ons niet toelieten de kopie tijdig gereed te maken.

Nederlandsche Tooneelschrijfkunst.

De vertooning van het oorspronkelijke tooneelstuk »Familielevens» moge slechts betrekkelijk geringe positieve uitkomsten hebben opgeleverd, zij is niettemin niet vruchteloos gebleven. Zij geeft aanleiding tot enkele opmerkingen van algemeenen aard, welke ik hier gaarne tot een onderwerp van bespreking maak.

Het ligt daarbij niet in mijne bedoeling het proces van het stuk zelve te gaan herzien. Elders in dit nummer vinden belangstellende lezers een bericht van den heer A. Ising, waaruit blijkt, dat de indruk bij de voorstelling te 's-Gravenhage bevredigend was; en ik zelf heb in mijn kort relaas doen uitkomen dat ook bij de opvoering hier ter stede niet allen eene veroordeeling hadden uitgesproken. De schrijver kan zich dus troosten met een succès d'estime; en als hij werkelijk eerezucht heeft en scheppingsdrang in zich gevoelt, behoeft de ontvangst, aan zijn stuk ten deel gevallen, hem niet af te schrikken voor eene tweede proeve. Allerminst wijl — naar men mij later heeft medegedeeld — dit werk er een was van zeer jeugdigen leeftijd, zoodat de lichttinten van zijn stuk sterker, de schaduw zwakker gezien mogen worden. De zwakheid van zijn waarnemingskunst behoeft dus ook niet aan een organisch gebrek te worden geweten; met den leeftijd kan zij intenser en persoonlijker geworden zijn. En in ieder geval is het gelukkig nog geen schande de schrijver te zijn van een

stuk dat valt: Zelfs de grootmeesters der techniek in Parijs hebben op het toppunt van hun roem nederlagen geleden, welke hun niet geschaad hebben.

Doch had nu de critiek tegenover dezen eersteling van een Nederlandsch schrijver meer tegemoetkoming moeten toonen dan zij deed, en ligt er waarheid in het tot haar gericht verwijt, dat zij — vragend om de bescherming onzer oorspronkelijke tooneelletterkunde — zelve steeds de eerste is om haar voortbrengselen af te breken?

Een schijn van waarheid ongetwijfeld. Terwijl vele uitheemsche producten van geringe waarde met eene zekere onziende welwillendheid worden bejegend, bespaart onze critiek het werk van een Nederlandsch auteur zelden de volle maat harer bedenkingen.

Wat hebben wij hier ten onzent al geen vertaalde stukken zien bewonderen, waar men, als 't een inheemsch product ware geweest, de schouders voor zou opgetrokken hebben. Dit is een feit! Doch wat bewijst het anders dan dat velen al te gemakkelijk zijn bij het beoordeelen van vreemde werken? En kan het als een grief tegen een beoordeelaar worden ingebracht, dat hij liever geen dan eene slechte oorspronkelijke tooneelliteratuur heeft?

Doch, zal men antwoorden, de goede stukken schudt men niet zoo op eenmaal uit de mouw. Zonder oefening wordt ook geen tooneelschrijver in zijn vak een meester. En te minder, wijl het maken van een goed tooneelstuk technisch zooveel moeilijkheden met zich brengt.

Die laatste opmerking raakt de kwestie, welke mij belang inboezemt, in haar hart.

De techniek — ziedaar het groote woord, waarmee men iederen tooneelschrijver den schrik op het lijf jaagt. »De kunst van den dramaturg bestaat uit eene bijzondere wijze van zien» — heet het verder. En men spreekt van beide dingen met zooveel nadruk, dat men velen in den waan brengt, alsof zij de *alpha* en de *omega* van de dramatische kunst vormen, het vak van dramatisch auteur op eene vingervlugheid en behendigheid neerkomt en men zonder kunstenaarsaanleg d. i. zonder een fijnontwikkeld, diep veerkrachtig gevoel, zonder hartstocht, zonder scherp waarne-

mingsvermogen, een kunstwerk kan maken, en de persoonlijkheid, de heerschappij over de taal, de verbeeldingskracht om het waargenomene te herscheppen tot beelden en tafereelen buiten ons, van geenerlei waarde of beteekenis voor den dramaturg waren. Men spreekt van *de* tooneeltechniek; maar wie uit de werken der dichters van alle eeuwen een handboek voor den technicus wilde samenstellen, zou alras tot de ontdekking komen, dat de techniek der verschillende volken, tijden en schrijvers heel wat verschilt. Wat hij in al die werken, van welken hij nu nog een diepen indruk ontvangt, zou kunnen aantreffen, bepaalt zich tot enkele weinige, zeer algemeene waarheden: hij zou ontdekken, dat die werken het minst verouderd zijn, wier schrijvers de karakters en (of) de gemoedsstemmingen der opgevoerde personages met het diepste inzicht in de menschelijke natuur en het meest intens gevoel hebben weten weer te geven; hij zou beseffen, dat ook eene zeer eenvoudige handeling boeien kan; dat de kunst van het effect allereerst neerkomt op eene dusdanige kenschetsing der hoofdpersonen, als noodig en in staat is om hen voor ons te doen leven, wijl we anders niet innig genoeg met hen kunnen meelevend; en ten tweede op het voorbereiden en aanbrengen van lotswisselingen voor die hoofdpersonen; hetzij door eigen toedoen, als gevolg van hun karakter en daardoor bepaalde daden; hetzij door de tusschenkomst van eene hoogere macht of van andere menschen. En dezelfde studie van de (beste) voortbrengselen der ware kunstenaars zou tevens de overtuiging schenken, dat zeer afwijkende methoden van dramatische samenstelling met evenveel voordeel kunnen gebruikt worden; en deze afwijkingen meestal worden bepaald door den aard van den kunstenaar, zijn afkomst en zijn omgeving, soms ook door het toeval: de gekozen stof. In het algemeen zou men daarbij kunnen vaststellen dat bij de Romanen de verwikkeling, de intrige; bij de Germanen de handeling, de meer epische voortschrijding der gebeurtenissen, inheemsch is.

Dit alles kan ik — begrijpelijkerwijze — hier alleen aanstippen. Hoofdzaak is, in verband met mijn onderwerp te doen uitkomen, dat er niet de minste aanleiding bestaat om ons op te dringen, dat de intrige de alleen zaligmakende samenstellingsmethode voor den dramaturg is. Dit is niet alleen dwaas, het is ook noodlottig; want het veroordeelt ons Nederlanders voor eeuwig tot brekebeenen in de dramatische kunst. En dat terwijl wij slechts onze oudere en zelfs onze nieuwere dramatische werken hebben te raadplegen, om ons te doordringen van de overtuiging, dat wij Nederlanders ons alleen behoeven vrij te maken van de naäping van vreemde modellen, om ons een eigen nationale, en wat meer zegt een moderne, een *ware* dramatische kunst te maken. Natuurlijk onder voorbehoud dat er in een bepaald oogenblik artistieke individuen in ons midden leven.

Of wat is de kracht van Breeroo, van Hooft (als vervaardiger van Warenar), van Coster, in onze dagen van v Maurik en Faassen, en in zekeren zin ook van Vondel geweest? Immers deze, dat zij hun personen en toestanden naar de werkelijkheid om hen heen (meer of min intens en artistiek, al naar hun gaven, doch dat is hier bijzaak) uitbeeldden en ons tafereeltjes uit eene bepaalde omgeving afschilderden, meestal humoristisch, soms satirisch. Deze voorliefde voor de plastic is zoo volkomen nationaal, dat telkens weer, zelfs onbewust, onze schrijvers er toe terugkeeren en daarbij telkens de meeste instemming van de onverfranschte burgerij winnen! Waar is de boeiende verwikkeling in van Maurik's *Janus Tulp*, die het tot een repertoire-stuk maakte; waar de intrige die Glanor's *Uitgaan* of Mulders *Kiesvereniging* steeds met zooveel genoegen deed zien; waar de fransche tooneeltechniek, waardoor de stukken van Faassen populair zijn geworden? Nog eens, ik herhaal, om niet misverstaan te worden, persoonlijk verlang ik een andere, een voornamer kunst, dan deze schrijvers bieden; doch waar het hier op aankomt, het is op de

vaststelling van het feit, dat de oorspronkelijke stukken, welke ten onzent succes verwierven, in het oog der fransche technici geheel mislukt zouden geschenen hebben; terwijl hun succes juist hieraan te danken was, dat zij eene langzaam voortschrijdende handeling deden zien, waarbij aan de schildering der personen, hun omgeving en hun levenswijze — overeenkomstig de werkelijkheid — eene aanmerkelijke ruimte was gelaten. De Nederlandsche tooneelschrijver, die eene eenvoudige, uit de karakters der personen voortvloeiende, logisch zich ontwikkelende, peripetische handeling zal weten voor te stellen in een bepaalde, juist en dus min of meer humoristisch waargenomen, omgeving — die daarbij niet opzettelijk moralist als Faassen en grooter, diepzinniger zielkundige dan Faassen zal zijn — hij zal volgens de methode van Faassen een nationaal kunstwerk scheppen, 't welk door heel ons volk toegejuicht en in het buitenland gewaardeerd zal kunnen worden.

Mijn, groote grief tegen *Familieleven* is dan ook niet geweest het ontbreken der intrige, maar wel de oppervlakkige waarneming en teekening van de meeste personen en toestanden. Niet de dramatische formule van den schrijver: afbeelding in verschillende tafereelen van de gevolgen eener bepaalde stoornis in 't menschelijk, sociale of huishoudelijk organisme — vond ik verwerpelijk; wat mij hinderde was het gemis aan artistiek vermogen om die tafereelen scherp en sprekend uit te beelden; een gemis, 't welk ten hoogste voor één derde aan gebrekkige techniek, voor twee derden aan de persoonlijkheid van den auteur te wijten viel. Want 't is buiten kijf: het vervaardigen van een goed dramatisch werk volgens deze formule vergt oneindig hooger gaven dan dat van een intrige-stuk. En als één der oorzaken van de bizondere gestrengheid der Nederlandsche critiek tegenover oorspronkelijke werken kunnen wij hier dus nog het feit aanwijzen, dat zelden een Hollandsch auteur zich zelf kan zijn, zonder te werken volgens onze nationale methode; en men om zichzelf te blijven en te behagen *iemand* moet wezen. Maar verkeerden de meesten onze auteurs niet in het geval van dien *iemand* des Leekedichters, die »niemand" bleek te zijn?

Of ik daarom aan technische vaardigheid niets hecht en niet geloof dat ook bij het toepassen van de door mij omschreven »nationale" formule bizondere eischen van effect zich doen gelden?

Ongetwijfeld.

Niet minder dan anders — neen meer nog, zou ik gelooven — zal een dergelijk drama eerst leven ontvangen op het tooneel en de schrijver pas na de opvoering kunnen beoordeelen, of zijn werk juist den indruk teweeg brengt, dien hij beoogde. Voor onze dramaturgen blijft — hoe dan ook — de moeilijkheid bestaan, dat hun werk staat of valt bij de eerste vertooning in het publiek en de gelegenheid om het daarna te wijzigen, hun slechts bij zeldzame uitzondering wordt geschonken.

Om dit kwaad te voorkomen, zouden wij een proeftheater behoeven, waar een stuk in beperkten kring éénmaal wordt opgevoerd, alvorens men het voor het publiek bracht. Dit ware een groot voordeel voor schrijvers en directies.

Zou het daarom inderdaad zulk een dwaas en onuitvoerbaar denkbeeld zijn, om na de instudeering van een oorspronkelijk stuk, het gezelschap voor een beperkt *public d'élite* een middagvoorstelling als generale repetitie er van te doen geven, waarnaar dan door schrijver en directie kan worden beoordeeld of men het stuk al dan niet ongewijzigd of wel in het geheel niet op het repertoire zal brengen? Elke avondvoorstelling voor eene leege of half leege zaal is voor eene directie immers eene belangrijke schadepost; en menig stuk, 't welk nu half of in 't geheel niet geslaagd is — wat tegenwoordig voor de recette op hetzelfde neerkomt — zou na doelmatige besnoeiing of wijziging zeker oneindig meer kans hebben gehad van het publiek te behagen.

't Ware mij aangenaam, zoo men de practische uitvoerbaarheid van dit denkbeeld wilde overwegen en bespreken. Mij dunkt, dat hier de wil den weg zou kunnen doen vinden. Maar ik ben geen man van de praktijk en weet alleen bij ervaring van buiten af, hoeveel bezwaren men in de tooneelwereld alzoo te berde kan brengen, wanneer men iets *niet* wil.

A, 18 Dec.

L. S.

Het tooneel in Amsterdam.

Indien niet de vorige week Marie Kolb met haar collega's ons de geestige en opgewekte blijspelen van Meilhac, *Décoré* en *La petite Marquise*, benevens Sardou's *Divorcés* ware komen spelen, de jongste veertien dagen zouden in onze hoofdstad alleen *Roger la Honte* onder diverse betiteling en in afwijkende bewerkingen ten tooneele hebben zien brengen.

't Moet zeker aan de armoede van ons huidig repertoire worden toegeschreven, dat op eenmaal onze directies zulk een verdwijner in het vertoonen van dit melodrama aan den dag hebben gelegd. Te Parijs had het stuk zijn succès vooral te danken gehad aan een hoofdtooneel, dat van de rechtszaal, waar de schrijvers een truc hebben gevonden, die zeker ingenieus is.

Ongelukkigerwijze moet men heel veel goeden wil hebben om de gerechtelijke dwaling, waarop zij berust, als mogelijk aan te nemen. De geschiedenis, zweemend naar die van *Een beroemd proces*, is vrij ingewikkeld. Een samenloop van omstandigheden legt de verdenking van gepleegden moord op den heer Roger Laroque, die daarbij intusschen het slachtoffer wordt van de wraak des waren moordenaars en zijner (Roger's) om zedelijkheids redenen ter zijde geschoven minnares, Julie de Noirville. Want haar echtgenoot, de advocaat Julien de Noirville, is Rogers vriend geworden, en hij is het dan ook die ondanks zijne zwakke gezondheid zich met Rogers verdediging zal belasten. De hoofdbewijzen tegen Roger liggen allereerst in het feit, dat zijn vrouw en zijn kind, die niets zeggen, dan: „ik heb niets gezien, ik heb niets gehoord,” en de kamenier, die wél spreekt, in de meening verkeeren, dat zij hem het huis van hun overbuurman, den vermoorde, hebben zien binnegaan en de daad volvoeren; ten tweede in de vondst van het den vermoorde ontstolen geld in de portefeuille van Roger. Het eerste laat zich voor de Noirville verklaren door de veronderstelling — trouwens de waarheid — dat een ander zich als Roger vermomd heeft; het tweede kan Roger zelf niet anders ophelderen dan door de verzekering, dit geld van een schuldenaar, wien hij het geleend had, terug te hebben ontvangen. Daar hij echter weigert den naam te noemen van den persoon, veronderstelt de Noirville, dat er eene vrouw in het spel is. En juist vóór zijn pleidooi weet de ware schuldige hem een brief in handen te spelen van *zijn* (de Noirville's) echtgenoot aan Roger. Die ontdekking brengt den verdediger geheel in de war; maar na een heftigen tweestrijd besluit hij toch zijn plicht te doen en der jury den naam der vrouw, van wie de beschuldigde het geld ontving, te noemen. Op het oogenblik waarop hij dit doen zal, krijgt hij echter een beroerte; het woord steekt hem in den keel en hij valt doodelijk getroffen neer!

Het scherm valt.

Er zou uit deze gegevens nog verder een in menig opzicht belangwekkend drama te ontwikkelen zijn geweest, wanneer de auteurs zich van den aanvang af er op toegelegd hadden het innerlijk zijn van Roger en zijne vroegere minnares te teekenen. Zij zoeken echter hun heil in huilerige kinderscènes, in episodische tafereelen, in hoofdzaak ten doel hebbend den waren moordenaar te vinden, en schilderen de verdere lotgevallen van den onschuldig veroor-

deelde met al de vrijmoedigheid, waarmee van oudsher schrijvers over de wisselvalligheden des levens beschikt hebben.

Een streven in de goede richting is merkbaar, waar zij aan het eind de twee vroegere overspeligen stellen tegenover hun kinderen. De dochter van Roger en de zoon van Juliette verlieven namelijk later in elkander, en dit geeft aanleiding tot het ophalen der vroegere gebeurtenissen in enkele tooneelen, welke grooter indruk zouden maken indien het geheel der handeling niet zoo verbrokkeld was en de schrijvers meer der waarheid hulde hadden be- wezen. Gelijk het stuk thans is — zelfs in de beste bewerking, die van den Heer v. Sprinckhuysen in het *Salon des Variétés* — kan het zelfs aan grover ontwikkelde naturen slechts eene verdeelde genieting schenken. En het pleit niet voor de gezondheid van het dramatisch leven in de hoofdstad, dat men eenige weken lang onze drie schouw- burgen niet kon bezoeken, zonder op een dergelijk werk onthaald te worden en het publiek te zien snikken, schrikken — en *niet* genieten.

De vraag, of de Ver. Het Nedl. Tooneel goed handelde door dit stuk te gaan vertoonen na de twee andere gezelschappen, zou ik geneigd zijn minder bepaald ontkennend te beantwoorden, wanneer de door haar gegeven vertooning uit het oogpunt van spel ten minste de beste ware geweest en als zoodanig eenig genot had kunnen schenken. Een paar malen per jaar schijnt de kas de opvoering van zulk een stuk nu eenmaal noodzakelijk te maken, en er zijn al erger dingen vertoond. Maar het treurige feit doet zich voor, dat de artisten van ons eerste gezelschap, in plaats van door hun spel eene dergelijke voorstelling te adelen, zelf er bij afdalen en velen hunner hun zwakheden en gebreken, welke men anders overwonnen kan achten, weer op eenmaal zoo sterk mogelijk aan den dag leggen. Den heer Morin (de Noirville) heb ik in geen jaren zoo leelijk hooren brauwen en zoo tooneelmatig spreken als in dit stuk; mevr. Frenkel vergeet al de moeite, welke zij zich heeft gegeven om haar uitspraak en manieren beschaafd en in den goeden toon te houden; en zij en haar broeder spreken, uit lusteloosheid, innig met »de kleis.” Geheel de voorstelling in den Stadsschouwburg steekt trouwens bij die der andere gezelschappen af door een gemis aan leven, opgewektheid en ijver. Alleen de heeren Schulze en Tournaire, die met mej. Lorjé het komische element vertegenwoordigen en de heer van Schoonhoven, die een klein rolletje op zich nam, zijn — althans in het eerste gedeelte — op dreef; ik beken den moed gemist te hebben om ten derden male het geheele stuk te zien en dus, toen tegen elf uur het 4e taf. eerst afgespeeld was, naar huis te zijn gegaan. Doch ik vermeen genoeg gezien te hebben, om den Raad van Beheer — die natuurlijk er niets van gezien heeft — te mogen wijzen op het gevaarlijke van 't geven van dusdanige lusteloze voorstellingen, die den artisten veel schaden en der Vereeniging bij het publiek geen goed doen.

Want ondanks het gebrekkige der tooneelinrichting heeft de voorstelling in het Salon des Variétés, welke ik bijwoonde, het publiek veel meer »gepakt” dan die in den Stadsschouwburg. Dat was hieraan te danken dat allen hun best deden en alle krachten inspannen, zoodat een levend geheel tot stand kwam. In het bijzonder noem ik den heer v. d. Heuvel, die van den advocaat de Noirville werkelijk een creatie maakte, en, hoewel, als de meeste jongeren, wat overdrijvend, ons met hem wist te doen medelijden. Maar ook de dames Holtrop — v. Gelder en de Boer, als mevr. de Noirville en mevr. Laroque verdienen genoemd te worden; de eerste was overtuigd in haar haat en nobel in heur later lijden (haar grime als oude vrouw was eene bepaalde verrassing). Voorts kan ik den heeren Barendse (Laroque) en Holtrop (den waren moordenaar) den lof toekennen van soberheid en toewijding, en roem nog den heer v. Sprinck-

huysen om het tintje phantasie, waarmee hij eene episodische figuur van 'n procureur »geënleeverd» heeft. Voor de kleinheid van het tooneeltje waren de heeren Bigot en Pilger (de twee krijgslieden) wat al te bewegelijk; zij spraken en zoenden te hard.

Bij de bewerking van den heer Boudier (Grand-Théâtre van Lier) — welke nogal onhandig bleek, door gemis aan voorbereiding de beste effecten bedierf en aan de kwaal van herhaling leed — trad de rol van *Laroque* het meest op den voorgrond. De heer Rooyaards — een der jongeren, oud-vakleerling der school, die na eenige maanden het gezelschap der Kon. Ver. weer verlaten had — heeft de gelegenheid niet laten voorbijgaan om eens in die rol te toonen wat hij kan. En het is mij aangenaam te mogen constateeren dat hij er zich een jongen man van werkelijke begaafdheid in getoond heeft »*qui sait brûler les planches*» en die, mits eene goede leiding het in hem brandend vuur binnen de goede grenzen wete te houden, werkelijk veel belooft. Hij grijpt nu nog wat druk naar zijn boord, naar tafels en stoelen; en zijn orgaan maakt sparing ervan tot een dringenden eisch. Als de Noirville (vader en zoon) kon de heer Malherbe me slechts matig voldoen; hij mist buiging in zijn stem en zijn spel blijft en laat koud. Vooral als de minnaar van Suzanne Laroque (mej. Roelofsen) toonde hij zich uiterst koel.

Ik heb er al op gewezen, dat er in dit stuk eene huile- rige kinderrol voorkomt, welke als traanverlater moet dienst doen. Bij twee gezelschappen (Nedl. Tooneel en Gebrs van Lier) is daarvoor eene leerlinge onzer school gerecru- teerd; in 't Salon des Variétés wordt zij door jongejuifrouw Hens gespeeld. Het doen optreden van leerlingen in der- gelijke »huilrolletjes», waarbij zij zeker zijn van succes, heeft onmiskenbare bezwaren in. Ik zal dan ook de verschillende »creaties» niet gaan beoordeelen. Maar hun of haar, die de verantwoordelijkheid der opvoeding van die jongejuif. Hens dragen moet ik waarschuwen, deze kleine — die blijkbaar goed van aanleeren is — te behoeden voor affectatie en onnatuur; ook haar uitspraak moet verzorgd worden. En acht men 't voor haar voldoende, dat zij alleen de school van de planken betrede? Dit is een kunstenaarskind, 't welk op onze school behoort.

Ik zou, al doende, bijkans mijne belofte vergeten, van nog nader te zullen terugkomen op de vertooring van »Fam- ilieleven»

.Deze was in het algemeen goed verzorgd, en enkele der bijrolletjes werden niet het minst goed gespeeld. Zoo noem ik aanstonds mevr. Stoetz als de baker en den Hr. Wens- ma als den commissaris van politie, terwijl de heer van Biene eene eervolle vermelding voor het type van bode aan het ministerie verdient. Als Emile had de heer Schulze de eer van den avond; de vage rol van den minister was bij den heer v. Schoonhoven in zeer goede handen. Zijn spel in de laatste akte bewees opnieuw, welk een uitstekenden *père noble* de Ver. in dezen acteur heeft. Mevr. de Vries had, als de lijdende ministersvrouw, te kampen met de tegenstelling tusschen haar figuur en dat der voor te stellen persoonlijkheid, en onder die omstan- digheden ware het onbillijk haar tekortkomingen te ver- wijten, waaraan zij geen schuld had. Toch moet ik in haar eigen belang blijven herhalen, dat zij zich in acht te nemen heeft voor alle overdrijving, vooral in het uitdeelen van liefkoozingen!

Bij de heeren Gebrs, van Lier is deze week onder den titel: »De Hugenooten», Lindner's *Die Bluthochzeit* ten tooneele gebracht. Tot mijn leedwezen heeft mij nog de gelegenheid ontbroken om de voorstelling te gaan bewonen, zoodat ik de bespreking er van tot een volgend nummer moet uitstellen! Er wordt in onze stad, zooveel uitgevoerd, dat men avonden te kort komt!

Uit de Maasstad.

Wie met Daudet's meesterwerk dweept, het gelezen, her- lezen en nog eens gelezen heeft en zich verlustigd aan de prachtige taal, de kernachtige karakterteekening, aan dat gezond pessimisme; wie hoopte dit alles in het tooneelspel *Numa Roumestan* terug te vinden, zal teleurgesteld zijn, ja zich ergeren aan de wijze waarop deze roman is verknoeid. Wie echter den roman niet kent en het stuk zelfstandig beoordeelt, zal het belangwekkend vinden, maar omzet met veel onnoodige franje, bijwerk, waarvan de strekking hem ontgaat.

Wij wenschen in het midden te laten wiens standpunt het juiste is en willen alleen constateeren, dat uit den ro- man een veel beter tooneelstuk had kunnen getrokken worden, waarbij beide partijen toch zouden gewonnen hebben. Het stuk geeft te veel en te weinig; te veel, waar bijna alle personen uit den roman ten tooneele worden gevoerd, de meesten om er als schimmen slechts korten tijd rond te dwalen; te weinig, omdat wij toch mogen eischen dat de hoofdfiguur ons nauwkeurig worde geteekend. En dat geschiedt niet; wij zien den ontrouwen echtgenoot, den vlinder; maar niet voldoende den gevierden redenaar, den minister, den man met een hart van goud, *pauvre faiseur de dupes involontaire*, die zijn grootste fout kent: *quand je ne parle pas je ne pense pas*, zonder zich echter aan den invloed van het Zuiden te kunnen onttrekken: *Terrible Midi! Pas moyen de lui échapper!* Door de gebrek- kige behandeling is het stuk een echtbreuk-drama geworden met een flauwen nasmaak van den schoonen roman. De gebeurtenissen zijn verdraaid en dikwijls zonderling gerang- schikt, de taal is alledaagsch en de vertaling middelmatig; kortom het verwonderde ons — al deed het ons genoegen voor de Directie — dat het stuk *pakte*.

Als het echtpaar Roumestan verdienen de Heer Willem van Zuylen en Mej. Vink grooten lof. Eerstgenoemde heeft gewoekerd met de zwakke middelen die de tekst hem bood om ons den zuidling (het woord is van Floe- stan!) voor te stellen; de laatste vond haar rol veeljuister afgebakend als de fiere, kalmere dochter van Noord-Frank- rijk, en speelde die met zulk een virtuositeit dat wij de Rosalie tot haar beste scheppingen rekenen. In de hoofd- scènes streden beiden om den eerepalm; wij zouden aarzelen wanneer men ons vroeg wie hem het mees ver- diende. Het publiek dacht evenzoo en lauwerde beiden.

Mej. Beukers (Hortense) stelde ons in het eerste bedrijf te leur; was dat de jeugdige dweepster, verblind door het licht, verrukt over het vreemde schouwspel, de luidruchtige omgeving, verliefd op den schilderachtigen Valmajour? In het laatste bedrijf nam zij revanche en gaf veel goeds.

De dames Tartaud (Alice) en Coelingh (Audiberte) typeerden haar kleine partijen uitmuntend; jammer dat de zuster van Valmajour zoo weinig te doen had.

Tante Portal werd door Mevr. Faassen voorgesteld en helaas! niet met de soberheid welke wij in ons vorig opstel mochten prijzen. Hadden wij toen met een uitzondering te doen die den regel bewijst? Gespeeld door Mevr. Beersmans zou *cette excellente personne, passionnée, géné- reuse, avec ce besoin de plaire, de se donner, de se mettre en quatre* den langdradigen tooneelen in het eerste en het laatste bedrijf niet weinig kleur hebben bijgezet; thans werden deze er nog langdradiger en hinderlijk door.

Het salon in het derde bedrijf muntte uit door goeden smaak; het was een meesterstukje van den Heer Le Gras. De plaatsing der meubelen in het slottafreel vonden wij niet zeer fraai, vooral die wieg als *pièce de milieu* stond vreemd. En mogen wij den tooneelmeester nog eens toeroepen: Deuren dicht!

Naschrift. *Het Geheim van Mevrouw Richon*, is de titel van het tooneelspel des Heeren Horn, waarvan wij zooeven de

première bijwoonden. Het geheim, in casu de intrige, verklappen willen wij niet; trouwens wanneer men weet dat de hoofdrollen in handen zijn van Mevr. Beersmans en den Heer D. Haspels, zal elk getrouw schouwburg-bezoeker daar niet naar vragen, evenmin als een geboren Rotterdammer naar den weg naar Kralingen. Want de Heer Horn heeft op het oude thema voortgewerkt, en opricht gesproken, met weinig succès. Hij vergat dat men het alleen weer genietbaar kan maken door onverwachte wendingen of oorspronkelijke denkbeelden en daaraan is zijn arbeid arm. Zelfs begaat hij de fout alle tooneelen vooruit te laten aankondigen, althans te laten raden, zoodat de spanning gering is. Had hij — om een voorbeeld te noemen — den Baron in het eerste bedrijf zijn bezoek aan Mevr. Richon niet laten annoncereen, diens optreden in het tweede zou veel treffender zijn geweest; nu wachtte men er op. Het tweede en derde bedrijf bevatten evenwel verschillende flink geschreven tooneelen; het eerste is bijna overbodig en het laatste allertreurigst; wij begrijpen niet dat de Heer Horn geen beter slot wist te vinden. De grootste verdienste achten wij de taal, die, hoewel vrij laag bij den weg, zeer vloeiend is; ook de effecten zijn dikwijls juist gekozen, waardoor het stuk aan opvoerbaarheid wint.

Over de vertooning kan de schrijver tevreden zijn; tot schitteren geeft zijn stuk geen aanleiding; de personen spelen meer een intrige dan dat zij afgewerkte karakters te aanschouwen geven, maar elk deed zijn best met name Mevr. Beersmans (Mevr. Richon), Mej. Vink (Anna) en de Heer D. Haspels (Baron van der Wille); de buitelingen van eerstgenoemde in het tweede bedrijf vonden wij wel wat overdreven. De Alexander van den Heer Tartaud beviel ons niet; die rol moet krachtiger, met meer vuur gespeeld worden. Als oppasser had de Heer van der Lugt zich een typischen kop gemaakt; waarom echter had de Heer Le Gras zich zoo zonderling gegrimmeerd? Zijn rol is toch zoo komisch niet.

Het applaus was vrij algemeen en zou het ook geweest zijn zonder de luidruchtige medewerking van enkele personen op hooger gelegen rangen, die klaptten alsof zij er voor betaald werden. De *claque* wordt hier toch niet ingevoerd? In ieder geval is dat onnoodig; vooral bij de opvoering van een nationaal produkt zal men elk tooneelvriend bereid vinden het goede toe te juichen, al behoudt hij zich ook het recht voor het minder goede te laken.

Rotterdam 18 December '88 JEAN VALJEAN.

UIT DEN HAAG.

Het oorspronkelijke tooneelspel *Familieeven* heeft de aandacht getrokken en er is verschillend over geoordeeld.

Misschien kan het daarom goed zijn niet te zwijgen, wanneer men er gaarne ook zijne meening over zeggen wil.

In Den Haag werd het stuk gespeeld op den 14den December.

De Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» bood de voorstelling den leden van de Haagsche afdeling van het Tooneelverbond aan. Over het algemeen was de totaalindruk bevredigend.

De drie laatste bedrijven werden geroemd; men betreurde het dat de beide eerste bedrijven mat waren.

De toestand, dien de schrijver heeft willen weergeven, is, dunkt mij, goed gevoeld en goed verklaard. Maar de lijdende persoon, Louise, de vrouw van den Minister, boezemt niet terstond de belangstelling in, die zij zou moeten opwekken. De aanschouwer is niet voorbereid. Louise zelf moet hem op de hoogte brengen door gesprekken met haar dochter Anna en met haar broeder Karel, en dit sleept. Men haakt er naar dat die gesprekken afgebroken mochten worden, men zou liefst Emile, (des

noods) zelfs de baker, willen zien verschijnen. . . . Maar er komt niemand.

Ik heb mij afgevraagd of het niet beter zou geweest zijn, indien het stuk begonnen ware met het *derde* bedrijf: dan zouden de toeschouwers terstond op de hoogte gekomen zijn en dit niet door langdradige gesprekken, maar door afwisselende tooneelen.

Kon dit niet, dan zou een te zamensmelting van de twee eerste bedrijven tot één bedrijf wenschelijk zijn geweest.

De rol van George van Waldekerke, den braven officier, blijft ongelukkig in de lucht hangen, daar is geen eind aan, die rol is mislukt.

Het gaan van Anna van Oudenaerde naar het café-concert om haar broeder Emile te zoeken, is afgekeurd, maar wordt, dunkt mij, voldoende gerechtvaardigd door haar angst over haar moeder en het verlangen om die moeder, zoo mogelijk, rust te geven. Dat van Oudenaerde aan het slot zijn moederlooze kinderen in de armen sluit, waarop ook aanmerking gemaakt is, kwam mij hoogst natuurlijk voor.

Het spreekt van zelf dat de vertooning in Den Haag dit vóór had op de eerste in Amsterdam, dat de artisten beter thuis waren in hun rollen en er gelegenheid was geweest van die hier en daar wat te besnoeien.

Ik vind het jammer dat de critiek haar eindooreel reeds uitspreken wil of moet bij de eerste voorstelling van een stuk. Eene voorloopige beoordeeling ware dan zeker gewenscht; maar voor het wijzen van een beslissend vonnis acht ik het dan nog te vroeg.

Den Haag,
15 December 1888.

ARNOLD ISING.

Het Tooneel te Parijs.

Zullen wij nog van »Jalousie» spreken, het laatste stuk van Auguste Vacquerie, waarvan de opvoering in den Gymnase-schouwburg plaats had? Het heeft als de rozen, waarvan Malherbe spreekt, niet langer dan »l'espace d'un matin» geleefd. De schrijver, teleurgesteld en ontstemd door het twijfelachtig onthaal, dat aan zijn stuk te beurt is gevallen, heeft den directeur van gezegden schouwburg verzocht de opvoeringen te staken en zoo is het geschied.

De billijkheid gebiedt te erkennen, dat het ongelijk niet geheel en al aan de zijde van het publiek is. Niet alleen, dat de verwerking der stof en de verklaring der toestanden door den schrijver in practijk gebracht, een fraaier kunstwerk hadden kunnen compromitteren, ook tegen de grondgedachte van het drama zijn bedenkingen in te brengen. . .

Een man, die uit spijt en naijver voor een platonische liefde, welke, naar hij ontdekt, bestaat tusschen zijn vrouw en een vriend harer jeugd, niets beter weet te doen dan dien derde in den waan te brengen, als onderhield zij een minder onschuldige betrekking met . . . een vierde, — zulk een Othello met de inborst van een Jago heeft niet alleen reeds bij voorbaat onze sympathie verbeurd, maar boezemt ons slechts een zeer matige belangstelling in. En welk een intiem drama had het kunnen zijn, zoo de schrijver er in geslaagd was ons iets te laten medevoelen en medelijden van de smart over een geestelijk ontbonden huwelijk, over een eenzamen levensavond!

Het Théâtre Libre gaf weder een voorstelling, die, zoo niet de bewondering, dan toch de belangstelling van alle tooneelvrienden heeft gaande gemaakt.

»La Chance de Françoise,» een blijspel in één bedrijf van Georges de Porto Riche, is de geschiedenis van een echtpaar, unus ex multis. Hij, goedhartig, welmeenend, maar lichtzinnig, en bedield met een bedenkelijk ruim geweten op het stuk der huwelijksrouw. En zij, glimlachend en welgemoed, vaak met den dood in het hart, wetende, dat

verwijtingen en klachten den man, dien zij lief heeft, slechts te meer van haar zullen vervreemden. Maar de liefde verwint het al. Dit blijkt ook hier. Ontgoocheld en verzadigd van zijn al te gemakkelijke veroveringen en in het besef, dat hij een kostelijken schat verwaarloosd heeft, keert de zwerver eindelijk in de veilige haven der huiselijkheid terug.

»La Mort du Duc d'Enghien» van Léon Hennique heeft men terecht een proces-verbaal »en action» genoemd. Deze drie tafereelen, uit de laatste levensdagen van den hertog van Enghien, zonder samenhang of verwickeling, ook zonder karakterteekening, konden naar veler oordeel op den naam dramatische schepping geen aanspraak maken. Tegenover deze gebreken staan evenwel onbetwistbare schoonheden. Het slot van het tooneel van den krijgsraad, als de ongelukkige hertog ter executie wordt weggeleid en de stilte slechts wordt verbroken door het half-mêewarig: »Rappelez tout votre courage, monsieur!» van den officier der wacht, maakte een diepen indruk.

Voor Albin Valabrègue in 1888 een gezegend en vruchtbaar jaar geweest, want voor »La Sécurité des Familles», onlangs in den Vaudeville-schouwburg opgevoerd, schijnt een even groot succes weggelegd als voor »Les Surprises du Divorce», in het begin van dit jaar door hem in samenwerking met Alexandre Bisson geschreven.

Chambodard en Dazerolles verheugen zich beiden in het bezit eener gade, die aanmerkelijk jonger is dan zij-zelfen, maar terwijl gene zich volkomen verlaat op de trouw der zijne, laat deze zijne vrouw bespieden en nagaan door den zaakwaarnemer Rondinot. De arme heeft er niet aan gedacht, dat mevrouw Dazerolles en haar minnaar, de stoutmoedige Laverdière, slechts een weinig meer behoeften te betalen dan hij, om de contrôle onschadelijk te maken.

Het tweede bedrijf speelt ten kantore van Rondinot. Het is een af- en aanloopen van al de helden en heldinnen van het stuk, vergissingen en misverstanden, zonder einde uit elkander voortvloeiende, totdat ten laatste Chambodard, schoon geheel ten onrechte, tot de overtuiging komt dat zijn vrouw hem bedriegt. Rondinot, die op alles raad weet, brengt hem aan het verstand, dat een scheiding thans onvermijdelijk is en belast zich met de uitvoering.

De restaurant Sulestan te Courbesire is een succursale van het huis Rondinot: daar laten echtgenooten, die scheiden willen, zich en flagrant délit betrappen. Voor een zekere som (er zijn drie klassen) levert Rondinot de geheele mise-en-scène: cabinet particulier, het souper met inbegrip van champagne en de of den medeplichtige. Wij zien den braven Chambodard, gezeten aan zijn feestmaal met zijne complice ad hoc en het is hem te moede als een samenzweerder, wien op het laatste oogenblik de vrees bekruipt.

Maar wij, publiek, zijn gerust: wij weten, dat te rechter uur het licht zal komen in de duisternis. En onze verwachting wordt niet beschaamd. Zonneklaar blijkt de onschuld van mevrouw Chambodard en wat mevrouw Dazerolles aangaat, haar man zal nimmer vermoeden, dat er een tijd geweest is

UIT DUITSCHLAND.

Amice! — Ge hebt volkomen gelijk, wanneer ge mij m'n langdurig stilzwijgen verwijt. Doch behalve de bijzondere oorzaak daarvan, welke U bekend is, kan ik nog tot mijne verontschuldiging aanvoeren, dat hier in den jongsten tijd toch eigenlijk al heel weinig geschied is, wat de moeite der vermelding loonde.

Voor heden wil ik alleen uwe aandacht vestigen op eene aanstaande gebeurtenis, welke zonder van algemeen belang

te zijn, diegenen uwer lezers, welke ten vorigen jare het Vondelfeest te Keulen bijwoonden, ongetwijfeld interesseeren zal. En wel, het vertrek van den regisseur den heer E. Lewinger aldaar, aan wiens bekwaamheden en ijver het tooneel te Keulen zooveel te danken heeft gehad.

Ongetwijfeld heeft de Jeftha-vertooning ten vorigen jare zijn goeden naam bij u gevestigd; maar ook in dit seizoen heeft hij zich reeds verdienstelijk gemaakt door het bezorgen van een aantal klassieke en moderne uitvoeringen, als van *König Oedipus*, *Oedipus in Kolonos*, *de Antigone*, *de Wallenstein-trilogie*, en, in aansluiting bij de welgeslaagde vertooning van Ibsen's *Nora* ten vorigen jare, van »*Die Stützen der Gesellschaft*». En deze werkzaamheid verdient te meer waardeering omdat de arbeid van het tooneelgezelschap te Keulen door de snelle afwisseling van repertoire — nog veel sneller dan ten uwent — zeer inspannend is.

Van *Die Stützen der Gesellschaft* gesproken — dit stuk, waarvan door velen beweerd is dat het [N.B.!] te weinig boeiende handeling bevat om een publiek te voldoen, heeft kortelings te Breslau zulk een diepen indruk gemaakt, dat het 4 avonden achtereen voor een totaal uitverkocht huis kon worden opgevoerd. En dat is voor een stad als Breslau heel wat. Te Hamburg heeft *Rosmersholm* van dienzelfden auteur, niet minder diepen indruk gemaakt. Zoo langzamerhand veroverd zich Ibsen op ons tooneel de hem toe-komende plaats.

Onder den titel »Schicksal» heeft de bekende schrijver Karl Bleibtreu bij Wilhelm Friedrich te Leipzig een drama doen verschijnen, waarvan Napoleon I. de mensch, de hoofdpersoon is. De drie eerste akten toonen de ontwikkeling van zijn karakter en voeren ons tot het oogenblik, waarop hij met zijn leger naar Italië trekt, vervuld van de gedachte aan Josephine. Dan neemt de schrijver een grooten sprong en toont ons zijn held op het toppunt van macht, wanneer hij van Josephine gaat scheiden. Zijn grootheidswaan brengt hem ten slotte ten val. De schrijver, die tot nu toe weinig vasten voet op ons tooneel heeft kunnen krijgen [men leze zijn bittere uitlatingen in z'n jongste brochure: *Der Kampf um 's Dasein in der Litteratur*] hoopt ditmaal gelukkiger te zijn. MAZ VON BR.

Boekaankondiging.

Onlangs verscheen bij den uitgever J. L. Beyers te Utrecht, een oorspronkelijk blijspel in drie bedrijven getiteld: »De Promotie». Het stuk is van de hand van den in Utrecht welbekenden student-auteur-acteur H. P. L. C. de Kruyff Jr. en met een inleidend schrijven van den Heer Rosier Faassen voorzien.

De Heer Faassen wil ter aanbeveling volstaan met de mededeeling, dat, hoewel hij doorgaans hem door jonge schrijvers ter kennismaking gezonden stukken moet terzijde leggen omdat ze hem voor de opvoering geheel ongeschikt blijken, hij het stuk van de Kruyff met genoegen heeft doorgelezen.

»Ce n'est pas jurer gros» zal men allicht bij een dergelijke aanprijzing zeggen, vooral wanneer men niet onbekend is met de omstandigheid dat het gezelschap, waarvan de heer Faassen een der steunpilaren is, toch ook menigmaal — men denke slechts aan *De Beroemde Vrouw* en *Napoleon*, twee stukken die wij in dit speelseizoen zagen opvoeren — stukken in studie heeft genomen, waar de publieke opinie al bijster weinig mée ingenomen was. »De Promotie» is echter, aler zij der pers werd toevertrouwd, door het Utrechtsch Studententooneelgezelschap en, mag men de studentenbladen gelooven, met zeer veel succes opgevoerd, en deze omstandigheid gevoegd bij het oordeel van een deskundig man deden mij den pen opvatten om den lezers van

»Het Tooneel” met een enkel woord de kennismaking er mede aan te raden.

Een groote verdienste er van is dat het werk oorspronkelijk is, de intrige is geestig gedacht. De belangrijke gevolgen van een artillerie-promotie voor een huwbaar, jong meisje, en die voor een officier-2e kamerlid, leveren den schrijver de stof voor menige aardige zet. Het contrast treedt voornamelijk op den voorgrond, wanneer het blijkt, dat de voor het Tweede-Kamerlid noodig geworden herkiezing, door de andere partij tegen elken prijs moet worden afgeweerd. Om nu een half simplen sul als deus ex machina te gebruiken is misschien een al te gewaagde oplossing van de kwestie, de levendigheid van het geheel lijdt er voorzeker niet onder.

De personen, die in het stukje voorkomen, zijn voor het meerendeel typen; zij geven den acteur gelegenheid zonder over den steen der charge te vallen, te laten blijken of hij zijn kunst meester is of niet. Aan de rol van den meergemelden sukkel Jakob, had meer zorg kunnen worden besteed. Het karakter er van in het eerste bedrijf strookte niet met dat van het derde.

De brutaliteit van de dienstboden van onzen tegenwoordigen tijd, is een stokpaardje dat ook door den heer de Kruyff nog een poosje wordt bereden, en niet onverdienstelijk; wij hadden echter liever gezien dat hij het beestje wat moer had aangezet en deze tooneeltjes wat bekort.

Summa summarum, kunnen we de lezing van »De Promotie” den liefhebbers van een opgewekt tooneelstukje volkomen aanbevelen. De opvoering er van zien wij met ongeduld te gemoet. Vergissen wij ons niet, dan zal deze eersteling door het Nederlandsch publiek met ingenomenheid worden begroet.

Leiden, Dec. '88.

P.

SNIPPERS.

Tooneelleven. Te Amsterdam heeft zich een vereeniging gevormd, die blijkens haar statuten zich ten doel stelt: »den bloei te bevorderen van de dramatische kunst in Nederland.” Zij tracht haar doel te bereiken in de eerste plaats: »door het mogelijk maken, voorbereiden en regelen van de vertooning van dramatische werken, die niet of slechts bij uitzondering door de bestaande tooneelgezelschappen worden ten tooneele gebracht.”

Het voorloopig bestuur bestaat uit de heeren D. H. Joosten, voorzitter; W. A. van der Mandere, penningmeester, en M. B. Mendes da Costa, secretaris.

Deze Ver. — door persoonlijke banden aan ons Verbond verknocht — dankt haar ontstaan aan de vaak herhaalde klachten onzer tooneeldirecties, dat zij hun répertoire wel met een beter soort van werken zouden willen verrijken, maar de onverschilligheid van het publiek dit tot eene te gewaagde onderneming maakt.

Het doel der Ver. is nu juist, door het organiseeren van enkele »Muster-Vorstellungen” per jaar, het publiek en vooral die zekere klasse onzer burgerij, welke zich tot nu toe van onze Hollandsche schouwburgen vreemd hield, uit deze onverschilligheid op te wekken en het te gewinnen de goede voorstellingen, door onze bestaande gezelschappen gegeven, ook te gaan bijwonen.

Of deze Ver. haar doel bereiken zal, zal voor een goed deel afhangen van de houding door onze directies en artisten tegenover haar aan te nemen. Begroeten zij haar — gelijk zij komt — als een bondgenoot, als eene *welkome* bondgenoot in den gemeenschappelijken strijd, dan zullen zij haar de uitvoering harer plannen vergemakkelijken en de vruchten zullen zeker niet uitbliven. Weigeren zij echter, om wat reden ook, de toegestoken hand, dan zullen zij zeker het recht verbeurd hebben later over gemis aan tegemoetkoming van de zijde der tooneelvrienden te klagen.

De tijd is gunstig om iets tot stand te brengen in den geest der Vereeniging; wij hopen dat die tijd niet verloren zal gaan.

Mits goed aangepakt. Het besef, dat de jongeren geholpen moeten worden om vooruit te komen, en zij vooral zich zelven dienen te helpen, wordt gelukkig levendiger. En met de meeste instemming is dan ook door ons de mededeeling ontvangen dat de jongere leden van de Kon. Ver. Het Nedl. Tooneel (de Heeren Schwab, R. v. d. Hilst, Jos. v. Biene, A. C. Smits, A. van Zuylen en George C. Verenet met eenige dames,) van den Raad van Beheer de vergunning hebben gevraagd en verkregen tot het geven van eenige matinées, ter eigen, verdere oefening.

Nadere bijzonderheden zijn ons nog onbekend: noch de plaats waar, noch het répertoire waarin, noch de wijze waarop, schijnen op dit oogenblik vastgesteld. Wat voor het welslagen dezer oefeningen intusschen van het grootst belang zal worden, is de leiding, welke de uitvoerenden zich zullen weten te verzekeren. Moet het een onder-onsje worden, waarbij iedereen evenveel te zeggen heeft, dan zal het nut gering en de schade, door prikkeling der ijdelheid, vrij groot zijn. Slechts wanneer deze jongere artisten den moed zullen hebben een vertrouwd, artistiek en litterarisch ontwikkeld, krachtig leider tot alleenheerscher over hun troepje te kiezen, zal hun streven naar zelfontwikkeling met succes bekroond kunnen worden.

Maar in afwachting van die ons nog ontbrekende inlichtingen voldoen wij gaarne aan het ons toegekomen verzoek: »door openbaring van het plan alvast de belangstelling er voor gaande te maken.”

Briefwisseling.

De heer Frans Netscher te 's-Gravenhage heeft ons medegedeeld, dat hij door drukke werkzaamheden op dit oogenblik buiten staat is, onze opmerkingen en vragen te beantwoorden; doch dit spoedig hoopt te doen.

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur!

Het stuk »Familieeven” is gevallen. Vier opvoeringen heeft het niet beleefd. Het allerminst past hier een verwijt aan de Directie van »het Nederlandsch Tooneel.” Zij heeft al het mogelijke gedaan om het stuk succes te verschaffen!

Maar is het nu te veel gevegd, als men haar vraagt, dezelfde moeite, die zij zich zonder zekerheid van succes voor den eersteling van een beginner getroost heeft, ook te willen besteden aan het werk van een man, die buiten ons land als dramaturg met groote bewondering wordt genoemd.

Is de Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel” het niet aan haren naam verplicht om Henrik Ibsen bij het Nederlandsch publiek in te leiden?

Naar mijn bescheiden meening kon met Nora [met mevrouw Rössing in de titelrol] het best een begin gemaakt worden.

D.

[De opmerking van den geachten inzender beamen wij even gaarne als wij haar een plaatsje gunnen. Ook zijn wij het met hem eens dat *Nora* voorshands de meeste kans op succes biedt. Ook *Steunpilaren der Maatschappij*, *Een vijand des volks* en zelfs *Spoken* konden worden gewaagd, alleen *Rosmersholm* en *De wilde eend* zou ik voorloopig niet durven aanbevelen, omdat men, om deze stukken wel te begrijpen, te zeer met 's dichters andere werken, zijn levensbeschouwing en gemoedsstemming vertrouwd zou moeten zijn. De aangrijpende taal, welke zij spreken, wordt niet aanstonds en door den ongevormden toeschouwer verstaan. Het kan zijn nut hebben dit bij deze gelegenheid te doen uitkomen; opdat niet door een verkeerd genomen prof de zaak van Ibsen bij ons publiek voor lang bedorven worde.

Red.]

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Nieuwe uitgaven van A. RÖSSING te AMSTERDAM.

Tolstoi Scheurkalender 1889.

Bewerkt door F. VAN BURCHVLIET.

Prijs f 0.90.

ELISE FREMERY KALFFS SCHEURKALENDER 1889

IN VIER TALEN.

PRIJS f 0.90.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG

f 1.40. Geb. f 2.25.

Het is reeds lang geleden dat deze auteur door zijn drama »Chandosse» van zich deed spreken, veel tegenkating vond, maar ook groote verwachtingen opwekte. Thans is De Chateaux leeraar te Hoes; behalve nu en dan een artikel in »De Lantaarn», deed hij weinig van zich hooren. Zijn »Indrukken» zijn praatjes over alles en nog wat, over maatschappelijke toestanden, kunst enz. Men vindt hier ook de in »De Lantaarn» het eerst verschenen boutade over de muziek en de artikelen tegen het naturalisme. We lazen het nieuwe in het bundeltje en herlazen het oude daarin met groot genoegen. Er is daarin veel dat door vorm en inhoud aan den Multatuli van de »Ideeën» doet denken, maar aan een meer bezadigden, niet bitter gestemden Multatuli. In elk geval zijn deze »Indrukken» producten van een zeer begaafd brein, van een meer dan alledaagsch talent. HET VADERLAND, 28 Nov. '88.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON

G O D S E T.

Roman uit het Noorsch door UNA.

2 dln. f 5--

Een gezonde lucht ademt u uit dit boek tegen ... alles is geschetst op bewonderenswaardig getrouwe natuurlijke wijze, met rijken, fijnen humor. Voor het eerst treedt Björnsson met een roman op, maar niemand zal tegenspreken, dat dit werk een nieuw en schitterend getuigenis aflegt van het groote, algemeen erkende dichterlijke talent van den schrijver; van de kracht en volheid zijner scheppende phantasie van eene in onze prozaïsche dagen hoogst zeldzame dichterlijke bezieling en bovenal van zijn onvergelyklijk talent van vertellen.

LANTAARN 1888, No. 15.

AVONTUREN TER ZEE,

VERTELD DOOR

REINHOLD WERNER,

gepensionneerd Schout bij nacht en Opperbevelhebber der Oostzeevloot.

Met vier platen.

f 1.40. Geb. f 1.90.

Wij houden ons verzekerd, dat dit boekske zeer in den smaak zal vallen, niet alleen van de jeugd, maar van allen, die van het zeeleven houden. Het is frisch en vleidend geschreven. VADERLAND, 6 Dec. '88.

Alom verkrijgbaar

De Bruiloft van Kloris en Roosje

MET EEN INLEIDING VAN

J. H. Rössing.

In geïll. omslag naar een tekening van

C. TROOST,

Prijs 20 cent.

Dramatische Schetsen.

JOOST VAN DEN VONDEL, Gysbreght van Aemstel f 0.10
JOOST VAN DEN VONDEL, Joseph in Dothan. f 0.10
W. SHAKESPEARE, Een Winteravond sprookje. f 0.10
W. SHAKESPEARE, Macbeth volgens de tooneelbewerking van Dr. BURGERSDIJK f 0.10
W. SHAKESPEARE, De koopman van Venetië, volgens de Tooneelbewerking v. Dr. BURGERSDIJK. f 0.10
D. MAALDRINK, Jan Masseur. f 0.10

Zooeven verschenen:

MAX. KRETZER

De Twee Compagnons.

Sociale roman

vert: van

W. P. KOPS.

f 2.50.

F. M. DOSTOJEWSKY

DE ONDERAARDSCHHE GEEST

Russische roman.

Vert: van

F. VAN BURCHVLIET.

f 2.75.

F. M. DOSTOJEWSKY

DE KERSTBOOM.

Met plaat.

f 0.12⁵.

VICTOR REIJDBERG

De avonturen van kleinen Vigg.

Een Kerstvertelling met plaat.

f 0.30.

Uitgaven van A. Rössing, Amsterdam.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Kössing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonneementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 8.

5 JANUARI 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

L. S. Ibsen's jongste werk. — S. J. BOUBERG WILSON, Een oudejaars-avond-praatje. — Het Tooneel in de Hoofdstad. — Uit de Maasstad. — Nieuwe Uitgaven — Briefwisseling.

Ibsen's jongste werk.

Als een spookgestalte die in den droom voor onze verbeelding opdoemt, reuzig zich vergrootend, breed zich uitbreidend, met loodzware treden voort zich bewegend over ons lichaam, zoodat onze borstkas zich vernauwt onder haar druk, onze adem stukt in de dichtgeknepen longen en we hijgend liggen te kreunen en te worstelen om vrij te komen en ons op te heffen; maar het visioen laat niet los van zijn doffen druk, het nijpt ons de keel al dichter en dichter, en moeilijk rochelend wagen we met al de inspanning onzer krachten nog één poging om weg te duwen dat zwaarzwogend gewicht en los te wringen die stroeve hand — tot eindelijk, met één ruk, daar zijn we vrij; en we halen adem, diep, zwaar, en we gevoelen den dikgeworden bloedstroom weer vloeien door onze aderen en we vangen, gelukkig, aan weer te leven en leggen ons weer neder, vermoeid van den gevoerden strijd, maar toch ook met een diepschokkende, zwaardreunende, ontzettend-heerlijke natrilling van die machtige emotie, die zoo heerlijk was in haar ontzetting, wijl ze ons anders deed gevoelen dan we het doen in het gewone, alledaagsche, triptrappel leven . . .

Als zulk een visioen zijn ze over mij gekomen, bijkans al de werken van den eenigen Noorschen reus, — en zoo heeft mij ook overweldigd bij de eerste en tweede lezing, zijn nieuwste drama »De Vrouw der Zee.»

Ik heb haar voor me zien opleven in haar bevende werkelijkheid, dat kind van de zee; en ik heb om haar heen het machtig bruisen en donderend loeien van die zee ge-

hoord en gezien de beukende golfslag neerploffen als een reuzige poot van het ontembaar waterdier, gezien en gehoord het vrijmachtig zich verheffen en ongebonden zich voortbewegen van al die rollende, jagende golven. En ze is over mij gekomen die zee, met haar ontzettende grootscheid, haar onbegrensde ruimte, haar alverslindende macht, in een goor bruin-grauw-groene kleur, vlekkerig en streperig, zonder lichttint, één groote wolkenschaduw, die het schuim der golfkoppen verfde tot een valig grijs; zóóals ik haar gezien heb in dagen van onweer en storm, dreigend met onheil en toch verlokkelijk in haar woeste onmeetbaarheid, die alle kleinigheid vernietigen, alle kleinzieligheid verdrinken moest.

Want dat is de zee, die er heerscheres is in Ibsen's drama, heerscheres over het gemoed van Ellida, de dochter van den vuurtorenbewaker te Skolvik. Zij heeft het kind aan heur voeten zien opgroeien; zij heeft zich meester gemaakt van haar week gemoed en zich ingeprent in het was van haar aandoenlijke verbeelding. Zij heeft de onvernietigbare zucht naar vrijheid heur ingegeven en den drang om zich zelf te zijn en te blijven, haar leven lang. Wat Ellida ook moge doen, waarheen zij zich moge begeven, van dien drang en die zucht raakt zij niet meer los; zij behoort eenmaal aan de zee, en moet hooren heur stem in het oor en zien heur reuzige gestalte in haar verbeelding — als een onuitwischaar visioen.

Doch daar komt een oogenblik in haar leven, waarin Ellida ontrouw wordt jegens zich zelve, schoon zij het zich dán niet bewust wordt. Het is, wanneer zij het oor leent aan het aanzoek van dr. Wangel, een geneesheer, die in een stadje aan een kleinen fjord woont, en na den dood zijner eerste vrouw zich eene nieuwe gezellin en eene moeder voor zijne kinderen zoekt. Hij, kent de veel jongere Ellida van vroeger en voelt zich aangetrokken door het vreemde, het ongelijkmatige in heel haar wezen. Zij, staat, als weeze, zonder bescherming; en zonder zich veel te bezinnen neemt zij het aanzoek aan van den man, dien zij nauwelijks kent.

Al wat Wangel doen kan om haar het leven aange-naam te maken, wordt door hem gedaan. Om haar verhouding in zijn gezin — hij heeft twee dochters uit zijn eerste huwelijk — te vergemakkelijken, laat hij aan zijn oudste dochter het bestier over het eigenlijke huishouden. Ellida blijft aldus vrij om haar leven geheel in te richten naar heur eigen ingevingen; zij is als eene gaste in het huis van haar man; op vriendschappelijken doch weinig vertrouwelijken voet met de kinderen; haar man vereerend met eene kaime liefde om zijn nobele hoedanigheden, aan de oevers van den nauwen fjord een stil en aanvankelijk onbewust verlangen kweekend naar de eindeloze, forsche zee.

Schijnbaar en naar het uiterlijk is die tweede echt van dr. Wangel zoo gelukkig mogelijk. Maar Ellida's gemoed is niet in evenwicht. Zij gevoelt zich niet tehuis in die nieuwe omgeving. Wat haar ontbreekt? om daarvan zich rekenschap te geven moet zij kunnen inkeeren tot in het diepst van haar gemoed.

De geschiedenis dier zelfontleding nu is het drama; de dramatische worsteling heeft geheel in het binnenst der personen plaats. Doch dank zij de tooverkunst des dichters wordt zij ons verzinneelikt tot een strijd met een zichtbaar wezen, een strijd die ons mèt haar in de schokkendste spanning houdt. Want Ellida is de dochter van een krankzinnig gestorven moeder; zij is een kind van het volk, 't welk in zijn sagen en mythen zijn voorstellingen omtrent de natuurkrachten en de wereldorde zich uitbeelde als de menschen en hun geschiedenissen; »zij denkt en gevoelt in beelden en in zichtbare voorstellingen»; zij is een dier groote visionairen gelijk Shakespeare ze afbeeldde, als Macbeth, als Hamlet; een verwante van Peer Gynt. Zoo wordt de zee voor haar de vertegenwoordigster van de wilsvrijheid en de zelfstandigheid; en haar herinnering aan die machtige en die ontembare, die tegelijk afstoot en aangrijpt, en aan wier invloed men niet ontkomen kan, lost zich voor haar op in het visioen aan een man, in wien al die geheimzinnig magnetische kracht is overgegaan. Als plotseling is hij in haar leven komen opdagen, die man der zee; hij is haar komen opzoeken en van het eerste oogenblik af had hij macht over haar, zoodat zij anders niet doen kon dan naar hem luisteren. »En zij spraken meest van de zee. Van storm en van windstilte. Van donkere nachten op de zee. Van de zee op lichtende zonnige dagen spraken zij ook. Maar het meest spraken zij van de walvisschen en van de dolphynen en van de zeehonden, die in de middaghitte daarbuiten in de inhammen liggen. En dan spraken zij over de meeuwen, van de adelaars en al de andere zeevogels. En wanneer zij van zulke dingen spraken, dan was het haar alsof zij alle, zeedieren en zeevogels, met hem verwant waren — en als was zij het ook met hen allen.»

En verder gaat haar visioen. Hij zei haar dat zij zich met hem verloven moest, en in zijn nabijheid had zij zelve geen wil meer. Dus liet zij hem begaan toen hij haar een ringetje van den vinger trok, het deed aan een sleutelring, er ook een ring aanhing dien hij altijd droeg en hen dus in de zee wierp. Daarmee waren zij samen met de zee getrouwd; en zij moest slechts wachten tot hij zou terugkeeren, om haar te halen.

Toen hij heen was, was zij tot bezinning gekomen en had hem geschreven, dat hij het gebeurde als ongedaan moest beschouwen. Doch schoon zij dit herhaalde, schreef hij haar weerom over zijn plannen tot terugkeer, zonder op haar woorden acht te geven. Eerst de tijding van zijn dood bij gelegenheid eener schipbreuk schonk haar rust; en toen dr. Wangel kwam om haar vragen, had zij toegestemd, zonder te denken aan heur verbintenis met den »man der zee.»

En toch, langzamerhand, na haar huwelijk, was de herinnering aan dien éensgesloten bond weer levendig gewor-

den in heur brein en had de onbekende zijn ouden geheimzinnigen invloed uit de verte, op haar herwonnen. Zoo sterk zelfs is die hypnotische macht op haar verbeelding geworden, dat zij, als ze een kind ter wereld brengt, vermeent gelijkenis te vinden tusschen de oogen van dat kind en die van den onbekende: zij ook wisselden onophoudelijk van kleur, met het oppervlak der zee! — Zoodra Ellida dien indruk gekregen heeft, is het weer met het evenwicht in haar gemoed gedaan. In haar verbeelding acht zij zich niet de vrouw van haar echtgenoot maar die van den onbekende. En zij verzoekt Wangel, zonder hem de reden te openbaren, haar van verdere echtelijke samenleving met hem te versoonen.

Drie jaren lang ziekelijk zij aldus voort, met haar onbevredigd, krank gemoed en haar overspannen verbeelding. Doch eindelijk komt de crisis, als plotseling de onbekende — die niet verdronken is — terugkeert, haar herinnert aan zijne oude belofte om haar te komen halen; en haar voor de beslissende keuze stelt, vrijwillig met hem mee te gaan, op een zwerftocht naar het onbekende, dan wel te blijven wat en waar zij is, voor altijd, zonder kans op eene verandering in haar lot.

Zij krijgt een dag bedenktijd.

En nu vangt voor haar eene geweldige zelfstrijd aan. Een ontzettende angst doet haar terugschrikken voor dien onbekende, wiens macht weer over haar is gekomen; terwijl diezelfde macht haar toch aantrekt. Ze wil hem ontvluchten en toch met hem meegaan. En in den eersten aanval van die onzekerheid smeekt zij haren man om bijstand tegen het dreigend gevaar.

Bij het geding, twelk zich dan in haar binnenst ontspint, vangt zij intusschen aan zich rekenschap te geven van haar verleden en komt zij tot de ontdekking, dat haar huwelijk met Wangel toch eigenlijk niets dan een koop was. Hij had behoefte aan een levensgezellin, zij, die alleen stond, aan levenslange verzorging. Daarom had zij toegeslagen, maar ze had het niet mogen doen; veeleer den grofsten arbeid, liever het armste leven had zij moeten kiezen, om vrij en zelfstandig te blijven. Toen zij Wangel's vrouw werd kende zij hem niet, evenmin als hij haar; en ook in de vijf, zes jaren van haar echtelijk leven is hun zieleven niet één geworden.

De wederverschijning van het visioen der zee, tot haar sprekend van dwangeloze vrijheid, heeft met toovermacht de banden verbroken, welke heur oogen belemmerden klaar te zien in heur binnenste. Nu kent zij het geheim van haar onvoldaanheid en haar lijden en zij vraagt haren man om het eenig geneesmiddel, 't welk haar baten kan: de terugschenking van haar vrijheid.

Dr. Wangel, die zijne tweede, vreemde, vrouw zielslief heeft, weigert. Bevreesd haar te zullen zien heentrekken, met dien vreemden man, weigert hij haar de vrijheid althans vóór diens vertrek. Doch het beslissende oogenblik nadert:

Ellida (in de hoogste gemoedsbeweging) Wangel! Laat ik het je zeggen — zeggen zoodat hij (de vreemdeling) het hooren kan! Wel kunt ge me hier terughouden! Daartoe hebt ge de macht en de middelen! En dat wilt ge ook. Maar mijn hart — al mijn gedachten — al mijn smachten en begeeren — dat kunt ge niet binden! Dat zal streven en wegijlen — ginds henen naar het onbekende — waarvoor ik geschapeñ werd — en dat gij voor mij afgesloten hebt.

Wangel (in stille smart.) Ik zie het wel, Ellida. Stap voor stap ontglijdt ge me. Het verlangen naar de eindeloosheid — en naar het onbereikbare, — dat drijft je geest ten slotte het nachtelijk donker in.

Ellida. Ach, ja, ja — ik voel het — boven mij, als zwarte, geluidloze vleugels.

Wangel. Zoover zal het niet komen. Voor u is geen andere redding mogelijk. Ik ten minste ontdek geen andere. En daarom — daarom vernietig ik — den koop nu op dit

oogenblik. Nu kunt ge dus uwen weg kiezen — in volle — volle vrijheid.”

Met deze beslissing heeft Wangel het woord uitgesproken, 't welk aan Ellida's strijd een, gelukkig, einde maakt. Nu zij vrij is, vrij om heen te gaan of bij hem te blijven; nu zij zich met hem kan vereenigen naar eigen, vrije keus; nu volgt zij verheugd, en met gerust geweten, de stem van haar hart. En zij valt in de armen van Wangel — de onbekende heeft nu zijn macht over haar verloren.

Het nieuwe drama van Henrik Ibsen behoort tot die werken, welke men niet op zich zelf kan beschouwen en het terstond in zich opnemen. De symboliek, de mystiek van Ellida's visioen; de tweeslachtigheid der verschijning van de onbekende — half werkelijkheid, half symbolische verzinnelijking van de zee en haar vrijheidsdrang — moet bij eerste kennismaking menig lezer afschrikken.

Die naast-elkander stelling van realiteit en symboliek lijkt op het eerst verwarrend.

Doch een schrijver van Ibsen's overmacht is in staat alles te doen aannemen. Stel een oogenblik uw nuchterheid terzijde, zie de verschijning van dien vreemde voor u, herinner u den zonderlingen invloed, dien de zee ook op u uitoefende, leer u indenken in den staat eener prikkelbare verbeelding als van Ellida — en als ge u één oogenblik gevangen gegeven hebt aan den indruk van haar ontzetting voor dien man der zee, dan laat hij u ook niet meer los; vóór de dichter het wil.

Het nieuwste werk van Henrik Ibsen wortelt geheel in zijne vroegere. Het heeft met Nora het groote probleem van het echtelijk zieleven gemeen; maar in plaats dat het verbroken evenwicht in haar binnenste Ellida, als Nora, plotseling in zijne oorzaak duidelijk wordt en haar tot een rasse daad brengt, werkt het bij haar langzaam op de verbeelding. Die ziekelijke aandoenlijkheid der fantasie deelt Ellida met Peer Gynt; doch terwijl deze hèn ten zedelijken ondergang voert, wordt ze hâar ter zedelijke redding. En gelijk om Rosmersholm het Witte Paard als eene herinnering aan den dood rondwaart, treedt in dit nieuwe stuk »de vreemdeling” op als symbool van den innerlijken drang naar vrijheid.

Er is — ik zinspeelde er reeds met een enkel woord op — in »De Vrouw der Zee” — ook sprake van de erfelijkheidsleer; er is ook sprake van de helderziendheid en het hypnotisme. Of juist, alle deze nieuwe denkbeelden omtrent den mensch en zijn verband met geheel de natuur, liggen op den bodem van des dichters waarneming der menschelijke natuur; en verleenen dit werk zijn diepte van vergezicht en zijn innige moderniteit. Als dramatisch kunstwerk dankt het mede een deel van zijn krachtige werking aan hetzelfde technische procédé, 't welk Ibsen in zijn *Spoken* en *Rosmersholm* zoo gelukkig heeft toegepast: de versmelting van heden en verleden, het langzaam verlichten van den achtergrond, welken het schijnbaar glanzend heden verdekt. Voor het overige is het stuk zoo eenvoudig mogelijk en schijnt het niets dan eene fotografie van de meest alledaagsche werkelijkheid.

Doch ligt hierin, bij slot van rekening, niet het geheim van Ibsen's macht, dat hij, schijnbaar een lichtbeeld van de alledaagschheid gevend, ons inderdaad meevoert naar de diepste diepten van het moderne menschelijk en maatschappelijk leven?

L. S.

Een Oudejaars-Tooneelpraatje voor het Nieuwejaar.

Amice Redacteur!

't Deed me natuurlijk ontzaglijk veel genoegen in het land mijner vrijwillige ballingschap een brief uit Amsterdam, en wèl van u te ontvangen. Maar ik moet u gulweg bekennen, dat dadelijk eene reminiscenz uit mijn jeugd bij me op kwam, het welbekende: »timeo Danaos et dona ferentes.” Ik vermoedde een addertje aan te treffen. En waarlijk, het kroop uit uw bloemenmandje te voorschijn. Verleidelijk keek het mij aan en vroeg om een wederwoordje, in den vorm van een artikeltje voor uw tijdschrift »Het Tooneel”. Nu, tegen verleiding ben ik niet bestand, en ik tigg dus maar onmiddellijk aan, 't werk; te eerder daar ik me flauw herinner u indertijd de belofte afgelegd te hebben, nu en dan uwe taak als redacteur te zullen verlichten.

Alleen deed zich bij mij een zekere schroom op, nu ge mij zoo onverhoeds — passez-moi le mot — komt overvallen. Immers, al leven we in 't leelijke jaargetij, ik breng toch op het oogenblik mijne dagen »in villégiature” door, en de laatste week van 't jaar is bovendien niet gunstig voor het behandelen van tooneelzaken. Waarom zou anders met Kerstmis de schouwburg hier te 's-Gravenhage gesloten worden, en de Koninklijke Vereeniging eerst besloten hebben op Oudejaarsavond te Amsterdam niet te spelen? — Waar moet ik dus eigenlijk met u over spreken? Ge brengt me waarlijk in verlegenheid.

Ik herinner me echter — misschien te juister tijd — een geval, dat met het mijne wel eenige overeenkomst heeft. Natuurlijk is 't aan de tooneelgeschiedenis ontleend; anders zou ik het hier niet durven vermelden. Het is in den goeden ouden tijd n! ook wel eens gebeurd dat de een of andere acteur niet bijzonder veel werk van zijne rol had gemaakt. Zoo verging het b.v. soms vader Majofski, — je kent hem toch wel, al zijt ge te jong om hem ooit op de planken te hebben gezien? ik trouwens ook niet, al ben ik nu juist m'n eerste jeugd voorbij! Nu dan, Majofski kende soms zelfs zijne rol niet eens van buiten, en verscheen hij dan des avonds niettemin voor het publiek, dan had hij de gewoonte de hemelsche machten te zijner hulpe te roepen. Hij was, schijnt het, goed in de mythologie der oude Grieken en Romeinen thuis — dat moest wel, want men speelde in zijn tijd nog classieke tragedies — en hij wist alzo (wat mij nooit is mogen gelukken te ontdekken), dat bij hen ook een »god der onbeschaamdheid” bestond. Dien riep hij in zoo'n geval altijd aan. Het middel bleek proabaat, want hij speelde daarna steeds mooi, heeft men mij verhaald. Daarom zal ik zijn illustre, ofschoon niet aanbevelenswaardig voorbeeld in gedachte toch maar volgen, en, onder biddend opzien tot den hooge, mijne lichtvaardig aangegane verbintenis gestand doen. Al ken ik mijn rol dan nog niet: de inspiratie zal, hoop ik, wel komen. Het best daartoe is dat ik mij, denkbeeldig, naar uwe gezellige kamer verplaats, en me verbeeld dàar met u wat te keuvelen over wat ons beide lief is. Wie weet of uwe lezers mij dan niet ongemerkt volgen!

Deze inleiding is lang, zult ge terecht zeggen. Maar beschouw ze dan maar als niet voor dezen brief alléén geschreven. Dan merkt ge hieruit tevens, dat ik het niet bij deze letteren denk te laten.

Mag ik beginnen, om U gunstig voor mij te stemmen, met u eenige denkbeelden meê te deelen over de tooneelbeweging dezer dagen, waarin ge zeker betrokken zijt? Ik heb n.l. in den laatsten tijd bemerkt, dat er meer leven in de brouwerij schijnt te komen. De couranten toch bevatten berichten van eene nieuwe vereeniging, die te Amsterdam is opgericht, ter bevordering van de dramatische kunst. Iets uit de statuten werd daarbij bekend gemaakt, in bewoordingen welker algemeene opvatting mij deed gelooven,

dat het leesonderwijs in ons landje nog zeer gebrekkig moet zijn ingericht. Immers, ik ben zoo pedant iets anders uit den geopenbaarden tekst op te maken, dan mij blijkt dat het groote publiek doet.

Wat toch staat, altijd volgens de dagbladen, in bedoeld reglement? Dat de vereeniging zich in hoofdzaak ten doel stelt vertooningen voor te bereiden en mogelijk te maken van dramatische werken, welke niet of slechts bij uitzondering door gevestigde tooneelgezelschappen worden opgevoerd."

Wil dit nu zeggen, gelijk men algemeen schijnt aan te nemen, dat genoemde jeugdige vereeniging zich tot taak stelt de geweigerde stukken te vertoonen van oorspronkelijke auteurs? Waar staat dit in Godsnaam te lezen?

Neen, als ik 't niet mis heb, is de bedoeling eene gansch andere. Niet het stichten van een »théâtre des refusés;" maar van een consortium, dat 'n soort van »Muster-voorstellingen" tracht te organiseeren, is het streven geweest.

We kennen allen onze huidige tooneeldirecties. Ze willen alle het goede, maar zijn veelal gedoemd niet daarin voor te gaan, doch den slechten smaak van het publiek te volgen. Daar hebt ge b.v. een stuk als »Roger, de Geschandvlekte." Niemand, die 't met de echte dramatische kunst wél meent, zal het voor zoo'n product opnemen. Toch beleeft het heden te Amsterdam zijne 54ste (zegge: vier en vijftigste) voorstelling. Geeft dit niet stof tot denken en reden om eindelijk eens weêr handen uit de mouwen te steken? 't Wordt hoog tijd, dat niet alle schouwburggen van de hoofdstad zich van éenzelfde sensatiestuk met zenuwachtige haast meester maken om elkander een vlieg af te vangen en volle zalen te trekken. De kunst is er óók nog!

Ik vermeen nu de plank niet geheel mis te slaan — dat zou voor iemand die voor de planken werkt al heel leelijk zijn — wanneer ik vermoed dat de bedoelde tooneelvereeniging datgene wil doen uitvoeren, wat door intrensieke waarde recht op opvoering heeft en niettemin, om wat voor reden dan ook, achterwege blijft: n.l., het beproefde oude, classieke répertoire èn het nieuwste, dat men niet schijnt aan te durven, maar dat toch, in het buitenland, proefhoudend is gebleken.

Zou men, door zoo iets te wagen, niet tevens gedaan zoeken te krijgen dat een publiek langzamerhand den Nederlandschen schouwburg ging bezoeken. 't welk er tot dusver nog alleen maar verschijnt wanneer buitenlandsche artisten optreden! Het vreemde bleek ten allen tijde zoo aanlokkelijk voor den Nederlander. Toch is daarmee het inheemsche niet veroordeeld. Onze goede eigen acteurs en actrices staan in de uitoefening hunner kunst volstrekt niet achter bij hunne buitenlandsche confraters. Het zal blijken, dat ook hier Corneille en Racine, Molière en Beaumarchais, Lessing en Goethe, enz. enz. in vertalingen van wat men nooit van hen te zien krijgt, nog wel genoten en gewaardeerd kunnen worden. Men probeere het slechts en ga die richting uit. Wordt daarbij dan het gewenschte publiek wat bewerkt, dan zullen op den duur de gegoede en ontwikkelde standen niet uit den Nederlandschen schouwburg blijven. Als ze maar merken dat wij, in ons Vaderlandje, óók wel wat kunnen!

Juist daarom deed het mij genoegen vernomen te hebben, dat de tooneeldirecties hun eigen belang, voorloopig althans, goed hebben ingezien, door hunne medewerking aan de jeugdige vereeniging toe te zeggen. Slagen de bedoelde vertooningen, gewent zich het goede Amsterdamsche publiek bij goede voorstellingen in den schouwburg te komen, dan zullen deze directies, bij 't vele voortreffelijke, dat ze reeds geven, er de zoete vruchten van plukken.

Nu heb ik u wel niet heel veel verteld, maar ik eindig toch. Lange brieven vindt iedereen vervelend. Adieu,

zalig uiteinde. Het nieuwe jaar vervulle wat ik als verwachting op oudejaarsdag uitsprak! Geloof mij steeds
t. t.

WILSON.

's-GRAVENHAGE, 31 December 1888.

Het tooneel in de Hoofdstad.

Ik heb me ditmaal van eene vroeger gegeven belofte te kwijten en dus allereerst te spreken over de vertooning, door het gezelschap Van Lier van Lindner's drama *Die Bluthochzeit*, in de vertaling van Floris van Aemstel.

Deze laatste ken ik slechts van aanhooren en daarom zou ik niet durven zeggen of zij al dan niet de voorkeur verdient boven die, welke mej. J. G. Bolmer dezer dagen in tweeden druk bij Gebr. Ebert alhier deed verschijnen. Volgens haar eigen mededeeling heeft zij bij het rondzenden der eerste (niet-publieke) uitgave aan Dichters, Letterkundigen, Bestuurders van Genootschappen en Intimi veel waardeering ondervonden, »terwijl het meerendeel hunner na den (!) ontvangst, blijken hebben getoond van hun fijne beschaving, savoir-vivre en eerlijke raadgeving." Die verzekering maakt de zaak begrijpelijkerwijze nogal moeilijk; want al weet ik niet hoe ik het moet aanleggen om *blijken te toonen*, bijv. van »raadgeving", ik zou toch om den dood niet willen doorgaan voor iemand zonder fijne beschaving en savoir-vivre! — En toch, ik kan het niet helpen; maar de bekentenis moet me uit de pen, dat ik de meeste waardeering voor mej. Bolmer heb leeren opvatten bij het lezen harer betuiging, dat zij, toen de dichter zelf het verzoek tot haar richtte om de beste zijner dramatische werken in onze taal over te zetten; die vleierende onderscheiding en waardeering van de hand wees, omdat zij »geen letterkundige van beroep is". 't Is waar, in ons dierbaar vaderland is dit laatste niet bepaald een eeretitel, maar heb ik mej. Bolmer goed begrepen, dan lag 't in haar bedoeling te doen uitkomen, dat zij het instrument onzer taal, ook naar haar eigen inzicht, niet voldoende machtig is. Deze belijdenis wordt — en ziehier mijn bezwaar tegen haar arbeid in 't kort uitgedrukt — door haar vertaling van *Die Bluthochzeit* volkomen bevestigd. En als men vraagt, wat haar er dan toegebracht heeft zich aan zoo'n zware taak als het vertalen van metrische verzen te wagen, dan meen ik te mogen antwoorden, dat mej. Bolmer tot het drama van Lindner door godsdienstige neigingen zich gevoelde aange trokken en zij zich geroepen achtte haar mede-protestanten de stichtelijke lectuur van dit treurspel der protestanten mogelijk te maken. En de godsdienst bedekt alle stopwoorden, alle taalfouten, alle onverstaanbaarheden en misverstanden.

Ook al bewijs ik nu niet nader wat ik stel — en al ga ik me niet te buiten aan eene eigenlijke beoordeeling van de dichtelijke waarde van de oorspronkelijke en de vertaalde verzen — een ieder zal nu wel willen gelooven, dat geen vooringenomenheid met mej. Bolmer's vertaalkunst me tot de verklaring brengt: waarom niet liever haar bewerking dan die van Floris van Aemstel? De laatste is pedant, onduidelijk, en menig zin ontworstelt zich met moeite aan de lippen der spelers.

Het stuk zelf? — Zal ik nog wat over het stuk zeggen? Het heeft, theatraal, zeker groote verdienste: zonder zijn toevlucht te nemen tot kleine intriges, ontwikkelt de auteur eene geweldige historische gebeurtenis tot eene boeiende en uiterlijk zeer aangrijpende handeling. Verdiept ge u nog even in de stof, dan treft ge sporen van karakter-schildering aan, welke u mede overtuigen, dat de auteur nog iets meer wilde en had kunnen zijn dan een fabrikant van effectstukken. Doch ga even verder, ontleed de per-

sonen met het scherp van uw verstand voor het oog uwer verbeelding, zoek naar het drijvende middelpunt van hun daden; laat een oogenblik de herinnering aan de historische personen en gebeurtenissen in uw herinnering opdoemen; en ge komt tot de slotsom dat de schrijver dan ook zoo goed als alles aan het uiterlijk effect opgeofferd en verschrikkelikheden opeengestapeld heeft, ten koste van de waarheid en het artistiek effect.

Er blijft, desniettemin, evenals aan de vertooning van zooveel op den index geplaatste werken, ook aan die van *die Bluthochzeit* eenig mogelijk genot verbonden door het spel. Er is van den gebukten, eindelijk zich vermannenden Karel IX door den acteur iets te maken; aan hem, den overgang van de eene houding in de andere de te groote plotselingheid te ontnemen. De eerst veinzende, straks ridderlijke Hendrik van Navarre blijft een dankbare rol, ook al moet den auteur het verwijt treffen, dat het gewicht van Hendrik's latere daden weinig in overeenstemming is met de beteekenis, aan zijn aanvankelijke diplomatische vermomming, ook door hem zelve, gehecht. De actrice, die de Katharina zal voorstellen, heeft wèl een groot overwicht op het publiek noodig, wil zij voorkomen dat men in het eind met deze altijd moordplannen beramende doch zelden slagende tooverheks een loopje gaat nemen. En Margaretha? De dichter die haar schetste stelde der actrice de moeilijke taak, van deze 19-jarige prinses eene nobel denkende, tot zelfbewustzijn zich verheffende, aanbiddenswaardige jonkvrouw te maken, schoon hij haar tusschen het derde en zesde tafereel — tijd van één nacht — eene daad doet bedrijven, afschuwelijk omdat zij bijkans geheel ongemotiveerd is. Hoe de jonge vrouw, die — terwijl zij officieel nog met een ander vorst verloofd is, op eenmaal zich is gaan overgeven aan een edelman, wiens liefde haar eigenlijk onverschillig had gelaten, straks weer in heur eer als kuische jonkvrouw te herstellen? De dichter moge haar misstap in het duister gelaten hebben; zij is er te onnoodiger om geworden. Voorbereid en in den ernst der gevolgen aanvaard, zou Margaretha's eer-verlies, door moeders toedoen, haar dood tot een tragisch einde hebben kunnen maken; nu is deze, niet alleen onhistorisch, maar ook louter uiterlijk toevallig.

Ga ik na, wat er van de 4 hoofdrollen in handen der leden van het gezelschap van *Lier* geworden is, dan aarzel ik geen oogenblik het damestweetal ver boven de twee heeren te stellen. Heb allen eerbied voor de nauwgezetheid van studie, den overwogen ernst van opvatting, het gebleken pogen om de juiste schakeeringen aan te brengen, en ge zult van den heer Veltman als Karel IX toch anders niet kunnen zeggen, dan dat deze rol thans geheel buiten zijn krachten, gaven en persoonlijkheid ligt. Iets verouderds blijft er onmiskenbaar altijd in de dictie van mevr. Ellenberger, en ik kan niet zeggen, hoezeer ik dat bejammer; 't vergalt mij, en ongetwijfelt velen, het halve genot van een spel en een voordracht, welk zonder dit leelijk aanwendsel den diepsten indruk zouden maken. Zijn in ons land de goede *mères nobles* te tellen; als karakterspeelster zoekt mevr. Ellenberger, niemand te na gesproken, haar wedergade. Ook daarom wijl zij weet te zeggen met de noodige klem en de noodige afwisseling, met de breedheid welke voor het historisch drama onmisbaar is. Als mevr. Ellenberger eens een badkuur kon ondergaan tegen onnatuur en conventie!

Het doet mij leed, dat ik andermaal den heer Malherbe slechts zeer matig prijzen kan. Daar is een korte poos geweest — toen hij in Dora speelde — dat zijn spel werkelijk aanwon in warmte en kleur; er bezieling begon te komen in zijn voordracht, zijn gebaren, zijn mimiek. Maar hij was als Henri van Navarre voor de helft onverstaanbaar: gemis aan studie van de moeilijke zeggingskunst; hij was onzeker in zijn toon en zijn bewegingen: gemis aan degelijke studie van zijn spel; in de vermomming zagen wij geen

luidruchtigen Henri en daar zonder geen ridderlijk ernstigen; de schakeering ontbrak — tengevolge? — Laat ik het antwoord op deze vraag voorbehouden; ik heb genoeg gezegd om den heer Malherbe te doen begrijpen, dat hij nog zooveel heeft aan te winnen. »Men" — de booze »men" — beweert van hem »qu'il se croit arrivé"; ik voor mij houd den heer Malherbe daartoe te verstandig. En in ieder geval *hoop* ik voor hem, dat die bewering een leugen is; het ontwaken uit dien waan, den eenen dag of den anderen, kon hem anders licht minder aangenaam vallen.

Oprecht bekend, gold het hoofddoel van mijn bezoek aan deze voorstelling het optreden van onze oud-leerlinge, mej. Roelofsen, als Margaretha. Voor eene jeugdige actrice, die vier maanden op het tooneel staat en deze rol schier geheel zelf, zonder betrouwbare leiding, moest instudeeren, ongetwijfeld een hachelijk pogen. Dat zij de rol nog niet meester is; dat er schakeeringen zijn aan te brengen, welke haar thans nog ontsnappen; dat wat minder hooge statigheid hier en daar én heur stem sparen en den toeschouwer minder vermoeien zou, dat het vallen op de canapé en soortgelijke bewegingen nog de ongeoeffendheid verraden, van al deze tekortkomingen is mej. Roelofsen zich zelve, naar ik verneem te weten, gelukkig bewust. Doch juist daarom mag ik te vrijmoediger wijzen op hetgeen er in haar vertolking nu reeds geslaagd was, op hetgeen er in ieder geval van eene belofte in sprak. Welnu, mej. Roelofsen zegt duidelijk, zegt breed, zegt, waar het behoort (een enkel maal ook waar niet) met klem en verheffing en dit laatste zonder overdrijving en holle declamatie. Voornamelijk slagend in de meer forsche, fiere partijen harer rol, weet zij toch ook teederder toon aan te slaan; ook de verrukking harer liefde, ook den weemoed van haar ongelukkig leven, zegt zij, zooals beide stemmingen het eischen. Haar gebaren, schoon ze nog meer verscheiden kunnen en moeten worden, zijn klein noch benepen, en gaan daarom toch niet over in molenwiekerij; zij *staat* op het tooneel en begint er reeds op te heerschen. Ongetwijfeld kan er »iemand" uit haar groeien; zij is te verstandig om te wanen dat haar groeitijd reeds voorbij is.

De jaarlijksche voorstelling van Vondel's Ghysbrecht heb ik, oudergewoonte, in den stadsschouwburg bijgewoond. En niet geheel vruchteloos is mijn gang daarheen geweest.

Na de jaarlijksche klachten over het gemis aan zorg, door de directie aan de vertooning van het treurspel besteed, mag ik hier niet zwijgen over drie verbeteringen in het uiterlijk der vertooning. Daar is allereerst een gedeeltelijke vernieuwing der costumes, van Ghysbrecht en de zijnen: ik beken mij te weinig kenner van deze materie, om te willen beslissen of zij, historisch, aan meer dan minder bedenkingen dan de vroegere voedsel geven. Ook herinner ik mij die niet nauwkenrig genoeg; zoodat ik mij bepaal tot de opmerking dat de nieuwe mij goed gekozen leken. Van meer gewicht acht ik de verbetering van het kerkkoor: 't klonk nu zuiver en duidelijk, alleen, omdat het van achter kwam, wat zwak. Doch dit is te verhelpen. En eindelijk werd de indruk van Rafaels verschijning verhoogd door toepassing van een middel, in Dec. '86 bij de vertooning van den *Joseph in Dothan* aangewend: de verlichting en verduistering van de actrice op de estrade, zoodat zij achter een wolkgaas zichtbaar wordt en verdwijnt.

Bij deze uiterlijkheden is het intusschen gebleven: de wijding der geheele voorstelling mis ik nog altijd. Daar is zooveel storends in de onderdeelen: wat een gebrek aan *stijl* in het optreden en verdwijnen der reien; wat een kinderspel met die Bengaalsche verlichting! — wat een gemis aan eenheid in spel en dictie! De één heeft de allures van het treurspel — de ander gedraagt zich alsof hij een *comédie de genre* speelt; de een zegt kloek, met breedheid; de ander benepen, met allerlei kleine afwisselinkjes van toon en gebaar. Gene

laat hier en daar een rijmregel; deze de eerste helft van verschillende regels weg; de een let er niet op of Vondel »pallemtak" schrijft en maakt er »palmtak" van; de ander — of liever velen — vernietigen heel de melodie der verzen door in plaats van het zoete vloeiende »leyt" het harde, stugge »legt" te gebruiken. En zoo kan ik verder gaan en tot in bijzonderheden de gebreken aanwijzen, welke mij hinderen. Doch waartoe? Deze zullen niet verdwijnen, zoolang er geen andere geest over dit gezelschap *heerscht*, zoolang niet is voldaan aan den eisch voor alle eenheid en samenspel: één leider van geestkracht en veel gaven.

Daarom ook sta ik ten slotte liever nog even stil bij het goede, wat ik mocht waardeeren. In het algemeen genomen, en behoudens toepasselijkheid van mijn straks gemaakte aanmerkingen, kan men zeggen dat de drie hoofdrollen der heeren in geen betere handen kunnen zijn dan in die der heeren v. Schoonhoven (Ghysbrecht), de Jong (Arend) en Bouwmeester (de Bode). De eerste leent aan den hoofdpersoon een beslistheid, kracht en kloekheid, waardoor bij de vertooning het passieve in Ghysbrecht's verschijning — 't welk bij de lezing zoo treft — bijkans geheel wordt uitgewischt; met zijn volle diepe stem voorgedragen, wordt Arendt's schildering van den strijd om Amsterdam door den hr. de Jong tot een der meest aangrijpende brokken poezie van dit drama. Het verhaal van den bode kan het voor mij niet overtreffen; ook zelfs niet in de voortreffelijke maar wel wat koele voordracht van den heer Bouwmeester. Naast hen, ter opening en sluiting van het stuk, hebben de heeren Ising en Claus aanspraak op vermelding; terwijl ik aan mevr. Sablairolles, mej. Bos en den heer Schwab dank, dat de door hen voorgedragen reien — welke bijzonderheden ik veranderd wenschen mocht — me bij het wederhooren opnieuw machtig aangrepen. De heer v. d. Hilst, die den poortier van het klooster speelde, wist een juister toon aan te slaan dan de heer Smits als Willem van Egmont; de laatste moet ten minste het a. b. c. der zeggingskunst nog leeren.

Van de dames wil ik — ten slotte — niet te veel zeggen. Liever dan mevr. de Vries te verwijten wat haar mislukte — 'tis nu eenmaal haar schuld niet, dat het haar alle moeite kost om bij het zeggen dier verzen niet uit den toon te geraken — houd ik haar de oogenblikken ten goede, waarin zij gelukkig was: 't waren tweemaal vier regels, eerst in 't gesprek met Arend, toen tegen den bode. En dit is al niet weinig, als men bedenkt, wat moeilijke kunst het is, een Badeloch in gebaar en dictie naar eisch voor te stellen. Als de dames Pauwcls en Chr. Poolman slechts wat meer afwisseling van toon wilden aanbrengeu, zouden haar verdiensten tot iets prijzenswaardigs stijgen.

Trouwens, de laatste blijft in *De Bruiloft van Kloris en Roosje* een onovertreffbaar Elsje. Uitgelaten, vroolijk en toch géen oogenblik buiten de grenzen harer kunst. Zij maakt er geen lulletje van en weet dat — onverschillig in welk stuk — het treden buiten zijn rol aan geen acteur kan worden ten goede gehouden. De opgewektheid, waarmee dit zangspelletje hier gespeeld wordt, verloopt anders in pretmakerij. Ook zijn er deze week — men zie onze brievenbus — klachten gerezen over de overdrijving, waaraan de heer Wensma zich schuldig maakte. »Maat te houden in alles" is een voorschrift, 't welk niet het minst de comicus heeft toe te passen.

Een paar woorden over de oorspronkelijke operette van mej. Elise van Biene, *Sneeuwwiije*.

Met alle sympathie voor het talent dezer jonge dame kan ik haar arbeid moeilijk hooger schatten dan een vriendelijk, onderhoudend dilettantisme. Zij heeft, in de muziek, werkelijk zeer opgewekte, enkele fijner gevoelde nummers aangebracht; doch is er niet ingeslaagd het bekoorlijke sprookje in eene even bekoorlijke feërie om te scheppen.

De tekst is te veel overladen met allerlei overtollige en soms zouteloze grollen; van dien aard zelfs, dat ik niet anders kan aannemen of men heeft er veel van die dingen *bijgevoegd*. Is dit geschied zonder dat *zij* het *vroeg* — dan kan ik niet nalaten nadrukkelijk te protesteeren tegen eene dergelijke inmenging van buiten. Want men bederft het werk van de(n) auteur, te wiens(r) naam het staat en compromitteert in dit geval eene jonge schrijfster, die thans al die zouteloosheden tot haar last kreeg. En ongelukkiger wijze zijn die bij de vertooning in het schrilste licht gesteld. Van de vertolkers noem ik dan ook alleen mevr. v. Beem-Kapper, die al haar best deed om met spel en zang het stukje te redden, en de schrijfster, die zich alleen in acht te nemen heeft voor eene leelijke neiging om met vlaamsch accent te zingen. Het kinderkoor in 't laatste bedrijf klonk lief en zuiver.

De operette is thans — dank zij de wansmakelijke overdrijving bij de vertooning — reeds van de stukkenrol afgenomen. Moraal: Dus straft het kwaad zich zelf.

Uit de Maasstad.

Een enkel woord over de opvoering van *Roger de Geschandvlekte* hier ter stede door het gezelschap van den Heer Alex. Faassen; over het stuk zelf willen wij niet uitweiden na hetgeen daarvan in de vorige aflevering van ons orgaan is gezegd.

Aan de mise-en-scène was veel zorg besteed; met de kleine ruimte was gewoekerd; vooral het 5e en 7e tafreel, het gerechtshof en Kerstnacht getuigden van de vindingrijkheid des Heeren Chrispijn. Ook als acteur komt hem het leeuwendeel van het succès toe; de beide partijen van Lucien en Raymond vertolkte hij met talent; alleen hadden wij liever gezien dat hem (Lucien) de dood meer verraste. Juist met het oog op de beschikbare ruimte scheen het vreemd dat de advocaat zijn plaats verliet om eerst voor de balie der getuigen ineen te zakken; men moet zich die afstanden toch grooter denken. De Heer Alex. Faassen speelde met veel toewijding de weinig dankbare titelrol; voor een echt melodrama is Roger niet onschuldig genoeg en wordt hij niet voldoende in zijn eer hersteld, o. i. een verdienste van dit stuk.

In de derde plaats willen wij den Heer Ruygrok noemen als President van de Rechtbank. Reeds vroeger volgden wij met genoegen het beschaafd spel van dien acteur; thans weer gaf hij een ernstigen, gemoedelijken voorzitter, die de zitting uitmuntend wist te leiden. De overige rollen werden meerendeels voldoende vervuld.

Het préadvies van B. en W. op de aanvraag om subsidie door de Heeren Le Gras en Haspels luidt ongunstig; het dagelijksch bestuur vereenigt zich geheel met het advies der commissie voor de financiën. Genoemde commissie behandelt eigenlijk niet het hart der kwestie: Is kunst regeeringszaak? maar pleit meer excepties. De eerste overweging vinde hier een plaats; zij verdiende vereeuwigd te worden:

»Rotterdam — en dit wordt als men zich beroept op het voorbeeld van andere steden, waar andere toestanden zich in verloop van tijd ontwikkelden, te zeer uit het oog verloren — bezit sedert nu ongeveer dertig jaren eene eigen Hoogduitsche Opera en één, in later tijd zelfs twee eigen Nederlandsche Tooneelgezelschappen. Het eigenaardige hier is, dat die instellingen zich hebben weten te vestigen en op een eervol standpunt te handhaven, *zonder* geldelijke hulp van de gemeente, maar krachtadig gesteund door een aantal ingezetenen, die van hunne liefde voor de kunst door dikwijls belangrijke geldelijke offers blij gaven. Tot nog toe stelde Rotterdam in dezen karaktertrek, en met volle recht, eene eer. Het moet dit blijven doen."

Mag zulk een argumentatie serieus heeten? Verbeeld U; U hebt sinds jaren geldelijke offers aan de kunst ge-

bracht omdat deze zonder hulp van staat, gemeente of particulieren niet kan bloeien, en nu komt de gemeente U zeggen: *Beste vriend, wij zouden dien last wel van U willen overnemen, maar wij vreezen U daarmee te zullen kwetsen; Rotterdam stelde er tot nu toe een eer in, dat U en uw vrienden de kunst zoo krachtig steunden, het moet dit blijven doen.* Hoe kiesch, hoe fijngevoelig! Maar, Mijne Heeren, dat kan U toch geen ernst zijn!

Wanneer deze regelen onder de oogen onzer lezers komen zal deze zaak reeds afgehandeld wezen, wij geven daarom geen gevolg aan ons voornemen om alle argumenten aan een onderzoek te onderwerpen, het zou mosterd na den maaltijd zijn. Alleen verheelen wij niet dat wij iets gunstigers hadden verwacht, een mensch kan eenmaal niet leven zonder idealen!... *Ach, lach ons gerust uit en denk: ook zij hebben altijd naar de sterren gegrepen! Maar... voel dan ook wat medelijden met de hand die zoo leeg bleef!* ¹⁾

30 December 1811.

JEAN VALJEAN.

¹⁾ Nessuno. Jonkheer Beemsen.

Nieuwe Uitgaven.

- Golm (R.), *Lord Byron*. Ein Drama mit ein Vorspiel in 3 Aufzügen f 1.30. Geb. f 1.95.
 Colemar (J.), *Players and playwrights I have known*. 2 vols. f 15.60.
 Nelten (L. O.), *Moderne Theaterzustände*. f 0.50.
 Rautener (A.), *Hermann und Thusnelda*. Drama. f 1.30.
 Wendlandt (W.), *Friedrich von Hohenzollern*. Schausp. f 1.—.
 Vanleem (H.), *Epikaris ou la mort d'une esclave*. Drame en vers. f 0.85.
 Ibsen (Hendrik), *die Frau vom Meere*. Schauspiel in 5 Akten (Deutsch von J. Hoffory) f 1.—.
 Geiszler (K. W.), *Iphigenie in Delphi*. Schauspiel. f 1.05.
 Moser (G. von), *Lustspiele*. Band 18. *Die Amazone*. *Schwank* f 2.60.
 Lohmann (P.), *Dramen*. Geb. f 4.90.
 Heemstede (L. v.), *Arnold von Brescia*. Trauerspiel in 5 Aufzügen Geb. f 1.65.
 Ehrhard (A.), *les Comédies de Molière en Allemagne*. *Le Théâtre et la Critique*. f 4.40.
 Oberleitner (K.), *Albin Hamad*. Trauerspiel in 5 Aufzügen f 1.30.
 Baurnfeld, *Alkibiades*. Drama in 5 Akten. f 1.05.
 Wildenbruch (E. von), *die Quitzow's*. Schauspiel. f 1.30.
 Kruse (H.), *Arabella Stuart*. Trauerspiel. f 1.30. Geb. f 1.95.
 Bellemann (L.), *Schillers Dramen*. 1er Theil. Geb. f 3.90.
 Graus (H.), *Vom Theater* f 1.30.
 Graus (H.), *15 Jahre in Weimar* f 1.—.
 Chaignet (A. E.), *la Rhétorique et son histoire* f 5.50.
 Cartwright (Fairfax L.), *The Baglioni*. A tragedy. f 2.30.
The dramatic Year. 1887—1888. *Brief criticism of important theatrical events in the United States. With a Sketch of the Season in London*. By W^m. Archer. f 3.90.

- Grey (H.), *The Plots of some of the most famous old english plays*. f 0.65.
 Playwriting. *A handbook for would be-dramatic authors*. f 2.30.
 Neal (M.), *Graf Arco*. Trauerspiel. f 0.80.
 Löw (J.), *Das neue Burgtheater* f 0.35.
 Tyrolt (R.), *Chronik des Wiener Stadttheaters*. 1872—1884. f 2.30.

BRIEFWISSELING.

Een onzer Haagsche lezers verzoekt ons onder deze rubriek de aandacht van de bestuurders der Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel te vestigen op het feit, dat de in de residentie gegeven voorstellingen zich laatstelijk vaak plagen te onderscheiden door eene zekere overhaasting en gejaagdheid.

Zoo had het hem, bij het bijwonen der 2e voorstelling van *Familieleven* op Vrijdagavond 28 Dec. l.l., o.a. getroffen, dat verschillende requisieten ontbraken, als, in het derde bedrijf, eene schel op de tafel des ministers, terwijl in het laatste bedrijf de lamp door den minister niet kon worden opgedraaid, daar men vergeten had haar in het geheel op te steken.

Onze lezer zou op dergelijke kleinigheden geen bijzonder acht geslagen hebben, wanneer hem niet reeds vroeger gelijksoortige dingen waren in het oog gevallen en hij er ook van anderen kant over had hooren spreken, dat men die gejaagdheid zoo onaangenaam vond. Hij vraagt, of dit ook verband kan houden met de gewoonte om de artisten zoo mogelijk weer 's avonds te doen vertrekken en vreest, dat — wanneer dit een zuinigheidsmaatregel van de directie mocht zijn — hier de zuinigheid wel eens ten leste de wijsheid bedriegen kon.

»De residentie» — eindigt onze correspondent — is der Vereeniging te welgezind, om niet van haar wederkeerig alle égarde te mogen vergen. Ook al ware die gejaagdheid dus noch nadeelig voor de artisten, noch eene oneerbiedigheid jegens de kunst, dan nog moge deze laatste overweging de directie er toe brengen, alles te vermijden wat het Haagsch publiek ontstemmen kan.»

Mevrouw C. U heeft volkomen gelijk. Ook al vergunt de traditie, dat de dikke boer in »De Bruiloft van Kl. en R.» zich als een clown aanstelt, dan nog blijven de vrijheden, welke de acteur van Dinsdagavond in den Stadschouwburg zich veroorloofde, als buiten de grenzen der wêlgemanierdheid gaande, afkeurenswaardig. Ook deelen wij in uw meening, dat zelfs bij de vertooning van zulk een spelletje op ons eerste tooneel orde en regelmaat dienen te blijven heerschen. Van eene bespreking dezer punten in het publiek verwachten we echter weinig nut. Het beste is u met uwe bezwaren onmiddellijk tot den Raad van Beheer te wenden. Voor »courantengeshrijf» moge de directie blind blijven; we twijfelen niet of na een bijzonderen brief zullen de Heeren zich gaarne haasten de verslapt tucht eens flink te herstellen.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Nieuwe uitgaven van A. RÖSSING te AMSTERDAM.

Tolstoï Scheurkalender 1889.

Bewerkt door F. VAN BURCHVLIET.

Prijs f 0.90.

ELISE FREMERY KALFFS SCHEURKALENDER 1889

IN VIER TALEN.

PRIJS f 0.90.

ENCÉLBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG

f 1.40. Geb. f 2.25.

Het is reeds lang geleden dat deze auteur door zijn drama »Chandosse» van zich deed spreken, veel tegenkanting vond, maar ook groote verwachtingen opwekte. Thans is De Chateaux leeraar te Hoes; behalve nu en dan een artikel in »De Lantaarn», deed hij weinig van zich hooren. Zijn »Indrukken» zijn praatjes over alles en nog wat, over maatschappelijke toestanden, kunst enz. Men vindt hier ook de in »De Lantaarn» het eerst verschenen boutade over de muziek en de artikelen tegen het naturalisme. We lazen het nieuwe in het bundeltje en herlazen het oude daarin met groot genoegen. Er is daarin veel dat door vorm en inhoud aan den Multatuli van de »Ideeën» doet denken, maar aan een meer bezadigden, niet bitter gestemden Multatuli. In elk geval zijn deze »Indrukken» producten van een zeer begaafd brein, van een meer dan alledaagsch talent. HET VADERLAND, 28 Nov. '88.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON

G O D S E T.

Roman uit het Noorsch door UNA.

2 dln. f 5.—.

Een gezonde lucht ademt u uit dit boek tegen ... alles is geschetst op bewonderenswaardig getrouwe natuurlijke wijze, met rijken, fijnen humor. Voor het eerst treedt Björnsson met een roman op, maar niemand zal tegenspreken, dat dit werk een nieuw en schitterend getuigenis aflegt van het groote, algemeen erkende dichterlijke talent van den schrijver; van de kracht en volheid zijner scheppende phantasie van eene in onze prozaïsche dagen hoogst zeldzame dichterlijke bezieling en bovenal van zijn onvergelykelyk talent van vertellen.

LANTAARN 1888, No. 15.

AVONTUREN TER ZEE,

VERTELD DOOR

REINHOLD WERNER,

gepensioneerd Schout bij nacht en Opperbevelhebber der Oostzeevloot.

Met vier platen.

f 1.40. Geb. f 1.90.

Wij houden ons verzekerd, dat dit boekje zeer in den smaak zal vallen, niet alleen van de jeugd, maar van allen, die van het zeeleven houden. Het is frisch en vleidend geschreven. VADERLAND, 6 Dec. '88.

Alom verkrijgbaar

De Bruiloft van Kloris en Roosje

MET EEN INLEIDING VAN

J. H. Rössing.

In geïll. omslag naar een teekening van

C. TROOST,

Prijs 20 cent.

Dramatische Schetsen.

JOOST VAN DEN VONDEL, Gysbreght van Aemstel . . . f 0.10
JOOST VAN DEN VONDEL, Joseph in Dothan. . . f 0.10
W. SHAKESPEARE, Een Winteravond sprookje. . . f 0.10
W. SHAKESPEARE, Macbeth volgens de tooneelbewerking van Dr. BURGERSDIJK . . . f 0.10
W. SHAKESPEARE, De koopman van Venetië, volgens de Tooneelbewerking v. Dr. BURGERSDIJK. f 0.10
D. MAALDRINK, Jan Masseur. f 0.10

Zooeven verschenen:

MAX. KRETZER

De Twee Compagnons.

Sociale roman

vert: van

W. P. KOPS

f 2.50.

F. M. DOSTOJEWSKY

DE ONDERAARDSCHE GEEST

Russische roman.

Vert: van

F. VAN BURCHVLIET.

f 2.75.

Vroeger verschenen:

F. M. DOSTOJEWSKY

SCHULD en BOETE.

3 dln. f 7.90.

Aanbevolen door G. EBERS, G. BRANDES, Cd. BUSKEN HUET, Prof. Dr. JAN TEN BRINK, PAUL HEYSE, FR. BODENSTEDT, enz. enz.

F. M. DOSTOJEWSKY.

ARME MENSCHEN.

gr. 8°. f 2.—.

Uitgaven van A. RÖSSING. — AMSTERDAM.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 9.

19 JANUARI 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Het Tooneel in de Hoofdstad. a. Kon. Ver. Het Ned. Tooneel; b. Grand Théâtre van Lier; c. In den Stadsschouwbnrg. — Uit de Maasstad. — Jaarverslag Kon. Ver. het Ned. Tooneel. — Bladvulling. — Varia. — Correspondentie.

Het tooneel in de Hoofdstad.

Ver. Het Nedl. Tooneel.

Al wederom hebben wij te spreken over een oorspronkelijk stuk; en wel ditmaal over een, 't welk niet alleen geen dure, maar zelfs een zeer voordeelige les voor de Vereeniging aan den schrijver belooft te worden.

Daar is zeer veel aanleiding om ons over een dergelijk feit te verheugen; al was het slechts dáarom, wijl de bewering dat dramatisch onvermogen een nationaal gebrek is, er andermaal door wordt gelogenstraft. En — hoe paradoxaal het ook klinken moge — zou ik zelfs willen beweren, dat dit feit heugelijker wordt al naar mate wij in het stuk meer fouten en gebreken kunnen ontdekken. Ware het een meesterwerk, we zouden het succes als van eene uitzondering niet in rekening mogen brengen; doch nu het voor den auteur en voor anderen niet moeilijk zal vallen om in te zien waar en waardoor verbetering is aan te brengen, mogen wij op dit succes met allen nadruk wijzen.

Gaan wij na, welke die gebreken zijn, dan vinden wij: onvoldoende logica in de ontwikkeling der gebeurtenissen en karakters, verdeling van de aandacht over drie hoofdpersonen; het verzaken, hier en daar, van de eigen aanschouwing der werkelijkheid en het bewandelen, ook al nu en dan, van betreden wegen.

Maar wanneer we daarnaast kunnen stellen, dat elk bedrijf op zich zelf meestal een goed aaneensluitend geheel vormt; dat de karakterteekening, bij alle zwakheden, aantoot hoe de schrijver weet op welke wijze een persoon

op het tooneel te kenschetsen; dat zijn stuk tafereelen telt sprekend van zeer juiste, zelfstandige waarneming der realiteit en vermogen om die artistiek weer te geven, dan hebben wij immers het recht in dit stuk een veelzeggende belofte te begroeten.

Het tooneelspel, thans door den heer Seipgens geleverd, mag, als geheel, op den naam van »Kunstwerk» nog geen aanspraak maken. Het is er te halfslachtig, te onzeker voor. De auteur heeft zich van zijn willen en pogen niet genoeg rekenschap gegeven, niet één stuk geklonken metaal voor onze voeten gelegd. Nu eens schijnt zijne schilderij het werk van een der meest zelfstandigen en stoutmoedigen onder de moderne waarnemers, dan weer doet het denken aan de prullen uit de fabriek van een melodrama-maker. Daar is één bedrijf in, (het derde) waarvan de laatste helft door Tolstoï of Zola geschreven kon zijn; en in het vijfde brengt de auteur eene figuur van een pastoor te pas, die aan gelijksoortige scheppingen van Ibsen of Kielland doet denken. Doch als nu naast dit schelverlichte, dit gedurfde, dit gewaagde, allerlei zoetsappigs, en veel conventioneels voorkomt, dan kan het niet anders of onze indruk wordt onzeker en onbehaaglijk: het gewaagde schokt ons en het overgenomen hindert ons; we weten niet hoe we met den schrijver staan en of het goede wellicht meer aan geluk dan aan kunstvermogen gedankt moet worden. Vóór alles is het daarom noodig, dat de schrijver met onbevangen oog zich voor zijn werk stelle en de zwakheden leere zien en gevoelen. Laat hij zich door zijn vrienden in den waan brengen, dat hij nu reeds een werk van beteekenis leverde, dan is hij voor onze kunst verloren. En dat zou hoogst te bejammeren zijn.

Zoekt men naar de oorzaken van de hierboven vermelde zwakheden, dan stuit men — behalve op de onzekerheid van artistiek inzicht en overtuiging — naar het mij voorkomt als van zelf op het feit, dat de schrijver van oorsprong novellist is; en, wat meer zegt, dat — volgens het gerucht — dit werk zelf eerst als novelle geconcipeerd en zelfs uitgevoerd zou zijn. Uit dit feit laat zich veel verklaren:

de ontwikkeling der handeling, die volkomen episch is; de gapingen in die handeling en in de karakterteekening; de overlading met kleine bijzonderheden; het gemis aan eenheid van gedachte en aan concentratie der belangstelling op één persoon. Bij het opnieuw behandelen der stof heeft de auteur zich niet los genoeg gemaakt van zijne novelle; hij heeft die gegevens niet weer geheel in zich opgenomen en verwerkt, om ze ten slotte te doen geboren worden als dramatisch geheel. En dit toch is een eerste vereischte bij het scheppen van een kunstwerk, dat men het zijn eigen leven doe leiden, het voor zich zie met al zijn onderdeelen op de juiste plaats, in het juiste licht, zóo dat zij samensmelten tot één krachtig sprekend geheel. Dan eerst wordt, in een tooneelstuk, elk bedrijf de regelmatige voortzetting van het voorafgaande, en bevat het op zijn beurt weer »zaad voor het toekomstende»; dan eerst wordt de stroom der handeling voortgestuwd door den druk, dien de personen er op uitoefenen; en treedt van die personen niet een meer op den voorgrond dan voor de eenheid: van handeling of van gedachte, wenschelijk is. Die eenheid hangt niet noodzakelijk samen met de dus genoemde eenheid van tijd: de handeling kan zeer goed over een tijdperk van eenigen duur verlopen, mits de auteur dan slechts haar vier of vijf hoofdmomenten als even zooveel middel- en rustpunten neme en zorg drage het onderling verband met de volgende en de voorafgaande scherp te doen uitkomen.

Een der gevolgen van de novellistische behandeling der stof meen ik ook te ontdekken in de aanwezigheid van verschillende uitgewerkte »genre» tooneeltjes. En hier kom ik op hetgeen ik niet alleen een der hoofdelementen van het succès, maar ook een der voornaamste deugden van het stuk zou willen noemen. De schrijver plaatst zijn handelin in een Limburgsch dorp en verbindt nu aan eenige hoofdmomenten er van de schildering van eigenaardige dorpszedes en gebruiken en stelt ze alle in een bepaalde omgeving. De twee voornaamste tooneeltjes zijn vol kleur en leven; ze zijn, uiterlijk, zeer vernuftig, aan de handeling vastgeknoopt; en menig trekje aan de werkelijkheid ontleend, geeft aan andere tooneelen eene eigenaardige pittigheid. Bij dit alles nu was de auteur volkomen op den goeden weg: ik heb nog kort te voren er op gewezen, hoe dit geheel en al met onzen volksaard strookt en ik geloof niet, dat er beter aansporing te vinden is om zelfstandig te blijven, dan er ligt in den zichzelf opgelegden dwang tot het weergeven van eene bepaalde omgeving. Ook hier is echter de schrijver ongelukkigerwijze halverwege blijven staan: de twee door hem ter navolging uitgekozen tooneeltjes uit het dorpsleven (1^e en 2^e bedr.) geven ons wel een blik op eenige volksgewoonten, maar het zijn geen zedschilderingen, welke voor de personen en de handeling een eigenaardigen, verklarenden achtergrond vormen. En in de tweede plaats heeft hij nu en dan eigen waarneming voor klakkelooze navolging van conventionele voorbeelden verzaakt.

En die verklarende achtergrond, waarop ik zoo juist doelde, ware toch wel noodig geweest voor de daden althans van de hoofdpersone: Regine van het Zonnehofje. Zij toch, die ons aardankelijk wordt voorgesteld als eene fijngevoelige, goedhartige, zachtvaardige, lijdende vrouw, een onderworpen, getrouwe echtgenoot voor haren ouderen, om financieelen redenen gehuwden man, verandert na den terugkeer van haar vroegeren, doódgewaanden minnaar, in de meest brutale, listige en niets onziende echtbrekster. Zij koopt haar oude dienstbode om tot stilzwijgen en tot bevordering van den minnehandel, en deze laat er zich voor vinden; zij vrijt heel onbeschrómd met haar minnaar, dien ze ook 'snachts bij zich ontvangt en laat toe dat hij, na eerst haar eigen kas geplunderd te hebben, haar man bestelt. En als die minnaar gevaar loopt van in de val te geraken, daar heur man zich op de loer legde, ontziet zij

zich niet, lafhartig van de liefde, welke een arme verschoppeling der natuur, Rooie Hannes, voor haar koestert, misbruik te maken en dezen in de val te jagen, welke voor den waren dief is opgezet. Nog verder gaat zij en legt, als getuige tegen Hannes geroepen, een valschen eed af, door de waarheid te verzwijgen welke zij kent, en een paar woorden uit te spreken, waardoor zijne offerende zelfbeschuldiging gestaafd wordt: haar geweten spreekt eerst, en dan nog zacht, nadat Gekke Manes, de *deus ex machina*, die weet dat Kasper, de minnaar, de dief is, haar bedreigt en bezworen heeft. Dan helpt de auteur een handje en ruimt — door middel van eene beroerte — haar man uit den weg; wat in zooverre weinig verandering in hare verhouding tot Kasper teweegbrengt, als zij voortgaat hem niets te weigeren. Om aan die ongeregelheden een einde te maken, wil de pastoor beiden doen huwen en dit plan, opgevat met kennis van heel de geschiedenis hunner minnarij, blijft de geestelijke verdedigen trots de tegenwerpingen van Manes, die dit evenzeer eene ongerechtigheid noemt als de veroordeeling van Hannes tot 18 maanden gevangenisstraf. De pastoor verwijt Manes liefdeloosheid tegenover de zwakheden van anderen en wendt voor dat van de vroegere verhouding tijdens het leven van den echtgenoot niets bewezen is; en terwijl hij — terwille van *het decorum* — poogt te wettigen, wat hij niet kan beletten en niet durft veroordeelen, heeft hij de ongerechtigheid jegens Hannes zoeken goed te maken door, gemeenschappelijk met Regine, een verzoek tot strafvermindering in te dienen. Deze wordt verleend en om een nieuw bewijs te geven, dat zij het nog zoo kwaad niet meent, maakt Regine plannen om Hannes door een rijk geschenk — een pachthoeve — schadeloos te stellen. De pastoor toont zich met die plannen hoogelijk ingenomen en prijst ze in haar. Doch Hannes is minder dankbaar: hij heeft ervaren hoe Regine hem tot speelbal gebruikte en zijne vereering heeft plaats gemaakt voor minachting en haat. Hij bedreigt haar zelfs met een mes, doch wordt in het toestooten verhinderd door Manes, die zich reeds met de wraak en de bestraffing van de misdaad belast heeft. Kasper wordt binnengebracht als lijk en met een kreet valt Regine voor haren gedooden bruijom op den grond!

Aldus de hoofdtrekken van dit landelijk echtbreuk drama, 't welk in het derde bedrijf zijn hoogste punt bereikt. Het eerste doet ons het bruiloftsfeest van Regine met haren ouderen, verwaanden, vrekkingen echtgenoot zien, leert ons Hannes en zijne stille liefde kennen, brengt Manes in zijn gekke en verstandige buien voor ons en voorspelt voor Regine een ongelukkig huwelijksleven. Het tweede bedrijf is een binnenhuisje en in dien toon daarvan gehouden: geheel de lijdelijkheid van Regines huwelijksleven legt het voor ons opent, maakt ons vertrouwd met de ridderlijke offervaardigheid van Hannes voor zijne aangebedene, met het smachtend verlangen van Regine naar den dood gewaanden Kaspar — wiens doopceel, in de eerste akte voor ons gelicht, hem als een man zonder eerlijkheid heeft doen kennen. En het eindigt met den plotselingen terugkeer van Kaspar uit Atjeh, die zich slechts te vertoonen heeft om Regine weer in zijn armen te zien. In het derde bedrijf zijn we op de binnenplaats der hofstede, twee maanden later. Hier blijkt het ons dat Kaspar zijn neef, Regines echtgenoot, door strooplikerij voor zich heeft weten in te nemen, terwijl Regine in het bedriegen en om den tuin leiden van haar man niet voor Kaspar onderdoet. Stille toespelingen leeren, dat de verhouding van de vroegere geliefden voor beiden niets meer te wenschen overlaat: de auteur waagt zich zelfs aan het vertoonen hunner vrijage. Met behulp van de reeds beschreven diefstal-geschiedenis weet hij zijn bedrijf dramatisch boeiend te maken; voor het slot bewaart hij een tooneel, waarin Manes, na de aanhouding van Hannes, op zijn beurt Kaspar beloert en bespringt. Om den boer zelve

van de hoeve te verwijderen, heeft hij in den aanvang der akte hem als schutterskoning doen afhalen en aldus een zeer druk en levendig tooneeltje gewonnen; dat bespringen van Kaspar behoort tot de *tours-de-force*, welke hij voor het slot van een bedrijf onmisbaar acht en die op het grovere deel van het publiek hun werking niet missen. De vierde afdeeling van zijn stuk is gewijd aan de terechtstelling van Hannes, waarbij gekke Manes de rol van boetprofeet tegenover Regine vervult en die eindigt met het flauw vallen van Regine, het ineenzinken van haar man, zoodra deze uit haar mond eene schuldbelijdenis opvangt, en het neervallen van Hannes, wien op eenmaal een licht schijnt op te gaan. Dit vierde bedrijf is dramatisch en artistiek het zwakste van het geheele stuk; 't mist alle uiterlijke en innerlijke waarheid, het is onduidelijk, schreeuwerig en vol melodramatisch effectbejag. Blijkbaar heeft de auteur zich de moeite niet gegeven, om nauwkeurig de vraag te beantwoorden hoe een Nederlandsch rechtsgeding onder de gegeven omstandigheden van feiten en innerlijke gesteldheid der personages zich zou afwickelen. Hij is eenvoudig aan het flodderen gegaan, naar het voorbeeld van het eerste 't beste samenflansel. Dit hier in bijzonderheden te betoogen, is onnoodig; ik heb, bij wijze van pleidooi voor de waarheid in de dramatische kunst, me de moeite getroost het elders te doen. Hier kan ik dus volstaan met aan te teekenen, dat de schrijver, ter wille van zijne laatste akte, het noodig geoordeeld heeft, Hannes voor zijne pekelszonde heel streng te doen vonnissen, en hij dit 5e bedrijf een jaar later doet spelen, op den dag van Regines voorgenomen huwelijk met Kaspar. Hoofdmonument in deze akte is de strijd tusschen Manes en den pastoor: de eerste houdt eene ware philippica, die door Regine rustig wordt aangehoord en door den pastoor (zie hierboven) tant-soit-peu wordt weerlegd. Het geweldadig einde van het stuk beschreef ik eveneens: onnoodig dus nog aan te toonen, dat de auteur evenals voor zijn vierde bedrijf, zijn toevlucht nam tot een willekeurig, uiterlijk middel. Gelijk boer Lamers aan de vierde akte sterft Kaspar aan de vijfde; na de beroerte, het mes! 't Is te hopen, dat dergelijke tooneelziekten niet besmettelijk zijn, en niet op volgende werken van den schrijver zullen overslaan! »Een slot dat pakt» is zeker wel wat waard; maar de auteur die in het algemeen de kunst van effectverkrijging verstaat, heeft zich ernstig in acht te nemen voor effectbejag!

Een paar woorden ten slotte over de karakteristiek der personen. Kasper en boer Lamers (de heeren v. Schoonhoven en Spoor) zijn wel slechts met enkele trekken geteekend en niet zeer diep ontleed, doch treden ons niettemin, vooral door het spel, vrij levend voor oogen. Het meest uitvoerig en compleet is de teekening van den uiterlijk misdeelden, innerlijk teerbessaarden Hannes, die alleen tegen zich heeft dat zooveel misdeelde natuurgenootten reeds bij monde van allerlei schrijvers een beroep op onze sympathie hebben gedaan. De heer Schulze verdient allen lof voor zijn ingetogen vertolking, welke door weeke tranerigheid lichtelijk geheel bedorven had kunnen worden. Dat de auteur na het derde bedrijf van Hannes genoeg krijgt en zich niet veel meer om hem bekommert, is niet de schuld van den acteur. Evenmin als aan mevr. Frenkel (en tijdens haar ongesteldheid aan mej. Poolman) verweten mag worden, dat zij van Regine geen persoonlijkheid wist te maken. De overgang van duldende engel tot echtbrekende feeks ligt in de pauze tusschen het 2e en 3e bedrijf, en dan staat de actrice niet voor het publiek. Rest Gekke Manes — van wien de heer Bouwmeester een type maakte van onmiskenbare forskheid, doch al te schrill, en niet in staat om de onzekerheid van des schrijvers teekening op te helderen. Of Manes inderdaad malend is, en tot hoever zijn geestvermogens reiken, heb ik niet nauwkeurig kunnen vaststellen.

Aan de vertooning is, als geheel, veel zorg besteed: de klompdansen bij de bruiloft (1e bedr.) en het inhalen van den Schutterskoning vielen zeer in den smaak van de toeschouwers. De dansers (hr. en mevr. Verenet, mej. Roos en hr. v. d. Hilst), de vlaggezwaaiër (hr. van Zuylen en de buitende clown (hr. X)) hebben recht op een woord van waardeering voor hun *fysieke* inspanning. De binnenplaats der hofstede leek *Nakken* nageschilderd. *Et c'est tout dire!*

Grand-Théâtre van Lier.

In den laatsten tijd mochten de voorstellingen in den schouwburg van Lier zich niet verheugen in overgroot belangstelling van het publiek. Zoowel de drama-afdeeling als de rest van het gezelschap, dat zijne krachten meer in 't bijzonder aan het blijspel wijdt, was genoodzaakt voor halfvolle zalen te spelen. Wat er de oorzaak van is? Wij wagen 't niet hierop een stellig antwoord te geven. Zeker is 't evenwel, dat de hoedanigheid van het spel der artisten moet lijden onder den droevigen aanblik, dien een bijvoortduring ledige schouwburgzaal oplevert. Het ergst is dit het geval bij de vertooning van blijspelen. Huilen, bedelen of vechten gaat nog, al ziet men die lange rijen stoelen staan — maar lachen, en anderen aan 't lachen maken, dat is in zoo'n geval waarlijk moeilijker. Vandaar dat een zekere lusteloosheid vaak de vertooning van blijspelen kenmerkt, een gebrek dat evenwel op sommige tijden geheel verdwenen schijnt, als het gevolg van oorzaken, waarvan wij toeschouwers geen kennis dragen.

Dit was b.v. het geval met de vertooning van *Een zonneje in Huis* ¹⁾, blijspel in 3 bedrijven, een stukje dat te Amsterdam vrij bekend is. Het bevat een aantal tooneelen, die, ondanks hun ouderwetschheid, en, mits goed vertolkt, indruk maken. Dit was nu onlangs — wij woonden de voorstelling bij, toen Jack Grein's *In den Nachttrein* voor de eerste maal werd vertoond — zeer zeker 't geval. Vooral het samenspel, en, wat den heeren betreft, de typeering, waren te prijzen. Mej. E. van Biene, die de titelrol vervulde, zou zeker nog beter voldaan hebben, indien haar optreden als ingénue natuurlijker ware. Zij heeft wel een aantal maniertjes, stembuigingen en bliken in voorraad, die tot het arsenaal van dit emplooi behooren, maar dikwijls komt het ons voor alsof zij het publiek toeroept, in die oogenblikken dat zij uit de rol is: »Ziet-ge-wel, hoe handig ik met al die kunstvaardigheden kan goochelen?» Toch is dat geen ernstige opvatting van de kunst.

Een ontdekking was de vertolking van Oscar, een »gommeux», door den hr. Lageman. Deze acteur heeft in genoemde rol bewezen dat het hem, bij enige inspanning, niet moeilijk zal vallen in het fijner komiek-genre nog aardiger creaties te leveren, dan hij vroeger reeds te zien gaf in een andere categorie van rollen. Zijn uitspraak van onze moedertaal, waarbij hij tot dusverre de plat-Amsterdamsche manier huldigde, bleek zich ook nog tot een andere opvatting te leenen. Ditmaal sprak de hr. Lageman zuiver Nederlandsch. Oefent hij zich daarin nog eenigen tijd (en bovendien in de uitspraak van vreemde woorden), dan zal zijn spel zeker nog meer waardeering genieten dan tot heden.

Dit zijn de voornaamste punten, die ons bij deze voorstelling vermeldenswaardig voorkwamen.

De overige artisten leverden niet meer of minder dan redelijkerwijze van hun verwacht werd. A.

(Wij zijn het met onzen geachten medewerker ten aanzien

¹⁾ Volgens 't programma, vrij vertaald uit het Duitsch door Joh. Loeff. Het stuk is oorspr. Fransch, van Anicet Bourgeois en Decourcelle. Een vertaling uit de tweede hand dus.

van het spel van mej. van Biene niet geheel en al eens. Zeker, haar spel als Cecile is niet vrij van eenige affectatie; en daar lijdt haar grime met een matte gelaats-tint ook wat onder. Doch het komt ons voor, dat zoo dit voor een deel te wijten is aan het technisch onvermogen van de beginnelinge, wier hulpmiddelen gewoonlijk beperkt zijn, dit voor het andere deel ligt aan haar opvatting, welke er naar gestreefd heeft, het vroolijke en opgewekte met het aandoenlijke in die rol samen te smelten tot één geheel. In ieder geval bleek haar vertolking, vooral ook van de aandoenlijke passages, zeer juist en waar gevoeld, bekoorlijk, zonder overdrijving, en zeer beschaafd. Haar uitspraak van onze taal was zelden zoo goed; en de vertolking van deze rol legt voor de jonge artieste — bij ijverige verdere studie en zorgvuldige inachtneming voor overaandoenlijkheid, waartoe zij eenige neiging toont, — eene belofte af, waarvan we de vervulling haar, deze week, bij gelegenheid van haar huwelijk, van ganser harte toewenschen. RED.

In den Stadsschouwburg werd verleden Donderdag, door een Fransch gezelschap onder leiding van Paul Deshayes, een voorstelling gegeven van *Pépa*, de nieuwe comédie van Meilhac en Gandéraz.

Het is een stuk, dat noch door de karakterteekening, noch door een verwikkeling van belang uitmunt; het boeit voornamelijk door den geestigen, met ontzaglijk veel tooneelkennis geschreven dialoog. Het gevolg van deze eigenaardigheid is natuurlijk dat het succes bij de vertooning van *Pépa*, bijna geheel afhangt van de meer of minder juiste vertolking. En in dit opzicht was de voorstelling van Vrijdag hoogst verdienstelijk. De kleine détails van het gebarenspeel, de »puntjes op de *i*” van de kunst des tooneel-spelers, deden enkele tooneelen — vooral de eerste scène tusschen Yvonne en Raymond de Chambreuil in het 2e bedrijf, en sommige tooneelen van het derde — onover-trefbaar gespeeld schijnen. In den hr Manin (Raymond de Chambreuil) zagen wij het volmaakt type van den cynischen *boulevardier*, altijd op z'n gemak, zelfs in de moeilijkste aangelegenheden, steeds geneigd tot schertsen en persiffleeren, maar in zijn hart een eerlijk, zelfs eenigs-zins goedig, man. Deze figuur werd buitengewoon sober, met waardigheid en gratie, mogen we wel zeggen, maar vooral geestig, door den Franschen acteur voorgesteld. Een ander goed type was van *Pépa's* papa gemaakt, door den hr. Jaeger; vermakelijk was zijn mimiek, zijn exotische uitspraak van 't Fransch, en uitstekend zijn grime; hij was de echte *rastaquouère*.

De dames M. Laure en M. Angers (Yvonne en *Pépa*), vooral de eerste, waren zeer gelukkig in 't zeggen van den tekst. Hooge tooneelspeelkunst werd hier niet vereischt; eenvoudig, maar juist en geestig zeggen was voldoende. Hoewel deze *Pépa* noch in haar manieren, noch in type, iets Amerikaansch te zien gaf, voldeed haar spel zeer goed. Yvonne werd meer getypeerd en veel levendiger gespeeld.

Het samenspel was uitstekend geregeld; daarom alleen reeds zou deze voorstelling belangwekkend zijn geweest.

Uit de Maasstad.

Hoewel ze niet direct tot het tooneel behooren, wenschen wij met een enkel woord melding te maken van de voordrachten, waarop de Heer Willem van Zuylen 3 dezer wederom zijn vrienden vergast heeft. Terecht is de opmerking gemaakt, dat hij eigenlijk meer speelt dan voordraagt in den beperkten zin van het woord; ook kan hij ons in het ernstige, sentimenteele (*Het Jurkje*) niet zoo behagen en neemt hij in middelmatige stukken (*Mijn Jubileum*) soms zijn toevlucht tot kleine middelen, welke hij stellig in den

grond zijns harten afkeurt. Maar onze geliefde komiek heeft nu eenmaal iets onweerstaanbaars en zelfs met bovengenoemde voordrachten weet hij zijn publiek dermate bezig te houden, dat de tijd omvliegt en het waagstuk — zes monologen door denzelfden persoon — met een onbetwistbaar succes wordt bekroond. *Een lastig geval* is evenals *Het Vrijbillet* een oude bekende, maar wordt steeds gaarne van hem gehoord, en *Paardegang* bleek, door van Zuylen voorgedragen, een meesterstukje, een waardige finale voor een welgeslaagde soirée. Wij moeten ons bedwingen om niet in bijzonderheden te treden, maar willen het genot niet verminderen van hen, die wellicht nog het voorrecht zullen hebben deze voordrachten te hooren en te zien.

Het nieuwste tooneelwerk van den Heer Rosier Faassen, *Het Bultje* heeft weinig bijval gevonden en o.i. terecht. Medelijden voor een door vrouw natuur misdeelde op te wekken is nobel; maar — afgezien van het gevaar dat het publiek wellicht zal lachen, waar de auteur het wilde doen schreien — het bultje moet zich dat medelijden waardig toonen. En wat zien wij? Niemand bespot Charlotte, maar zij begint telkens ongevraagd over haar mismaaktheid te spreken; zij is bits, licht geraakt en gevoelt zich steeds vervongelijkt, terwijl iedereen haar met voorkomendheid behandelt (behalve een paar jongelui wanneer zij aangeschoten zijn en nog wel niet in haar bijzijn). Zij vat liefde op voor een knap maar luchthartig jongmensch; wanneer zij echter bemerkt dat zij wederliefde vindt, spartelt zij wanhopig tegen, wil weer de martelares spelen en geeft eindelijk haar jawoord, nota bene! omdat iedereen er zoo op aandringt! In een roman kan zulk een strijd misschien voldoende gemotiveerd en uitgewerkt worden; de schouwburgbezoeker wordt er kregelig onder en kan nauwelijks den uitroep terughouden:

Onzin, Lotje
Trouwen met je!

Naast het bultje en haar ridder wordt onze aandacht nog gevraagd voor een coquette weduwe, wie door dien bruijom vroeger het hof is gemaakt en voor een reizenden komedietroep; verder maken wij kennis met een paar vervelende winkeljuffrouwen, een braven boekhouder, een praatzielen kantoorbiedende, een filosofheerenden huisknecht, enz., kortom het programma bevat negentien namen. Ditmaal heeft de schrijver veel te veel werk gemaakt van de nevenpersonen en hoewel verschillende bijtooneeltjes aardig in elkaar zijn gezet, houden zij de belangstelling slechts luttel gaande, omdat zij ons geen stap vooruitbrengen: de handeling geraakt bedolven onder overtollig bijwerk; dat mag toch niet.

Dat de Heer Faassen de volkstaal door en door kent wisten wij; was het echter wel noodig elken volzin van Anton met spreekwoorden en zegswijzen te versieren? Vreemd klonk het Mevr. Willers na het dichterlijk beeld van den vlinder, die voor het licht gewaarschuwd is, te hooren zuchten: Ik ben er in gevlogen!

Alle spelers hebben den arbeid van hun collega dapper verdedigd; de Heer Faassen weet voor wie hij schrijft en eischt in *Het Bultje* van bijna geen der vertooners bijzondere krachtsinspanning; toch verdient geprezen dat allen zich beijerden goede typen te leveren en, voor zoover hun rollen het toelieten, te redden wat te redden viel. Van de Dames noemen wij in de eerste plaats Mej. Vink (Mevr. Willers) een aardige coquette weduwe en Mej. Beukers, die de ondankbare titelrol moest torsen en zeer goede oogenblikken had. Veel afwisseling biedt deze figuur niet en wij duiden het haar niet ten kwade dat zij in de slottooneelen de noodige zeggingskracht miste. Mej. Pauline Beersmans (Marie Tersteeg) die alleen in het derde bedrijf optreedt, speelde haar kleine partij met smaak en gevoel; zij heeft de verwachting, welke men door al dat gepraat in de twee eerste bedrijven van de mooie Marie krijgt, niet beschaamd en dat zegt reeds veel.

De auteur was als de tooneeldirecteur Ouwenhuis zeer vermakelijk, een hoogst eigenaardige figuur, jammer genoeg een bijfiguur. Zijn zoon de Heer Victor Faasen maakte van Cornelis een echten lummel; laat hij het echter in die richting niet te ver drijven: een clown is geen komiek. Als de ellendige akteur Roosmeyer gaf de heer D. Haspels als gewoonlijk fraaie kunst te aanschouwen, terwijl de Heeren Tartaud (Frans Harte) en De Vries (Tulp) zich onderscheidden door los, beschaafd spel. Jammer dat ons gezelschap zoo weinig genoeg van zijn moeite zal belevén; zelfs bij de tweede voorstelling hier en daar gewijzigd, bleef het succés van *Het Bultje* bijkans negatief.

11 Jannari 1889.

JEAN VALJEAN.

Jaarverslag der Ver. Het Nederlandsch Tooneel.

Niet gelijk vorige jaren, werd ons ditmaal een ex. van het op 24 Dec. l.l. uitgebracht verslag onthouden. We zijn dus niet in staat een zelfstandig overzicht er van te geven, doch ontleenen het volgende aan het *Handelsblad* van 10 dezer:

Waren de wintervoorstellingen in het met ult^o. Augustus dezes jaars geëindigd tooneeljaar 1887/88 voor de Vereeniging nadeelig en bereikten de netto-ontvangsten te Amsterdam zelfs niet het cijfer van het vorig jaar, de zomervoorstellingen wijzen daarentegen een veelbeteekenende verbetering aan en leveren een winst als maar zelden in eenig jaar werd geëvenaard,

De hoofdoorzaak van de weinig bevredigende uitkomst der winter-campagne schuilt in de onweerstandbare concurrentie met een paardenspel, en die der hoogere opbrengsten van het zomer-théâter in de hoedanigheid van den zomer, die van dat jaargetij niet veel meer dan den naam mocht voeren: de regenstroomen en de koude toch dreven dichte scharen naar de tooneelzaal, waar zij verpoozing zochten en ook, naar de getuigenis van zeer velen, vonden.

Een en ander spiegelt zich in de volgende cijfers af:

De wintervoorstellingen te Amsterdam brachten bruto in 1886/87 op $f 75,504.97\frac{1}{2}$, 1887/88 $f 70,793.85$, derhalve in het laatste jaar minder $f 4711.12\frac{1}{2}$.

De zomervoorstellingen, die in 1886/87 netto een saldo lieten van $f 7679.93\frac{1}{2}$, wierpen in 1887/88 een bate af van $f 13,837.47$, hetgeen een voordeelig verschil voor het laatste jaar aantoonde van $f 6157.53\frac{1}{2}$.

Toch bleef het netto provenu van winter- en zomervoorstellingen samengenomen beneden dat van het vorig jaar.

Slechts het terugbrengen van den inventaris te Amsterdam en 's-Gravenhage tot een bedrag, meer de industriële waarde nabij komende, doet het tekort van het laatste jaar kleiner schijnen en tot $f 6714.42\frac{1}{2}$ inkrimpen. Maar al ware een, trouwens zeer rechtmatige en door de omstandigheden (het totaal verliescijfer toch, zou anders het bedrag van het waarborgfonds overschreden hebben) geboden verhooging van den creditpost: Inventaris, niet geschied, dan nog zou het verlies in een niet onaanzienlijk winstcijfer zijn verkeerd, indien men vrij was geweest van de toelage aan de Rotterdamsche tooneelisten, welke dit jaar $f 13,999.97\frac{1}{2}$ bedroeg.

In het seizoen 1887—1888 bereikte te Amsterdam *De Schoonmoeder* het grootste aantal opvoeringen (23), daarop volgt *Durand en Durand* (18), *Vader!* en *Macbeth* beliepen 15 voorstellingen alhier. *Tosca* 12, enz. In het geheel werden opgevoerd 32 stukken uit het Fransch, 5 uit het Engelsch, 1 uit het Italiaansch, 1 uit het Spaansch en 17 oorspronkelijke, te zamen 74, waarvan 23 nieuwe.

Het aantal stukken getuigt van het geringe aantal schouwburchbezoekers ten onzent. In doorsnede toch beleeft een nieuw stuk in ons vaderland niet meer dan zeven

voorstellingen. Het meerendeel der oorspronkelijke stukken bereikt zelfs dat aantal niet. Zonderen wij »Francoises Opstel», »Een Ministerieele Crisis» en »Zijn Model» uit, dan verwierven de andere of geen, of slechts een zeer tijdelijken bijval. Ware het niet, zegt het verslag, dat wij 't tot onze roeping rekenden, jongen eierzuchtigen, in wie wij eenigen aanleg bespeuren, gelegenheid te geven hun arbeid aan de vuurproef van het voetlicht te onderwerpen — een proef voor hen de meest afdoende, maar voor ons een meestal dure les — wij zouden nog strenger dan thans oordeelen en het cijfer van door ons geweigerde dramatische proeven, hoe aanzienlijk reeds, nog aanmerkelijk doen klimmen.

Het leerende, betoogende, beschrijvende, wint het bij onze schrijvers nog altijd van het aanschouwelijke.

De 384 voorstellingen brachten op $f 77467.50$ tegen $f 87242.71$ over 368 in 1886/87.

In 1887/88 bracht iedere voorstelling alzoo in doorsnede netto op $f 201.74$ tegen $f 237.07$ in 1886/87, alzoo een nadeelig verschil van $f 35.33$.

De gestadige achteruitgang der netto ontvangen en de zware lasten, waaronder de Vereeniging steeds gebukt ging, deden, vooral in den loop van het jongst verloopene tooneeljaar, de vraag bij ons oprijzen of wij u omtrent het verlengen van den duur onzer Vereeniging, welke volgens de statuten met ult^o. Augustus jl. ophield te bestaan, eenig voorstel moesten doen.

Het stond bij ons vast, dat de mogelijkheid van het verkrijgen van evenwicht tusschen ontvangsten en uitgaven duidelijk moest blijken. Wij meenden na rijp beraad in staat te zijn u van de mogelijkheid daarvan te overtuigen, en de uitkomst heeft, zoo als in ons laatste verslag reeds ter loops werd aangeduid, onze verwachting niet teleurgesteld. Het wegvallen van de geldelijke uitkeering aan de Rotterdamsche tooneelisten pleitte krachtig ten gunste van ons voorstel; en daar natuurlijk geenerlei winstbejag ons het voortzetten der exploitatie deed wenschen, maar eenig en alleen het belang der tooneelspeelkunst, welke door een plotseling terugtrekken onzer Vereeniging zeer groote schade kon lijden, aarzelden wij niet ook onzen artisten een offer te vragen voor de goede zaak. Wij deden 't met groot leedwezen, daar wij hun gaarne een onbekommerd bestaan gunnen en hoogst ongaarne ook op hen de oeconomische wetten zien toegepast. Van de noodzakelijkheid eener inkrimping hunner wedden bleken zij echter mede overtuigd, zoodat allen, van wie wij dat wenschelijk achtten, zich onder ons vaandel bleven scharen.

Falen niet alle berekeningen, op een jarenlange ervaring gegrond, dan zal de Vereeniging, vooral ook dank zij het subsidie Zijner Majesteit, wien wij ook dit jaar onzen warmen dank hebben te betuigen voor den ontvangen krachtigen steun, een betere finantieele toekomst te gemoet gaan in drie jaren levens, welke de gewijzigde statuten haar thans veroorloven.

Over de zes jaren der vorige exploitatie is $f 84,118.66\frac{1}{2}$ verlies geleden.

Wellicht zal dit treurig resultaat, waardoor de middelen onzer Vereeniging schier geheel uitgeput zijn, ook buiten uwen kring de maatregelen van bezuiniging begrijpelijk maken, waartoe wij, onder uw goedvinden, zijn overgegaan en die ons, naar wij hopen, in staat zullen stellen het ons door u opgedragen mandaat tot een goed eiede te brengen.

Dat de medewerking van belangstellenden, door het bezoeken van de onder ons beheer staande schouwburchen, daartoe een hoofdvereischte is, behoeft wel geen betoog. Die belangstelling gelde niet zoo zeer onze Vereeniging, maar hoofdzakelijk het nationaal tooneel en zijne vertegenwoordigers, wien gedurende 12 jaren door u belangeloos steun is verleend".

[Wij zullen ons — bij gemis van het origineel — onthouden

van het maken van kanteekeningen op dit verslag, met welks slotwoorden wij van ganscher harte instemmen. Alleen moeten ons een paar vragen uit de pen. Het verslag constateert dat, zonder de uitbetaling der uitkeering aan het Rotterd. gezelschap, het vorig seizoen eene ruime winst zou hebben achtergelaten. Daarop volgt later de mededeeling dat die uitkeering vervallen is, doch de geldelijke toestand niettemin eene verlaging der tractementen noodzakelijk maakte. Waar schuilt hier de logica? En ligt er, wanneer het waar is wat het verslag zelf constateert, n.l. dat het Rotterdamsch avontuur dien slechten toestand in hoofdzaak op zijn geweten had, niet eigenlijk iets onbillijks in, dat de artisten, die met dat avontuur niets hadden uit te staan, de kinderen van de rekening zijn geworden? Hun eigen overtuiging van de noodzakelijkheid eener inkrimping af te leiden uit het feit, dat niemand is heengegaan, is, zachtst genomen, wel wat — naïf! Doch als het nu volgend seizoen winst afwerpt, zal dit, het verslag doet het doorschemeren, zeker den artisten ten goede komen, die thans bekort zijn. Ook al zijn de nu uitbetaalde tractementen de minste niet van ons land, eene inkrimping blijft voor de betrokkenen, waaronder enkelen der meest verdienstelijke leden van het gezelschap, altijd onaangenaam.

Red.

Bladvulling.

Een Bataafsche standje in het „Fransch spectacle”.

De Spectator deelde een paar jaar geleden den inhoud mede van eene eigenaardige »secrete resolutie”, genomen door het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek — allerberooidster nagedachtens. Bij dit besluit werd aan Meissener »entrepreneur van het Fransch spectacle” in de Casuaristraat te 's-Gravenhage, uit de geheime kas van het Bewind eene toelage verleend, (eene *toelage*, vroede mannen van het *rijke* Rotterdam!) noodig voor het verkrijgen van »goede sujetten”.

Laat ons billijk zijn en erkennen dat het Uitvoerend Bewind tot deze ondersteuning niet geleid werd door ingenomenheid met de voortbrengselen van den kunsttempel in de Casuaristraat. Ook niet door belangstelling voor de tooneelspeelkunst in het algemeen. Voor dit laatste waren de tijden te duur en was de schatkist te ledig. En ledig was de Bataafsche schatkist. Ze klonk zoo hol als ooit eenige schatkist geklonken had.

Wat was dan de oorzaak van de gulheid der Bataafsche bewindhebbers? Alleen vrees voor het ongenoegen der Fransche broeders. De Fransche officieren verveelden zich doodelijk in een residentie zonder »théâtre français”. De Fransche gezant trok zich de zaak aan. En een verzoek van een Fransch gezant in die dagen stond gelijk met een bevel, dat men slechts had op te volgen.

Zoo kwam het dat men »om redenen van staatkunde” — gelijk 't in de resolutie luidt — zich de hand over 't hart streek en in 's-hemelsnaam de Fransche bevrijders, en met hen de vrijgemaakte Bataven, in de gelegenheid stelde *le Déserteur, la Piété filiale ou La jambe de bois*, of hoe de stukken verder mochten heeten, te genieten en te bewonderen. Het oppertoezicht over het »spectacle” verbleef echter bij den Agent (alias Minister) van Inwendige Politie der Bataafsche Republiek.

Dat de taak van dezen hoogwaardigheidsbekleeder soms verre van benijdbaar was, blijkt bijv. uit onderstaand standje.

's-Gravenhage.

M.

GELIJKHEID, VRIJHEID, BROEDERSCHAP 1).

*In den Haag, den vierden Januari 1801.
Het zevende jaar der Bataafsche Vrijheid.*

De Agent bij het Departement van Inwendige Politie en Toezicht op den staat van Dijken, Wegen en Wateren der Bataafsche Republiek,
Aan
het Uytvoerend Bewind.

Burgers Directeurs!

Gisterenavond begaf ik mij naar de Fransche Comedie, alwaar op 't affiche stond aangekondigd, dat zoude gespeeld worden *le Déserteur* suivi de *la Piété Filiale*, ou *la jambe de bois*. Aldaar komende, bevondt ik bij deze-en-gene ongenoegens, uijthoofde, dat men eerst het kleijne stuk hadt begonnen, en dus tégens 't Affiche aan hadt gehandelt; ik vondt die rede van ongenoegen des te plausibeler, doordien ik de Acteurs, uijt naam van het Gouvernement, al meer dan eens gelast hadt, zig stiptelijk aan 't Affiche te moeten houden, en 't zelve niet te mogen veranderen dan met goedvinden van 't Gouvernement, en na alvorens als dan mij daarvan kennis te hebben gegeven.

Ik liet Meissener terstond bij mij komen, om te vernemen wat de rede dezer verandering was, en waarom hij mij hiervan geen kennis hadt gegeven? Hij betuigde mij, hiervan geheel onbewust geweest te zijn, en hetzelve met het grootste ongenoegen te hebben vernomen, dog dat zulks onder de Acteurs scheen overlegd te zijn. Ik gaf hem last, om onderzoek te doen, wie de oorzaak hier van was, en dien Acteur bij mij te ontbieden. Weijnige oogenblikken daarna kwam Meissener mij zeggen, dat de Acteur die hiervan de schuld was, thans op het tooneel was, en, na het eindigen van het eerste stuk, bij mij zoude komen, gelijk ook geschiedde. Ik wierdt de *loge* uijt geroepen, en informeerde mij wat de rede dezer verandering was, zonder consent gehadt te hebben. Ik bekwam tot antwoord, dat hij het affiche ter drukkerij hadt bezorgt, en bij abuis op hetzelve het woord *suivi* in plaats van *précédé* hadt laten zetten. Ik deedt hem gevoelen, dat, die briefjes reeds twee dagen gedrukt geweest sijnde, dit erreur gemaklijk was te repareren geweest, en hier door geprévinieerd, dat het Publiek niet wierdt gedupeerd. Ik exhorteerde hem, om in 't vervolg zorg te dragen, dat zulks niet weder plaats hadt, dewijl ik anders mij genoodzaakt zoude zien, het Gordijn te laten vallen, en, indien zij verders weijgerig bleven aan de orders van dit Gouvernement te obtemporeren, ik zelfs in de verplichting zoude zijn, de Comedie te sluijten. Ik gelaste hem verders, om bij de Annonce, die hij moest gaan doen, van 't geen zij Dinsdag aanstaande zoude spelen, hij van die gelegenheid gebruik moest maken, om 't Publiek zijn excus te maken, en de rede, die die verandering veroorzaakt hadt, er bij te voegen. In een oogenblik bevondt ik mij omringd van een aantal Fransche Officieren, die zig in zeer ongemasureerde, en indécente, termen hier tegens uytlieten. Ik deedt hen gevoelen, dat zij hier niets te zeggen hadden, en ik, als Minister der Polici van de Bataavsche Republieq, de goede orde zeer wel zoude weten te mainfineren, en, des noods, de nodige orders hier toe zoude geven; waarop een hunner het woord opnam, en in substantie zig in dezer voegen uijtliet: *Sacre Dieu, il convient bien au Bataves, dont les Acteurs tirent si peu, de vouloir leur donner des ordres; ce sont nous Français, qui les payons, et qui seront en droit de leurs donner des ordres, et même de fermer le Spectacle*. Ik vroeg hem zijn naam te mogen weten, en kreeg ten antwoord dat hij de Chef de l'Etat Major was. Ik begreep, het beneden mij was, in verdere

1) Stukken ingekomen bij het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek, RIJKSARCHIEF.

discussien hier over aldaar ter plaats te treden, kwam weder in de Loge van het Uijtvoerend Bewind, en gaf van al het gebeurde, en van mijne verrigtingen, kennis aan den President, die zig aldaar bevondt. Weijnige oogenblikken daarna, wierdt ik weder verzogt buijten te komen, en vondt aldaar wederom verscheide Fransche Officieren die nog bezig waren met dien Acteur te spréken, en men begon op nieuws de hoge toon te voeren. Ik coupeerde zulks, met den Acteur als nu te gelasten, zig naar het Toneel te begéven, mijne ordres aldaar te volbrengen, en bedreigde hem, dat, zoo hij zig nu niet terstond naar het Toneel begaf, ik hem door de Wacht daar naar toe zou laten brengen, en vervoegde mij wederom naar den Président. Kort daarna wierdt ik onderrigt, dat een Adjudant van den Generaal Victor aan de deur der Loge was, en mij wilde spreken. Onbewust wat hij mij te zeggen hadt, en mij en het Gouvernement, aan gene nieuwe beledigingen willende bloodstellen, weigerde ik, met goedvinden van den Président, hem op dat oogenblik te spraak te staan, maar liet hem zeggen, dat ik bereid was, heden avond of wel morgen ogtend, hem aan mijn huijs te spréken. Hier van scheen hij rapport gemaakt te maken aan den Generaal Victor, die als toen zig naar de Loge, waar in de Fransche Minister was, begaf, om, zoo het mij is toegeschénen, zig te beklagen over eene insolentie, aan hem gepleegd, uijt hoofde ik dien Adjudant niet hadt willen spréken. De Fransche Minister maakte mines van mij te willen spreken, en ik avanceerde terstond, om te vernemen, wat hij mij wilde communicéren. Hij gaf mij te kennen, dat de Generaal Victor zeer gebelgd scheen over deze weijgering, en liet niet onduijdelijk zien, dat hij *op dit stuk* mijn gehouden gedrag disapprobeerde. Ik gaf hem zeer gedétailéerd de rede mijner weijgering op, bragt hem onder het oog, dat ik, in de Loge van het Uijtvoerend Bewind zijnde, geen meester was, om daar in audientien te géven; dat buijtendien de Comoedie gene geschikte plaats was, om over diergelijke demellées te spréken, en ik daarom mijn huijs hadt aangeboden. Hij repliceerde mij, dat de Generaal des te onvergenoegder was, doordien de boodschap van dien Adjudant was geweest, om zijn leedwezen over 't gebeurde aan mij te betonen. Ik antwoordde, dat ik zulks onmogelijk hadt kunnen verwagten, naerdien ik kort te voren van wégens den Chef van den Etat Major zoo weijnig éguards voor het Bataafsche Gouvernement hadt ondervonden, en ik mij, nog het Gouvernement, aan gene nieuwe onaangenaamheden hadt willen bloodstellen, voegende hierbij, dat, dewijl ik thans was onderricht van de rede der komst van dien Adjudant, ik bereid was, hem als nu te spréken; edog zulks heeft geen plaats gehadt. Ik hadt met rede verders moeten verwagten, dat de Acteurs mijne gegévene ordres zouden hebben geobtemporeert, maar geenzints! nog annonce, nog excuses hebben plaats gehadt, hetgeen mij heeft doen besluijten, om Meissener te interdicéren, om voorttegaan met nieuwe annonces voor aanstaande Dinsdag te laten drukken tot nadere ordre, dewijl ik mij verplicht vondt, Ulieden van den toedracht dezer zaak onverwijld in kennis te stellen, Ulieden in considératie te geven, of het niet tot maintien van de eer van dit Gouvernement noodig zal zijn; onverwijld een Resolutie te nemen, om het Toneel der Franschen te sluijten, terwijl ik verders deze gehéle zaak aan Ulieder strickst onderzoek submittére.

Heijl en Eerbied,

A. J. LA PIERRE.

V A R I A .

Men deelt ons mede dat landgenooten, die op dit oogenblik in Davos vertoeven, het voornemen hebben opgevat om ter gelegenheid van 's Konings aanstaanden verjaardag, eene tooneeluitvoering te geven. De keuze van stuk is gevallen op „Jonge Harten” van Marcellus Emants, die, bedriegen wij ons niet, op dit oogenblik ook juist aldaar vertoeft.

In de *Temps* van 15 dezer vindt men eene zeer lezenswaardige studie over Henrik Ibsen van de hand van Eduard Rod. De schrijver kenschetst enkele der voornaamste hoedanigheden van den Noorschen schrijver en bespreekt meer in het bizonder eenige werken, een en ander naar aanleiding van de voorgenomen opvoering van *Les Revenants* (Spoken) in het *Théâtre Libre*. Het is zeer loonend, kennis te nemen van deze eigenaardig Fransche, tevens zeer waardeerende karakteristiek.

CORRESPONDENTIE.

Getrouw lezer. Uw klacht over de persoonsverwisseling bij de vertooning van *Rooie Hannes* kwam in ons bezit. We doen uwe teleurstelling recht wedervaren in zooverre als door U, vertrouwend op het programma, verwacht werd dat Mevr. Frenkel-Bouwmeester als Regine zou optreden; terwijl dit niet het geval was. In hoeverre U veronderstelling juist is, dat vele toeschouwers in hoofdzaak tot het bezoeken van den schouwburg werden aangelokt door de aankondiging van Mevr. Frenkel's medewerking, valt moeilijk na te gaan. Wij voor ons gelooven niet dat Mevr. Frenkel voor velen, de eenige, althans de machtigste zeilsteen is; we gelooven het niet, wijl anders alle stukken waarin *zij* eene hoofdrol vervult gelijkelijk moesten aantrekken. En dit geschiedt, gelukkigerwijzer, niet: als uw veronderstelling juist was zou ons eerste tooneel, steunend op éen stut, spoedig inéenzinken. In het onderhavig geval heeft Mevr. Frenkel, door ziekte gedwongen, haar post tijdelijk moeten verlaten: ze speelde reeds Zaterdagavond slechts met de grootste krachtsinspanning. Onder die omstandigheden was het optreden van Mej. Poolman, waaraan U Uwe goedkeuring niet onthouden hebt, eene uitkomst voor schrijver en directie, en naar men ons mededeelt, is het publiek om de verwisseling niet weg gebleven. Toch blijft uwe opmerking, dat men deze had moeten aankondigen, volkomen rechtmatig. Door het niet te doen, heeft de directie allicht eenigen bezoekers eene teleurstelling, en mej. Poolman een onaangename bejegening bereid. Want die achterhoudendheid kan anders niet uitgelegd worden dan als een gevolg van de vrees, dat het publiek om haar optreden weg zou blijven. En dit is niet alleen weinig vleiend, het is ook noodlottig; het stijft menigeen in zijn waan, dat bij ons eerste gezelschap »ster”aanbidding de zorg voor een goed ensemble ter zijde doet stellen. Wat mej. Poolman van de rol maakt, weten we uit eigen ervaring nog niet; doch we zijn er zeker van, dat zij de rol zeer voldoende zal »ophouden”

Het artikel van onzen geachten medewerker voor het Fransch Tooneel ons deze week als naar gewoonte per post toegezonden, schijnt, op nog niet opgehelderde wijze op zijn reis elders te zijn aangeland. Tot ons leedwezen moet het dus achterwege blijven.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68 69.

Nieuwe uitgaven van A. RÖSSING te Amsterdam.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG

f 1.40. Geb. f 2.25.

BJÆRNSTJERE BJÆRNSON

G O D S E T.

Roman uit het Noorsch door UNA.
2 dln. f 5.—

Avonturen ter Zee,

verteld door

REINHOLD WERNER,

gepensioneerd Schout bij nacht en Opperbevelhebber der Oostzeevloot.

Met vier platen f 1.40. Geb. f 1.90.

F. M. DOSTOJEWSKY

DE ONDERAARDSCHHE GEEST

Russische roman.

Vert: van

F. VAN BURCHVLIET.

f 2.75.

TOLSTOÏ SCHEURKALENDER 1889.

Bewerkt door F. VAN BURCHVLIET.

Prijs f 0.90.

ELISE FREMERY KALFFS

SCHEURKALENDER 1889

in vier Talen. Prijs f 0.90.

Nieuwe Uitgaven van A. RÖSSING, Amsterdam.

L. KIELAND, Op de terugreis Drama in een bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40
JACK, In den nachttrein. Blijspel in een bedrijf f 0.40
M. B. MENDES DA COSTA, Zijn Model. Oorspronkelijk toneelspel in vier bedrijven f 1.—

VERSCHEENEN:

ADOLF VAN GELRE,

Oorspr. Drama in 5 Bedrijven, door MARCELLUS EMANTS.

Alom verkrijgbaar à f 1.50.

JONGE HARTEN

Blijspel in drie bedrijven door

MARCELLUS EMANTS.

Alom verkrijgb. f 0.75.

(geschikt voor liefhebberij toneel).

CREMER & Co. Uitgevers den Haag.

HENRIK IBSEN, Nora. Vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, Rector van het Gymnasium te Dordrecht f 1.—

HENRIK IBSEN, Een vijand des Volks. Tooneelspel in vijf bedrijven, uit het Noorsch door IDA DONKER f 1.50

LÉO GRAAF TOLSTOÏ, De macht, der Duisternis. Tooneelspel in vijf bedrijven, vertaling van A. ISING JR. f 1.—

GEDICHTEN en RIJMEN

DOOR

D. F. VAN HEIJST.

Prijs ingenazid f1.50, in prachtband f1.90.

In dezen bundel komen o. a. voor: »Het ereteeken eens konings." — »Op het slagveld." — »De brief van den scheepsjongen." — »Keizer Max in Tyrol" — 't Is maar een kind." — »Flatteeren." — »Het' zoutvat." enz. enz.

Wie goede gedichten wil lezen en voordragen, verhalende poëzie, die den hoorder tot luisteren dwingt, hij vindt in dezen bundel wat hij zoekt.

»DE PORTEFEUILLE."

CREMER & Co. Uitgevers den Haag.

NIEUWE ROMANS.

Uitgave van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

F. A. BUIS, Een doelloos leven	f 2.90
Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrucken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door Mevr. VAN DEVENTER-BUSKEN HUET	» 2.50
E. AHLGREN, Mevrouw Marianne' Uit het Zweedsch door UNA. 2 Dln.	» 4.90
Miss M. E. BRADDON, Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen	» 5.90
., Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA	» 2.60
Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle	» 2.90
MAURITS SMIT, Semper Crescendo	» 3.25
E. MONAY, Een Hollandsch Meisje aan de Kaap. Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen	» 4.50
Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op snee	» 2.25

VALLEGGIA'S FEEST-ARTIKELLEN.

IN HUUR VERKRIJGBAAR:

Complete TOONEELEN op alle afmetingen. Tooneel en Bal COSTUMES, Pruiken, Baarden, Atributen en Réquisiten. Draaiend toestel voor Tableaux-Vivants. Het DWERGEN-THÉATER, Musée Tintamaresque, Compleet CIRCUS met manege, paarden enz. enz. — De Acrobatische Ezel, de aap Joco, het rekkende schoolpaard, olifant, kameel, varken, beeren, tijgers, leeuwen en andere dieren-costumes. De nieuwste GOOCHEL-APPARATEN, voor spiritistische, magische en optische vertooningen, waaronder: de Indische Wonderkist, Sprekend Hoofd, Tauma, (Dame zonder onderlichaam) de Wonderportefeuille, de Somnambule op de stang, Wonder-spiegel enz. enz. Eerepoort. Troon, prachtige Venetiaansche Gondel, en rijke Zaaldecoratiën.

IN HUUR VERKRIJGBAAR.

Een rijke sortering GOUD en ZILVER Galon, Agrément, Passement, Franje, Kwasten, Koord, Pailletten, losse en gezette Steenen, Schmück, Diademen, Kronen en andere Tooneel-Sieraden.

SCHMINK en VETPOEDERS, Poederkwasten, Wassenneuzen, en andere benodigdheden voor de grimeering.

Maskers, Wol-Pruiken, Baarden, enz.

Reukeloos Bengaalsch en ander Théâtre VUURWERK.

De nieuwste COTILLON FIGUREN, MENU- en TAFELKAARTEN in meer dan 1000 dessins.

De grootste keuze BRUILOFTS-LIEDEREN en TAFEL-AARDIGHEDEN, enz. enz.

De Geïllustreerde Catalogus en Prijs-Courant gratis.

462 SINGEL

Bij het KONINGSPLEIN.
(naast Odéon.)

462.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Köfing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 10.

2 FEBRUARI 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Prof. A. G. VAN HAMEL: In het Parijsche théâtre d'Application. — Uit onze Afdelingen (Amsterdam — Delft — Leiden — 's Hertogenbosch). — Het Tooneel in de Hoofdstad. — JEAN VALJEAN: Uit de Maasstad. — Het tooneel te Parijs. — Uit verschillende Tijdschriften. — Snippers (Eene subsidie-discussie. — Kunstenaar en kritiek. — Der opmerking waard. — Nogal curieus. — Niet te ver gedreven?) —

In het Parijsche „Théâtre d'application”.

Te Parijs had ik onlangs het genoegen een avond te kunnen doorbrengen in het *Théâtre d'application*, de bekende stichting van den heer Bodinier, den secretaris der Comédie-française.

In de rue Saint-Lasare, achter het elegante kerkje van Notre-Dame-de Lorette, staat deze kleine schouwburg, een gebouw met smallen voorgevel, dat vroeger gedeeltelijk tot bergplaats van bouwmaterialen, gedeeltelijk tot schilders-atelier heeft gediend, doch dat thans in een keurig kunstzaaltje is herschapen.

Reeds de kleine vestibule, met het bureau der plaatskaartjes op den achtergrond, vertoont dit karakter. De wanden zijn behangen met teekeningen en aquarellen, die u het beeld van bekende tooneelspelers, meestal in een of andere rol, voor den geest roepen. Achter de vestibule volgt een lange, smalle galerij, door een breeden trap in twee afdeelingen gesplitst, waarin een driehonderd kunstwerken zijn tentoongesteld, enkele in gips of terracotta, de meest in olieverf of in houtskool, alle herinneringen opwekkend van beroemde mannen, aan bekende gelaatsstrekken of aan vermaarde voorstellingen uit de tooneelwereld. De galerij is over dag te slecht verlicht om velen uit te lokken tot het bezichtigen dezer tentoonstelling. Doch des avonds gedurende de entr'actes der vertooning, is het een lust om hier rond te wandelen en voor de fraaie beelden en portretten stil te staan.

Onder het beeldhouwwerk trekt bovenal de groep uit *Hamlet* van Astme, die Mounet-Sully voorstelt in het tooneel van den waaier, en niet minder het levensgrootte beeld van Got, als de rabbi uit *l'Ami Fritz*, de aandacht. Van Louise Attema vindt men er de bekende portretten van Baretta, Madeleine Brohan en andere artisten der voorname theaters, van Jean Bérard het beeld der beide Coquelin's, van Bontet de Monvel het sprekende portret van Paul Mounet, van Clairin dat van zijn broeder, in de rol van *Hamlet*. Verscheidene portretten van Rachel, van Mlle Mars, van Talma en Frédéric Lemaître, van Mlle Georges, in de rol van Camille uit *Hoi ace*, van Samson en Sarah Bernhardt gewagen van dubbele glorie door telkens de namen van twee groote kunstenaars, den schilder en het model, in uwen geest saam te brengen. Eenige der oorspronkelijke teekeningen, waarmede Bida Musset's *Proverbes* heeft geïllustreerd, enkele schilderijen en schetsen die de repositie van een tooneelstuk, de voorlezing van een blijspel of een entr'acte in de Comédie-française op den avond eener »première» voorstellen, talrijke teekeningen van Adrien Marie, waarin bekende tooneelen uit oudere en nieuwere stukken voor u herleven, één-en-twintig schetsen van Mazerolle uit *Edipe-Roi*, en zooveel meer nummers van denzelfden aard verschaffen het oog eene aangename afwisseling tusschen al die gekleurde of ongekleurde portretten. In het bijzonder wekken nog uwe aandacht twee uitgebreide collecties aquarellen, waaronder die van Martinet's »Galerie dramatique», die voor de geschiedenis van de tooneelspeelkunst en het costuum eene buitengewone waarde hebben.

Met welk een zorg en toewijding heeft de heer Bodinier die prachtige verzameling bijeengebracht, en met welk een heuschheid en vrijgevigheid hebben de eigenaars van al die kunstschaten den vriendelijken vertegenwoordiger der Comédie-française hun kostbaar eigendom tijdelijk afgestaan! Wie in de eerstvolgende maanden Parijs bezoekt, verzuime niet ook deze »Tentoonstelling» waar te nemen.

Te midden van zooveel kunst deerde het mij weinig dat

de voorstelling van het *Théâtre d'application*, die tegen half negen was aangekondigd, eerst te negen uren een aanvang nam. Trouwens, zelfs indien ik dat half uur in de tooneelzaal zelve had moeten doorbrengen, zou ik mij daarover niet beklaagd hebben. Het zaaltje, — gevuld met een paar honderd fauteuils, waarachter ééne enkele galerij zich verheft, die mij voorkwam, bijzonder voor de familie der leerlingen bestemd te zijn — is, alweder door de zorgen van den heer Bodinier, eenvoudig doch smaakvol ingericht. Twee schilders versierden haar, als een herinnering aan de tooneelspeelkunst der Middeneeuwen, de een met het beeld van *le Mystère*, de ander met dat van *La Farce*, beide in olieverf.

Het tooneel heeft ongeveer de grootte van dat waarop de leerlingen onzer Tooneelschool, in »Maison Stroucken,» bij gelegenheid van het jaarlijksch examen, hunne proeven van bekwaamheid afleggen. Grooter is het zeker niet. Wegens gebrek aan ruimte boven het tooneel wordt het scherm niet opgetrokken, maar verdwijnt het in de diepte, zoodat men het eerst de hoofden, eerst later de voeten der tooneelspelers ziet verschijnen, hetgeen, vooral wanneer zij worden teruggeroepen, een zonderling effect maakt.

De vertooningen hebben tweemaal per week plaats, Woensdags en Vrijdags, en hetzelfde programma doet dienst voor vier voorstellingen. Die welke ik bijwoonde bestond uit het eerste bedrijf van Corneille's *Psyché*, *Le rendez-vous* van Coppée, *La Nuit de Mai* van de Musset en *Le misantrophe et l'Auvergnat* van Labiche. Elk der vier leeraren van het Conservatoire had een der nummers met zijne bijzondere leerlingen, waarbij zich in het laatste stuk een paar van die zijner collega's gevoegd hadden, ingestudeerd. *Psyché* was van Delaunay, *Le rendez-vous* van Maubant, *La Nuit de Mai* van Worms, Labiche's blijspel van Got. De jongelui traden natuurlijk op in kostuum.

Een der toeschouwers, die vrijwel op de hoogte scheen, vertelde mij dat alleen die jongelui aan de vertooningen mochten deelnemen, die reeds bij een concours eene onderscheiding verworven hadden. En er waren er inderdaad bij, die reeds een accessit of een tweeden prijs hadden veroverd. Maar ik vernam later van den heer Bodinier, dat de leeraar vrij is in zijne keuze en ook dat hij onbekroonde jongelui kan laten meespelen.

Wat wij zagen en hoorden was natuurlijk het werk van leerlingen. Toch troffen mij de eigenaardigheden van eerst-beginnenden, zekere haast in de voordracht en zekere gedwongenheid in de bewegingen, alleen in de vertooning van *Psyché*. *Le rendez-vous* werd uitnemend vertolkt, en in *La Nuit de Mai* wist een jongmensch met een diepe, schoon eenigzins doffe stem begaafd, in de kleine rol van den dichter niet minder succes te behalen dan zijne aanvallige »partenaire» in de dankbare rol der Muze. In Labiche's stuk zag ik, in de rol van den Auvergnat, een jongen komiek optreden, Hirsch genaamd, wiens accessit bij het laatste concours een storm heeft doen losbreken onder het publiek, dat toen een eersten prijs had toegedacht. Ik moet bekennen dat ik mij de vertolking van die aardige, maar moeilijke rol niet beter kan voorstellen dan de jonge Hirsch haar dien avond te zien en te hooren gaf.

De heer Bodinier heeft te Parijs, waar men gaarne om alles lacht en met nieuwigheden den draak steekt, in den beginne vrij wat moeten hooren over zijn *Théâtre d'application*, dat ik zelfs in zijn »cabinet» door een paar acteurs lachend »Jardin d'acclimatation» hoorde noemen. Maar hij is bedaard zijn gang gegaan, en de belangstelling die de zaak voortdurend vindt, de goede resultaten die reeds zijn verkregen, stellen hem in het gelijk tegenover de vroolijke spotters.

In het Parijsche Conservatoire, waar (het klassieke repertoire geeft er aanleiding toe) »declamatie», of zooals zij thans liever zeggen, »dictie» hoofdzak is, hebben de

jongelui weinig gelegenheid om zich ook in spel, vooral in samenspel, te oefenen. Die gelegenheid vinden zij thans in het *Théâtre d'application*. Bovendien komen zij zoo weinig in aanraking met het publiek en leeren dus niet »affronter la rampe». Soms, het is waar, krijgen zij vergunning om op te treden in een klein theater in de omstreken van Parijs, maar het publiek dat zij hier ontmoeten is niet het publiek van beoordeelaars dat zij behoeven. Het schat hunne waarde allicht te hoog of te laag. Ook in dit opzicht geeft het *Théâtre d'application* dus wat de jongelui noodig hebben.

Het publiek dat ik er aantrof was zeer gedistingeerd en bestond grootendeels uit menschen van smaak en oordeel, hetgeen ik niet alleen uit hun toilet en hunne manieren, maar vooral ook uit de toejuichingen licht kon opmaken. Geen wonder trouwens. Want de zaak wordt in stand gehouden door abonnés, die de heer Bodinier in de allereerste plaats onder de bekende vrienden der »Comédie-française» is gaan zoeken.

Toen ik deze voorstelling bijwoonde werd de menigmaal gekoesterde wensch bij mij verlevendigd, dat ook aan onze Tooneelschool zulk een *Théâtre d'application* mocht worden verbonden. Thans wordt in dit gemis eenigzins voorzien door het optreden der leerlingen onzer school in de bijeenkomsten van Nutsdepartementen, Afdeelingen van het Tooneelverbond of van de Hollandsche Maatschappij van fraaie Kunsten en Wetenschappen. Doch dit surrogaat acht ik gebrekkig. De jongelui vinden daar licht een al te welwillend en al te toegeefelijk publiek, dat juist omdat het hen slechts een enkele maal ziet optreden de noodige gegevens mist om hun spel en hunne voordracht juist te beoordeelen. Dit bleek mij nog onlangs in eene vergadering der Hollandsche Maatschappij te Amsterdam, waar het publiek mij voorkwam zeer voldaan te zijn, terwijl ik, die de jongelui meer gehoord heb, ontstemd was door de weinige wezenlijke vorderingen die hier vielen waar te nemen.

Er zijn plannen in de lucht betreffende wijziging van de inrichting onzer Tooneelschool. Het zou mij bijzonder verheugen zoo in die wijzigingen ook het denkbeeld van een »applicatie-tooneel» werd opgenomen. Doch, daar bij ons de toestanden geheel anders zijn dan die te Parijs, en vooral daar het aantal degelijke leerlingen op onze school altijd beperkt zal zijn, zoo schijnt het mij wenschelijk toe dit »applicatie-tooneel» te verbinden met een »Théâtre des jeunes», waaraan de jongelui zich gedurende het eerste jaar of de beide eerste jaren na hun eervol ontslag zouden behooren te verbinden. Zou zulk een plan niet te verwezenlijken zijn met de hulp van een bekwaam en kunstlievend tooneeldirecteur en met den bijstand der vele tooneelvrienden die in Nederland worden gevonden?

Er is op dit oogenblik bij ons te lande zooveel en velerlei beweging op tooneelgebied waar te nemen, dat ik mij vlei met de hoop ook iets in den trant van hetgeen ik te Parijs met ingenomenheid heb gezien en voor Holland wenschen zou, uit al die stroomingen te zien opduiken.

Groningen, 25 Januari '89.

A. G. VAN HAMEL.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. Op Dinsdag 22 Jan. l.l. heeft in de lokalen onzer Tooneelschool voor een kleinen en uitgelezen kring van genoodigden eene letterkundige bijeenkomst plaats gevonden, welke voor velen eene ware verrassing bracht in den vorm eener kennismaking met het talent van voordragen, door mej. Titia van Gelder, leerares aan de school in Fransche voordracht, zich bereids verworven. Mej. van Gelder, die te Parijs de Fransche declamatie beoefend heeft,

gaf dien avond eene reeks van proeven van Hollandsche zeggingskunst, waarbij de Fransche methode op Nederlandsche lyrische verzen was toegepast. Met haar fijnbeschaafde uitspraak onzer taal, haar muzikaal ontwikkeld geluid, haar innig gevoelen van de algemeene stemming der lyrische gedichten — welke bij Vondel, Hooft, Beets, Loveling, van Eeden, Verwey, Hélène Swarth en Kloos geborgd waren — verschaft de voordragster ons menigmaal een intiem genot. Echter konden ook wij de opmerking niet weerhouden, dat het zangerig melodieus, gerekt zeggen dier verzen niet alleen op den duur wat eentonig wordt, maar ook minder in overeenstemming is met den aard van onze taal en onze poëzie, welke schoonheid op de harmonie en niet op de melodie berust. Bovendien schijnt het onvermijdelijk om bij deze wijze van zeggen het tempo zeer langzaam te nemen en de afwisseling van toon door zachte overgangen af te rondelen. En dit moet den indruk van onze beenige, diepe taal en poëzie meer verwekken dan voor beide vaak wenschelijk is. Zeker blijft het intuschen, dat bij het zeggen van zuiver lyrische gedichten, van reien in Vondels *Ghijsbrecht* vooral, de methode van mej. van Gelder met groot voordeel toe te passen is, niet het minst wanneer daarbij zulk een fijn poëtisch gevoel den dichter heeft leeren begrijpen, als mej. van Gelder bij haar studies moet geleid hebben. Daarom verheugen wij er ons over, dat zij haar talent en tijd aan onze school wil besteden en hopen nog menigmaal naar proeven van haar talent te mogen luisteren.

In het midden der volgende week zullen de leden onzer afdeeling voor het eerst de gasten zijn van de directie van het *Salon des Variétés* in de Amstelstraat.

Die uitnodiging ontleent eene bijzondere beteekenis aan de eigenaardige plaats, welke de genoemde schouwburg als voortzetting van Dupont's *Salon* in onze tooneelwereld inneemt. Gelijk velen onzer thans geziene artisten aldaar vroeger hun loopbaan aanvingen, zoo is ook op dit oogenblik deze schouwburg de verzamelplaats voor een aantal jongere artisten, die zich een weg willen banen naar onze grootere tooneelen. Wie let op de talrijke, zeker niet ongegronde klachten over gemis aan oefeningsgelegenheid voor het jongere geslacht, 't welk den achtergrond in de twee groote schouwburgen vult, zal erkennen het ontzaglijk nut van zulk een klein oefeningstheater. Doch de resultaten van de daar geschonken gelegenheid tot spelen hangen nauw samen met den aard van het publiek, 't welk dit *Salon* komt bezoeken. Hoe beschaafder en meer ontwikkeld dat is, des te beter kan het gehalte der stukken zijn; des te krachtiger invloed ten goede wordt er op die jongere artisten geïnfloed; en — omdat het geld ook hier alweer zijne rol speelt — des te gemakkelijker worden de kosten voor een eenigszins uitgebreid gezelschap gevonden. Men begrijpt, dat zonder die zekere uitgebreidheid het werk te veel op de schouders van enkelen valt en dezen dus de gelegenheid tot kalm en nauwgezet studeeren benomen wordt. En zoo het »te weinig" voor jonge artisten een kwaad is, het »te veel" is wellicht een nog grooter.

Wie dit overweegt en belangstelt in de toekomst van ons tooneel moet tot de slotsom komen, dat — mits de Directie den goeden weg op wil — het steunen van dit theater een dankbare plicht is. Ongelukkigerwijze is de belangstelling onzer betere klassen, na een kort vliegje, weer aan het dalen gegaan; men let nog te veel op de gebrekkige inrichting van zaal en tooneel en vergeet dat voor een entrée van 75 cent niet zoo heel veel bekostigd kan worden. Hoe dit zij, de directie harerzijds zou dit gaarne anders wenschen, en het is met het doel om die leden van ons Verbond te laten zien, wat er in de jongere, onder haar staande, artisten zit; in de hoop tevens meerderen steun te winnen, dat zij zich de opoffering getroost van eene uitnodiging aan onze leden. Dezen

zullen er in de drie ter opvoering gekozen stukken: »*Een haastig man*" (oorspronkelijke sche(r)ts in 1 bedrijf), *De arme Edelman*, (tooneelspel in 2 bedr. n. h. Fransch van Dumanoir) en *Op de terugreis*, (tooneelspel in 1 bedr. uit het Noorsch van Kielland) bijkans al de jongeren dien avond zien optreden; het was de wensch om dit te bereiken, die ten slotte de samenstelling van het programma bepaald heeft. En onder die jongeren zijn verscheidenen van onze oud-leerlingen. Dit alles te zamen biedt zeker opwekking genoeg voor eene goede opkomst. — Er zal beide avonden in de zaal niet gerookt mogen worden.

In aansluiting aan het bovenstaande zij de aandacht onzer lezers er op gevestigd, dat einde Februari in dat theater de benefice-voorstelling zal plaats vinden van mevrouw Holtrop-van Gelder, een der oud-leerlingen van onze school, die zich bij het publiek reeds gezien heeft weten te maken en van wie de tooneelvrienden, die haar (nog korte) loopbaan volgden, voor de toekomst veel verwachten.

Bij gelegenheid van het bedoelde benefiet zal zij optreden als *Adrienne Lecouvreur*. Zonder als zoodanig eene vergelijking met beroemde artisten te willen utlokken, koos zij die rol, om de goede gelegenheid welke zij haar schenkt ter beproefing harer krachten. En wie mevr. Holtrop kent, houdt zich overtuigd dat zij eene creatie zal leveren, zoowel vol belofte als in menig opzicht indrukwekkend; de moeite van een bezoek ruimschoots loonend. Wie haar nog niet kent, zal, na de voorstelling van deze week, ongetwijfeld tot gelijke overtuiging komen, en — als bewijs van sympathie met haar kunnen en pogen — haar benefietvoorstelling willen bijwonen.

In aansluiting bij hetgeen we in aflev. 7 hebben medegedeeld aangaande de voorgenomen matinée, welke de vereenigde jongere artisten der Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel beraamden, wordt ons thans medegedeeld, dat, dank zij vooral den steun onzer leden, bij wijze van proef, de eerste uitvoering zal plaats vinden op Zondag 3 dezer. Het programma, 't welk door de dames Schwab—Welman, S Verenet—Dusault, mej. Sophie Bos en mej. M. Grader (vakleerling der Tooneelschool) en de reeds vroeger genoemde heeren zal worden uitgevoerd omvat behalve de vertooring van *Taal-fouten* een blijspel in 1 bedrijf van Labiche en Jolly, verschillende fragmenten van *De geleerde vrouwen* (2e bedr. 5e, 6e en 7e tooneel, 3e bedr. 4e tooneel) in de vertaling van Mr. C. H. Perk, de vloekscène uit *Horace*, met mej. Bos als *Camille*, die ook de rei uit Hooft's Granida zal voordragen en Het Zwaardlied uit *De dochter van Roelant*, door den hr. Schwab. Wij zien de uitvoering van dit programma met de meeste belangstelling te gemoet en hopen in ons volgend nummer van den uitslag onzer lezers relaas te doen.

DELFT. Men meldt ons uit Delft: dd. 28 Jan.

Vrijdag 18 Januari had het Bestuur der Afdeeling Delft van het Nederlandsch Tooneelverbond de geabonneerden op de voorstellingen in den Stadsschouwburg tot een samenkomst uitgenoodigd in de Stads Doelen. Aanleiding hiertoe was dat de commissie, die steeds de belangen der abonnés behartigde en namens hen bij jubilea en andere gelegenheden aan de artisten huldeblijken vereerde, haar mandaat nedergelegd had. Na enige discussie omtrent de meerdere of mindere wenschelijkheid, dat het Tooneelverbond ook namens de geabonneerden zou optreden, werd echter aangenomen dat het Bestuur der Afdeeling Delft van het Nederlandsch Tooneelverbond als de gelegerde der abonnés zal optreden. Bij rondvraag werd ook de wenschelijkheid uitgesproken dat in het volgend seizoen de voorstellingen weder evenals vroeger op Woensdagavond en niet meer des Zaterdag en ook meer regelmatig om de veertien dagen zouden plaats hebben. Nadat ook nog

enkele verbeteringen in de inrichting der schouwburgzaal ter sprake gebracht waren en de voorzitter beloofd had dat het besprokene een punt van ernstige overweging in den boezem van het bestuur zou uitmaken, werd de vergadering gesloten.

LEIDEN. Men schrijft ons uit Leiden, d.d. 30 Jan '89.

Op de algemeene leden vergadering der Leidsche Stud. Afd. v/h. N. T. V. gehouden op 21 Jan. '89 die zeer slecht was bezocht, werd dispensatie verleend van art. 28 v/h. reglement hetwelk het Bestuur tot het geven van 2 uitvoeringen per jaar verplicht, aangezien het wenschelijk was dat de afdeling bij de feestviering van het Stud. Corps op 1 Maart '89 meêwerkte en de kas het geven van drie uitvoeringen niet gedooft.

De heer van Eysinga heeft zijn ontslag genomen als bestuurslid; in de vacature werd voorzien door de verkiezing van den heer P. Yssel de Schepper.

Het bestuur verzoekt verder HH. leden, klachten over slechte bezorging van het tijdschrift liefst *schriftelijk*, met opgave van woonplaats, in te dienen bij den Secretaris den Hr. Th. B. Pleyte.

's-HERTOGENBOSCH. Op Zaterdag 19 Jan. l.l. zijn de leerlingen der tooneelschool: dames Frida Herberich, Alida Klein, Martha Coerdes en Adèle Doré, gesteund door den heer Verenet, oud-leerling der school, voor de leden onzer Afdeling opgetreden met een uitgebreid programma, 't welk algemeen genoeg geschonken heeft. Door deze kennismaking met den arbeid der school is de belangstelling onzer leden in haar niet weinig verhoogd.

[Uitvoeriger, officieele mededeelingen hebben ons niet bereikt. Wij moeten dus volstaan met de vermelding van het bovenstaande, uit particuliere mededeelingen van een der leden geput.] RED.

Het tooneel in de Hoofdstad.

Na hetgeen in aflev. 7 (pag. 60 en 61) over het stuk van den heer M. Horn, *Mevrouw Richon* door onzen Rotterdamschen medewerker is te berde gebracht, behoeven wij naar aanleiding van de opvoering daarvan in het *Grand-Théâtre* weinig meer te zeggen. Het stuk is in zijne handeling en karakterteekening eenvoudig conventioneel; het gegeven is niet uit de Nederlandsche werkelijkheid geput, maar uit de tweede hand aan uitheemsche werken ontleend. De schrijver zelf heeft het echter voor niet meer uitgegeven: 't is er hem alleen om te doen geweest te toonen dat hij de techniek voldoende meester is, om een speelbaar stuk te kunnen vervaardigen. Dáarin is hij in zóoverre dan ook wêlgeslaagd als de handeling regelmatig verloopt en er verschillende goed uitgewerkte tooneelen in voorkomen, welke te zamen het vrouwelijk gedeelte van het publiek zeer pakte. Het zal ons aangenaam zijn, wanneer de heer Horn, zoodra hij zich zelf hoogere eischen gaat stellen, zal toonen ook dan een goed opvoerbaar werk te kunnen leveren.

Over de vertooning kon hij in menig opzicht tevreden zijn. Mevrouw Ellenberger heeft de bedrogen geliefde en liefhebbende moeder met gevoel en waardigheid voorgesteld en Mevr. Poons—van Biene toonde zich als de dochter opnieuw eene aankomende comédienne van goed, smaak en talent. Bizondere lof verdiende haar stil spel in het laatste bedrijf: zij toonde deel te nemen in 'tgeen er om haar heen voorging. Echter blijve het verzorgen der uitspraak van onze taal haar nog steeds met nadruk aanbevolen. Zij mag niet rusten alvorens zij geleerd heeft de klanken zuiver uit te brengen. Behalve in het eerste bedrijf, waar hij wat erg luid sprak, heeft de heer André zijn niet zeer dankbare rol hoogst verdienste-

lijk afgespeeld; de heer Malherbe toonde in het derde bedrijf meer vuur te bezitten dan hij in lange had doen vermoeden — als jonge minnaar blijft zijn houding nog steeds stijf en zijn spel koel. In het samenspel van allen zat goeden gang. Maar het is onbegrijpelijk, hoe de directie de rollen van de barones, de dochter van den dokter en van twee der drie swells uit het eerste bedrijf kon toevertrouwen aan de dames en heeren, die wij er in zagen optreden. Men moet toch goed kunnen spreken en zich weten te bewegen, zeker als men geen talent heeft. Daar ligt in dit aanmonsteren van acteurs en actrices zonder eenige geschiktheid voor hun beroep een dubbel gevaar: voor de directie, die aldus de beschaafde en ontwikkelde toeschouwers verjaagt; voor onze tooneelspeelkunst, die later met dergelijke beoefenaars opgescheept blijft. En ten aanzien der betrokken personen is het o. i. onverantwoordelijk hen te leiden op een weg, waarop hun niets dan teleurstelling en armoede wacht.

In het *Salon des Variétés* is, ter gelegenheid van het benefiet des heeren Bigot een oud beestje van stal gehaald, en wel *De Honderdjarige*, een soort van salon-melodrama. Ik heb er slechts één bedrijf van bijgewoond; genoeg evenwel om den indruk te ontvangen dat de heer Bigot zich alle moeite had gegeven om den krassen, scherpzinnigen, fijngevoeligen grijsaard naar werkelijkheid af te beelden. De acteur was niet alleen uiterlijk onherkenbaar, maar ik miste ook de slechte gewoonten van spreken en gebaren, welke hij zich door het optreden in Duitsche kluchten heeft eigen gemaakt. Dat is een heugelijke ontdekking geweest, en als de heer Bigot op dien weg voortgaat en zich blijvend weet vrij te houden van ruwe en hinderlijke bruskheid zal hij, als karakterspeler, welhaast den goeden naam herwinnen, dien hij bezig is geweest met zijn komiekigheid te verspelen. Moge deze benefietrol de dageraad van eene betere toekomst blijken!

Nu ik toch over benefice-voorstellingen spreek, wil ik meteen van de gelegenheid gebruik maken om de aandacht mijner lezers te vestigen op de keuze, door den heer Veltman voor de zijne gedaan. De opvoering van *De Rechter van Zalamea* verdient dubbele belangstelling, én om het stuk, én om het feit dat het 't eerste is, 't welk van den Spaanschen dichter Calderon op een Nederlandsch tooneel vertoond wordt. De bewerking van dit volksstuk door Aldolf Wilbrandt, welke door de heeren van Lier gebruikt wordt, heeft het in Duitschland uiterst populair gemaakt.

Uit de Maasstad.

Het was in zekeren zin een stout bestaan van den Heer Alex. Faassen, Sardou's *Vrienden van ons* door zijn gezelschap te doen opvoeren. zij het dan ook ten benefice van een der beste krachten, van den Heer L. H. Chrispijn. Zijn gezelschap toch is meer gewoon aan flink typeeren, aan forsch spel, dan aan het vertolken van een geestige *comédie*, die den toeschouwer geen luid applaus maar een fijnen glimlach moet ontlokken; de puntige gezegden en snedige opmerkingen moeten zonder bizonderen nadruk van de lippen der vertooners glijden en vooral mag aan de intrigue geen te voornamen plaats worden ingeruimd; evenals in het *Kattebelletje* is zij slechts de draad die het geheel bijeenhoudt. Wordt dit vergeten, dan krijgt alles een veel te zwarte tint, dan wordt het stuk log en al te duidelijk. De meeste spelers hadden dit uit het oog verloren, voornamelijk de Heer Smith, die den losbol Maurice voorstelde, alsof hij de verradersrol in *Roger* speelde; het was jammer, want blijkbaar deed hij zijn best. Ook de echtparen Vigneux en Marécat werden veel te scherp geteekend en daardoor de bedoelingen des schrijvers voorbij gestreefd.

Met genoegen noemen wij daarentegen de Heeren Alex.

Faassen (Caussade) en Chrispijn (Tholosan); eerstgenoemde, zeer juist gegrimed, typeerde verdienstelijk den vrij krompen maar gemoedelijken rijken bloedverwant; zijn spel in het laatste bedrijf, wanneer hij vermoedt bedrogen te zijn en eerst aarzelt een besluit te nemen, totdat hij de geheele omgeving bij den neus neemt, was recht gelukkig. Voor een *raisonneurs*rol heeft de Heer Chrispijn nog te weinig toonschakeering en zou hij van zijn kunstbroeder, den Heer Jan C. de Vos, die toch evenmin over een omvangrijke stem beschikt, veel kunnen leeren; de tirade over vrienden en het verhaal van de peer werden echter beschaafd voorgedragen en dikwijls wist de beneficiant den juisten toon te treffen; daarbij mag men niet vergeten dat hem slechts zelden de gelegenheid wordt geboden zich in dit genre te bekwaamen.

Cornelis Voss werd in den grooten schouwburg door een talrijk publiek zeer gunstig ontvangen. Ofschoon wij gaarne erkennen dat het blijspel veel goeds bevat, hadden wij toch van een Schönthan iets beters verwacht, te meer omdat hij met den opzet zoó kostelijk slaagde; een middelmatig Fransch auteur had er een allergeestigst blijspel van gemaakt, alleen wellicht wat gepeperd. Von Schönthan daarentegen bleef zijn onderwerp niet meester, het werd hem te machtig; hij verdwaalde op zijpaden in plaats van de handeling geleidelijk te ontwikkelen en leverde weliswaar een bonte reeks van komische en gevoelvolle tooneelen, maar geen tooneelstuk; daarvoor laat de eenheid te veel te wenschen over. Hij springt van den hak op den tak, verwaarloost nu goede momenten om er straks andere bijzonderheden met de haren bij te sleepen. Wonder mag het heeten dat daaronder de karakterteekening niet lijdt en dat is gelukkig niet het geval; zij is zelfs een der grootste deugden van het stuk.

De opvoering was over het algemeen zeer goed; als Barones van Feldheim scheen Mej. Vink ons echter niet bijzonder op dreef; enkele tooneeltjes speelde zij met talent maar andere weer te mat, zonder animo. Mej. Pauline Beersmans had een moeielijke maar schoone taak die zij met voorliefde en succès vervulde. Paula is dan ook een zeer aantrekkelijke figuur; eerst eenvoudig, opgewekt en een beetje *gamine*, totdat de liefde ongemerkt haar hartje binnensluipt. Wanneer zij bemerkt dat hetgeen zij vriendschap waande liefde is, deinst zij terug; zij verschrikt als zij verneemt dat haar beau de gevreesde Don Juan is, maar wordt weldra gerustgesteld; haar levenslust herneemt de bovenhand en niet tevreden met haar eigen geluk te verzekeren, weet zij dan nog den hertog de oogen te openen, hem de zaligheid te doen kennen die hij uit misplaatsten trots of vrees niet durfde droomen. Dit schoone meisjeskarakter is door Mej. Beersmans uitmuntend begrepen; de verschillende aandoeningen gaf zij duidelijk weer, en het tooneeltje voor de signalen, de slotscène van het derde bedrijf en het gesprek met den hertog muntten uit door fraai, goed doordacht spel. Zij lette echter op de mondelinge voordracht, dat haar stem niet te treurig klinkt en vooral dat zij goed verstaan worde; ook moet zij het hoofd niet te veel buigen. Wij willen deze opmerkingen niet terughouden; nu Mej. Beersmans op nieuw getoond heeft wat zij kan, mag ook de kritiek haar eischen iets verder uitstreken.

De Heer De Vries (de Prins) had zich eveneens veel moeite gegeven; zijn spel was levendig en beschaafd. Zijn rol biedt niet zooveel afwisseling als die zijner bruid; het is de bekeering van een losbol door den invloed van een lief meisje waarop hij weldra gecharmeerd wordt. De partij is echter groot en eischt in de eerste plaats losse, beschaafde voordracht. Tot het einde toe bleef de Heer De Vries zijn taak meester en aan hem is stellig voor een goed deel het succès van het stuk te danken.

De Heer D. Haspels (Graaf van Pernwald), gegrimed als of hij van een plaatje uit de *Vliegende Blätter* was

gestapt, leverde van den dommen, zelfvergenoegden diplomaat een vermakelijk type; naar onze meening zou echter eenige matiging niet schaden. Maar alles wat genoemde kunstenaar geeft is steeds zoó bestudeerd, dat wij deze meening slechts aarzeland durven uitspreken.

Als Arnold Beckers was de Heer Jan C. De Vos wellicht wat te druk, maar overigens zeer gelukkig. Inderdaad: *Zoo zijn er!* Wij kennen verschillende zulke jongelui, alleen meestal minder oprecht. De hansworsterij met het consulscoostuum doet dat type geen goed, vooral niet na zijn gesprek in het derde bedrijf; men zou dat laatste optreden zonder nadeel kunnen schrappen.

Het tooneel zag er keurig uit; er stonden echter wat veel stoelen die den vertooners blijkbaar hinderden; daar de vier bedrijven in hetzelfde salon spelen kon de voorstelling vlug van stapel loopen. Alles te samen genomen zal niemand zich beklagen *Cornelis Voss* gezien te hebben; het stuk is amusant en de opvoering strekt ons gezelschap tot eer.

29 Januari 1889.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel in Parijs.

In de dagen, toen Sarah Bernhardt directrice was van de Porte St. Martin, werd haar door Catulle Mendès zijn drama *Fiammette* ter opvoering aangeboden. Maar de diva, zoo de titelrol haar zelve al aanstond, zag tegen de kosten op en *Fiammette* bleef in portefeuille.

Antoine, de directeur van het Théâtre Litze, heeft het voorrecht de zaken uit een ander oogpunt te kunnen bezien. Zijn abonnés eischen noch verwachten een weelderige monterij; zij komen — het is een ideale toestand! — in de eerste plaats om het stuk zelf en in de tweede om de vertolking. En huiswaarts keerende van de voorstelling van *Fiammette*, zullen zij zonder twijfel tot zichzelf gezegd hebben, dat het jammer geweest ware, zoo dit stuk ongespeeld was gebleven.

Orlanda is koningin van Bologna, haar bijnaam is *Fiammette*, »hetwelk overgezet zijnde" is: kleine vlam. Denk u *Froufrou* op een der miniatuur-tronen van het Italië der Renaissance en ge hebt ongeveer een voorstelling van haar bestaan. Verwonderen kan het ons niet, dat er onder haar onderdanen zijn, die oog hebben voor nog een andere dan de beminnelijke zijde van haar lichtzinnigheid en — de tijden brachten dat zoo mede — een complot smeden om haar te doden; op aanraden van den kardinaal Cesar Sforza, die de hand in de samenzwering heeft, zal de prins gemaal Giorgio, een avonturier, dien zij eens in een luimig oogenblik gehuwd heeft, in hare plaats tot koning worden uitgeroepen. Een jonge fanatieke monnik, Daniëlo, zal met de uitvoering worden belast, maar als men hem komt zeggen, dat hij de koningin moet doden, weigert hij. Want, ofschoon hij zich wel wacht dit den kardinaal te bekennen, sinds hij een jonge vrouw, die in het Klarissenklooster vertoeft, heeft liefgekregen, is iedere vrouw, koningin of boerendochter, hem heiliger dan ooit. Eerst als men hem zegt, dat het de koningin geweest is, die zijn zestienjarigen broeder ontvoerd en daarna bedorven en vermoord heeft, verklaart hij zich bereid.

Zijn moorddadig plan belet hem intusschen niet zijn roman te vervolgen en wij vinden hem weldra met zijn uitverkorene, die niemand anders is dan de koningin, schoon hij het niet weet, en *villégiature*. Een vrouw uit het volk komt de koningin onderrichten van den voorgenomen moordaanslag en *Fiammette* — *femme avertie* en *vaut deux* — trekt naar de stad, ontzet de schuldigen uit hun ambten en — wacht den moordenaar af.

Het is feest aan het hof en zang en snarenspeel weêrklinken alom. Daar komt Daniëlo, maar als hij de koningin

genaderd is en haar wil treffen, herkent hij in haar de gezellin van zijn idylle en het wapen ontvalt aan zijn hand. De koningin — want de liefde vergeeft alle dingen — koopt Daniëlo's genade met haar eigen abdicatie, maar valt nu onder het bereik der wet en wordt — hoe is het mogelijk! — als volgeling van Luthers leer aangeklaagd en ter dood veroordeeld. De priester, die in de gevangenis haar laatsten biecht zal aanhooren is Daniëlo. Haar grootste zonde, zegt zij, is dat zij een man te innig heeft liefgehad en bovenal dat zij daarover geen berouw kan hebben. Op zijn vraag bezweert zij hem, dat zij onschuldig is aan de ontvoering van zijn broeder en verzoend vallen zij in elkanders armen. Daar komt de kardinaal binnen, gevolgd door den beul; Daniëlo grijpt de bijl van den beul en velt Sforza ter neer. En beiden zullen nu sterven, mocht het zijn, smeekt zij, in éénzelfde oogenblik, met een — den laatsten — kus op beider lippen.

* * *

In het vorige seizoen hadden Les femmes collantes van Léon Gandillot een opzienbarend succes. Een niet minder heugelijke opgang schijnt weggelegd voor La mariée récalcitrante, het tweede product van dezen jongen schrijver, waarvan de eerste opvoering onlangs in het Théâtre Déjazet plaats vond.

Een jonkman, Alfred genaamd, is zoo juist de gelukkige echtgenoot geworden van mejuffrouw Cécile Chalumeau. Het geheele huis is in rep en roer; vader, moeder, peetvader, van wien de booze wereld beweert, dat de eerste lettergreep te veel is aan zijn titel, allen zijn zenuwachtig en opgewonden. Rosita, de modiste, die het reiskleed van de jonge vrouw hersteld heeft, gaat heen, ontmoet den reisvaardigen echtgenoot in de deur en met een: Alfred, Rosita! vallen zij in elkanders armen. Mevrouw Alfred, die hen bij deze teedere herkenning verrast — want Alfred en Rosita blijken aangename, gemeenschappelijke herinneringen te hebben — is met die omhelzing slechts matig ingenomen en decreteert la séparation de corps. Om mamaas gevoelige zenuwen te sparen is zij echter bereid den schijn te redden en volgt haar man op de vreugdelooze huwelijksreis.

Het tweede bedrijf brengt ons in een hotel in Zwitserland. Alfred is meer dan halverwege geslaagd zijn vrouw te verteederen, toechan hij de verzoeking niet weêrstaan een aardig kamermeisje, dat zich juist over de levenswijze van het jonge paar vroolijk heeft gemaakt, eens ferm te kussen. Ook nu weêr wordt hij door zijn vrouw op heeterdaad betrapt. Het feit valt niet te loochenen en haar vernieuwde ongenade moet hij zich dus laten welgevallen. Daar ontmoet hij zijn oude vriendin Rosita, die om zijnentwil gaarne haar Engelschman in den steek laat, met Alfred naar Parijs terugkeert en zijn eenzame woning vervroolijkt, hetgeen zeker een goed werk is. Als Rosita echter ontdekt, dat zijn hart toch aan zijn vrouw behoort, ruimt zij het veld.

Even later komt Cécile, getroffen door Alfred's verzoek om vergiffenis, haar man in zijne woning opzoeken. Dat is een slechte tref voor peetoom, die neefje vergezeld van een commissaris van politie en *flagrant délit* wilde betrappen, en hem vindt met ... zijn vrouw. De jongelui zijn verzoend en mama Chalumeau zal nimmer vermoeden, dat de wittebroodsweken eerst nu beginnen.

Tijl verschillende Tijdschriften.

De *Nouvelle Revue* van 15 Januari geeft twee artikelen, welke onzen lezers allicht belang zullen inboezemen. Het eerste is van de hand van André Maurel en handelt over het theater van *Auguste Vacquerie*. Vooral het gedeelte,

't welk aan het ook bij ons bekende stuk *Jean Baudry* gewijd is en waarin het egoïsme van dezen weldoener in het licht gesteld wordt, is der lezing zeer waard. Zij die eenige bijzonderheden over »het Tooneel in Amerika» wenschen te vernemen, kunnen terecht bij Louis Nathal, wiens artikel voor het grootste deel echter alleen voor Fransche tooneelschrijvers van belang is, daar hij het auteursrecht in Amerika bespreekt. Welk eene plaats het tooneel in de Vereenigde Staten inneemt kan men beoordeelen naar eenige cijfers, door Nathal gegeven; hij schat immers het aantal schouwburgen op 1650 en dat der gezelschappen op ± 400. Natuurlijk is het grootste deel van deze voortdurend op reis; wat niet belet dat in de laatste jaren het beroep van acteur als een *regular profession* geldt, niet beneden de waardigheid van zoons en dochters uit de eerste kringen. Ondanks alle gemis aan ondersteuning van Staats- of gemeentewege schijnt het baantje van directeur voor een knap en ondernemend man toch nogal winstgevend: Louis Nathal spreekt ten minste van millionnaires onder hen!

Onzen directies — en vooral die der Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel — zij de lezing aanbevolen van de beoordeeling in de *Chronique du Théâtre* — in 't zelfde nummer van Dumas' *Henri III*, 't welk op dit oogenblik het succes van de Comédie-française is. Als men een stuk zoekt, geschikt om ook door de uitrusting het groote publiek te trekken, kan men niet beter doen dan bij den ouden Dumas leentjebuurt te spelen. Zijn kleurrijke historische drama's verheffen zich torenhoog boven het maakwerk der hedendaagsche Dennerys en de Montepin's; en zelfs zij die de romantieke verouderd vinden, moeten erkennen dat én uit een aesthetisch én uit een historisch oogpunt de stukken van den ouden Dumas meer de aandacht verdienen dan ... Sardou's *Tosca*.

In het *Utrechtsch Dagblad* is dezer dagen een uitvoerig artikel gewijd aan de zoo juist door mij genoemde Vereeniging. In hoofdzaak bevat het reeds vroeger door ons gemaakte opmerkingen; ook enkele die wij niet zouden willen onderschrijven. Maar wel beamen wij ten volle de vraag: »Moet er niet iets (lees: nog meer) gedaan worden, om in 1891 te kunnen zeggen, dat het Ned. Tooneel nog meer heeft uitgericht dan een uitmuntend tooneelgezelschap *samenstellen*? (wij curs.)» En we voegen er deze vraag bij: »Heeft men genoeg gedaan om zich te verzekeren, dat de aangebrachte verbeteringen blijvend zullen zijn, ook na 1891?»

SNIPPERS

ROTTERDAM. ¹⁾ Als eene historische bijdrage laten wij hier volgen een verslag van de beraadslagingen in den Rotterdamschen Gemeenteraad over de aanvragen om subsidie voor opera en tooneel:

De heer van der Hoop herinnert hoe reeds voor vele jaren, toen Rotterdam nog geen eigen tooneel had, een subsidie van f 1000 is verleend ter vergoeding van reiskosten aan een elders gevestigd gezelschap. Sinds deze stad eigen tooneelen heeft, is de vraag om subsidie wel herhaaldelijk ter sprake gekomen, doch nooit gunstig beslist. Spreker verwacht ook niet dat de aanvraag het gewenscht resultaat zal hebben en om den vorm en om het bedrag. Voor hem is er althans een bezwaar er zijne stem aan te geven. Hij wil echter niet geacht worden de meening te zijn toegedaan, dat het geen algemeen belang en nut zou zijn een subsidie te verleen aan opera of tooneel. Als hij om den vorm dezer aanvraag haar afwijst, doet hij het in de hoop dat men later in anderen vorm er op zal terugkomen.

¹⁾ Ontleend aan de N. Rott. Cour.

Wegens plaatsgebrek eerst heden opgenomen.

De heer Ebeling, volstrekt niet verrast door het advies van de commissie van financiën, door Burg. en Weth. als het hunne overgenomen, kan medegaan met dit advies als er sprake is van het niet toestaan van subsidies dan voor hoog noodige zaken. met het oog op de financiën dezer gemeente, welke behoeften door hare uitbreiding zeker zullen toenemen. Het is evenwel de vraag, wat ieder voor zich als dringend noodige uitgave beschouwt. Spreker acht eene ondersteuning als hier gevraagd tot die uitgaven te behooren.

Spreker bestrijdt de meening, in het praeadvies uitgesproken, dat het geven van subsidie de medewerking der particulieren zou dooden. Ware dit zoo, dan had men ook niet moeten treden in eene subsidiëering van de industriëschool voor meisjes, die geheel door particulieren wordt gesteund. Men overdrijft dus door te meenen, dat subsidie zou leiden tot eene totale inmenging in het bestuur van den schouwburg.

De zaak komt toch altijd hierop neer, dat het gemeentebestuur in het belang der veiligheid zoodanige veranderingen heeft geëischt in den ouden schouwburg, dat men wel genoopt was een nieuw gebouw te stichten. Nu wij eenmaal een kunsttempel hebben, acht spreker het echter de roeping van het gemeentebestuur, te doen wat het kan opdat de kunst hoog worde gehouden.

De heer Van Stolk wil, al zal hij zich buiten stemming houden, alleen verklaren, dat de lage erfpachts-canon een eerste stap tot subsidie is geweest, en dat de tegenwoordige schouwburg verkeert in een overgangstijdperk.

De heer Molenaar betwist, dat het niet mogelijk zou zijn door particuliere krachten de opera in stand te houden. De ervaring heeft hem geleerd, dat het moeielijk, maar niet onmogelijk is. Dat gemeentelijke subsidie particuliere hulp doet afnemen, bewijst de ambachtsschool, die thans f 26,000 subsidie geniet en welke ledental met de helft is verminderd.

Wat overigens een tooneelsubsidie betreft, zij zou toch zeker moeten leiden tot de vaststelling van een *cahier de charges* en eene geldelijke verantwoording. Bij den eersten stap, de lage erfpacht, moet het blijven.

De Voorzitter wijst er op, dat men scholen als ambachtsschool en industriëschool, die worden gesubsidieerd omdat de wetgeving op het onderwijs eene leemte bevat, niet kan gelijkstellen met het tooneel. Het is waar, de lage canon van erfpacht kan als een eerste stap worden beschouwd. Maar men kan een goeden schouwburg wenschelijk achten, zonder daarom ook met de opvoeringen zich in te laten.

De heer Ebeling wijst er op, dat ook het Hollandsch Tooneel feitelijk is gesubsidieerd geweest door de vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel*. Overigens, ook spreker had een anderen vorm gewenscht. Hij zou liever hebben gezien eene aanvraag van subsidie aan de Rotterdamsche Schouwburgvereeniging, welke evenals elke subsidie door het overleggen der rekening zou gecontroleerd worden.

De heer Muller vraagt, of het denkbeeld niet is behandeld, *kunst*voorstellingen van de belasting op de publieke gemakkelikheden vrij te stellen.

Nadat de Voorzitter heeft aangetoond dat thans alleen het advies aan de orde is, en de heer Molenaar dat die belasting voor de opera slechts f 6 per avond bedraagt, kondigt de heer Muller een voorstel in den door hem bedoelden zin aan.

Het afwijzend praeadvies wordt daarna aangenomen met 31 tegen 2 stemmen (de heeren v. Rijckevorsel en Ebeling). De heer v. Stolk was bij de stemming afwezig.

Kunstenaars en kritiek. Op 19 Jan. l.l. is voor de Arr. Rechtbank te Rotterdam eene zaak behandeld tegen den Heer M. Horn, tot einde '88 Redacteur der sints overleden »Kunstkroniek» — en wel naar aanleiding van zijne beoordeeling van den zang des Heeren Wertheim, lid van het Deutsche Operagezelschap te Rotterdam. De Heer Horn

had nl. van dezen zanger geschreven dat hij »jammerde» en vandaar de indiening van eene aanklacht wegens belediging door den beleedigden artist.

Gelukkig heeft de Rotterdamsche rechtbank begrepen, dat het critiseeren van den kunstenaar tot het goed recht behoort van ieder voor wien hij optreedt, en dat de taak van den criticus onmogelijk worden zou, wanneer hij bij het uitspreken van een ongunstig oordeel gevaar liep voor de rechtbank gedaagd te worden. ¹⁾ Dat lof den kunstenaar zoowel aangenamer als voordeelijker is dan blaam, behoeft geen betoog; maar de directie en artisten, die meenen dat zij schotvrij zouden blijven, wanneer maar de *schrijfelijke* kritiek achterwege bleef, vergissen zich schromelijk. Want de mondelinge kritiek van het betalend en teurgesteld publiek is steeds veel scherper, onbarmhartiger en nadeeliger dan die van den beoordeelaar, die — vooral ten onzent — de toestanden en de kunstenaars meer kent en dus eer geneigd is tot het gebruiken van consideratie.

Der opmerking waard. Het jongste jaarverslag der maatschappij »Apollo» constateert dat de opvoering van »*De lasteraar*» in 1887 f 1270, die van »*De zwarte dokter*» in 1888 daarentegen f 751.50 opleverde. Welk feit te niet doet de vaak gehoorde bewering, dat men, *ter wille van de kas*, wel genoopt is een draak te spelen.

Nog al curieus. 't Is meermalen opgemerkt, dat men ten onzent met veel ophef spreekt over tooneelgebeurtenissen in Frankrijk, welke men, als ze hier te lande voorvallen, de aandacht, en vaak terecht, onwaardig keurt.

Ook nu weer heeft dit feit zich voorgedaan. Het weekblad *De Amsterdammer* heeft zich toch gehaast in zijn nummer van 19 dezer zijn lezers in een artikel van 1½ kolom den inhoud te verhalen van *La Porteuse de pain*, een melodrama van Xavier de Montépin en Dornay, waarvan de week te voren te Parijs de première gegaan was, doch dat eenvoudig een »draak» is, geschikt om — gelijk de redactie zei — *De Geschandvlekte* bij ons als successtuk op te volgen.

Gelukkig zullen wij daarvoor wèl bewaard blijven. Dit Parijsche *nieuwste* is toch in Amsterdam reeds twee jaar oud, dank (?) zij den heer George, die indertijd den roman van de Montépin, als feuilleton in *De Echo* verschenen, voor ons tooneel bewerkt heeft tot een groot melodrama: »*Onder valsche vlag*», 't welk, 11 mei 1887 voor het eerst, en sedert meer dan 25 malen in het Grand-Théâtre der heeren van Lier opgevoerd is!

Niet te vèr gedreven?! De *Raad van Beheer* heeft in zijn laatste jaarverslag gesproken over het nadeel, 't welk het schouwburgbezoek ondervindt door de concurrentie met het circus-Carré.

Ook ons is dit feit niet ontgaan, en wij hebben betreurd de opening van eene plaats van vermaak, welke in onze stad, bereids met dergelijke overladen, den strijd om het bestaan voor de schouwburgen nog verzwaarde.

Dat circus bestaat evenwel; en dit feit is niet ongedaan te maken. Ook begrijpen wij, dat onze Amsterdamsche dagbladen van deze *public attraction* nu en dan moeten gewagen. Doch is het niet wat vèr gedreven, dat sommige bladen geen programma-verandering in het circus onbesproken laten, en schier dag aan dag op eene wijze, die de aandacht trekken *moet*, de loftrumpet steken van de onovertreffbare voorstellingen bij Carré! De pers heeft nog eene hoogere roeping dunkt ons, dan het aanwakkeren van eene voorkeur voor »kunsten» boven de *kunst*!

¹⁾ Nadat wij dit schreven kwam ons eerst het vonis *in extenso* in handen (Paleis van Justitie d.d. 31 Jan.). Behalve de stijl geeft ook de inhoud aanleiding tot critiek. Wellicht daarover nog nader.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68 69.

VERSCHEENEN:

ADOLF VAN GELRE,

Oorspr. Drama in 5 Bedrijven, door
MARCELLUS EMANTS.

Alom verkrijgbaar à f 1.50.

JONGE HARTEN

Blijspel in drie bedrijven door

MARCELLUS EMANTS.

Alom verkrijgb. f 0.75.

(geschikt voor liefhebberij tooneel).

CREMER & Co. Uitgevers den Haag.

Dinsdag 5 Februari verschijnt:

DE RECHTER VAN ZALAMEA.

Drama in zeven tafereelen

VAN

P. CALDERON DE LA BARCA.

In het Nederlandsch bewerkt

DOOR

W. G. NIEUWENKAMP.

PRJJS f 1.—.

Uitgave v. A. RÖSSING Amsterdam.

ALOM VERKRIJGBAAR.

GEDICHTEN en RIJMEN

DOOR

D. F. VAN HEIJST.

Prijs ingenaaid f 1.50, in prachtband f 1.90.

In dezen bundel komen o. a. voor: »Het eereteken eens konings." — »Op het slagveld." — »De brief van den scheepsjongen." — »Keizer Max in Tyrol" — »'t Is maar een kind." — »Flatteeren." — »Het zoutvat." enz. enz.

Wie goede gedichten wil lezen en voordragen, verhalende poëzie, die den hoorder tot luisteren dwingt, hij vindt in dezen bundel wat hij zoekt. »DE PORTEFEUILLE."

CREMER & Co. Uitgevers den Haag.

NIEUWE ROMANS.

Uitgave van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

F. A. BUIS, Een doelloos leven	f 2.90
Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrukken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door Mevr. VAN DEVENTER-BUSKEN HUET	» 2.50
E. AHLGREN, Mevrouw Marianne' Uit het Zweedsch door UNA. 2 Dln.	» 4.90
Miss M. E. BRADDON, Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen	» 5.90
., Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA	» 2.60
Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle	» 2.90
MAURITS SMIT, Sempër Crescendo	» 3 25
E. MONAY, Een Hollandsch Meisje aan de Kaap. Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen	» 4.50
Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op snee	» 2.25

Nieuwe uitgaven van A. RÖSSING te Amsterdam.

ALOM VERKRIJGBAAR.

C. VAN KEMPE VALK, **Dichterlijke Verhalen.** f 1.40. Geb. f 1.90
Inhoud: François Coppée, Het Wrakhout. — George Eliot, De Legende van van Jubal. — Louis de Rouchaud, De pleegzoon van den Dood. — John Keats Hyperion.
LOUIS COUPERUS, **Orchideeën.** Een bundel Proza en Poëzie. f 1.90. Geb. f 2.50
LOUIS COUPERUS, **Een Lent van Vaerzen.** In geïll. omslag. f 1.60
Mr. H. COSMAN, **Nosca.** Een gedicht f 1.90. Geb. f 2.50
Mr. H. COSMAN, **Wilde halmen.** Een bundel Vaerzen. f 1.40. Geb. f 1.95
ALBERT VERWEY, **Persephone** en andere gedichten f 1.25

Dramatische Schetsen:

SHAKESPEARE, **De Koopman van Venetie,** naar de Tooneelbewerking van A. Burgersdijk. f 0.10

D. MAALDRINK, **Jan Masseur.** Oorspronkelijk tooneelstuk f 1.—
JOSÉ ECHEGARAY, **Galeotto.** Drama naar Paul Lindous bewerking, uit het Spaansch d. J. H. Rössing f 0.75
JOAQUIN ESTEBANEZ, „York". Drama in drie bedrijven, naar het Spaansch d. Emile Frantzen f 0.90
HENRIK IBSEN, **Nora.** Vertaald door Henrica. Voorrede van Dr. S. J. Warren, Rector van het Gymnasium te Dordrecht f 1.—
HENRIK IBSEN, **Een vijand des Volks.** Tooneelstuk in vijf bedrijven, uit het Noorsch d. Ida Donker. f 1.50
L. KIELAND, **Op de terugreis,** Drama in één bedrijf uit het Noorsch door Irma f 0.49
LABICHE-JOLLY, **Taalfouten.** Blijspel in één bedrijf, vrij vertaald door Jean Valjean f 0.60

Ter Perse:

H. IBSEN, **De Vrouw der Zee.**

Nieuwe uitgaven van A. Rössing

AMSTERDAM.

Alom verkrijgbaar:

ENGELBERT DE CHATELEUX, **In-drukken van den Dag** f 1.60.
Geb. f 2.25
BJÖRNSTJERNE BJÖRNSEN, **Godset.** Uit het Noorsch door Una. 2 dln. f 5.—
MATHILDE ROOS, **Hard tegen Hard.** Roman naar het Zweedsch door Ph. Wijsman. 2 dln. f 4.50
C. AHLGREN, **Geld,** uit het Zweedsch door Ph. Wijsman. f 2.90
NICOLAAS GOGOL, **Doode Zielen.** 2 dln. f 5.—
NICOLAAS GOGOL, **Taras Bulba,** de Hetman der Kozakken. f 1.50. Geb. f 2.—
F. M. DOSTOJEWSKY, **De onderaardsche geest** f 2.75
F. M. DOSTOJEWSKY, **Schuld en Boete.** 3 dln. f 7.90
F. M. DOSTOJEWSKY, **Arme menschen** f 2.—
LÉO GRAAF TOLSTOÏ, **Mijne Gedenschriften.** 2 dln. f 4.80
LÉO GRAAF TOLSTOÏ, **Mijn Ge-loof.** f 2.75. Geb. f 3.50
LÉO GRAAF TOLSTOÏ, **De Dood,** f 1.50. Geb. f 2.—
LÉO GRAAF TOLSTOÏ, **De Kozakken.** f 3.25
LÉO GRAAF TOLSTOÏ, **De Macht der Duisternis.** f 1.25
DETLEF STERN, **De Roos van Tirnova.** Bulgaarsche Roman. 2 dln. f 4.50
MAX KRETZER, **De Twee Compagnons.** Sociale roman f 2.50

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 11.

16 FEBRUARI 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

L. S. Nora. — Uit onze Afdeelingen (Amsterdam — Groningen. — 's Hertogenbosch.) — Het Tooneel in de Hoofdstad (Matinée. — Salon des Variétés. — Grand-Théâtre en Nederl. Tooneel.) — Vriendschappelijkheden. — Correspondentie.

Nora.

(Eene karakterstudie).

In de Januari-Aflevering der *Fortnightly Review* geeft Edmund Gosse, de bekende Engelsche beoefenaar der Noorsche en Nederlandsche letterkunde, eene studie over *Ibsen's Social Drama's*, welke — voor zooverre zij over *Nora* handelt — mij zelf aanleiding gaf tot eene nieuwe studie van dit hoogst belangwekkende vrouwenkarakter.

Met *Nora* komt er in de teekening der vrouw bij Ibsen een ommekeer, welke slechts is voorbereid door de episodische verschijning van *Selma* het jonge vrouwtje in *De Bond der jongeren*. Te voren heeft hij — in *Agnes (Brand)*, *Solveig (Peter Gynt)* — de echt vrouwelijke opoffering van het leven aan den geliefden man verheerlijkt, en daarbij de waarde van haar steun voor dezen koning der schepping doen uitkomen. In zijn moderne stukken vangt hij aan, de vrouw voor te stellen onder den druk van het mannelijk egoïsme: de vrouw wordt, als onmondige, buiten alle hooger gemeenschapsleven met haar man gelaten (*Steenpilaren der maatschappij*) en door hem behandeld en vertroeteld, als een speelpop (*Et Dukkehjem-Nora*). Daardoor kan de persoonlijkheid der vrouw niet tot ontwikkeling komen, zij blijft onkundig, onzelfstandig en aldus ongeschikt om eene goede moeder en eene waarachtige echtgenote te worden. Voor Ibsen, die van den *Staat* afkeerig is, wijl deze instelling de vrije ontwikkeling der persoonlijkheid belemmert, is de houwelijke staat veroordeeld, zoodra die niet toelaat dat man en vrouw naast elkander, zelfstandig en toch eenstemmig voortleven.

In *Nora* nu neemt hij een uiterste: een vrouwtje 't welk reeds als kind het slachtoffer was van het nannelijk egoïsme haars vaders en dat ook in de 8 jaren van haar huwelijk kind is gebleven, tot op eenmaal de ernst van het leven over haar komt en haar zelf tot het inzicht brengt van al hetgeen haar ontbreekt.

Nora is de dochter van een zelfzuchtig, luchthartig en onnadenkend man, die in zijn kind, 'twelk van nature dertel en vroolijk is, deze dertelheid tot naïviteit versterkt heeft, omdat zij hem persoonlijk aangenaam waren. Voor zoover zij gevormd werd geschiedde dit geheel naar haar vader; *zijn* smaak, *zijn* neigingen werden de hare. Eenige zelfstandige afwijking werd niet geduld; en daar zij den moed miste om tegen de overmacht in opstand te komen, gewende zij zich om of toe te stemmen, of te liegen. Als alle zwakke naturen, die onder een zekeren druk staan, bereikte zij in het uitdenken van leugentjes eene groote vaardigheid, en stelde zij zich zelve gerust met de bewering, dat het om bestwil gebeurde, 't zij dan voor haar zelve of voor anderen, die zij liefhad. En opgesloten binnen haar beperkten huiseelijken kring, opgroeiend buiten aanraking met het leven en de werkelijkheid, ontwikkelt zich in haar het egoïsme der liefde en leert zij geen ander zedelijk grondbeginsel kennen dan dat alles wat uit liefde, voor naastbestaanden of zich zelve, geschiedt, ook geoorloofd is. Voor het overige blijft zij onkundig en onwetend: een zangvogeltje, 't welk geen andere roeping heeft dan haar vader of haar man te vermaken.

Want als zij huwt, valt zij ongelukkig genoeg in gelijksoortige handen. De advocaat Helmar, die haar ten huize haars vaders ontmoet, is een jorkman met enkele goede hoedanigheden, maar een groot gebrek: hij is vol ijdele zelfingenomenheid en verwaandheid. Ook is hem *Nora's* naïviteit en kinderlijke onbeholpenheid daarom te aangename, wijl hij zich tegenover haar den meerdere gevoelt en zich als zoodanig kan voordoen. Hij is het op wien zij steunen moet, bij wien zij raad moet inwinnen, zelfs over haar toilet: Helmar laat zich niet weinig voorstaan op zijn goeden smaak; hij moet haar telkens leeren en terechtwijzen: niet om haar werkelijk te ontwikkelen, maar als een kind, 't welk men beknort omdat het aangenaam is den zedemeester uit te hangen. En *Nora* laat hem begaan en verheugt er zich over dat zij hem door haar kinderlijke dertelheid en onbewustheid, door haar schoonheid, haar zang bekoort; want zij heeft behoefte om hem aangenaam te stemmen van wien zij zich afhankelijk gevoelt.

Doch nu komt op eenmaal het leven in zijne scherpe ironie haar stellen voor eene groote moeilijkheid. Haar man heeft zich overwerkt, is zeer ziek, en moet, zal hij

in leven blijven, naar het zuiden toe. Ongelukkigerwijze is het geld daarvoor niet in kas, en Nora weet dat haar man 't niet wil leenen, wijl schulden voor zijn gevoel iets onbehaaglijks hebben. Wat nu te doen? Voor Nora, die met leugentjes om bestwil heeft leeren omgaan, is niets gemakkelijker: het geld tòch leenen, achter haar man om, en hem wijs maken dat haar vader 't haar schonk. Maar dat leenen gaat zoo gemakkelijk niet; de geldschietter Krogstad wil het alleen geven onder borgtocht van haar vader. Die vader ligt evenwel op dit oogenblik doodziek en Nora beseft dat zij hem onder die omstandigheden niet mag zeggén hoe 't met haar man staat. Er blijft dus niets over dan het geld niet te nemen? Maar het leven van haar man dan? En Nora ziet er niets anders op, dan die borgtocht eenvoudig zelf te teekenen. Waarom ook zou zij het niet doen? Ze heeft immers geen ander middel om haar man te redden, en is vast besloten de geleende f 5000.— terug te geven. En kan dit niet, welnu, haar man en vader zijn haar meer waard dan die nare geldschietter. Als hij 't zijne niet geheel terugkrijgt, zal zij 't zich niet aantrekken. Wat had hij noodig haar zooveel moeilijkheden in den weg te leggen, nu zij haar man in 't leven moest behouden?

Voor Nora, die van het leven niets kent dan haar liefde, en van de maatschappij niets dan haar gezin, wordt deze daad dan ook niet in het minst eene bron van berouw. Integendeel, om het geld geregeld te kunnen afflossen, moet zij zelf de handen aan het werk slaan, vertalen en uitzuigen op haar kleeren. Daardoor wordt de redding van haar man nu eerst recht háar werk, en zij doet er zich in stilte te goed op, als een bewijs dat zij toch tot nog meer ernstigen arbeid in staat is, dan anderen, en zij zelf ook, eigenlijk meenden. En ofschoon daar weer menig leugentje om bestwil moet gebruikt worden om het geheim voor haar man verborgen te houden, en dit haar wel eens in eenige moeilijkheid brengt, koestert zij dit geheim toch in stilte en verheugt zij zich bij voorbaat op den diepen indruk, welken de openbaring er van op haar man maken zal, daar hij dan zal vernemen dat hij zijn leven eigenlijk aan haar dankt. Wat haar de meeste zorg baart, is het bijeenbrengen van de sommen ter afbetaling; maar als het heel slecht vlotten wil, troost zij zich, gelijk een kind, met te droomen van een testamentaire beschikking door een rijk man, welke haar méenen uit de moeilijkheid zal helpen. Menschen als Nora, die het leven weinig kennen en zwak zijn, zoeken steeds hun heul bij de beelden hunner phantasie; zij stellen zich voor, dat de werking van natuur- en maatschappelijke wetten moet gestoord worden door hetgeen hun aangenaam en wenschelijk lijkt; zij droomen zich het onwaarschijnlijke, het bovennatuurlijke, het *wonderbare* waar.

Doch nu wordt Nora op eenmaal gesteld voor de werkelijkheid. Juist nadat de benoeming van haar man tot directeur eener bank haar een financieele onbezorgdheid en daarmee de kans op het gemakkelijk afdoen harer schuld belooft; na haar vreugde, wijl de bewuste geldschietter nu de ondergeschikte van haar man wordt, volgt plotseling eene onthulling door Krogstad. Hij is er achter gekomen, dat de handteekening haars vaders vervalscht is en bedreigt haar met openbaring bij haar man, ja met erger: eene strafvervolgung, wanneer zij er niet voor zorgt dat hij zijne plaats aan de bank behoudt. Doch Nora kan niet gelooven dat zij eene misdaad deed, toen zij handelde uit liefde voor haar man; en eerst als deze zelf haar beduidt, dat vervalsching een misdrijf is en het verhalen daarvan tot leugens en deze weer tot algeheel zedelijk verval leiden, begint het haar te duizelen en schrikt zij terug voor zichzelf. Zij gaat gelooven dat zij haar kinderen tot bederf is en haar man tot onheil; zij krijgt een afschuw van zichzelf en verliest allen zedelijken steun, nu haar heur eenige: het geloof in de alvergoelkende macht der liefde, haar benomen is. Zoo zwevend in het ijle, gevoelt zij de eerste gedachte bij zich opkomen om het leven vaarwel te zeggen, waaraan zij nu toch geen houvast

meer heeft. Wèl geeft zij alle hoop op redding nog niet op: zij rekent in stilte op de offervaardigheid van haar man, die alle schuld van haar af zal wentelen en op zichzelf nemen, en haar aldus haar geloof in de alvermogende kracht der liefde hergeven. Doch ook al hoopt zij dit, zij schrikt er toch voor terug; liever dan haar man aldus om harentwil zijn eer en aanzien te doen verliezen, wil zij zich offeren en den dood zoeken. Zoo blijft zij voortleven tot het oogenblik waarin haar man door een brief van haar daad zal kennis dragen: half bevreesd, half besloten tot het uiterste, half hopen op eene onverwachte, wonderbare uitredding.

Doch nu komt het beslissende oogenblik. Helmar verneemt uit Krogstad's brief wat zij gedaan heeft. En in plaats van haar opoffering te begrijpen en te verheffen, haar schuld gering te achten en op zijn eigen schouders te nemen, heeft hij, de egoïst, voor niet anders oogen dan voor *zijn* schande, *zijn* leed. Die houding overvalt Nora als een koud waterstroom: zij staat verstomd, ontuchtterd; zij begrijpt er niets van. Maar als zij aanvangt te begrijpen dan doet zij het, met haar door angst en ontroering gescherpte vermogens, ook geheel: zij gevoelt op eenmaal de koude zelfzucht van zijn liefde; zij bemerkt eene kloove tusschen hen beiden; zij vangt aan zich zelf te vergelijken bij hem en ontwaart nu op eenmaal in welk luchtledig zij leefde. En in den dus gevormden chaos van haar denken en gevoelen komt langzamerhand orde en klaarheid. Zij begint te begrijpen dat, nu de liefde van haar man slechts zelfzucht blijkt, de steun van haar zedelijk bewustzijn niet sterker was dan een zandhoop; zij gaat inzien, welke rol zij vervulde in het leven van haar man: die van een speelpop. En hoe meer zij poogt zich zelve duidelijk te maken hoe en wat zij was en is, des te helderder wordt ook haar besef van het gebrekkige harer kunde en de zeepbelachtigheid van hetgeen zij echtelijk geluk waande. Niet eer kan zij nu rust vinden voor zij zich zelf een zedelijke basis voor haar handelen en denken vormde; zij zelf, want als zij opnieuw op anderen gaat steunen zal het haar — naar zij vreest — gaan als vroeger, en haar eigen kracht onontwikkeld blijven. Allerminst mag zij ook steunen op haar man, die te kort is geschoten in zijn opvoedingsplichten jegens haar en in wien zij, in haar opkomende, onontwikkelde, vooroordeelvrije moraal onmogelijk den waren echtgenoot meer kan zien. En in haar behoefte om, op gevaar van anders weer in het moeras van onkunde, logen en halfheid te verzinken, met één sprong zich vrij te maken van alle banden, onder den invloed der werking van haar plotselinge helderziendheid en opgewekt zenuwleven, verbreekt zij ook dien band met Helmar. Zoolang zij niet *iemand*, eene zelfstandige persoonlijkheid, geworden is, kan zij geen goede echtgenoot en moeder wezen; en als zij dat geworden zal zijn, blijft het de vraag of haar man dan nog in staat zal zijn haar achting en liefde te verwerven; of hij onzelfzuchtig en zedelijk groot genoeg zal geworden zijn om eene *vrouw naast* zich te dulden.

Aldus begrepen, wordt Nora's zoo vaak besproken en gewraakte ommekeer m. i. geheel duidelijk. Als midden in haar opgewondenheid van zenuwen en verbeelding Helmars egoïsme haar droombeelden verstoort, wordt zij met zulk een schok in de nuchtere werkelijkheid geworpen, dat zij plotseling ontwaakt. Haar laatst gesprek met Helmar trilt onder de reactie der langdurige overspanning; die uiterlijke kalmte is niet minder het gevolg van de overprikkeling harer zenuwen. Ware dit niet het geval, de *zwakke* Nora zou onmogelijk zulk een snel en kras besluit hebben en kunnen nemen en uitvoeren. Eenmaal aan het vernietigen van haar gedroomde wereld slaat zij alles kort en klein, zoekend naar het nieuwe, 't welk haar meer zekerheid moet geven. Moge zij in den grond al van den dichter gelijk krijgen, hij laat haar overdrijven, evenals Brand en Dr. Stockmann.

Op onze Afdelingen.

AMSTERDAM. Onder leiding van het Eerelid, den heer S. J. Bouberg Wilson, en met medewerking van de leerlingen onzer school, dames Frida Herberich en Alida Klein, gaf de Amsterd. Stud. Toon. Ver. Donderdag 14 dezer haar tweede uitvoering in den Schouwburg Van Lier, Fransche Laan. Gelijk meestal bij uitvoeringen door studenten was ook hier Labiche de vormer van het programma; zijn *Taalfouten* volgde op *Het rechterbeen van Kapitein Tic*. In het eerstgenoemde onderscheidden zich vooral de vertolkers van *Machut* en *Poitrinas*, welken laatste dan ook luide toejuichingen ten deel vielen; terwijl de hoofdpersonen in het tweede, *Horace Tic* en *Desambois* mede op lofelijke wijze werden voorgesteld. Het kostte mej. Herberich, met haar levendig temperament, blijkbaar moeite zich het gebarenspeel eener dame van rijpen leeftijd eigen te maken; de bewegingen en de jeugdige dartelheid van mevrouw de *Guy-Robert* waren minder in overeenstemming met de kleur van heur haar. Als *Blanche* in *Taalfouten* toonde zij zich dan ook, begriprijkerwijze, meer op haar plaats. Het spel van mej. Klein als *Lucile* was, vooral in de twee laatste bedrijven, meer opgewekt en levendig dan wij van haar gewoon zijn. Het doet haar blijkbaar goed, zich in het blijspel te oefenen.

Beiden dames werd de beleefdheid bewezen van de aanbieder eener bouquet; den heer Wilson overreikte de voorzitter der Vereeniging, de heer Van Tienhoven, aan het slot der voorstelling eene met zijne bemoeiingen welverdiende krans.

Mevrouw de wed. Clara Koster, geb. Kopal, Nassaukade 502 te Amsterdam, Leerares in Duitsche Taal en Letterkunde, M. O.; B. zendt ons eene circulaire waarin zij haar voornemen te kennen geeft voor jonge dames uit beschaafde kringen twee cursussen te openen, de eene o. a. bestemd voor de lectuur van dramatische werken (met verdeelde rollen), de ander voor de verklaring van voortbrengselen uit de Duitsche letterkunde, welke door componisten als Schumann, Brahms en Wagner tot teksten voor hun muzikale composities verwerkt zijn. Met het oog op de toenemende waardeering ten onzent vooral van laatsgenoemde als schepper van het muziekdrama, kunnen wij het voornemen om de muziekbeoefenaarsters meer met de letterkundige betekenis dier werken bekend te maken, niet anders dan toejuichen. Voor nadere bijzonderheden verwijzen wij naar de circulaire zelve, waarin de dames van Tienhoven geb. Hacke, en M. M. van Ferney, benevens de h. h. Prof. van den Es, dr. Hülsman, Frantsen en Klein zich tot het geven van inlichting bereid verklaren en die, behalve bij mevr. Koster zelve, verkrijgbaar is aan het Dames-Leesmuseum en in Sulpkes Boekhandel.

De aanvang van beide cursussen is bepaald op 1 Maart a. s.

GRONINGEN. »Pour revenir" zouden allicht Mej. Bos en de heer Schulze — artisten van het Nederlandsch Tooneel en oud-leerlingen der Tooneelschool — antwoorden, evenals Comtesse Drama, wanneer we hun de vraag voorlegden »voudriez-vous avoir des âiles"? Althans voor het nemen van eene hoogere vlucht dan de prozaische mensch hier op aarde in doorsnede neemt, hebben zij die kunstmiddelen waarlijk niet van noode. — Dat toonden ze gisteren avond op de soirée, die door het Bestuur der Groningsche Afdeling van het Nederlandsch Tooneelverbond, aan de leden en andere belangstellenden werd aangeboden. Door de bereidwilligheid van Prof. Dr. A. G. van Hamel was reeds in December eene matinée gegeven waarin deze gevierde spreker Alfred de Musset bij zijn gehoor had ingeleid en hem meer in 't bijzonder door de voordracht

van diens proverbe. »Ou ne badine pas avec l'amour" — door den spreker in 't Hollandsch vertaald — bekend had gemaakt. Door uitstedigheid waren we tot onzen spijt destijds verhinderd die lezing bij te wonen. Het is echter allerminst eene plichtpleging zonder meer, wanneer we thans ook nog met erkentelijkheid van dit vernieuwd bewijs zijner belangstelling gewag maken. Een klinkende herinnering had deze eerste samenkomst bovendien nog nagelaten, zoodat de kosten, aan eene soirée als die van gisteren avond verbonden, de draagkracht onzer uiterst bescheiden geldmiddelen gelukkig niet te boven gingen. Voor een belangstellend publiek droeg Mejuffrouw Sophie Bos, »Die Jungfrau von Orleans" IV 1. van Schiller, en »Het Lied der Zee" en »Morgenlied" van Hélène Swarth voor en dit op eene wijze, die ons de overtuiging schonk, dat naast de »sociétaires" van het Nederlandsch Tooneel óók deze pensionnaire met eere kan genoemd worden, en inderdaad bij voortgaande studie en eene ietwat grootere nuanceering en intonatie voor haar in de rangen harer kunstzusters eene eervolle plaats is weggelegd. Niet minder zeker waardeerden wij de talenten des heeren Schulze, die — reeds nu in de voornaamste rollen ten tooneele tredend — door de voordracht van een fragment uit Brederoo's »Moortje" den bij uitstek gunstigen indruk verlevendigde, die sedert zijn vroeger optreden als Kakkeriak te dezer stede nog geenszins was uitgewischt; en in den monoloog »Een vrouw die zich laat wachten" de vergelijking met den acteur van Zuylen, van wien wij vroeger hetzelfde hoorden, in alle opzichten kon doorstaan. — Samen gaven zij een aardig blijspelletje »Doctores en Modemaakster" ten beste, dat ook luide werd toegejuicht. Begrijpelijk is het zeker, dat het publiek wel eenigszins teleurgesteld was, nu geen toegiftje meer door hen kon worden gegeven en evenzeer dat de artisten, die én des middags én in den laten avond in Prof. van Hamel eenen gullen gastheer hebben mogen vinden, voldaan waren over hun bezoek, en — naar wij meenen te mogen gissen —, het bezit van vleugelen zullen wenschen »pour revenir".

Nog is hiermede de soirée niet geheel besproken. Ingeleid werd zij door eene causerie van Prof. van Hamel, waarin we voor en achter het scherm, in »la Maison de Molière" een kijkje kregen. Behoeft het betoog, dat we den spreker met nieuwsgierigheid volgden, in zijne gangen door de couloirs en foyers van dat théâtre, niet het meest nu we werden geïntroduceerd op eenen avond, waarop de verjaardag van den peet des huizes werd herdacht (15 Januari 1889) en de opvoering van »le Malade Imaginaire" plaats vond? De modern-klassieke cérémonie, aan het einde der laatste acte, leerden wij met al hare kluchten kennen; de artisten zagen wij als het ware de kranen voor het beeld van hunnen meester nederleggen. — Op den spreker — we begrijpen dit volkomen — had deze artistieke huldebetuiging indruk gemaakt — en zelfs het gedistingueerde »public du Mardi", [het was de dag der abonnementsvoorstelling] dat anders komt om te praten en niet om de kunst te bewonderen, was toen enthousiast geworden door de schoone vertolking. Laten we er bijvoegen, dat Prof. van Hamel gisteren avond heeft ontwaard, dat op het Groningsche »public du Mercredi —" een sprank van dat enthousiasme was overgesprongen. En ook hier aan het einde van dit korte relaas worde den spreker nogmaals onze dank gezegd. — Van hem gaat uit de levenwekkende kracht onzer afdeling — natuurlijk en billijk tevens is het dat dan ook tot hem terugkeert de erkentelijke hulde harer leden.

's-HERTOGENBOSCH. Men schrijft ons van daar: »In de Provinciale Noord-Brabantsche en 's Hertogenbossche Courant d. d. 23 Januari l. l. leest men onder de rubriek Kunstnieuws het volgende:

»Mag iemand, voor wien de kunst onder iederen vorm

dierbaar is, een paar woordjes zeggen over het spel van de leerlingen der Tooneelschool, die hier Zaterdagavond voor het voetlicht traden?

Men zoekte in zijn woorden geen volslagen critiek. Niet met een gewapend oog heeft hij het spel gadeslagen, noch met een goudschaal elk woord gewogen. Het spel werd niet gespeeld voor een jury, die over de toelating bij het eindexamen te beslissen heeft. Het was slechts een optreden voor een welwillend publiek. Ik wil daarmee niet als mijn indruk weergeven, dat met het spel de hand werd gelicht, noch zeggen, dat er geen moed behoort, om voor een publiek, zij het nog zoo welwillend, op te treden. De eerste stappen op de planken zijn zeker niet die, welke onwankelbaar vast gezet worden. Meer moed heeft een acteur bij het eerste zeggen noodig, dan de literator of de schilder bij het in 't licht zenden van hunne eerstgeborenen. Zelfs kan de dichter, de schrijver, als hij zich zelf tot dienaar der letterkunst gewijd heeft, in afwachting dat zijn moed wat groeie, zich met een pseudoniem maskeren. De tooneelspeelkunst is op dit punt onbarmhartig. Vóór een volle zaal, vóór een hel licht plaatst zij hare levieten, reeds bij den eersten dienst. Het zal dus billijk schijnen het goede in 't oog te doen vallen. ¹⁾

Ik begin met als mijn meening te zeggen, dat mej. F. Herberich de kroon spande. Als Suzanne Lentink, en Koningin Louise in »Vorstenschool» heeft zij vele goede gaven tentoongespreid. Meest kon zij mij echter in »Oh! Monsieur!» bevallen. In Suzanne leek ze me een tweede »Vinkje». Een weinig meer beteugeling waar de rol jeugdige uitgelaatenheid voorschrijft, zou haar spel verbeterd hebben. In haar Rotterdamsche kunstzuster heeft zij in deze een goed voorbeeld. En als ik nog eenig voorbehoud maken mag bij haar spel als Koningin Louise, dan heb ik verder niets dan lof voor deze artiste, wie men een schoone toekomst zou durven voorspellen.

»Een lied van de Zee», waarmee de avond aanving, had op mij de averechtsche uitwerking van een opwekking tot het aanhooren van een negen nommers rijk programma. Ook zou men in de spreektaal zoo'n begin een te hard van stal loopen noemen.

Ik wijt een en ander meer aan het samenstellen van het programma, dan aan het gedicht en de vertolking. Hoewel over het laatste mijn oordeel niet onvoorwaardelijk gunstig kan zijn.

Willen — dacht mij — stukken als een »Lied van de Zee» van Hélène Swarth, en »het Wrakhout» van Coppée in de ziel grijpen, dan is soberheid en nog eens soberheid het wachtwoord. — Forsche uitroepen, machtige stembuigingen, geweldige gebaren, krachtige, medelijdende, gevoelvolle woorden treffen of bemachtigen den hoorder, als zij vluchtig

¹⁾ Het programma was als volgt samengesteld:

1. »Een Lied van de Zee», van Hélène Swarth Mej. F. Herberich.
2. »Epousez Caroline!» conseil donné par Mlle. A. Klein.
3. »Klein Maartje», van Elliot Boswel Mej. M. Coerdes
4. »Oh! Monsieur!» Saynète » F. Herberich.
5. »Het Wrakhout», van Coppée door Kempe Valk » A. Doré.
6. »Een put gegraven» blijspel in één bedrijf door L. S.

Personen:

Suzanne Lentink	Mej. F. Herberich.
Lodewijk Boers, ingenieur	de Hr. G. Verenet.
Mietje, dienstbode bij den Heer Lentink	Mej. A. Doré.
7. »Vorstenschool» van Multatuli. Fragment van de 2de afdeeling van het vierde bedrijf.

Personen:

Louise, Koningin	Mej. F. Herberich.
De Walbourg, eeredame der Koningin	» A. Doré.
Hanna, eene naaister	» A. Klein.
8. »Les écrivains», dit par M. G. Verenet.
9. »De twee Helden.» Eene Les voor de Vrouwen. Blijspel in één bedrijf en in verzen, Marsano vrij gevolgd.

Personen:

Bertha	} twee jonge weduwen {		Mej. A. Klein.
Julie			» M. Coerdes.

luchtig — of, waar langer aanhouden noodzakelijk is, de hooge tonen niet galmend, de lage niet sleepend, de gevoelige niet sentimenteel worden. De goede, de juiste maat is het doel; het eenige.»

Mej. A. Doré oogstte met »het Wrakhout» wel bijval in, en zeer dikwijls sloeg zij de waren toon aan, doch ik zou, stond het aan mij, dergelijke stukken niet bij voorkeur aan talenten, die zich nog ontplooien, geven, om er mee te debuteeren, liever ze geven, om hun krachten er aan te beproeven —

Voor het dienstmeisje in »Een put gegraven», een klein bescheiden rolletje, maakte Mej. Doré al wat er van te geven viel.»

»Mej. A. Klein heeft mij en in »Epousez Caroline!» en in de naaister in »Vorstenschool» uitnemend voldaan.

»Deze leerlinge heeft niet het minst er toe bijgedragen, om Zaterdag de soirée littéraire tot een genotvollen avond te maken. Ook van haar zullen velen met recht goede verwachting koesteren.»

»Daar ik tot mijn spijt niet tot het einde kon blijven, heb ik mej. M. Coerdes slechts hooren voordragen, »Klein Maartje» en den heer G. Verenet maar zien spelen in »Een put gegraven». Ik hoop, dat mettertijd het lispelende in het geluid van Mej. Coerdes geheel verdwijnen zal. Doch dit euvel mag geen hinder zijn, om het goede in haar zeggen te waardeeren. Den heer Verenet, een oud-leerling, kan men aanzien, dat hij op de planken reeds vertrouwd is.»

»Het verhaaltje, dat de ijverige directeur der Tooneelschool, de heer S. J. Bouberg Wilson, het publiek over het niet-aankomen der écrivains opdischte, introduceerde hem in éenen zet als een geestig man. Aan kleine trekjes kent men spelend vernuft.»

Het bestuur der Afdeeling 's-Bosch van het Tooneelverbond sluit zich gaarne aan deze welwillende, doch juiste critiek aan. Alleen zij tot het bestuur vergund de volgende opmerking te maken in het belang der Tooneelschool.

Een stukje, als »de twee Helden», eene les voor de vrouwen, dat door de leerlingen Mej. Klein, en Mej. Coerdes in de laatste plaats werd opgevoerd, behoorde niet alleen niet door jonge dames te worden opgevoerd, maar kan ook haren goeden smaak bederven; verkleedpartijen, waarbij dames in mannencostumes moeten opkomen, moeten slechts zelden ten tooneele worden gevoerd. Doch ondanks dit kleine zwarte stipje was het publiek ten zeerste voldaan, vooral trof ons de uiterst beschaafde fijne uitspraak van het Fransch, dat de leerlingen in de Fransche voordrachten ten beste gaven.

Het bestuur kreeg dan ook reeds eenige toezeggingen, dat men voor het volgende jaar lid der Afdeeling wenschte te worden.

Na afloop der soirée vereenigden zich de leerlingen en hunne begeleiders, de heer Bouberg Wilson en mevrouw Rennefeld, en de heer Verenet, die door zijn optreden met zijne oud-medeleerlingen toonde nog sympathie voor de Tooneelschool te hebben, met het bestuur aan een gezellig souper.

Den volgenden dag liet het bestuur de jonge dames eenige bijzonderheden van de oude Hertogenstad zien, en deed haar en den directeur aan het station uitgeleide.

Bij dezen voelt het bestuur zich gedrongen openlijk zijn dank uit te brengen aan den Raad van Toezicht en Beheer der Tooneelschool, die zoo welwillend is geweest de leerlingen toe te staan, dit reisje — men mag wellicht voor haar zeggen dit plezierreisje — te maken.

In deze zuidelijke streken van ons vaderland is het zeer noodig nu en dan eens te toonen, dat er een Tooneelverbond bestaat, en wat zijn werkkring is. Door het overkomen van eenige leerlingen heeft men alhier kunnen waarnemen, dat de opvoeding en leiding dier toekomstige artisten in goede handen is.

Het tooneel in de Hoofdstad.

De Jongeren: Eene namiddagvoorstelling in Felix, en een Invitatie-voorstelling in het Salon des Variétés.

Het ontbreekt den kroniekschrijver der tooneelgebeurtenissen van de laatste 14 dagen allerminst aan belangwekkende stof.

Sints hij het laatst zijne herinneringen neerzette, zijn toch de jongeren aan het woord geweest en hebben van zich doen spreken.

Het plan tot het geven van eene namiddagvoorstelling, door de jongere leden van het gezelschap der Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel beraamd, had van den aanvang af onze volle sympathie en we verheugden er ons in, dat de directie door het verleenen harer toestemming de uitvoering van het plan in de eerste plaats mogelijk maakte. En al hadden wij gehoopt dat het bestuur onzer Amsterdamsche Afdeeling het haar aangeboden patronaat over die te geven uitvoering zou hebben aanvaard, wij daardoor de kans op eene deskundige leiding der voorbereiding verhoogd ware geworden; — het was ons in elk geval aangenaam te zien, dat zoovelen onzer leden hun steun en sympathie verleenden, zoodat de geldelijke uitkomst gedekt en de aanwezigheid van een talrijk — en zelfs uitgelezen — publiek verzekerd werd.

Niettemin hadden de uitvoerenden met eenige moeilijkheden te kampen, welke wij hun gaarne bespaard hadden gezien: Allereerst die van het vinden van een geschikte lokaliteit. De zaal van Felix moge in nog zulk een goeden roep staan en welgelegen zijn, voor eene tooneeluitvoering mist zij het voornaamste: een tooneel. Men heeft zich dus moeten tevreden stellen met het opslaan van een heel klein en vrij onoogelijk hulptooneeltje en het was die kleinheid welke de vertooning niet ten goede kwam.

Eene tweede moeilijkheid rees bij de samenstelling van het programma. Bij de onbeholpen tooneelinrichting moest van het vertoonen van één stuk worden afgezien. Ook eischte de verscheidenheid der gaven eene verscheidenheid van genres. Daar waren er onder de jongeren, die hun kracht gelegen dochten in het ernstige, het dramatische, het lyrische; anderen die liefst tot het blijspel zich wilden beperken. Gevoelden genen geneigdheid om hun talent van verzen zeggen te beproeven; daar waren er ook bij — en dit vooral de louter practisch opgevoeden — die zich bewust moesten zijn van met den rythmischen vorm niet te best overweg te kunnen. En niettemin droegen allen het besef met zich om, dat zij niet met iets gewoons te berde konden komen; drong de eerezucht, allen jongen artisten eigen, hen tot het beproeven van het moeilijkste, van het treuspel van Corneille en het blijspel van Molière. Doch zoo het beproeven prijzenswaardig mocht heeten, het viel te betreuren dat van den ernst en de moeilijkheid der taak men zich niet genoeg rekenschap had gegeven. Dit gemis aan inzicht van den arbeid, die te verrichten viel, vóór het doel ook slechts bij benadering was bereikt, werd de oorzaak van alle tekortkomingen. Wanneer de heer Schwab en mej. Bos dienzelfden ochtend vóór den aanvang van de matinée zich waren komen overtuigen van de geluidsterkte, door de ruimte der zaal te verdragen, ze zouden zeker hun stemmen niet zoo hebben uitgezet. Als mej. Bos de maat van haar eigen gaven getoetst had, zou zij zeker een ander fragment dan Camille's ontboezemingen uit *Horace* gekozen hebben. En wanneer zij geheel was ingedrongen in den geest der alleenspraak, welke de »verwensching» voorafgaat, zou ze dáar geen kracht en heftigheid verspilld hebben, welke zij voor de verwensching bewaren moest. Mocht zij nu ook al meerforschheid en kracht getoond hebben dan velen, dan ook ik, haar had drven toekennen; zij miste door overdrijving en éénkleurigheid het effect, 't welk deze tooneelen maken

kunnen. Haar talent is meer van teederen, zachtlyrischen aard; zij bewees het ook nu weer door haar voordracht van den reizang uit Hoofts Granida. maar vooral door die van het gedicht van mej. Hélène Swarth. In dit laatste trof zij in het geheel de stemming zeer gelukkig; de zang van Hooft had meer gedragen, meer in den stijl moeten wezen. Het is meer dan een schalksch *versje*, het is eene overpeinzing, in den vorm van een *zang*. Als ik mej. Bos, — voor wier pogen en talent ik te veel sympathie heb, om haar niet het ware spiegelbeeld van haar succes voor te houden — een raad mag geven, dan zou het deze zijn: zich eens in betrekking te stellen tot mej. Titia van Gelder om van haar te leeren hoe men zich in dictie oefent. Ik ben er zeker van, dat zij, bij het opvolgen van dien raad, een andermaal inderdaad gelukkiger zal wezen dan zij ditmaal was. Laat zij, gezamenlijk met den heer Schwab, haar krachten eens beproeven aan het tweede en derde tooneel van het ze bedrijf der *Jeftha*; de alleenspraak van Jeftha, gevolgd door de ontmoeting met Ifis. Het ernstig bestudeeren dezer twee tooneelen is voor beiden ongetwijfeld loonend; de heer Schwab heet na zijn voordracht van het *Zwaardlied* uit *De dochter van Roelant* wat goed te maken. Ik vertrouw, dat hij dit, toen de gordijn voor hem was neergevallen, zelf zal gevoeld hebben; dat hij — zoo niet — dit thans wel zal willen gelooven. Te hebben gefaald; in éenen *alles* te hebben willen geven, is voor hem evenmin als voor mej. Bos of eenig ander der medespelelenden een schande; maar dit nu nog niet in te zien zou een ongeluk voor hen worden. En het is juist omdat ik hun beiden zoo gaarne eene goede revanche gun, dat ik hun zoo ronduit hun tekortkomingen onder het oog breng.

De vertolksters en vertolkers van Molière hadden over het geheel een dankbaarder en gemakkelijker taak. De dames Schwab en Verenet en de heer Verenet toonden in het algemeen het meeste begrip van het eigenaardig karakter, waarin Molière moet worden weergegeven. Doch het geheel miste distinctie en stijl; de vertooning was niet »af»; en dit nog minder bij gebrek aan talent, dan aan het gezamenlijk doordringen in en meelevens met het werk. Daar was blijkbaar niet het zorgzame oog van een deskundige over de voorbereiding gegaan; en zoo kon nooit eene eenheid verkregen worden. Mochten onze jongeren de proef willen herhalen — wat ik hoop en vertrouw — dan geef ik hun in ernstige overweging, niet alleen zelf zoo nauwgezet mogelijk te leeren en te studeeren, maar vooral te trachten naar de leiding van een letterkundig, laat ik liever zeggen, artistiek ontwikkeld persoon. Zonder eene dusdanige leiding, de *conditio sine qua non* voor goed samenspel en eenheid, zal hun werken hun weinig werkelijk nut opleveren. En zij is toch in Amsterdam wel te vinden.

Daar is een heele stap te doen van *Felix Meritis*, het verzameloord onzer Amsterdamsche aristocratie, naar het *Salon des Variétés*, het schouwburgje voor onze kleine burgerij en het volk.

Let men even op de omstandigheden, waaronder de invitatie-voorstelling in het *Salon* en de matinée in *Felix* gegeven werden, dan ligt het voor de hand dat, schoon beider oogmerk hetzelfde was: het doen op den voorgrond treden der jonge garde, de middelen heel wat moesten verschillen.

Terwijl voor die enkele namiddag-voorstelling bij het opmaken van het programma niet behoefde te worden gelet op de eischen van een schouwburg-bezoekend publiek, kon dit in het *Salon* niet geschieden. Fragmenten waren daar vanzelf uitgesloten; en zoo een soort van *spectacle-coupé* al te wagen viel, aan het vertoonen van iets klassieks kon, in dit *théâtre de genre* — waar de recette de honoraria bepaalt — nog niet worden gedacht. Ook moest men zich onthouden van al te gewaagde proefnemingen met de acteurs en actrices: het geheel moest hier van dien aard zijn, dat zoowel de genoodigden, als later de betalenden

er ten minste vrede mede konden hebben. En te meer moest men hier nauw toezien op hetgeen men gaf, wijl men te voren rekenen kon op het vooroordeel van zooveelen, welke die beide avonden voor 't eerst dit schouwburgje zouden bezoeken. Het kan toch niet worden ontkend, dat de roep, waarin dit theater staat, niet van de gunstigste is: een gevolg van de fouten en mislagen door de vroegere en aanvankelijk ook nog door deze directie gemaakt. In het oog van velen, die den gang van zaken niet gevolgd hadden, was dit salon nog steeds de plaats, waar de schuinste en platste Fransche kluchtspelen op de schuinste en platste wijze werden vertoond; onbeduidende Duitsche kluchten en Fransche draken het overige deel van het répertoire uitmaakten; en een toon van spelen werd gekweekt, welke noch met de kunst noch met de waarheid iets gemeen had. Wel had de nieuwe directie in den jongsten tijd een anderen weg ingeslagen, had zij getoond meer prijs te stellen op eerbaarheid, natuurlijkheid en beschaving, in stukken en vertooning beide; wel begon zich daar een kern van artisten te vormen, wien het met hun kunst ernst was; maar... de directie zelve had moeilijk in éenen met het verleden kunnen breken en de pogingen tot beterschap waren velen, uit den aard der zaak, ontgaan. De belangen der exploitatie vorderden, dat men eerst *langzamerhand* het oude publiek zocht te loozen en een nieuw te vormen; bij al te plotselinge veranderingen zou men het slechte deel afgeschrikt hebben, zonder daarom terstond het betere te winnen. En het publiek van het Salon had aan hervorming dringend behoefte; de schuine aardigheden van het vroegere répertoire hadden er van die loslopende dametjes en heeren heengelokt, welke slechts thuishooren in een café-chantant en wier onhebbelijk gedrag den beteren artisten en de eenvoudige burgers moesten hinderen. En deze laatsten waren het juist, welke de nieuwe directie nu langzamerhand weer begon te winnen. Want zij vormen het meest naïf-dankbare, het meest ontvankelijk, het minst-bevooroordeeld publiek; zij komen om te genieten, en toe te juichen, en zij doen dit, onwillekeurig, niet minder voor hetgeen werkelijk goed dan hetgeen slechts uiterlijk goed is.

Ik heb geschetst hoe de toestand in dit theater is, hoe men hem langzamerhand zoekt te maken en ook hoe hij zich nog voordoet in het vooroordeel van velen. Dáarom moest de voorstelling, voor onze leden gegeven, aan zoovele eischen voldoen: hun toonen van de jonge leden van het gezelschap persoonlijk, wat zij — met enkelen der oudere krachten — te zamen tot stand konden brengen; toonen, welken weg men in wilde wat het répertoire betreft; en, ten aanzien van de keus der stukken, den smaak van genoodigden trachten te bevredigen, zonder de betalende bezoekers, die men later verwachtte, te vervreemen. Dit al te zamen bracht tot het aanvankelijk ontwerpen van een programma, waarvan *Jonge Harten* van Emants het middelpunt en een uit het Noorsch vertaald, hoogst belangwekkend dramaatje in één bedrijf: *Op de Terugreis* van A. Kielland het slot zou vormen; het eerste gekozen om onze leden te doen kennis maken met dit druk besproken oorspronkelijk blijspel; het tweede, om een proef te nemen met de ongewone, frissche noordelijke letterkunde. Ongelukkigerwijze meende de directie van het Rotterdamsche gezelschap het verzoek tot het vergunnen der vertooning van *Jonge Harten* te moeten van de hand wijzen, en moest er toen naar een middenstuk gezocht worden, 't welk èn om zich zelf èn om de gelegenheid welke het verschillende artisten tot «uitkomen» zou schenken, aanbeveling verdiende. Na veel zoeken bleef men ten slotte aan een toneelspel in 2 bedr. hangen, *De arme Edelman*, een stuk, 't welk onmiskenbaar verouderd was, doch niettemin hier werkelijk diensten kon bewijzen.

Vraagt men, waarom ik de voorgeschiedenis dezer voorstelling zoo in den breede toelicht, mijn antwoord is, dat ik bij velen onzer leden meer waardeering wenschte te doen

ontstaan voor het pogen, waarvan de voorbereiding der hun aangeboden vertooning blijk gaf.

Bij het heerschend vooroordeel tegen dit schouwburgje wilde ik de meening te niet doen, alsof de keuze van *De arme Edelman* eene miskenning was van den fijnen kunstzin onzer leden; en niet een door de omstandigheden ten slotte opgelegde dwang. En hunnerzijds hebben directie en artisten zich voor het tot stand brengen dier uitvoering zich te veel moeite en offers getroost, dan dat ik het niet een plicht der hoffelijkheid zou achten, hier voor onze leden te doen uitkomen, wat oorzaken hebben saamgewerkt, om den indruk van het *geheel* dier voorstelling minder te maken dan men dien van beide zijden gewenscht had.

En ik doe dit te liever, wijl dit *geheel* ten slotte van dien aard was, dat het directie en artisten tot eer en aanmoediging strekte. Zij althans moeten wel zeer bevooroordeeld zijn geweest, die den heer van Sprinckhuizen geen lof toekenden voor zijn twee zeer afwijkende en beide wèlgelukte typen van den haastigen Donkers en den kalmgemodelijken Fargeau; die in den hr. Mulder niet een jongere ontdekten wiens aangename en beschaafde uitspraak onzer taal, goed voorkomen en wèlbegrepen zeggen bij meer gemak en vrijheid van beweging hem tot iemand van belofte maakten; die geen waardeering over hadden voor de soberheid en juist gevoel, waarmee de heer Bigot den armen Markies (wien hij een fraai masker gaf) vertolkte. De heer v. d. Heuvel, wiens tekortkomingen hem zelf te goed bekend zijn om ze hier uit te meten, toonde zich niettemin opnieuw een jonge rol, wien het noch aan gevoel noch aan intuïtie en opvatting ontbreekt. En al moge voor den heer Ludolph, die zijn tooneeldienst nog pas bij maanden telt, de hem toevertrouwde rol veel te zwaar zijn geweest, zoodat zij geheel duidelijk maakte wat hij aan- wat af te leeren heeft, de zekerheid, waarmede mevrouw de Boer twee oude juffrouwen typeerde, waarmee zij, trots of ondanks overdrijving, de rol van mevrouw Godard ophield, verdiende lof ook van hen, die zich nog eerst aan haar spraak — wèl verbeterd doch nog niet geheel zuiver — moesten wennen.

En wat alles afdoet — het slot der voorstelling, de vertooning van Kielland's *Op de Terugreis* was — trots kleine tekortkomingen en vlekjes — alleen een gang naar de voorstelling overwaardig.

Allereerst om de kennismaking met dit stukje zelf. Zeker is het meer moraliseerend dan voor den zuiver artistieken indruk er van wenschelijk is, en het is zelfs zoo weinig realistisch, dat men er van kan getuigen dat de schrijver, om te toonen hoe hij de wereld zich wenschte, haar eenvoudig ten onderste boven keerde. Ten einde met zijn aanval tegen de vergoelijkende zedeleer, welke alle feilen met den mantel der liefde wil doen bedekken en den mensch vergeven omdat allen zwak zijn, te dieper indruk te maken, doet hij hem door de vrouw van een wegens valsheid in geschrifte gevonnist koopman richten tegen den dominé en tegen — haar man, zoodra deze uit de gevangenis terugkeert. In haar hooge eerlijkheid weigert zij hem op te nemen in haar huis en in de door haar gevestigde zaak; en zóover weet zij hem te brengen en tot zichzelf te doen inkeeren, dat hij de noodzakelijkheid beseft om zich eerst zelfstandig in het leven te gaan louteren en harden. Doch dit stukje zou geen drama zijn en niet den diepen indruk maken, welken het verwekt, wanneer wij niet onder die uiterlijke hardheid van mevrouw Worm haar gevoel zagen smeulen; wanneer het haar geen strijd kostte zoo te handelen als zij doet; wanneer we niet ondervonden, dat slechts om hem op te heffen zij haar man dus ter neer slaat!

Inderdaad is de tweede helft van dit stukje werkelijk dramatisch-lyrisch. En het is de triump geweest van mevr. Holtrop-van Gelder, dat zij er in geslaagd is, tegelijk met die uiterlijke koelheid het diepe innerlijke gevoel dezer karaktervolle vrouw weer te geven. Met haar sober ge-

barenspeel, haar wèlzeggingskunst, haar nu eens harde dan weer tranenweeke stem, heeft zij niet alleen de ongemeene persoonlijkheid dier jonge vrouw weten te doen accepteren, maar ook in het gelijkstellen, omdat zij sprak tot het gemoed harer toehoorders. Naast haar had haar echtgenoot als *de dominé* eene zeer moeilijke taak. De schrijver maakte hem zelfingenomen, prekerig, indringerig en steil in de leer; terwijl de vertooner hem of fleemend zoetsappig of uiterlijk hard en scherp kon voorstellen. Door den aard van zijn orgaan had de heer Holtrop slechts de laatste keuze en zóo leverde hij een type van een jong predikant uit een klein stadje, 't welk in zijne onbuigzame steilheid zich uitnemend voegde bij het karakter van het stukje. De taak van den heer v. d. Heuvel als Worm was dáarom moeilijk wijl hij veel aan het stille spel moest overlaten; en zóo dit laatste nog duidelijker den indruk van de woorden had kunnen afspiegelen, de overgang van de weer opgekomen vroegere luchthartigheid tot de verdeemoediging voor zijn vrouw werd in den toon zeer juist weergegeven. 't Was jammer dat de jonge jfr. Hens als de 14-jarige Otto te jong en te klein leek; daardoor kreeg het gesprek tusschen moeder en zoon iets pijnlijks. Ook is het dringend noodig, dat deze kleine, die werkelijk aanleg heeft, hare uitspraak van onze taal verbeterde. Vorming van haar stem blijve ook mej. de Hoop, eene beginnelinge die wél begrip heeft, zeer aanbevolen. Zij toonde anders, als Anna (de dochter) juist te begrijpen wat zij moest doen; en dit laatste geldt ook van den heer Mulder, als haar verloofde, de griffier.

Grand-Théâtre van Lier.

De vertooning van *De Rechter van Zalamea*, het beroemde volksstuk van Calderon de la Barca, verdient ongetwijfeld onze bizondere aandacht. Niet alleen wijl tot nu de stukken van Calderon op het répertoire onzer gezelschappen ontbraken, maar ook om de waarde van het stuk zelve.

Men behoeft — en dit is een niet onbelangrijk voordeel — geen diepe kennis van Spaansche toestanden en Spaansche kunst, om dit tooneelstuk te kunnen waardeeren. Het is genoeg te weten, dat de liefde in dat land een altijd smeulend, licht ontvlambaar en uitslaand vuur is, een verzengende hartstocht; dat de vrouwen er in de 17e eeuw naar Oosterschen trant werden verborgen gehouden achter sluiers en luiken, doch met behulp van een gitaar en eenige douceurs aan voedster of kamenier deze hinderpalen voor wederzijdsche kennismaking tusschen de leden der verschillende sexen gemakkelijk uit den weg vielen. Ook kan het geen kwaad, wanneer men eenig begrip heeft aan de verhouding tusschen den adel en den boerenstand in die dagen, en er zich rekenschap van geeft, dat het militarisme in het Spanje van de eerste helft der 17e eeuw een nog onbeschaamder en zelfgenoegzamer macht was, dan het op het oogenblik in Duitschland is. Voor hem die met dit alles bekend is en die zich daarbij herinnert dat de schrijver van dit stuk — waarin het recht, vertegenwoordigd door een boer, op de ruwe willekeur van adel en soldaat zegepraalt — hofdichter was van Philip II, voor hem krijgt dit werk zeker nog eene gansch bizondere aantrekkelijkheid. Doch ge kunt ook van dit alles geheel onkundig zijn, en toch dit volksstuk begrijpen en waardeeren. Evenwel onder één voorwaarde: dat ge onbevooroordeeld zijt ten aanzien van de techniek der tooneelschrijfkunst. Wie zóo zich heeft ingeleefd in de handgrepen onzer hedendaagsche dramatiek, dat een saamgedrongen, snel verloopende handeling, vol verrassende, sprekende effecten hem eene onontbeerlijke voorwaarde voor dramatisch genot is — hij behoeft zich niet te wagen aan dit volksstuk. Ik kan hem bij voorbaat verzekeren, dat hij niet geboeid zal worden.

De Rechter van Zalamea is inderdaad niets dan een in beeld gebrachte, aanschouwelijk voor gestelde novelle; het

geeft eene aaneenschakeling te zien van verschillende getooneeltjes uit het boeren- en soldatenleven, (beide saamgesmolten tot één) losaaneengeregen door eene handeling, die eerst in de tweede helft van 't stuk spanning teweegbrengt en den toeschouwer in haar botsende snelle vaart meesleept. Wilt ge die handeling in enkele woorden: 't is de geschiedenis van de schaking en onteering eener dorpschoonheid door den kapitein van een in dat dorp ingekwartierde compagnie; zij toont ons welke pogingen hij aanwendt om haar in zijne macht te krijgen en hoe hij, na de schanddaad in handen gekomen van het gerecht, door den juist tot rechter gekozen vader van dat meisje wordt gevonnist en ter dood veroordeeld. Maar niet vóór die grijze vader zich er toe vernederd heeft om dien jongen edelman gekniel te smeeken, zijn fortuin te nemen en zijn dochter te huwen; dan evenwel, als hij beide met hoon bejegend heeft, trots zijn beroep op zijn uitzonderingstoestand als soldaat, door het dorpsgerecht ook ter dood gebracht, krachtens een vonnis, door den koning zelve als billijk erkend.

Dit alles is hoogst eenvoudig; eene gewone geschiedenis, gelijk zij in die dagen talloze malen moet zijn voorgevallen. Doch het is juist die eenvoud in de handeling, de frissche wijze waarop een stuk landleven geschilderd is, welke bij de karakteristiek der personen (vooral van den landman-rechter, Crespo) en de lyriek van eenige ontboezemingen dit stuk zijne bekoorlijkheid en aantrekkingskracht geven. Zonder eene blijkbare poging om »kunst" te maken, d. w. z. om technische vaardigheid aan den dag te leggen, heeft de dichter de werkelijkheid in kunst weten om te zetten, welke haar gelijkt en toch meer is dan zij, omdat ze is herboren in de ziel van den kunstenaar. Let op, hoe hij de losbandige uitgelatenheid en lichtzinnige onbeschaamheid der soldaten stelt tegenover den zedelijken ernst, den zelfbewusten eenvoud van den landman; het nomadenleven der krijgers, ruwheid en zorgeloosheid kweekend; tegenover het kalm doch nijver bestaan van den landbouwer. De zachtgrijze idylle wordt omlijst door de roodvlammige zinnelijkheid; terwijl op den achtergrond een donkere wolk van onheil zich samenpakt, omglanst, op den voorgrond, de blanke maan een groepje menschen, vader, dochter en nicht, neergezeten in de witblauwige stemming van stillen weemoed. En luister naar die klanken en tonen, welke straks u omruischen, als het leed is gekomen; naar de weeklacht en schaamtevolle bekentenis der dochter, nu en dan afgebroken door de sombere jammer- en wraakkreten van den in zijn kind onterden vader; leen het oor aan de ontroering van den grijsaard, die eerherstel voor zijn dochter poogt af te smeeken; open uw oog om hem te zien oprijzen in de volle hoogheid van zijn rechtsbewustzijn; en hem hoog te zien blijven en onwrikbaar, alle bedreigingen ten trots. Dit beeld van den streng rechtvaardigen dorpsrechter, van den verstandigen en hartelijken vader, van den rijken, zich zelf bewusten boer, wien de eer boven alles gaat, is inderdaad met krachtige, zekere hand uit marmer gehouwen.

Het »drama" van Calderon toont zich hier werkelijk ten nauwste verwant aan de plastiek en lyriek; en het zou de moeite loonen van eene studie, welke de overeenkomst en het verschil te dien aanzien van (tusschen) dezen Spaanschen romanticus en onzen Nederlandschen pseudo-klassicus, Joost van den Vondel, zou aanwijzen. Beider kunst vertoont zich aldus als hetgeen wij thans »stemmings"kunst plegen te noemen; zij vereischt, als bijv. Shakespeare's *Winteravondsprookje*, bij het ten tooneele brengen de fijnste schakeringen in den toon en de stemming der verschillende tafereelen. Het donkerst getint, het breedst gepenseeld zij het 5e, waarin de schaamte, smart en woede van vader en dochter zich uitklagen; en er moet, van den schellen toon van het eerste tafereel, eene langzame overgang daarheen merkbaar zijn. Doch het spreekt van zelve, dat slechts bij langdurige studie door een ge-

zelschap van werkelijk artistiek gestemde en gevormde kunstenaars dergelijke schakeeringen in den toon kunnen verkregen worden. Men behoeft, behalve de leider, welke ze aangeeft, artisten welke ze kunnen weergeven; en om dat te kunnen, dienen de *stemmen* buigzaam te zijn, de uitspraak der taal aangenaam zuiver; het gevoel verfijnd, de plastische zin en het litterarisch begrip ontwikkeld. Bij deze eischen nu schieten vele leden van het gezelschap der heeren Van Lier zóoveel te kort, dat men de moeite kan besparen ze voor hen te stellen. Ik spreek dan ook alleen van enkelen, die ze meer naderen, en wijs er op dat de heer Veltman, die de titelrol vervulde, zich onderscheidde door zijn fraaien kop, het welbegrepen zeggen, het pogen om — trots de weerbarstigheid van zijn orgaan — in den goeden toon te komen. Mej. Roelofsen, die de dochter voorstelde, sprak de jammerklacht breed hartstochtelijk, met den vollen klank van haar ontwikkeld geluid; miste schakeeringen en daardoor effecten, welke zij slechts bij dieper gaande studie had kunnen treffen. Als Juan, de zoon, had de heer Malherbe goede oogenblikken; maar ook de heer Royaards had meer studietijd noodig gehad, om zich in het karakter van den ridderlijk trotschen, hartstochtelijken, jongen edelman in te werken. Beiden waren bij de latere opvoeringen veel gelukkiger; bij de 6e voorstelling deed mej. Roelofsen in de alleenspraak de schaamte en smart terecht meer uitkomen dan haar woede.

De bewerking in het Nederlandsch was, naar de Duitsche van Wilbrandt, bezorgd door den heer W. G. Nieuwenkamp. Zijne vertaling in rijmlooze vijfvoeten is over het geheel gelukkig uitgevallen; alleen zou een minder ruim gebruik van krachtlooze woorden aan het eind der regels bepaald wenschelijk zijn geweest.

KON. VER. HET NEDL. TOONEEL.

Hoewel iets nieuws hier in de laatste 14 dagen niet werd gegeven, was het toch aangenaam enkele oude bekenden weder eens terug te zien. Het publiek dacht er ook zoo over en kwam de reprises van *De Koopman van Venetië*, *Narciss* en *Frou-frou* in grooten getale bijwonen. Tot ons leedwezen hebben wij *don Cesar de Bazan*, 't welk 14 dezer ten voordeele van een liefdadigheidsfonds ging, nog niet kunnen zien. Wij hadden er op gerekend het ook Zaterdag en Zondag ten tooneele te zien brengen. Doch dan gaat *Jane Eyre*, met mevr. Pauwels-Van Biene in de titelrol; een keus van stuk, welke wij aan eene doublure met *don Cesar* schijnen te moeten danken. 't Zal ons intuschen aangenaam zijn, mevr. Pauwels wederom eens in eene rol van beteekenis te zien optreden, en wij hopen de gelegenheid nog te vinden den heer Bouwmeester als *don Cesar* te zien. *Il ne faut jurer de rien* komt nu eindelijk a. s. Woensdag, voorafgegaan door *Folanthe*, («Kong Rene's Datter») uit het Deensch van Henrik Hertz. Men heeft, zonderling genoeg, de titelrol in dit lyrisch dramaatje toevertrouwd aan mevr. Rössing, wier aanleg zich voor dergelijke lyrische partijen zeker niet bepaald leent. Ons dunkt, dat of mevr. Pauwels-Van Biene of mej. Bos met deze ietwat sentimenteele rol had moeten bedeed worden.

Vriendschappelijkheden.

De te Amsterdam opgerichte *Tooneelvereniging* heeft, in een officieel bericht aan de dagbladen d.d. 6 dezer omtrent haar plannen en maatregelen het volgende bekend gemaakt.

»Zoodra de Vereeniging had vastgesteld, dat zij vóór alles moest toonen, door welke practische middelen zij haar doel, het bevorderen van den bloei van ons nationaal tooneel, wenschte te bereiken, besloot zij zich te wenden tot de ver-

schillende tooneeldirectiën te Amsterdam en deze op de hoogte te stellen van haar streven.

Alle directiën, zonder uitzondering, betuigden haar sympathie met de pogingen der jeugdige Vereeniging en beloofden zooveel mogelijk steun.

Hierop vertrouwend, toog de Vereeniging aan het werk en ontwierp het plan voor de eerste door haar te organiseren voorstelling.

Jonge artisten van verschillende gezelschappen zouden na zorgvuldige voorbereiding een tweetal stukken vertoonen, en wel: *Nora*, tooneelspel van Ibsen, en *Les Précieuses Ridicules* van Molière, natuurlijk beide in een Hollandsche vertaling,

Opdat nu die artisten daartoe zouden mogen medewerken, was de toestemming noodig van hun directiën, en het bleek dat deze, op ééne uitzondering na, alle bereid waren haar vroegere beloften gestand te doen.

Alleen de Raad van Beheer van de koninklijke Vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel* opperde nu onverwachts zooveel bezwaren, dat men besloot voor deze voorstelling niet verder om haar steun te vragen en de proef te wagen zonder haar.

Artisten van de heeren Gebr. A. van Lier, van de heeren Kreukniet, Blaaser en Bigot en van de Nederlandsche Tooneelisten (directie Ch. de la Mar), benevens eenige leerlingen van de *Tooneelschool* hebben zich volgaarne bereid verklaard bij de eerste voorstelling op te treden. Deze zal plaats hebben in het Grand Théâtre van de heeren Van Lier tegen het eind van de maand Maart.

Reeds nu zijn de repetitiën van *Nora* in vollen gang, en wel onder leiding van den heer L. B. J. Moor, die zich als regisseur bij de vereeniging heeft aangesloten.

Terwijl aan den eenen kant de vereeniging de grootst mogelijke zorg zal besteden aan decoratie en requisiten, aan costumes en aan tooneelschikking, zoo is aan den anderen kant de goede wil van de artisten en de inschikkelijkheid van de betrokken directiën niet genoeg te prijzen; valt de eerste proef gelukkig uit, dan zal dat voor een zeer groot gedeelte te danken zijn aan hen."

Deze mededeeling heeft daarop aanleiding gegeven tot de volgende correspondentie tusschen den heer mr. W. F. G. van Sorgen, Secretaris van den Raad van Beheer, en den heer M. B. Mendes da Costa, Secretaris der Tooneelvereniging.

De heer van Sorgen schreef, d.d. 8 Febr. aan het Utrechtsch dagblad:

In uw no. van gister, 7 dezer, lees ik dat de raad van beheer van de Kon. Ver. »Het Nederl. tooneel" in zake de aanvraag van den heer Mendes da Costa c. s. »nu onverwachts zooveel bezwaren heeft geopperd, dat men besloot, niet verder om haren steun te vragen."

Dit »onverwachts" is, om het beleefd uit te drukken, eene onjuistheid. De bezwaren, die aan het inwilligen van een verzoek als de heer Mendes da Costa deed, verbonden waren, zijn door den voorzitter van den raad van beheer bij het eerste gesprek met genoemden heer opgesomd en ten breedste uitgemeten. De heer M. da Costa heeft toen afscheid van den raad van beheer genomen, met de verzekering van dat college: dat 't mogelijk was, dat, al had de raad ook nog zooveel sympathie voor het plan, hij toch ter elfder ure door onoverwinnelijke en van zijn wil onafhankelijke bezwaren genoodzaakt zou kunnen zijn, dit plan in duigen te doen vallen.

Ieder, die ook maar eenigszins weet wat de exploitatie van een schouwburg inheeft, zal dit begrijpen. ¹⁾

¹⁾ Den raad v. beheer werden bovendien niet minder dan vier artisten tegelijk gevraagd. Den »veel bereidwilliger" heeren Van Lier Kreukniet etc. gezamenlijk, werd daarna het verzoek gedaan, toen de raad van beheer weigerde. Alsof 't niet veel gemakkelijker was één of twee artisten af te staan dan vier! Niemand is zoo eerlijk geweest dit te releveeren.

Deze verkeerde voorstelling van de zaak behoort bij zoovele andere, die telkens opgedischt worden om de Koninklijke Vereeniging aan te vallen, en de daden van haar bestuur te gispjen. Op tien artikelen, over haar geschreven, zou 't niet moeielijk vallen, twaalf antwoorden te geven, die de kwaadwilligheid, die tegenover haar voorzit, duidelijk aantoonen.

Ik heb mij al dikwijls verbaasd, dat er nog betrekkelijk zoo vele Nederlanders zijn, die niet alleen de vaan eener nationale instelling niet hoog houden, maar ook zoo weinig ingenomenheid betoonen met eene Vereeniging, aan welke Z. M. de Koning zoo vele jaren zijne hooge sympathie heeft betoond."

Het antwoord van den heer Mendes luidde als volgt:

*Den W.Ed. Geb. Heer Van Sorgen,
Secretaris van den Raad van Beheer
van de Koninklijke Vereeniging »Het
Nederlandsch Tooneel".*

W.Ed.Geb. Heer!

In uw open schrijven dd. 8 Febr. in het *Utrechtsch Dagblad*, dat geheel of gedeeltelijk in andere bladen is overgenomen, noemt u de uitdrukking *onverwachts* (die voorkomt in mijn mededeeling dat »de Raad van Beheer onverwachts bezwaren opperde tegen het inwilligen van het verzoek van de *Tooneelvereeniging*") een onjuistheid.

Dit noopt mij tot een wederwoord.

Ik bepaal mij tot het meedeelen van feiten en laat aan den lezer de beoordeeling over of het gebruik van het bijwoord *onverwachts* wel zoo geheel onjuist was.

U deelt mede, dat de Raad van Beheer (den heer Joosten en) mij verzekerde, »dat 't mogelijk was, dat al had de Raad ook nog zooveel sympathie voor het plan, hij toch ter elfder ure door onoverwinlijke en van zijn wil onafhankelijke bezwaren genoodzaakt zou kunnen zijn dit plan in duigen te doen vallen."

Zeer zeker heeft de Raad van Beheer in zijn prijzenswaardige voorzichtigheid ons dat gemoedelijk op het hart gedrukt, maar dat alles had slechts betrekking:

1°. op de mogelijkheid, dat op den door ons bepaalden avond een der door ons gevraagde artisten voor een ongesteld geworden collega zou moeten invallen:

2°. op de mogelijkheid, dat juist in die dagen een tooneelstuk, waarin een of meer der door ons gewenschte artisten optraden, zulk een opgang maakte, dat het door u op een door ons bepaalden avond *moest* worden gegeven.

Daarop antwoordden wij, de heer Joosten en ik, dat wij, nu wij zeker waren van de sympathie van den Raad van Beheer, niettegenstaande die mogelijkheid, de zaak zouden wagen.

En toen was de heer Schimmel, voorzitter van den R. v. B., vriendelijk genoeg ons den raad te geven voor onze voorstelling een Vrijdagavond te kiezen, omdat dan de meeste kans bestond, dat de door ons gewenschte artisten vrij zouden zijn.

Zooals u bekend is, hebben wij dat gedaan; want de 29e Maart werd door ons gekozen.

Verder moesten wij de zaak nu maar met uwen Directeur-Gérant bespreken.

Door een en ander waren wij dus wel volkomen er op voorbereid, dat misschien op den dag zelf der voorstelling het bericht zou worden ontvangen van den R. v. B., dat het nakomen van de ons gedane belofte een onmogelijkheid was; maar niet dat onze aanvraag, om vergunning tot medewerking aan vier artisten, zou worden beantwoord met de raadgeving: »*de artisten, die wij vermeenen te behoeven onder ons eigen vaandel te scharen en dus zelven een gezelschap te vormen.*"

Dat kan niet worden gedaan door een vereeniging als de onze, die zich vast heeft voorgenomen, gelijk zij u heeft

meegedeeld, tegenover geen der bestaande gezelschappen vijandig of als concurrent op te treden.

Een der redenen, die den R. v. B. tot deze handelwijze leidden, werd ons in uw schrijven dd. 19 Jan. meegedeeld en luidt a v.:

»vast te stellen dat een artiste . . . een reeks van dagen vóór dien avond" (d. w. z. vóór den avond van de voorstelling) »van het bijwonen van alle repetities voor stukken van het eigen repertoire . . . zal worden ontheven, het is onmogelijk."

Wat moesten wij van zulk een uit de lucht gegrepen argument zeggen? We mochten immers niet aannemen, dat noch de leden van den R. v. B. noch uw Directeur-Gérant, die bij ons gesprek tegenwoordig was, zich herinnerde dat door mij persoonlijk duidelijk aan den heer Schimmel was verklaard:

1°. dat alle repetities van de Tooneelvereeniging geheel en al zouden worden geregeld naar de repetities der gezelschappen, waartoe de artisten behoorden, en dus zouden worden gesteld op uren dat de artisten vrij waren:

2°. dat in geval een der artisten, ten gevolge van zijn medewerking bij onze vereeniging, ook maar in het minst in zijn verplichtingen tegenover zijn eigen directie tekort schoot, wij terstond onze betrekking tot hem zouden afbreken.

Mag ik u omtrent nog iets de oogen openen?

Niet later, maar tegelijk met het schriftelijk verzoek aan den R. v. B. om ons de hulp van vier artisten toe te staan, is door ons èn tot de hh. Van Lier, èn tot de hh. Kreukniet, Blaaser en Bigot het schriftelijk verzoek gericht om elk aan drie hunner artisten vergunning tot medewerking te verleenen. Op dat punt heeft men u dus al zeer verkeerd ingelicht.

Ten slotte dit.

Niet *wij* vallen de Koninklijke vereeniging aan, niet *wij* zijn haar vijanden; wij willen hetzelfde wat zij wil: den bloei der dramatische kunst.

Van die kunst noemt de R. v. B. zich den vriend, evenals wij. Zou het in het belang van onzen gemeenschappelijken vriend zijn, als gij en wij vijanden werden? Neen, niet waar? Nu, laat dan ieder onzer oppassen, dat hij daartoe niet den eersten stap doe!

Hoogachtend,

Uw Dienstw. Dienaar,

M. B. MENDES DA COSTA,

Secretaris van de *Tooneelvereeniging*.

AMSTERDAM, 10 Febr. 1889.

Wij nemen deze briefwisseling in ons orgaan op bij wijze van historische documenten; geenszins uit ingenomenheid met een pennestrijd, die — ter wille van het goede doel, — beter achterwege ware gebleven. Zonder eenige commentaar te leveren, kunnen wij intusschen niet nalaten de vraag te stellen of een zich verschuilen achter Koninklijke sympathie niet moest worden overgelaten aan ministers in verlegenheid.

RED.

Correspondentie.

Van onze Rotterdamsche en Parijsche medewerkers ontvingen wij bericht, dat de stof voor het schrijven van een artikel ontbrak.

Tot ons leedwezen zijn in artikel van Prof. A. G. van Hamel in onze vorige aflev, verschillende drukfouten verbeterd gebleven. De meeste verbeterde ieder lezer zeker zelf onder het lezen. Die van *Louise Attema* voor *Abbema* verdient echter nadrukkelijk herstel. We hopen onzen lezers spoedig van den zelfden geachten medewerker een artikel zonder drukfouten te kunnen aanbieden.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

VERSCHENEN:

ADOLF VAN GELRE,

Oorspr. Drama in 5 Bedrijven, door
MARCELLUS EMANTS.
Alom verkrijgbaar à f 1.50.

JONGE HARTEN

Blijspel in drie bedrijven door
MARCELLUS EMANTS.
Alom verkrijgb. f 0.75.

(geschiedt voor liefhebberij tooneel).

CREMER & Co. Uitgevers den Haag.

GEDICHTEN en RIJMEN

DOOR

D. F. VAN HEIJST.

Prijs ingenaaid f 1.50, in prachtband f 1.90.

In dezen bundel komen o. a. voor: »Het
eersteekens eens konings." — »Op het slag-
veld." — »De brief van den scheepjongen." —
»Keizer Max in Tyrol" — »'t Is maar een kind." —
»Flatteeren." — »Het zoutvat." enz. enz.

Wie goede gedichten wil lezen en voor-
dragen, verhalende poëzie, die den hoorder tot
luisteren dwingt, hij vindt in dezen bundel wat
hij zoekt.

»DE PORTEFEUILLE."

CREMER & Co. Uitgevers den Haag.

P. CALDERON DE LA BARCA.

DE RECHTER VAN ZALAMEA.

Drama in zeven tafereelen.
In het Nederlandsch bewerkt

DOOR

W. G. NIEUWENKAMP.

Alom verkrijgbaar Prijs f 1.—.
A. RÖSSING, Uitgever Amsterd

NIEUWE ROMANS.

Uitgave van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

F. A. BUIS. Een doelloos leven	f 2.90
Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrukken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door MEVR. VAN DEVENTER BUSKEN HUET	» 2.50
E. AHLGREN, Mevrouw Marianne' Uit het Zweedsch door UNA. 2 Dln	» 4.90
Miss M. E. BRADDON. Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen	» 5.90
....., Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA	» 2.60
Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle	» 2.90
MAURITS SMIT, Semper Crescendo	» 3 25
E. MONAY. Een Hollandsch Meisje aan de Kaap Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen.	» 4 50
Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op snee .	» 2.25
E. HARTNER, In het slot te Heidelberg. Historische roman uit den tijd na den 30jarigen oorlog. Uit het Hoogd. door JEANNE HUYGENS. 2 Dln.	» 5 50

DONDERDAG 21 FEBRUARI verschijnt bij A. RÖSSING te Amsterdam.

MULTATULI,

Eene stem uit Indië. door L. G. GERHARD, Leraar a/d H. B. S. te
Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN

C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdrage tot de
beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predi-
kanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan
schrijven. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch
Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes
in het tooneelven van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van
Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treurspel. — F. van der Goes, De familie Bouhen. —
M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het
Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats
onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch
tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch
tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé.** Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2
bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia, Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van
HENRY GRÉVILLE f 1.60

VALLEGGIA'S FEEST-ARTIKELLEN.

IN HUUR VERKRIJGBAAR:

Complete TOONEELEN op alle afmetingen.
Tooneel en Bal COSTUMES, Pruiken, Baarden,
Atributen en Réquisiten. Draaiend toestel voor
Tableaux-Vivants. Het DWERGEN-THÉATER,
Musée Tintamaresque, Compleet CIRCUS met ma-
nege, paarden enz. enz. — De Acrobatische Ezel, de
aap Joco, het rekkende schoolpaard, olifant, kameel,
varken, beeren, tijgers, leeuwen en andere dieren-
costumes. De nieuwste GOOCHEL-APPARATEN,
voor spiritistische, magische en optische vertooningen,
waaronder: de Indische Wonderkist, Sprekend Hoofd,
Tauma, (Dame zonder onderlichaam) de Wonder-
portefeuille, de Somnambule op de stang, Wonder-
spiegel enz. enz. Eerepoort. Troon, prachtige Vene-
tiaansche Gondel, en rijke Zaaldecoratiën.

IN HUUR VERKRIJGBAAR.

Een rijke sorteering GOUD en ZILVER Galon,
Agrément, Passement, Franje, Kwasten, Koord, Paillet-
ten, losse en gezette Steenen. Schmück, Diademen,
Kronen en andere Tooneel-Sieraden.

SCHMINK en VETPOEDERS, Poederkwasten,
Wassenneuzen. en andere benodigdheden voor
de grimeering.

Maskers, Wol-Pruiken, Baarden, enz.

Reukeloos. Bengaalsch en ander Théâtre VUUR-
WERK.

De nieuwste COTILLON FIGUREN, MENU-
en TAFELKAARTEN in meer dan 1000 dessins.

De grootste keuze BRUILOFTS-LIEDEREN en
TAFEL-AARDIGHEDEN, enz. enz.

De Geïllustreerde Catalogus en Prijs-Courant gratis.

462 SINGEL

Bij het KONINGSPLEIN.
(naast Odéon.)

462.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Köffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 12.

2 MAART 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Uit onze Afdelingen. -- Het Tooneel in de Hoofdstad. -- Uit de Maasstad. -- Het Tooneel te Parijs. -- Uit Duitschland. -- Tot slot -- Ingezonden. -- Nieuwe Uitgaven. -- Correspondentie.

Hoofdbestuur van ons Verbond vereerde Possart een fraaie lauwerkrans. De voorstelling leverde voor de school eene bate van f 200.— op.

Uit onze Afdelingen.

AMSTERDAM. Het is ons aangenaam te kunnen mededeelen dat de jongere leden der Kon. Ver. besloten hebben tot het geven van eene tweede matinée, in *Felix Meritis*. Als datum daarvoor is gekozen de 24 Maart a. s. Behalve de medewerking van mej. Roos is ook die van mej. Chr. Poolman welwillend in het vooruitzicht gesteld.

— De leden onzer Afdelingen zijn deze week zeer gezocht. Woensdagavond waren zij, de tweede maal in dit seizoen, de gasten van den heer de Groot, die hen op *De Troubadour*. Vrijdagavond van de heeren Gebrs. Van Lier, die hen op *Mevrouw Richon*, het tooneelspel van den heer Mr. Horn noodigden. Over het stuk en de opvoering van dit laatste is in dit blad reeds gesproken; de arbeid van het gezelschap der Hollandsche opera ligt — voorloopig — buiten de grenzen onzer beschouwing in dit orgaan. Wij kunnen hier dus volstaan met den beiden directies te verzekeren, dat hun welwillende gastvrijheid door velen onzer leden op hoogen prijs wordt gesteld.

— Door een vrij talrijk publiek werd heden de *matinée* bijgewoond, in het Grand-Théâtre door *Ernst Possart* met medewerking van het Hollandsch gezelschap der heeren Van Lier ten bate van de M^{ij}. Apollo en de Tooneelschool gegeven. Het programma bestond uit eenige tooneelen van de *Nathan* en de Schülerscène met voorafgaand tooneel uit de *Faust*. Het Holl. gezelschap bracht het tweede bedrijf van de *Mikado* ten gehore. Het

Het Tooneel in de Hoofdstad.

Kon. Ver. Het Nederl. Tooneel.

Jane Eyre — *Don Cesar de Bazan*, — *Jolanthe* en *Valentijns Weddenschap*; aldus het menu van de laatste 14 dagen in den Stadsschouwburg.

Ik heb van het eerste en het tweede beide slechts eenige bedrijven gezien: de afwisseling van repertoire is bij ons zóó sterk dat het moeilijk valt alle voorstellingen geheel bij te wonen. Daarbij was het mij hier niet om de stukken, maar meer om de vertolking der hoofdrollen te doen, en hetgeen ik daarvan zag was toereikend om mij de opvatting der verschillende rollen duidelijk te maken. Zoo merkte ik uit het tweede en derde bedrijf van *Jane Eyre* op, hoe beiden, mevrouw Pauwels en de heer Clous, er zich op toelegden de scherpe lijnen der beeltenissen van *Jane* en *Lord Rochester* te verzachten. Dit geldt vooral de eerste, die Jane, naar den aard van haar aanleg, meer onderworpen en lijdelijk maakte dan m. i. in overeenstemming is met het karakter van dat jonge meisje. Er heeft tusschen Jane en Lord Rochester, van het oogenblik waarop zij elkander ontmoeten, een duel plaats, 't welk vooral met de oogen gevoerd wordt. Zij meten elkander met den blik; zijn ruwe uitvallen beantwoordt zij met een opslag van haar oog, en die langzame wrijving van twee hoekig zelfstandige persoonlijkheden tegen elkander bewerkt ten slotte beider verzoening. Zonder die wrijving is er ook geen dramatisch conflict; en indien dit stuk bij zijne wederopvoering ditmaal zoo weinig indruk maakte, dan lag dit m. i. vooral aan de wijze, waarop mevr. Pauwels de Jane had opgevat en speelde. Dit is intusschen eenvoudig eene kwestie van individualiteit, diezelfde, die

haar voor het uitbeelden van teergestemde persoonlijkheden zoo te passe komt. Zij mist den scherp doorringenden blik en den metalen klank van stem; zij kan wel luidkrachtig, maar niet scherpsnijdend spreken; en voor het stille spel in deze rol is — ik deed het uitkomen — die eerste gave alles. In haar opvatting was de vertolking intusschen zeer verdienstelijk.

Wat de heer Clous als Lord Rochester betreft, hij miste vooral de hooge, indrukwekkende gestalte en de ongebonden ruwheid van beweging en zeggingswijze; hij was niet romantisch. Doch zijn Lord Rochester, meer realistisch opgevat, en meer voorgesteld als een gewoon Engelsch landedelman van eene zekere excentriciteit, had de verdienste van een geheel te zijn en karakter genoeg te toonen om niet zijnerzijds de botsing met Jane tot een spel te maken.

Dat hij minder imponeerde lag wel daaraan, dat mevr. Pauwels eer langer dan kleiner is. En men let er bij ons niet genoegzaam op, van hoeveel betekenis het fysiek van den acteur voor de rol is. Zoo ook in *Jolanthe*, waar m. i. de Moorsche arts een waardige, vertrouweninboezemende, hooge verschijning had moeten wezen en dus eene rolverwisseling tusschen de heeren Clous en Schoonhoven voor de hand lag. Het verbaasde mij trouwens, dat de heer Clous gemeend heeft *Ebn Jahia* zoo zwart te moeten maken: de Mooren in Spanje onderscheidden zich door een veel lichter, een bruine gelaatskleur. En zou een witte baard hem niet beter gestaan hebben dan een zwarte? Toen *Jolanthe* geboren werd was de arts al een beroemd man; op 't oogenblik waarop 't stuk speelt, is hij dus zeker een man van leeftijd: ik stel hem mij voor als een soort van *Nathan der Weise*, maar met een getinte huidkleur.

De don *Cesar de Bazan* van den heer Louis Bouwmeester heeft mij — ik moet 't tot mijn leedwezen neerschrijven — een teleurstelling gebracht. Ik miste den humor, de echte onbezorgdheid en levenslust, de grandezza van den landlooper, verlopen Spaanschen edelman. Alles was droog, hard, geforceerd; en het kon niet anders of het stuk zelf moest er onder lijden. 't Was niet langer gemakkelijk en werd tot een gewoon melodrama. De heer Bouwmeester is ons een revanche schuldig.

Er zat trouwens in de geheele voorstelling weinig gang; zij sleepte, het mouvement ontbrak, ten minste den avond van 's Konings verjaardag, toen ik er was. Eén vraag kan ik daarbij niet weerhouden; n.l. of het een eisch der kunst is, dat donna Gratia zoo afkeerwekkend wordt voorgesteld als dit hier geschiedde? Eén aanblik was genoeg om iemand kwalijk te doen worden!

De meest belangrijke voorstelling vormde intusschen onmiskenbaar de samenkoppeling van *Jolanthe*, lyrisch drama van Henrik Hertz in de vertaling van Wertheim, en *Valentyn's Weddenschap*, de tooneelbewerking van de Musset's teedere comédie *Il ne faut jurer de rien*.

Het eerste is hier bekend geworden door de vertooring van 1879 met mej. de Groot in de titelrol. Ik heb die voorstelling toen niet bijgewoond, maar zag toevallig juist in dien tijd dit dramaatje in Londen opvoeren met miss Ellen Terry, de meest poetische der Engelsche actrices met a sweet, sweet voice, een expressief, fijn gevormd, hoewel dan niet schoon gelaat, en eene echt-Engelsche gratie in haar verschijning als *Jolanthe*. De herinnering aan haar voordracht der lyrische verzen, aan de innige pathetiek van haar stem leeft nog altijd in mij voort; en het was onder den indruk dier herinnering, dat ik het in de vorige aflev. zonderling noemde, dat men de *Jolanthe* wilde laten spelen door mevrouw Rössing: »wier aanleg zich voor dergelijke lyrische partijen niet bepaald leent." Die woorden zijn weer door dezen en genen opgevat op eene wijze, welke mij van hun

kunst van lezen geen hooge dunk geeft, tenzij ik moest aannemen dat zij er opzettelijk meer onder zochten dan zij bedekken; wat hun, als dit zoo is, wèl moge bekomen. Ik voor mij blijf, ook nu ik gezien en toegejuicht heb, wat mevr. Rössing, de opvatting richtend naar haar aanleg, van rol en voordracht gemaakt heeft, nog meenen dat mijn toen neergeschreven opmerking volkomen waar was, en voor geen tweërlei uitlegging vatbaar. Of wordt het tegenwoordig de plicht van een beoordeelaar om uit vleierij of hoffelijkheid de grenzen te miskennen van ieders gaven? en mag men niet verklaren dat een jonge rol de gave mist om een karakterrol te spelen; dat een uitnemend blijspelacteur, als de heer Tourniaire, al heel slecht geplaatst is in een lyrisch drama in verzen? En dat ik aan mevr. Rössing's welslagen twijfelde geschiedde trouwens niet op lossen grond; ik dacht er bij aan haar Kreusa; en . . .

Doch juist daarom te meer verheug ik mij er over, dat zij er in geslaagd is ons eene *Jolanthe* voor te stellen, die geheel bij haar gestalte, gelaatsuitdrukking, klank van stem paste: eene blonde, teedere verschijning, met eene blonde voordracht der verzen. 't Was of de klanken slechts even werden aangegeven en terstond weer wegvluchtten, in eene afwezigzijn van de werkelijkheid als ook uit den starenden blik der oogen sprak. En zoo dáar, waar de ontroering, het geloof en de kinderliefde spraken, de diep aandoenlijke innigheid niet werd bereikt, maar zij meer kinderlijk dwepend tot ons kwamen, dan was dit geheel in overeenstemming met de uiterlijke verschijning van *Jolanthe*: eene teedere, nog onontwikkelde bloem. Duidelijk was het, dat we hier met eene wèloverwogen, zorgvuldig voorbereide creatie te doen hadden; en reeds daarvoor alleen zou mevr. Rössing allen lof toekomen.

Ik zal over de overige vertooners niet veel zeggen; het zou waarschijnlijk een al te groot genot zijn, wanneer we ten onzent een dergelijk lyrisch drama in verzen, in de teedere stemming mochten hooren voordragen. Het zeggen van dergelijke verzen, in den toon, is nu eenmaal het fort niet van onze artisten; en als zij, die hier medespeelden het nu nog niet kennen, zullen zij het nooit leeren. Hier komt trouwens machtig veel op de leiding aan; en het zou mij toch zeer verbazen, als het onmogelijk bleek den heer de Jong, die voor het uitbeelden van den jongen held Tristan alle gaven heeft, meer ridderlijkheid in zijn optreden, meer zoetvloeiendheid in zijn voordracht te doen brengen. Van hem, die meer dan eenig ander voor het lyrische genre geschikt is, mogen wij immers ook meer eischen?

Een geheel nieuwtje op ons tooneel was *Valentijn's Weddenschap*. Voor zoover wij weten is tot nu de proverbe: *Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée* het enige dramatisch voortbrengsel van de Musset, 't welk bij ons vertaald en vertoond is. En dat is begrijpelijk. De Musset is van nature geen dramaturg, althans geen handig samensteller van eene verwickeling. Zijn fijngevoelde kunst blijft lyrisch novellistisch: deze comédie doet denken aan teer filgraanwerk, 't welk met voorzichtigheid moet behandeld worden. Hoe een jonge losbol, een Lovelace in den dop, tot een teerhartig minnaar bekeerd wordt, wil hij doen zien. En het middel om die bekeering te bewerken? de reine onschuld der onwetendheid van een 15-, 16-jarig meisje. Een dergelijk onderwerp, door een dichter als de Musset behandeld, kan geen aanleiding geven tot het scheppen van iets anders dan een teerleurige idylle; een ets, in zachte, weggedoelde lijnen. Hier smelt de twijfel aan de deugd der vrouwen samen met de vereering voor haar onbezoedelde reinheid; de cynische spotzucht van Valentijn, het negatief van zijne sluimerende behoefte aan ridderlijke liefde en innig vertrouwen, moge de uiting wezen van zijn gewond idealisme, de verwonding is niet zoo ernstig of zij is licht te genezen door eene zachte hand. En zoo Cecile in staat is allen twijfel bij hem te verjagen, dan dankt zij dit aan een onschuldc, die toch van alle berekening en oordeel des

onderscheids niet vrij is. Zij is, als eene echte Eva's dochter, nieuwsgierig, behaagziek en vindingrijk; maar ze is ook godvruchtig, teeder, afkeerig van overdrijving en romantiek, practisch en vastberaden; en zij is dit alles als een kind, voor wie de geheimen van het zinnelijk leven nog verborgen zijn. Daardoor ook neemt zij Valentijn gevangen in zijn eigen net; en zoo zij hem geen zekerheid geeft van haar trouw, ze doet er hem in gelooven. En juist die onmogelijkheid van te *kunnen gelooven* had hem immers van het huwelijk afkeerig gemaakt.

Het eigenaardige van deze comédie der liefde gaat in de gebruikelijke tooneelbewerking voor een deel verloren. De vrouwelijke slimheid van Cecile en het Lovelace-karakter van Valentijn worden den toeschouwer veel minder duidelijk dan den lezer; en de gang der gebeurtenissen moet den eerste, die het oorspronkelijke niet kent, niet bepaald helder voor den geest rijzen. Ook het eenvoudige van dit geschiedenisje — zonder eenige tooneelintrigue —, 't welk bij de lezing zoo treft, gaat door de onvermijdelijke samenpersing ter wille van de opvoering te loor. En voeg nu daarbij, dat het romantisch waas, door de Musset over die afbeelding der realiteit geworpen, door den tijd is weggevaagd; dat de harmonie der taal, de fijne, dichterlijke keurigheid, bij eene vertaling en eene vertolking in het Nederlandsch niet te behouden zijn; en ge zult begrijpen, waarom ge den indruk der voorstelling niet moogt toetsen aan dien van uwe lectuur, zonder meer.

In één opzicht bracht de vertooning eene bepaalde teleurstelling: nl. in de vertolking van Valentijn door den Heer Schulze. Deze miste niet alleen de beschaving, de overbeschaving zelfs van den jongen losbol, maar vooral het karakteristieke, waardoor deze zich van anderen onderscheidt. Hij was niet *cynisch* luchthartig, niet een twifelaar die te vroeg uit het Eden zijner droomen verjaagd is en een stil verlangan koestert om er weer heen te keeren.

Daarentegen gaf mej. Bos, vooral bij de tweede voorstelling,— waar zij meer zichzelf en natuurlijker was — eene Cecile te zien, kinderlijk naïf en poëtisch en in menig opzicht het droombeeld van den dichter naderend. Zeer juist in den toon vond ik ook mej. Poolman, als de barones; het lezen van Valentijn's brief maakte zij tot een fijn humoristisch tooneeltje; terwijl de heer Morin mij vooral in het laatste bedrijf beviel. In het eerste bedrijf was zijn spel hoewel zeer levendig, geestig en juist, wat te dik aangelegd; 't zou bij meer luchtigheid gewonnen hebben. Als geheel dus *un spectacle à voir*; maar 't welk de verfijning en bijwerking door eene zorgzame hand nog wél had kunnen lijden.

Wij moeten ons verslag van de voorstellingen van *Judith* in 't Grand-Théâtre van Lier ter benefice van mevr. Ellenberger en van *Adrienne-Lecouvreur* in het Salon des Variétés ten voordeele van den heer en mevr. Holthrop tot een volgend nummer uitstellen. Vooral over de laatste wenschen wij op ons gemak te spreken. In 't geheel een lofwaardig pogen van jonge acteurs en actrices, voert de voorstelling van *Adrienne*, dat wij bij erkenning van het verdienstelijke en veelbelovende, 't welk moet aangemoedigd worden, naast die relatieve eischen ook de absolute doen hooren. Juist omdat wij ons verheugen in de blijken van sympathie, mevr. Holthrop gisteravond — meer nog o. i. door de opkomst van een uitgelezen publiek dan door de aanbidding van bouquets (een benefietgewoonte) gegeven — achten wij ons in haar eigen belang verplicht te waken tegen eene overschatting, welke haar toekomst ten zeerste zou kunnen benadeelen. Laten onze leden inmiddels zelf beide voorstellingen gaan zien.

Tit de Maasstad.

De Benefice-voorstelling van den Heer Le Gras op 10 dezer heeft een ongemeen succès gehad; het huis was uitverkocht en velen moesten hun schouwburgbezoek tot een anderen dag uitstellen. Het deed ons veel genoegen — wel te verstaan niet dat zooveel tooneelvrienden moesten teruggewezen worden — maar dat men algemeen hulde wilde brengen aan den ijverigen directeur, aan den kundigen regisseur. Zijn de opvoeringen der Ver. Rotterd. Tooneelsten vaak uitmuntend, bijna altijd voldoende voorbereid, roemt men onophoudelijk de fraaie tooneelschikking, prijst men de vorderingen van aankomende artisten, vergeten wordt dikwijls dat dit voor een groot deel te danken is aan den Heer Le Gras, die echter én door zijn emplooi, én door zijn bezigheden, als akteur een meer bescheiden plaats inneemt en daardoor den dank van het publiek zelden uit de eerste hand in ontvangst kan nemen. Deze feestavond zij hem dan het bewijs, dat zijn verdiensten gewaardeerd worden en men hem de kracht toewenscht zijn taak met denzelfden ijver en toewijding te blijven vervullen.

Nadat de volksliederen door een groot deel van het publiek staande waren aangehoord (een ander deel was te jichtig of te koudbloedig om aan zijn Vorst deze beleefdheid te bewijzen) rees het scherm voor *Manus de Snorder* en mochten wij den Heer Willem van Zuylen opnieuw bewonderen in een zijner beste karakterrollen. Toch scheen het ons toe dat men aan de opvoering niet veel zorg had besteed en vermocht dit tooneelspel ons publiek niet zoo te boeien als voorheen.

En thans de hoofdschotel: *Zenuwachtige Vrouwen*. Eenige jaren geleden wendde een Franschman zich tot verschillende tooneelschrijvers met de vraag: hoe zij een stuk schreven. Hij ontving veel antwoorden, maar deze waren zoo tegenstrijdig dat hij per slot van rekening even wijs bleef. L'égouvé schreef o. a.: »Een tooneelstuk is een reis per sneltrein; twaalf mijl in 't uur met van tijd tot tijd tien minuten oponthoud voor de entr'actes en wanneer de lokomotief ophoudt met fluiten wordt de schrijver uitgefloten." Dit recept, als het dien naam mag dragen, schijnen de Heeren Blum en Toché, de schrijvers van *Zenuwachtige Vrouwen*, gevolgd te hebben; zij laten U geen rust; voort gaat het in dolle vaart, de eene vergissing wordt op de andere gestapeld, het eene tooneel al dwazer dan het andere, het publiek blijft in de meest opgewonden stemming en eer gij het weet, stoomt de lokomotief het eindstation binnen; de trein staat stil, de portieren worden opengeworpen: uitstappen! het stuk is uit! Evenmin als men in een sneltrein gezeten het landschap dat men doorstroomt nauwkeurig vermag gade te slaan, kunnen wij de intrige van dit blijspel navertellen, een eenvoudige opsomming der verwickelingen zou reeds kolommen beslaan.

Mevr. De Pontgibaud lijdt aan de kwaal onzer eeuw: zenuwachtigheid en kibbelt met haar man; haar ouders De Chamoisel stoken door hun welgemeende raadgevingen het vuurtje nog wat aan; het bezoek van een zekere Sidonie, ook al zenuwachtig, brengt er niet toe bij haar te kalmeeren en een nerveus kameniertje voltooit de schilderij. In een aanval van zenuwen eischt mevrouw echtscheiding en om die mogelijk te maken, zal zij haar echtgenoot bedriegen met . . . ja, met wien? Het adresboek ligt op tafel; als een tweede Francillon doet zij een greep in den blinde en de gelukkige uitverkorene is . . . Chapeloux. de confiseur! Fluks schrijft zij hem een briefje, dat de kamenier echter (zooals aan het slot blijkt) wijselijk niet bezorgt, en snelt naar den banketbakkerswinkel, gevolgd door de geheele familie. Chapeloux, onkundig van de eer, die hem te beurt valt, is op het punt te gaan trouwen

met Sidonie, die meent weduwe te zijn, omdat zij in de laatste negen jaren niets van haar man heeft gehoord: door iedereen naar een brief gevraagd, denkt hij dat men den brief van zijn bruid bedoelt, vreesst dat haar man is teruggekomen en houdt de familie De Pontgibaud voor bloedverwanten van Sidonie; deze verwacht mevrouw De Chamoisel met de kamenier en ziet mevr. De Pontgibaud voor de minnares van Chapeloux aan; de verwarring wordt steeds grooter, en wie denkt de oplossing te weten, is het verst van de waarheid. Zoo gaat het lieve leventje twee bedrijven lang door, totdat de ontknooping even behendig als eenvoudig alles in het reine brengt en het stuk met een paar aardige zinnen eindigt.

Dit blijspel van uitgelaten vroolijkheid, allerhandigst in elkaar gezet, met levendigen dialoog zonder een enkel onvertogen woord, is voor ons gezelschap een succès zooals wij in tijden niet gekend hebben; maar mag men het stuk prijzen, het succès is hoofdzakelijk te danken aan het voortreffelijke spel van mevr. Cath. Beersmans en den heer Willem van Zuylen. Zelden zal een kunstenaar een bewijs van veelzijdigheid geven als eerstgenoemde met haar vertolking van Sidonie; reeds bij haar optreden in het eerste bedrijf, toen de handeling een weinig sleepte, toonde zij met haar onbeduidend verhaaltje, hoe een kunstenaar van niets iets kan maken; daar was kleur en gloed in. En verder . . . het is ondoenlijk al de kleine trekjes te noemen, waardoor zij haar komische partij tot een creatie maakte, waardig naast haar beste rollen in het tragische genre opgeteekend te worden. Uitmuntend vooral wist mevr. Beersmans haar stem te beheerschen en binnen de grenzen van het luchtige blijspel te houden; een enkele melodieuze Vlaamsche klank verhoogde eerder de bekoring, terwijl haar mimiek niet deed vermoeden, dat zij als Tosca en Medea den toeschouwer kan doen huiveren.

De heer van Zuylen, zelfs door den tooneelkijker gezien onherkenbaar gegrimeerd, toonde zich als de confiseur Chapeloux in de volle kracht van zijn groot talent; hij had zijn rol zoo in details bestudeerd, kleeding, gang, standen, gebaren, alles was zoo onweerstaanbaar komiek, dat het publiek niet tot bedaren kwam en de zaal een allerorigineelst schouwspel van luidruchtige pret aanbood; de deftigste personen zag men hun deftigheid vergeten en schudden van het lachen. Kortom, de Chapeloux van den heer van Zuylen behoort tot het beste dat hij ooit geleverd heeft; daarbij konden wij bij mevr. Beersmans en hem op nieuw bewonderen, hoe ver deze artisten het in de kunst van samenspel gebracht hebben; alles klopte, zij bleken elkaar door en door begrepen te hebben; bijna zouden wij zeggen: hun spel was te goed voor zulk een klucht.

Mevr. Coelingh (Antonine) moet in het eerste bedrijf haar zenuwachtigheid duidelijker toonen, het was nu de Heer Jan C. De Vos (De Pontgibaud), die den boel eerst flink op pooten zette (men vergeve ons de uitdrukking); in de volgende bedrijven speelde zij echter opgewekt en in den juisten toon. Mevr. Burlage (Elvire) hadden wij gaarne een weinig levendiger gezien en Mej. Pauline Beersmans was een aardig kameniertje, wie het lachen en huilen zeer vlot afgang.

Als De Chamoisel vonden wij den Heer Le Gras wel wat droog, maar toch een vermakelijk type; voor een beneficiant was zijn rol uiterst bescheiden. De Heer Victor Faassen was een komische verschijning; de schorre heer had daarentegen veel aardiger voorgesteld kunnen worden. Over het algemeen evenwel mag de opvoering van dit Fransche stuk voor Hollandsche spelers zeer goed heeten, terwijl, gelijk hierboven gezegd, twee rollen meesterlijk vervuld werden.

Een merkwaardig kunstgenot wachtte Maandag j.l. zoo-wel tooneelvrienden als muziekkenners, n.l. de opvoering van Byron's Manfred. Het kan niet op onze weg liggen

hier de muziek te bespreken, wij laten het aan bevoegde beoordeelaars over hulde te brengen aan Prof. Gernsheim en zijn keurvel en wenschen slechts eenige opmerkingen te maken over de vertolking der hoofdfiguur.

Possart is ongetwijfeld een groot kunstenaar en voortreffelijk in rollen welke alleen overleg en berekening vragen, zijn Nathan en Mephistopheles blijven heerlijke schepingen; vooral waar hij als schriftgeleerde optreedt, ons de prachtige taal der klassieken verklarende, bewonderen wij zijn groote scherpzinnigheid en zeldzame zeggingskracht. Maar zijn talent zetelt in het verstand, te weinig in het hart; zoodra geestdrift en gevoel vereischt worden, schiet hij te kort, dan is zijn spel gedwongen, gemaakt. Aldus zijn Manfred. Nu werpe men ons niet tegen dat het bitter weinig uitmaakt wat de kunstenaar gevoelt, dat alles beheerscht wordt door de vraag wat hij kan uitdrukken ¹⁾; men zegge niet, dat de intonatie, het gebaar, de blik welke onvoorbereid schijnen, honderden malen geoefend zijn ²⁾; wij weten het, maar blijven niettemin beweren dat die oefening niet mag blijken, anders verlaagt de kunstenaar de tooneelfiguur tot een pop, wier kunstig samenstel bewondering afdwingt, maar die onmachtig is te boeien, omdat het leven ontbreekt; de kunstenaar geeft dan de vrucht van zijn fijne opmerkingsgave, het resultaat zijner studiën, niet een deel van hemzelf. Het moge naïf schijnen, wij hechten nog veel aan De Musset's woorden:

Ah! frappe-toi le coeur, c'est-là qu'est le génie,
C'est-là qu'est la pitié, la souffrance et l'amour;
C'est-là qu'est le rocher du désert de la vie,
D'où les flots d'harmonie,

Quand Moïse viendra, jailliront quelque jour.

De gebreken, welke wij hierboven trachten aan te duiden, gelden voornamelijk de stem en de standen van Possart als Manfred. Waar de levensmoede aan het woord was:

If it be life to wear within myself
This barrenness of spirit, and to be
My own soul's sepulchre, ³⁾

onovertreffbaar; als wilskracht sprak:

Bid him bow down to that which is above him,
The overruling infinite — the Maker
Who made him not for worship — let him kneel,
And we will kneel together,

heerlijk schoon, kon hij ons slechts zelden boeien wanneer hij zijn leed opsomde:

If I had never lived, that which I love
Had still been living: had I never loved,
That which I love would still be beautiful —

of de hartstocht weer een oogenblik moest opflikkeren:

Hear me, hear me —
Astarte! my beloved! speak to me:
I have so much endured — so much endure —
Look on me! the grave hath not changed thee more
Than I am changed for thee.

Het laatste deel der smeekbede was echter fraai en Possart's stem harmonieerde toen geheel met de muziek. Ook in de laatste afdeeling gaf hij zich veel meer over, het afscheid van de zon en zijn sterven maakten grooten indruk. Merkbaar was het evenwel dat zijn schoone stem in de laatste jaren veel heeft geleden.

De standen van Possart waren bijna zonder uitzondering prachtig, maar . . . gekunsteld; hij zocht steeds steunpunten, leunde op alles, zelfs op het jonge groen van kleine boompjes, die in werkelijkheid toch moeilijk zoo'n last zouden kunnen dragen; geheel onverdedigbaar vonden wij het dat hij gedurende de samenspraak met de alpenfee zich op een bank neervleide. Ook tegenover Astarte beviel ons zijn zijn spel weinig; trouwens in deze scène was

1) George Henry Lewes. On actors and the art of acting.

2) Talma.

3) Wij raadpleegden drie Duitsche vertalingen, de een al gebrekkiger dan de andere en houden ons daarom liever aan den oorspronkelijken tekst.

het op het tooneel veel te vol en door de zonderlinge kostumeering deden de onderdanen van Ariman meer denken aan een groep landverhuizers dan aan bewoners der onderwereld. Over het algemeen bood de geheele mise-en-scène naast veel goeds veel gebrekkings, het optrekken der nevelen werd in de eerste afdeeling verdienstelijk voorgesteld en het vergezicht was heerlijk; maar met het licht werd vaak onhandig gewerkt.

Wij hebben Possart gehoord, dus veel genoten; een kunstenaar als hem te hooren, is genieten; maar zijn Manfred was geen openbaring: hij sprak tot het verstand, te weinig tot het hart.

26 Februari 1889.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel in Parijs.

Wat men ook op Sardou moge aan te merken hebben, dit mag men hem niet verwijten, dat hij niet zou weten mee te gaan met zijn tijd. Hij heeft Scribe nagevolgd in het intrigue-stuk; heeft d'Enery in het melodrama zoeken te overtreffen; is vaudevillist geworden als Meilhac; heeft, gelijk Dumas, vraagstukken van den dag behandeld en beredeneerd; eene feerie voor kinderen geschreven als eene andere Jules Verne; en nu, nog niet tevreden met al die veelzijdigheid, klucht-, blij-, tooneelspel-, drama- en melodramaschrijver te zijn, heeft hij zich eindelijk ook naturalist willen toonen.

Doch nog min gelukkig dan als navolger van Dumas, is hij het van Zola en van Antoine's afgoden geweest. Zijn *Marquise* is niet alleen een mislukt tooneelspel (wat nog geen schande ware) 't heeft ook al heel weinig van een kunstwerk, en van het naturalisme niet anders dan de uiterlijke ruwheden, krasheid van taal en toestanden, doch zonder innerlijke waarheid. Opnieuw is gebleken, hoe gevaarlijk het is zich aanhanger te willen toonen van eene richting, waar men eigenlijk buiten staat en zich moeite te geven om een auder te zijn dan men wezen kan. Sardou, die een geboren comicus is, kan eerst de waarheid en werkelijkheid waarnemen, wanneer hij haar beziet met het vergrootglas, 't welk de tegenstellingen, zwakheden en weifelingen in personen, handelingen en toestanden doet uitkomen. Maar als hij ernstig, koel, nauwgezet, met het eigen ongewapend oog wil gaan waarnemen, faalt hem de doordringende scherpte en den omvang van blik, welke noodig zijn om het leven en de menschen te doorzien en daarna in hun koude realiteit weer te geven. En dáar zijn hooger gaven noodig, dan waarover hij beschikt, om het ware naturalisme te begrijpen en in zich op te nemen; om te gevoelen het geheimzinnig verband van het dierlijk en het geestelijk leven in den mensch.

Zijn »marquise» is eene courtesane, die het geluk heeft gehad, haar fortuin te maken terwijl zij nog jong en schoon was en die zich aldus de vrijheid kan veroorloven van den wellust des vleesches tijdelijk vaarwel te zeggen om louter de weelde van den rijkdom te genieten. Doch aan haar geluk als bezitster van een groot landgoed ontbreekt nog iets: de adellijke titel, die haar tot de gelijke van een benijde gravin moet maken. Voor geld is in deze wereld intusschen alles te koop, en zoolang er geruïneerde en verloopen edellui zullen bestaan, kunnen de gelijken van Lydie Garousse ook dergelijke grillen verwezenlijkt zien. Meer dan een gril is 't toch wel niet; een vrouw als zij weet te goed, dat voor een dergelijken gekochten titel de trots van den waren en fatsoenlijken adel niet wijkt. Welke ervaring zijn heldin in dat opzicht te beurt valt, doet Sardou evenwel niet zien; want nauwelijks is zij met een verloopen Italiaanschen markies gehuwd, of zij heeft er weer genoeg van; zoekt althans van hem af te komen, wijl hij — tegen de gemaakte overeenkomst in — nog rechten als echtgenoot wil doen gelden. Hiervan wil Lydia — wie

het zeker te kras is een door de wet bekrachtigde verhouding met de vrije liefde gelijk te stellen — niets weten; en op den eigen dag van haar huwelijk doet zij haar heer en meester op een schijnbaar overspel met een vroegere maîtresse betrappen. Zoo verlaat de auteur, die in de eerste akte zijn twee hoofdpersonen op de meest koel cynische wijze de brutaliteit hunner verhouding in 't licht heeft doen stellen, in de twee laatste bedrijven de werkelijkheid geheel en al; en zet, door hun allerlei (hun vreemde) gemoedsbezwaren in te geven, een intrigue op touw, die uitnemend te pas zou komen in eene Vaudeville, als zij . . . geestig, levendig en opgewekt ware.

Maar we behoeven ons om de gebreken van dit stuk gelukkig niet te bekommeren; de pers en het publiek hebben er te Parijs eenstemmig vonnis over geveld; en — de kans op eene vertooning in ons land is gelukkig al heel gering.

Het ten onzent wèlbekende stuk van Barrière en Thiboust, 'twelk bij benefice-voorstellingen vaak diensten heeft gedaan, *Les Filles de marbre* (Marmeren Beelden en Ijskoude Harten), is na eene lange rust op nieuw gemonteerd in de *Menus-Plaisirs*. Het loont de moeite te lezen, wat de Parijsche kritiek naar aanleiding van die wederopvoering op te merken vindt. In ons land zou men het stuk als een »draak» kortweg verzwijgen of verpletten; voor de Franschen blijft Barrière een man die wat te zeggen heeft gehad, en zijn drama een merkteeken van zijn tijd. En ons dunkt, dat de Parijsche kritiek hier meer gelijk heeft dan wij.

Uit Duitschland.

Het meest belangrijke feit in de laatste weken is ongetwijfeld de vertooning te München van *Adolf Wilbrandt's* dramatische Dichtung: »Der Meister von Palmyra. Het stuk is meer symbolisch dan dramatisch; de peinzende wijsgeer heeft meer aandeel aan de schepping gehad dan de gevoelende dichter. Het is als eene vernieuwing van de Ahasver-legende; de hoofdpersoon, een beeldhouwer te Palmyra, ontvangt op zijn bede om het eeuwige leven de toezegging daartoe. »Niet eer zult gij van die vloek bevrijd worden vóór uw ziel . . .» hier zwijgt de geest stil en neemt de dichter de taak over, om zijn held tot het inzicht te brengen, dat het eeuwige leven slechts bestaande is bij eene onophoudelijke omwisseling; dat in de verandering het blijvende ligt. Zoodra hij dit inziet mag hij sterven. Men begrijpt dat deze wijsgeerige gedachte het volgen van het drama, waarin de handeling zeer gering is en de personen niet, van hun symboliek los, tot levende wezens worden, vooral bij de vertooning tot eene inspanning maakt, welke de kernachtige, pittige, gedrongen taal van 't gedicht zeker niet verlicht. Kenschetsend voor de eigenaardige Duitsche opvatting van het wezen der dichtkunst moet zeer zeker heeten, dat dit werk, om zijn wijsgeerigen inhoud: »die Schöpfung eines wahren Dichters» genoemd wordt.

In Frankfort heeft het blijspel van *Paul Lindau*, Die beiden Leonoren slechts matig kunnen voldoen. De twee Leonoren zijn moeder en dochter, en het wordt de onbewuste taak van de laatste een aanbieder harer moeder aan zich te ketenen en zoo vrij te maken van eene liaison die voor beider eer gevaarlijk dreigt te worden. Doch in plaats van te toonen, hoe de minnaar zich uit die netelige positie redt, helpt de auteur hem in de pauze na 't tweede bedrijf er uit en laat hem zich met de dochter verloven. De laatste bedrijven vormen dan ook niets meer dan een los aaneengeregen verzameling Duitsche blijspeltooneelen.

Niet veel beters valt er te zeggen van een nieuw blijspel in 4 bedr. van *Francis Stahl*, bekend als schrijver van *Tilli*. Het te Hamburg opgevoerde *Mädchenaugen*

onderscheidt zich in niets van het gewone fabrikaat van dezen luchtige-blijspelvervaardiger.

Inmiddels is Ibsen's Frau vom Meere te Weimar opgevoerd en wordt de vertooring op 3 Maart in Berlijn verwacht. De indruk te Weimar was niet zoo algemeen gunstig als te Christiania, waar het stuk een overweldigenden indruk teweegbracht en de dichter zelf onder jubelgeroep ten tooneele moest komen.

Velen in Weimar hadden met 't romantische van den inhoud en den omkeer aan het slot geen vrede (ten onrechte o. i.) maar dit nam niet weg, dat de vertooring voor de kunstenaars een ongemeen dankbare taak bleek en bij de hoofdtooneelen de toeschouwers geheel onder de macht van den dichter kwamen.

TOT SLOT.

Daags na de verschijning van ons vorig nummer bevatten de dagbladen onderstaand schrijven. Wij meenen, na de mededeeling van de opmerkingen des heeren M. da Costa deze weerlegging onzen lezers niet te mogen onthouden. De heer van Sorgen die (zie onder Ingezonden) ons euvel duidt dat we de geheele briefwisseling tusschen hem en den heer da C. opnamen, zou met recht ons kwalijk nemen zoo we ditmaal zijn antwoord achterwege lieten.

*WelEd. Geb. Heer M. B. Mendes da Costa,
te Amsterdam.*

Dat ik tot heden (15 Febr.) gewacht heb u te antwoorden, komt doordat ik sedert Maandagavond, toen ik uw schrijven las, niet in de gelegenheid ben geweest anderen, die bij ons onderhoud van den 25en Dec. A^o P^o tegenwoordig waren, te spreken, van wie ik de verzekering wilde hebben, dat mijn geheugen me niet bedroog, eer ik u schreef.

Vergun mij dan nu u te antwoorden.

Ik zou zeker niet gaarne den eersten stap doen, om met u samen geen vriend der kunst meer te zijn, met u, die ons altijd de eer aandeed, uwe stukken ter opvoering aan te bieden, welke stukken wij, geloof ik, altijd zooveel recht als maar in ons vermogen was, deden wedervaren.

Maar toch zult gij mij wel willen toestaan, u op het volgende te wijzen:

Onder de bezwaren, die de Raad van Beheer u opgenoemd heeft, en die gij in uw antwoord aan mij vermeldt, hebt gij vergeten die, welke de repetitiën golden. Er is zelfs met name op »Apollo» geweest, welke altijd, bijna stagnatie in de werkzaamheden veroorzaken.

Dit echter alleen ter wille der volledigheid.

Wat bij mij zwaarder blijft wegen, en dat in spijt van uw antwoord, het is wat mij de pen het eerst deed opnemen.

Nauwkeurig nadenkend, kunt gij toch nooit volhouden, dat de R. v. B. onverwacht zooveel bezwaren opperde. Is u dan ooit iets meer dan eene flauwe hoop gegeven? Was het eene toezegging? Optimistisch hebt gij en den heer Joosten gezegd: »O, als we de sympathie van den R. v. B. maar hebben. dan wagen wij het!» En dat niet-tegenstaande de woorden, die gij thans aanhaalt uit onzen brief: »dat u de raad gegeven is, de artisten, die ge zoudt behoeven, onder uw eigen vaandel te scharen» — u wel degelijk bij ons eerste onderhoud reeds zijn toegevoegd.

Dit nog ten slotte:

Reeds mijne meening over uw persoon en uw werk, waarop ik de eer had in het begin van dit schrijven te doelen. dringt mij u te bekennen, dat ik in zake het vragen der artisten van andere gezelschappen, heb gefaald.

Hoogachtend.

Uw dw. Dienaar,
VAN SORGEN.

Ingezonden.

Mijnheer de Redacteur!

Van 1882 af ben ik Secretaris en Penningmeester der Afdeeling Utrecht van het Tooneelverbond. Ik heb dit Verbond sedert dien tijd niet alleen gediend, maar ik heb er nog andere offers voor overgehada, waar dit te pas kwam.

De eerste maal dat ik mijn stem verhef en in polemiek tred, acht gij het als Redacteur van het Tijdschrift van dat Verbond dienstig mijn woorden onder het opschrift »Vriendschappelijkheden» daarin op te nemen, naar gij zegt alleen bij wijze van historische documenten, die gij verzamelt.

Als ik historie ging schrijven, M. d. R.! — zou ik meer plaats behoeven voor de verzameling van dergelijke »Vriendschappelijkheden» aan het adres van de Kon. Ver. »het Nederl. Tooneel». zoo van hier als van elders bijeengebracht. dan gij mij zoudt kunnen afstaan. Op ééne uit een der laatste Nrs. van uw orgaan (van 22 Dec. '88), dat mij toevallig te binnen komt, wil ik u toch even wijzen: daar staat op blz. 59: »doch ik — de verslaggever uit Amsterdam — »vermeen genoeg gezien te hebben om den Raad van Beheer — die natuurlijk er niets van gezien heeft», enz. — Is er iets minder »vriendschappelijk» (om geen ander woord te bezigen) dan iemand te zeggen: gij zijt nooit bij uw zaken? — En bovendien: het is onwaar.

Ten slotte wordt door uwe Redactie gezegd, dat ik mij verschuul achter Koninklijke sympathie. — Ik mag niet aannemen, dat dit werkelijk bedoeld is. — Hoe men spreekt over Koninklijke sympathie, hoe men daarop trotsch en daarvoor erkentelijk moet zijn, zal toch de Redactie wel weten van een Tijdschrift, dat het orgaan is van een Verbond, hetwelk jaarlijks toelage van Z. M. voor zijn Tooneelschool ontvangt.

Ik ben niet van plan den strijd in deze nog verder voort te zetten. Alleen meende ik, als Bestuurder eener Afdeeling van het Tooneelverbond, het recht te hebben protest aan te teekenen tegen het bijeenverzamen van historische documenten, zooals dit in het vorige nummer van dit Tijdschrift door de Redactie is geschied.

Utrecht, 24/2 '89. W. G. F. A. VAN SORGEN.

[De door den Heer van Sorgen vooraf aangevraagde ruimte tot weerlegging van onze opmerking stonden wij hem gaarne af. Te minder hebben wij daarvan berouw, wijl we door het opnemen van zijne opmerkingen ook in staat zijn klaarheid te brengen in het heerschende duister. Tot onze verwondering toch, heeft de heer van Sorgen gemeend, in de qualificatie van de briefwisseling tusschen hem (als Secretaris der Kon. Vereeniging Het Nederl. Tooneel) en den heer Mendes (als Secretaris der Tooneelvereeniging) gevoerd, eene onaangenaamheid te vinden aan het adres van den heer van Sorgen, den ijverigen penningmeester van de Utrechtsche Afdeeling van ons Verbond. Natuurlijk heeft dit laatste allermint in onze bedoeling gelegen, maar wij meenden ook dat de term »vriendschappelijkheden», boven de briefwisseling der twee secretarissen geplaatst, anders niet kon worden opgevat dan als eene uiting van mindere ingenomenheid met den wederzijds aangeslagen toon.

Vooraf onze slotopmerking heeft de geachte inzender tot onze verbazing geheel misverstaan.

Wij zijn het volkomen met den heer van Sorgen eens; niemand beter dan wij moeten weten, we zullen niet zeggen, »hoe men spreekt over Koninklijke sympathie», maar »hoe men daarop trotsch en daarvoor erkentelijk moet zijn.» En we toonden o. i. volkomen dit te weten, door de maatstaf, welke wij steeds bij de beoordeeling der daden van

de Kon. Ver. aanlegden. Hadden wij niet begrepen hoe men op koninklijke sympathie trotsch en daarvoor erkentelijk moet zijn, we zouden den R. v. Beh ten aanzien van repertoire en voorbereiding harer vertooningen geen hoogere eischen gesteld hebben dan aan eene gewone directie, die werkt om den broode. Daarmede wil de R. van Beh. — haar eigen geldelijke opofferingen toonden het — zich terecht niet gelijk gesteld zien, en wij hebben altijd de overtuiging en de vrees gekoesterd dat eene andere houding jegens de Ver., door haar bestuurders als eene geringschatting van haar streven zou worden euvel geduid. We zouden 't dan ook geheel begrijpelijk gevonden hebben, indien de R. v. Beh. omtrent de aanvraag der Tooneelvereniging gereedeneerd had: 't is wel wat lastig om voor één avond vier artisten af te staan, maar . . . wij maken toch ook wel doublures van heele stukken, en dan . . . wij genieten de sympathie en den steun des Konings, ergo mogen wij allerminst weigeren onzen steun te verleen aan eene artistieke onderneming!' En wanneer we aan het slot van een toestemmend antwoord een verwijzing naar die Koninklijke sympathie gelezen hadden, wij noch iemand anders zouden die daár misplaatst hebben kunnen vinden. Doch zoud' verband dat beroep op Z. M.'s steun met eene weigering hield was ons zóo onbegrijpelijk, dat we op de onlogica van die samenkoppeling niet nalaten konden te wijzen. De heer van Sorgen heeft ons de zaak, tot ons leedwezen, niet duidelijker gemaakt; ons evenmin doen inzien dat we — toen we den R. v. Beh. en niet den heer van Sorgen persoonlijk, zich achter Z. M.'s sympathie deden verschuilen — daardoor eenige geringschatting voor die laatste aan den dag legden. Sluit niet het begrip van 't woord verschuilen op zich zelf alleen elke gedachte uit aan kleinachting van den persoon of de zaak, waarachter men zich verschuilt?

Eén woord ten slotte over de door den heer van Sorgen — toch zeker alweer in zijne hoedanigheid van lid van den Raad van Beheer — gewraakte uitdrukking op bladz. 59 van dezen jaargang. Wij gelooven, dat de heer van Sorgen zich zelf en zijnen medebestuurders onrecht aandeed door daartegen op te komen. De verslaggever uit Amsterdam had, na het bijwonen van de 3e voorstelling van »De Geschandvlekte», geconstateerd, dat die lusteloos was, en waarschuwde den R. van Beh., in het belang der zaak en der kunst, voor het gevaar 'twelk dergelijke lustelooze voorstellingen voor de kunstenaars met zich brengen. En ter verklaring waarom hij dit schreef, voegde hij er bij »dat de Raad van Beheer er natuurlijk niets van gezien had»; vermits hij mocht veronderstellen, dat, bij bekendheid met dien toestand, men dien niet zou hebben laten voortduren. De heer van Sorgen aanvaardt die veronderstelling niet en spreekt haar zelfs tegen. Dat is niet onze schuld, evenmin als wij verantwoordelijk mogen gesteld worden voor zijne uitlegging, dat de geïncrimineerde woorden de beschuldiging tegen den R. v. Beh. bevatten van »nooit» bij zijn zaken te zijn. Dát is — de heer van Sorgen heeft volkomen gelijk — »onwaar». Doch dat de R. v. Beh. er te weinig bij is, te weinig althans om zijn bedoelen, zijn willen, zijn kunstzin over te storten in het onder zijn beheer staand gezelschap, is onze vaste overtuiging, welke wij zullen blijven uitspreken, al kwam de heer van Sorgen er op nieuw tegen in verzet. Alleen wie in staat is zich geheel en al er aan te wijden, kan eene zoo zware taak, als de R. v. Beh. op zijne schouders nam, ten goede volbrengen. Dit is een axioma. En ons dunkt, dat we, door het gebrekkige, 'twelk wij in de resultaten van hun arbeid opmerken, vóór alles te wijten aan gemis aan tijd en gelegenheid bij de bestuurders van H. N. T. — niet verdienden het schampere verwijt, alsof we er ons op toelagden den R. v. B. ironische vriendschappelijkheden toe te voegen. Weigeren de heer van Sorgen en zijn medebestuurders zich achter die verontschuldiging te verschuilen, wij achten er hen te

hooger om; maar we rekenen er dan ook op, dat zij de kritiek op hun daden zullen waardeeren als iets anders dan opzettelijke »vriendschappelijkheden». Niet wij zijn het, die onaangenaam trachten te wezen; we willen niet anders handhaven dan ons goed recht op kritiek. Lag het aan ons, we zouden niets liever doen, dan altijd genieten, d. i. bewonderen en toejuchlen!

RED.]

Nieuwe Uitgaven.

- Gettke's *Bühnen-Almanach*. Jahrg. 1889. f 3.25. Geb. f 3.90.
 Hopfen (H.), *Theater*. f 2.60. Geb. f 3.25.
 Bahlsen (L.), *Kotzebue und Sheridan*. f 0.40.
 Exon (Edwin), *Lyrical dramas*. f 1.65.
 Conrad (M. G.) und L. Willfried, *Firma Goldberg*. Schauspiel.
 f 1.30.
 Ebersold (F.), *E strubi Wuche*. Lustspiel in Berner Mundart f 0.40.
 Golin (R.), *Lord Byron*. Ein Drama f 1.30.
 Weiss (J. J.), *Le Théâtre et les Moeurs*. f 1.90.
 Saint-Victor (Paul de), *Le Théâtre contemporain*. f 1.90.
 Arréat (Lucien), *La morale dans le Drame. L'épopée et le roman*. 2e Edition. f 1.40.
 Thomas (André), *Les tribulations d'un poulet*. Comédie en 1 acte f 0.55.
 Præoen (H.), *Cinq minutes d'entr'acte*. Comédie en 1 acte f 0.55.
 Beissier (F.), *Le premier Avocat*. Monologue en vers, dit par Mlle Muller de la Comédie Française f 0.55.
 Beissier (F.), *Théâtre de Guignol*. f 1.10.
 Larcher (Felix et Eugène), *Pantomimes de Paul Le-grand*. f 1.65.
 Beissier (F.), *Si vous connaissiez ma cousine!* Monologue en vers dit par Mlle Muller f 0.55.
 Leriche (Louis), *Les étapes de Gutenberg*. Comédie en 4 actes f 2.75.
 Baluffe (A.), *Autour de Molière*. f 1.90.
 Sittard (J.), *Studies und Charakteristiken*. 3 Bdr. Geb. à f 2.60.
The Graphic gallery of Shakespeare heroines with stories of the plays by E. Henley. f 08.25.
 Antonius. *Een nieuwe wrijffdocter*. Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf. f 0.30.
 Clement (L.), *Anonyme Briefe*. Lustspiel in 1 Akt. f 1.30.
 Ebner (A.), *die Pläne der Tanten*. Lustspiel in 1 Akt. f 1.30.
 Moser (G. von), *Lustspiele*. Band 18. (*Die Amazone Schwank*) f 2.60.
 Neal (Max), *Graf Arco*. Trauerspiel f 0.80.
 Oberleitner (Karl), *Abin Hamad*. Trauerspiel f 1.30.
 Rautener (A.), *Hermann & Thusnelda*. Drama in 4 Akten f 1.30.
 Heemstede (L. v.), *Arnold von Brescia*. Trauerspiel. f 1.65.
 Fortes (Leone) *Drammi, con prefaz. dell' autore*. 2 vol. f 3.30.

Correspondentie.

'S-HERTOGENBOSCH Een bestuurslid der Afd. doet ons opmerken, dat in het bericht uit die Afdeeling op pag. 92, 2e kolom, 1en regel het woord *luchtig* staat in plaats van *lichten*. We deelen dit onzen lezers te liever mede, wijl we zelf bij het corrigeeren der proef ons hebben afgepijnd om dien zin te begrijpen, en het handschrift — door onduidelijkheid — geen verklaring aan de hand deed.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

Alom verkrijgbaar:

MATHILDE ROOS.

Hard tegen Hard.

Roman naar het Zweensch, door

Ph. WIJSMAN.

2 deelen gr. 8°. f 4.50.

Hard tegen hard is een boek dat wij gaarne in veler handen zagen; een boek dat eene opvoedkundige strekking heeft en vooral in deze dagen nut kan stichten door de gezonde ideeën, welke de schrijfter daarin ontwikkelt.

»Hard tegen hard» is een stukje leven. De heldin van het boek is een *mensch*, met al zijn deugden en gebreken. Men beseft niet dat men een roman leest en dat is wel de hoogste lof welke men een roman kan toekennen; en wij gelooven dat men hiermede ook het geheim kan verklaren waarom *Hard tegen hard* zoo uitermate boeiend is. Men leeft het leven der heldin mede van het oogenblik af dat men haar aan het sterfbed haars vaders, de directeur-generaal Arnell, leert kennen, totdat zij hare leuze in den levensstrijd, *hard tegen hard*, opgeeft en ten slotte toch nog in behouden haven komt, Want Cecilia Arnell heeft veel geleden, men gevoelt het. Reeds onmiddellijk nadat het graf zich boven het lijk haars vaders heeft gesloten, begint de reeks van beproevingen en ontvangt zij eene diepe wonde dáár waar de vrouw het meest kwetsbaar maar ook het meest ongeneeslijkst is: in haar liefde. Nu het blijkt dat zij, de gevierde, arm is, trekt de geliefde zich terug op een oogenblik dat zij zijne liefde het meest behoeft. Daardoor wordt zij verhard. Zij moet thans werken voor haar brood, zij wordt uit eene weelderige omgeving plotseling verplaatst in een bekrompen burgerlijk verblijf, maar is het lot hard tegen haar, zij zal hard tegen het lot zijn; zij zal het braveeren. De strijd die nu volgt — de prozaische strijd om het bestaan voor een hartstochtelijk, dweepend gemoed, is meesterlijk geschetst. Bij het karakter der heldin is het niet te verwachten dat zij »den breeden plat getreden weg» zal volgen, zij kiest zijpaden... om eindelijk tot de overtuiging te komen, dat zij allen op dien grooten plat getreden weg uitloopen; en als zij zich eindelijk aan de borst van haar trouwen, maar practischen vriend Vigert werpt, dan verneugen wij ons in haar geluk en vinden dat, met de dames, een bevredigend slot.

Heerenveensche Courant.

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

MULTATULLI,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN

C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdrage tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylos. — Loffelt, Kijkjes in het tooneellevven van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treuspel. — F. van der Goes, De familie Bouhen. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé**. Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia. Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

NIEUWE ROMANS.

Uitgave van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

E. HARTNER, In het slot te Heidelberg. Historische roman uit den tijd na den 30jarigen oorlog. Uit het Hoogd. door JEANNE HUYGENS. 2 Dln.	» 5.50
F. A. BUIS, Een doelloos leven	f 2.90
Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrukken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door Mevr. VAN DEVENTER-BUSKEN HUET	» 2.50
E. AHLGREN, Mevrouw Marianne' Uit het Zweedsch door UNA: 2 Dln.	» 4.90
Miss M. E. BRADDON, Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen	» 5.90
....., Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA	» 2.60
Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle	» 2.90
MAURITS SMIT, Semper Crescendo	» 3.25
E. MONAY, Een Hollandsch Meisje aan de Kaap. Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen.	» 4.50
Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op snee	» 2.25

Nieuwe Uitgaven van A. Rössing

— 3 TE AMSTERAM. —

ALOM VERKRIJGBAAR:

WILLIAM SHAKESPEARE, Hamlet. Treuspel. Vertaling van Dr. J. A. BURGERS-DIJK f 1.—	JOSÉ ECHEGARAY, Galeotto. Drama naar PAUL LINDAU'S bewerking, uit het Spaansch door J. H. RÖSSING f 0.75
P. CALDERON DE LA BARCA, De Rechter van Zalamea, drama in zeven tafereelen, door W. G. NIEUWENKAMP f 1.—	JOAQUIN ESTEBANEZ, „Yorck". Drama in drie bedrijven, naar het Spaansch door EMILE FRANTZEN f 0.90
HENRIK IBSEN, Nora. Vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, Rector van het Gymnasium te Dordrecht f 1.—	M. B. MENDES DA COSTA, Zijn Model. Oorspronkelijk tooneelspel in 4 bedrijven. f 1.—
HENRIK IBSEN, Een vijand des Volks. Tooneelspel in vijf bedrijven, uit het Noorsch door IDA DONKER f 1.50	D. M. MAALDRINK, Jan Masseur. Oorspronkelijk tooneelspel f 1.—
L. KIELAND, Op de terugreis Drama in een bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40	LABICHE-JOLLY, Taalfouten. Blijspel in één bedr. vrij vertaald d. JAN VALJEAN f 0.60
	ALFRED BILLET, Zijn Spaansch. Blijspel in één bedrijf, door JAN VALJEAN f 0.40

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij N. Köfing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 13.

16 MAART 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Mr. J. N. VAN HALL: *Les précieuses ridicules* — JAN C. DE VOS: J. M. Haspels. — Officieel Bericht. — Uit onze afdelingen (Amsterdam, 's-Gravenhage). — Het Tooneel in de Hoofdstad: Adrienne Lecouvreur, C. F. VAN DER HORST: Judith in den Stadsschouwburg. — JEAN VALJEAN, Uit de Maasstad. — Het Tooneel in Parijs. — Correspondentie. — Nieuwe Uitgaven.

Les précieuses ridicules.

De aanstaande voorstelling van Molière's *Précieuses ridicules* in eene nieuwe Nederlandsche vertaling zal, hoe zij ook uitvalle, eene ongewone voorstelling zijn. Molière's beroemd kluchtspel is op het Hollandsch tooneel zoo goed als onbekend. Er zullen onder het thans levend geslacht zeker niet velen zijn (indien er zijn!), die een der beide bestaande vertalingen, die van P. de la Croix, onder den titel: *De belachkelijke hoofsche juffers* (Amst. 1685 en 1753) of die van J. S. van Esveldt Holtrop, onder den titel: *De belaglijke juffers* (Amst. 1806) ooit hebben zien opvoeren.

Eene beknopte voorbereidende, historische toelichting van het stuk zal derhalve wellicht niet onwelkom zijn.

Molière, in October 1658 van zijne twaalf jaar lange omzwervingen door Frankrijk te Parijs teruggekeerd, was al spoedig met zijn troep in het Louvre voor Lodewijk XIV opgetreden, had voor zijn gezelschap de bescherming van 's konings broeder en den titel *troupe de Monsieur* erlangd, en, onder anderen met *Le dépit amoureux* en *l'Elourdi*, die ook reeds in de provincie vertoond waren, zich een goeden naam als tooneeldichter gemaakt. Een jaar ongeveer na zijn eerste optreden, kwam hij met een derde stuk van eigen hand te voorschijn, ditmaal een vonkelnieuw stuk, dat den titel droeg van *Les Précieuses ridicules*.

Voor de tijdgenooten was het, naar dezen titel te oordeelen, niet twijfelachtig op wie dit stuk zou doelen.

Onder »langage précieux» had men geruimen tijd verstaan een zuivere, gepolijste taal. De naam »précieuse» gold lang als een eere naam voor beschaafde vrouwen, en zelfs een Mme de Sévigné schaamde zich niet, zoo genoemd te worden. Het Hôtel de Rambouillet, waar, onder de leiding van de bekoorlijke, geestige markiezin van dien naam, zich een uitgelezen kring vereenigde, waartoe mannen als Malherbe, Voiture, de kardinaal de Richelieu, Rotrou, Corneille, en vrouwen als Mlle de Scudéry, Mme de la Fayette en Mme de Sévigné behoorden, was het middelpunt van deze letterkundige richting. Men trachtte er de taal te zuiveren, te polijsten, te verrijken; men vermaakte er zich in het vinden van vernuftige woordverbindingen, van smaakvolle stijlwenningen. De aristocratie van geboorte reikte er de hand aan de aristocratie van den geest.

Maar de klip, waarop deze richting vroeg of laat stooten moest, lag niet ver af. De verfijning werd langzamerhand oververfijning, gemaniëereerdheid; van vernuftig werd men spitsvondig; de woordspelingen en woordverbindingen werden gezocht. Het kwam er allengs minder op aan, naar het scheen, goed, zuiver, beschaafd, sierlijk te spreken, dan wel anders te spreken dan ieder ander. De »précieuses» werden gemaakt, overspannen, pretentius: zij werden »précieuses ridicules.»

Naast den salon van de Markiezin de Rambouillet waren intusschen tal van andere letterkundige salons verzezen, o. a. die van Mlle de Scudéry, de schrijfster van den roman in tien deelen: *Artamène ou le grand Cyrus*. In een van de bijeenkomsten bij Mlle de Scudéry was de bekende *Carte du Tendre* samengesteld, met haar *Fleuve de l'Inclination*, haar *Lac d'Indifférence*, met de plaatsen *Billets-galants*, *Jolis-vers*, *Tendre-sur-Inclination*, en hoe ze meer heeten mogen; welke kaart in een lateren roman van de gastvrouw, *Clélie*, dienst zoude doen, en waarvan ook in *Les Précieuses ridicules* wordt gewag gemaakt.

Naast de groote recepties van deze adellijke dames had men nog de kleinere, waarbij de hooge gastvrouw, in groot toilet op of naast haar ledikant zittende, hare gasten in

haar slaapsaet ontving. Aan beide zijden van het ledikant was een doorgang, eene *ruelle*, waarnaar deze bijeenkomsten *ruelles* genoemd werden. De stamgasten heetten *alcôvistes*. In sommige *ruelles* deed een ceremoniemeester dienst, met den titel van *introduceur de ruelles*.

De taal dezer »*précieuses*» kunnen wij leeren kennen zoowel uit de geschriften van hare auteurs, als uit die van hare tegenstanders. Een kostbare bron voor de kennis van die taal is, behalve Molière's comédie zelve, waarin een schat van kostbare »*précieuse*» uitdrukkingen en zinwendingen voorkomen, de *Grand Dictionnaire des Précieuses ou la Clef de la langue des ruelles* van Somaize in 1660 verschenen.

Uit dit werk vernemen wij, dat de neus door »*écluses du cerveau*» placht te worden omschreven, dat de haren »*petite vie de la tête*» heetten, dat de zon nu eens »*l'époux de la nature*», dan weer »*aimable éclairant*» heette; dat een middagmaal werd aangeduid als »*les nécessités meridionales*», en een glas water als »*un bain intérieur*»; dat grijze haren omschreven werden als »*quittances d'amour*» en zoo al meer.

Aan den scherpen blik van Molière kon het belachelijke der gedragingen en uitingen van deze »*beaux esprits*» niet ontgaan. Niet onmogelijk is het, dat hij, wien het om natuur en waarheid in spel en voordracht te doen was, sedert hij te Parijs was teruggekeerd reeds van de critiek van hen, die in onnatuurlijkheid en valsch vernuft hun heil zochten, had te lijden gehad ¹⁾. In de »comédie», welke op Dinsdag 18 November 1659 het eerst op het Théâtre du Petit Bourbon werd vertoond, stelde hij ze onbarmhartig aan de kaak.

Wel heeft men beweerd, en Molière heeft het zich laten aanleunen, dat men had te onderscheiden tusschen de »*véritables précieuses*» en de »*précieuses ridicules*», en dat onder de eersten de bezoeksters van het Hôtel de Rambouillet zouden behooren, terwijl Molière het alleen gemunt had op de naäapsters, de karikaturen der ware »*précieuses*»; maar deze bewering verliest van haar kracht, wanneer men verneemt, dat na de eerste voorstelling, die groot succes had en waarbij — gelijk een tijdgenoot meldt — »*tout l'hôtel de Rambouillet*» tegenwoordig was, een met het »*hôtel*» bevriende macht de voortzetting der vertooningen van de *Précieuses ridicules* heeft trachten tegen te houden, en dat de tweede voorstelling dientengevolge eerst 14 dagen later (den 2^{den} December) plaats vond.

Reeds in de keus der namen van de beide *précieuses*: Madelon en Cathos, heeft men een toespeling willen zien op Madeleine de Scudéry, die in hare romans dezelfde theoriën over het huwelijk verkondigt als Molières Madelon, en op Cathérine de Vivonne, marquise de Rambouillet.

De intrige der *Précieuses ridicules* is hoogst eenvoudig: het stuk bestaat uit niet veel meer dan één enkel tooneel, waarin twee bedienden uit de groote wereld, in de kleëren van hunne meesters, twee meisjes uit den burgerstand, die aan de heerschende modekwaal des preciositeit lijden, het hoofd op hol brengen. Maar met welk een uitgelaten spot, met welk een *verve*, hoe onmeedoogend gaat Molière het geaffecteerde, smakelooze, het valsch vernuft en de malle fratsen zijner heldinnen te lijf!

Molière zelf speelde de Mascarille. De beschrijving van het buitensporige kostuum, dat hij hierbij aan had, is ons bewaard gebleven in het verhaal van een tijdgenoot: *Récit en prose et en vers de la Farce des Précieuses* par Mlle des Jardins. De schrijfster verhaalt ons onder anderen, dat Mascarille zulk een lange pruik op had, »*qu'elle balayait la place à chaque fois qu'il faisait la révérence*»; zijn broekspijpen (*canons*), zegt zij, waren zóó wijd, dat kinderen er verstoppertje in zouden hebben kunnen spelen,

¹⁾ Men lette in de *Précieuses ridicules* op Mascarille's schildering van de onnatuurlijke manier van voordragen van Molières concurrenten »*les grands comédiens*», de tooneelspelers van het Hôtel de Bourgogne.

en zijn schoenen waren onder strikken bedolven. En bij dat buitensporige toilet voegde hij dat uitbundige, doldwaze spel, waarvan de traditie in den Mascarille van Regnier, later in dien van Coquelin ¹⁾ is bewaard gebleven.

Het succès van *Les Précieuses ridicules* was groot. Loret schreef in de rijkroniek, welke hij elke week tot Mme. de Longueville richtte, dat van een aantal door hem genoemde stukken, die allen grooten bijval vonden, geen

N'eurent une vogue si grande,
Tant la pièce semble friande
A plusieurs, tant sages que fous.
Pour moi, j'y portai trente sous,
Mais oyant leurs fines paroles
J'en ris pour plus de dix pistoles.

In minder dan één jaar beleefde het stuk 44 voorstellingen. Lodewijk XIV vond er zóó grooten smaak in, dat hij na een der vertooningen, welke hij incognito bijwoonde, aan Molière's troep eene gratificatie verleende van 3000 livres.

Later, toen Molière meer had ondervonden, toen de dwaasheden en de hartstochten der menschen hem in een minder onschuldig licht waren verschenen, zouden zijn comedies breeder van aanleg, dieper van opvatting worden, de satire zou in komische kracht winnen, scherper en bijtender worden; maar, in haar genre, blijft de klucht *Les Précieuses ridicules*, door haar onbedwongen vroolijkheid en ondeugenden spot, onder Molière's kluchtspelen een eigene, eervolle plaats bekleeden.

J. N. VAN HALL.

J. M. Haspels.

Het buitengewone succes van *Manus de Snorder* en *Zenuwachtige Vrouwen* noopte de directie der *Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken* de gedachtenisviering van het 30-jarig jubileum als tooneelspeler van *Jaap Haspels*, oorspronkelijk vastgesteld op 5 Maart ll., uit te stellen.

Met den 1sten November 1858 was J. Haspels bij contract als tooneelspeler verbonden aan het gezelschap van den Heer J. C. Valois, toen directeur van den Haagschen schouwburg. Den 14 November trad hij voor 't eerst op als *Eduard Masjou* in: *De geheimen van het Carnaval*, een drama in 7 tafereelen met zang en dans van Anicet Bourgeois en Michel Masson.

Haspels was toen reeds bijna dertig jaar en niet dan na bitteren strijd had hij zich vermeten den drempel van de deur, die toegang geeft tot het tooneel, te overschrijden, waarboven wel, evenals aan de poort der hel bij Dante, de woorden gegrift mochten worden:

»Ik ben de toegang tot de plaats der smarten;
Ik ben de toegang tot het eeuwige lijden;
Ik ben de toegang tot de schaar verdoemden;
Geeft alle hoop, gij, die hier intreedt, op!»

Zijn vader was een eerzaam boekdrukker en boekhandelaar te Nijmegen, een braaf doch zeer godvreezend man. Diens liefste wensch zoude vervuld worden zijn, als zijn zoon Jacob predikant geworden ware; maar de toekomstige tooneelspeler voelde voor kanselwesprenktheid meer afkeer dan sympathie. Toen hij den jongenschoenen was ontgroeid, werd hij in de zaak zijns vaders opgenomen. Of hij die wel altoos zóó behartigd heeft, als tegenwoordig de belangen der *Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken*, heb ik reden te betwijfelen, want verreweg het grootste deel van zijn tijd werd in beslag genomen door zijne liefhebberij voor reciteeren en komediespelen.

Jaap Haspels was rederijker, een rederijker blakende

¹⁾ Velen herinneren zich nog Coquelin's optreden hier te lande als Mascarille, in Mei 1881.

van liefde voor zijn kunst. Geen voorstelling van reizende gezelschappen, zooals die onder directie van de Wed. Koning, en de heeren Domhof, Hammecher en Domhof, Van Beem en Van Sluijs enz., zou hij dan ook gaarne overgeslagen hebben, wanneer zij te Nijmegen hunne tenten opsloegen. Later woonde hij de opvoeringen bij, welke gedurende de Nijmeegsche kermis gegeven werden door de koninklijke Zuid-Hollandsche tooneelstukken, onder directie van Hoedt, die na eenigen tijd met Peters het bestuur over dat gezelschap aanvaardde.

Meer en meer werd 't den jeugdigen boekhandelaar-rederijker een onweerstaanbare lust zelf zijne krachten te meten aan 't vertolken van een rol. 't Duurde dan ook niet lang, of hij wist eenige Nijmeegsche vrienden te bewegen, bijgestaan door tooneelspeelsters uit Amsterdam, *Maria Tudor* van Victor Hugo op te voeren. Jaap Haspels verulde daarin de rol van Gilbert. Het behaalde succes deed hem en zijne medestanders besluiten 't niet bij die eerste opvoering te laten, en achtereenvolgens werden *Gondebald* van Schimmel, *Griffo de Saliër* van Hofdijk, *Don Carlos* van Schiller enz. ten tooneele gevoerd.

't Spreekt wel vanzelf, dat het herhaaldelijk en met bijval bekroond optreden van Haspels in verschillende rollen zijne begeerte, om zich voor goed aan het tooneel te wijden, aanwakkerde. Toch deed hij 't niet. Hij besepte te levendig, dat zijn vader hem zijne toestemming zou weigeren. Natuurlijk! Wat zou 't, zelfs heden ten dage nog, eene opschudding te weeg brengen in eene eerzame kleinsteedsche familie, wanneer een zoon kwam verklaren, dat hij zich wijden ging aan de tooneelspeelkunst! Het vooroordeel tegen de acteurs zit nog diep, dieper dan menig tooneelvriend denkt. Of ondervinden wij, acteurs, 't nog niet wekelijks, dat zij, die ons des avonds toejuichen, ja, zelfs met geestdrift de hand komen drukken, den volgenden dag in 't publiek, als het enthousiasme bekoeld en een valsch besef van fatsoen ontwaakt is, ons geheel schijnen vergeten te hebben?

Intusschen verlangde Haspels' vader naar rust. Hij gaf zijn zoon het bestier der zaken over. Vol ijver aanvaardde hij zijn nieuwe taak, deed zijne begeerte om aan het tooneel te gaan in den ban en meende zelfs een tijdlang voorgoed gezegepraald te hebben over zijne artistieke aandrift.

Doch laat ik J. Haspels zelf doen verhalen, hoe 't hem verder verging ¹⁾.

»Den 5en October '57 zag ik voor 't eerst Victor Driessens spelen. Mijne oogen en mijn gemoed werden, als 't ware, geopend. Toen begreep ik eerst wat tooneelspeelkunst zijn moet. Ik stelde me aan Driessens voor en maakte kennis met hem. Voor dien grooten meester in de kunst mocht ik mijn hart uitstorten, — ik deelde hem mee, hoe ik sedert jaren leed onder eene onweerstaanbare zucht om tooneelspeler te worden, dat ik er gaarne mijne maatschappelijke positie voor ten offer zou brengen, in 't vertrouwen geen martelaar van de kunst te blijven.

Driessens had aandachtig naar mij geluisterd en zei: »Je hebt de koorts en ik zal je genezen". Hij dacht een oogenblik na en hervatte: »Ik geef dezen winter voor mijn benefiet *De oude korporaal*, daar moet jij in spelen de rol van Pierre Frochard, en als je dat gedaan hebt, zal ik je zeggen of je 't wagen moogt aan 't tooneel te gaan." Ik nam 't voorstel aan en trad 26 Jan. '58 (als liefhebber) in Den Haag, 4 Febr. te Delft, 5 Febr. weer in Den Haag en 8 Febr. te Rotterdam op. 't Oordeel van Driessens was: »Ga gerust aan 't tooneel; als je wilt, kan je 't ver brengen. Denk niet, dat 't goed is, wat je nu gedaan hebt; 't lijkt er niet naar; maar aanleg is er, je kunt dus gerust acteur worden."

Ik sloot eene overeenkomst met de Haagsche directie, en moest 1 Mei d. a. v. op mijn post zijn.

Mijne familie dacht er niet aan, dat ik de onbeschaamdheid zoover zou drijven, om het tooneel voor goed te betreden. Ik liet een dag of wat voorbijgaan, verzamelde al mijn moed en deelde mijn vader mee wat ik gedaan had. Hij was er zeer door getroffen en verzette zich bepaald tegen mijn besluit; terwijl mijne bloedverwanten, waaronder eene, die ik zeer liefhad, me zóó ver brachten, dat mijn kinderlijk gevoel zoozeer de overhand kreeg, dat ik uit liefde voor mijn vader besloot niet aan het tooneel te gaan. Ik verzocht den Haagschen tooneeldirecteur mij te ontslaan van de verplichtingen, die ik op mij genomen had; ik kreeg geen antwoord, en daar mij niets anders overbleef, beschouwde ik dit zwijgen als toestemming in mijn verzoek.

't Werd weer kermis in Nijmegen. Een gevoel van schaamte maakte zich van mij meester, telkens als ik aan het oogenblik dacht, dat ik Driessens zou ontmoeten, maar 't liep gelukkig af. In plaats van mij verwijtingen te doen, stak hij mij met een lachend gezicht de handen toe en vroeg: »Hoe is 't, ben je genezen?" Mijn antwoord is te begrijpen: ik voelde mij zeker dan ooit. Driessens vroeg me of ik te Nijmegen eens mee wilde spelen in *De oude korporaal*. Ik nam het aan en op 7 Oct. '58 speelde ik mee. Daarna sloot ik met Valois een contract, met de bepaling dat ik 1 Nov. d. a. v. mij in Den Haag moest vestigen. Ik ging naar mijn vader, zei hem alles, en hij begreep nu, dat mijn besluit onherroepelijk was, zoodat hem niets overbleef dan daarin te berusten. Ik stelde orde op mijne zaken, mijn vader zorgde voor de behoorlijke liquidatie daarvan en ik was 1°. November in Den Haag."

Gedurende twee en een half jaar bleef J. Haspels verbonden aan den Haagschen schouwburg.

Als liefhebber, door toejuichingen op een dwaalspoor gebracht, deed hij een gevierd acteur vier dagen na in diens hebbelijkheden en tekortkomingen.

Onder Driessens' leiding leerde hij natuur en waarheid zoeken. Dat hij ze wist te vinden, daarvan getuigt zijn spel nog dagelijks.

Toen hij Den Haag verliet, richtte Haspels met Sterk en Van Ollefen te Arnhem het *Nationaal Tooneelgezelschap van Gelderland en Overijssel* op. Na twee jaren werd dit ontbonden. Daarna was hij gedurende één jaar met den heer Van Ollefen directeur van het Salon van Dupont, in de Nes te Amsterdam. Den 1^{en} Mei 1864 nam hij een engagement te Rotterdam aan bij het comité van de Heeren Burger c. s., later bij Albregt en Van Ollefen, tot hij met Legras en Van Zuijlen directeur werd van den Rotterdamschen schouwburg, daarna 1 Sept. '81 zich aansloot bij de afdeeling Rotterdam van de Koninklijke Vereeniging: Het Nederlandsch Tooneel, en nu sedert eenige jaren weder met Legras directeur is van de: Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken.

Toen J. Haspels zijn vijf-en-twintigjarig jubileum vierde, gaf hij, na niet zonder veel moeite verkregen toestemming van den Raad van Beheer der Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel: *Een vijand des volks*, het terecht beroemde, hier te lande door het schouwburgpubliek maar half begrepen, half gewaardeerde tooneelspel van *Henrik Ibsen*.

Nu zal hij optreden als Tjälde, in de Hollandsche vertaling Dahlman geheeten, in *Een faillissement* van *Björnsterne Björnson*.

De keuze dezer beide stukken ter gelegenheid van zoo zeldzame feesten, als hij mag vieren, kenmerkt Haspels als kunstenaar en als mensch.

De grondtrekken der Noorsche dramatische kunst zijn: waarheid, eenvoud, diepe menschenkennis, scherpe waarneming, fijne bedoelingen, sobere kleuren, zachte tinten en tegenstellingen, keurigheid van uitdrukking.

J. Haspels is een groot bewonderaar en vurig aanhanger

¹⁾ Hoe ik tooneelspeler werd. N. R. Ct. 3 Februari 1884.

der Noorsche dramaturgie, die in Henrik Ibsen haar Messias heeft.

Als kunstenaar zou hij niets liever willen, dan de werken van dien 19^e-eeuwschen Shakespeare mee helpen vertolken; als directeur, aan wiens beleid de instandhouding eener onderneming mede is toevertrouwd, welker leden, hoeveel geestdrift zij ook voelen mogen voor kunst, toch ook eten moeten, acht hij den tijd nog niet gekomen om anders dan bij uitzondering die ver boven het bevattings- en waardeeringsvermogen van het gewone schouwburgpubliek liggende stukken te vertoonen.

Maar dat hij, wanneer de schouwburgen gevuld zijn met vrienden en bewonderaars, ter eere zijner jubilea, zijne keuze vestigt op werken van zooveel beteekenis als *Een vijand des volks* en *Een faillissement*, onderscheidt hem op eervolle wijze boven velen zijner kunstbroeders in den lande.

In J. Haspels is die keuze echter natuurlijk. Hij gevoelt zooveel oprechte bewondering voor de ware, nobele, ongekunstelde, on-conventionele kunst der Noren, en ook der Russen, omdat hij zich daarmee nauw verwant gevoelt. De kunst van J. Haspels, als tooneelspeler, streeft ook in de allereerste plaats naar waarheid, eenvoud, soberheid, is wars van kunstgrepen, oogverblindende valsche pathos, galming en wat dies meer zij. Hij tracht *een mensch* te geven. De bedoelingen des schrijvers worden met angstvalligheid door hem overwogen. Iederen zin doorzoekt hij tot in zijne geheimste verborgenheden. Zijne kunst brengt nooit in verrukking, sleept nooit mee, overweldigt niet; maar in zijne beste rollen bekoort J. Haspels den nadenkende toeschouwer door zijn weldoordacht, goed begrepen, bestudeerd, wáár, eenvoudig, sober spel.

Niet altijd is hij de klip ontzeild, waarop die richting somtijds strandt.

Een te angstvallig streven naar waarheid en eenvoud verloopt wel eens in dorheid, saaiheid, droogheid. De toeschouwers, die soms vrij ver van den speler afzitten, zijn niet alle met vergrootglazen en oorhorens gewapend. Doch daarbij mag niet uit het oog verloren worden, dat de richting door Victor Driessens voorgestaan en aangegeven, strevende naar *waarheid en eenvoud*, wel eens te ver moest gaan, waar zij, vooral vroeger, het ouderwetsche galmen, dreunen en opsnijden zocht te verdrijven.

Wanneer in later jaren eene onpartijdige geschiedenis van de ontwikkeling der tooneelspeelkunst bij ons te lande geschreven mocht worden, zal het tijdperk, waarin J. Haspels, als mededirecteur, invloed oefende op het gehalte der vertoonde werken, de vertaling van vreemde stukken, en de wijze van opvoering en vertooning, zeker met gulden letteren vermeld worden.

Voorals toe als directeur heeft J. Haspels verdiensten, welke alleen zij weten te waardeeren, die hem kennen en onpartijdig kunnen oordeelen. Wanneer het welslagen eener vertooning het wenschelijk maakt, getroost hij zich gaarne tot zelfs de kleinste rollen. Voor zijne zaken is hij de nauwgezette, ijverigste en bekwaamste beheerder, dien men zich denken kan. Voorkomend is hij voor allen, van den laagst- tot den hoogstgeplaatste aan het gezelschap. Onpartijdigheid en rechtvaardigheid betracht hij met dezelfde stiptheid, waarmee hij zijne rollen bestudeert. En veel liever doet hij iemand een genoegen, dan hem iets onaangenaams onder 't oog te moeten brengen.

Geen wonder dan ook dat J. Haspels bij de leden van zijn gezelschap hoog staat aangeschreven.

Dat het kunstminnend publiek zich niet onbetuigd zal laten bij het dertigjarig feest, dat J. Haspels dezer dagen viert, daar ben ik zeker van.

Hij verdient haar ten volle, die voldoening na een dertigjarig ernstig streven.

Ach, al te ras verwelken de eerekransen,
Die men een speler om de slapen drukt!
Hij sterft, begraven wordt met hem zijn kunst.
De lauwerkrans wordt op zijn zerk gelegd,
En slechts de holle klank van zijnen naam
Verkondt zijn vluchtig aanzijn 't jong geslacht.
Wat droevig lot!

Rotterdam.

JAN C. DE VOS.

Officiële mededeelingen.

De ondergeteekende wenscht H. H. Afdeelingsscretarissen reeds nu bij dezen beleefdelijk te herinneren aan de bepaling van art. 10 der statuten, volgens welke de Afdeelingverslagen uiterlijk 16 dezer in het bezit moeten wezen van den algemeenen secretaris (Tesselschadestraat 27, Amsterdam), daar zonder vasthouding aan dien termijn de mogelijkheid van het tijdig samenstellen van het algemeen jaarverslag in gevaar wordt gebracht.

D. H. JOOSTEN.

Tit onze Afdeelingen.

AMSTERDAM. In aansluiting bij de mededeeling in ons vorig nummer kunnen wij thans het programma der a. s. voormiddagvoorstelling in *Felix* opgeven.

Het zal bestaan uit: twee tooneelen uit *Le Tartuffe* (2e bedr. 3e en 4e Toon.): *Dorine*, mej. Jul. Roos, *Mariane*, mevr. Verenet en *Valère*, hr. v. d. Hilst —; twee tooneelen uit Vondels *Jeftha*, uit 't tweede en vierde bedrijf, de ontmoeting van *Jeftha* (den hr. Schwab) met *Ifis* (mej. S. Bos) en het afscheid voor de offerande; een fragment uit Schimmel's *Joan Wouters*, door den heer *Smits* en mej. *Grader*; een monoloog door mej. Bos. en eindelijk de opvoering van Labiche's *Les Jurons de Cadillac* (door den hr. en mevr. Verenet) en niet het minst: van *Songgehuwen*, het bekende, keurige tooneelspel van Björnsterne Björnson, door de dames Chr. Poolman, Jul. Roos en Schwab-Wellman en de heeren van Biene en Schwab. Een veelbelovend programma dus, voor welks instudeering thans voor zooveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de vroeger algemeen gegeven wenk, dat eene leiding bij de studie onontbeerlijk is.

Men verzoekt ons, de aandacht onzer leden er op te willen vestigen, dat de voorstelling op Maandag 25 dezer, door den heer Rombrich c.s. ten voordeele der Weduwe Huyzers te geven (en die om dat doel zeker steun verdient) niet uitgaat van de jongeren, die de namiddagvoorstelling organiseerden, en zij daarvan ook geheel afgescheiden is.

De voorbereiding der voorstelling van *Nora* en *Les précieuses ridicules* (waarin ook oud-leerlingen en leerlingen onzer school eene belangrijke rol zullen spelen) en die bepaald blijft op 29 dezer, vordert goed. Met het oog op de vele kosten, voor deze enkele voorstelling te maken — er worden nieuwe décors geschilderd en nieuwe costuums vervaardigd — zijn de prijzen gesteld op Stalles en Balcon *f* 5.—, Loge *f* 3.—, Parterre *f* 2.50.—. Zij die zich reeds nu plaatsen willen verzekeren kunnen dit doen aan het adres van den heer W. A. v. d. Mandere, West-Einde, alhier.

DEN HAAG. De leden van onze afdeeling zijn uitgenoodigd tot een bijeenkomst op Maandag 18 Maart, in den foyer van het gebouw voor K. en W., waarin de heer L. Simons Mz. in een causerie zijne denkbeelden omtrent een proeftooneel zal ontwikkelen, ¹⁾ terwijl daarna eenige jon-

¹⁾ Dit is niet juist. Het onderwerp der causerie luidt: »De toekomst van ons Tooneel» en wel ten aanzien der verdere vorming der jongere artisten. Met het proeftooneel, waarover mej. Perk inder tijd geschreven heeft, mag deze zaak allerminst verward of vereenzelvigd worden.

gere artisten van het »Salon des Variétés," door de opvoering van »Op de terugreis" van Kielland, onder desbevoegd toezicht ingestudeerd, de practische zijde van de zaak zullen doen zien. Voorts zal mej. Julia Uden, leerlinge der Tooneelschool, er eenige voordrachten houden.

Het Tooneel in de Hoofstad.

ADRIENNE LECOUVREUR.

't Is zoowat negen maanden geleden, dat *Sarcey* in zijn tooneelfeuilleton dit stuk besprak ter gelegenheid van de wederopvoering in de Comédie-française met mlle. Bartet in de titelrol. En hoe groot de stap ook moge zijn van dit gezelschap naar dat der jongeren, die hier in het Salon des Variétés kortelings dit stuk gespeeld hebben, 't blijft opmerkelijk, dat ik critiek op de vertooning *Sarcey's* bijkans geheel kan overnemen. Natuurlijk met wijzigingen en met voorbehoud van den, trouwens betrekkelijken, lof door hem aan het stuk gegeven.

Niet één comédie wellicht toont toch zoozeer als deze aan, hoe weinig waarde er ten slotte aan de dusgenoemde *maak* van een stuk te hechten is, wanneer de hoedanigheden welke het kunstwerk uitmaken, ontbreken.

De strijd tusschen die twee vrouwen om één man kan ons slechts waarachtig belang inboezemen, wanneer zij alle drie menschen zijn van vleesch en bloed, blakend van echten hartstocht, en handelend naar innerlijke ingeving. Maar bloedlooze schimmen, conventionele tooneelpoppen, die dansen naar de touwtjes der schrijvers, wezens die nooit zichzelf geven en dat ook niet kunnen, wijl ze niets zijn, laten ons koel. Daar is niets zoo gezochts als de houding van *Maurice* tegenover *Adrienne* in de 4^e akte; naar de inspraak van zijn hart moest hij aan haar zijde staan, en het motief, waarvoor hij haar ter wille der prinses negeert, is hem alleen door de auteurs ingegeven, wijl hij anders al hun effecten in het water zou doen vallen. En wie oogen heeft om te zien, en ooren om te hooren, denkt bij deze dramatische machinerie even weinig aan afbeelding van het leven als bij een mechanieke wassenbeeldengroep.

Al het leven moet dan ook komen van de vertooners en in het bijzonder van *Adrienne*. Wel kan er van karakteropvatting geen sprake zijn; alleen van een uiterlijken vorm, waarin zij verschijnen moet. 't Is de verpersoonlijking van het klassieke treurspel, overgeplaatst in een omgeving van modern proza. Wordt *Adrienne* niet door de cothurne verheven, dan valt met haar het geheele stuk op den effen bodem der banaliteit neer; tenzij de kunstnares, het tragisch masker verzakend, de lyra weet ter hand te nemen waar dit pas geeft en aldus over dit dorre proza een waas van poëzie weet te doen glijden — zooals Sarah Bernhardt.

Mevr. Holtrop nu mist voor het klassieke treurspel de breedte van dicitie en beweging, de volle hoogte van gestalte; en schoon haar blik sprekend genoeg is en haar orgaan — bij verdere oefening — krachtig genoeg kan worden, zal zij een *Adrienne* in den trant van Rachel wel nooit kunnen geven. De *Adrienne* die zij nu deed zien, was, althans in de 2e akte bijkans een kostschoolmeisje, vol dwepende schalksche liefde; in de tooneelen, waar de blakende ijverzucht uit haar spreken moest, wist zij die wel nu en dan even uit te drukken, maar de stroom van den hartstocht vloeide niet in éenen door, terwijl zoowel orgaan als gebarenspeel niet mee wilden gaan met de innerlijke ontroering. Zij miste in het tragische stijl en in het lyrische — waar ze haar triumpfen vierde — de bevalligheid van gebaren, standen en kleeding, welke de uitdrukking van stem en gelaat moet ondersteunen. Behalve in het laatste bedrijf, ontbrak de eenheid: zij gaf mooie, voortreffelijke gedeelten, geen geheel. Intusschen de voordracht der fabel was

eene idylle vol teerheid en fijn gevoel; haar spel had in 't zelfde 2^e bedrijf kleine trekjes van schalksche geestigheid en uitdrukkingen van pijn en weemoed; de regels uit *Phedra* zei ze, de 2^e maal dat wij ze hoorden, met juiste schakeering en veelbelovende kracht; en het geheele slottooneel werd, in plaats van pijnlijk, in haar opvatting ontroerend weemoedig. In 't kort, er ontbrak in die rol alles wat slechts verdere geoefendheid zal kunnen aanbrengen, maar gelukkig ook wat zij zou moeten afleeren: valsch pathos; en er was zooveel in vol belofte, dat we ondanks de tekortkomingen mevr. Holtrop met den uitslag dezer proefneming geluk kunnen wenschen. Al scheen zij voor sommigen wat hoog gevlogen te hebben, door het kiezen dezer rol, wij meenen dat 't haar alleen goed kan gedaan hebben, de maat harer krachten te meten. Zóó toch wordt zij behoed voor overschatting door zichzelf en door anderen; het grootste gevaar voor alle aankomende artisten. Nu, zij zelf is gelukkig verstandig genoeg om zich voor het eerste te behoeden, en we hopen dat al haar vrienden tevens 't met en voor haar zullen zijn. Dán alleen kan zij worden wat zij belooft.

Ten aanzien der andere artisten kan ik van mevr. de Boer zeggen, dat zij — evenals m^l Pierson, volgens *Sarcey* — door zekerheid en autoriteit vergoedde wat haar voor 't overige voor die rol ontbreekt: *l'air grande dame*. Van den hr. van den Heuvel als *l'abbé* geldt dat hij comme *Truffier* — te *Sautillant* was; en den hr. v. Sprinckhuysen — als op *Leloir*, — qu'il n'a pas l'air assez prince dans le prince Bouillon. De heer Bigot heeft de dankbare rol van Michonnet met loffelijke soberheid en juist begrip gespeeld, ook al hadden meer gevoel en rolvastheid niet geschaad; terwijl de ondankbare, bijkans onmogelijke rol van *Maurice* in den heer Mulder een vertolker vond, in wien alle gemis aan ervaring zijn goeden aanleg voor dergelijke rol niet kon doen miskennen. De geheele voorstelling — die van een lofwaardig streven blijk gaf — zou echter bij zorgvuldige revisie en afwerking nog veel hebben kunnen winnen. Dit stuk moet op het répertoire blijven en na nieuwe rustige voorbereiding een volgend jaar herhaald worden.

Judith in den Stads-Schouwburg.

Men kan Giacometti, den schrijver van *Judith*, geloof ik, kenschetsen als iemand, dien de bezieling en de verbeelding halverwege in den steek hebben gelaten. Klaarblijkelijk is het met het drama, dat ik zooëven noemde, zijn bedoeling geweest, *Judith's* innerlijken tweestrijd te schilderen vóórdat zij haar groot besluit neemt en ten uitvoer brengt. Bij het voorwaarts dringen van den vijand, bij het hachelijker worden der kansen wordt zij zich haar roeping bewust. Maar haar moed, die haar straks tot het volbrengen van haar taak bekwaam zal maken, zou in haar eigen oog overmoed zijn, zoo zij niet tevens gevoelde een werktuig te zijn in Gods hand. In dit opzicht vormt zij een volkomen tegenstelling met *Lady Macbeth*. Beiden vergripen zich aan het zesde gebod, maar de een na welberaden overleg en de ander in een opperste overspanning, die haarzelve lijdelijk doet toezien, terwijl haar tweede ik de bloedige daad volbrengt.

Aldus opgevat en doorgevoerd, zou *Judith's* heldendaad de uiting kunnen zijn van een belangwekkend zielkundig proces. De vraag, of wij een treffend dramatisch geheel te zien zouden krijgen, blijve onbeslist. Ik vrees, dat er nog altijd iets wezenlijks aan zou blijven ontbreken: een botsing van feiten en hartstochten, een noodlot, dat zich zonder genade voltrekt.

Paolo Giacometti heeft zijn materie niet aangekund, zijn onderwerp is voor hem een bovenwerp geworden. Het drama van zijn hand is weinig meer dan een reeks overwegingen en verzuchtingen, die over alles een floers van eentonigheid heenwerpen, de eentonigheid van een uur-

werkslinger of, wil men, van een rekrut, die den pas markeert.

Onder dit laatste beeld denk ik mij vooral Judith, de hoofdpersoon, eigenlijk de eenige persoon van het stuk. Tot het einde van het vierde bedrijf is het een voortdurend: zal ze? zal ze niet? Groot is hier het gevaar van saaiheid en verveling en geen beter middel om daaraan te ontkomen dan de wisselende stemmingen scherp te onderstrepen, de verschillende nuances met schelle kleuren af te malen. Wel is dit middel niet beter dan een correctief pleegt te zijn, maar het geeft ten minste eenige illusie van leven en passie.

Dit was, meen ik, het juiste inzicht, de richtige opvatting van mevr. Frenkel. Haar Judith is een vrouw, die inwendige stemmen verneemt en geweldige visioenen ziet, haar henen voerende waar zij niet wezen wil. Steeds klaarder beseft zij, dat zij het is, die het vaderland moet redden, totdat zij eindelijk met een »Wee mij! de nood is mij opgelegd!» de vreeselijke daad gaat volvoeren.

Van de andere rollen kan men gevoegelijk zwijgen: zij zijn niet te redden. Holofernes is een wildeman, die na het diner aanvallen van delirium heeft en dan zeer kwaadaardig is, vooral meer kwaad dan aardig. En Arzäele, die zichzelf te kort doet — begrijpe dat wie kan! — juist als haar weduwstaat aanvangt!....

Het scherm gaat op. Wij zien eenige Israëlieten,
»Nu op den heuveltop eendrachtigh neergeseten.»

De hemel is als koper, de aarde als gloeiend woestijnzand en het volk versmacht van dorst. Daar vernemen wij het verkwikkend ruischen van een waterbron.... O, proza! het was maar de tooneelknecht, die aan de waterkraan naast het tooneel zijn dorst kwam lesschen.

Ook bij deze voorstelling zocht men wederom tevergeefs naar de sporen eener leiding, die in toon en stemming, in beweging en tempo de zoo noodzakelijke harmonie zou weten te brengen. In het vijfde bedrijf heerschte zelfs een volkomen anarchie op het tooneel en wist niemand waar hij gaan of staan moest. Al de wijding, die er van dat afscheid kon uitgaan, van dat eerbiedig opzien tot Judith van het verlorne volk, van den weerklink, dien haar »psalm der geestdrift» in de gemoederen wekt, zij ging reddeloos te loor.

C. F. Van der HORST.

Tijl de Maasstad.

Langzamerhand wist ook het Hollandsch Tooneelgezelschap zich de gunst van het publiek waardig te maken, waarloer voorzeker de opvoeringen van Cremer's Emma Berthold, het eerste stuk dat éclat maakte, veel hebben bijgebracht, kon men lezen in het feestnommer van De Rotterdamsche Gids van 27 September 1880, ter gelegenheid van de herdenking van het twintigjarig bestaan van een eigen Tooneelgezelschap te Rotterdam. Voor die voorstelling was Emma Berthold op nieuw voor den dag gehaald; sedert is, voor zoover ons bekend, dit tooneelspel niet meer vertoond. Thans ging het bij het gezelschap van den Heer Alex. Faassen ter benefice van Mevr. van Korlaar.

Mag men het stuk geen historische waarde ontzeggen, ons kan het slechts matig behagen; wij waardeeren het als een poging om het tooneel der natuur en der waarheid nader te brengen, maar de taal is nog hoogdravend, de verwikkeling gedwongen en de behandeling ouderwetsch.

Met allen eerbied voor onze moderne dames meenen wij, dat de Emma Berthold's met een lantaarntje te zoeken zijn en daarbij kan ons de hooghartige, hardvochtige wijze, waarop zij zich als martelares opwerpt, weinig sympathie inboezemen: zij loopt schrikkelijk te koop met haar verdriet en kan stellig het verwijt van egoïsme niet ontgaan.

En de aanleiding? In *Galeotto* b. v. zien wij de afschuwelijke gevolgen van den laster; wij weten dat één enkele vonk een brand kan doen ontstaan, maar dat men zóóveel waarde hecht aan anonieme briefjes, dat een valschaard, met het merk van zijn ondeugd op het voorhoofd, zóólang onverdacht kan blijven rondloopen... neen, dat wil er bij ons niet in; dat riekt naar baker- of keukenmeidenromans! Voorzag de schrijver deze zwakke zijde van zijn arbeid of vierde hij alleen bot aan zijn lust om typen te teekenen, toen hij al die zwarte tooneelen deed opvroolijken door den majoor, Harmen en Hansje, wier uitvoerige redeneeringen met de handeling weinig of niets te maken hebben? Wij willen het niet onderzoeken en gaan na deze losse opmerkingen liever tot de opvoering over, te meer daar thans door de rolverdeeling het doel vrij duidelijk werd aangegeven; de beneficiante — het Hansje van weleer — speelde de Emma, de Heer Chrispijn — een der beste acteurs van het gezelschap — den Casper; ergo, het zwaartepunt moest in de dramatische tooneelen gezocht worden.

Mevr. Van Korlaar mist voor de vertolking der titelrol de noodige zeggingskracht en hoewel zij daardoor aan dit hoekig karakter de scherpe kanten ontnam en het sympathieker maakte, kan het des schrijvers bedoeling niet geweest zijn Emma voor te stellen als een geknakte vrouw, die nu en dan toornig opvliegt om den omstanders eenige onaangename waarheden te zeggen. Emma moet onverbiddeijk, fier, hardvochtig zijn tot in het onvrouwelijke; maar o. i. kan het stuitende in haar karakter veel verzacht worden door het te hullen in een zeker geheimzinnig, mystiek waas; Emma wordt dan de beschermengel harer familie, in eigen leed de kracht en ervaring viudende om de smart van anderen te lenigen. Wij stellen ons voor, dat zij, op zoo'n wijs opgevat en behandeld — hetgeen ons mogelijk dunkt zonder den tekst geweld aan te doen — een weldadigen invloed kan uitoefenen, maar er behoort groot dramatisch talent toe deze figuur aldus weer te geven. De stem van Mevr. van Korlaar klonk steeds koud en gevoelloos; daardoor kon zij zelfs in de dankbare groote scène (IV. 2.) het publiek niet electriseeren; ofschoon de schrijver allerhande wenken geeft: *met eenigen — maar vooral niet te sterken nadruk; altijd langzaam, inhoudend; steeds rustig*, enz. speelde zij dit tooneel koortsig en onzeker; de toeleg was te duidelijk. Met allen eerbied voor haar lief talent (men herinnere zich haar Hansje en haar Suze in *Vriend Fritz*), met alle hulde aan haar pogen, zijn wij van meening, dat deze rol haar krachten te boven gaat.

De Heer Chrispijn is geen marqué en zijn uiterlijk was te gunstig voor Casper; hij speelde evenwel correct en beschaafd. Van den ouden majoor had de Heer Ruygrok een Haagsch type gemaakt; het scheen hem moeite te kosten het vol te houden en daardoor werd deze figuur eentonig. De Heer Smith (Eduard) was goed op dreef; hij hoede zich evenwel voor overdreven standen, zoodra de handeling een meer dramatische wending neemt. Overdrijving schaadt en iedere uitbarsting van drift of jalouzie behoeft niet verduidelijkt te worden door het lichaam voorover te buigen, alsof de acteur op het punt staat zijn vijand met den degen te doorboren. Over het algemeen gaf hij den zee-officier echter verdienstelijk weer.

Voor de Laura bezit Mej. Van der Lugt verschillende goede hoedanigheden; in het tweede bedrijf speelde zij het liefdesduo eenvoudig en met gevoel; ook met de Ophelia-scène had zij succes; haar spel is nog erg onzeker en vaak neemt zij haar toevlucht tot de conventionele gebaren en standen. Trouwens dat is zeer begrijpelijk; zij is nog jong en alleen door flinke studie en oefening kunnen zulke fouten verbeterd worden.

Er werd braaf gelachen om den Heer Van Nieuwland en wij constateeren gaarne, dat hij den Harmen, hoewel wat plat, zonder veel overdrijving speelde en de rol biedt

klippen genoeg voor het tegendeel; wij zagen met genoeg dat hij ze wist te vermijden. Liever hadden wij een jeugdiger Hansje aan zijn zijde gezien; maar wanneer Mevr. Kley een komische partij vervult, kan men toch tevreden zijn.

Bij de tweede opvoering was de zaal angstwekkend leeg; geen aanmoedigend teeken voor een gezelschap dat met *Roger* reeds tot de 23e opvoering genaderd is.

12 Maart 1889.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel te Parijs.

Het schijnt ook te Parijs — tout comme chez nous — de tijd der reprises te zijn. Henri III et sa cour, Fanny Lear, Jocrisses de l'amour, Monsieur Alphonse, Robert Macaire en Filles de marbre zijn tegenwoordig de voorname gerechten van den dramatischen maaltijd. En de meesten daarvan zijn het tegendeel van frisch en versch.

Nieuw en belangwekkend is het Russische drama van d'Ostrowsky, *L'orage*, onlangs in den Beaumarchais-schouwburg opgevoerd. Dat het stuk geen succes gehad heeft, ja, men mag haast zeggen, gevallen is, moet uitsluitend aan de vertolking geweten worden.

De handeling herinnert nu en dan eenigszins aan Madame Bovary, den onvolprezen roman van Gustave Flaubert.

Kabanov, een gezeten burger aan den oever van den Wolga, is met een jonge vrouw gehuwd, die zich in haar omgeving misplaatst voelt. Zij heeft niet genoeg aan de alledaagsche braafheid van haar man, noch aan de onbeminnelijke strengheid van haar schoonmoeder. Er is in haar hart een verlangen naar liefde, een heimwee naar het ongewone, waarmee zij geen weg weet. Zij meent — droeve vergissing! — dat Gregoritsch, een onbeduidende Don Juan, haar gelukkig zal kunnen maken. Maar als straks de misstap gedaan is en het berouw zich bij haar onvoldaanheid is komen voegen, is haar ongeluk er slechts te grooter om.

Op een dag, als er een vreeselijk onweer woedt, wordt Katarina, de schuldige vrouw, tot de bekentenis gedrongen. Als door een onzichtbare macht gedreven, werpt zij zich voor haar man op de knieën en zegt: »Ik heb gezondigd!»

De arme, bedrogen echtgenoot wil liever niets weten, dan zijn moeder, die hem altijd zijn zwakheid verweten heeft, getuige van dit tooneel te doen zijn. Zijn eerste woord is daarom: »Zeg niets, stil, moeder is daar!»

Maar het is te laat, en de moeder zegt: »Spreek, nu ge begonnen zijt.»

»Tien nachten heb ik gezondigd.»

Met wien?»

»Met Boris Gregoritsch.»

In het vijfde bedrijf heeft zij een laatste ontmoeting met haar minnaar, die naar Siberië vertrekt. Zij vraagt hem vergiffenis voor het verdriet, dat zij hem onwillens heeft aangedaan en smeekt hem dan haar mee te nemen. Hij tracht haar aan het verstand te brengen, dat dit onmogelijk is, en het is hem aan te zien, dat de verbintenis, dat haar liefde, hem een last geworden is.

»Ga heen,» zegt zij weemoedig tot hem, »en moge God u leiden. Wees niet langer bezorgd over mij. Arme vriend, nog een poosje zult gij verdriet hebben, maar langzamerhand zult ge mij daarginds vergeten.»

En als hij bij het afscheid nemen haar wil omhelzen, weert zij hem zachtkens af en blijft dan alleen met haar verdriet, met het bewustzijn, dat niets, niets meer in haar leven der moeite van het leven waardig zal zijn.

Zelfs door den mist eener gebrekkige vertolking heen, hebben velen der aanwezigen gevoeld, dat zij met een echt kunstwerk te doen hadden. Ook onder die ongunstige omstandigheden ging er van het reële leven, dat al de handelende personen vervult, een machtige beking uit. Het

is daarom te hopen, dat men deze proefneming als niet gedaan zal beschouwen en dit drama eerlang op waardiger wijze zal worden opgevoerd.

Het Odéon heeft de tooneelvrienden vergast op een voorstelling van Macbeth met Paul Mounet in de titelrol en mevrouw Segond-Weber als Lady Macbeth. Wie in hare vertolking van deze rol belang mocht stellen, verwijzen wij naar een opstel van haar hand in de laatste aflevering der Revue d'art dramatique, waarin de talentvolle kunstenaars rekenschap geeft van hare opvatting.

Volgens haar — en zij verzekert zich geheel en al uitsluitend aan den tekst gehouden te hebben — verdeelt de rol zichzelf, als 't ware, in twee helften. Tot na het feestmaal is een krachtige, onverzettelijke wil la faculté maîtresse van Lady Macbeth. Door niets teruggehouden vervolgt zij haar weg, totdat de wroeging haar te machtig wordt, haar wil verlamt en als een dissolvens op haar gansche wezen inwerkt. Aldus opgevat wordt haar wedervaren de geschiedenis van een zielsziekte, die in de slaapwandel-scène haar toppunt van willoosheid bereikt.

[Aan dezelfde opvatting is indertijd bij gelegenheid der opvoering van het treurspel in 1887 ook door ons (Haarl. Court. van 21 September) uitdrukking gegeven, toen wij *Lady Macbeth* kenschetsten als »een vrouw van ongemeene wilskracht en gespannen zenuwen, die, zoolang zij een doel nastreeft, alle belemmerende gedachten en voorstellingen van haar geest weet verre te houden, maar — eenmaal geslaagd — al meer en meer haar zenuwsterkte onder de werking van haar geweten d. i. haar verbeelding verliest en dus ten onder gaat.» In Macbeth, wiens wilskracht van den aanvang af door zijn verbeelding verlamd is, en wiens zenuwen slechts door overprikkeling voor korten tijd gehard kunnen worden, gaat de verwording langzamer, en kan het staal niet met één slag door een inwendige kracht gebroken worden. Het vernietigingsproces van deze twee personen is nog meer van physiologischen dan van psychologischen aard; of juist, zielen- en dierlijk leven zijn in hen één. Wellicht vinden wij — naar aanleiding van de Franse en de Engelsche vertooring (in het Lyceum-theater) — nog in den loop van dezen jaargang gelegenheid op deze *Macbeth*-kwestie terug te komen. RED.]

Correspondentie.

Enkele stukken moesten, wegens plaatsgebrek, blijven liggen.

Het zal door onze lezers die, evenals wij zelf ons, — zich menigmaal aan de in ons blad overgebleven drukfouten ergerden — ongetwijfeld gewaardeerd worden, dat de heer A. J. van Dragt, onze collega ter Tooneelschool, zich voortaan welwillend met het mede-nazien der persrevisie van dit blad belasten zal.

Nieuwe Uitgaven.

- Lienhard (Fritz), *Naphtali*. Drama in 5 Aufzügen. f 1.95.
 Hausteijn (A. von), *Albert Lindner in seinem Leben und seinen Werken dargestellt*. f 1.95.
 Engel (Jacob), *Stephania*. Romantisches Drama in 5 Aufzügen. f 0.80.
 Binder-Krieglstein. (C.), *Vilagos*. Historisches Trauerspiel in 5 Aufzügen f 1.65.
 Herrmann (Paul), *Christian Schubart*. Drama in 5 Aufzügen. f 0.65.
 Neuenaar (L. von), *Gräfin Isolde*. Schauspiel in 5 Aufzügen f 1.20.
 Kretzer (Max), *Bürgerlicher Tod*. Drama in 5 Aufzügen. f 0.65.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

Alom verkrijgbaar:

MATHILDE ROOS.

Hard tegen Hard.

Roman naar het Zweedsch, door

Ph. WIJSMAN.

2 deelen gr. 8°. f 4.50.

Hard tegen hard is een boek dat wij gaarne in veler handen zagen; een boek dat eene opvoedkundige strekking heeft en vooral in deze dagen nut kan stichten door de gezonde ideeën, welke de schrijfter daarin ontwikkelt.

»Hard tegen hard» is een stukje leven. De heldin van het boek is een *mensch*, met al zijn deugden en gebreken. Men beseft niet dat men een roman leest en dat is wel de hoogste lof welke men een roman kan toekennen; en wij gelooven dat men hiermede ook het geheim kan verklaren waarom *Hard tegen hard* zoo uitermate boeiend is. Men leeft het leven der heldin mede van het oogenblik af dat men haar aan het sterfbed haars vaders, de directeur-generaal Arnell, leert kennen, totdat zij hare leuze in den levensstrijd, *hard tegen hard*, opgeeft en ten slotte toch nog in behouden haven komt. Want Cecilia Arnell heeft veel geleden, men gevoelt het. Reeds onmiddellijk nadat het graf zich boven het lijk haars vaders heeft gesloten, begint de reeks van beproevingen en ontvangt zij eene diepe wonde dáár waar de vrouw het meest kwetsbaar maar ook het meest ongeneeslijkst is: in haar liefde. Nu het blijkt dat zij, de gevierde, arm is, trekt de geliefde zich terug op een oogenblik dat zij zijne liefde het meest behoeft. Daardoor wordt zij verhard. Zij moet thans werken voor haar brood, zij wordt uit eene weelderige omgeving plotseling verplaatst in een bekrompen burgerlijk verblijf, maar is het lot hard tegen haar, zij zal hard tegen het lot zijn; zij zal het braveeren. De strijd die nu volgt — de prozaische strijd om het bestaan voor een hartstochtelijk, dweepend gemoed, is meesterlijk geschetst. Bij het karakter der heldin is het niet te verwachten dat zij »den breeden plat getreden weg» zal volgen, zij kiest zijpaden . . . om eindelijk tot de overtuiging te komen, dat zij allen op dien grooten plat getreden weg uitloopen; en als zij zich eindelijk aan de borst van haar trouwen, maar practischen vriend Vigert werpt, dan verheugen wij ons in haar geluk en vinden dat, met de dames, een bevredigend slot.

Heerenveensche Courant.

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

MULTATULI,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdragen tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes in het tooneellevens van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treurspel. — F. van der Goes, De familie Bouhon. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé**. Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80
Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75
Dosia, Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

NIEUWE ROMANS.

Uitgave van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

E. HARTNER, In het slot te Heidelberg. Historische roman uit den tijd na den 30jarigen oorlog. Uit het Hoogd. door JEANNE HUYGENS. 2 Dln. f 5.50
 F. A. BUIS, Een doelloos leven » 2.90
 Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrukken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door Mevr. VAN DEVENTER-BUSKEN HUET » 2.50
 E. AHLGREN, Mevrouw Marianne. Uit het Zweedsch door UNA. 2 Dln. » 4.90
 Miss M. E. BRADDON, Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen » 5.90
 Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA » 2.60
 Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle » 2.90
 MAURITS SMIT, Semper Crescendo » 3.25
 E. MONAY, Een Hollandsch Meisje aan de Kaap. Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen » 4.50
 Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op snee » 2.25

Nieuwe Uitgaven van A. Rössing

— 3 TE AMSTERAM. —

ALOM VERKRIJGBAAR:
HENRIK IBSEN.

Nora, Tooneelspel in 3 bedrijven, vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, rector van het gymnasium te Dordrecht. f 1.—
 Een vijand des volks, Tooneelspel in 5 bedrijven, vertaald door IDA DONKER. f 1.50

Ter perse:
 De Vrouw der Zee, Tooneelspel in 5 bedrijv.

L. KIELAND.

Op de Terugreis, Drama in één bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40

MOLIÈRE.

Belachelijke Hoofsche Juffers, vertaald door BOUBERG WILSON, voorzien van opgave der overleveringen van de Comedie Française.
Verschijnt binnen enkele dagen.

Kapitein Cadillac, blijspel in een bedrijf van PIERRE BERTON, vertaald door JEAN VALJEAN f 0.40
 Taalfouten, blijspel in een bedrijf van E. LABICHE, vertaald door JEAN VALJEAN. f 0.25

P. CALDERON DE LA BARCA.

De Rechter van Zalemea, drama in 7 tafereelen vert. door W. G. NIEUWENKAMP. f 1.—

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij A. Kössing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 14.

30 MAART 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

L. Simons Mz., J. A. Alberdingk Thijm. — D. H. Joosten, Dubbelzinnige Gastvrijheid. — Het Tooneel in de Hoofdstad, (2e Matinée der Jongere, Gedecoreerd). — Uit de Maasstad. — Het Tooneel te Parijs. — De heer Loffelt en Piet Paaltjes.

J. A. ALBERDINGK THIJM.
(1820—1889.)

Nauwelijks was de groeve over hem gesloten, of het weekblad *De Amsterdammer* bood, in een verzameling herinneringen en schetsen, zijn lezers een beeltenis van den man, wiens heengaan eene zoo ledige plaats heeft openge-
laten.

Intusschen ontslaat dit ook mij allerminst van den plicht in dit blad te zeggen hoe ik hem voor mij zie en wat hij was voor de zaak, welke door ons wordt voorgestaan.

Mijn laatste herinnering aan hem dagteekent van de voorstelling der *Hamlet* door Possart, in het Grand-Theater. Met onafgebroken aandacht, het hoofd ietwat voorovergebogen, de lornjet voor de oogen zat hij te luisteren, neen te genieten. Dit zaagt ge aan de levendigheid zijner gelaatsuitdrukking, aan het vochtig glanzen der oogen. En als een der groote tooneelen uit was, dan stond hij op, en klapte, klapte met eene kinderlijke, innige dankbaarheid voor het genoten spel.

Zóoals hij daar gestaan had, zoo moet hij ook gezeten hebben voor zijn schrijftafel, toen hij het loflied neerpande van zijne groote bewondering en zijne ontroerde vereering voor den kunstenaar, dien hij hoogschatte — zooals weinig andere uitingen van Duitsche kunst. En zij, die het gewaagd hadden zich onvoldaan te toonen, zij kregen een

slag met het blikkerend zwaard zijner toornige verontwaardiging — de gevoelloozen, die niet geschreid hadden met hem!

Maar niet een der aangevallenen, die zich door zijn slagen pijnlijk aangedaan gevoelde. Men wist, dat hij het waarachtig en ten volle meende, dat zijn gemoed gesproken had, en hij even eerlijk als oprecht was. Integendeel, zelfs wie het 't minst met hem eens was, moest dat artikel met genoeg lezen; 't was, door zijn vorm, den keurigen stylist ten minste ten volle waardig.

Alberdingk Thijm, zijn bewondering bestedend aan de uiting van een knap kunstenaar, dat was een der aangenaamste dingen, waarvan men getuige kon zijn. Dan hoorde men zijn ontvankelijk warm gemoed zich uitspreken en kwam onder de bekoring, welke er steeds uitgaat van een welgemeende geestdrift.

Jammer genoeg besteedde hij die dikwerf aan personen en zaken, welke dit minder of in het geheel niet verdienden. Hij kon lofredenen neerschrijven, in staat om den betrokkene te doen blozen van schaamte, of hem zich te doen verheffen ver boven de hoogte, waarop hij staan moest. Dat waren de parten, welke zijn welwillendheid en zucht tot aanmoediging hem speelden. Eens heb ik niet kunnen nalaten hem onder het oog te brengen, hoeveel kwaad hij op die wijze al stichtte. 't Was, nadat hij met lof gesproken had over een acteur, wien, naar mijn inzien, alles ontbrak en dien ik hoe eer hoe liever van het tooneel verwijderd had gezien. »Maar 't helpt niet, of ik zoo iets al zeg of schrijf,» zei ik, »wanneer u na eenige dagen in het weekblad dien man een pluimpje geeft. Dan heet het later tot mij, ziet ge nu wel, de professor vindt hem toch goed. En dan heb ik uitgepraat.» »Ja, (en een fijne glimlach plooide bij dit antwoord zijn mond) wat zal ik u zeggen? U heeft misschien wel gelijk, en voor veertig jaren zou ik den man ook wel te lijf zijn gegaan. Maar nu kan ik niet anders; *mijn* tijd voor critiseeren is voorbij en ik kan 't niet over mijn hart krijgen, zoo iemand, die toch zijn best doet, nog hard te vallen. *C'est plus fort que moi!*»

Zoo was het inderdaad. Hoe scherp hij ook indertijd in *De Spektator voor Tooneel* met v. d. Bergh en anderen de acteurs en actrices doorhalen kon — wat moesten de gebroeders v. d. Grijp geen veëren laten! — in zijn latere jaren heeft hij vooral de behoefte gevoeld om aan te sporen, toe te juichen, te bewonderen. Ging hij daarbij al eens verder dan nuttig was, ook voor hem zelve — het kwaad, meende hij, was zoo groot niet. Daar bleven altijd nog jongeren genoeg over om te doen wat hij in zijn vroegen tijd oorbaar had geacht.

Het kenschetsende van Alberdingk Thijm als tooneelcriticus in zijn beste oogenblikken, bleef zijn groote voorkeur voor al wat Fransch, zijn geringe ingenomenheid met wat Germaansch was. In dat opzicht was hij, als v. Lennep, een 18e-eeuwer, want 't waren vooral het vernuft, de goede smaak en de technische vaardigheid der Franschen, welke hij bewonderde. Zij strookten met zijn eigen beste hoedanigheden: zijn geestigheid, zijn zin voor vormen, voor de eischen der plastiek. Sprak hij over de samenstelling van een drama, dan bleek hij den bouw gezien te hebben als een architectonisch geheel — en dezelfde eischen van evenredigheid in de compositie, welke hij als *Academicus* ann de jonge schilders voor hun proefstukken ter verkrijging van den *prix-de-Rome* stelde, deed hij ook hooren bij het beoordeelen van menig drama. En gelijk hij in eene schilderij de lijnen vóór de kleuren wilde zien, vroeg hij bij een stuk nog meer naar de handeling dan naar de karakterteekening en de schildering der hartstochten.

Daar is bij dit alles nog één eigenschap in hem geweest, welke ik steeds bijzonder gewaardeerd heb. 't Was zijn open oog voor de waarde en beteekenis van het historisch (romantisch) drama. Het vooroordeel tegen deze kunstsoort, 't welk haar geheel aan de »salonstukken» ten offer gebracht wilde zien, heeft Alberdingk Thijm nooit helpen versterken. En ging zijn voorkeur ook hier soms wat verder dan gewenscht was — het verdient dankbare erkenning, dat hij het wachtwoord *draak*, waarmee alles in eens veroordeeld werd, veel van zijn kracht benomen heeft.

Sinds twee jaren stond Prof. Thijm nog in een bijzondere betrekking tot ons Verbond, als lid der Commissie van Toezicht over de Tooneelschool. Dat was de eenige functie, welke hij toen wilde aanvaarden. Zij kwam overeen met zijn warme belangstelling in de jongere artisten, welke hem er zoo vaak toe bracht eene voorstelling te gaan bijwonen alleen ter wille van hen. Zoo getroostte hij zich nog in het jongste seizoen *Roger la Honte* zoowel als in het *Grand-Théâtre* als in het *Salon des Variétés* te gaan aanschouwen, om later den heeren Royaards en v. d. Heuvel zijn bijzondere lof te kunnen toekennen. Dat hij daarbij de ouderen niet vergat, bewees hij door zijn nooit weigerende bereidvaardigheid om zitting te nemen in jubilé-commissies, waarvan hij dan meestal het hoofd en tevens de ziel was. Als hij maar weinig behoefde te vergaderen en men het daarbij kort maakte! Wien ooit het genoeg te beurt is gevallen, hem zulk een bijeenkomst te zien presideeren, herinnert zich ook hoe hij, met eene geestige opmerking, een luimig gezegde, de discussies wist te veraangenameen en — te bekorten. Er was altijd iets bijzonders aan 't geen hij zei. En ook er *in*.

Van een dier Commissies zal de heugenis te blijvender zijn, omdat zij kenschetsend is voor Prof. Thijm's grootste voorliefde: Vondel. 't Was in November '87 dat wij aan het werk togen om onzen grooten Joost in zijn geboortestad te huldigen in 't 300^e jaar zijner geboorte. Natuurlijk moest Prof. Thijm lid en eere-voorzitter van onze commissie zijn. En hij vatte zijn taak allerminst als een sinecure op.

Vooraf toen het gold de keuze te doen en den tekst ter opvoering geschikt te maken was hij op zijn post. Regel voor regel werd besproken, soms om behoud of schrapping met warmte gestreden. En dan gaf hij niet licht kamp. Toch meende hij aldus nog maar half genoeg te kunnen doen en toen wij hem dus vroegen voor een slothulde aan Vondel een gedicht te willen schrijven, nam hij dit aan als een onafwijsbaren, hoewel aangename, plicht. Vlug was hij er evenwel niet mee: »Zoo iets vlot het best, wanneer ik weet dat het nu *moet*», zei hij. En toen 't er wezen moest, was 't er ook, hem zelf en Vondel waardig, Vondel, wien hij toen juist bezig was een nieuw monument te stichten door eene nieuwe uitgaaf zijner werken.

Daar zijn — ongetwijfeld — nog meer bijzonderheden uit zijn betrekking tot het Tooneel en ons Verbond aan te stippen, dan ik hier deed. Toch meen ik hier de pen te kunnen neerleggen. Geheel en al hem teekenen, zooals hij geweest is, zal ik toch niet kunnen. Daarvoor was hij een man van te vele hoedanigheden. Doch het is genoeg hem ons te herinneren in zijn liefde, zijn belangstelling, zijn arbeid voor de zaak, welke ook wij voorstaan — genoeg om hem niet te vergeten.

Als we in de toekomst, welke voor ons ligt, voort zullen gaan met te doen wat binnen het bereik onzer krachten valt, dan zullen wij zeker vaak, als onwillekeurig, moeten denken of zeggen: Wat zou Prof. Thijm ons hierin hebben kunnen helpen, of: wat zou *hij* daarvan gezegd hebben?"

Niet zoo talrijk is de schare, die met ons optrekt, niet zoo rijk is deze aan mannen van gezag, liefde, ijver en karakter, dan dat we niet met weemoed het verlies zullen blijven betreuren van hem, die thans is heengegaan.

Maart '89.

L. SIMONS Mz.

Dubbelzinnige gastvrijheid.

De heer van Onderop was plotseling rijk geworden, ik weet niet waardoor: hij kocht een huis in Amsterdam en liet het met behangers-weelde stoffeeren. Het was hem niet genoeg met vrouw en dochters in dat dure huis te wonen, hij wilde er ook bezoek ontvangen van vrienden en bekenden, hij wenschte in de wereld te komen. Vrienden en bekenden had de heer van Onderop niet in Amsterdam, alleen twee jongelieden, die er naar streefden hun weg te maken.

Die nam hij onder den arm, hij noodigde hen aan tafel, zette hun veel fijne schotels voor, schonk veel geëtiquetteerden wijn en bood hun sigaren aan met een bandje.

Niet onduidelijk gaf de gulle gastheer te kennen, dat hem het bekend worden in Amsterdam geenszins onwelkom zoude zijn.

Vriend A. toog aan 't werk: hij verzekerde den burgemeester dat mevrouw van Onderop een charmante dame was, hij fluisterde den kolonel in dat de dochters zeer beschaafd en welopgevoed waren, hij betoogde aan den professor dat de wijnkelders des heeren van Onderop aanspraak mochten maken op vermaardheid en hield bij de hooghartige bankiers-weduwe staande, dat haar dochters zich geheel te huis zouden gevoelen in den kring der van Onderops.

Vriend B. had gemoedsbezwaren. De menschen waren gul en vriendelijk en 't zoude zeer zeker zijn nadeel niet zijn met hen op goeden voet te staan, maar . . . was mevrouw toch niet een beetje dom en ijdel? het gesprek van de dochters niet een beetje aanmatigend en kwaadsprekend? de wijn behalve zwaar ook fijn? En toch, vriend B. was hun gast en zou het weldra weer zijn.

De burgemeester en de professor en de kolonel stemden na kennismaking niet zoo geheel in met het oordeel van vriend A.; het tegendeel eigenlijk. Vriend A. had niet veel wil van zijn werk.

En het einde: iedereen was onvoldaan.

De moraal: dat komt er van.

Meenen nu de lezers van »het Tooneel" dat dit verhaaltje hier niet op zijn plaats is, dan dreig ik met den vinger en zeg, weest niet te voorbarig. Immers een tooneel- of concertbestuur, dat vrijkaartjes geeft aan verslaggevers van dagbladen en tijdschriften, in de hoop en in de verwachting dat zij zullen rondbazuinen hoe schoon die voorstelling, die uitvoering was, dat bestuur doet als de heer van Onderop. Het noodigt gasten om bekend te worden. Dubbelzinnige gastvrijheid!

De deuren van de schouwburg- of concert-zaal staan wijd open. Kan komen wie wil. Het bestuur is verplicht te geven wat het aankondigt, het publiek te betalen wat gevraagd is. Verder staan beide partijen geheel vrij tegenover elkander.

Lust het den toehoorder zijn meening, zijn oordeel in woord of schrift kenbaar te maken, welnu: »c'est un droit qu'on achète à la porte en entrant". Het bestuur moet geen invloed willen uitoefenen op die geopenbaarde meening door een vrij-kaartje, moet zich niet blootstellen aan de ergernis om gehekeld te worden door een gast, dien hij gul ontving.

De redacties van dagbladen of tijdschriften moeten zich zelf en hun blad genoeg eerbiedigen om te vermijden dat, ter besparing van een zeker aantal guldens, hun verslaggever zijn meening in botsing brengt met de welvoegelijkheid en eindigt met een zeker geven en nemen, een min of meer handig schipperen, dat een artikeltje ter wereld brengt, evenmin beantwoordend aan de eischen van een kritiek als van een verslag.

Als geabonneerde op een dagblad verlang ik op de hoogte te worden gehouden en evenals ik de gebeurtenissen op staatkundig gebied in de kleur te lezen krijg die het dagblad bekent, evenzoo wil ik op kunstgebied de meening hooren van den criticus, dien het dagblad — waarin ik vertrouwen stel — aanwees.

Krijg ik nu eene dorre opsomming van rolverdeeling of programma, zonder ontleding van het werk of beoordeeling van de uitvoering, dan brengt mijn dagblad het niet verder dan het aanplakbillet en ik heb het niet nodig. Ontmoet ik slechts de conventionele bijvoegelijke naamwoorden, keurig aanéengeregen, of lees ik heden dezelfde uitdrukkingen waar een marcassin op het menu stond, als morgen waar een boeuf braisé werd opgedischt, dan kan ik twijfelen aan het oordeel van den criticus, maar geloof liever aan onzelfstandigheid of onvrijheid. Oordeel kan men iemand niet geven en als de redactie van een dagblad als criticus-verslaggever iemand benoemt, die niet voor zijn taak berekend is (wat wel eens voorkomt), dan is daarvoor geen ander geneesmiddel dan vervanging. Weet echter de schrijver wel wat hij te zeggen heeft en weerhoudt hem de vrees van onaangenaam te zijn, de zucht om goed vriend te blijven met den gastheer, dan make de redactie den verslaggever los van alle banden en plaatse hem op hetzelfde standpunt van het publiek, dat betalende het recht koopt een oordeel te vellen.

Amsterdam, Februari 1889.

D. H. JOOSTEN.

Het Tooneel in de Hoofdstad.

2e Matinée dramatique.

Dit is nu wel buiten kijf: het programma was veel te uitgebreid. Van 2 tot 5 uur allerlei verzen, fragmenten,

monologen en tooneelstukjes aan te hooren, is ook van den meest belangstellende en geduldige, wat veel vergegd. Meer zelfbeperking te dien aanzien zal intusschen waarschijnlijk slechts verkregen kunnen worden, wanneer bij de keuze persoonlijke wenschen minder op den voorgrond worden gesteld. Maar wie zal die intoomen? Toch niet een voorzitter uit het midden dezer jongeren zelf gekozen? 't Blijft daarom te betreuren, dat ons Afdeeliningsbestuur het aangeboden protectoraat over deze matinées niet heeft aanvaard. Alleen buitenstaande machten zullen in staat blijken onderlingen najver en persoonlijke vooropstellerigheid tot een minimum te beperken; waarschijnlijk ook verhinderen, dat twee dagen voor de uitvoering eene beloofde medewerking wordt geweigerd en daardoor weer alles op haren en snaren gezet.

Doch was deze matinée ook wat lang, zij toonde, dunkt mij, in menig opzicht, ijveriger studie en zorgvuldiger voorbereiding dan de eerste. Van verschillende zijden werd de gevraagde hulp en raadgeving verleend; de heer de Leur wist nog tijd te vinden voor het ontwerpen eener mise-en-scène; mevrouw Stoetz had haar vrijen tijd gaarne voor het bijwonen van verschillende repetities veil; en een smaakvol lid der Commissie van Toezicht onzer school toonde zich bereid over de instudeering van Björnson's *Songgehuwden* een wakend oog te laten gaan. De verzekering, welke ik na de te matinée gaf, dat hulp, indien gezocht, hier ook te vinden zou zijn, is gelukkig bewaarheid.

En de uitkomst?

Daar is, opnieuw, één feit gebleken, 't welk onze jongeren wel zullen doen niet te vergeten: 't is dat zij, voorshands, met Molière nog niet overweg kunnen. Meer losheid, vernuft, geest en — zegkunst is noodig om dezen Franschen blijspeldichter genietbaar voor te stellen! Ook komt het te veel aan op den bijzonderen *stijl*, die in spel en voordracht past bij de costuums.

Het eerste nummer van het program was, vóór alles, slecht gekozen. Hoe een flinke jonge man als de heer Smits smaak kan vinden in zulk een ziekelijk, sentimenteel, iangdradig vers als: *Een Rotterdamsch figuur* is mij een raadsel. Oprecht bekend, ik heb maar half zitten luisteren; 't vers was mij de inspanning, die het hooren kostte, niet waard. De heer Smits moet zich ook vooral toeleggen op duidelijk spreken en zijn woorden niet half inslikken. Toch vond ik bij hem, zeker als *Joan Woutersz*, duidelijke sporen van vooruitgang in de kunst van verzen zeggen, in vergelijking bij hetgeen hij kortelings in de Ghijsbrecht te hooren gaf. Maar verzen van Spoor en Schimmel zijn nog die van Vondel niet! 't Kon niet duidelijker uitkomen, dan nu het fragment uit de *Joan Woutersz* zoo kort op dat van de *Jeftha* volgde. De omgekeerde orde ware te dien aanzien, beter geweest. 't Was jammer voor juffr. Grader, vak-leerlinge der Tooneelschool, die als Marie in de *Joan Woutersz*. zeer verdienstelijk was; sober en met wat gevoel. Naar ik hoor, vinden onhandige vrienden haar intusschen al weer »rijp voor de planken". Zijn alle gebreken van uitspraak al overwonnen en is zij met de kunst van dictie al zoo spoedig vertrouwd? Men moet de wélzeggingskunst *leeren*; en zonder haar wordt men geen goed artist!

De heer *Schwab* en mej. *Bos* hebben de wenk, door mij onlangs ten aanzien van fragmenten uit de *Jeftha* gegeven, gevolgd. En ik geloof, dat de heer Schwab allerminst reden heeft om daarover berouw te gevoelen. In vergelijking met zijne voordracht van het Zwaardlied, onlangs, was zijn dictie van Vondels verzen nu een volkomen revanche. Niet alleen wijze matiging, gevoel, schakeering in de onderdeelen vielen te prijzen, ook voornamelijk het pogen om maat en rijm juist te geven wat beiden toekomt en den klank der verzen, de stemming van het geheel te doen uitkomen. Natuurlijk bleef er gebrekkigs in, maar het goede had de overhand. Mej. *Bos* zal het hooge en dunne van haar stem, en het

vibreeren van haar orgaan te overwinnen hebben, alvorens als Ifis de innige oudervereering, weemoedig medelijden en verheffende hemelzucht naar eisch te kunnen weergeven. De klip der declamatie heeft zij nu nog niet geheel kunnen ontzeilen. Toch had ook zij geslaagde momenten, bewees ijverig gestudeerd en welbegrepen en in haar voordracht naar hetzelfde gestreefd te hebben als de heer Schwab. Zij had trouwens gelegenheid in een monoloog *en travesti*, Dimitri, de groom van Fedora getiteld, zich als comédienne te toonen; en bereikte daarmee het doel, waartoe het stukje blijkbaar geschreven was. 't Paste haar als aan het lijf.

Het slotnummer van het programma was niet het minst belangwekkende. Het was: Björnson's *Jonggehuwden*, een tooneelspel in twee bedrijven, 't welk in Duitschland druk gespeeld is, doch zich hier nog geen plaats op het répertoire heeft weten te veroveren. Het publiek van Zondag toonde zich er evenwel blijkbaar mee ingenomen. En dat verdiende het, om eigen hoedanigheden en vertooning beide. Het stukje teekent den toestand van een jongen man, die op de eenig overgebleven dochter van een rijk grondbezitter van oud, eerwaardig geslacht verliefd is geworden en haar gehuwd heeft. Zoo hecht is intusschen de band tusschen ouders en dochter, dat Laura haar man bij hen achterstelt. Blijft hij nu met haar samenwonen in het huis harer ouders, dan worden — dit beseft Axel reeds een paar dagen na het huwelijk — zijn eigen veerkracht en zelfstandigheid vernietigd; hij wordt de onderworpen dienaar zijner vormelijke schoonouders en de man zijner vrouw. Om den wille van zich zelven en van zijn Laura, om den wille van hun toekomstig geluk, moeten zij dus het huis verlaten; hij zich elders een werkring gaan zoeken, en zijne vrouw van hem afhankelijk maken eer dan van haar ouders. Gemakkelijk wordt hem de uitvoering van dat plan niet gemaakt; allen keeren zich tegen hem, ouders, vrouwtje en een vriendin van deze, die Axel in stilte liefheeft en zich door hem bedrogen acht. En hij heeft al zijn moed en vastberadenheid noodig om trots de verwijten van ondankbaarheid, wreedheid, harteloosheid — zijn wil door te drijven. Doch al volgt Laura hem, zij vergeeft hem niet dat hij haar losrukte van haar ouders; hoevele bewijzen van teedere liefde hij haar bieden moge, zij houdt hem op een afstand. En de opoffering der genoemde vriendin, die later voor de verzoening der jongelui gaat ijveren, en Laura's ijverzucht opwekt, is noodig om, in tegenwoordigheid der ouders, voor wie de eigenlijke stand van zaken verborgen is gehouden, de verzoening te bewerkstelligen.

Het karakteristieke in dit stukje is de teekening der personen, in zeer klein bestek, waarbij vooral die der oudelui in hun overdreven teerheid, zorgzaamheid en deftige, ouderwetsche voornaamheid door fijnen humor uitmunt. De toon is die van eene poetische idylle, waarbij we aan kraakporcelein herinnerd worden. Dien weer te geven is bij de vertooning een eerste eisch, en in het algemeen was daar vooral naar gestreefd, zelfs met opoffering van de schakeeringen, welke die toon toch toelaat. Zoo zou vooral de voordracht van den heer Schwab, hoewel een Axel die mijn verwachtingen zeer overtrof, meer kleur en karakter hebben kunnen verdragen. Aan mej. Chr. Poolman en den heer v. Biene komt de eer toe, de oude luidjes in hun teederheid sympathiek, en in hun vormelijkheid niet meer dan licht komisch gemaakt te hebben, ook al zou meer distinctie den laatste niet geschaad hebben. Mej. Lorjé, die de welwillendheid had twee dagen te voren de door mej. Roos verzaakte rol van Laura op zich te nemen, heeft zich werkelijk goed daarvan gekweten, en mevr. Schwab-Wellman toonde zich eene goede vertolkster van koele karakterrollen.

De Kon. Ver. heeft in de bezetting van dit stukje maar weinig en in den toon zoo goed als niets te veranderen om er een aanwinst voor haar répertoire van *levers* in te vin-

den. 't Is minstens tienmaal beter dan Meilhac's *Hertogin Martin*, 't welk deze week gegaan is. Of zal men het te fijn vinden, dan wel weer oordeelen dat de jongeren niet présentabel zijn?

Het bestuur van het Haagsch letterkundig genootschap: *Oefening kweekt kennis* zou, dunkt mij, zijn leden een plezier doen, door dit jaar voor de voorstelling dit tooneelspel aan te vragen. En daarbij bijv. *Dokteres en Modemaker*, door mej. Bos en den hr. Schulze te Groningen gespeeld, of het fragment uit *Jeftha*, of beide. De tooneelvrienden in dat bestuur zullen een goed werk doen, wanneer zij die jaarlijksche voorstelling weten dienstbaar te maken aan de ontwikkeling der jongere artisten. Zij zouden er meteen een bijzonder karakter aan geven!

Wat ten slotte dien jongeren zelf betreft — zij hebben tot taak de eenmaal aangevangen studiën ernstig voort te zetten. Niet door daarmee te wachten tot een nieuwe matinée in het nu volgend seizoen, zullen zij den ernst hunner bedoelingen kunnen toonen. Want dan blijft alles gelegenheidsarbeid en stukwerk!

GEDECOREERD.

Door de Kon. Ver. het Nederlandsch Tooneel is deze week ten tooneele gebracht *Décoré*, een der nieuwste en geestigste blijspelen van Meilhac.

Het valt niet te ontkennen, dat men ten onzent Meilhac niet op dien hoogen prijs heeft leeren stellen, waarop hij in zijn geboorteland gehouden wordt. Zelfs Zola, wien niemand te groote toegeeflijkheid voor zijn tijdgenooten onder de tooneelschrijvers zal kunnen verwijten, zelfs Zola toont zich meer met hem ingenomen, dan zelfs de vurigste onzer Franschgezinde Nederlanders. Wat de groote menigte betreft, voor deze is hij te fijn; zij overziet in zijn blijspelen de luchtige ironie, de juiste waarneming van menschelijke zwakheden, den ragfijnen humor en de dartelheid zijner fantaisie; en zij stelt *Décoré* op volkomen gelijke lijn met *Eene Schoonmoeder* en *Durand en Durand*. Of liever, zij stelt dat blijspel ten achter bij deze kluchten, die doller en dus vermakelijker zijn.

En toch, wat hebben wij van *Décoré* genoten, toen onlangs mlle. *Marie Kolb* ons het eerst er mee in kennis kwam stellen. De variëteit van *le mari, la femme, l'amant* is echt karakteristiek-origineel. De kalme, practische veefokker, Colineau meent ten aanzien van zijn jonge, 30-jarige vrouw volkomen gerust te kunnen zijn, ook al verzekert zij zelve hem, dat ze gevaar loopt van te gaan wankelen in haar plichtsbetrachting. Na een huwelijk van 3 jaren, een zoo kalm, solied vrouwtje als zij, en die zoo glimlachend uit eigen beweging komt opbiechten! Och kom! En dan, hij zelf heeft het immers op 't oogeblik veel te druk met een ander plannetje. Hij heeft kennis gemaakt met eene Italiaansche gravin (?), die belooft heeft mevrouw Colineau een bezoek te komen brengen, tegen vijf uur — als deze niet thuis is! Ha! ha! En Colineau beziet zich in den spiegel, al is hij een veefokker, hij kan nog succes bij de vrouwen hebben! En dan bij zoo'n aardig Italiaansch gravinnetje! Trouwens hij heeft een subliemen inval gehad; hij zal het gesprek brengen op *La chambre bleue* van Prosper Mérimée, en die ontmoeting aan het station — hij met valschen baard en bril! — vertellen. Dat doet hij ook, maar zij houdt zich schuchter en van den domme, tot zij gestoord worden door d'Andresy, den huisvriend. — »Ik vertrek om 6 uur, aan 't station» zegt zij tot Colineau bij het heengaan, met een blikje vol beteekenis. Ah! — En hij beijvert zich om alles in orde te maken voor de reis en zendt zijn vrouw eenige dagen uit logeeren naar een tante te Harfleur. »Dat zal je uitstekend helpen de verzoeking te ontkomen!» zegt hij tot haar; en nauwelijks heeft zij de hielen gelicht of hij doet 't zelfde, met een valschen baard om en een blauwe bril op!

Dit alles is geestig, keurig van teekening en juist van waarneming. Zeg niet, dat de auteur met de huwelijks-trouw een loopje neemt. Hij doet dit met de verblindheid der echtgenooten en laat onmiddellijk de straf op het kwaad volgen. Die reis van Mevr. Colineau dreigt haar noodlottig te worden. Zij wordt immers achtervolgd door haar aanbieder, d'Andrésy, den vriend van haar man, die door dezen zelf in zijn huis gebracht is en nu mevr. Colineau het hof maakt. Die aanbidding zou op het secure vrouwtje weinig indruk maken; zij neemt ze d'Andrésy dan ook ernstig kwalijk, maar — hij heeft zoo iets bizonders, hij is een man van ridderlijke inborst, altijd moet hij ongelukkigen te hulp springen. *C'est nerveux, vois-tu?* En die ridderlijkheid, dat romantische, maakt hem ten slotte — onweerstaanbaar?

Niet geheel — ze maakt hem ook belachelijk als hij een drenkeling uit 't water heeft gehaald en, nu, drijfmat, voor zijn aangebedene verschijnt! Dàt nu is meer dan een *truc* een effect om den toeschouwer aan het lachen te helpen! 't Is een karakteristiek toonbeeld van de wijze, waarop Meilhac de menschen en de dingen ziet: altijd de caricatuur naast de werkelijkheid! En zoo gaat hij voort, en telkens als het ernst zal worden tusschen d'Andrésy en mevr. Colineau keert hij het blaadje om. *Le ridicule tue*, en de dwaze verhoudingen, waarin deze twee, afzonderlijk of te zamen komen, doodt het stroovuur van den hartstocht. Zij zou het gedaan hebben om een variatie, maar de schrijver helpt haar al aanstonds aan de ontdekking, dat *zijn* liefde evenmin een blijvertje zou wezen, dat hij ongaarne zou doorgaan voor haar man, — en het gevolg is dat zij 't beter oordeelt niet te beginnen en naar huis terug te keeren, waar de slimme Eva's dochter haar man aan het biechten van zijn afdwaling weet te brengen en haar, trouwens onschuldig gebleven uitstapje, — op zijne rekening te schuiven. Men moet maar met de dames aanvangen! d'Andrésy ervaart 't ook tot zijn spijt, want mevr. Colineau lacht hem uit: »Als zoo'n avontuurtje eenmaal mislukt is, begint men niet voor een tweeden keer!»

Daar komen aan het slot van het ze bedrijf enkele fantastische tooneeltjes voor, die aan een klucht doen denken, maar het eerste en derde bedrijf zijn van 't beste en geestigste blijspel. Natuurlijk moeten zij dan ook in dien stijl gespeeld worden — wat voor niet-Fran-schen, als onze artisten, die bovendien van allerlei moeten spelen en dus nooit aan één genre bepaald zich kunnen wijden, een uiterst moeilijke zaak wordt. Dit in aanmerking genomen, kan ik van de heeren Tourniaire en Schulze anders niet zeggen dan dat deze rollen tot hun beste zouden behooren, wanneer zij zich slechts de moeite hadden gegeven, die meer te typeeren. We kregen nu weer de heeren Tourniaire en Schulze in allerlei goed weergegeven komische situaties te zien, maar we misten Colineau en d'Andrésy. Dit kwam intusschen mej. Roos ten goede, die nu tegenover den heer Tourniaire als made. Colineau ook meer zich zelf kon zijn. Zij had de rol — de eerste van betekenis sedert haar verbintenis bij de Kon. Ver. — intusschen in eenige dagen moeten opnemen en onder die omstandigheden wil ik alleen zeggen, dat haar spel lief maar met te weinig teekening was. En dit niet anders dan om haar te behoeden voor den waan, alsof zij, nu ze belangrijker rollen krijgt, er meteen ook is.

Of zal men haar nu weer aanstonds naar achter schuiven, onder opmerking, dat zij te klein is, om het groote Tooneel op het Leidsche plein te vullen? 't Is niet onmogelijk en — tot op zekere hoogte misschien gerechtvaardigd. Doch wat nut geeft het toch zooveel jongeren te engageeren als men ze eigenlijk gezegd voor onbruikbaar blijkt te houden, en inderdaad toont ze niet te kunnen gebruiken? Want bedielt men ze aleens — zooals nu mevr. Schwab, met het rolletje der Italiaansche gravin — dan doet men dat in den regel met een rol, welke absoluut voor haar ongeschikt

is. En dan hoort men later: Ziet ge nu wel, dat we met die jongeren niets kunnen aanvangen?

Tif de Maasstad.

De afgelopen twee weken brachten ons reprises van twee oude bekenden, beide ter benefice van verdienstelijke kunstenaars, n.l. *Een Faillissement* voor den Heer J. M. Haspels en *Anne-Mie* voor den auteur, den Heer Rosier Faassen.

In een koopstad zal een tooneelspel als *Een Faillissement* meestal belangstelling wekken; maar het blijft jammer dat de schrijver op het meesterlijk geschreven derde tafereel verschillende scènes heeft laten volgen, welke den indruk totaal bederven. Waarschijnlijk om het publiek, dat liefst een zoogenaamd bevredigend slot ziet, te vriend te houden, vergeet de familie Dahlman maar al te spoedig den slag, die haar getroffen heeft en de toeschouwer komt bijna tot de conclusie, dat een failliet zoo erg niet is, dus juist tot het tegenovergestelde van wat de schrijver bedoelde. ¹⁾ Het eerste gedeelte is evenwel ernstig en met menschenkennis geschreven, terwijl menig tooneeltje uit het leven gegrepen mag heeten.

De Heeren J. en D. Haspels (Dahlman en advocaat Berent) gaven fraai spel te aanschouwen; het is een waar kunstgenot de twee broers de hoofdcène te zien vertolken, den strijd tusschen den vermetelen speculant en den gestrengen maar niet gevocilloozen man van het recht. Bij de tweede voorstelling was alles veel matter; het is waar, een slecht bezette zaal animeert niet, maar kunstenaars als de gebroeders Haspels zijn daar toch ver boven verheven. Wij meenden hun geen ondiensnt te doen met ter waarschuwing hierop te wijzen; de geestdrift van het publiek bekoelt allicht, wanneer het ziet, dat er met halve kracht gewerkt wordt.

Mevr. Beersmans had de welwillendheid voor Mevr. Dahlman te spelen; wij hebben haar oprecht beklagd, want zelfs een kunstenaars als zij is niet in staat deze slecht geteekende figuur te redden. In het laatste bedrijf kan zij een weinig revanche nemen; maar wat te zeggen van dat getob over het eten in het eerste bedrijf, over de vraag: »koude of warme zalm?» Kon de schrijver daar niet duidelijker toonen, dat zij de ramp voorziet zonder te kunnen redden, dat zij medelijdt zonder haar echtgenoot te kunnen troosten? Welk een prachttrol is hier verknoeid.

De partijen der twee dochters waren in handen van de dames Vink en Pauline Beersmans. Eerstgenoemde scheen ons in het begin al te barsch; in het tooneel met Hansen voldeed zij beter; maar de billijkheid gebiedt bij deze rol (Walburg) in aanmerking te nemen, dat door het weglaten van het laatste bedrijf (trouwens een verstandige maatregel) dit toch reeds niet sympathieke karakter nog raadselachtiger wordt. Mej. Beersmans vertolkte zeer gelukkig de Elize; wellicht was haar schreien in het eerste bedrijf wat overdreven, maar overigens gaf zij het nukkige bedorven kindje recht verdienstelijk weder.

Waarom speelde de Heer Van Zuylen, in plaats van den Heer Tartaud, de rol van Hansen? Het zou dwaas-

¹⁾ [Onze geachte medewerker vergunne ons hier het stellen van een vraagteeken. Want we meenen, dat de bedoeling van den schrijver juist het tegenovergestelde is van die welke hij hem toedicht.

Björnson ziet in »een faillietverklaring» in een zaak als die van Dahlman een geluk, omdat zij een eind maakt aan de vroegere leugen. Eerst als Dahlman den moed heeft gevonden om de zorgen en last der speculatie van zich af te schudden, kan hij weer vrij ademen en wordt de scheiding tusschen hem en zijn gezin verbroken. De verdiende vernedering loutert, evenals de smart. 't Is de leugenachtige speculatiehandel, dien Björnson tot bron van leed maakt, geenszins het faillissement.

heid zijn er der Directie een verwijt van te maken, dat zij, de populariteit van dien kunstenaar kennende, profiteert van den magneet: *Medewerking van den Heer Willem Van Zuylen* op de programma's, maar gaat zij niet te ver, speelt zij geen gevaarlijk spel, wanneer zij hem een rol opdraagt, waarvoor — de Heer Van Zuylen zal de eerste zijn om het te erkennen — een andere acteur aangewezen scheen? Wij waren reeds voornemens deze vragen te stellen en doen het met te meer aandrang, nu wij tot onzen spijt vernemen, dat genoemde rolverdeling de onmiddellijke aanleiding is geworden tot het vertrek van een hoogstverdienslijken, ijverigen acteur, dien wij het volgende seizoen noode zullen missen. Moge de zaak nog te schikken zijn, dan vertrouwen wij dat het alsnog zal geschieden. In vredesnaam Mijne Heeren, geen Boulangisme! vooral niet waar onze *brav' général* gelegenheid te over vindt om te schitteren en bovendien een veel te goed kameraad is om zijn collega's in de wielen te rijden.

Als Luitenant Hamar was de Heer De Vries goed, maar hij kan beter; iemand van zijne bekwaamheden behoeft zich niet met een gewone vertolking tevreden te stellen, of het moest wezen zijn afdruipeu, wel wat te komisch gedaan voor zoo'n tragisch moment. Bepaald aan te merken hebben wij echter niets. Van de kleinere rollen noemen wij nog den Predikant van den Heer Jan C. De Vos (typisch, maar voor geloovigen te aanstootelijk) en den Heer Becht, goed gegrimeerd en amusant als Controleur Prahm. Ook dat de *mise-en-scène* van den Heer Le Gras te roemen viel, willen wij vermelden, al lijkt het bijna een gemeenplaats.

Anne-Mie mocht zich in een groot succes verheugen: en het grootste succes voor den auteur is zeker, dat deze schilderachtige schets het tot de 100e opvoering gebracht heeft. Waar wij dus de meeste deugden en gebreken bekend mogen onderstellen, waar het publiek zoo duidelijk gesproken heeft, kan de kritiek gevoeglijk zwijgen en volstaan met de mededeeling, dat het stuk zijn aantrekkelijkheid niet verloren bleek te hebben, het integendeel met gespannen aandacht gevolgd werd. Merkbaar was het voorzeker bij de hoofdvertooners, dat sinds de eerste opvoering een tiental winters over hun hoofden is heengetrokken; maar Mevr. Beersmans blijft een imposante *Anne-Mie*, de Heer W. van Zuylen een onverbeterlijke Koenraad Deel en de Heer Haspels een zeer goede Jan Schuif. Mej. Vink (*Lise*) onderscheidde zich door lief, eenvoudig, goed gevoeld spel; de gesprekken in het laatste bedrijf met Koenraad en met haar moeder achten wij de glanspunten der opvoering van gisteren avond. De Dirksen werd door den Heer Rosier Faassen sober gespeeld; in het laatste bedrijf staat deze figuur op de grens van het drakerige; die grens niet te overschrijden is een groote verdienste. Liever hadden wij den Rijnhof aan den Heer D. Haspels toevertrouwd gezien, de Heer de Vries had zich weinig moeite gegeven en vooral zijn stil spel aan het slot was magertjes. De herbergier Kwak en zijn vrouw werden door den Heer Jan C. De Vos en Mevr. Faassen goed voorgesteld.

Het publiek was kwistig met kransen en bouquetten en nog zijn wij niet aan het einde der extra-voorstellingen. 9 April wacht ons de benefice-voorstelling voor Mej. Vink met het vermakelijke *Inkwartiering*, een schoone gelegenheid voor onze stadgenooten om hulde te brengen aan haar talent, haar onverdroten ijver, aan haar eerbied voor de kunst. Dat haar eerste benefice-voorstelling bij dit gezelschap een ware feestavond zij! Mej. Vink heeft het ruimschoots verdiend.

27 Maart 1889.

JEAN VALJEAN.

Het Tooneel te Parijs.

Waarom heeft men nooit een prijsvraag uitgeschreven over: de Fransche vaudeville en de schoonmoeder? Welk een rijk onderwerp! Daar hebt ge nu waarlijk weer *Belle-maman*, een blijspel in drie bedrijven van Victorien Sardou en Raimond Deslandes, in den Gymnase-Schouwburg opgevoerd.

Ditmaal was het een nieuw, althans een zeer bijzondere variëteit van het genus schoonmoeder. Mevrouw Noirel, die gedurende het leven van haar man, een eerzaam papierhandelaar, alle »christelijke en maatschappelijke deugden» naarstiglijk heeft betracht, ziet zich na diens dood belast met de zorg voor een bloeiende zaak en de opvoeding van een dochter, en blijft getrouw in het vervullen van haar plichten. Maar pas is haar dochter getrouwd met den notaris Thévenot, of zij doet haar zaken aan kant en geeft het voornemen te kennen, het leven voortaan een weinig vroolijker op te vatten.

En zoo gezegd, zoo gedaan. Mannen, wien zij het hoofd op hol brengt, buitensporigheden, die zij begaat, tweegevechten, die om harentwil gevoerd worden, — het is een drukte zonder wederga, onze vriend Thévenot weet, dat hij een schoonmoeder heeft; een oogenblik dreigen haar omstandigheden zelfs zijn huiselijken vrede te verstoren. Blijmoedig en gelaten zien wij dat alles aan, wetende, dat het laatste bedrijf alles terecht zal brengen. Ons jong en levenslustig vrouwtje trouwt met Boudinois, die voortaan een oogje in het zeil zal houden. Maar het zal niet noodig zijn: de wijn heeft uitgegist. Rustig en kalm zullen hare dagen elkander opvolgen en op elkander gelijken en geen schommeling zal meer in haar leven voorkomen, dan hoogstens wanneer zij haar kleinkinderen in slaap wiegt.

Het Odéon heeft de Erinnyes van Leconte de Lisle ten tooneele gebracht met muziek van Massénet. Het stuk is een vrije navolging van Aeschylus' *Orestie* en werd vóór zestien jaren in denzelfden schouwburg opgevoerd. Kenners roemen om het zeerst de getrouwheid, waarmede het Grieksche karakter bewaard is gebleven. Evenwel gebiedt de billijkheid er bij te voegen, dat de bewerker met al te donkere kleuren geschilderd heeft. Ontzetting is de eerste indruk en afgrijzen de laatste.

De opvoering was een onafgebroken triomf voor Paul Mounet, die de rol van Orestes vervulde. Zijn eerste opkomen op den heuvel, vanwaar hij Elektra gewaar wordt, die offers plengt op het graf van haar vader, was ongemeen schoon.

In het Théâtre Libre heeft een opvoering plaats gehad van *La Patrie en danger*, drama in vijf bedrijven van Edmond en Jules de Goncourt. Verder dan een succes d'estime heeft dit stuk het vooralsnog niet kunnen brengen. Het is nog niet gebleken, dat de nieuwe methode, die deze schrijvers volgen, of liever waarin zij voorgaan, en die men de documentaire zou kunnen noemen, levensvatbaarheid heeft voor het tooneel.

Het stuk speelt in den revolutietijd, in '93, — bloediger gedachtenis! Het gegeven: de liefde van een adellijke jonge dame voor een revolutie-held, is verre van nieuw. Reeds in Ponsard's *Lion amoureux* en nog onlangs in *L'abbesse de Jouarre* van Renan hebben wij dat zelfde deuntje hooren neuriën. Begrijpelijk is dan ook de verzuchting van dien geestigen Parijzenaar, dat hij vóór zijn dood een revolutie-drama mocht aanschouwen, waarin nog over iets anders gehandeld werd dan over de ongelukkige liefde van een blonde freule en een bruinen sans-culotte.

De heer Loffelt en Piet Paaltjens.

In *Het Vaderland* van 21 dezer ving de heer Loffelt, relaas doende van zijne indrukken van de bijeenkomst der Haagsche Afd. van ons Verbond ¹⁾ zijn tooneelfuilleton aldus aan:

De samenstelling der *soirée dramatique* was Maandagavond niet bijzonder gelukkig. Om de talenten eener leerlinge goed te doen uitkomen, doet men best haar zelf de keus over te laten. Nu kan ik haast niet gelooven, dat een meisje »waar wat in zit» een paar stukjes zal kiezen als Heije's »Het schoonst» en Piet Paaltjens »Des Zangers Min», wanneer zij niet meer in haar voordracht weet te leggen, dan mej. Julia Uden bij het reciet dier twee gedichten. Ik weet niet, wie deze leerlinge bij de keuze geleid heeft, maar onoordeelkundig noem ik die keuze. Eerstens, omdat het dramatische element in beide gedichten ontbreekt; ten tweede, omdat den humor van het tweede stuk onmogelijk recht kan wedervaren in de voordracht door een meisje. Piet Paaltjens heeft de sentimentaliteit van een jongeling in de periode der »kalverhede» willen typeeren. Die charge kan alleen door een jongeling met gevoel voor humor zóó worden weergegeven, dat we er vroolijk bij worden en er om lachen. De meeste meisjes — we prijzen de fout in mej. Uden — zullen het als als charge bedoelde voordragen als ernst. Doet zij het daarentegen juist, dus komisch, dan zal die persiflage ons ergeren, wanneer zij uit den mond van een meisje komt. Indien mej. Uden de elementen van den gamin in zich had en zij een jongenspak had aangetrokken, zou Piet Paaltjens' gedicht in zijn volle waarde hebben kunnen schitteren.

't Is mij een raadsel, hoe iemand met eenigen smaak niet gevoelt, welke verbazende esthetisch-wijsgeerige stompzinnigheid aan zulk eene keuze ten grondslag ligt, 't Zou daarom de grootste onrechtvaardigheid zijn, de dramatische talenten van mej. Julia Uden te beoordeelen naar de voordracht van een lyrisch en een zeer oneigenaardig gedicht.

In het stukje van Kielland »Op de terugreis», vervulde zij het rolletje van Otto met zooveel takt, en was haar voordracht zoo flink, dat we het beste van haar toekomst durven hopen."

Daar nu in dit geval voor de keuze dezer voordrachten niemand anders verantwoordelijk was dan ik, heb ik mij natuurlijk gehaast mij in het Vaderland openlijk als den pleger van die aesthetische gruwel daad te bekennen, doch daarbij tevens de meening uit te spreken, dat ik het barre vonnis van den heer Loffelt nog wel cassabel vond. Dit aan te toonen ging in een blad als het Vaderland echter moeilijker, en ik stelde daarom voor de discussie naar ons Orgaan over te brengen. — Mogen mijn lezers haar de moeite waardig rekenen!

Daar zijn in hoofdzaak twee punten van aanklacht; de keuze van twee niet-dramatische stukjes en de keuze van een gedicht van Piet Paaltjens voor een meisje.

Wat het eerste aangaat, 't is duidelijk dat de heer Loffelt te veel gekeken heeft naar de — mij vreemde — uitdrukking *Soirée dramatique*, anders zou het hem, dunkt mij, niet ontgaan zijn, dat het nog zoo onoordeelkundig niet was om eene leerling, die nog eerst in de 2e klasse der voorbereidende school zit, in plaats van een dramatisch vers — wat dergelijke meisjes altijd geneigd zijn overdramatisch te doen — een lyrisch-beschrijvend en een lyrisch-verhalend gedicht te laten voordragen, welke meer binnen de grens harer krachten liggen, vooral wanneer zij nog een rolletje te spelen heeft en zich dus nu in drie hoedanig-

heden kan doen kennen. Dit is nu wellicht een oordeelkunde op mijn eigen houtje, maar ik vind die nog zoo erg kwaad niet.

Doch nu het ergste. Las ik goed, dan meent A. C. L. dat onze leerlinge het gedicht van Piet Paaltjens wilde doen doorgaan en zelf opvatte als *ernst*. Als dat het geval was geweest, zou hij met het meeste recht in driemaal sterker uitdrukkingen dan hij nu gebruikte, hebben moeten veroordeelen, dat onze leerlingen op zulk een onnatuurlijk overdreven wijze (in hun oog) *waar* gevoel leeren vertolken. Maar mij dunkt, dat de vergelijking met de eenvoudige innigheid, waarmee Heije's gedicht gezegd werd, voldoende kon aantonen, dat onze leerlinge in *Des Zangers Min* opzettelijk en met bewustzijn overdreef. Dien droeven snik, waarmee het *enzoovoorts* aan het slot werd uitgezucht, heeft toch wel niemand als ernstig gemeend kunnen nemen? En *die* gaf de opvatting der voordracht aan: het geheele gedicht met al zijn laag-bijde-grondheid te zeggen alsof het werkelijk zeer droef- en naargeestig van inhoud was, om dan uit de tegenstelling tusschen dien toon en de alledaagschheid van dien inhoud het humoristisch, of, wilt ge, komisch effect te laten voortspuiten. Geen dusdanige charge, die doet uitkomen dat de voordrager of voordraagster zelf er niets van geloof; maar een parodie, verkregen door een sterken schijn van ernstige, innige overtuigdheid bij wie zoo'n vers opsnijdt. De opvatting, welke de heer Loffelt van een jongen schijnt te wenschen, doet mij denken aan iemand, die een aardigheid vertelt en er zelf het hardst om lacht. Het advies van Coquelin Cadet: »Soyez donc convaincus» lijkt me ook voor de voordracht der verzen van Piet Paaltjens gegeven: men moet aan het publiek overlaten zich door het gevoel der straks genoemde tegenstelling aan het lachen te helpen. Dat het dit, ten onzent, niet meer zoo vlug doet, mag, dunkt mij, deels worden geweten aan het feit, dat men het zóó gewend heeft allerlei onbeteekenende prozaische rijmregels voor ware poëzie aan te nemen, dat de zin voor het belachelijke eener ontroering om »de aanbieding van een glaasje punch», en dergelijke, afgestompt is. En ook deels hieraan, dat het origineel der *Weltschmerzpoesie*, welke Haverschmidt parodieerde, ons hedendaagsch publiek vreemd is geworden: een parodie heeft alleen waarde voor wie goed bekend is met het origineel. Uit welke opmerkingen dus volgt, dat Piet Paaltjens uit den tijd raakt en men hem, om hem nog komisch te doen vinden, zeer sterk dient te chargeeren, m. a. w. dat dus én de keuze én de opvatting der voordracht *met het oog op het publiek* af te keuren viel? Misschien ja, maar is het standpunt juist, dat bij het optreden onzer leerlingen minder gelet moet worden op de mate hunner krachten en de kenschetsing van hun vorming dan op het vermaak der toeschouwers? Ik vermeen dat dit een verkeerd systeem zou zijn. Welnu, Piet Paaltjens, die de sentimentaliteit — in het algemeen en niet bepaald die van een jongeling — parodieerde vind ik daarom ook voor onze meisjes eene uitnemende studie, omdat zij, op een leeftijd van 15, 16 jaren in den regel op niets zoo verzot zijn als op overgevoeligheid in verzen en voordracht. Leeren zij nu zoo'n vers van Piet Paaltjens overdreven sentimenteel zeggen, dan zal — wanneer tegelijk haar begrip voor het belachelijke dier overdrijving verscherpt wordt — dit een uitstekend middel blijken tegen haar eigen kwaal. De voordracht van *Des Zangers min* na *Het Schoonst* deed nu uitkomen hoe de leerlinge waar en valsch gevoel weet te onderscheiden. En dat zij dit reeds weet, vond ik de moeite waard haar te laten toonen. Dat *Des Zangers min* eene ballade, die van de persoonlijkheid des dichters los is, evengoed door eene jonge dame als door een jongeling kon gedicht zijn — en dus ook voorgedragen worden — bewijzen, dunkt mij, enkele voortbrengselen onzer nieuwste poëzie voldoende.

L. S.

1) 't Programma in ons vorig nummer. Ons verslag bleef om bizondere redenen tot een volgend uitgesteld.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

Alom verkrijgbaar:

MATHILDE ROOS.

Hard tegen Hard.

Roman naar het Zweedsch, door

Ph. WIJSMAN.

2 deelen gr. 8°. f 4.50.

Hard tegen hard is een boek dat wij gaarne in veler handen zagen; een boek dat eene opvoedkundige strekking heeft en vooral in deze dagen nut kan stichten door de gezonde ideeën, welke de schrijfter daarin ontwikkelt.

»Hard tegen hard» is een stukje leven. De heldin van het boek is een *mensch*, met al zijn deugden en gebreken. Men beseft niet dat men een roman leest en dat is wel de hoogste lof welke men een roman kan toekennen; en wij gelooven dat men hiermede ook het geheim kan verklaren waarom *Hard tegen hard* zoo uitermate boeiend is. Men leeft het leven der heldin mede van het oogenblik af dat men haar aan het sterfbed haars vaders, de directeur-generaal Arnell, leert kennen, totdat zij hare leuze in den levensstrijd, *hard tegen hard*, opgeeft en ten slotte toch nog in behouden haven komt. Want Cecilia Arnell heeft veel geleden, men gevoelt het. Reeds onmiddellijk nadat het graf zich boven het lijk haars vaders heeft gesloten, begint de reeks van beproevingen en ontvangt zij eene diepe wonde dáár waar de vrouw het meest kwetsbaar maar ook het meest ongeneslijkst is: in haar liefde. Nu het blijkt dat zij, de gevierde, arm is, trekt de geliefde zich terug op een oogenblik dat zij zijne liefde het meest behoeft. Daardoor wordt zij verhard. Zij moet thans werken voor haar brood, zij wordt uit eene weelderige omgeving plotseling verplaatst in een bekrompen burgerlijk verblijf, maar is het lot hard tegen haar, zij zal hard tegen het lot zijn; zij zal het braveeren. De strijd die nu volgt — de prozaische strijd om het bestaan voor een hartstochtelijk, dweepend gemoed, is meesterlijk geschetst. Bij het karakter der heldin is het niet te verwachten dat zij »den breeden plat getreden weg» zal volgen, zij kiest zijpaden . . . om eindelijk tot de overtuiging te komen, dat zij allen op dien grooten plat getreden weg uitloopen; en als zij zich eindelijk aan de borst van haar trouwen, maar practischen vriend Vigert werpt, dan verheugen wij ons in haar geluk en vinden dat, met de dames, een bevredigend slot.

Heerenveensche Courant.

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

MULTATULI,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdragen tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes in het tooneellevens van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treurspel. — F. van der Goes, De familie Bouhon. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé**. Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia, Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

NIEUWE ROMANS.

Uitgaven van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

LOUIS COUPERUS, Een Haagsche roman. 3 Dln.	f 6.90
E. HARTNER, In het slot te Heidelberg. Historische roman uit den tijd na den 30jarigen oorlog. Uit het Hoogd. door JEANNE HUYGENS. 2 Dln.	» 5.50
F. A. BUIS, Een doelloos leven	» 2.90
Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrucken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door Mevr. VAN DEVENTER - BUSKEN HUET	» 2.50
E. AHLGREN, Mevrouw Marianne' Uit het Zweedsch door UNA. 2 Dln.	» 4.90
Miss M. E. BRADDON, Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen	» 5.90
., Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA	» 2.60
Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle	» 2.90
MAURITS SMIT, Semper Crescendo	» 3.25
E. MONEY, Een Hollandsch Meisje aan de Kaap. Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen	» 4.50
Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op snee	» 2.20 ⁵

Nieuwe Uitgaven van A. Rössing

— 3 TE AMSTERAM. —

ALOM VERKRIJGBAAR:
HENRIK IBSEN. MOLIÈRE.

Nora, Tooneelspel in 3 bedrijven, vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, rector van het gymnasium te Dordrecht. f 1.—

Een vijand des volks, Tooneelspel in 5 bedrijven, vertaald door IDA DONKER. . . f 1.50

Ter perse:

De Vrouw der Zee, Tooneelspel in 5 bedrijv.

L. KIELAND.

Op de Terugreis, Drama in één bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40

Belachelijke Hoofsche Juffers, vertaald door BOUBERG WILSON, voorzien van opgave der overleveringen van de Comedie Française is verschenen f 0.75

Kapitein Cadillac, blijspel in een bedrijf van PIERRE BERTON, vertaald door JEAN VALJEAN f 0.40

Taalfouten, blijspel in een bedrijf van E. LABICHE, vertaald door JEAN VALJEAN. f 0.25

P. CALDERON DE LA BARCA.

De Rechter van Zalemea, drama in 7 tafereelen vert. door W. G. NIEUWENKAMP. f 1.—

Verschijnt des Zaterdag's om de 14 dagen bij A. Kuffing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonneementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 15.

13 APRIL 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Bericht. — Ter herinnering. — Officieel Gedeelte: Beschrijvingsbrief voor de 18e Alg. Vergadering. — Het Tooneel in de Hoofdstad (L. S. & C. F. v. D. HORST: De Tooneelvereniging; Kon. Ver. Nedl. Tooneel; Grand-Théâtre; Tivoli.) — JEAN VALJEAN, Het Tooneel in de Maasstad. — Uit Duitschland. — Dubbelzinnige Gastvrijheid. — Nieuwe Uitgaven.

Ter herinnering.

H.H. Secretarissen der Afdeelingen, die daarin nog nalatig gebleven zijn worden bij dezen dringend verzocht ten spoedigste hunne jaarverslagen te willen inzenden aan den Algemeenen Secretaris (Tesselschadestraat 27 Amsterdam), opdat deze daarvan gebruik kunne maken voor het samenstellen van zijn algemeen verslag.

D. H. JOOSTEN.

BERICHT.

De verzending van dit nummer heeft moeten wachten op het inkomen der Officieele Mededeelingen, welke eerst in de Hoofdbestuurs-Vergadering van 13 dezer konden worden vastgesteld. Vandaar vertraging in de uitgave.

OFFICIEEL GEDEELTE

Beschrijvingsbrief voor de 18e Algemeene Vergadering

VAN HET

Nederl. Tooneelverbond

te houden te Rotterdam in de eerste helft der maand Mei (dag nader te bepalen.)

1. Opening van de Vergadering.
2. Verslag van den Algemeenen Secretaris.
3. Begroting over 1889/90.

A. Algemeene Begrooting. A°. 1889/90.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Saldo per memorie	f —.—	Art. 1. Bijdrage Tooneelschool	f 4050.73
(vermoedelijk f 700.—).		» 2. Tijdschrift	» 700.—
Contributie	» 5800.—	» Bijdrage ter bestrijd. Extrakosten 1888/89	» 200.—
		» 3. Reiskosten	» 50.—
		» 4. Drukwerk	» 100.—
		» 5. Bureaukosten	» 25.—
		» 6. Onkosten Algemeene Vergadering	» 25.—
		» 7. Onkosten Inning Gelden	» 25.—
		» 8. Onvoorzienne uitgaven	» 50.—
		» 9. Batig Saldo	» 574.27
	f 5800.—		f 5800.—

B. Begrooting Tooneelschool. A°. 1889/90.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Art. 1. Bijdrage Z. M. den Koning	f 5000.—	Art. 1. Jaarwedde van den Directeur, tevens belast met het onderwijs in Algemeene en Vaderlandsche Geschiedenis, Nederlandsche en Dramatische Letterkunde en Lezen	f 4000.—
» 2. Bijdrage van het Rijk	—.—	» 2. Jaarwedde van het onderwijzend personeel:	
» 3. Bijdrage Noord-Holl.	—.—	a. Leerares en Voordracht en Spel	f 900.—
» 4. Bijdrage Amsterdam	» 2000.—	b. Leeraar in Voordracht en Grimeeren »	900.—
» 5. Schoolgeld	» 600.—	c. Leerares in Uitspraak en Stemvorming »	640.—
» 6. Giften, Jaarlijksche Bijdrage enz.	» 580.—	d. Leeraar in Hoogere Mimiek, Costuumeerkunde, Aesthetica en Teekenen. »	350.—
» 7. Rentefonds Hacke van Mijnden.	» 60.—	e. Leera ^{ar} _{res} in Voordracht van Fransch en Duitsch	—.—
» 8. Bijdrage Algemeene kas.	» 4050.73	f. Leeraar in Techniek van het Drama »	100.—
		g. Leeraar in Costuumkunde	» 150.—
		h. 2 Leeraars in Ned. Taal- en Letterkunde	—.—
		i. Leerares in Fransch en Duitsch	» 1500.—
		k. Leerares in Engelsch.	» 100.—
		l. Leeraar in Mythologie en kennis der Oudheid	» 100.—
		m. Leeraar in Land- en Volkenkunde	» 150.—
		n. Leeraar in Rekenkunde	» 150.—
		o. Leeraar in Schermen en Mimische en Plastische Oefeningen	» 225.—
		p. Leeraar in Dansen	» 150.—
		q. Leerares in Costuumnaaien memorie.	—.—
			» 5415.—
		Art. 3. Toelage aan de inwonende Directrice »	300.—
		» 4. Belasting, vuur en licht	» 784.50 ¹ / ₂
		» 5. Erfpacht terrein	» 337.22 ¹ / ₂
		» 6. Inschrijving 4 pCt. Leening	» 200.—
		per resto f 5000	
		» 7. Afloss. ¹ / ₂₄ aand. (het vijftiende)	» 500.—
		» 8 en 9. Schoolbehoeften en bibliotheek	» 200.—
		» 10. Bureaukosten	» 40.—
		» 11. Onderhoud gebouw.	» 100.—
		» 12. Ameublement	» 50.—
		» 13. Gasfabriekrekening 12 termijnen	» 85.—
		» 14. Piano-huur	» 65.—
		» 15. Huur kachels en schermlokaal.	» 64.—
		» 16. Onvoorzienne uitgaven	» 150.—
	f 12290.73.		f 12290.73

4. Benoeming van twee leden van het Hoofdbestuur, ter voorziening in de vacature, ontstaan door de periodieke aftreding van de heeren Mr. J. E. Banck en D. H. Joosten.

5. Benoeming van twee leden van de Commissie van Toezicht en Beheer der Tooneelschool, ter voorziening in de vacature, ontstaan door de periodieke aftreding van den heer Prof. B. I. Stokvis en het overlijden van den heer Prof. J. A. Alberdingk Thijm.

6. Aanwijzing van de Afdeeling, aan welke de rekening en verantwoording over '88/89 zal moeten worden overgelegd (art. 14 der Statuten).

7. Voorstel van de Afdeeling 's-Gravenhage betreffende de wenschelijkheid om eene Afdeeling van het Verbond te vestigen te Batavia voor Ned. Indië.

8. Bepaling van de plaats, waar de 19e Algemeene Vergadering zal worden gehouden.

9. Mededeeling van het Hoofdbestuur omtrent nadere uitwerking der voorstellen betreffende het eindexamen, en van de plannen tot wijziging der inrichting van de Tooneelschool.

AMSTERDAM, 13 April '89.

Uit naam van het Hoofdbestuur.

D. H. JOOSTEN, *Secretaris*.

Onze lezers vinden op de begrooting een extra-post ad / 200 ten bate van het tijdschrift over 88/89 uitgetrokken. Daar het ons zoo vaak gebleken is, dat velen zich allerzonderlingste denkbeelden omtrent de geldelijke zijde dezer uitgave maken, achten wij het dienstig dien post door het volgende toe te lichten.

Voorop sta, dat hij hier hooger geschat is, dan de extra-kosten waarschijnlijk zullen bedragen. Door de vermeerdering van het ledental en de veranderde wijze van verzending, zijn de verzendingskosten vooral aanmerkelijk gestegen, terwijl met de 16e aflev., die op 1 Mei verschijnt, de omvang reeds ruim 4 vel meer zal bedragen dan die van den vorigen jaargang. En ofschoon dit jaar uitgaven voor redactie, door kostelooze medewerking ook van verschillende zijden, in 't geheel niet behoeven in rekening te worden gebracht, zou er na de uitgave van de 16e aflev., een tekort zijn van ± / 50 terwijl dan, door het late tijdstip waarop de Alg. Vergadering dit jaar gehouden wordt, nog eene extra dubbele Aflevering aan het Jaarverslag en Verslag dier Vergadering gewijd zal moeten worden. De kosten van deze extra-Aflev., waarvan de omvang nog niet vast te bepalen is, zullen mede uit dien post van / 200 gevonden worden.

L. S.

Het Tooneel in Amsterdam.

De Tooneelvereniging-Nora van Hendrik Ibsen; Precieuses ridicules van Molière.

Nog altijd leeft in mij de herinnering voort aan de diepe emotie der eerste aanschouwing van Rembrandt's nachtwacht. Ik was in de kamer van het Trippenhuys getreden, waar dat reuzenwerk hoog opklom tot aan de zoldering en zich meester had gemaakt van den muur; en voor mij zag ik op eenmaal die uitredende mannen, uitstralend een zoo machtigen bundel van licht — dat ik dien voelde aanbinnen tegen het eigen, nietig ik — en stilhield, vastgeklonken aan den grond, ademloos, in eene moeilijke, langzame herwinning van het zelfbewust leven. En zoo bleef ik staan, de oogen alleen gericht op dat lichtverspreidend vlak, droomend en overweldigd, een tijd lang. Hoe lang, dat weet ik niet en hoe lang ik er zou gestaan hebben nog minder, als ik niet plotseling opgeschrikt ware geworden door de luide stemmen van andere bezoekers: Vindt jij dat nou zoo erg mooi?

»Neen, dat licht is veel te geel! Kijk eens wat een breede, grove hand van dien man daar.

»En hoe onbevallig is dat meisje!» — Neen, zoo erg er over roepen kan ik niet!»

En zij gingen heen.

Maar ik stond daar nog — nauwelijks tot mij zelve gekomen, in de ontuchtering van een laaie geestdrift, waarop de waterslang van het koel gezond verstand is gericht geworden.

Daar zijn veel menschen, die zich zouden beleedigd gevoelen, als men van hen zei, dat hun waardeeringsvermogen van schilderijen niet hooger stijgt dan tot de nuchterheid van die Rembrandt-kritikasters!

Maar plaats hen even later voor een dramatisch *kunstwerk*, en ze zullen u met de meeste overtuiging wijzen op te breede handen, onbevallige figuren en te gelige licht-effecten. Anders gezegd, zij zullen vergeten hebben hun verontwaardiging over uw veronderstelling, als begrepen zij niet, dat een Rembrandt anders moet beoordeeld worden dan naar den maatstaf van een koel onbewogen zien. En in plaats van zich over te geven aan de emoties en de visioenen van den kunstenaar, zullen zij zijn schepping spijkeren op de plank hunner nuchterheid en met den hamer van het »gezond verstand» er *alle* leven uitslaan.

»Zoo althans is het nu weer gebeurd bij gelegenheid van de vertooning van Ibsen's *Nora*.

Men heeft niet getracht het geheele werk te zien en in zich op te nemen, maar men heeft alleen gelet op de onderdeelen. En men heeft niet gepoogd te begrijpen, hoe de dichter de menschen en de toestanden gezien had; of, indien een pogen niet terstond een slagen bracht, zich niet gezegd, dat een kunstenaar als Ibsen dan allicht nog eer gelijk

kon hebben dan de ikheid van den beoordeelaar; maar men is hem gaan aanvallen, omdat hij niet alles juist zoo knutterig geteekend had als de beoordeelaar het pleegde te aanschouwen, en heeft hem verweten, dat hij geen rekening had gehouden met de beperktheid van hun gezichtskring en de eischen hunner kunsttheoretjes. Omdat hij de menschen niet ook in licht waarneembare hokjes verdeeld had, maar ze zag in hun oneindige verscheidenheid; omdat hij niet de abstractie van een symphatieken, onberispelijken held en eene consequente heldin teekende, maar ze beiden dwong ook hun kleinheid en gebreken te toonen; omdat hij zich niet bekommerd had om hetgeen de andere menschen aardig zonden vinden, maar hij alleen zijn eigen visioenen en impressies had zoeken weer te geven — daarom heeft hij geen genade kunnen vinden in de oogen van zoovelen!

Maar daarom juist is het dat wij hem te liever hebben!

Want Ibsen is geen handelsman, die tooneelstukjes schrijft ten vermaak van de groote menigte, opdat zij voor leverkitteling hem geld zouden geven in ruil.

Hij is als een kluzenaar, die de mooie burcht zijner persoonlijkheid hoog opgetrokken heeft midden in deze wereld, en daarin leeft met zijn herinneringen, zijn visioenen en zijn aandoeningen, en zich daar verdiept in de beschouwing van het eigen ik, 'twelk hij noopt al zijn geheimenissen te openbaren voor hem zelve. En daar die geheimenissen op ziet leven in schimmen, die voorbij willen zweven, doch welke hij zoekt vast te houden tot ook zij hem hebben geopenbaard al wat er schuilt in de diepste diepten van hun binnenborst en zij zich voor zijn oogen hebben ontdaan van de maskerdepakken, waarin zij plachten rond te gaan door het schijnleven der maatschappij.

Leven is kampen met de geesten, die huishouden in de kamer van ons hart en van ons brein;

Dichten is gericht houden over zichzelf, zijn oordeel spreken over den strijd —

heeft hij zelf gezegd. En ieder zijner werken is eene vrijmaking geworden van zijn brein en van zijn hart; het is een deel van hemzelve, van het eigen, geheimzinnig, moeilijk ontleedbaar, veelvoudig *Ik!* maar gezien in den onbevleeten spiegel van het onomkoopbaar, onbedriegbaar eeuwige *Al:* de Waarheid, het Geweten!

Zoo neeft hij in zijn *Komedie der Liefde* gericht gehouden over de valsheid en kleinheid van de alledaagsche liefdelijheid en de groote, heerlijke Liefde van het volle menschenhart als een ster hoog doen opstijgen boven de alledaagsche samenleving der menschen.

In zijn *Kroonpretendenten* de onmacht getoond van de gedachten, die de kleinen aan de grooten ontstolen hebben, maar die uit hen nooit groote daden kunnen doen ontspruiten. Hij heeft in *Brand* de onwrikbare persoonlijkheid ge-

zien in een zoo machtig visioen, dat het oprees tot aan de bergen; maar ten slotte vermorzeld werd door de steenworpen der menigte, omdat de Menschenliefde in hem ontbrak. De grootsche plannen en voornemens van *Peer Gynt*, vruchten der meest aandoenlijke verbeelding, toont hij ons als zeepbellen: zij verschijnen voor den geest als de daden welke hij had moeten verrichten en de werken welke hij had moeten scheppen — en al die onvoltooidheden krijgen stemmen en vellen vonnissen, waarin de ziel des dichters zijn schrijnend leed uitklaagt over het onvermogen van zijn willen tegen zijn kunnen! En hij gaat voort met te richten en te aanschouwen de spiegelbeelden van het geweten; te zien de menschen in hun schijn en in hun onmacht; hen te dwingen tot zelfontleding, tot zelfloutering. Hij ziet den menschen vastgeketend aan de rots van hun verleden en ziet dat oprijzen als een spooksel, 't welk de vaag van hun schijn geluk komt vernietigen. Den mensch in zijn onmacht om zich los te rukken van zijn ikheid; den mensch in zijn pogen om dat te doen, zij het ten koste van het leven; den mensch in zijn slagen — dit alles aanschouwt hij zelf en toont het ons weer. Niet buiten maar in ons, ziet hij ons lot; bepaald in ons denken, ons verbeelden, ons gevoelen; in de eigenschappen welke wij erfdien, en de hoedanigheden welke de opvoeding in ons ontwikkelde. En hoe hoog de mensch zich moge verheffen, als hij eenmaal in den spiegel van het geweten zijn eigen, van allen schijn beroofde ik heeft waargenomen, is zijn zelfbewustheid gebroken: zoo Helmer en Nora beiden in *Nora*. Als zij eenmaal begrepen heeft hoe zij verzonken is in de leugen, heeft zij geen rust vóór zij zich geheel er aan ontworsteld heeft en den moed heeft gekregen waar en zelfstandig te zijn; als Helmer zich door Nora in zijn egoïsme en kleinheid ziet voorgesteld en zij voor hem oprijst met de stemmen van plichten welke hij verzuimd heeft, dan is hij machteloos om haar vertrek te beletten. Hij ziet de klove gegraven; en alleen van binnen naar buiten kan de verandering ontstaan, die hen weer moet vereenigen. Uiterlijk geweld vermag hier niets.

Die jonge vrouw, die een kind was toen zij huwde, en een kind bleef in haar huwelijk; die oudere man, die haar kind deed blijven, omdat zóó zijn eigen overwicht het zekerst gewaarborgd bleef; die jonge vrouw met de levendige verbeelding en 't gevoelig hart, welke alleen de zintuigen zijn, waarmee zij het leven waarneemt; die man van de wereld met zijn koel berekenend verstand en zijn verliefd zijn op het eigen ik — zij kunnen niet langer samengaan in dit leven als echtgenooten. Zoo eindigt de geschiedenis van dit schijnbaar gelukkig huwelijk als een treurspel van het »misverstand." En wie oogen heeft om te zien en ooren om te hooren, zal dit tooneelspel, met zijn afwisseling van scherts en diepen, mooien ernst; met zijn tot groote kunst geworden alle-daagscheid; met zijn personen vol diep, intens en (aan de oppervlakte) verschillend, dus (schijnbaar) onbegrijpelijk leven, waaruit wèl de ziel van den dichter, maar *niet* de wijsneuzigheid van den wijsgeer spreekt, hoog stellen in de schatkamer der zeldzame kunstkleinoodiën, om het telkens weer met bewondering te aanschouwen en telkens meer lief te krijgen. Want hoe meer men het beschouwt, nu eens van dezen, dan van genen kant — men vindt er altijd weer iets nieuws in, 't welk men vroeger nog niet opmerkte — het beste bewijs dat het niet een uit het verstand van een leerstellig man gesproken, dus »doodgeboren dramatisch product" is; maar het voortbrengsel van krachtig innerlijk zien en heftig, innig gevoelen; een levend kunstwerk, zoo levend zelfs, dat het niemand onverschillig laat.

Er is hier 14 dagen over anders niet dan over *Nora* gesproken!

L. S.

Men kent het zinrijk verhaal van Diogenes, die, toen Alexander de Groote hem vroeg, waarmêe hij hem van dienst kon zijn, eenvoudig antwoordde: »Ik zou wenschen, dat ge me uit de zon mocht gaan". Zulk een verzoek heeft mij in den loop der jaren bij menige tooneelvoorstelling op de lippen gezweefd. Het is een groote fout van vele artisten, dat zij zichzelf en hun talent belangwekkender achten dan het kunstwerk, dat zij vertolken. De kortzichtigen, die niet inzien, dat de ontlusterde schoonheid van het geheel ten slotte tegen henzelfen getuigt!

Nu dunkt het mij misschien niet de eerste, maar zeker ook niet de laatste verdienste der vertolkers van *Nora* te zijn, dat zij in meer dan één opzicht een groote mate van eerbied voor hun kunst aan den dag hebben gelegd. Geen enkele onder hen, die zichzelf tusschen het kunstwerk en den toeschouwer heeft geplaatst. En dit zal wel voor een deel het geheim zijn van de bekoring, die van de voorstellingen is uitgegaan.

Meer dan elders zou trouwens hier de gewraakte hebbelijkheid (of moet ik zeggen: onhebbelijkheid?) misplaatst zijn geweest. Ik bedoel dit. Ibsens drama is uitwendig een episode uit het gewone leven en de tragedie (want tragisch is Nora's ontgoocheling in hooge mate) ligt niet zoozeer in wat de menschen doen, zelfs niet in wat zij zeggen, als wel in wat ik de stemmingen van hun gemoed zou willen noemen.

Het is nu en dan, of wij een vivisectie bijwonen, maar verricht met al de teederheid en deernis van een zuster van barmhartigheid. Als dokter Rank aan Nora zijn liefde bekend heeft en deze Helene roept, die de lichten aansteekt, wordt onze verbeelding bestormd door een wereld van gedachten en gevoelens, die in hun beider binnenste omgaan. Het is als een lied zonder woorden, als een plotseling opglagend, onvergetelijk vergezicht. Eén enkele uitroep, één heftig gebaar van Nora zou de stemming verstoren.

Het ongewone van het leven ligt in en onder het gewone. Schijnbaar onbeduidende en alle-daagsche woorden zijn soms inhoudsvol als heilige sacramenten, wanneer zij, zonder dat wij het willen of weten, zinbeelden zijn van ons diepst en innigst leven.

Mej, Roelofsen, die de rol van Nora vervulde, heeft dit gevoeld en — meer nog — ons laten voelen. Het vrij alle-daagsche geval van een jonge vrouw, die tot de ontdekking komt, dat haar man een egoïst is, heeft zij verhelderd met een zonneschijn van meer dan verrukkelijken glans. Zij had oogenblikken zóó voortreffelijk en zóó spontaan tevens, dat ze behooren tot het beste wat de kunst vermag te geven. Ik denk hier in het bijzonder aan het slot van het tweede bedrijf. Als zij, met den dood in het hart, vervuld is van gedachten aan zelfmoord en haar man, die van alles onkundig is, haar uit het aangrenzend vertrek toeroept: »Maar waar blijft mijn leeuwrikje dan toch?" antwoordt zij: »Hier ben ik." Niet licht vergeet ik dien plotselingen overgang, die heldhaftige vermanning, wanneer ik dit woord bezigen mag; want Nora is in alles, in haar liefde als in haar logika een echte vrouw.

De ontgoocheling in het laatste bedrijf, wanneer al wat zij heeft liefgehad, als in stukken aan haar voeten ligt, dat vinden van zichzelf en van haar plicht was bij de tweede voorstelling voortreffelijk in toon en stemming en daarbij te verdienstelijker, omdat zij een geheel andere opvatting, bij de eerste voorstelling gehuldigd, volkomen heeft moeten afleggen. Overtuiging en vastberadenheid spraken uit ieder woord, men zag en hoorde het haar aan, dat zij in haar gemoed ten volle verzekerd was en het kwam niet bij ons op haar het recht tot den beslissenden stap te betwisten.

Of haar vertolking dan volmaakt was? Zij zelve zou de laatste zijn dit te beweren, zelfs te vermoeden. Ik kan mij voorstellen, dat het naïve en celine in het eerste bedrijf, het onbewust onoprechte ongekunstelder zou kunnen zijn, ik kan mij meer overspanning en wanhoop in de tarentella

denken. Maar alles, ook het minder gelukkige, kenmerkte zich door iets van dien eenvoud en die toewijding, waaraan men de ware kunstenaars pleegt te herkennen.

De rol van Torwald Helmer stelt meer dan zware eischen en het is dus meer dan een gemeenplaats, wanneer ik zeg, dat de heer Malherbe niet aan alle eischen beantwoordde. Helmer is wat men in de wandeling een vervelende knul noemt en groot is het gevaar, dat men aan den acteur gaat wijten, wat wél gezien voor rekening van den auteur komt. Het best vond ik den heer Malherbe in de eerste helft van het derde bedrijf, eerst die lichte aandoening van »kennelijken staat» en later die zelfzuchtige driftigheid. Hij vond daar stemverheffingen en gebaren, waarin hij de natuur op heeterdaad betrapte.

Mevrouw Holtrop en de heer Poolman, als Kristine Linde en Krogstad, streden om den voorrang in soberheid. Hun creaties zijn als menschen, die bij het eerste ontmoeten geen diepen indruk op u maken; maar hebt ge ze eenmaal beter leeren kennen, zijt ge vertrouwd met hen geworden, dan begint ge iets, neen veel voor hen te gevoelen en laat hun wel en wee u geenszins onverschillig. Beiden gaven en vooral de eerste, wat men intieme kunst zou kunnen noemen.

De rol van dokter Rank, door den heer Rooyaards vervuld, is de eenige, die zich door een bijzonder geprononceerd uiterlijk kenmerkt. Dit trekt en boeit reeds de aandacht en vergemakkelijkt dus in zekeren zin de taak van den acteur. Maar slechts in zekeren zin, want zoo de acteur de gestelde grens overschrijdt, boezemt hij in plaats van medelijden afkeer in, en kan de toeschouwer kwalijk een zucht van verlichting weêrhouden, als de kaartjes met het zwarte kruis in de bus gevonden worden. Geen oogenblik nu heeft de heer Rooyaards die gevaarlijke grens overschreden.

De voorstelling werd telkenmale besloten met »*Belachelijke Hoofsche Juffers*,» een nieuwe voortreffelijke vertaling van Molière's *Précieuses Ridicules*. Of de keuze op zichzelf gelukkig was, durf ik niet beslissen. Het komt mij voor, dat men eenigszins te onpas de aloude Nutstraditie heeft willen volgen en het publiek een tegengif voor Ibsens ernst toedienen. Doch dit ter zij gelaten, verdient de voorstelling zelf niets dan lof.

De leden van ons Verbond hadden het voorrecht mej. F. Herberich en A. Klein, leerlingen aan de Tooneelschool, als Madelon en Cathos te zien optreden. Had de eerste het meeste succes — en dat wélverdiend — de tweede zondigde door qualiteiten, die menigeen haar mocht benijden: in plaats van namaak gaf zij ons nu en dan echt sentiment.

De décors voor beide stukken, onder toezicht van den heer Jan Springer vervaardigd, en de costumes voor de Hoofsche Juffers, naar teekeningen, door den heer A. Reyding ontworpen, zijn verre boven mijn lof verheven. Op waardige wijze begeleidden zij het geheel, zooals een lied door een goed accompagnement gedragen wordt.

Toen mij de vereerende opdracht gewerd de voorstelling van de Tooneelvereniging met een enkel woord te bespreken, heb ik te minder gearzeld aan dat verzoek te voldoen, omdat ik gevoel daarmee een plicht der dankbaarheid te volbrengen. Mijn laatste zij dan ook een woord van erkentelijkheid jegens de artisten en hun leider, den heer Moor.

Zegt iemand, dat hun kunst vergangelijker is dan alle? . . . Ik geloof in het onzichtbaar kapitaal van schoone herinneringen, van die *things of beauty*, waarvan Keats naar waarheid gezegd heeft, dat zij *a joy for ever* zijn.

C. F. VAN DER HORST.

De Kon. Ver. *Het Nederlandsch Tooneel* heeft een zes à zevental opvoeringen gegeven van *Feuillet's Chamillac*, een

tooneelspel 't welk reeds vroeger bij gelegenheid van de vertooning door het Rotterdamsch tooneelgezelschap in ons orgaan besproken is, en 't welk niet genoeg waarde heeft om eene nieuwe behandeling uit te lokken. Het is weinig boeiend door handeling evenmin als door de karakterteekening; en de schrijver maakt zich de taak, om zijn held met het mooie, dweepende weeuwte Jeanne de Fryas te vereenigen ondanks het feit, dat bij den aanvang van zijn stuk beiden met anderen verloofd zijn, al heel gemakkelijk, door die banden maar weer eenvoudig te verbreken. Aan de uitwerking der verhouding tusschen Chamillac en de vroeger gevallen, welke hij redde en tot eene echtgenote voor hem opvoedde, waagde hij zich niet. Het slottooneel, waarin Chamillac genoopt wordt voor zijn geliefde zijn verleden te openbaren, hangt thans half in de lucht, wat niet het geval zou geweest zijn, wanneer de auteur het verleden en het karakter van zijn held vóórlop had gesteld, zoodat wij van den aanvang af dat slottooneel hadden zien aankomen. Het belangwekkendste van de opvoering was dan ook de vertooning, die als geheel beter vlotte dan met 't oog op het weinig boeiende van het stuk verwacht mocht worden. De heer Bouwmeester heeft bij zijn bekentenis in het laatste bedrijf zijn vermogen om *gevoel* te doen spreken opnieuw kunnen toonen; het zenuwachtig, artistiek aangelegd gevoelsmensche *Sopnie Ledieu* is door mevr. Frenkel zeer gelukkig uitgebeeld, en mevr. Pauwels verdient bizonderen lof voor haar ingetogen zeggen in het derde bedrijf, waarbij zij geen oogenblik uit den toon ging. De korzelige, stipte, moraliserende Robert d'Illiers was bij den heer Claus in uitmuntende handen; en mej. Poolman leverde van de kokette kwaadsprekende tante, de heer van Schoonhoven van den strengen, plichtgetrouwen generaal een welgeslaagde verpersoonlijking. Jammer alleen, dat de *mise-en-scène* in het tweede bedrijf door onhandigheid heel den indruk der satire wegnam; en ook dat zooveel moeite besteed is aan het ten tooneele brengen van een werk waarvan de vertooning, na die te Rotterdam, hier gerust achterwege had kunnen gelaten worden. Niemand zou het gemis daarvan gevoeld hebben!

Bij de heeren Gebrs. *Van Lier* is *Zenuwachtige Vrouwen*, het bekende Fransche kluchtspel, ter gelegenheid van mevr. Albregt's benefiet-voorstellingen en sedert met veel succes gegeven. Van de vertooners kunnen wij alleen mevr. Albregt en mevr. Van Beem-Kapper, als de schoonmama en de modiste roemen. Mevr. André-Meeuwissen, die niets zenuwachtigs in zich heeft, kan moeilijk de illusie van *une femme nerveuse* opwekken; de heer Mutters kan veel beters in dit *genre* geven, dan hij thans laat zien. Door zijn schuld mist het tweede bedrijf — 't welk om tooneelinrichting te prijzen valt — den onontbeerlijken gang. Bij een klucht als deze moeten de toeschouwers van den éénen schaterlach in den anderen vallen; komen zij tot bezinning, dan heeft het dwaze in de toestanden, verhoudingen en personen zijn vat op hen verloren. Waarom liet de directie niet mevr. Poons-Van Biene met mevr. André en den heer Lageman met den heer Mutters omwisselen?

De vertooning zou er ongetwijfeld door gewonnen hebben.

K.

De heer *De la Mar* kondigt de vertooning aan van *Tailleur des Dames* en schrijft dit toe aan de auteurs van *Parfum*. Dit moet op eene vergissing berusten. Het eerste is van de hand van George Feydau, het tweede van Raoul Foché en Ernst Blum. Dit *Dameskleemaker* bewijst intusschen hoe gevaarlijk het voor eene directie is, haar fortuin te zoeken op een hellend vlak; men komt van schuin tot schooner. Het is nu weer mooi geweest met die dubbeltzinnigheden.

Tijl de Maasstad,

Wij wenschen met een enkel woord te antwoorden op de noot, welke de Redactie onder ons vorig opstel plaatste naar aanleiding van *Een Faillissement*. Wij maken geen aanspraak op de scherpzinnigheid van een Cumberland en kunnen dus nooit *positief* zeggen, dat een schrijver dit of dat bedoelde. Wij geven onze meening gaarne voor beter en hebben ons wellicht ook minder duidelijk uitgedrukt; maar wanneer wij voor een oogenblik aannemen dat de opvatting van onzen geachten Redacteur de juiste is, dan past het o. i. nog niet het stuk zoo opgewekt te doen eindigen, op denzelfden dag dat het failliet wordt verklaard; *en dat vonden wij stuitend*. Men mag hopen, dat de verneederling, welke Dahlman *zal* ondervinden, hem *zal* louteren; indien echter een paar minder aangename oogenblikken — wier indruk daarenboven dadelijk verzacht wordt door het herwonnen vertrouwen van vrouw en kinderen — voldoende zijn om hem weer vrij te doen ademen, dan ziet het er treurig uit met de moraliteit van dien koopman. Op zoo'n wijs zou de gefaillieerde er beter aan toe zijn dan de arme crediteuren; dat gebeurt stellig vaak, maar als moraal is het te kras.

Men leeft snel tegenwoordig, vooral op het tooneel; maar hoe men de kwestie ook wendt en keert, naar onze meening kan Dahlman zich aan het einde van het stuk nog niet gelukkig gevoelen, of wel hij is een aarts-egoïst gebleven. Liever volharden wij daarom bij onze bewering dat de schrijver heeft willen moraliseeren, maar ten slotte een offer bracht aan den wansmaak van een deel van het publiek, waardoor hij het tegenovergestelde bereikte van hetgeen hij bedoelde.¹⁾

Nog suizen ons de geestdriftige toejuichingen van het dankbare publiek in de ooren; nog zijn wij geheel onder den indruk van de schitterende ovatie, gisteren Mej. Marie Vink gebracht. Begrepen wij reeds, toen wij de vrijheid namen de aandacht onzer lezers op deze feestvoorstelling te vestigen, dat het haar niet aan bewijzen van sympathie zou ontbreken, wij hadden niet durven hopen, dat de beooging zulke afmetingen zou aannemen. Ruim veertig bloemstukken, het een al smaakvoller dan het andere, werden Mej. Vink aangeboden, terwijl verschillende kunstvrienden huldeblijken schonken van minder vergankelijken aard. De Heer Le Gras, die bij de overhandiging van het voornaamste geschenk het woord voerde, deed uitkomen — en daarmede gaf hij stellig de bedoeling der meeste gevers weer — dat men niet alleen hulde wilde brengen aan het talent der beneficiante, maar ook haar danken voor de toewijding, waarmede zij haar moeilijke taak vervuld heeft. Daaraan toch dankt Mej. Vink het grootendeels, dat zij in betrekkelijk korten tijd geworden is, wat men haar thans met het volste recht mag noemen: de lieveling van het Rotterdamsche publiek. Zulk een eeretitel verwerft men zich niet alleen door talent; daartoe behoort ook ijver, volharding, liefde voor de kunst, getrouwe plichtsbetrachting, kortom algeheele toewijding. Nog onlangs hoorden wij een harer collega's verklaren: »Met Mej. Vink durven

¹⁾ Het komt ons voor, dat deze bedenkingen betreffende het slot van het stuk door onzen geachten medewerker ten onrechte aan het adres van den schrijver gericht zijn. *En Faillit* telt immers in het oorspronkelijke nog een laatste bedrijf, waaruit blijkt dat de auteur den bevredigenden afloop wel terdege afhankelijk maakt van het afbetalen der schulden aan de crediteuren. De vergiffenis, welke Walburg haar vader in 't 4e tafereel schenkt, wordt dan ook onder die voorwaarde verleend. Het verzoeningstafereeltje, nu aan het slot van het 4e tafereel door de bewerkers aangebracht om het stuk daár te kunnen doen eindigen, is een misgreep geweest, waarvan onze medewerker zeer juist de verkeerde gevolgen heeft in het licht gesteld. Maar dat komt er van, als de bewerkers het beter willen maken dan de auteur! RED.

wij alles wagen,» en wij begrijpen het; natuurlijk is zij voor iedere partij niet even geschikt en brengt niet elke rol haar nieuwe lauweren; niet altoos kan de kritiek haar prijzen; maar steeds getuigt haar optreden van ernst en ijver, laten wij het herhalen: van eerbied voor de kunst.

Het heeft ons daarom ontzaglijk veel genoegen gedaan, dat Mej. Vink zulk een feestavond is te beurt gevallen; zij was innig gelukkig en wij hebben de overtuiging, dat zij zal voortgaan haar beste krachten in te spannen, ten einde de sympathie van het publiek waardig te blijven.

Over de opvoering van *Inkwardiering* wenschen wij niet in bijzonderheden te treden; de rolvastheid liet bij verschillende vertooners nogal te wenschen over, waardoor het stuk vooral in de eerste bedrijven niet te best vlotte.

De Heer Henri De Vries was een zeer goede, beschaafde Von Reif-Reiflingen en al komt het er onder kameraden niet op aan wie de overwinning behaalt, wij mogen niet verzwijgen, dat hij gisteren een schoonen triomf bevochten heeft. In de laatste weken leerde deze acteur de kritiek juist niet van haar aangenaamste zijde kennen, gedeeltelijk door eigen schuld; de eerlijkheid gebiedt thans te verklaren, dat hij zich flink geweed heeft. Het was snaaksch, recht snaaksch.

10 April 1889.

JEAN VALJEAN.

Uit Duitschland.

Terwijl ons uit Keulen berichten toekomen omtrent eene schitterende en welgeslaagde opvoering van Shakespeare's *Coriolanus*, waarmee de regisseur de heer Lewinger andermaal zijn talent van massale groepeering heeft kunnen toonen en eene fraaie proeve van moderne Shakespeare-vertooning geven, komen uit München berichten van eene aanstaande hoogst belangwekkende proefneming om de werken van den Engelschen dichter ten tooneele te brengen in ouden trant. De Generaal-Intendant van de Königl. Schauspiele aldaar, Freiherr van Perfall, heeft aan de leden van zijn gezelschap een brochure doen toekomen, waarin hij zoowel de redenen voor zulk eene proefneming als de bijzonderheden daarvan mededeelt. Hij gaat uit van twee artikelen in 1887 door dr. Rud. Genée in de *Allgemeine Zeitung* over »Die Natürlichkeit und die historische Treue in den theatralischen Vorstellungen» gepubliceerd.

Daarin heeft de schrijver nog eens weer met nadruk er op gewezen, dat de dramatische kunst symbolisch van karakter is; en de dichter vrijwillig over tijd en plaats beschikt en beschikken moet. Van eene nauwkeurige afbeelding der werkelijkheid is hij genoodzaakt af te zien; en waar hij de gebeurtenissen des levens samenperst en snel van plaats verwisselt, doet hij, zeker nooit te vergeefs een beroep op de hulp onzer phantasie. Wordt dus nu allereerst die werking onzer verbeelding door te realistische aankleding (*décors*, rekwisieten en costumes) belemmerd en onze aandacht van het wezenlijke der zaak, het kunstwerk, afgeleid naar hetgeen alleen begeleiding moet wezen — onze omslachtige tooneelmachinerie belet thans het werk der dichters in hun geheel te geven. Telkens valt het gordijn — ook de veranderingen bij open doek zijn bijkans onmogelijk geworden — om tijd te winnen voor de *entre-actes* moet men vele stukken gaan omwerken en bekorten. Zoo wordt ten slotte het kunstwerk opgeofferd aan het bijkomstige.

Dit alles geldt nu in de allereerste plaats bij de opvoering der werken van Shakespeare waarbij nog bovendien geheel de stelling uit het oog wordt verloren, die Dr. Genée eveneens verdedigde, dat de techniek van het drama ten nauwste samenhangt met de inrichting van het tooneel in den tijd van zijn ontstaan. Daarom wil de heer van Perfall thans terugkeeren tot de inrichting uit Shakespeare's tijd. Het tooneel wordt, door overdekking van het orkest,

naar voren uitgebouwd, daardoor spelers en toeschouwers in nauwere aanraking met elkander gebracht. Op den eersten grond zal een vaste bouw verrijzen, waarin deuren en venster aangebracht worden. Het middengedeelte hiervan is open maar kan opzichzelf door gordijnen worden afgesloten. Hierachter ligt het tooneel wat hooger; terwijl het eveneens maar één plan diep is en afgesloten wordt door een beschilderd achterdoek. 't welk gemakkelijk, snel en zonder geruisch veranderd kan worden; zijcoullissen ontbreken, en worden vervangen door Gobelins. Het vóór-gedeelte van het tooneel, 't welk de volle breedte heeft en de diepte van het orkest plus één plan, is bestemd voor de volks- en slagtooneelen; het hoogere middendeel voor de huiselijke tafereelen. Het allereerst zal de proef, waarvan de uitslag met begrijpelijke belangstelling wordt tegemoet gezien, worden genomen met den *King Lear*; en wel waarschijnlijk reeds in Mei.

Te Berlijn — waar thans weldra Ibsen's *Steunpilaren der Maatschappij* en *Bond der Jongeren* in twee verschillende schouwburgen opnieuw zullen gespeeld worden en het Lessing-theater zich de primeur verzekerd heeft van het nieuwe werk, waaraan Ibsen druk bezig is — is dezer dagen eene vereeniging tot stand gekomen van journalisten, schrijvers en tooneelvrienden, die in navolging van Antoine's *Théâtre Libre*, die *Freie Bühne* heeten zal. De leden stellen zich ten doel in den loop van een winterseizoen een tiental moderne stukken te doen opvoeren, welke zich tot nu toe op de gewone theaters nog geen weg wisten te banen. Op de herkomst dier stukken zal, wat de nationaliteit betreft, niet worden gelet. De opvoeringen zullen plaats vinden door artisten van beroep, onder artistieke leiding en alleen voor de leden toegankelijk zijn. Elk stuk wordt slechts éénmaal gegeven.

Dubbelzinnige gastvrijheid.

Onderstaande opmerkingen waren door ons naar aanleiding van het stuk van den heer Joosten geschreven en stonden gezet, toen plaatsgebrek ons noopte ze achterwege te laten. Wij geven ze daarom ditmaal; vooral ook in verband met het ingezonden stukje van *Een Journalist*.

De geachte inzender vergunne ons de opmerking, dat wij, voor ons, zijne opvatting omtrent de verhouding tusschen den vrij-ingaanden verslaggever en de directie niet deelen. Van eene gastvrijheid, die den eerste verplichtingen van hoffelijkheid oplegt, kan o. i. geen sprake zijn. De kritiek, welke, het publiek voorlichtend, de aandacht vestigt op de vertooningen van een gezelschap, bewijst daardoor der directies grooter dienst, dan deze eenige redactie met haar vrij-kaartjes. Vatten zij de verhouding anders op en vergen zij verzwijging van het minder goede, bij doorgaanden lof, dan bewerken zij anders niet dan dat zij op het eind het publiek ook voor de meest verdiende loftuizingen ongevoelig maken. En eene redactie schaaft zich niet door het aannemen der haar aangeboden vrijplaatsen, wanneer zij slechts voor zich zelve overtuigd blijft, dat zij zich daardoor geen juk laat opleggen. Gevoelt zij, dat eenige directie dat beproeft, dan zal zij — mits ze karakter hebbe — natuurlijk zelf weigeren verdere hoffelijkheden te accepteren.

RED.

Naar aanleiding van ditzelfde stukje ontvingen wij nog onderstaande regelen, die wij — om den noodeloos onaangenenamen toon — niet zouden opgenomen hebben, indien zij niet den heer Joosten, Hoofdbestuurder van ons Verbond betroffen, en zeker niet ongeteekend, zoo de schrijver niet juist uitlandig ware geweest, zoodat wij hem zijn stukje niet konden terugzenden. Onder deze omstandigheden toch zou eene weigering allicht beschouwd zijn als een oogendienst aan den heer Joosten, die ons vreemd is en hij verlangt noch behoeft. Wat in de opmerkingen van

Een Journalist als hatelijkheid te berispen valt, deert den heer Joosten niet, en komt alleen ter verantwoording van den inzender.

6/4/89.

Waarde Redacteur,

De heer D. H. Joosten is niet op de hoogte. Hij heeft in uw vorig nummer een onderwerp besproken, dat hij niet kent. De zoogenaamde pers-vrijkaarten worden duur betaald, met geld betaald. De tooneelbesturen voldoen een gedeelte der kosten van hunne aankondigingen met toegangsbewijzen. Daarvan maken o. a. de tooneelverslaggevers gebruik, zonder dat dit hunne onafhankelijkheid in gevaar brengt.

Dat velen hunner het inderdaad goede zooveel mogelijk ophemelen en over het middelmatige en slechte de vele mantels der liefde hangen, onlangs nog door den heer Rössing besproken, is een gevolg van een juiste en praktische kennis onzer tooneeltoestanden. Misschien zal ik u eens verzoeken mijne meeningen dienaangaande op te nemen.

Die doordachte welwillendheid mag niet worden geweten aan iets dat naar kwade trouw zweemt. Zij is ook in praktijk gebracht toen de heer Joosten zijn oorspronkelijk tooneelwerk liet vertoonen.

EEN JOURNALIST.

NIEUWE UITGAVEN.

- Hermann (R.), *Strasburg*. Historisches Schauspiel. f 1.—
Ludorff (F.), *Elgeva, Königin von England*. Trauerspiel. f 1.—
Stern (V.), *Calas*. Tragödie. f 1.—
Grenet-Dancourt (E.), *Hypnotisée*. Comédie en 1 Acte. f 0.85.
Werth (L.), *die Oster- und Passionsspiele bis zum 16n Jahrhundert*. Beiträge zur Geschichte des deutschen Dramas. f 6.50.
Ducis, *Macbeth*. Treurspel in 5 bedrijven. Bewerkt door N. Bernard Roozen. f 1.20.
Pellecom (J. E. A. van), *de Hollandsche Opera*. f 0.50.
Gyp, *Tout à l'égoût!* Petite revue en trois actes et un prologue. f 1.10.
Le Carillon théâtral. Rédigé par Lajorêt. (La critique sur les principales pièces de théâtre pendant la saison 1887—1888). f 2.75.
Dumas fils (A.), *Monsieur Alphonse*. Pièce en 3 Actes. Nouvelle édition. f 1.10.
Meilhac et L. Halévy, *Le train de minuit*, Comédie en 2 actes. f 0.85.
Valabrègue (A.), *l'Homme de paille*. Comédie en 3 Actes. f 1.10
Lemercier de Neuville, *le Billet de Coterie*. Comédie en 1 acte. f 0.55.
Moeller (G. H.), *Die Auffassung der Kleopatra in der Romanischen und Germanischen Tragödie*. f 1.30.
Hugounet (Paul), *Mimes et Pierrots*, notes et documents inédits pour servir à l'histoire de la pantomime. f 2.75.
Meilhac et L. Halévy, *Fanny Lea*. Comédie en 5 actes f 1.10.
Porto-Riche (G. de), *La Chance de Françoise*. Comédie en 1 acte. f 0.85.
Narrey (Ch.), *Pas de Zèle*. Comédie en 1 acte. f 0.85.
Massa (P. de), *La bonne Aventure*. Comédie en 1 acte. f 0.85.
Vois (E.), *Le Serment*. Comédie en 1 acte. f 0.55.
Feuillet (O.), *Le devoir de Juliette*. — *Charybde et Scylla*. — *Le curé de Bouvron*. (Comédies). f 1.90.
Calderon de la Barca, (P.), *De rechter van Zalamea*. Drama in 7 tafereelen. Bewerkt door W. G. Nieuwenkamp. f 1.—
Looyenga (F. G.), *Alderliefde*. Tooneelstuk yn fiif bidrúwen. f 1.—
Antonius, *Een nieuwe wrijfdocter*. Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf. f 0.30.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

Alom verkrijgbaar:

MATHILDE ROOS.

Hard tegen Hard.

Roman naar het Zweedsch, door
Ph. WIJSMAN.

2 deelen gr. 8°. f 4.50.

BJÖRNSTJERN BJÖRNSSON.

G O D S E T

Roman uit het Noorsch door

U N A.

2 dln. f 5.—

ERNST AHLGREN.

G E L D

Roman uit het Zweedsch door

Ph. Wijsman.

f 2.90.

JONAS LIE.

De Rutland.

Eene Zeemansvertelling uit het Noorsch
DOOR

F. J. ARNTZENIUS.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG.

f 1.60. Geb. f 2.25.

NICOLAAS GOGOL.

Doode Zielen

Russische typen.

VERTALING EN NAREDE VAN

Dr. J. A. BRUINS.

2 dln. f 5.—

NICOLAAS GOGOL.

TARAS BULBA

De Hetman der Kozakken.

f 1.50. Geb. f 2.—

F. M. DOSTOJEWKY.

DE ONDERAARDSCH E GEEST.

f 2.75.

F. M. DOSTOJEWKY.

ARME MENSCHEN.

gr. 8°. f 2.—

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

M U L T A T U L I,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te
Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN

C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdragen tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes in het tooneellevven van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treurspel. — F. van der Goes, De familie Bouhon. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé**. Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia, Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

NIEUWE ROMANS.

Uitgaven van P. N. VAN KAMPEN & Zn., te Amsterdam:

LOUIS COUPERUS, Een Haagsche roman. 3 Dln.	f 6.90
E. HARTNER, In het slot te Heidelberg. Historische roman uit den tijd na den 30jarigen oorlog. Uit het Hoogd. door JEANNE HUYGENS. 2 Dln.	» 5.50
F. A. BUIS, Een doelloos leven	» 2.90
Mevr. H. FORBES, Het verre Oosten. Reisindrukken in den O-Ind. Archipel. Uit het Engelsch door Mevr. VAN DEVENTER — BUSKEN HUET	» 2.50
E. AHLGREN, Mevrouw Marianne' Uit het Zweedsch door UNA. 2 Dln.	» 4.90
Miss M. E. BRADDON, Tweelingbroeders. Uit het Engelsch door C. BAARSLAG. 2 Deelen	» 5.90
., Lady Darnel. Uit het Engelsch door MYRA	» 2.60
Mevr. VAN WESTRHEENE, Adèle	» 2.90
MAURITS SMIT, Semper Crescendo	» 3.25
E. MONEY, Een Hollandsch Meisje aan de Kaap. Uit het Engelsch door JEANNE HUYGENS. 2 Deelen	» 4.50
Mej. J. M. SCHAAP, Nellie Vierhout. f 1.50. Gebonden, verg. op sneê	» 2.25

Nieuwe Uitgaven van A. Rössing

— 3 TE AMSTERDAM. —

ALOM VERKRIJGBAAR:

HENRIK IBSEN.

Nora, Tooneelspel in 3 bedrijven, vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, rector van het gymnasium te Dordrecht. f 1.—

Een vijand des volks, Tooneelspel in 5 bedrijven, vertaald door IDA DONKER. . . f 1.50

Ter perse:

De Vrouw der Zee, Tooneelspel in 5 bedrijv.

L. KIELAND.

Op de Terugreis, Drama in één bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40

MOLIÈRE.

Belachelijke Hoofsche Juffers, vertaald door BOUBERG WILSON, voorzien van opgave der overleveringen van de Comedie Française. f 0.75

P. CALDERON DE LA BARCA.

De Rechter van Zalemea, drama in 7 tafereelen vert. door W. G. NIEUWENKAMP. f 1.—

ALPHONSE DE LAUNAY.

De Eerste Roman, blijspel in een bedrijf vertaald door JEAN VALJEAN f 0.60

Verschijnt des Zaterdag om de 14 dagen bij N. Kössing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

N°. 16.

27 APRIL 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

L. S. Voor het laatst. — Officieel Gedeelte. — Aan H.H. Afdeulings-Secretarissen. — Uit onze Afdeelingen. — Het tooneel in de Hoofdstad. — JEAN VALJEAN, Uit de Maasstad. — Het Tooneel te Parijs. — Varia. — Ingezonden, L. SIMONS MZ.: Een program van actie (?) — Feuilleton: Prof. A. G. VAN HAMEL, Een Studententooneel uit de 16e Eeuw. — Nieuwe Uitgaven.

VOOR HET LAATST.

Met dit nummer is de eigenlijk gezegde jaargang van ons orgaan compleet. Als aanhangsel zullen nog slechts officieele bescheiden onzen leden worden toegezonden. Eene voortzetting gedurende den zomertijd, met vier maandelijksche afleveringen — gelijk in mijn plan lag — is gelukkig onmogelijk gebleken. Reeds nu hebben de kosten dezer 16 afleveringen meer bedragen dan de som, in het vorige jaar voor de uitgave van ons orgaan gevoteerd. En dat, ofschoon dit jaar ook niet één mijner hulpvaardige medewerkers eenig honorarium geveerd heeft.

Het staat nu aan ons leden ter a. s. Algemeene Vergadering de vraag te slissen, in hoeverre ons orgaan, in zijn nieuwen vorm, de meerdere onkosten waard is, welke het, blijkens dit proefjaar, van de kas vordert. En zij zullen er daarbij op moeten rekenen, dat wellicht in de toekomst de kopie niet, als nu, steeds kosteloos verkregen zal kunnen worden, en die kosten dan derhalve zullen stijgen.

Hoe dit besluit ook uitvalle, ik ben er zeker van dat ik mede handel in naam mijner lezers, wanneer ik hierbij openlijk dank zeg aan allen, die door vaste medewerking, als de H.H. A. J. v. DRAGT, C. F. v. D. HORST en JEAN VALJEAN, of door losse bijdragen en inzendingen, als de H.H. S. J. BOUBERG WILSON, mr. J. N. v. HALL, Prof. A. G. v. HAMEL, A. ISING, D. H. JOOSTEN, A. REYDING en JAN C. DE VOS, hebben zorg gedragen voor eene aangename en leerrijke afwisseling ten behoeve der lezers en eene aanmerkelijke verlichting van mijn eigen taak. Dat ik deze niet zóó heb vervuld, als ik 't volgens eigen strenge eischen

had willen en moeten doen, kan ik alleen verontschuldigen met een beroep op de nog strengere eischen van andere plichten, die den tijd, welken ik aan het vervullen van deze eerezaak kon wijden, meer beperkten dan voor eene voldoende vervulling er van wenschelijk en nuttig was. De redactie van een tijdschrift, als waartoe ik ons orgaan zou willen maken, en waarvan de redacteur tevens de voornaamste medewerker is, kan alleen goed gevoerd worden door iemand die er zich geheel aan kan wijden. En dit vermag ik, tot mijn leedwezen, niet. L. S.

OFFICIEEL GEDEELTE.

De te Rotterdam te houden Algemeene Vergadering is thans bepaald op den 15en Mei a.s., in de bovenzaal der groote Societeit Amicitia, door Commissarissen daartoe welwillend afgestaan. Des avonds te voren wordt aan h.h. Hoofdbestuurders en Afgevaardigden eene voorstelling aangeboden in den grooten schouwburg, te geven door de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten. Den 15en heeft het gebruikelijke dîner plaats, tegen f 5.— het couvert, met inbegrip van eene halve flesch wijn. De plaats waar zal nader worden bekend gemaakt. Zij, die daaraan wenschen deel te nemen gelieven zich vóór 13 Mei aan te melden bij den heer Dr. G. Pekelharing, Secretaris der Afdeeling Rotterdam.

Aan H.H. Afdeulings-Secretarissen.

Ten einde het den Afgevaardigden ter Alg. Vergadering gemakkelijk te maken, wenschen wij Zaterdag 11 Mei eene extra-halve Aflevering van ons orgaan het licht te doen zien, geheel ingenomen door de verslagen der Afdeulings-vergaderingen, waarin de beschrijvingsbrief voor de Alg. Vergadering behandeld is geworden. Hiertoe hebben wij echter de hulp noodig van de Secretarissen dier Afdeelingen, ten einde ons het Verslag dier Vergaderingen te doen toekomen — hetzij *in originale*, hetzij in een uitknipsel uit een

dagblad. Liefst ontvangen wij die uiterlijk één of twee dagen nadat de samenkomst heeft plaats gevonden, daar wij dan in staat zijn om reeds bij voorbaat afdrukken der proef te zenden aan de Secretarissen van die Afdeelingen, waarin de bedoelde vergadering dan nog plaats moet vinden.

REDACTIE »HET TOONEEL.»

UIT ONZE AFDEELINGEN.

Men schrijft ons uit Leiden:

Op Maandag 15 April had een ledenvergadering van onze afdeeling plaats.

Na voorlezing der notulen stelde de president voor, aan het Hoofdbestuur een subsidie te vragen ter tegemoetkoming in het groote tekort waaronder onze afdeeling zoo lang reeds lijdt.

In gewone omstandigheden is haar kas in staat, om na aftrek van de groote kosten, welke de beide uitvoeringen, die per jaar gegeven worden, met zich brengen, in haar levensonderhoud te voorzien.

Vorige jaren maakten echter buitengewone uitgaven noodzakelijk; wel werd daarvan vooral in het laatste jaar een groot gedeelte betaald, doch het nadeelig saldo bedraagt nog altijd f 450.—

Dat het werk der bestuursleden daardoor zeer wordt bemoeilijkt, de afdeeling in haar ontwikkeling gestuit, behoefde geen betoog. En ziehier de gronden, waarop de president het voorstel ter overweging aanbeval.

Na langdurig debat werd echter met algemeene stemmen op één na besloten om eerst te trachten door vrijwillige bijdragen, leening etc. het benodigde te vinden, op de algemeene vergadering aan het Hoofdbestuur het resultaat dier pogingen mede te deelen en, mocht het blijken dat deze schipbreuk hadden geleden, voor het jaar 1890—1891 een bijdrage uit de algemeene kas te verzoeken.

Verder werd besloten een voorstel tot royeering van 4 wanbetalende leden tot een volgende vergadering aan te houden.

Het Tooneel in de hoofdstad.

De Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel heeft *Le Flûbustier* van Jean Richepin ten toonele gebracht onder den titel van *De Kaper*, in eene metrische vertaling van Fiore della Neve. Dit stuk is meer een gedicht dan een drama; de schoonheid van het oorspronkelijke ligt in de taal, de klankrijke lyriek, veel meer dan in de karakterteekening of handeling. Bij de overbrenging zijn het dus allereerst de verzen en de wijze waarop zij gezegd worden, die van belang zijn. Om deze te leeren kennen moeten wij naar den schouwburg trekken, en daartoe zijn wij door uitstedeheid tot ons leedwezen nog niet instaat geweest. En daar, door omstandigheden, de last der beoordeeling juist niet door een onzer medewerkers van ons kon worden afgenomen, zijn wij buiten staat in dit nummer eene bespreking van vertaling en opvoering te geven. Naar hetgeen wij er van vernemen, wordt de rol van den ouden zeeman, door Got gecreëerd, een triumpf voor den heer Louis Bouwmeester.

De heeren Gebrs. van Lier hebben gebruik gemaakt van het voorgaan der *Tooneelvereniging* door met de vertooning van *Nora* te volgen. De rollen van Helmer, dr. Rank en Nora zijn in dezelfde handen gebleven, die van mevr. Linde is overgegaan aan mevr. De Graeff-Verstraete, die van Krogstad opgenomen door den heer Moor. Schoon beiden de vastheid van stem, en uiterlijk koele soberheid van spel missen, welke bij mevr. Holtrop en den heer Poolman zoo volkomen in stijl waren en zulk een diepen indruk maakten, verstoren zij de stemming van het geheel alleen voor wie de eerste opvoeringen bijwoonden. Zooals het stuk nu vertoond wordt, treft het nog alle onbevooroordeelde toehoorders als een aangrijpend drama van bizonderen aard.

Het slottooneel, waarin mej. Roelofsen thans geheel een mooien, diepen toon van overweldigenden ernst weet te leggen, wordt ademloos afgeluisterd door de gevangen gehouden toeschouwers. Dezen zijn niet het gewone publiek van den Plantage-schouwburg; maar gerecrueteerd uit eene klasse der burgerij, die zelden den schouwburg bezoekt en zeker nooit des winters in *dat* ongezellig lokaal komt. De heeren van Lier hebben dan ook besloten de voorstellingen van *Nora* hier ter stede tot 1 Mei voort te zetten.

Deze uitkomst is van ongemeene belangrijkheid. Zij logenstraft de voorbarige beweringen van allen, die *Nora* een onvertoonaar, doodgeboren stuk noemden, ongeschikt althans om meer dan ééns en anders dan voor een buitengewoon publiek te worden opgevoerd. Zij is een triumpf voor hen die hebben gewezen op dit werk van Ibsen, en nog meer voor de *Tooneelvereniging*, welke het voor het eerst en op eigen risico ten toonele deed brengen. Zij leert, gelukkig, dat ernstige kunstwerken ook ten onzent toehoorders vinden en niet alle menschen in den schouwburg louter een ijdel vermaak komen zoeken. Zij leert, wat ijerige studie onder degelijke leiding van jonge, ongevormde krachten vermag te maken; zij leert den heeren Van Lier en iedere directie de les, dat niet door *modderen* het goede publiek gewonnen wordt.

Deze voorstellingen van *Nora* geven goeden moed voor de toekomst.

Vijftigjarig jubileum van Mevr. Huyzers-Rosenveldt.

Als in de Salon des Variétés, de heer Kreukniet, een der directeuren, ten toonele verschijnt is men zeker, dat er eene bizonderheid de aandacht vraagt. Terwijl de twee overige directeuren, Bigot en Blaaser, zich aan de kunst wijden, houdt hij het oog over alles, vooral over de kas. Maar er zijn gevallen, dat zijn oude kunstvuur weer wordt opgepookt, dat zijn talent weder dienstbaar moet worden gemaakt. In de beruchte *Roger de Schandvlek* vervulde hij op waardige wijze de rol van rechter; doch, hoe schrandter hij ook zij, hij kon het kleine meisje geen andere bekentenis ontlokken dan: »ik heb niets gezien, ik heb niets gehoord!» Donderdagavond den 25sten April hadden de bezoekers der Salon weder het voorrecht hem te zien, niet als rechter, maar als beminnelijk man, als feestredenaar, die niets had te hooren en niets had te zien. Hij wist alles en zag alles. Hij wist, dat hij het woord had te voeren tot eene van die oude garde, die als kind in het vuur gedoopt, sterft in het vuur. Hij zag, dat hij een schare voor zich had, die alles gezien had: de toewijding gedurende eene halve eeuw van eene tooneelspeelster, die hoewel ook niet eene eerste plaats op het tooneel hebbende ingenomen, de haar aangewezen met liefde en ernst had vervuld. Hij had daarom niet naar woorden te zoeken, de daden spraken. Hij had slechts te herinneren. In die herinnering was sprake van toewijding, van zorgvuldigheid, van stiptheid en regelmaat, van brave vrouw en lieve moeder, van warm voorstandster der kunst, van oprechte vereering door artisten en directies, van kunstliefde, enz. Toen de heer Kreukniet al die schoone woorden gesproken had, liet hij ook daden zien. »Mevrouw Huyzers — want zij was de jubilaris — Mevrouw Huyzers!» eindigde hij, »de directie acht het zich een aangenamen plicht u als zichtbaar bewijs van achting en waardeering dezen stoel aan te bieden, om u, als zij veel van uw krachten gevergd heeft, in alle gemakkelijheid op neer te vleien. Wij hopen, dat ge u nog jaren aan de kunst zult blijven wijden, met dezelfde liefde, die ge haar altijd hebt betoond!»

Nu volgden handdrukken, fanfares en gejuich. En hiermede was een begin gemaakt aan een reeks huldebetuigingen. Daar werden bloemen aangedragen van de gebroeders van Lier: een lier van Flora's kinderen, bescheiden toespeling op hun naam, van het gezelschap der gebroeders van Lier, waarbij zij in zulk een goed

aandenken staat, van den heer Mutters en mevrouw Verstraete, van haar schoonzoon Jurgens, van haar schoonzoon Henri Poolman, van den heer v. d. Heuvel, van de directie en het gezelschap Tivoli, met een fraaie, artistieke werkdoos, en nog zeer vele verrassingen van onbekende gevers en geefsters. Toen drong de welsprekendheid den heer Bigot naar de keel en sprak hij mevrouw Huyzers op de allerhartelijkste wijze toe, niet als mevrouw Huyzers, maar als moeder Huyzers. Voor deze intieme en welgemeende loftuiting ging een luid hoera op. Mevrouw Huyzers boog, diep aangedaan, voor al dit huldebetoen. De gordijn moest uog eenige malen rijzen en dalen om Mevr.-Huyzers-Rosenveldt op haar 50-jarig jubileum te huldigen.

K.

Uit de Maasstad.

Meilhac's *Gedecoreerd* is reeds in dit tijdschrift behandeld (pag. 118); wij bepalen ons daarom tot de opvoering door ons gezelschap, ter benefice van den Heer Willem van Zuylen. Er bleek flink gerepeteerd te zijn; de vertooners kenden hun rollen goed en het stuk werd prettig, vlug afgespeeld. De Heer van Zuylen (d'Andresy) heeft ons braaf doen lachen en al stellen wij zijn Chapeloux hooger, in menig tooneeltje bewees hij zijn meesterschap in de kunst, ook in de kunst van het publiek te pakken. De Heer de Vos schijnt ons beter berekend voor het Duitsche dan voor het Fransche blijspel; zijn spel is gemakkelijk en correct, maar niet los genoeg; het biedt te weinig afwisseling. Zijn grime is meestal dezelfde en wij zouden willen vragen of Colineau zijn toilet niet beter zal soigneeren, wanneer hij een bezoek verwacht van zijn aangebedene gravin. Mej. Vink was als Mevr. Colineau bijzonder op dreef en droeg door haar opgewekt, schalksch spel niet weinig bij tot het succès. Van de kleinere damesrollen wenschen wij nog de dames Beersmans en Beukers te noemen; de eerste gaf een origineel, brutaal kameniertje en de laatste — recht smaakvol uitgedost — speelde het tooneeltje in het eerste bedrijf zeer opgewekt. *Last* maar stellig *not least* de Heer de Vries als Leopold, een duivelstoejager, geen visch en geen vleesch, maar op zoo'n wijze vertolkt een der beste figuren in deze klucht.

Vooraf ging *Marcel*, dat ons slechts matig kon behagen; over Faassen's *Ledige Wieg* heeft men bedenkelijk het hoofd geschud, maar de hansworsterij in dit tooneelspel achten wij vrij wat bedenkelijker; ook de uitvoering der grondidee is gebrekkig. Wat al onnoodig bijwerk en dan acht personen in zulk een eenvoudig stukje! Wij vreezen dat de samenwerking van twee schrijvers er grootendeels de schuld van draagt. Van de vertooners verdient Mevr. Coelingh eervolle vermelding; met tact en bescheidenheid vervulde zij de rol der oude dienstbode. De Gaston behoort niet tot het genre, waarin wij den Heer van Zuylen het liefst zien, maar Lewes heeft terecht gezegd: »*It is not by his faults but by his excellences, that we measure a great man. The strength of a beam is measured by its weakest part, of a man by his strongest.*» Wij hopen het nooit te vergeten, vooral niet bij gelegenheid van een benefiet.

24 April 1889.

JEAN VALJEAN.

HET TOONEEL TE PARIJS.¹⁾

Mijnheer de Redacteur!

Houd u niet langer onnoozel. Of denkt ge dat ik u niet

¹⁾ Juist terwijl onze gewone medewerker voor deze rubriek ons mededeelde, dat hij buiten staat was deze week zijn taak te volbrengen, ontvingen wij dit schrijven, 't welk we, ook al deelt het weinig zakelijks mee, om de geestigheid der inleiding ongaarne een plaatsje had-

begrijp? Beseft ge niet, dat ook ik het vermogen heb tusschen de regels te lezen, tusschen de regels, waarin ge spot met de hoogte der Eifeltoren in vergelijking met de hoogte, waarop gij u de dramatische kunst droomt. Ibsen staat voor u dan tien Eifeltorens. Gij leeft en zweert in uw intieme brieven over Ibsen, alsof hij de eenige ware die de toekomst beheerscht, en er buiten hem geen heil is. Ik beken ootmoedig, dat óók ik vol eerbied zijn arbeid volg, dat ik vaak met den directeur van het Théâtre libre over de aanstaande opvoering van *Les revenants* spreek, dat ik zelfs eens in de maand een avondje heb met jonge Noren, waarop we niets anders doen dan Ibsen lezen en in heftig debat geraken, zenuwachtig door het bepleiten onzer overtuiging niet op onzen stoel kunnen blijven zitten, maar heen en weer loopen druk gesticuleerend voor elkaar staan. Ge begrijpt, dat we als vrienden scheiden en napratende over alles en nog iets een gemoedelijk glas *Oel* drinken, want op dien avond zijn we zulke verstokte Noren, dat we niets drinken dan Noorsch bier. Zoo ver hebt gij het nog niet gebracht. Weet ge wat ik niet van U begrijp met uw groote kennis van Ibsen?.. Niet?... Dat ge *Les Revenants* (Gengangere) in het Hollandsch *Spoken* noemt. Het zijn geen spoken, het zijn de wederkeerenden. Zoekt gij daar nu maar een goeden naam voor. Intusschen hoop ik, dat aanstaanden winter *Les Revenants* te Amsterdam evenveel succes mogen hebben als, gelijk gij schrijft, Nora gehad heeft. Twijfel er niet aan. *Les Revenants* heeft nog meer dramatische kracht dan *Spoken*. Maar wat ik u bidden mag, word niet maniaque. Niet slechts oog voor het eene en blind voor het andere. Ik stel met u Augier op verre na zoo hoog niet als Ibsen, maar 't is toch een groot auteur, die niet als Sardou zijn talent opgeofferd heeft aan jacht op succès en geld. Hij is allerminst een veelschrijver en na *les Fourchambault* heeft hij niets meer geschreven. We zijn de Comédie-Française daarom dankbaar, dat ze een werk van hem, dat reeds 25 jaar oud is, weder ten tooneele heeft gebracht, ik bedoel *Maitre Guérin*. Lees het eens over en ik wil wedden, dat ge uw invloed zult doen gelden om het door een Hollandsch tooneelgezelschap opgevoerd te krijgen, want het is een uitstekend stuk voor Holland. Een oude man, die droomt van een uitvinding, waaraan hij al zijn geld en dat van zijne eenige dochter opoffert, een notaris met een burgerlijke wederhelft, hun zoon, een officier en een voorname dame vormen de hoofdpersonen. Menschelijke drijfveeren brengen de handelingen in beweging, en als er tranen geschreid worden zijn het zulke echte tranen, dat ge in stilte de uwe onderdrukt. Mad^{le}. Baretta, de dochter van den waanzieke, vertelt het geheim van haar leven op zulk eene aandoenlijke wijze, dat de geheele zaal wegsmelt in tranen. En Mevr. Granger, de vrouw van den notaris! Haar zoon heeft een zeer voorname dame lief, de moeder meent dat zij met haar burgerlijkheid hinderlijk zal zijn aan het geluk harer dochter en nu komt ze, de goede vrouw, voorstellen om haar als niet bestaande te beschouwen: zij zal weggaan. Mevrouw Granger heeft dit met zulk een aandoenlijke moederlijke teederheid gedaan, dat allen er opgetogen over waren en zij herhaaldelijk met salvo's van toejuichingen werd teruggeroepen. Dat is schoone, ware kunst, de kunst het woord te zeggen, en in het zeggen de ziel te openbaren.

Hoogere kunst dan Sarah Bernhardt toonde in *Lina*, een drama, getrokken uit den Engelschen roman *As in a looking-glass*. Aan het slot van dit maakwerk sterft Sarah onder allerlei kunststukjes van doodgaan; als een hoop vuil goed valt zij voorover dood op den grond. De Engelsche actrice Bernard-Beer had in dit stuk met de sterfscène

den geweigerd. Het heeft een eigenaardige aantrekkelijkheid, zich zelf in den gebogen spiegel der spotternij te zien — en toen onze correspondent zijn brief schreef, gunde hij zich het genoegen om er in te blikken op zoo gulle wijze, dat wij hem om de uitkomst bejinden.

RED

bergen van lauweren ingeogst, een reden voor Sarah, die specialiteit is in het doodgaan, om zich die weelde niet te laten ontgaan. Als hare kunstzuster heeft zij haar doel bereikt. Maar, ik bid U, wat laag staat dit genot, dat niets is dan overbluffen, bij de fijne genieting der genoemde tooneelen uit *Maître Guérin!* Sarah is met haar reizen, haar optreden in drama's en melodrama's niet vooruitgegaan, zij werkt te veel op het groote effect, waar zij vroeger door innigheid meesleepte. Hoe mooi Sarah in *Lena* ook sterft, het stuk is van weinig beteekenis en zal met de tentoonstelling wel reeds vergeten zijn.

De tentoonstelling is voor vele tooneeldirecteuren een aanleiding om schatten te verdienen. Het scherpst vernuft wordt gewed om aan den overprikkelden smaak van sommige tooneelbezoekers te voldoen. Stukken met mooie vrouwen, décors en trucs zijn in het verschiet of in aantocht. *Riquet à la Houppe* heeft de rij geopend. Als iedere feërie zoo onschuldig en amusant mocht blijken als deze, is er geen gevaar.

Behalve *Maître Guérin* heb ik nog twee belangrijke voorstellingen bijgewoond, de eene *Mensonges* uit de roman van Paul Bourget en *Revoltée* van Jules Lemaître. Beide stukken hebben niet voldaan. *Mensonges* is als roman te psychologisch om stof te bieden voor een drama, waar gemotiveerde handeling hoofdzak is. *Revoltée* bevat mooie scènes, maar is geen goed aaneengesloten geheel, het vormt geen stuk. Bovendien worden verschillende toestanden herhaald, en ge weet, herhalingen gedooft geen tooneelwerk. Toch is *Revoltée* meer dan verdienstelijk, er komen tooneelen in voor, op zich zelf met meesterhand geschreven, uitmuntende door fijnheid van opmerking en schoonheid van taal.

Jules Lemaitre, die wekelijks in *Le Journal des Débats* feuilletons over het tooneel schrijft, heeft met *Revoltée* niet geschroomd practisch op te treden. Al is hij niet geslaagd, de confraters hebben echter in dit werk de schoonste belofte gezien voor de toekomst en moedigen hem aan voort te gaan. Hij zelf heeft als criticus met de grootste vrijmoedigheid en juistheid over hem zelf als auteur geoordeeld. Ik zou u daar nog veel over kunnen schrijven, maar dan zou mijn brief eindeloos worden, en als op het tooneel, moet men iedere overbodige lengte vermijden. Daarom wil ik u voor heden groeten. Vale

t.t.

N.

Parijs, 23 April '89.

V A R I A .

Te laat om er nog in onze vorige aflev. op te kunnen wijzen, ontvingen wij het eerste nummer van een Engelsch tooneeltijdschrift, waaraan twee onzer landgenooten medewerken: de heer J. T. Grein als redacteur, de heer A. Teixeira de Mattos als verslaggever. Het tijdschrift belooft veel voor weinig geld: Het kost maar 3 Sh. per jaar en geeft, behalve verslagen van Engelsche tooneelvoorstellingen, ook overzichten uit andere landen; benevens de onontbeerlijke mededeelingen uit de groote wereld, beschouwingen over damestoilet, en besprekingen van algemeene kwesties. Het doel der redactie schijnt eene toenadering te brengen tusschen Engeland en de overige wereld; de laatste in Engeland en Engeland daarbuiten bekend te maken. Zelfs biedt zij haar rechtstreeksche tusschenkomst aan, om stukken van Engelsche schrijvers in het buitenland te doen spelen en den auteurs daarbij kopierecht te verzekeren.

Ongetwijfeld een loffelijk, belangeloos streven! Doch wanneer wij bij het openslaan van het eerste nummer lezen, hoe de redactie mededeelt dat *Mr. Barnes of New-York* »takes Amsterdam bij storm,» en zij zich er op te goed doet, dat zij den auteur een behoorlijk honorarium verzekerd heeft, m. a. w. dat wij aan haar de zegening van dit melodrama te danken hebben — dan zouden wij den heer

Grein willen vragen of hij werkelijk meent door de verspreiding van zulk een stuk »the grand cause of the English drama» te bevorderen en »to convince the folk across the sea that dramatic literature (sic!) is still alive in the land of Shakespeare!» Wij voor ons wagen het dit te betwijfelen, en zouden den heer Grein willen verzoeken den roep van ons volk niet in gevaar te brengen door mededeelingen dat dergelijke melodrama's in staat zijn, »to take AMSTERDAM by storm». Wij hopen dat hij in de toekomst voor gebrs. van Lier, die bij advertentie toezending van Engelsche stukken aan het adres der redactie van *Comedy* vragen, betere proeven van Engelsche tooneel*literatuur* zal uitzoeken; en . . . vooral, wanneer dit in zijn macht staat, de overzending van aanplakplaten als voor 't bedoelde »sensational drama» dienst deden, verhinderen. Van dergelijke zenuwprikkende en smaakbedervende prenten blijven wij liefst verschoond; en mochten ze weer onze stad komen ontsieren, dan zullen wij tegen dergelijke ongerechtigheden ten krachtigste opkomen. Men heeft de openbare terechtstellingen afgeschafft omdat zij verdierlijkten — en wij willen niet dat het tooneel door bloederige, schrille voorstellingen ga doen wat de terechtstellingen vroeger misdeden.

Iets, maar niet genoeg.

Officieel is bekend gemaakt en officieus bekend geworden, dat de repetities bij de Kon. Ver. *Het Nederlandsch Tooneel* voortaan zullen gehouden worden in costum en met voltooide grimeering; en dat den souffleur is in last gegeven zich slechts zeer bescheiden te doen hooren. Beide maatregelen zijn, wat de eerste betreft, ongetwijfeld wenschelijk, daar een generale repetitie de gelegenheid moet aanbieden om waar te nemen of *alles* voor de eerste voorstelling in orde is; wat de tweede betreft, toe te jnichen niet alleen omdat het voor den toeschouwer hinderlijk is, alles tweemaal te moeten hooren, maar ook omdat die maatregel, door het »hengelen» onmogelijk te maken, de artisten vanzelf tot nauwgezette rolstudie verplicht.

Maar is door het toepassen van dezen maatregelen alle partij getrokken van de ervaring, door de voorstellingen der *Tooneelvereniging* geboden? Ons dunkt van neen. Hoofdzak is en blijft de leiding van de instudeering. Zoolang niet ieder der medespelers het geheele stuk leert kennen en hem er is op gewezen welk licht en schaduw er van de andere personen valt op die, welke hij voor te stellen heeft; zoolang geen leesrepetities worden gehouden voor den toon, de tempi der tooneelen aangegeven en de opvatting der karakters door den leider besproken; zoolang er een *Vortragsmeister* naast den regiseur ontbreekt — zal het verkrijgen van een *geheel* meer geluk dan wijsheid blijven. Wat de leiding voor jongere artisten beteekent, heeft de *Nora*-voorstelling bewezen; en mits zij tactvol de eigen inzichten der oudere acteurs weet te wijzigen naar haar overzicht van het geheel, kan zij voor een gezelschap van volwassenden niet minder tot stand brengen. Te dezen aanzien is een tooneelgezelschap volkomen gelijk aan een orkest — en wat dáár de dirigent beteekent, weet de gé-rant der Kon. Ver. en van het Concertgebouw zeker niet minder goed bij ervaring dan wij het konden verklaren.

Het is daarom dat wij naar aanleiding der thans genomen maatregelen schreven: *Iets, maar niet genoeg.*

INGEZONDEN.

Een program van actie. (?)

Gaat het velen mijner medeleden als mij — en ik verzoek hen in het oog te houden dat hier het verbondslid, niet de redacteur van ons orgaan aan het woord is — dan moet de lezing van den beschrijvingsbrief ter a.s. Algemeene Vergadering hun eene bepaalde teleurstelling berokkend hebben.

De punten van dien brief kunnen toch beschouwd worden als de artikelen van een program van actie voor ons

Hoofdbestuur en ons Verbond gedurende het eerstvolgend jaar. Gaan wij nu na, wat in het vooruitzicht gesteld wordt, dan vinden wij alleen: het stichten van eene verbondsafdeeling te Batavia; een denkbeeld waar niets tegen te zeggen valt, als het uitvoerbaar is, en waarvan de uitvoering allicht weer eenig geldelijk voordeel voor de algemeene kas zal kunnen aanbrengen. Maar verder?

Het is van algemeene bekendheid, dat het Hoofdbestuur plannen beraamde ter hervorming van de Tooneelschool, en die in onze a.s. Algemeene Vergadering in behandeling wilde brengen.

Niettemin komt onder alin. 9 slechts voor »mededeelingen van het Hoofdbestuur omtrent de nadere uitwerking der voorstellen,” wat — bedrieg ik mij niet — te wijten is aan de langzaamheid der circulatie van die plannen bij de Commissie van Toezicht en Beheer, wier advies moest worden ingewonnen volgens de wet. Ware die circulatie met meer spoed geschied, de voorstellen konden reeds ingediend zijn en ter a.s. vergadering afgehandeld worden. Nu zal 't er waarschijnlijk van moeten komen, dat in het najaar eene extra-vergadering gehouden wordt, wil men althans, bij aanneming der voorstellen, niet een geheel jaar voor de uitvoering doen verloren gaan. Aan wien de schuld dier vertraging nu ook moge liggen, zij is daarom vooral te bejammern, omdat zij wijst op een algemeen gebrek aan flinkheid en geestkracht bij zoovelen, die over den gang van zaken in ons verbond mede en vaak in de meerderheid te beslissen hebben.

Dit gebrek spreekt allerduidelijkst uit de houding van ons Hoofdbestuur ten aanzien van het door mij te 's-Gravenhagetogelicht voorstel der directie van het Salon des Variétés tot het verkrijgen eener samenwerking met het Verbond, aan welks school de meeste leden van dat gezelschap hun opleiding te danken hebben. Dat voorstel strekte tot het verder vormen dier jongeren, door, bijwijze van proef, een achtal bijzondere voorstellingen, onder toezicht en leiding van eene door het Hoofdbestuur te benoemen commissie van deskundigen, te doen geven. En terwijl aldus, ook door bijkomstige bepalingen, alle waarborgen geboden werden voor eene dusdanige uitvoering, als werkelijk ten bate der jongeren strekken moest, werd van ons Verbond eene geldelijke garantie van die acht voorstellingen gevraagd, welke maar weinig zou behoeven te vorderen van de algemeene kas.

Na de herhaaldelijk gebleken behoefte aan en uitgesproken wenschelijkheid van een *théâtre d'application* of *théâtre des jeunes* tot verdere vorming der oud-leerlingen van onze school, zou de aanneming van dit voorstel ons alvast eene belangrijke schrede verder hebben gebracht.

Doch wat deed de meerderheid in ons Hoofdbestuur? Zij weigerde zelfs die plannen aan de Alg. Vergadering ter beoordeeling voor te leggen en zond het voorstel aan de directie terug, onder voorwendsel dat zij van te plaatselijken aard waren en meer bij het bestuur der Afd. Amsterdam thuis behoorden! Alsof dit over eene samenwerking met de Tooneelschool zou kunnen beslissen en de opleiding der jongere artisten eene zaak van plaatselijken aard kon worden genoemd! De Tooneelschool zelve is het toch immers evenmin! En daarbij had de directie zich trouwens bereid verklaard die voorstellingen onder zekere voorwaarden ook elders, voor de andere Afdeelingen, te geven!

Geen wonder dan ook, dat na deze ontmoedigende beantwoording van zooveel tegemoetkoming harerzijds, de directie van genoemd gezelschap heeft besloten zich niet aan eene nieuwe weigering bloot te stellen, en, buiten het bestuur der Amsterdamsche Afdeeling om, haar plan in het volgend seizoen ten uitvoer te brengen. Zij besloot daartoe niet het minst na de weigering van het Amsterdamsche Afdeelingsbestuur om het haar aangeboden patronaat over de matinées der jongeren te aanvaarden, en dat, ofschoon er door dat bestuur zooveel *gesproken* was over plannen tot het organiseeren van dusdanige matinées door leerlingen en oud-leerlingen der Tooneelschool!

Dergelijke houding dezer beide besturen kan, naar het mij voorkomt, voor ons verbond niet genoeg betreurd worden. Zij strekt ter vermindering van het reeds niet zeer gewichtig moreel gezag van ons verbond. In de tooneelwereld gaan wij door voor rois-fainéants, die klappen op de welwillendheid der directies tot het geven van gratis-voorstellingen. Zelf de handen uit de mouwen steken, iets te wagen, te durven, te ondernemen, tot stand te brengen, daaraan wordt niet gedacht; en zelfs waar naiven zich wenden tot onze besturen om zedelijken steun, worden zij — de twee vermelde feiten bewijzen het — met een Jantje van Leiden afgewezen!

Gaat dit zoo voort, dan zijn wij, ondanks toeneming van ons ledental, binnen eenige jaren levend-dood. Zoo we 't nu al niet reeds zijn.

Klinkt die uitspraak te hard? — Ik vrees, dat zij het in ieder geval niet is. Wie zich niet door gemakzucht en vóoringenomenheid laat verblinden, zal moeten erkennen, dat ik niet anders neerschreef dan eene treurige waarheid, die wij evenwel onder de oogen *moeten* zien, willen wij verhoeden dat ons verbond langzamerhand wegwijne aan innerlijke verzwakking. De alarmkreet, dien ik doe hooren, komt niet te vroeg, veeleer te laat.

Zal hij echter iets baten?

Dit zal afhangen van den geest, die in onze leden woont, van de omstandigheid of zij de juistheid mijner diagnose zullen beamen en daarna bereid gevonden worden tot het nemen dier krachtige maatregelen, welke noodig zijn ter verbetering.

Waarop 't hier aankomt, is de macht der persoonlijkheid. Uit den aard der zaak loopt de drijfriem onzer machine over een betrekkelijk klein getal van schijven. Van onze twee duizend leden stelt, als in iedere groote vereeniging, op zijn hoogst een tiende deel onmiddellijk belang in den gang van zaken, en hiervan is maar weer de helft krachtens officieele betrekking in staat daarop invloed te oefenen. Doch te verwachten, dat deze honderd allen vol gelijken ijver, geestkracht en toewijding zouden wezen, ware zich overgeven aan onmenschkundige begoocheling. Intusschen, dit is ook niet noodig. 't Is genoeg, wanneer in elk onzer besturen drie, twee mannen van de daad zitten. Mits dit dan diegenen zijn, wien eene bepaalde betrekking is opgedragen, van welker ijverige vervulling de goede gang van zaken afhankelijk is. En vooral, mits de anderen dan ten minste niet pogen te remmen of tegen te houden.

En nu waag ik het te zeggen, dat dit laatste, blijkens de feiten, welke ik straks noemde, blijkbaar niet het geval is.

Dat deze passieven, als ik hen zoo noemen mag, hunnerzijds in de opvatting hunner taak volkomen te goeder trouw zijn, wie zal het betwijfelen?

Maar zij kunnen het ons, den actieven, niet euvel duiden, wanneer wij als onze meening uitspreken, dat hun weifeling, langzaamheid en gemis aan energie ons Verbond ten verderve voeren. En evenmin wanneer wij daarbij een stap verder gaan en hen doen gevoelen, dat wij hun langer aanblijven in hun functie in het belang van ons Verbond liever niet wenschen. Of, om eenvoudig te zeggen waar het op staat, dat wij hen liever vervangen door anderen.

Dit te doen is zeker in strijd met den gebruikelijken gang van zaken in ons Verbond. De gewoonte brengt mede, dat wij, bij periodieke afreding, de herkiesbaren die zelf zich niet terugtrekken, ook weer herkiezen, liefst bij acclamatie. Dit nu is wel zeer hoffelijk, maar ook flauwhartig. Het wijst op een gebrek aan moed om te toonen wat men wil. De vrees voor »persoonlijke onaangenaamheden,” welke in onze politiek zooveel kwaad sticht, brouwt in ons Verbond nog erger. Het is tijd dat daaraan een einde kome. Niet langer deinze men terug voor het uiten eener geponde ontevredenheid, ook al heeft dit

het aftreden ten gevolge van personen, die men als menschen moge achten doch die voor de hun in ons Verbond opgedragen taak niet deugen. Niet langer geschiede eene ver- of herkiezing bij eene acclamatie, die niets zegt, wyl tegenstand zich hier slechts zou kunnen uiten door eene onhoffelijke demonstratie. En men vrage niet, vóór alles, naar familie- of maatschappelijke betrekking, naar persoonlijke voorkeur, maar naar die eigenschappen en hoedanigheden, naar die inzichten, welke een *handelen* in de goede richting voor ons Verbond waarborgen.

L. SIMONS Mz.
Lid der Propaganda-Commissie
van de Afd. Amsterdam.

EEN STUDENTENTOONEEL IN DE XVIe EEUW.¹⁾

In een der zomermaanden van het jaar 1552 was het te Parijs, op den linker Seineoever, buitengewoon levendig. Talrijke groepjes studenten haastten zich vroolijk naar het »collège Boncourt», een der succursalen van de *Facultas Artium* der Sorbonne. Jonge en oude professoren, enkele andere geleerden, bovenal philologen, jeugdige advocaten, onderscheiden hovelingen zelfs, en een keur van bevallige vrouwen, sloegen, vroolijk keuvelend, denzelfden weg in.

Men had het zeer druk over eene tooneelvoorstelling, die eenige dagen te voren, in het »Hôtel de Reims», in tegenwoordigheid van den koning en zijne hofhouding had plaats gehad, en die met bijzonderen bijval was begroet geworden. Henri II had zelfs, om te toonen hoezeer hij met deze letterkundige nieuwigheid, »cette chose nouvelle, et très belle et très rare», was ingenomen, vijf honderd kronen aan den schrijver vereerd en hem zijne hooge bescherming toegezegd. Die schrijver was een twintigjarige student; en het stuk dat deze student voor den koning had laten opvoeren en dat hij thans in het collège Boncourt voor het publiek der universiteit ten gehoor zou brengen, was de eerste Fransche tragedie.

Etienne Jodelle, jong van jaren en wild van haren, vlug en vurig als een duivel — »le démon de la poesie», zooals een zijner vrienden hem noemde — behoorde tot dat belangwekkend groepje geleerde en dichterlijke jonge mannen, die, een paar jaren vroeger, met zulk een opgewonden driestheid het »manifest» der nieuwe dichterschool in de wereld hadden gezonden, en die niets meer of minder bedoelden dan Frankrijk op het gebied der letteren, tot een tweede Griekenland en een nieuw Rome te maken.

Geen wonder dus, dat geestverwanten en vrienden, en voorts een groote hoop nieuwsgierigen, zelfs enkele tegenstanders, de nauwe deuren binnendrongen, die toegang gaven tot de binnenplaats van het collège Boncourt. Op de binnenplaats was een tooneel opgeslagen, en op alle verdiepingen van het gebouw waren de wijd geopende vensters, die als loges dienst deden, door de deftigste en aanzienlijkste toeschouwers bezet. Beneden vóór het tooneel, stond het parterre-publiek, tallooze Parijsche studenten, opeengepakt, en in de gangen tot zelfs op de straat, verdrongen zich de nieuwsgierige achterblijvers.

Men wees elkaar, in de loges, enkele beroemdheden, zooals den jongen advocaat Etienne Pasquier, die eene zeldzame liefhebberij had voor de oude geschiedenis van zijn land, en naast hem den grooten philoloog Turnèbe. Iets verder zat de bezielende leermeester der beste studenten, Daurat en groette met den glimlach van een halven kameraad enkelen zijner leerlingen. De held van het parterre was de uitnemendste van deze leerlingen, Ronsard, de Pindarus der vurige Pleiade, die weldra »de vorst der

dichters en de dichter der vorsten» zou heeten. Naast dien aanvoerder der »brigade» stond zijn trouwe vaandeldrager Joachim du Bellay, de schrijver van het geruchtmakend manifest, die door de vlugheid en de stoutheid, waarmede hij de nieuwe letterkundige beweging had aangekondigd, zelfs zijn vriend Ronsard had verrast.

Enkele andere leden of vrienden der Pleiade, de stillere, fijngevoelige Remi Belleau, Jean de la Péruse, wien de lauweren van zijn vriend Jodelle den slaap reeds begonnen te benemen, de zeventienjarige Jacques Grévin, die ook reeds droomde van treurspelen en blijspelen, en Jodelle zelf, waren niet te vinden. Zij hielden zich voorloopig schuil, om spoedig, als de vertooners van het stuk, de »entreparsleurs», zooals men toen zeide, op de planken te verschijnen. Want door een student was het geschreven en door studenten zou het vertoond worden.

Wel had men gepoogd de gepatenteerde toneelspelers van Parijs, de »Confrères de la Passion», over te halen om het stuk op te voeren; maar, met al de hooghartigheid van oude acteurs, trotsch op het monopolie, dat hun reeds honderdvijftig jaren vroeger verleend was geworden, hadden deze geweigerd, zich met zulk eene geleerde nieuwigheid in te laten. Zij speelden immers voor het groote publiek. En hoe zou dat publiek, aan half-middeleeuwsche kluchten en spektakelstukken gewend, smaak kunnen vinden in hetgeen door Jodelle werd aangeboden, — een Fransch treurspel, naar Grieksche en Latijnsche modellen vervaardigd?

Daarom hadden de studenten ook zelven de opvoering voor hunne rekening genomen. Het was trouwens niet de eerste maal, dat zij op de planken verschenen, al hadden zij tot dusverre uitsluitend gespeeld in Latijnsche tragedies, hoogstens in eene enkele vertaling van Euripides.

Daar treedt Jodelle voor het publiek met den onmisbaren »proloog»; en nadat hij Frankrijks koning heeft geroomd als »den schrik van alle koningen», vertelt hij in het kort wat »deze nieuwigheid» beteekent. Een oorspronkelijk Fransch treurspel zal men zien, waarin de ongelukkige liefde van een Romein, »Marcus Antonius», en van eene Egyptische koningin, »Cleopatra», vertoond zal worden. Bovendien zal men »naast de vlamme begeerten der twee gelieven» ook nog kunnen aanschouwen »de trotsche vermetelheid van Octavianus, die slechts bezorgd is voor zijn triumftocht».

Nadat de proloog is toegejuicht, begint het stuk, waarvan de volledige titel luidt: *Cleopatre captive*.

Natuurlijk begint het met een monoloog. En die monoloog wordt uitgesproken, niet door Antonius zelven, maar door zijn schim. Geen der toeschouwers toont hierover eenige ergernis of denkt er aan met die schim te spotten. Integendeel: men prijst het in den jongen dichter, dat hij, om de handeling in korten tijd saam te vatten, het stuk na den dood van Marcus Antonius laat beginnen en de liefdesbetuigingen van den Romeinschen veldheer dus, zeer vernuftig, laat uitspreken door zijn schim. De Scaligers kunnen tevreden zijn. Binnen vier-en-twintig uren zal de handeling verlopen. Wie nog twifelen mocht, kan het, in de taal der mythologie, uit den mond van Antonius zelven hooren: »Vóórdat de zon, die pas is opgegaaan, bij hare tante zal zijn weggedoken, zal Cleopatra sterven.»

In de drie achtereenvolgende bedrijven wordt nu de liefde, de smart, de strijd der ongelukkige koningin geschetst, die door Jodelle zelven wordt voorgesteld. Cleopatra zou haren geliefde in het graf willen volgen, doch smeekt den overwinnaar, dat hij haar, ter wille harer kinderen, moge sparen. Maar zoodra zij nu verneemt, dat Octavianus haar achter zijn zegekar, als gevangene, Rome wil binnenvoeren, stelt zij de eer boven het leven en geeft zich zelve den dood.

Het laatste bedrijf wordt geheel gevuld, natuurlijk niet door het tooneel, maar door het verhaal van dien

¹⁾ Met toestemming van schrijver en redactie overgenomen uit het feestnummer van de *Vox Studiosorum*.

doed. De verhaler heeft de koningin zien liggen »en son royal habit, Et sa couronne au long d'un riche lict", met hare beide trouwe hofdames levenloos naast zich. Hij eindigt zijn verhaal met eene ontboezeming over de onstandvastigheid van het lot, en het koor besluit het geheele stuk met deze vrij nuchtere versregels:

Souvent nos maux font nos morts désirables,
Vous le voyez en ces trois misérables.

Uitbundig gejuich begroet de vertooning dezer tragedie. Sommige toeschouwers hebben wel een weinig gemeesmuild, toen, in het derde bedrijf, koningin Cleopatra den intendant van Octavianus, Seleucus, die haar beschuldigde een deel harer schatten te verduisteren, brutaal bij de haren greep, hem zijn halve pruik uittrok en hem schoppend en trappend de deur uitjoeg; maar de geleerden hebben verklaard, dat Jodelle, die immers zijn stof uit Plutarchus had geput, het verhaal van zijn zegsman eenvoudig trouw had teruggegeven.

Ook fluistert Ronsard snel aan een paar zijner vrienden in het oor, dat Jodelle's verzen niet altijd van de fraaiste zijn. Maar hij wil niet vergeten, dat deze dolle dichter in één enkelen nacht twee monologen en drie koren weet te rijmen. Bovendien is hij niet weinig in zijn schik met de keuze der versmaten: niets dan regels van tien en twaalf lettergrepen, in plaats van die ouderwetsche achtsyllabige verzen, die alleen nog goed zijn voor het blijspel! Wat heeft hij Seneca goed nagebootst, door allerlei zedellessen in zijn treurspel op te nemen, en niet minder door die rhetorische herhalingen, die zooveel indruk op het publiek hebben gemaakt:

La Parque, et non César, aura sur moi le prix;
La Parque, et non César, soulage mes esprits;

en meer van dien aard. Reeds kan Jodelle rekenen op het loflied van dezen begaafden vriend, aller meester, die van hem zal verklaren, dat hij

. . . le premier d'une plainte hardie
Françoisement sonna la grecque tragédie.

Buitengewoon voldaan verlaten de toeschouwers het collège Boncourt. Maar het vroolijkst van alles is het groepje, dat den zegevierenden Jodelle omringt. Ter eere van het succès van den dag wordt snel een buitenpartijtje georganiseerd. Weldra vindt men elkaar terug te Arcueil, en lustig worden de wijnkroezen gevuld en geleid. Hier wacht den eersten Franschen treurspeldichter eene nieuwe verrassing. Een paar zijner makkers hebben een herder met een kudde geiten zien voorbijkomen. Fluks hebben zij een prachtigen bok bij de horens gegrepen, die horens met goudpapier en klimop omkranst en de witte sik schitterend gekleurd. Nu wordt het koppige dier in triomf de feestzaal binnengeleid, waar Jodelle als een Bacchus troont met omkranste kruin. Een der jonge dichters, de twintigjarige Jean Antoine de Baïf, treedt naar voren, en, terwijl de antieke prijs van het Grieksche treurspel, de versierde bok, den overwinnaar wordt aangeboden, spreekt Baïf hem toe in een klassieke dithyrambe, Grieksch van bouw en Fransch van taal, besloten met een Paean, die door alle makkers met luider stem wordt uitgedamd. »Yach Evoë iach, ia, ha!" klinkt het in de herberg van Arcueil. De Parijsche studenten meenen halve Grieken te zijn; Parijs hebben ze gemaakt tot een nieuw Athene!

Nadat de eerste opgewondenheid bedaard is, wordt de ontstelde bok teruggezonden naar de kudde, die den vreemden makker, slechts half van zijn tooi ontdaan, met wantrouwend geblaat begroet.

Het verhaal van deze studentengrap deed den volgenden dag de ronde te Parijs, en de strenge Calvinistische predikanten, bij wie de naijverige tooneelspelers der »confrérie de la Passion" zich spoedig aansloten, maakten er zooveel misbruik van, preekten met zooveel felheid tegen

»die jonge heidenen, die, naar heidenschen trant een bok hadden geslacht, terwijl een hunner daarbij voor god, een ander voor priester had gespeeld", — dat Ronsard het noodig achtte, »die lasterende Geneefsche priesters" door een opzettelijk geschrift tot zwijgen te brengen.

Met Jodelle zelf liep het minder gelukkig af. Hij verloor, zeven jaren later, de gunst van den koning, doordien hij in zijn wilde haast eene feërie, die hij bijna geheel alleen, met groot talent in elkaar had gezet, allerjammerlijkst deed mislukken.

Zelf speelde hij in die »mascarade" voor Jason, een zijner vrienden voor Orpheus. Daar Orpheus nu, volgens de sage, zelfs de steenen in beweging bracht, had hij bevolen twee groote rotsen te maken, met muziek van binnen, die wanneer Orpheus aan het spelen ging hem achterna moesten loopen. Maar in plaats van »rochers", had men »clochers" verstaan. Op het plechtig oogenblik bemerkte Jason nu, dat hij, door twee kerktorens geflankeerd, Orpheus achterna liep. Hij verloor zijn tegenwoordigheid van geest, begon te hikkelen, en zag weldra den koning met gramstorige blikken de zaal verlaten.

Deze ongenade werkte als een blusmiddel op het vuur, dat tot dusverre dien »démon" verteerd had. Hij zocht verstrooing in allerlei liederlijkheden en stierf later in de diepste armoede.

Ziedaar de geschiedenis van het eerste Fransche treurspel en van den eersten Franschen treurspeldichter.

Jodelle was nog maar een onervaren en onbeholpen kunstenaar; zijne Cléopatre is te nauwernood de moeite van het herlezen waard. Toch bezit dit stuk reeds iets van al de eigenschappen, waardoor de klassieke Fransche tragedie later zoo beroemd is geworden. De wilde student der zestiende eeuw had een model geboetseerd, waarnaar men eenmaal meesterwerken zou vervaardigen. Toen meer dan een eeuw later de onovertroffen dichter opstond, die den naam draagt van Jean Racine, had deze slechts voort te zetten wat Jodelle begonnen was.

Zoo blijkt het alweer, dat men van opgewonden, begaafde en feestvierende studenten veel, heel veel, kan verwachten. Het klassieke Fransche treurspel is op een studententoonel geboren.

Prof. A. G. VAN HAMEL.

Nieuwe Uitgaven.

- Trou moet blijken*, Tooneelstukken der 16e eeuw, uitgegeven door Dr. G. Kalff f 2.50.
- Gandillot (H.), *La mariée récalcitrante*. Comédie-bouffe en 3 actes. f 1.10.
- Feydeau (G.) et M. Desvallières, *L'Affaire Edouard*. Comédie en 3 actes. f 1.10.
- Hahn (Otto), *Perpetua*. Een Trauerspiel aus der Zeit der ersten Christen f 1.95.
- Dehlen (A.), *Jovius*. Tragödie in 5 Acten f 1.30.
- Christian (A.), *Griffenfeld* oder Christian V and sein Kanzler Schauspiel f 1.30.
- Kirchbach (W.), *Der Menschenkenner*. Lustspiel in 4 Aufzügen f 1.30.
- Beta (O.), *Vor der Meute*. Lustspiel in 3 Aufzügen. f 0.65.
- Delaporte (R. P.), *Loch' Maria*. Drame en 3 actes en vers f 1.10.
- Fricard (P.), *Garcia Morena*. Drame en 5 actes en vers f 1.10.
- _____ , *Alfred le Grand*. Drame en 4 actes en vers f 1.10.
- Ancey (M.), *Monsieur Lamblin*. Comédie en 1 acte f 0.85.
- Grammont (M. L. de), *Rolande*. Pièce en 4 actes f 1.10.
- Marthold (J. de), *Le Juge d'instruction*. Drame en 5 actes f 1.10.
- Goldmann (R.), *Zur Aesthetik des modernen Ehebruchdramas* f 0.40.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

Alom verkrijgbaar:

MATHILDE ROOS.

Hard tegen Hard.

Roman naar het Zweedsch, door
Ph. WIJSMAN.

2 deelen gr. 8°. f 4.50.

BJÖRNSTJERN BJÖRNSSON.

G O D S E T

Roman uit het Noorsch door
U N A.

2 dln. f 5.—.

ERNST AHLGREN.

G E L D

Roman uit het Zweedsch door

Ph. Wijsman.

f 2.90.

JONAS LIE.

De Rutland.

Eene Zeemansvertelling uit het Noorsch
DOOR

F. J. ARNTZENIUS.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG.

f 1.60. Geb. f 2.25.

NICOLAAS GOGOL.

Doode Zielen

Russische typen.

VERTALING EN NAREDE VAN

Dr. J. A. BRUINS.

2 dln. f 5.—.

NICOLAAS GOGOL.

TARAS BULBA

De Hetman der Kozakken.

f 1.50. Geb. f 2.—.

F. M. DOSTOJEWSKY.

DE ONDERAARDSCHHE GEEST.

f 2.75.

F. M. DOSTOJEWSKY.

ARME MENSCHEN.

gr. 8°. f 2.—.

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

MULTATULLI,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te
Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN

C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdragen tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes in het tooneelleven van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treuspel. — F. van der Goes, De familie Bouhon. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 16e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé.** Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia, Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

Bij P. N. VAN KAMPEN & ZN., Amsterdam, ziet het licht:

— ❖ — **ÉLINE VÈRE,** — ❖ —

een Haagsche Roman,

DOOR

LOUIS COUPERUS,

3 dln. f 6.90.

»Met groot talent behandelt.»

»Een evenement voor ons kleine land.»

»Welgelijkende schildering van Haagsche personen en zeden.»

»Dit is een mooi, knap boek.»

»Men wordt telkens getroffen door keurige tooneeltjes.»

»Eline Vere" doet aan Tolstoi denken.»

»Bijna elke persoon, die optreedt, leeft en handelt.»

»O, kunst om te kussen!""

De Gids.

DAMAS, in het *Dagblad.*

Vaderland.

Ned. Spectator.

Handelsblad.

Portefeuille.

Indische Mercur.

De Nieuwe Gids.

Nieuwe Uitgaven van A. Rössing

— ❖ — **TE AMSTERDAM.** — ❖ —

ALOM VERKRIJGBAAR:

HENRIK IBSEN.

Nora, Tooneelspel in 3 bedrijven, vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, rector van het gymnasium te Dordrecht. f 1.—

Een vijand des volks, Tooneelspel in 5 bedrijven, vertaald door IDA DONKER. f 1.50

Ter perse:

De Vrouw der Zee, Tooneelspel in 5 bedrijv.

L. KIELAND.

Op de Terugreis, Drama in één bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40

MOLIÈRE.

Belachelijke Hoofsche Juffers, vertaald door BOUBERG WILSON, voorzien van opgave der overleveringen van de Comedie Française. f 0.75

P. CALDERON DE LA BARCA.

De Rechter van Zalemea, drama in 7 tafereelen vert. door W. G. NIEUWENKAMP. f 1.—

ALPHONSE DE LAUNAY.

De Eerste Roman, blijspel in een bedrijf vertaald door JEAN VALJEAN f 0.60

Verschiijnt des Zaterdagz om de 14 dagen bij N. Kössing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

EXTRA-NUMMER N°. 17^A.

11 MEI 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte. — Uit onze Afdelingen (Amsterdam, — Rotterdam, — 's-Gravenhage, — Utrecht. — Delft, — Dordrecht, — 's-Hertogenbosch.) — L. SIMONS MZ; Het Tijdschrift en het Hoofdbestuur.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Het aanvangsuur der a.s. Algemeene Vergadering is bepaald op 10.30 v.m.

AMSTERDAM. Maandag 6 Mei had in Odéon de gewone vergadering plaats van de Amsterdamsche afdeling van ons Verbond, bijeengeroepen tot het aanhooren van het jaarverslag der afdeling en het behandelen van den beschrijvingsbrief der a. s. alg. vergadering.

Nadat de voorzitter, de heer *M. I. Waller*, een woord van hulde had gebracht aan het overleden bestuurslid der afdeling, prof. *A. J. Alberdingk Thijm*, deed de secretaris, de heer *Blijdenstein*, voorlezing van het jaarverslag der afdeling. Daarin wordt met vreugde melding gemaakt van de vermeerdering der afd. met 150 leden, een uitslag, vooral te danken aan de bemoeiingen der ijverige commissie van propapanda. Het ledental bedraagt thans 640. Dankbaar wordt gewaagd van den opnieuw door de verschillende tooneeldirecties verleenden steun in den vorm van uitnoodigingen aan de leden der Afd. De Kon. Ver. Het Nederl. Tooneel, de heeren Gebrs. van Lier, de directie van het Salon des Variétés, boden elk één, de heer de Groot van den Parkschouwburg zelfs twee voorstellingen aan. Dank zij de welwillendheid der heeren van Lier en den hr. E. Possart heeft ook eene matinée plaats gevonden ten bate der Tooneelschool. Van de voornemens van het bestuur tot het doen geven van *matinées classiques*, in samenwerking

met het conservatorium der Maatschappij van Toonkunst is, door de schuld der laatste, niets kunnen komen. Het verslag eindigt met den wensch dat de Amsterd. afd. nog lang de hoeksteen van het Verbond moge blijven.

Op eene vraag van den heer *Scholten*, lid der comm. van propaganda, waarom de gewone voorstelling door de leerlingen der school niet heeft plaats gevonden, werd door den heer *Waller* geantwoord, dat het plan daartoe wel bestaan had, doch op verschillende, ook financieele, moeielijkheden is afgestuit. Nader ontspon zich over dit punt eene discussie tusschen den voorzitter en den heer *Rössing*, welke laatste er op wees, dat de afd. op dit oogenblik nog te veel afhangt van de goede gunst der directies, in plaats van deze te steunen, en het daarom vooral zoo wenschelijk is, dat er van de afdeling zelve iets uitga. De voorzitter meende daarentegen, dat die welwillendheid der directies ten hoogste moet gewaardeerd worden en het voor de afdeling vooral aankomt op de dubbeltjes-quaestie. »Wij aan de bestuurstafel zijn vóór alles practische mannen», zeide de heer *Waller*. De heer *Rössing* wilde evenwel vooral de *idee* hoog in eer gehouden zien.

Naar aanleiding van hetzelfde jaarverslag stelde de heer *Simons* de vraag, waarom er niets gekomen is van de samenwerking, welke de jongere leden van de Kon. Ver. »Het Ned. Tooneel» voor de door hen te geven matinées met het afdelingsbestuur gezocht hebben. De heer *v. d. Mandere* gaf als reden op, dat de voorwaarde, welke dezen jongeren gesteld werd voor den gevraagden zedelijken steun, dat namelijk het bestuur invloed zou mogen oefenen op de regie, de keus van stukken en de rolbezetting, niet aangenomen is. De heer *Simons* merkte op, dat de voorstelling, hem van den gang der onderhandeling gegeven, daarmede niet overeenstemt; die voorwaarde zou door den heer *v. d. Mandere* meer namens de Tooneelvereëning gesteld zijn, doch is in elk geval niet geweigerd. Blijkbaar heerschte hier een misverstand tusschen de partijen hetwelk spreker betreunde, omdat nu de gelegenheid, om hier iets uit te richten, voor de afdeling was verloren gegaan.

Na nog eenige discussie over dit punt, stelde de Voorz. de begroting voor het Verbond en de Tooneelschool aan de orde. Enkele opmerkingen werden gemaakt, en er o. a. op gewezen, dat de vroeger beloofde toelichting tot de op de begroting veranderde posten niet is gegeven. De afgevaardigden ter alg. vergadering zullen het hoofdbestuur hierop nogmaals wijzen. De voorzitter merkte ten aanzien der begroting voor de Tooneelschool op, dat de hier uitgetrokken posten meer in hun geheel als een crediet moeten worden beschouwd. Na de indiening der hervormingsplannen voor de Tooneelschool zal waarschijnlijk eene nieuwe Algemeene Vergadering noodig zijn.

De heer *Bouberg Wilson*, directeur van de Tooneelschool, deelde mede, dat de post f 85 voor de gasfabriek kan vervallen, daar de termijnen aan de gasfabriek verschuldigd niet 12, maar 10 blijken bedragen te hebben. De heer *van Lier* maakte aanmerking op den post van f 65 voor piano-huur. De heer *Waller* kon mededeelen, dat hem zoo juist door eene dame haar voornemen was kenbaar gemaakt, om der school eene piano ten geschenke aan te bieden. De heer *van Lier* wilde er anders desnoods eene in bruikleen afstaan.

De overige punten van den beschrijvingsbrief lokten geene discussie uit, alleen vestigde de heer *Simons* de aandacht op het ontbreken van een voorstel betreffende »Het Tijdschrift», wat ter vorige Alg. Vergadering was toegezegd (aflev. 17, pag. 187). Maar er volgde eene zeer warme discussie op het voorstel van den heer *C. F. van der Horst*, dat de vergadering haren afgevaardigde opdrage, namens de vergadering haar leedwezen er over te betuigen, dat het hoofdbestuur gemeend heeft, het voorstel van de directie van het Salon des Variétés, betreffende eene samenwerking met het Verbond tot het voorbereiden van een *Théâtre des Jeunes*, niet aan de Alg. Vergadering te moeten overbrengen. De voorzitter en enkelen zijner medebestuurders verklaarden zich ten aanzien van heel dit voorstel onkundig en wenschten van den heer *v. d. Horst* meer licht. De heer *v. d. Goes* achtte het ook wenschelijk, dat men iets meer van die zaak vernam, en meende dat van een leedwezen uitspreken, zoolang men de zaak eigenlijk niet kent, geen sprake kon zijn. Nadat de heer *Simons* nadere ophelderingen gegeven had, o. a. met verwijzing naar hetgeen hij daaromtrent in de jongste aflev. van *Het Tooneel* mededeelde, en de heeren *Bouberg Wilson*, *Rössing* en *Fentener van Vlissingen* nog aan de discussie hadden deelgenomen, stelde de heer *v. d. Goes* nader voor de motie: »De vergadering draagt haren afgevaardigden op, zich ten aanzien van gemeld voorstel op de hoogte te stellen en daarna het hoofdbestuur namens de Afd. te interpellieren». Hierop volgde opnieuw eene vrijlevendige discussie; bij de stemming werd deze motie ten slotte met algemeene stemmen aangenomen.

Ten laatste was aan de orde de benoeming van twee afgevaardigden ter algemeene vergadering. De heer *Dudok de Wit* stelde voor dit ouder gewoonte aan het bestuur over te laten. De heer *Van Lier* kon zich daarmee niet vereenigen; ieder zedelijk lichaam leeft van de oppositie en uit den aard van hunne nauwe betrekking tot het hoofdbestuur zijn de leden van het afdeelingsbestuur tot het interpellieren van het hoofdbestuur niet de aangewezen mannen. Bij de nu gevolgde stemming vereenigden de heeren *W. A. v. d. Mandere* en *L. Simons* Mz. resp. 14 en 13 stemmen op zich, zoodat zij gekozen waren. De heer *v. d. Mandere* verklaarde de benoeming voorwaardelijk aan te nemen, de heer *Simons* zonder eenig voorbehoud. De voorzitter opperde twijfel, of de heer *Simons*, als redacteur van het tijdschrift des Verbonds, die benoeming wel kon aannemen; hij werd aldus rechter in zijne eigene zaak. De heer *Simons* antwoordde, dat hij niet inzag in hoever men over hem te rechten zou hebben; in ieder geval zou hij natuurlijk den afgevaardigde afscheiden van den redacteur.

Deelde de vergadering evenwel in de meening van den voorzitter, dan stelde hij gaarne de hem verstrekte opdracht weer in hare handen. »De juist gehouden stemming», meende de voorzitter zelf, »heeft hiervan het tegendeel bewezen»; de heer *Simons* zou zich dus het mandaat laten welgevallen.

Alvorens de vergadering gesloten werd, stelde de heer *v. d. Goes* haar voor, bij eene motie hare instemming te betuigen met den arbeid der Tooneelvereniging en den wensch uit te spreken, dat deze na de geslaagde voorstelling van »Nora» hare taak zou voortzetten. Bij acclamatie betuigde de vergadering hiermede hare sympathie.

Ten gevolge van een incident, 't welk zich na afloop der vergadering heeft voorgedaan, heeft de heer *Simons* intuschen aan het Afdeelingsbestuur bericht gezonden, dat hij zich genoopt gevoelt, het mandaat van afgevaardigde weer neer te leggen.

Naar aanleiding van ditzelfde incident hebben 20 leden der afdeeling het Bestuur verzocht, alsnog ten spoedigste eene nieuwe vergadering der afdeeling uit te schrijven.

ROTTERDAM. In de den 4den dezer gehouden jaarlijksche vergadering der afdeeling Rotterdam van het Nederlandsch Tooneelverbond is door den secretaris voorgelezen het verslag der verrichtingen van de afdeeling gedurende het jaar 1888/89, overeenkomstig artikel 10 der statuten van het Verbond, uitgebracht aan het Hoofdbestuur. Uit dat verslag blijkt, dat op een zeer voornaam punt het afgelopen jaar zeer gunstig kan worden genoemd: het aantal leden der Afdeeling is van 448 op 13 April 1888, thans geklommen tot 517. Het verslag vermeldt als eene zijdelingsche oorzaak van deze vermeerdering »den onbetwistbaar grooten steun, welken de zaak van het Nederlandsch Tooneel hier ter stede vindt bij het voornaamste gezelschap, dat der *Vereenigde Tooneelisten*».

Uit de rekening en verantwoording van den penningmeester, welke staande de vergadering in handen werd gesteld van de heeren Herman Kolff en J. Haspels en door dezen werd verklaard geheel in orde te zijn, bleek dat het jaar, geëindigd met 1 Augustus 1888, een nadeelig saldo heeft opgeleverd van f 36,38¹/₂.

Nadat de heer Ebeling, die, volgens rooster, moest aftreden als lid van het bestuur, op voorstel van den heer Le Gras bij acclamatie was herkozen, werd de beschrijvingsbrief aan de orde gesteld voor de algemeene vergadering, welke den 15en Mei alhier zal worden gehouden.

Er ontspon zich eenige gedachtenwisseling naar aanleiding van enkele der punten van dezen *Brief*, bij welke de heer Horn de wenschelijkheid bepleitte, dat de som, thans op de begroting uitgetrokken voor extra-kosten van het tijdschrift, reeds nu dadelijk worde gebracht onder de gewone uitgaven. Van dezen wenk zal ter algemeene vergadering gebruik worden gemaakt. Overigens leidde de gedachtenwisseling niet tot het geven van bepaalde opdrachten voor het bestuur, hetwelk werd aangewezen om in zijn geheel de Afdeeling ter algemeene vergadering te vertegenwoordigen.

Door den heer Horn werd ter sprake gebracht de handelwijze van het Hoofdbestuur bij de laatste voorstelling, door mevrouw Sarah Bernardt te Amsterdam gegeven. (Men zie van *Het Tooneel* de nummers 4 en 5). Na eene vrij uitvoerige beraadslaging werd door de vergadering uitgemaakt, dat van wege de Afdeeling over bedoelde handelwijze geen goed of afkeurend oordeel behoefde te worden uitgesproken, maar dat de heer Horn volkomen vrij bleef om, achte hij het noodig, de zaak te berde te brengen in de algemeene vergadering.

De heer Jean Browne, die bij afwezigheid van den heer Ebeling als voorzitter de bijeenkomst leidde, sprak een opwekkend woord naar aanleiding van de door het *Gezelschap der Vereenigde Tooneelisten* rondgezonden circulaire,

waarin zij het publiek uitnoodigen, opnieuw voor coupons in te teekenen. Nadat de vergadering ten slotte, op aandrang van den heer Hendrik P. N. Muller, het wenschelijk had verklaard, dat voortaan hier ter stede ook door andere gezelschappen, met name door dat van het *Kon. Nederlandsch Tooneel*, eene of meer voorstellingen per jaar worden gegeven, en tot het bestuur het verzoek had gericht, zoo mogelijk werkzaam te zijn om dien wensch te bevredigen, betuigde de heer Le Gras, uit naam van zijn gezelschap, aan de afdeeling oprechten dank voor den steun en de medewerking van haar in ruime mate ondervonden.

's-GRAVENHAGE. Vergadering der afdeeling ter bespreking der punten van den Beschrijvingsbrief voor de Algemeene Verg. op den 15 Mei a.s. te Rotterdam.

Niet gelijk andere jaren werd den leden elk een beschrijvingsbrief toegezonden; zij konden dien echter vinden in het nummer van »Het Tooneel» van 13 April 1889 (No. 15).

De Voorzitter leest de verschillende punten van den Beschrijvingsbrief voor, en verzoekt de leden der vergadering, die aanmerking mochten hebben, bij ieder punt hunne bezwaren te willen mededeelen.

De heer *Stam* stelt voor, dat in de eerste plaats door de afgevaardigden der Haagsche Afdeeling ter Algemeene Vergadering inlichtingen zullen worden gevraagd aangaande de opmerking, onder de punten van beschrijving in »Het Tooneel», geteekend met de letters L.S., gemaakt. Men leest aldaar: »door de vermeerdering van het ledental en de veranderde wijze van verzending zijn de verzendingskosten vooral aanmerkelijk gestegen»; dit begrijpt spreker niet, daar hij meent dat de kosten van verzending door iedere afdeeling afzonderlijk worden gedragen. — Het voorstel van den heer *Stam*, om den afgevaardigden op te dragen dienaangaande inlichtingen te vragen, wordt, nadat de heer *Emants* op eene vraag van den Voorzitter verklaard had, de vergadering geene mededeelingen over dit punt te kunnen doen, daar hij de laatste vergadering van het »Hoofdbestuur» niet had bijgewoond, zonder hoofdelijke stemming aangenomen. —

Vervolgens wenschte de heer *Haaxman* iets in het midden te brengen over den inhoud van het »Tijdschrift».

Volgens art. 18 der statuten van het Tooneelverbond is het Hoofdbestuur verplicht in »Het Tooneel» mededeeling te doen van hetgeen er behandeld en besloten wordt in den boezem van dat college. — Tot zijn leedwezen heeft spreker daarvan nagenoeg geene enkele mededeeling gezien in »Het Tooneel». Is er dan niets geschied of overlegd, der vermelding waard? Besloten wordt dat de afgevaardigden inlichtingen zullen vragen.

De heer *Stam* heeft met genoegen gezien, dat ook deze begroting sluit met een batig slot, en wel van *f* 700.— (vermoedelijk). De vorige sloot met een batig slot van *f* 574.— Zou het niet wenschelijk zijn, die batige sloten of tenminste een gedeelte daarvan, aan te wenden tot uitvoering van een der doeleinden, die het Tooneelverbond zich gesteld heeft, behalve de instandhouding van de »Tooneelschool» en de uitgave van »het »Officieel Orgaan»?

Op de vorige ledenvergadering werd door den heer *Frans Netscher* de juiste opmerking gemaakt, dat b.v. tot de bevordering van de oorspronkelijke tooneelliteratuur nog niets gedaan was door het Verbond. — Waarom niet eens pogingen aangewend, om, nu er geld daarvoor is, in die richting te werken?

De heer *Emants* verklaart, dat het Hoofdbestuur dat deel van het doel van het Verbond meermalen besproken heeft, doch dat elk plan dienaangaande op vele bezwaren is afgestuit. — Zonder hoofdelijke stemming wordt besloten, dat de afgevaardigden die zaak ter sprake zullen brengen.

Bij de begroting der Tooneelschool wijst de heer *Bake* op het groote verschil in salaris tusschen de leeraren in Fransch en Duitsch ad *f* 1500.— en die in het Engelsch

ad *f* 100.—, terwijl de heer *Stam* de opmerking maakt, dat op de begroting ditmaal bij de ontvangsten niet voorkomt de rente van het Herman Linde-fonds.

Spreker verwondert zich tevens, dat behalve de jaarwedde van den directeur der »Tooneelschool» ook nog uitgetrokken is een post ad *f* 300.— voor toelage aan de inwonende directrice. Het oorspronkelijke plan was toch, dat de echtgenoot van den directeur tevens het toezicht over de inwonende meisjes zoude hebben. Nu dit, door den slechten gezondheidstoestand van de vrouw van den tegenwoordigen directeur niet kan, acht hij het billijk, dat genoemde directeur de *f* 300.— betale.

De heer *v. Heijst* is het in principe eens met den heer *Stam*; hij meent echter, dat het minder fair gehandeld zoude zijn tegenover den heer directeur, die jaren lang de *f* 4000 onaangetoerd genoot, thans de *f* 300 daar af te nemen. Het voorstel van den heer *Haaxman*, om de zaak aan te houden tot na de reorganisatie van »de Tooneelschool», wordt zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd. Verder wordt aan de afgevaardigden opgedragen, om op de aftredende leden van het Hoofdbestuur, de heeren *Mr. J. E. Bank* en *D. H. Joosten*, hunne stem uit te brengen bij de verkiezing van twee leden van het Hoofdbestuur.

Wat de benoeming van twee leden van de Commissie en Beheer der Tooneelschool, ter voorziening in de vacatures, ontstaan door het periodiek aftreden van den heer *Prof. B. I. Stokvis* en het overlijden van den heer *Prof. J. A. Alberdingk Thijm* betreft, de afgevaardigden zullen hierover naar hun goedvinden hebben te stemmen.

Bij punt 7 van den beschrijvingsbrief, (voorstel van de Afdeeling 's-Gravenhage, om een afd. van het Ned. Tooneel te Batavia te stichten), wordt op voorstel van den heer *Stam* den Secretaris opgedragen den heer *der Kinderen* te berichten, dat zijn plan ter sprake komt bij de algemeene vergadering te Rotterdam en hem diensvolgens uit te noodigen die vergadering bij te wonen, of, indien zulks onmogelijk mocht zijn, den afgevaardigden eenige inlichtingen te geven, op welke wijze de heer *der Kinderen* zou meenen, dat zijne plannen het best tot verwezenlijking konden komen. Nog merkte de heer *Haaxman* op, dat het initiatief tot het vestigen eener dusdanige afdeeling van Oost-Indië en niet van Nederland moest uitgaan.

Thans is aan de orde punt 9 van den beschrijvingsbrief: »Mededeeling van het Hoofdbestuur omtrent nadere uitwerking der voorstellen betreffende het eindexamen, en van de plannen tot wijziging der inrichting van de Tooneelschool.»

De heer *Stam* is met deze bloote mededeeling niet tevreden. Hij vrees uit dit punt van den beschrijvingsbrief te moeten opmaken, dat de plannen nog vaag zijn, en er veel kans bestaat, dat op deze manier het onderwijs aan de Tooneelschool wederom een jaar op denzelfden voet zal worden voortgezet. Spreker is daar zeer tegen en hij stelt voor den afgevaardigden op te dragen in dit opzicht duidelijke mededeelingen van het Hoofdbestuur in te winnen, en, al naar mate die mededeelingen een gewenschten of minder voldoende indruk maken, hetzij eene motie van vertrouwen, hetzij eene van wantrouwen, in het Hoofdbestuur voor te stellen.

De heer *Moresco* ondersteunt dit denkbeeld; de heer *Emants* kan thans reeds mededeelen, dat de oorzaak van de vertraging der plannen niet ligt bij het Hoofdbestuur, maar bij de Commissie van Beheer der Tooneelschool.

Het voorstel *Stam* wordt goedgekeurd.

Dezelfde spreker stelt nog voor, dat de afgevaardigden eene interpellatie zullen richten tot het Hoofdbestuur, met betrekking der gedane voorstellen van de Directie van het Salon des Variétés te Amsterdam, om een proeftoneel (théâtre d'application) in het leven te roepen. Waarom wordt daarvan met geen enkel woord melding gemaakt? Conform wordt besloten.

Ten slotte worden er drie afgevaardigden ter algemeene vergadering benoemd, evenwel slechts één ten laste der kas. Na herhaalde stemmingen worden hiertoe gekozen de heeren Stam, v. d. Tol en Gram, die allen de benoeming aannemen.

Besloten wordt de leden, die, na de benoemde afgevaardigden de meeste stemmen hadden, als leden-plaatsvervangers te benoemen, derhalve de heeren Engelenburg, Haaxman en Cremer.

In den loop der vergadering vroeg de heer Emants, of den Haag zich ook voor het volgend jaar aanbod als plaats voor de algemeene vergadering. Het bleek echter dat Groningen zich daarvoor reeds aangeboden had.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering.

Men schrijft ons uit Utrecht:

Onze Afdeeling vergaderde heden: de rekening over het afgelopen jaar werd goedgekeurd en sloot met f 235.83⁵ voordeelig saldo. Als afgevaardigden zijn benoemd de Heeren F. L. A. Roeloffs Valk en H. P. L. C. de Kruiff Jr.

De punten van beschrijving voor de Alg. Verg. gaven geen aanleiding tot eenige opmerking behalve deze: dat ze vroeger uitvoeriger waren, en het hierdoor thans moeilijker is den afgevaardigden een bepaald mandaat te geven.

DELFT. In de op Vrijdagavond 3 Mei gehouden ledenvergadering van de Afdeeling Delft van het Nederlandsch Tooneelverbond werd het jaarverslag behandeld, waaruit bleek, dat de toestand bij het vorige jaar gunstig mocht genoemd worden en het ledental thans 50 bedroeg. Daarna kwamen de punten van beschrijving voor de algemeene vergadering, den 15den Mei a.s. te Rotterdam te houden, aan de orde. Bij de behandeling der begrooting stelde de heer Vinkesteyn naar aanleiding van den post »Tijdschrift» voor, den afgevaardigden op te dragen de sympathie der Afdeeling te betuigen met de wijze, waarop dit tegenwoordig is ingericht en geredigeerd wordt.

Het laatste punt van de agenda: »Mededeeling van het Hoofdbestuur omtrent nadere uitwerking der voorstellen betreffende het eindexamen en van de plannen tot wijziging der inrichting van de Tooneelschool» lokte een warme discussie uit. De langzaamheid van het Hoofdbestuur in deze zaak werd ten zeerste gelaakt. Besloten werd ten slotte den afgevaardigden op te dragen op de algemeene vergadering den spijt der Afdeeling te betuigen, dat het Hoofdbestuur niet vlugger gewerkt heeft, en zoo spoedig mogelijk de voorstellen ter kennis van de Afdeelingen te brengen, opdat deze er over zouden kunnen discussieeren.

Ten slotte werd nog door den heer Milders ter sprake gebracht de nonchalante manier, waarop door de Commissie van Toezicht en Beheer der Tooneelschool met de gedelegeerden der Afdeelingen werd omgesprongen, door Art. 17 der Statuten in verband met art. 10 van het Reglement der Tooneelschool geheel te negeren; ten einde ook hierop op de algemeene vergadering te wijzen.

Tot afgevaardigden werden gekozen de heeren Post van der Burg, Vinkesteyn en Huysinga.

DORDRECHT, 4 Mei. In de heden gehouden, niet druk bezochte vergadering der Dordr. afd. Ned. Tooneelverbond, werd de beschrijvingsbrief voor de op 15 Mei te Rotterdam te houden algemeene vergadering, met de grootste belangstelling aan een onderzoek onderworpen. Allereerst wekte de afwezigheid van eenig punt aangaande de verhouding tusschen het Ned. Tooneelverbond en de Maatsch.

van Toonkunst bevreemding. Beide lichamen toch zouden, volgens het ten vorigen jaar hier op de alg. verg. genomen besluit, met elkaar beraadslagen over de wijze, waarop de Holl. Opera zou kunnen worden gesteund. De afd. is zeer nieuwsgierig, welke mededeelingen dienaangaande door het hoofdbestuur zullen worden gedaan. Het punt der agenda, betreffende de pogingen om ook in Batavia eene afdeeling van het Tooneelverbond op te richten, vond grooten bijval. De aanleiding tot die poging werd evenzeer ten hoogste verblijdend gevonden. Zij bestaat daarin, dat de ambtenaren met verlof, waaronder mannen van gezag op kunstgebied, eenparig hunne groote verbazing hebben te kennen gegeven, over de omwenteling ten goede, op tooneelgebied in ons land ontstaan, terwijl van meer dan ééne zijde de aandrang is gekomen, om ook den Oost ten behoeve van ons nationaal tooneel te ontginnen.

Verder werd het leedwezen uitgesproken, dat het hoofdbestuur zich omtrent zijne plannen ter hervorming van de tooneelschool, niet duidelijker heeft uitgesproken. Eene uiteenzetting vooraf zou eene spoedige oordeelkundige behandeling en oplossing dezer gewichtige zaak hebben in de hand gewerkt.

In beginsel werd besloten pogingen te doen om binnen niet te lang tijdsverloop eene voorstelling van Ibsens *Nora*, waarin twee oud-leerlingen der school in hoofdrollen medewerken, nl. mej. Aleida Roelofs en de heer Royaards, alhier te doen geven.

Na eenige huishoudelijke zaken te hebben afgedaan, benoemde de vergadering tot afgevaardigden naar Rotterdam de heeren: mr. D. van Tienen Jansse, D. Crena de Iong en dr. H. J. Kiewiet de Jonge. De laatste werd als secretaris herkozen. Daarop sloot de voorzitter, de heer Verbroek van Nieuw-Beijerland, de vergadering.

S' HERTOGENBOSCH. In de Vergadering van de Afdeeling 's Hertogenbosch van het Nederlandsch Tooneelverbond gehouden den 1en Mei 1889, waren tegenwoordig de heeren mr. Boelens, Houba en mr. de Josselin de Jong. Na goedkeuring der notulen van de vorige vergadering verzocht de president den secretaris aan de vergadering voor te lezen den beschrijvingsbrief voor de 18de Algemeene vergadering van het Nederlandsch Tooneelverbond.

Deze voorlezing gaf aanleiding tot bespreking van de volgende punten: ad art 9.: dat het niet wenschelijk zou zijn, dat eventueel eene volgende vergadering hier werd gehouden — daar de kas van de Afdeeling dit niet zou toelaten, vooral nu er een te kort is ontstaan door het laten overkomen van eenige leerlingen der Tooneelschool.

Met het voorstel in art 7. nedergelegd kon de vergadering zich wel vereenigen.

Tot afgevaardigden werden aangewezen de heeren Houba en mr. de Josselin de Jong. De vergadering gaf hun geen mandaat mede, in zoverre er punten ter sprake zouden komen, die hierboven niet behandeld zijn geworden.

Vervolgens deelde de secretaris mede, dat hij een brief van den secretaris der Rotterdamsche afdeeling had ontvangen, waarbij eenige opgaven werden gevraagd voor de vergadering die op 15 Mei gehouden zal worden. De secretaris beloofde aan dit schrijven te zullen voldoen.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de president de vergadering.

Het Tijdschrift en het Hoofdbestuur.

Reeds meermalen is het gebleken, dat velen, die buiten ons Verbond staan, zich geen juist denkbeeld kunnen vormen van de verhouding van ons orgaan, en dus ook zijn redacteur, tot het Hoofdbestuur. Ik denk hierbij o. a. aan de briefwisseling, in Dec. '84 tusschen het Hoofdbestuur en den Raad van Beheer der Ver. Het Nedl. Tooneel gevoerd, naar aanleiding van eenige opmerkingen door den toenmaligen redacteur, den heer de Beer, aan het adres van dien Raad gericht. Toen toch wenschte de heer Wertheim, dat het Hoofdbestuur die meening publiek zou logenstraffen. Doch wat antwoordde het Hoofdbestuur?

Het loont de moeite zijn opvatting omtrent de verhouding tusschen redacteur en Hoofdbestuur af te schrijven, nu, naar het schijnt, eenige leden van ons tegenwoordig Hoofdbestuur het ongepast hebben geacht, dat het Tijdschrift eene kritiek van zijne handelingen heeft opgenomen.

»In antwoord op uwe geachte letteren» — aldus schreven de heeren Allard Pierson en M. A. Perk d. d. 28 Dec. '84 — »heeft het Hoofdbestuur van het Nederl. Tooneelverbond de eer u mede te deelen, dat de titel van het tijdschrift *Het Tooneel*, »orgaan van het Nederl. Tooneelverbond, uitgegeven onder leiding van het Hoofdbestuur», geen andere beteekenis heeft, sinds de redactie uit de handen van den heer van Hall in die des heeren Taco H. de Beer overging, dan dat elke mededeeling, daar aan de leden van het Verbond gedaan, een officieel karakter bezit, *terwijl de leiding van het Hoofdbestuur alleen hierin bestaat, dat dit den Redacteur benoemt, op wien dan ook de geheele verantwoordelijkheid voor den inhoud der verschillende artikels berust.* Op dezen grond gevoelt het Hoofdbestuur zich volkomen gerechtigd alle verantwoordelijkheid over de geïncrimineerde bladzijden van zich af te werpen en terug te brengen op den redacteur.»

Wij zien dus, dat zelfs ten tijde toen de redacteur nog *benoemd* werd door het *Hoofdbestuur*, dit laatste meende den redacteur algeheele vrijheid te moeten laten. Van eene verantwoordelijkheid jegens het Hoofdbestuur was zelfs geen sprake. Maar allerminst werd er aan gedacht den redacteur te beschouwen als den dienaar, den ondergeschikte of den »procuratiehouder» van het Hoofdbestuur, die door dat *bestuur* ter verantwoording kon worden geroepen. Eene dergelijke verhouding was uit den aard der zaak van den aanvang af buitengesloten, daar de heer Mr. J. N. van Hall de functiën van hoofdbestuurder en redacteur in zich vereenigde, wat onmogelijk ware geweest indien de laatste als de dienaar van het Hoofdbestuur moest worden beschouwd.

In ieder geval is het laatste zweemsel eener dergelijke verhouding uitgewischt, toen bij de wetswijziging in 1885 de beteekenis van het orgaan in art. 18 aldus werd omschreven:

»De maatschappij geeft een tijdschrift uit, dat de leden en donateurs kosteloos ontvangen. Dit tijdschrift is het officieel orgaan voor de mededeelingen van het Hoofdbestuur, en wordt geleid door een redacteur, voor den tijd van twee jaren, uit eene voordracht van het Hoofdbestuur door de algemeene vergadering te benoemen».

Door deze wetsbepaling werd immers de benoeming des redacteurs overgebracht van het Hoofdbestuur naar de algemeene vergadering en voorts geconstateerd dat het tijdschrift, het officieel orgaan is *voor de mededeelingen van het Hoofdbestuur*. Zoo werd de betrekking van redacteur eene eerepost van gelijken rang als die van hoofdbestuurder. De een als de ander ontvingen onafhankelijk hun mandaat van de alg. vergadering en werden aldus ook alleen jegens haar verantwoordelijk. Van eene samenwerking was alleen sprake voor zoover het gold de opneming van officieele mededeelingen; voor het overige behield de redacteur zijne geheele vrijheid. Eerst aldus ook kon het Orgaan de vrije kamp-

plaats worden voor alle meeningen; eerst aldus het hart blijven van ons Verbond en het *leven* onzer maatschappij helpen verhoogen. Alleen vrije, ongedwongen, zakelijke, onderlinge kritiek is in staat in onzen modernen tijd eene vereeniging als de onze te doen gedijen en daarom moesten de leden in hun orgaan de gelegenheid vinden alle bezwaren tegen de houding van Afdeelingsbesturen, Commissie van Toezicht, Hoofdbestuur of redacteur van het tijdschrift onbewimpeld uit te spreken.

Bij deze opvatting van de plaats welke ons tijdschrift in moest nemen, heb ik geen oogenblik gearzeld in aflev. 5 de brieven te plaatsen van de Heeren Horn en Stam, en evenmin om de, in mijn hoedanigheid van gewoon verbondslid geschreven, kritiek over den gang van zaken in ons Verbond in de jongste Aflevering te publiceren.

Dat ik die kritiek niet schreef in mijn hoedanigheid van redacteur geschiedde alleen ter voorkoming van alle mogelijke aanmerkingen, hoe ongegrond ik die ook zelve gevonden zou hebben.

Maar evenmin als ik mij ooit door mijn hoedanigheid als redacteur, heb laten weerhouden, om mij in onze afdeelv. vergaderingen neer te zetten als gewoon lid, evenmin heb ik m. i. door de aanvaarding van het redacteurschap afstand gedaan van eenig recht, hetwelk de gewone leden bezitten. Mijn ingezonden artikel kreeg dus eene gelijke beteekenis als het had gehad van eenig ander lid, van wien ik het m. i. had kunnen, willen, noch mogen weigeren.

Naar het schijnt — ik deed het zoo juist uitkomen — hebben niet alle leden van ons Hoofdbestuur de zaak aldus opgevat. Een hunner verzekerde mij althans, na afloop onzer gehouden afdeelv. vergadering, in tegenwoordigheid van genoeg personen om zijn uitlating alle karakter van vertrouwelijke mededeeling te ontnemen, dat ik over mijn *laag, indigne, beneden-alle-kritiek-staand artikel* ter a. s. Alg. Vergadering duchtig onder handen zou worden genomen (»u zult er een leelijke pijp rooken», heette het) en ik zelfs gevaar liep het extra-crediet van f 200.— geweigerd te zien, (*sic!*) en mijn betrekking er bij te verliezen! — »Betrekking», alsof het redacteurschap een baantje is waarvan men leeft!

Ik zal de dingen, die komen zullen, dan ook rustig afwachten. Aan de Alg. Vergadering zij het, uit te maken in hoeverre ik, door de plaatsing van dat artikel, mijne bevoegdheid te buiten ging; juister, eene principieele beslissing te geven omtrent de verhouding tusschen den redacteur en het Hoofdbestuur! Het is nuttig en dringend noodig, dat wij hieromtrent eene uitspraak ten principale krijgen, opdat elk in de toekomst wete waaraan zich te houden. Mijn mandaat, ofschoon loopend tot het volgend jaar, leg ik daarom reeds nu in handen van de Alg. Vergadering. Blijkt zij van oordeel dat ik den eerbied aan het Hoofdbestuur — mijn *meerdere*? — verschuldigd, uit het oog verloren heb, en mij mijn post verder onwaardig heb gemaakt; ik zal, van *haar*, mijn lastgeefster, die uitspraak kalm eerbiedigen niet alleen, maar me er over verheugen, dat zij zelve alsdan een einde zal gemaakt hebben aan een taak, waarvan ik de lasten alleen wensch te dragen — in volle vrijheid en onder de eenige verantwoordelijkheid jegens de Alg. Vergadering.

L. SIMONS Mz.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

Alom verkrijgbaar:

MATHILDE ROOS.

Hard tegen Hard.

Roman naar het Zweedsch, door

Ph. WIJSMAN.

2 deelen gr. 8°. f 4.50.

BJÖRNSTJERN BJÖRNSSON.

G O D S E T

Roman uit het Noorsch door

U N A.

2 dln. f 5.—

ERNST AHLGREN.

G E L D

Roman uit het Zweedsch door

Ph. Wijsman.

f 2.90.

JONAS LIE.

De Rutland.

Eene Zeemansvertelling uit het Noorsch

DOOR

F. J. ARNTZENIUS.

ENGELBERT DE CHATELEUX.

INDRUKKEN VAN DEN DAG.

f 1.60. Geb. f 2.25.

NICOLAAS GOGOL.

Doode Zielen

Russische typen.

VERTALING EN NAREDE VAN

Dr. J. A. BRUINS.

2 dln. f 5.—

NICOLAAS GOGOL.

TARAS BULBA

De Hetman der Kozakken.

f 1.50. Geb. f 2.—

F. M. DOSTOJEWSKY.

DE ONDERAARSCHE GEEST.

f 2.75.

F. M. DOSTOJEWSKY.

ARME MENSCHEN.

gr. 8°. f 2.—

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

M U L T A T U L I,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door Mr. J. N. VAN HALL EN

C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdragen tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes in het tooneelven van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treurspel. — F. van der Goes, De familie Bouhon. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kribbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé**. Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia. Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

Bij P. N. VAN KAMPEN & ZN., Amsterdam, ziet het licht:

— ❖ — E L I N E V E R E, — ❖ —

een Haagsche Roman,

DOOR

LOUIS COUPERUS,

3 dln. f 6.90.

»Met groot talent behandelt.»

»Een evenement voor ons kleine land.»

»Welgelijkende schildering van Haagsche personen en zeden.»

»Dit is een mooi, knap boek.»

»Men wordt telkens getroffen door keurige tooneeltjes.»

»Eline Vere" doet aan Tolstoi denken.»

»Bijna elke persoon, die optreedt, leeft en handelt.»

»O, kunst om te kussen!"

De Gids.

DAMAS, in het *Dagblad.*

Vaderland.

Ned. Spectator.

Handelsblad.

Portefeuille.

Indische Mercur.

De Nieuwe Gids.

Nieuwe Uitgaven van A. Rössing

— ❖ — T E A M S T E R D A M. — ❖ —

A L O M V E R K R I J G B A A R :

HENRIK IBSEN.

Nora, Tooneelspel in 3 bedrijven, vertaald door HENRICA. Voorrede van Dr. S. J. WARREN, rector van het gymnasium te Dordrecht. f 1.—

Een vijand des volks, Tooneelspel in 5 bedrijven, vertaald door IDA DONKER. . . f 1.50

Ter perse:

De Vrouw der Zee, Tooneelspel in 5 bedrijf.

L. KIELAND.

Op de Terugreis, Drama in één bedrijf uit het Noorsch door IRMA f 0.40

MOLIÈRE.

Belachelijke Hoofsche Juffers, vertaald door BOUBERG WILSON, voorzien van opgave der overleveringen van de Comedie Française. f 0.75

P. CALDERON DE LA BARCA.

De Rechter van Zalemea, drama in 7 tafereelen vert. door W. G. NIEUWENKAMP. f 1.—

ALPHONSE DE LAUNAY.

De Eerste Roman, blijspel in een bedrijf vertaald door JEAN VALJEAN f 0.60

Verschijnt des Zaterdagſ om de 14 dagen bij A. Köſſing te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Red. betreffende, adresseere men aan den Redacteur, KEIZERSGRACHT 547. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Uitgever.

EXTRA-NUMMER N°. 17_B.

1 JUNI 1889.

XVIIIe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Verslag 18e Alg. Vergadering. — Bijlagen: Rapport van het Hoofdbestuur aan de Commissie van Beheer en Toezicht der Tooneelschool, betreffende eene reorganisatie der School; Antwoorden der Commissie aan het Hoofdbestuur; Staat van het getal der Verbondsleden op 1 Mei 1889 — Uit onze Afdeelingen: Leiden. — Maatschappij Apollo. — Ingezonden: J. H. SCHOLTEN: Opheffing van den Voorbereidende Cursus aan de Tooneelschool. — M. HORN: De Tooneelschool en hare reorganisatie — Inhoud van Jaargang 18. — Register op de in dien Jaargang vermelde schrijvers, kunstenaars, toneelstukken, gedichten, tijdschriftartikelen, boeken, tijdschriften en dagbladen.

OFFICIEEL GEDEELTE.

18e Algemeene Vergadering van het NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND te Rotterdam, den 15 Mei 1889, in het lokaal „Amicitia” te half elf uur des morgens.

Aanwezig:

Hoofdbestuur: Prof. Dr. A. G. van Hamel, *Voorz.*; J. H. Krelage, *Onder-Voorz.*, D. H. Joosten, *Secretaris*, M. J. Waller, *Penningmeester*, Mr. J. E. Banck, Marcellus Emants, Jos. Jacobson.

Commissie van Toezicht: A. Ising, J. M. Haspels.

Directeur der Tooneelschool: S. J. Bouberg Wilson.

Redacteur van het Tijdschrift: L. Simons Mzn.

Afgevaardigden: W. A. v. d. Mandere, M. Merens (Amsterdam); — F. Ebeling, I. I. Havelaar Ez., Dr. G. Pekelharing, Jean Browne, Hendrik P. N. Muller (Rotterdam); — Th. B. Pleythe, J. Nyman (Leiden); — Mr. F. Stam, J. C. v. d. Tol, Joh. Gram ('s Gravenhage); — J. M. J. v. Rossem en J. H. de Kruijff (Utrecht); — Mr. D. J. van Tiene Jansse, D. Crena de Jong (Dordrecht); — Mr. G. M. Doorenbos (Groningen); — J. Post v. d. Burg (Delft); — Joh. L. v. d. Pauwert (Middelburg); — Mr. Th. De Haan

Hugenholtz (Haarlem); — J. N. Houba ('s Hertogenbosch); — J. A. Heuff (Tiel).

De overige Afdeelingen zijn niet vertegenwoordigd. Het Eerelid² Mr. J. H. van Hall, zond bericht, dat hij tot zijn leedwezen verhinderd was de Vergadering bij te wonen.

Verder waren aldaar tegenwoordig de gewone leden, de H. H. F. v. d. Goes, A. J. Le Gras, I. Heyermans, M. Horn en A. Ising Jr.

De voorzitter, Prof. Dr. A. G. van Hamel, opent de vergadering met een kort inleidend woord. Het jaar der revolutie, zegt spreker, is juist een eeuw geleden en ook in ons verbond is een revolutie waarschijnlijk, die zeker niet bloedig zal wezen, want wijzigingen worden langs wettigen, vreedzamen weg voorbereid.

Het afgelopen verbondsjaar was een jaar van voorbereiding en in dien opzichte kan er met voldoening op worden gewezen.

Is de beschrijvingsbrief wat dor, wie tusschen de regels weet te lezen, kan reeds vermoeden, dat de vergadering ongetwijfeld belangrijk zal worden.

Het verbond leed twee gevoelige verliezen, door het afsterven van den heer W. J. Hofdijk, ons eerelid, en zeker niet minder door den dood van Prof. J. A. Alberdingk Thijm, die een warm voorstander was van ons verbond, en een even kundig als welwillend toneelcriticus.

De voorzitter beveelt der vergadering, bij de behandeling der verschillende onderwerpen korthed en zakelijkheid aan. en hoopt, dat deze bijeenkomst zal bijdragen tot bevordering van den bloei van het vaderlandsch tooneel. (Algemeene toejuiching).

Hierna brengt de Secretaris, de heer D. H. Joosten, verslag uit over het afgelopen jaar.

Dit luidt als volgt:

M. H.

De taak, aan mij opgedragen, om aan de Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Tooneelverbond verslag

uit te brengen over het jongste jaar, dat achter ons ligt, die taak, M. H., vervul ik heden voor de eerste maal. Eervol mag men haar noemen, dankbaar is ze niet, want — in trouwe — ik heb u bijna niets te zeggen. Al wat zweemt naar beschouwing, eigen opvatting, kritische opmerking, moet ik vermijden. De meerderheid in het Verbond heeft meer dan eens duidelijk uitgesproken, dat zij alleen wil »een Verslag».

Ik zal mij natuurlijk in dat gareel laten spannen, maar, M. H., mijn Verslag wordt zoodoende zeer onbelangrijk — ik waarschuw bij voorbaat. Immers ik heb niets belangrijks, noch wat het Hoofdbestuur, noch wat de Afdeelingen betreft, te boekstaven.

Ons verbond werd een jaar ouder en nam toe in omvang, zooals een mensch doorgaans bij het klimmen der jaren corpulenter wordt. Wij tellen 2100 leden in de verschillende Afdeelingen. Amsterdam spant hierbij de kroon, natuurlijk alleen in volstrekt aantal, niet in het betrekkelijke. Onze zaken gaan goed, wij hebben iets opgelegd. De geldelijke toestand van ons Verbond geeft geen reden tot beduchtheid, althans zoolang ons het geluk beschoren blijft het subsidie te genieten, 't welk Z. M. de Koning ons zoo edelmoedig verleent. Het aantal onzer Afdeelingen verminderde, wij tellen er nu 15, want Zaandijk en Goes gingen voor ons verloren. Misschien winnen wij een nieuwe afdeeling in tropische luchtstreek; daar kan groote kans zijn voor buitengewonen bloei.

Bijna alle Afdeelingen zonden een verslag in van wat er voorviel in het afgelopen jaar, die verslagen behelzen weinig wat bijzondere vermelding verdient.

De eenige Afdeeling, waarvan de leden zelve op tooneelgebied werkzaam zijn, is Leiden, de grijze sleutelstad. Daar beoefenen de leden, tot eigen studie en tot eigen ontspanning, het tooneelspel, en — wat meer zegt — het zijn de bestuursleden zelf, die de tooneelstukken schrijven, bewerken of vertalen.

Twee Afdeelingen telt ons Verbond nog, die wel niet in dienzelfden geest werkzaam zijn, maar die toch, zij het ook middellijk, op tooneeluitvoeringen invloed oefenen. Het is Gent, eene der kleinste Afdeelingen, die uitvoeringen van Nederlandsche tooneelwerken door hare bescherming steunt en mogelijk maakt, en wier Bestuur nu stappen doet om een nieuwen Schouwburg te stichten. Het is Rotterdam — op ééne na de grootste onzer Afdeelingen — die, in gestadige aanraking met het Gezelschap der Vereenigde Tooneelisten, op hunne uitvoeringen invloed oefent. Die Afdeeling verdient hulde voor haar ernstig streven, getuige de voorstelling van »Severo Torelli» en van »Een Faillissement», dat de heer Haspels ter viering van zijn Jubileum had gekozen. Gaat Rotterdam op dien weg voort, dan smaakt ze allicht nog eenmaal de voldoening, het schouwburgbezoekend publiek op hooger peil gebracht te hebben, wat na opgedane ondervinding zeer wenschelijk blijkt te zijn.

Overigens lezen wij hoofdzakelijk van gratis-voordrachten en voorstellingen. Amsterdam staat ook hier weder in aantal bovenaan: de Hollandsche Opera, de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel», de heeren Gebrs. van Lier, de heeren Kreukniet, Blaaser en Bigot — alle gezelschappen, die aan de leden van het Verbond gratis voorstellingen aanboden: eene beleefdheid, die dan weer met aanbieding van bloemruikers werd beantwoord.

Den Haag werd ook genoodigd bij eene voorstelling, die ten minste de eigenaardigheid van locale kleur had: een Haagsch ingezetene schreef het tooneelstuk, dat in den Haag speelt. Dank zij de welwillendheid der directie v. d. Ver. Rotterd. Tooneelisten en den heer Marc. Emants, waren de leden der afd. (met die van Delft) in staat gesteld de première van diens blijspel »Jonge Harten» tegen halven entréeprijs bij te wonen.

Nog kort geleden hield de heer Simons — redacteur

van ons orgaan — een voordracht voor de leden der Haagsche Afdeeling, waarna door oud-leerlingen der Tooneelschool, verbonden aan het gezelschap van het *Salon des Variétés* te Amsterdam, tot algemeene voldoening een stukje Noorsche tooneelliteratuur werd vertoond.

Utrecht en Tiel konden aan hare leden eene voorstelling in den schouwburg aanbieden.

Verder waren het solo-voordrachten, waarop de afdeelsleden werden vergast. Natuurlijk wordt de heer Willem van Zuylen dikwerf genoemd, een enkelen keer, te 's Hertogenbosch, de leerlingen der Tooneelschool.

De heer Morin werd ter gelegenheid van zijn 50jarig jubileum als kunstenaar in en door enkele Afdeelingen gehuldigd, voornamelijk in den Haag en in Gouda.

Er zijn Afdeelingen, die met de hand op het hart bekennen: »wij hebben niets gedaan, maar de omstandigheden waren vijandelijk.» Wij wenschen haar de overwinning op dien vijand.

Dan zijn er nog Afdeelingen, die zich in geheimzinnig duister hullen, die op iedere oproeping het zwijgen bewaren, althans Leeuwarden geeft in dezen opzichte veel blijk van volharding.

Ik meen geen gewaagde gevolgtrekking te maken, door die Afdeelingen te rangschikken onder degenen, die niets te vermelden hebben.

Het Hoofdbestuur zelf schreef aan den heer Morin een brief van vereering en erkenning voor hetgeen deze begaafde tooneelspeler gedurende zijn 50jarige loopbaan deed.

Den heer Pössart liet het een krans aanbieden in dank voor zijn voordracht, half ten bate der school, en aan mevr. Sarah Bernhardt schreven de Hoofdbestuurders gezamenlijk een brief van bewondering voor haar talent.

Onder de kransen en bloemruikers mengden zich, helaas, ook grafkransen, want de onverbiddelijke dood spaarde ons Verbond niet.

W. J. Hofdijk en Jos. Alberdingk Thijm ontvielen ons. Beide mannen droegen ons Verbond een warm hart toe, zij hebben in Hoofd- en Afdeelsbestuur daadwerkelijk ons Verbond gesteund; onze oprechte erkenning en dankbaarheid kunnen slechts bijdragen om dieper hun verlies te gevoelen.

Wat onze Tooneelschool betreft, ons troetelkind, waar wij terecht trotsch op zijn, omdat zij een blijvend getuigenis aflegt van wat ons Verbond tot stand wist te brengen: de heer S. J. Bouberg Wilson staat aan het hoofd en onvermoeid wijdt hij zijn krachten en talenten aan de school, terwijl de directrice, mevr. Rennefeld, voortgaat haar taak op de bekende wijze te vervullen.

In het onderwijzend personeel heeft geen verandering plaats gevonden en ook het aantal leerlingen bleef tamelijk wel onveranderd.

In den leertijd tusschen de groote Zomer- en de Kerstvacantie werden 4 leerlingen voor Vak-onderwijs aangenomen, voor volledig onderwijs één leerlinge. Een 10jarige candidaat, die toegelaten kon worden, was niet gelukkig genoeg een subsidie te vinden, dat in zijn schoolgeld voorzag.

Vier leerlingen en twee vak-leerlingen verlieten de school. Niet allen om dezelfde reden, waarlijk niet, drie leerlingen toch toonden een te groot gebrek aan talent en de vierde... de vierde is Mej. *Leida Roelofsen*. Zij verliet de school gediplomeerd, zij betrad de planken, en allen, die het voorrecht hebben genoten haar in eene rol van beteekenis te zien optreden, weten met hoeveel voldoening en rechtmatigen trots de school op haar leerlinge mag terugzien.

Tusschen begin Januari en einde April traden 1 leerling en 3 vakleerlingen toe, terwijl één vakleerling de school verliet wegens gebleken afwezigheid van talent.

Veelvuldig traden de leerlingen voor het publiek op in kleinere blijspelen, fragmenten van beroemde en bekende tooneelwerken en losse voordrachten en gedichten.

Herhaaldelijk werkten enkele leerlingen bij tooneelvoor-

stellingen mede, natuurlijk meestal in ondergeschikte rollen. Bij de Tooneelvereniging echter hebben de leerlingen Frieda Herberich, Alida Klein en de vakleerling Marie Grader, de vrouwenrollen vervuld in »Belachelijke Hoofsche Juffers» en daarbij zóo voldaan, dat van de toekomst dezer drie aspirant-kunstenaresen veel goeds mag verwacht worden.

Ons Orgaan eindelijk verscheen, bij wijze van proef, in een nieuwen vorm, die — bedrieg ik mij niet — algemeen met instemming is begroet. Deze veertiendaagsche uitgave biedt ongetwijfeld vele voordeelen: zij stelt in staat de officieele mededeelingen, zoo van Hoofdbestuur als Afdeelingen, spoediger ter algemeene kennis te brengen, zij maakt het tijdschrift actueeler en gemakkelijker te lezen, zij bevordert de onderlinge gedachtenwisseling tusschen de verspreide Afdeelingen en leden, en waakt tegen insluimering der belangstelling in ons Verbond. Dit laatste niet het minst door de strijdvaardigheid van den redacteur, die op het Orgaan den stempel zijner persoonlijkheid blijft drukken en ook dit jaar weer in het niet-officieel gedeelte zijn volkomen onafhankelijkheid van oordeel handhaafde. De heer Simons gaf zich, evenals zijne medewerkers, veel bereidwillige moeite; zij zorgden voor veel belangrijks in de kolommen van »Het Tooneel». Dat deze proefneming — ook door de verschuiving der Alg. Vergadering tot in Mei — hooger onkosten met zich gebracht heeft dan aanvankelijk voorzien was, zal — daar het tekort ook onbelangrijk is — wel geen gewicht in de schaal leggen bij het beoordeelen van de wijze van uitgaaf.

Hiermede M. H. is mijn Verslag geëindigd. Kortere zijn is moeilijk, geeft mij veel stof te verwerken en het Verslag zal er in ieder opzicht bij winnen!"

De voorzitter stelt voor algemeene hulde te brengen aan de nagedachtenis van de heeren Hofdijk en Alberdingk Thijm, waaraan de vergadering voldoet door op te staan.

Het jaarverslag wordt daarna aangenomen, nadat niemand eenige op- of aanmerking heeft in het midden gebracht.

De heer van Tienen Jansse, afgevaardigde van Dordrecht, beklagt zich over de armoede van den beschrijvingsbrief.

Men zoude er niets op aantreffen, ware er geen begroting.

De plannen om de Hollandsche opera te steunen, o. a. staan sedert de laatste algemeene vergadering op de agenda.

Het hoofdbestuur doet echter geene voorstellen dien-aangaande.

De voorzitter antwoordt, dat verleden jaar door particulieren pogingen zijn in het werk gesteld om de Hollandsche opera te steunen. Het hoofdbestuur wist daarvan, want twee zijner leden waren bij die plannen betrokken. Het resultaat was echter niet van dien aard, om nu reeds een steun van het verbond wenschelijk te achten.

De afgevaardigde voor Dordrecht stelt zich tevreden met dit antwoord, mits het releveeren van de Hollandsche opera op de agenda blijve.

Daartoe wordt besloten.

De voorzitter deelt mede, dat er ook voorstellen bij het Hoofdbestuur zijn ingekomen van den heer Marie M. Kreukniet om met zijn tooneelgezelschap, uitgebreid en vermeerderd door jongere krachten, eene serie model-voorstellingen te geven, onder patronaat, toezicht en geldelijken waarborg van het tooneelverbond. Het Hoofdbestuur was niet homoogeen in deze zaak, maar de meerderheid meende, dat de beste weg zoude zijn als de Amsterdamsche Afdeeling de zaak voor het volgend seizoen in handen nam. Zij toch kon het gezelschap en de kansen van slagen beter beoordeelen en na een proefjaar zou de algemeene vergadering meer »en connaissance de cause» over de zaak kunnen oordeelen.

De heer Ebeling, voorzitter der afdeeling Rotterdam, protesteert tegen het verlenen van steun aan één bijzonder gezelschap. De Vereenigde Rotterdamsche tooneelstreven er gestadig naar model-voorstellingen te geven, zij

zouden zeker niet minder den steun verdienen van het Verbond dan een gezelschap, dat niet tot den eersten rang behoort.

De heer van der Mandere constateert, dat de heer Kreukniet zich niet met zijn voorstel tot de Amsterdamsche afdeeling heeft gewend.

De Heer L. Simons Mzn. merkt op, dat de Heer Kreukniet aan zijne plannen van tooneeluitvoeringen een théâtre d'application wil verbinden, dat, in aansluiting met de tooneelschool, zeer groot nut kon hebben voor het verbond, zoodat des heeren Kreukniet's plannen dus wel aanspraak mochten maken op steun van het verbond.

De heer Ising, van den Haag, steunt het denkbeeld van een applicatie-theater, dat hem zeer wenschelijk toeschijnt.

De heer Krelage, ondervoorzitter, schetst in korte woorden de meening van het hoofdbestuur. De waarborgen voor het beantwoorden aan kunst-eischen zijn te onzeker bij de onderneming, maar althans het finantieel bezwaar is te overwegend. De berekening voor voorstellingen te Amsterdam te geven is zeker te optimistisch opgesteld, maar voor andere, althans kleine afdeelingen van het tooneelverbond, zijn de kosten veel te hoog.

De aansluiting aan de tooneelschool of door een applicatie-theater, of door een z.g. théâtre des jeunes, achtte het hoofdbestuur voorbarig, nu er plannen van reorganisatie der school aanhangig zijn.

Om al die redenen had het Hoofdbestuur besloten de voorstellen van den heer Kreukniet niet aan de vergadering voor te leggen.

De begroting over 1889/90 wordt nu aan de orde gesteld. De voorzitter stelt voor, de begroting niet definitief maar slechts voorloopig aan te nemen, als credietwet, omdat eventuele wijzigingen in de inrichting der tooneelschool noodzakelijk wijziging in de begroting ten gevolge zullen hebben.

De afdeeling Rotterdam stelt voor, in afwijking van de volgorde der punten van beschrijving, eerst mededeeling te mogen ontvangen omtrent de plannen ter reorganisatie, en daarna de begroting in behandeling te nemen.

Daar niemand zich daartegen verklaart, wordt dien overeenkomstig besloten.

De voorzitter doet daarop namens het hoofdbestuur voorlezing van uitvoerige mededeelingen betreffende deze plannen. Hij zegt, dat het hoofdbestuur, dadelijk na zijn optreden, aanleiding heeft gevonden, zoowel in de overtuiging van sommige zijner leden als in de stemmen, die daarover zijn opgegaan in den boezem van het Tooneelverbond, om de volgende vraag te stellen: »Bestaat er grond om te meenen, dat het noodig is de organisatie der Tooneelschool ingrijpende veranderingen te doen ondergaan, ten einde hare inrichting meer dan tot dusver het geval is geweest in overeenstemming te brengen met het doel, dat zij moet bevorderen?"

Deze vraag is eerst in handen gesteld van eene sub-commissie: de secretaris heeft in de notulen alles bijeengezocht wat licht kon verspreiden over de verschillende opvattingen, welke sedert de oprichting der Tooneelschool omtrent het doel en den aard der inrichting zijn gehuldigd door de leden der vereeniging; de directeur der school heeft eene uitvoerige statistiek opgemaakt van de leerlingen, welke haar hebben bezocht van November 1874 tot November 1888; een paar leden van het hoofdbestuur hebben bij enkele oud-leerlingen een vertrouwelijk onderzoek ingesteld naar hunne meening omtrent het nut, dat zij voor hun loopbaan getrokken hebben uit hunne opleiding aan de school.

Nadat het rapport der sub-commissie in eenige vergaderingen van het hoofdbestuur uitvoerig is besproken, heeft het bureau een schrijven opgesteld aan de Commissie van Toezicht, ten einde haar met de meening van het hoofdbestuur bekend te maken en haar advies in te winnen.

Dit schrijven is 18 Maart l.l. verzonden. Den 3^{den} Mei

heeft de Commissie het eerste gedeelte van haar antwoord ingezonden, den 13^{den} dier maand het tweede gedeelte. (De voorzitter leest ter nadere toelichting onderscheiden paragrafen voor uit de verschillende stukken.)

Het Hoofdbestuur is dus niet in de gelegenheid geweest een concept-reorganisatie tijdig bij de vergadering in te dienen. Het heeft zich tot het doen van mededeelingen moeten bepalen. Intusschen meent het, met terzijdestelling van de gewichtige quaesties omtrent het behoud der voorbereidende klassen, waaromtrent het Hoofdbestuur eene andere overtuiging heeft dan de Commissie van Toezicht, het volgende driedelige voorstel aan de vergadering te mogen doen:

1°. De vergadering betuige hare instemming met deze uitspraak: »het is wenschelijk de organisatie der Tooneelschool zóó te wijzigen, dat zij, meer dan thans het geval is, aan haar eigenlijk doel, een vakschool voor tooneelspelers te zijn, beantwoorde;

2°. Zij geve aan het Hoofdbestuur de opdracht om, op den grondslag van dit beginsel, nader in overleg te treden met de Commissie van Toezicht en binnen ééne maand een nieuw Reglement der Tooneelschool te ontwerpen, hetwelk, met bijgevoegde memorie van toelichting, aan het oordeel van de afdeelingen en van de algemeene vergadering worde onderworpen;

3°. Zij verdage zich, wat dit punt betreft, tot de eerste dagen van Juli (op een tijdstip dat samenvalt met de examens van de leerlingen der Tooneelschool) en kome dan bijeen te Amsterdam, om deze aangelegenheid verder te behandelen en in deze zaak eene definitieve beslissing te nemen.

De heer Houba van 's Hertogenbosch vraagt of de tweede brief van de commissie van beheer en toezicht ook bekend gemaakt zal worden.

De secretaris deelt mede, dat afdrukken van het rapport van het hoofdbestuur en van beide brieven der commissie voor de aanwezigen verkrijgbaar zijn.

De heer Ebeling, voorzitter van de afdeeling Rotterdam, dankt het hoofdbestuur voor den hoogen ernst waarmee het deze zaak heeft behandeld en grondig onderzocht. Spreker vraagt, of er nu reeds eene beslissing kan worden genomen, omtrent het punt van verschil tusschen hoofdbestuur en school-commissie. Zoo ja, dan schaaft Rotterdam zich aan de zijde van het hoofdbestuur, ja wil verder gaan en zelfs geen aspirant-leerlingen erkennen.

De voorzitter deelt mede, dat in deze vergadering geene beslissing kan vallen, omdat het punt als zoodanig niet voorkomt op den beschrijvingsbrief. Wel kan de vergadering door eene motie van haar gevoelen doen blijken.

De heer Ebeling wil zeer zeker geene motie, daar dit eene onbeleefdheid zoude zijn tegenover de commissie van beheer en toezicht en de kwestie reeds bij voorbaat geprejudicieerd zoude zijn.

De heer Stam, afgevaardigde voor den Haag, verklaart niet mede te gaan met Rotterdam ten aanzien van de algeheele opheffing van het aspirant-leerlingschap.

De afdeeling Dordrecht betwijfelt of de conclusiën van het rapport wel in behandeling kunnen worden genomen, als zijnde niet aan de orde gesteld.

De voorzitter roept art. 11 in van de statuten, 2e alinea. »Niet aan de orde gestelde onderwerpen worden niet in behandeling genomen, tenzij twee derden der stemmen daartoe verlof geven.»

Bij stemming wordt met 56 tegen 3 stemmen besloten, de voorstellen, door het hoofdbestuur aan het slot zijner mededeelingen gedaan, in stemming te brengen.

Het eerste voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Het tweede wordt, evenals het derde, bij acclamatie aangenomen.

De voorzitter stelt voor, nu eene pauze te doen intreden.

Na de pauze wenscht de voorzitter eerst te doen stem-

men over de ontstane vacatures in hoofdbestuur en commissie van beheer en toezicht der tooneelschool.

De voorzitter zal die stemming doen houden met briefjes en verzoekt ieder afgevaardigde het aantal stemmen, welke hij gerechtigd is uit te brengen, te vermelden op het stembriefje.

De afdeeling Rotterdam verklaart zich daartegen, op die wijze immers kan het geheim der stemming niet bewaard blijven.

De afgevaardigden zullen nu ieder een aantal stembriefjes ontvangen, gelijkstaande met het aantal stemmen, dat zij gerechtigd zijn uit te brengen.

Vertegenwoordigd zijn de afdeelingen:

Amsterdam 641 leden 10 stemmen.

Rotterdam 518 » 10 »

Leiden 300 » 10 »

's-Hage 268 » 10 »

Utrecht 73 » 4 »

Dordrecht 43 » 3 »

Groningen 49 » 3 »

Delft 50 » 3 »

Middelburg 24 » 2 »

Haarlem 22 » 2 »

's Bosch 14 » 1 »

Tiel 15 » 1 »

totaal 59, volstreekte meerderheid 30.

De uitslag der stemming om te voorzien in twee vacatures in het hoofdbestuur, ontstaan door de periodieke aftreding van de heeren mr. J. E. Banck en D. H. Joosten is, dat gekozen blijken de heer mr. J. E. Banck met 59 en D. H. Joosten met 49 stemmen. De heer mr. C. F. A. Milders verkreeg 10 stemmen.

De beide gekozenen nemen de benoeming aan.

De stemming over 2 leden van de Tooneelschool-commissie ter voorziening in de vacature Prof. B. J. Stokvis, als gevolg van periodiek aftreden, en Prof. J. A. Alberdingk Thijm, overleden, heeft tot uitslag dat prof. Stokvis met algemeene stemmen wordt herkozen, en voor de tweede vacature 30 stemmen worden uitgebracht op den heer W. A. van der Mandere, 29 op professor G. A. van Hamel.

Gekozen is dus de heer van der Mandere, die echter bezwaar maakt de benoeming aan te nemen, daar hij den heer van Hamel liever in die commissie zag zitting nemen.

De voorzitter zegt, dat dan eene tweede vrije stemming moet plaats hebben.

De heer Ebeling van Rotterdam wil er op wijzen, dat bij deze stemming volstrekt geene personen- maar wel eene beginselkwestie den doorslag geeft.

De commissie van beheer en toezicht was homogeen in het bestrijden der voorstellen van het hoofdbestuur betreffende de reorganisatie der school, de heer G. A. van Hamel heeft zitting in dat college als afgevaardigde van de Maatschappij tot nut van het algemeen. Wie nu — als de afdeeling Rotterdam — de denkbeelden van de meerderheid in het hoofdbestuur omhelst, moet een commissielid benoemen dat van dezelfde meening is.

De voorzitter wijst er op, dat de behandeling der kwestie van reorganisatie reeds in Juli ter sprake komt, na gepleegd nader overleg met de commissie der tooneelschool, en dat de heer van Hamel in dien tijd toch zitting heeft in die commissie.

De heer de Haan Hugenholtz van Haarlem wijst er op, dat de gekozene in de plaats van wijlen prof. Alberdingk Thijm onmiddellijk optreedt, volgens het reglement der school; dat dus eventueel de heer G. A. van Hamel niet zoude kunnen benoemd worden, als zijnde reeds lid der commissie.

Na herhaald aandringen verklaart nu de heer van der Mandere op zijn besluit terug te komen en de benoeming aan te nemen. (Toejuiching).

Aan de orde wordt nu gesteld de algemeene begrooting.

De afdeeling Amsterdam betreurt het ontbreken van eene toelichting. Ten vorigen jare toch was de wensch geuit, bij iederen gewijzigden of nieuwen post een woord van omschrijving te lezen, opdat de afdeelingen in hare vergadering daarover konden oordeelen.

De penningmeester, de heer M. J. Waller, bekent daaraan niet te hebben gedacht, het is de eerste keer dat hij eene begrooting had over te leggen. Er zijn trouwens geen nieuwe posten. De post N°. 11, onderhoud gebouw, was verleden jaar *f* 500.— grooter, omdat er aan de waterzijde van het gebouw een nieuwe schoeiing moest gemaakt worden volgens overeenkomst met de gemeente.

De heer Simons geeft inlichting omtrent den post van ongeveer *f* 200, die het tijdschrift over '88/'89 meer dan de geraamde *f* 700 gekost heeft. De nieuwe vorm vereischt veel grooter aantal verzendingen, de omslagen daartoe benodigd hebben extra-kosten veroorzaakt; buitendien is de algemeene vergadering eerst half Mei, in plaats van begin April gehouden, waardoor meer nummers moesten verschijnen dan waarop gerekend was.

De heer Ebeling brengt dank en hulde aan de belanglooze moeite der verschillende medewerkers, niet in het minst van den redacteur.

De voorzitter wijst er op, dat reeds in de begrooting de wensch ligt opgesloten, het tijdschrift ook verder op dezelfde wijze te zien verschijnen.

De heer Simons verklaart, op eene vraag, moeilijk te kunnen opgeven, wat de kosten voor het volgend jaar zullen zijn; deze hangen af van het verkrijgen van kosteloze kopij.

De heer Ebeling stelt voor de circa *f* 200.—, die het tijdschrift meer gekost heeft, uit het batig slot te dekken, en op de begrooting voor het volgend jaar een post van *f* 900.— voor het tijdschrift uit te trekken.

De heer Simons stelt voor de uitgaven voor het tijdschrift over '88/'89 te ramen op *f* 800.—, die som zal wel voldoende zijn. — Aldus wordt besloten.

De heer Stam, afdeeling den Haag, wenscht meer officieele mededeelingen in het tijdschrift, opdat de afdeelingen beter op de hoogte komen van wat er omgaat bij het hoofdbestuur.

De voorzitter antwoordt, dat het moeilijk is om mededeelingen te doen omtrent gedachtenwisseling en onderhandeling. In den afgelopen winter was er weinig rijp om officieel te worden meegedeeld.

De heer Stam vraagt, waartoe men het batig saldo wil laten strekken, en geeft in bedenking, die som tot andere doeleinden aan te wenden, b.v. tot het ondersteunen van vereenigingen, die op praktisch terrein werken in de tooneelwereld.

De heer Ebeling wenscht integendeel het saldo zoo soliede mogelijk te beleggen, met het oog op een misschien eenmaal vervallen van het koninklijk subsidie.

De heer Waller wil met het batig slot de schuld delgen, daar deze rente kost.

De vergadering machtigt den penningmeester het saldo te deponeren bij de Crediet-vereeniging.

Het batig slot wordt thans geschat op *f* 474.27.

De penningmeester zegt dat dit batig slot nog vermeerderd moet worden met enkele buitenkansjes. Zoo heeft de ontbonden rederijderskamer »Apollo» te Amsterdam op 16 October j.l. *f* 84.— en de Sociëteit Doctrina et Amicitia, bij gelegenheid van haar jubileum op 26 November j.l. *f* 50.— aan de Tooneelschool geschonken.

De matinée door Ernst Possart in verbinding met de heeren Gebr. A. van Lier, half ten bate der tooneelschool gegeven, bracht op *f* 200.12½.

Daar staat tegenover, dat het hoofdbestuur nog een toelage wenscht te geven aan mejuffrouw Leida Roelofsen, oudleerlinge der tooneelschool, die tot verdere ontwikkeling gedurende 2½ maand naar Parijs zal gaan.

Die bijdrage is te stellen op *f* 180.—.

De heer Ebeling keurt dit goed, mits het niet als precedent zal gelden.

De heer Horn gelooft, dat het voorbeeld tot het verleenen dier toelage door het goede hart van het hoofdbestuur wordt ingegeven; spreker zou gaarne zien, dat in het volgend seizoen ook aan andere afdeelingen gelegenheid geboden werd om mejuffrouw Roelofsen op het tooneel te zien.

De heer Simons deelt mede, dat de heer Kreukniet voornemens is in het aanstaand seizoen met de uitvoering van Nora de meeste steden, waar afdeelingen zijn, te bezoeken.

De heer Jacobson verklaart, dat hij althans als hoofdbestuurder de toelage aan Mejuffrouw Roelofsen niet heeft gevoteerd met zijn hart, maar met zijn verstand.

Na gemaakte opmerking verklaart de penningmeester nog, dat hij vergeten heeft, den post Herman-Linde-fonds promemorie op de begrooting te plaatsen.

De heer Houba meent dat post 14, pianohuur, wel zal kunnen vervallen, te meer daar hij vernomen heeft, dat eene dame zulk een instrument ten geschenke of in bruikleen wilde geven. Is dat zoo, dan brengt spreker hulde aan de geefster.

Hierna wordt de begrooting en bloc en als credietwet aangenomen.

Alsnu komt in behandeling punt 7 van den beschrijvingsbrief, betreffende de stichting eener Afdeeling van het Verbond te Batavia. Hieromtrent wordt het woord verleend aan mr. F. Stam, afgevaardigde van 's-Gravenhage, van welke Afdeeling het denkbeeld is uitgegaan. De heer Stam deelt mede, dat de heer mr. F. L. Der Kinderen, Vice-Voorzitter van den Raad van Nederlandsch-Indië, die de zaak in de Vergadering der Afdeeling ter sprake heeft gebracht, tot zijn leedwezen wegens uitlandigheid buiten staat is de Vergadering bij te wonen. Hij heeft evenwel in een schrijven zijn denkbeelden nader uiteengezet. Hiervan doet mr. Stam voorlezing. Er blijkt daaruit, dat de heer Der Kinderen Nederlandsch Indië mede wil doen genieten van den vooruitgang, die in ons Vaderland het Tooneel in de laatste jaren is ten deel gevallen. De werkkring der op te richten Afdeeling zou zich dus vooral moeten uitstrekken tot het bevorderen van tooneeluitvoeringen door goede artisten, en van het vestigen van een goed gezelschap. Allereerst moet dus met het bijeenbrengen van het benodigde kapitaal een aanvang worden gemaakt, iets waarvoor ook van de Regeering wel steun te verkrijgen zal wezen. De te vestigen troep zou haar hoofdzetel moeten hebben te Batavia en van daar uit de voornaamste plaatsen van Java bezoeken. Is zij goed saamgesteld, dan zal zij zeker ook goede recettes maken. Ten aanzien van de oprichting der Afdeeling zou de heer Der Kinderen het initiatief willen genomen zien door het Hoofdbestuur en noemt enkele mannen van invloed, als o. m. mr. H. P. v. d. Berg, president van de Java-Bank, die zeker bereid zullen gevonden worden de pogingen krachtig te steunen.

Naar aanleiding van deze mededeelingen, door de Vergadering met instemming vernomen, verklaart het Hoofdbestuur zich bereid met den heer Der Kinderen in overleg te treden, ten einde aldus tot verwezenlijking van diens denkbeeld te geraken. Hiertoe geeft de Vergadering bij acclamatie machtiging.

Bij het bepalen van de plaats, waar de volgende alg. verg. zal worden gehouden, verklaart Utrecht zich gelukkig te zullen achten, wanneer de vergadering in 1890 haar gast zal willen zijn. Dit wordt met instemming vernomen. Groningen betuigt haar leedwezen er over, dat de Afd. door omstandigheden verhinderd is, haar ten vorigen jare gedane uitnodiging voor 1890 gestand te doen. Nu Utrecht haar is te gemoet gekomen, hoopt de afdeeling in 1891 te bewijzen, dat voor haar uitstel niet gelijk afstel is. Door den heer Houba wordt de wensch uitgesproken, de alg. vergaderingen voortaan zooveel mogelijk op Zaterdag te houden.

Daar deze wensch algemeen gedeeld blijkt te worden, be-
looft het Hoofdbestuur zich daarnaar te gedragen.

De Voorzitter doet thans eenige mededeelingen betref-
fende de inrichting van de exámenes der Tooneelschool. Nadat het Hoofdbestuur ten vorigen jare gemachtigd was tot het nemen eener proef met eene voorloopige regeling heeft het thans een reglement in gereedheid gebracht. Intusschen acht het 't meer gewenscht dit jaar, hangende de reorganisatie-plannen, dit reglement niet in behandeling te brengen, maar de genomen proef op gelijke wijze te herhalen. Hiertoe wordt de noodige machtiging verleend.

Op eene desbetreffende vraag hoe de examens ingericht zullen worden, verklaart de directeur der school het aan de vergadering over te laten, of zij de examens in spel wil doen houden op één dag, dan wel verdeelen over de twee examendagen. Naar het oordeel van den Voorzitter is dit eene zaak, die van de beslissing der jury afhangt. Tevens deelt hij mede, dat voorloopig de oude jury in functie blijft, en het verkiezen van nieuwe leden door haar zelve, indien noodig, zal moeten geschieden.

De heer Horn oppert eenige bedenking tegen de wijze, waarop de jury haar taak bij het laatste examen heeft opgevat. Zij overschreed z. i. de haar door de alg. vergadering verleende bevoegdheid door ook aan leerlingen der 4e klasse onderscheidingen toe te kennen. De Voorzitter verklaart, dat z. i. de jury volkomen vrijheid had, om dien leerlingen eene eervolle vermelding toe te kennen. Een accessit en prijs bleven alleen voor de élèves der hoogste klasse bereikbaar.

Bij de algemeene rondvraag brengt de heer Browne van Rotterdam thans de mogelijkheid ter sprake, om in ons land en België nieuwe afdeelingen te stichten. Hij verwacht daarbij zeer veel van de persoonlijke overredingskracht der hoofdbestuursleden, in het bijzonder van den Voorzitter. Deze zegt, dat door hem in het afgelopen seizoen reeds eenige pogingen in dien geest zijn gedaan en wel te Hengelo en te Maastricht. Onder de plaatsen, die voor het vestigen eener afdeeling in aanmerking zouden kunnen komen, worden — naar aanleiding van dit debat — door verschillende aanwezigen met name aangeduid: Antwerpen, Brussel, Arnhem, Nijmegen, Zwolle en Breda.

De afgevaardigde van Groningen verzoekt den algemeene Secretaris alsnog in zijn verslag bijzondere melding te willen maken van twee voorstellingen, waarop de leden der afdeeling in den afgelopen winter zijn onthaald. Mr. Doorenbos brengt daarbij vooral hulde aan Prof. A. G. van Hamel, aan wiens initiatief de afd. deze avonden te danken had. De heer Joosten belooft aan het uitgesproken verlangen te zullen voldoen.

De afdeeling Leiden aicht zich gelukkig een bericht, in het tijdschrift betreffende den ongunstigen toestand der kas opgenomen, te kunnen aanvullen door de mededeeling dat voor het tekort geen beroep op de algemeene kas behoeft te worden gedaan. Dank zij de pogingen der heeren Jacobson en Franken, die er in slaagden eene renteloze leening ad f 500 te sluiten, is in den geldnood voorzien. Deze mededeeling wordt met instemming ontvangen.

De Voorzitter wenscht nog eene opmerking te maken over den werkkring van het hoofdbestuur. In het afgelopen jaar was het nieuwe bestuur eerst met 1 October in functie getreden; daardoor heeft het eigenlijk slechts 5 maanden werktijd gehad. Spr. zou derhalve wenschen, dat voortaan het genootschapsjaar te dien opzichte den 1en Juni aan zou vangen.

De heer Stam brengt thans nog eens de kwestie van de bevordering onzer oorspronkelijke tooneelletterkunde ter sprake. Hij zou wenschen deze meer door het Verbond behartigd te zien, en beveelt het denkbeeld van het uitschrijven eener prijsvraag aan. De Voorzitter antwoordt, dat het z. i. verkeerd zou wezen, het Hoofdbestuur te willen

maken tot eene Commissie van beoordeeling van oorspronkelijke stukken.

De heer Horn brengt hulde aan hetgeen door de directie der Ver. Rotterd. Tooneelstukken ten behoeve onzer oorspronkelijke letterkunde wordt gedaan. Hiermee stemt de vergadering door applaus in.

Alsnu volgen de gebruikelijke plichtplegingen. Aan de afd. Rotterdam wordt voor hare gulle gastvrijheid dank gebracht door Dordrecht (luid applaus); de afd. Middelburg huldigt den Voorzitter om zijne tactvolle en inspireerende leiding der Vergadering (luide toejuichingen). De heer Heuff vindt aanleiding zijn dank te betuigen aan de vele sprekers, zonder wier welbespraaktheid de Vergadering zeker niet zoo lang geduurd zou hebben; waarna de heer Gram op zijn beurt hulde brengt aan de zwijgers, die door *hun* zelfbeheersching den sprekers de gelegenheid verschaffen te zeggen wat hun op het hart lag.

Alvorens de Vergadering te sluiten wenscht de Voorzitter namens het Hoofdbestuur de verklaring af te leggen, dat het zich alleen tot rekenschap verschuldigd acht jegens de Alg. Vergadering en geen aanmerkingen in het Verbonds-Orgaan zal beantwoorden. Dit Orgaan blijft intusschen volkomen vrij in het opnemen van wat de leden er in wenschen te plaatsen.

Niets verder aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter tegen 3.15 uur de Vergadering.

De Rotterdamsche Afdeeling heeft haar goeden naam als gastvrouw waardig opgehouden. Den avond vóór de Vergadering waren de Hoofdbestuurders en Afgevaardigden uitgenoodigd tot bijwoning eener voorstelling van Mulder's »Kiesvereening», welk blijspel door de voortreffelijke vertolking der Rotterdamsche artisten opnieuw een alleraangenaamsten indruk maakte. Vervolgens togen allen naar het nieuwe lokaal van v. Deinum, op den Coolsingel, waar het afdeelingsbestuur en eenige belangstellende leden een keurig souper hadden doen in gereedheid brengen en waarbij wij tevens het genoegen hadden de voornaamste leden (heeren) van het Rotterdamsche Tooneelgezelschap mede te zien aanzitten. De algemeene geest van verbroedering, die aldaar gekweekt werd en die zich in menige opwekkende toast uitte, de geschonken gelegenheid tot onderlinge gedachtenwisseling der afgevaardigden beloofden alles goeds voor de te houden vergadering.

Den volgenden dag was in het lokaal der Diergaarde een fraai diner aangericht, waaraan vele leden der Afd. Rotterdam mede aanzaten. Ook hier ontbraken de toasten natuurlijk niet. Na eene geestdriftige toespraak op Z. M. den Koning, onzen vorstelijken beschermer, waarin H. D. Z's herstel en juist gevierd jubelfeest door den redenaar, onzen Voorzitter, in dankbare herinnering werd gebracht, werd staande een heildronk aan Z. M. gewijd en Hem daarvan per draad kennis gegeven. Een telegraphische dankbetuiging bereikte de aanwezigen nog tijdens het feestmaal.

De voorstellen tot hervorming der Tooneelschool.

Het volgende schrijven is, d.d. door het Hoofdbestuur gericht

Aan de Commissie van Beheer en Toezicht der Tooneelschool te Amsterdam.

Mijne Heeren!

Het zal U niet onnatuurlijk voorkomen, dat het Hoofdbestuur van het Tooneelverbond in den laatsten tijd opnieuw zijne bijzondere aandacht heeft gewijd aan de Tooneelschool en hare tegenwoordige inrichting.

Het is U immers bekend, dat niet alleen enkele bijzonderheden van die inrichting, maar zelfs de grondslag waarop zij rust, bij voortdurend een onderwerp van discussie uitmaken in den boezem onzer vereeniging; en niemand heeft ooit ontkend, dat naast de goede resultaten, welke zij heeft opgeleverd, schaduwzijden zijn aan te wijzen, welke de vraag wettigen, of wellicht de deugdelijkheid dier methode, ook al is zij door de Hoofdbestuurders aanbevolen en uitgebreid geworden, ook al heeft zij tot dusverre steun gevonden bij de meerderheid der leden van de Algemeene Vergadering, niet aan een vernieuwd onderzoek verdient te worden onderworpen.

Door deze overweging geleid, heeft het Hoofdbestuur aan eene sub-commissie opgedragen, zich met dit onderzoek bezig te houden, en heeft het in eenige zijner vergaderingen het advies dier sub-commissie ernstig overwogen.

Het Hoofdbestuur is daarbij tot eenige conclusies gekomen, die het bij deze de eer heeft onder uwe aandacht te brengen en aan uw oordeel te onderwerpen.

Het Hoofdbestuur heeft zich bovenal laten leiden door deze gedachte, dat eene Tooneelschool uitsluitend moet zijn eene inrichting tot het vormen van bewaarde en in ernstigen zin beschaafde tooneelspelers; dat dus de eigenlijke waarde onzer Tooneelschool in de vakschool, niet in de voorbereidende klassen moet gezocht worden, en dat het onderwijs, hetwelk aan die inrichting gegeven wordt, bij uitnemendheid vakonderwijs moet wezen, terwijl in dit vakonderwijs weer de nadruk zal moeten gelegd worden op het praktisch gedeelte, het onderricht in stemvorming, voordracht en spel. Alles dient er dus op aangelegd om geen andere jongelieden op de school toe te laten dan dezulke, van wie met eenige waarschijnlijkheid kan worden voorzien, dat zij binnen niet al te langen tijd tot goede, althans zeer bruikbare tooneelspelers gevormd kunnen worden, en om het onderwijs zóo in te richten, dat de leerlingen, na hun ontslag, van den aanvang af hun vak behoorlijk zullen kunnen uitoefenen, zoodat de praktijk voor hen slechts de voortzetting zij van de opleiding, die hun is ten deel gevallen.

Nu meent het Hoofdbestuur dat de tegenwoordige toestand niet in alle opzichten aan deze eenvoudige en billijke eischen beantwoordt.

Vooreerst moet het reeds dadelijk de aandacht trekken, dat het aantal leerlingen, 't welk de voorbereidende klassen bezoekt, niet in verhouding staat tot het kleine aantal diergenen, welke, na voldoende voorbereiding, met een diploma de school verlaten, en reeds spoedig na hun ontslag eene waardige plaats innemen bij een onzer vaderlandsche tooneelgezelschappen.

De welwillende ijver van den Directeur heeft het Hoofdbestuur in het bezit gesteld van eene volledige lijst van al de jongelieden, welke, als gewone leerlingen of als vakleerlingen, de school hebben bezocht, van het tijdstip harer opening 30 Nov. 1874 af, tot November 1888. Het aantal dier jongelieden bedraagt 125. Een schoon cijfer voorwaar!

Doch wanneer men nagaat dat van die 125, of, na aftrek van de 15 leerlingen, die tegenwoordig de school bezoeken, van die 110 slechts 15 jongelieden de school met een diploma hebben verlaten, en tegenwoordig deel uitmaken van een der bestaande tooneelgezelschappen, dat bij diezelfde gezelschappen 6 jongelieden werkzaam zijn, welke, ofschoon zij als gewone leerlingen waren aangenomen, zonder diploma binnentijds de school hebben verlaten, en 10 à 11 die korter of langer, meestal zeer ongeregeld, als *vakleerlingen* aan de school zijn verbonden geweest, wanneer men de lange lijst nagaat van hen, die de school hebben verlaten, om geheel andere wegen dan die van het tooneel te gaan bewandelen, of die, na korteren of langeren proeftijd, als *onbruikbaar* zijn ontslagen, wanneer men zich bovendien afvraagt, hoevelen onzer gediplomeerde oud-leerlingen werkelijk tot de beste artisten der bestaande gezelschappen behooren, dan blijkt dit cijfer van 125 een verkeerde maatstaf te zijn ter beoordeeling van den bloei der inrichting en het wezenlijk nut, dat door haar is gesticht.

Nu is het waar, dat de omstandigheden, die een zoo aanzienlijk deel der leerlingen van de school en van het tooneel verwijderd hebben, voor een deel tot de *onvoorzienne* behooren. Maar toch blijft de verhouding tusschen het aantal van hen, die als leerlingen werden toegelaten, en hen, die het beoogde doel werkelijk bereikt hebben, abnormaal.

Dit gebrek zou gedeeltelijk verholpen kunnen worden, door strengere eischen te stellen aan uiterlijk, aanleg en stemmiddelen, alvorens jongelieden als leerlingen tot de school toe te laten. Maar het Hoofdbestuur moet erkennen, dat op den leeftijd, waarop thans de meeste leerlingen worden toegelaten, de juiste beoordeeling van aanleg en geschiktheid moeilijk is. Intusschen doet zich nu menigmaals het geval voor, dat de voorbereidende klassen in plaats van werkelijk tot voorbereiding te dienen, proefklassen zijn, waartoe de jongelieden al te gemakkelijk worden toegelaten, en die zij al te gemakkelijk weer verlaten, wanneer de proef verkeerd uitvalt, of de lust voor het al te vroeg gekozen vak verdwijnt.

Daarom moet onafhankelijk van het al of niet handhaven der voorbereidende klassen, waarover straks zal worden gehandeld, de leeftijd, waarop jongelieden tot de *vakschool* worden toegelaten, vooral niet te laag worden gesteld en moet die toelating alleen geschieden, na een streng onderzoek betreffende uiterlijk, aanleg en stemmiddelen, gepaard met de onmisbare kennis en ontwikkeling.

Op de *vakschool* moet *uitsluitend* vakonderwijs gegeven worden en behoort het zwaartepunt gelegd te worden op de praktische oefeningen. Stemvorming en zang, voordracht, spel, dansen, schermen en gymnastiek behooren bovenaan te staan op de lijst.

Het Hoofdbestuur meent, dat aan sommige dier oefeningen, met name aan spel en schermen, meer tijd zou moeten gegeven worden dan tegenwoordig het geval is, en tevens, dat de lessen in voordracht en spel behooren te worden toevertrouwd aan leeraren, die niet alleen ten volle in staat zijn dit onderwijs te geven, maar die er ook den noodigen tijd aan kunnen wijden.

Het teekenonderwijs blijft het Hoofdbestuur zeer nuttig achten en niet minder de voordracht in Fransch en Duitsch, aangezien deze oefeningen middelen zijn ter verbetering van de uitspraak van het Nederlandsch en eene voortreffelijke gelegenheid voor de leerlingen om kennis te maken met de tooneelletterkunde van Duitschland en Frankrijk, terwijl zij bovendien, met de voordracht in die talen eenigszins vertrouwd zijnde, beter in staat zullen wezen om het talent van buitenlandsche kunstenaars te beoordeelen. Dat een cursus in de *geschiedenis der tooneelletterkunde* onmisbaar is, spreekt van zelf.

Maar het Hoofdbestuur meent, dat mythologie en costuumkunde van de lijst der studievakken zouden kunnen verdwijnen. Het is, naar zijne opvatting voldoende, zoo de too-

neelspelers weten tot welke boeken, plaatwerken of raadslieden zij zich hebben te wenden, om het juiste costume te vinden, dat zij in een historisch tooneelstuk moeten dragen, of om te weten met welke personages der oudheid zij in een klassiek treurspel te doen hebben.

Die leiding kunnen zij gedurende hun verblijf aan de school reeds ontvangen van den Directeur, en die inlichtingen behooren zij te kunnen vinden in de bibliotheek, welke de school bezit. Volgens het oordeel van het Hoofdbestuur zou het aanbeveling verdienen, om al wat er goed en bruikbaar in bovengenoemde en in andere verwante vakken ligt opgesloten, saam te voegen tot één enkel leervak: een vak dat uitsluitend op de Tooneelschool zou t'huis behooren, en dat onderwezen zou moeten worden naar eene handleiding speciaal ten behoeve van de leerlingen dier school vervaardigd.

De vraag naar het nut, of liever naar de *onmisbaarheid* der *voorbereidende klassen* houdt, gelijk bekend is, sinds vele jaren de leden van het Tooneelverbond verdeeld. Het Hoofdbestuur is niet blind voor de waarde der argumenten, waarmede het plan eener volledige opheffing van die klassen menigmaal is bestreden. Het is mogelijk, dat die klassen een weg zijn, waarlangs jongelieden uit den kleinen burgerstand, en deze zal wel voorshands de meeste tooneelspelers blijven leveren, gemakkelijker dan het hun anders mogelijk zou wezen, de vakschool kunnen bereiken. Maar aan den anderen kant zijn die voorbereidende klassen niet ten onrechte voor velen een steen des aanstoots. Vooreerst beheerschen zij feitelijk al te zeer de school en dragen zij er toe bij, om aan deze het karakter van *Kunst-Instituut* te ontnemen. Ten andere voeren zij, gelijk boven is aangehouden, door als proefklassen te dienen, al te licht ongeoevende en ongeschikte leerlingen de vakschool binnen. Men kan zeggen dat deze lijdt onder den druk der voorbereidende klassen, zoowel feitelijk, als in de waardeering van het publiek.

Daarbij komt, — bij de overgangs-examens is het menigmaal gebleken — dat de kennis van sommige vakken, welke in die klassen onderwezen worden, veel te wenschen overlaat, en niet gelijk staat met de kennis, welke op eene lagere school (voor meer uitgebreid lager onderwijs) door leerlingen van dienzelfden leeftijd wordt verworven. Dit geldt, met name van de kennis en het gebruik der *Nederlandsche taal* en zij meenen, dat de oorzaak hiervan niet gezocht moet worden bij den onderwijzer, maar in het karakter dezer klassen, die terwijl zij de lagere en middelbare school moeten vervangen, toch reeds meer of min een school zijn voor aanstaande, althans voor aspireerende kunstenaars.

Dat de opheffing der voorbereidende klassen eene bezuiniging zou wezen, zal iedereen toestemmen. Doch het Hoofdbestuur wil de financiële zijde der quaestie voor het oogenblik buiten beschouwing laten. Het meent echter, dat het op zich zelf ernstige overweging verdient, om de voorbereidende klassen van de eigenlijke Tooneelschool af te scheiden en het aldaar gegeven onderwijs, grootendeels althans, naar elders over te brengen. Het heeft getracht zijne denkbeelden omtrent een en ander saam te vatten in het navolgend plan van reorganisatie.

De *Tooneelschool* is eene *vakschool* ter opleiding van tooneelspelers, waar onderwijs wordt gegeven in *voordracht en spel*, in *dansen*, *schermen*, en *gymnastiek*, en waar de leerlingen nog op andere wijze, bijvoorbeeld door het historisch artistiek leervak wat hierboven met een enkel woord is aanbevolen, in de gelegenheid worden gesteld, zich vertrouwd te maken met de bijzondere eischen van hun vak. De normale cursus omvat drie jaren. Om eervol ontslagen te kunnen worden, moeten de leerlingen bij den jaarlijkschen prijskamp een *eersten* of een *tweeden* prijs hebben verworven en tevens een nader te regelen eind-examen met succes hebben afgelegd.

Jonge mannen worden niet beneden 17 jaren, jonge meisjes niet beneden 15 jaren tot de school toegelaten.

Aan de toelating gaat een nauwkeurig en *streng onderzoek* vooraf naar *uiterlijk*, *aanleg*, en *ontwikkeling*; alleen wanneer dit bevredigend uitvalt, wordt tot de toelating besloten.

De candidaten moeten door een getuigschrift bewijzen, dat zij, althans in sommige vakken, met name in Nederlandsche taal, geschiedenis, Fransch en Duitsch, voldoende onderwijs hebben genoten, gelijkstaande met dat, hetwelk op eene middelbare school met driejarigen cursus gegeven wordt; kan dat bewijs niet worden geleverd, dan moeten zij zich aan een bijzonder examen onderwerpen. In geval van buitengewonen aanleg kan over het gemis aan voldoende voorbereiding worden heengestapt; doch bij dergelijke leerlingen wordt, gedurende hun verblijf op de school, door aanvullings-onderwijs in dat gemis voorzien.

Ten einde die gelegenheid tot voorbereidende vorming gemakkelijk te maken en jongelieden, die op jeugdigen leeftijd den bepaalden wensch koesteren om later leerlingen der Tooneelschool te worden, reeds tijdig tot de school in betrekking te stellen, — erkent Het Tooneelverbond eene categorie van *adspirant-leerlingen* der Tooneelschool. Deze bezoeken eene inrichting voor middelbaar onderwijs en staan daarbij onder toezicht van den Directeur der Tooneelschool, die hunne maandelijksche gedraglijsten ontvangt, en zich, zoo noodig, met hunne onderwijzers in betrekking stelt.

De adspirant-leerlingen ontvangen minstens éénmaal in de week eene *les* in het lezen, die te hunnen behoeve gegeven wordt, voor Ansterdammers, en voor hen, die in de nabijheid der hoofdstad wonen, aan de Tooneelschool; voor de jongelieden, die elders zijn gevestigd, door een geschikt persoon, dien het Hoofdbestuur met dit onderwijs belast.

De adspirant-leerlingen hebben vrijen toegang tot de tooneelvoorstellingen, waarin de leerlingen der Tooneelschool optreden, zij kunnen bovendien, met verlof van den Directeur en van den betrokken leeraar, als toehoorders, de lessen in *voordracht en spel* bijwonen, en deelnemen aan de lessen in dansen en gymnastiek.

Tot *adspirant-leerlingen* worden alleen zulke jongelieden aangenomen, wier uiterlijk en stemmiddelen het vermoeden wettigen, dat zij later als leerlingen op de Tooneelschool zullen kunnen worden toegelaten, en wier ouders zooveel mogelijk instaan voor den ernst der tooneelplannen hunner kinderen. Niemand kan tot adspirant-leerling worden toegelaten, alvorens hij den leeftijd van 12 jaren heeft bereikt.

De adspirant-leerlingen kunnen, indien de ouders niet bij machte zijn de kosten van het onderwijs hunner kinderen te dragen, aanspraak maken op *geldelijke steun* vanwege het Tooneelverbond. Die hulp kan uit de algemeene kas worden verleend, voor zoover niet door afdelingskassen of particulieren daarin wordt voorzien.

De adspirant-leerlingen kunnen eveneens van wege het tooneelverbond bij eene familie als pensionnaire geplaatst worden of in het internaat der school worden gehuisvest.

De algemeene leiding der Tooneelschool blijft opgedragen aan een Directeur, die behalve paedagogische ook genoeg artistieke bekwaamheden moet bezitten, om tot de algemeene vorming van aanstaande tooneelspelers door persoonlijke invloed bij te dragen. Hij is belast met het doceeren van een eigenaardig leervak, waarin historisch, letterkundig en artistiek onderricht samenvallen, en dat opzettelijk voor aanstaande tooneelspelers wordt ingericht; zooveel mogelijk woont hij de lessen bij in voordracht en spel. Het onderwijs in voordracht en spel wordt, voor zoover het 't Nederlandsch betreft, aan *twee* leeraren of leeraressen toevertrouwd. Zooveel mogelijk wordt een van dezen bijzonder belast met het onderwijs in het spreken, de ander met het onderwijs in spel. Bij de laatste behoort het onderwijs in hoogere mimiek en gebarenkunst.

Zoo mogelijk wordt ook gezorgd voor onderricht in de voordracht van Fransch en Duitsch. Het onderwijs in deze beide vakken wordt aan een afzonderlijken leeraar of leares

opgedragen. Aan de Bibliotheek der Tooneelschool wordt door den Directeur bijzondere zorg besteed. Het Hoofdbestuur acht het wenschelijk, dat de leerlingen der Tooneelschool de gelegenheid hebben, om zooveel mogelijk tooneelvoorstellingen bij te wonen en om zelven voor het publiek op te treden met stukken, die zorgvuldig door de leeraren zijn ingestudeerd. Sommigen zijner leden meenden het denkbeeld te mogen aanbevelen om een afzonderlijk applicatiethéater aan de Tooneelschool te verbinden; zij zouden zelfs dit theater willen uitbreiden tot een *théâtre des jeunes*, waarbij de leerlingen gedurende de eerste twee jaren na hun ontslag zich zouden behooren te verbinden. Doch het Hoofdbestuur heeft deze en dergelijke denkbeelden thans liever buiten beschouwing willen laten en zich uitsluitend bepalen tot de inrichting der school zelve.

Eveneens is het gesteld met een ander punt, waarop het Hoofdbestuur evenwel de vrijheid neemt, zij het ook in het voorbijgaan en zonder daaromtrent bepaalde plannen te ontwikkelen, de bijzondere aandacht te vestigen, namenlijk, de wenschelijkheid om de eervol ontslagen leerlingen der school in de gelegenheid te stellen eenige maanden in het buitenland door te brengen, ten einde met de tooneelspeelkunst van vreemde volken kennis te maken. Het wil die reis niet als eene belooning, maar als een uitstekend middel tot vorming beschouwd hebben; op die wijze toch komen de jongelieden in de gelegenheid om veel modellen, en daaronder de beste, te bestudeeren.

Wat de handhaving van het internaat betreft, zoo heeft het Hoofdbestuur zich geen bepaalde meening kunnen vormen omtrent de waarde dezer inrichting. Misschien zou het de voorkeur verdienen, de leerlingen als pensionnaires te doen opnemen in een beschaafd gezin. Maar in allen gevalle zal de dagelijksche omgang, hetzij met eene beschaafde directrice, hetzij met andere personen, er toe moeten bijdragen, die beschaafde manieren en dien beschaafden toon te doen verwerven, die voor tooneelkunstenaars zooveel waarde hebben en waardoor sommige oud-leerlingen der Tooneelschool zich zoo gunstig van andere tooneelspelers onderscheiden.

Na uw oordeel te hebben vernomen en het te hebben overwogen, wenscht het Hoofdbestuur een rapport over deze zaak, zoo mogelijk met eenige voorstellen, in de Algemeene Vergadering van het Tooneelverbond ter tafel te brengen.

Het verzoekt u daarom beleefdelijk uw *antwoord* op dit rapport bij den Algemeenen Secretaris van het Tooneelverbond te willen inzenden vóór 13 April e. k.

*Namens het Hoofdbestuur van het
Nederlandsch Tooneelverbond.*

D. H. JOOSTEN,
Secretaris.

Van het verlangde antwoord der Commissie is eerst den 3en Mei het eerste gedeelte ingekomen. Het tweede gedeelte is gedateerd van 13 Mei.

*Aan het Hoofdbestuur van het
Nederlandsch Tooneelverbond.*

Met belangstelling namen wij kennis van Uwe voorstellen betreffende eene reorganisatie der Tooneelschool.

In beginsel kunnen wij niet anders dan ten volle de leidende gedachte huldigen, die aan Uwe voorstellen tot grondslag strekt, en moeten wij in het bijzonder onze adhesie schenken aan Uwe uitspraak: dat de waarde der Tooneelschool in de Vakschool en niet in de voorbereidende klassen moet gezocht worden. Toch moet ook in deze laatste, naar onze meening, het voorbereidend vakonderwijs op den voorgrond staan, zoodat reeds daar, door onderricht in lezen en voordracht, stemvorming, het goed uitspreken van vreemde

talen, enz. den aanstaanden vakleerling op jeugdigen leeftijd het vernis geschonken wordt, dat hem in zijn latere loopbaan van veel practisch nut zal zijn.

Vorbereidend vakonderwijs zal, naar onze meening, in ons land voorloopig alleen aan de Tooneelschool verstrekt kunnen worden, daar, blijkens de ervaring, de loopbaan van tooneelspeler nog in lange niet dat aanzien bezit, om beschaafde jongelieden er toe te brengen, haar te kiezen.

Al sluiten zich dus onze denkbeelden in beginsel bij de Uwe aan, zij verschillen met betrekking tot de wijze, waarop wij de leerlingen voorbereidend onderwijs wenschen te doen genieten.

Volgens Uwe voorstellen zullen deze jongelieden, die wij gaarne met U adspirant-leerlingen der Tooneelschool willen noemen, eene categorie van externen vormen, die aan de lagere school of aan eene Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus onderwijs genieten, en daarbij onder toezicht staan van den Directeur der Tooneelschool, die hunne maandelijksche gedragslijsten ontvangt en zich zoo noodig met hunne onderwijzers in betrekking stelt. Zij ontvangen buitendien eenmaal in de week een les in 't lezen, wonen als toehoorders lessen in spel en voordracht bij en nemen deel aan die in dansen en gymnastiek.

Eénstemmig achten wij dit voorstel, indien al wenschelijk, na nauwkeurige overweging, om practische redenen onuitvoerbaar.

In de eerste plaats zal het toezicht van den Directeur, uit den aard der zaak, slechts zeer summier kunnen zijn en zal de samenwerking tusschen de onderwijzers der Hoogere Burgerschoolen, die slechts hebben te vragen of hunne leerlingen voldoen aan de eischen die hunne school hun stelt, en den Directeur slechts bij hooge uitzondering mogelijk blijken; maar in de tweede plaats, zal dat toezicht nog meer illusoir worden, door de omstandigheid, dat het zich niet over ééne school, maar over verschillende scholen, en wat erger is, over verschillende soorten van scholen zal moeten uitstrekken.

Uit ervaring weten wij, dat de adspirant-leerlingen gewoonlijk tot de lagere standen behooren en in ontwikkeling zeer groote verschillen aanbieden, zoodat, minstens genomen, aan drie verschillende soorten van scholen: de gewone lagere school, de school voor meer uitgebreid lager onderwijs en de Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus als voorbereidende scholen voor de eigenlijke Tooneelschool zal moeten worden gedacht.

Het schijnt ons nu volmaakt overbodig in bijzonderheden na te gaan, hoe noch het overigens voortreffelijk onderwijs der Hoogere Burgerschool noch het onderwijs van de overige scholen, een geschikt voorbereidend onderwijs voor den aanstaanden tooneelspeler genoemd mag worden. Let men b.v. alleen op de Hoogere Burgerschool, dan is het groot aantal vakken dat aldaar gedoceerd wordt, meerendeels geheel overbodig, en de wijze, waarop b.v. vreemde talen wordt geleerd en waarbij bijv. meer acht wordt geslagen op juiste spelling en op taalregels in 't algemeen, meer berekend voor een toekomstig kantoorbediende, wien dit onderwijs later uitstekend zal te pas komen, dan voor een Nederlandsch tooneelspeler, die in zijn loopbaan op 't tooneel van tijd tot tijd eens eens een vreemd woord of eenige vreemde uitdrukking moet bezigen en bij wien dus een goede uitspraak hoofdzaak is.

Terwijl dus nooit het aan deze scholen te verstrekken onderwijs met dat op de Tooneelschool één organisch geheel kan vormen, rijzen nog andere practische bezwaren.

De adspirant-leerling der Tooneelschool, die deze scholen bezoekt, zal immers buitendien nog aan de Tooneelschool toehoorder moeten zijn bij de lessen in lezen, voordracht, stemvorming, enz. Zal hij die lessen kunnen bijwonen, zonder zijn school te verzuimen, dan zullen zij in de avonden moeten gegeven worden, die hij juist weder voor zijn schoolwerk behoeft.

Is het niet te vreezen, dat hij, onder zulke omstandigheden, het onderwijs dat hij aan de Tooneelschool geniet, als bijzaak zal gaan beschouwen en ten slotte een andere loopbaan kiezen? zoodat het geld, aan zijne opleiding voor de vakschool besteed, als weggegooid zal moeten beschouwd worden, of, indien hij al aan zijn eens opgevat voornemen gevolg geeft, het aantal weinig praesteerende leerlingen der Vakschool zal vergrooten?

Met U overtuigd van de wenschelijkheid om de eigenlijke vakschool der Tooneelschool een hooger standpunt te doen innemen, achten wij dit alleen mogelijk door behoud der voorbereidende klassen en verzwaring der eischen van toelating tot de Vakschool. En al mogen nu de voorbereidende klassen een deel der beschikbare fondsen verslinden en al mogen ten slotte slechts weinigen harer leerlingen het tot de vakschool kunnen brengen, wij achten de bijzondere opleiding aldaar gegeven, vooralsnog in den regel voor de vorming der Vakschool-leerlingen en voor de opleiding van Tooneelkunstenaars onmisbaar.

Wij wenschen gaarne mede te werken om het onderscheid tusschen de aspirant-leerlingen en de leerlingen der Vakschool krachtiger te doen uitkomen, en als 't ware een dam op te werpen tegen de gemakkelijke toelating der laatsten tot de eigenlijke Tooneelschool, waardoor hun peil van ontwikkeling vanzelf eene wijziging zal ondergaan. Wij meenen, dat men dit doel zoude kunnen bereiken door de aspirant-leerlingen, die tot de vakschool wenschen over te gaan, na hun een examen in de positieve vakken van het onderwijs te hebben laten afleggen, zonder daarbij veeleischend te zijn, aan een proeftijd van b.v. drie maanden te onderwerpen, gedurende welken tijd de leeraren en de leden der Commissie alleszins gelegenheid kunnen vinden om zich over den aanleg, de energie en het kunstgevoel der discipels een juist oordeel te vormen. Wie alsdan niet aan de gestelde eischen voldoet, wordt onherroepelijk afgewezen; zij, die voldoen, zullen een cursus van twee of drie jaren moeten volgen en eerst gedurende dien tijd den eere-naam van »leerling der Tooneelschool" kunnen dragen.

Genoemde proeftijd zal tevens de gelegenheid verschaffen, om personen, die nog op vroegeren of lateren leeftijd tooneelspeler wenschen te worden en elders opleiding genoten, met betrekking tot hun bijzonderen aanleg voor de tooneelspeelkunst, nauwkeurig en oordeelkundig gade te slaan, vóór dat men over hunne toelating tot de Vakschool beslist.

Het komt ons voor, dat een examen, zooals thans afgenomen wordt, niet genoegzaam gelegenheid verschaft om over aanleg voor de Tooneelspeelkunst een oordeel te vellen.

In dit schrijven wenschen wij ons tot het eerste gedeelte van Uwe voorstellen te bepalen. Reeds nu kunnen wij mededeelen, dat Uwe voorstellen met betrekking tot de hervorming van het onderwijs op de eigenlijke Vakschool door ons met groote ingenomenheid zijn begroet; maar daar ons de tijd ontbroken heeft om ook die voorstellen in bijzonderheden met al de nauwgezetheid na te gaan, waarop zij aanspraak hebben, vragen wij U vriendelijk verlof, om daarop later terug te mogen komen.

De Commissie van beheer en toezicht
over de Tooneelschool,

J. F. BACKER,

Secretaris.

AMSTERDAM, 3 Mei 1889.

*Aan het Hoofdbestuur van het
Nederlandsch Tooneelverbond te Amsterdam.*

Ten vervolge op en in aansluiting bij het eerste gedeelte van onze memorie van advies, hebben wij de eer nog het volgende, omtrent het onderwijs aan de Vakschool, onder uwe aandacht te brengen.

Van uwe denkbeelden daaromtrent, hebben wij met instemming kennis genomen, omdat ook naar onze meening, eene Tooneelschool uitsluitend moet zijn eene inrichting tot het vormen van bekwame en, in ernstigen zin beschaafde Tooneelspelers, en het doel, dat men zich voorstelt, het best zal bereikt worden, indien op de practische zijden van het onderwijs in de eigenlijke Vakschool den nadruk gelegd wordt. Van den aanvang der oprichting van de Tooneelschool af, heeft dan ook dit denkbeeld voorgezeten, en is aan stemvorming en zang, voordracht, spel, dansen, schermen en gymnastiek het leeuwendeel in het onderwijs op de Vakschool toegekend. Maar naast deze vakken dient ook aan het onderwijs in de theorie der kunst de noodige zorg te worden gewijd, zonder dat daarbij in allerlei details wordt afgedaald. En ten volle juichen wij dan ook het door u geopperde denkbeeld toe, om verschillende verwante vakken van onderwijs, die thans afzonderlijk worden gegeven, en waaraan meer aandacht wordt geschonken dan zij misschien wel verdienen, samen te voegen tot één enkel vak van onderwijs, en dat zoo mogelijk onderwezen zou moeten worden naar eene handleiding, speciaal ten behoeve van de leerlingen der school vervaardigd.

Wij zouden dit historisch-artistische leervak, zoo als 't door u wordt omschreven, wenschen te noemen: »Geschiedenis van het Tooneel en van de Tooneelletterkunde" omdat de historische behandeling van het Tooneel en der Tooneelletterkunde den onderwijzer ruimschoots gelegenheid schenkt, alles te omvatten wat theoretisch voor den tooneelspeler, als algemeene inleiding tot de theorie der tooneelspeelkunst, noodig geacht wordt, en de volgens het bestaande Reglement afzonderlijk onderwezen vakken: 1°. Techniek van het drama, 2°. Geschiedenis van het tooneel, 3°. Aesthetica, 4°. Algemeene Geschiedenis en 5°. Mythologie en kennis der oudheid, gemakkelijk te gelijk met, en in verband tot eene geschiedenis van het tooneel en van de tooneelletterkunde, behandeld kunnen worden.

Uwe meening omtrent het teekenonderwijs deelen wij geheel. Wij zouden echter de costumkunde, die gij in uwe voorstellen wenscht afgeschaft te zien, gaarne behouden. Dit vak schijnt ons gewichtig genoeg voor den tooneelspeler om aan de Tooneelschool als een afzonderlijk vak van onderwijs, door een docent ad hoc, onderwezen te worden. Het costume grijpt toch zoo zeer in het karakter van den tijd waarin, en van den persoon door wien het gedragen wordt, dat het onzes inziens niet aangaat het doceeren daarvan, als terloops, aan den Directeur der Tooneelschool op te dragen.

Het met de Costuumkunde wel eenigszins samenhangend vak van »costumeerkunde" wenschen wij voor zooveel mogelijk aan denzelfden docent op te dragen, en wel in dier voege, dat hij, telkens wanneer het noodig geoordeeld wordt, tegenwoordig zij bij de oefeningen in spel of voordracht, waarin het dragen van eenig bijzonder costume is voorgeschreven, en dan in de gelegenheid gesteld worde de noodige opmerkingen te maken.

Met uwe denkbeelden omtrent voordrachten in Fransch en Duitsch kunnen wij ons geheel vereenigen en deze zullen dus op den bestaanden voet kunnen blijven voortbestaan.

Wij achten het voorts wenschelijk dat de cursus der eigenlijke Vakschool, evenals tot nog toe gewoonlijk het geval was, drie jaren duren zal, doch meenen dat de bepaling van een minimum-leeftijd, waarop toegang tot de vakschool zal kunnen verleend worden, gevoeglijk achterwege kan blijven. Immers niet van den leeftijd maar wel van een aantal persoonlijke eigenschappen, die haar oorsprong vinden in aanleg, afkomst, lichamelijke ontwikkeling en genoten onderricht, hangt de geschiktheid van den candidaat af om met vrucht het onderwijs aan de vakschool te kunnen volgen. Heeft hij of zij aanleg voor het tooneel,

dan zal de door ons in het vorige gedeelte dezer memorie van advies voorgestelde, proeftijd van drie maanden ruimschoots gelegenheid schenken, voorloopig hem of haar af te wijzen, die hetzij op grond van leeftijd hetzij om eenige andere reden, nog niet in staat geacht wordt het onderwijs te volgen, en waarvoor in vele gevallen de geheele afloop van den gestelden termijn niet eens noodig zal blijken, om zich daaromtrent een juist oordeel te vormen. Wij meenen dat algeheele vrijheid, in verband met hooge eischen aan de toelating tot de Vakschool, na proeftijd, voldoende zullen blijken, om te jonge, weinig praesterende leerlingen van de vakschool verwijderd te houden, terwijl daardoor tevens gelegenheid verschaft wordt aan vroeg ontwikkelde, om het onderwijs te volgen.

De toelating tot den proeftijd zal alleen kunnen geschieden na een onderzoek betreffende uiterlijk, aanleg, stemmiddelen, gepaard aan een examen in de Nederlandsche taal, geschiedenis, fransch en duitsch (lezen en vertalen) zonder op deze examenvakken te veel nadruk te leggen. Blijven toch, volgens onze denkbeelden, de voorbereidende klassen voortbestaan, dan is er alleszins en gemakkelijk gelegenheid voor eenig aanvullend of herhalend onderwijs voor hen, die eenigszins mochten te kort schieten. Voor de toelating de eischen te stellen, die aan het eind-examen van de H. B. school met driejarigen cursus gesteld worden, schijnt ons een te sterke en daarom niet praktische eisch, die slechts tot teleurstellingen zal leiden.

De leerlingen der voorbereidende klassen wenschen wij met u »adspirant-leerlingen» te noemen, en de leerlingen der Vakschool uitsluitend den naam te doen dragen van »Leerlingen der Tooneelschool.» Degenen die tot nu toe het onderwijs in enkele vakken volgden, wenschen wij in navolging van de Kunstnaaldwerkschool: »Hospitanten» te heeten, welke naam burgerrecht heeft verkregen en het denkbeeld juist weergeeft.

Met u wenschen wij de algemeene leiding der Tooneelschool op te dragen aan een Directeur en hem behalve onderwijs in voordracht, daarbij in het bijzonder het onderwijs in het hierboven omschreven vak: Geschiedenis van het Tooneel en van de Tooneelletterkunde op te dragen, en wel in de eigenlijke Vakschool. Het door hem te doceren onderwerp is van zoo ruimen omvang en vereischt zoo groote mate van kennis en toewijding, dat het ons wenschelijk schijnt zijn aandeel van het onderwijs in de voorbereidende klassen tot een minimum te bepalen.

Ten opzichte van het applicatietheater deelen wij geheel uwe meening omtrent de wenschelijkheid de leerlingen van de hoogste klasse der vakschool, onder behoorlijke leiding, en in goede tooneelstukken, met tooneelspelers van beroep te doen optreden. Steeds was 't het streven der Commissie van Toezicht, in die richting werkzaam te zijn, zooals dat o. a. blijken kan, wanneer men zich de voorstellingen herinnert door »het Ned. Tooneel» gegeven, waarin leerlingen der Tooneelschool optraden met tooneelspelers van beroep, terwijl Mevrouw Kleine van een en ander de leiding had op zich genomen.

Het bestaande internaat, kan naar onze meening, niet gemist worden. De jongelieden wier omgeving een anderen kring wenschelijk maakt, kunnen dikwijls gemakkelijk in de Tooneelschool zelve, met toestemming hunner ouders worden opgenomen, terwijl die toestemming in zeer vele gevallen zeer moeilijk zou verkregen zijn, als men aan deze ouders voorstelde ze van hen te verwijderen om ze in een ander gezin over te plaatsen. Ook dient daarbij te worden opgemerkt, dat de ervaring ons leerde, dat ouders dikwijls alleen dan hunne toestemming geven tot eene opleiding voor de tooneelspeelkunst, als men hun kinderen niet alleen eene kosteloze opleiding maar ook kosteloos onderhoud verschaft, hetgeen uit den aard der zaak hoogst bezwaarlijk elders goedkoper dan in het eigen gebouw der Tooneelschool zal kunnen verschaft worden.

Wij hopen met een en ander, onze meening u duidelijk te hebben uiteengezet, en hebben ten slotte de eer u nogmaals onze verontschuldiging aan te bieden voor de late indiening dezer memorie van advies.

De Commissie van beheer en toezicht
over de Tooneelschool

J. F. BACKER,

Secretaris.

AMSTERDAM 13 Mei 1889.

Nederlandsch Tooneelverbond.

Opgaven Ledental op 7 Mei 1889.

Afd. Amsterdam	641	tegen	516	A ⁰ . P ⁰ .
» Rotterdam	518	»	457	»
» Leijden (geschat op.)	300	als	300	»
» 's Hage	268	tegen	238	»
» Utrecht	73	»	95	»
» Dordrecht	43	»	50	»
» Groningen	49	»	46	»
» Delft	50	»	43	»
» Middelburg	24	»	24	»
» Haarlem	22	»	22	»
» 's Bosch	14	»	20	»
» Tiel	15	»	16	»
» Gouda	10	»	10	»
» Gent (geschat op.)	8	als	8	»
» Leeuwarden (geschat op.)	35	»	35	»
» Goes vervallen		tegen	10	»
Algemeene Leden	30	»	27	»

te zamen 2100 tegen 1917 A⁰. P⁰.

Vermeerdering 183 Leden.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

Leiden. In de vergadering onzer Afdeeling d. d. 24 Mei is het nieuwe Bestuur onzer Studenten-afdeeling aldus saamgesteld:

Th. B. Pleyte, *Voorzitter.*

J. W. Schorer, *Thesaurier-Ondervoorzitter.*

A. C. Maas Geesteranus, *Secretaris.*

P. Ijssel de Schepper, *Vice-Thesaurier.*

E. F. W. Gugel, *Bibliothecaris.*

L. J. Plemp van Duiveland, *Vice-Secretaris.*

H. Philips, *Commissaris van het Tooneel.*

MAATSCHAPPIJ „APOLLO.”

Men verzoekt ons het volgende onder de aandacht onzer lezers te brengen:

In verband met de viering, in October a.s., van het veertigjarig bestaan der voor onze kunstenaars zoo nuttig werkende maatschappij »Apollo» (*Commissarissen*, de heeren J. F. Tack Hzn., Mr. W. van Lennep en Dr. H. C. Rogge,) heeft zich voor eenigen tijd een *Raad van Bijstand* gevormd, waarvan de Burgemeester van Amsterdam, Mr. G. van Tienhoven, het eerevoorzitterschap welwillend heeft aangevaard en waarin verder zitting hebben genomen de Heeren: H. Th. Boelen, *Voorzitter*; M. Merens, *Secretaris*, Mr. J. N.

van Hall, Prof. Mr. G. A. van Hamel, D. H. Joosten, W. A. van der Mandere, Justus van Maurik Jr., M. B. Mendes da Costa, H. J. Schimmel, L. Simons Mzn., Prof. Dr. B. J. Stokvis, W. F. Stumpff, M. J. Waller, A. C. Wertheim, S. J. Bouberg Wilson en voorts de heeren H. Schut, namens de tooneelvereniging *D. V. G.*, H. Swildens («*Studenten-Tooneelvereniging*»), H. Kröber PGz. (Kon. Lett. Vereen. «*Hooger zij ons doel.*»), L. J. Schut (het letterlievend Gen. «*Jac. Leon. Wertheim*»), en W. P. van Wageningen Jr. (de Rederijerskamer «*Joost van Vondel*»). Het voornemen bestaat, door middel van circulaire een beroep te doen op de velen in den lande, die belangstellen in onze vaderlandsche tooneelspeelkunst, en gaarne medewerken om de kunstenaars aan het einde van een moeilijke loopbaan een zoo mogelijk onbekommerd bestaan te verzekeren. Dit nu kan geschieden door toe te treden als donateur, d. i. door zich te verbinden tot eene jaarlijksche bijdrage van minstens f 6.—, of het storten eener gift van ten minste f 100.—.

Zij, die zich als donateur doen inschrijven, genieten daarvoor, behalve de genoegdoening van een nuttig fonds te helpen stijven, twee malen per jaar toegang tot eene gecombineerde voorstelling door de beste artisten der verschillende gezelschappen; terwijl hun in October a.s. eene extra-voorstelling wacht. Wie geen circulaire ontvangen mocht hebben, kan zich nog aanmelden bij den Secretaris van den Raad van Bijstand, Prins Hendrikkade 144.

Ten einde ook buiten Amsterdam den gewenschten steun te vinden, worden pogingen aangewend om in verschillende steden sub-commissies van gemelden Raad te vormen. Reeds kwamen die o.a. te Rotterdam, Utrecht en Dordrecht tot stand. En men twijfelt dan ook niet, of deze pogingen ten bate van oude of ziekelijke artisten, hun weduwen en minderjarige kinderen zullen bij de tooneelvrienden in heel het land den gewenschten steun vinden.

Ingezonden.

Opheffing van den voorbereidenden cursus aan de Tooneelschool.

In de algemeene vergadering van ons verbond te Rotterdam gehouden is opnieuw het plan tot reorganisatie van de Tooneelschool op het tapijt gebracht. Ditmaal wordt een voorstel van het Hoofdbestuur om den voorbereidenden cursus af te schaffen aan de orde gesteld.

Dit voorstel verbaast mij ten zeerste.

Voor de oud-leerlingen, die thans tot de beste leden der bestaande gezelschappen behooren, is de voorbereidende klasse niet *ingesteld*, maar vanzelf, als noodzakelijkheid bij de opleiding, *ontstaan* en eerst later gereguleerd.

Wat dus vanzelf is geboren uit de noodzakelijkheid, zal nu worden afgeschaft?

Zijn de toestanden sedert zoozeer veranderd?

Melden zich thans voor de vakschool leerlingen aan, die het voorbereidend onderwijs kunnen missen?

Neen, het Hoofdbestuur tracht in de behoefte, die zich thans nog evenzeer doet gevoelen als vroeger, te voorzien, door het in het leven roepen eener categorie van aspirant-leerlingen, op andere scholen geplaatst. En waarom moet daarmee een proef worden genomen? Omdat (voor oppervlakkigen dan toch zeker) *door de voorbereidende klasse aan de tooneelschool het karakter van kunstinstituut wordt ontnomen.*

Maakt een nauwgezet toezicht aan de inrichting zelf op de ontwikkeling van het talent der jongeren de beoordeeling van hun aanleg en het al of niet wenschelijke van plaatsing op de vakschool niet gemakkelijk?

Doet het afschaffen dier klasse niet het gevaar ontstaan, dat kinderen van artisten het tooneel zullen betreden geheel zonder school?

Moet het oordeel van de Commissie van Toezicht, in dezen het best tot oordeelen bevoegd, niet zwaarder wegen, dan de zucht tot navolging van de inrichting van het conservatoire te Parijs, zoolang niet overtuigend gebleken is dat een dergelijke inrichting hier mogelijk is?

De bewering, dat de voorbereidende klasse nadeelig op de vakschool zou werken, mist elken redelijken grond. Dat de vakschool zonder voorbereidenden cursus onmogelijk is, is juist door de wijze van ontstaan van dien cursus bewezen.

Dank zij de goede resultaten, is juist in den laatsten tijd de belangstelling in de school, ook van den kant der tooneel-directies, sterk toegenomen; moeten wij nu weer afbreken wat met zoo veel moeite is opgebouwd; is het nu tijd om gevaarlijke proeven te nemen?

Moge het, «le meilleur est l'ennemi du bien» hier niet van toepassing zijn! Mogen de afgevaardigden ter algemeene Vergadering zich wel wachten om mede te gaan met voorstellen, welke door bijna allen, die *van nabij* met de inrichting der school bekend zijn, als verderfelijk worden beschouwd!

AMSTERDAM, Mei '89.

J. H. SCHOLTEN.

De Tooneelschool en hare Reorganisatie.

In de jongste Alg. Verg. van het Ned. Tooneelverbond zijn door het Hoofdbestuur mededeelingen gedaan betreffende voorstellen tot hervorming der Tooneelschool.

Het Hoofdbestuur en de Commissie van Toezicht zijn het op een kardinaal punt oneens: het al of niet hebben van eene Voorbereidende School naast de Vakschool. Wat deze zelf betreft, bestaat er bijna geen verschil tusschen beide colleges en de hervormingen, door het Hoofdbestuur voorgesteld, worden met ingenomenheid door de Commissie begroet, omdat zij er toe kunnen leiden, dat de Tooneelschool beter dan tot heden aan het doel: het vormen van bekwame en in ernstigen zin beschaafde tooneelspelers, zal beantwoorden.

Maar terwijl de Commissie van Toezicht daartoe noodig acht, dat de leerlingen eerst een voorbereidenden cursus doorloopen, wenscht het Hoofdbestuur dien cursus te doen vervallen: Hier staan beide colleges lijnrecht tegenover elkander, ja zóó zelfs, dat het Hoofdbestuur, bij monde van zijn voorzitter, verklaarde, eene gevestigde overtuiging in deze te hebben, terwijl de Comm. v. Toez. met eenparige stemmen het voorstel van het Hoofdbestuur verwierp. De afdelingen zullen dus uitspraak moeten doen, daar het niet waarschijnlijk is, dat beide colleges het omtrent dit punt eens zullen worden.

Het zij mij vergund, zoo kort mogelijk, de zaak hier ter sprake te brengen. Hierbij zal dan wel blijken, dat ik thans in enkele details afwijk van hetgeen ik vroeger over dit onderwerp heb geschreven, in hoofdzaak ben ik echter nog geheel dezelfde meening toegedaan van vroeger en deze is: de Voorbereidende School kan niet worden gemist, met haar staat of valt de Tooneelschool.

Hoewel het Hoofdbestuur in zijne voorstellen zegt, dat het niet blind is voor de waarde der argumenten, waarmee het plan eener volledige opheffing van die klassen menigmaal is bestreden, vergeet het toch, wat het in de eerste plaats behoorde te doen, die argumenten te ontzenuwen. En nu moet het verwondering baren, dat het Hoofdbestuur de Tooneelschool aan deze nieuwe proef wil onderwerpen, zonder ook maar één enkel argument aan te geven, waarom het deze organisatie wenschelijk acht.

Geen enkel argument, ik moet die woorden herhalen. Immers het kan toch wel niet als een ernstig argument gelden, wanneer het Hoofdbestuur zegt, dat er 125 leerlingen gedurende het bestaan der Tooneelschool zijn opgenomen en er *slechts* 15 jongelieden de school met een

diploma hebben verlaten, terwijl bij diezelfde gezelschappen 6 jongelieden werkzaam zijn, welke, ofschoon zij als gewone leerlingen waren aangenomen, zonder diploma binnentijds de school hebben verlaten en 10 à 11 die korter of langer als vakleerlingen aan de school zijn verbonden geweest, zoodat dit cijfer van 125 een verkeerde maatstaf blijkt te zijn ter beoordeeling van den bloei der inrichting.

Het Hoofdbestuur noemt het aantal 125 een schoon cijfer, ik noem het een abnormaal hoog cijfer en waar het Hoofdbestuur meent, dat dit cijfer een verkeerde maatstaf ter beoordeeling is, ben ik het in zooverre er mee eens, dat ik dit cijfer veel te hoog vind en eerder als maatstaf aanneem dat er 32 personen, die de Tooneelschool langer of korter tijd hebben bezocht, aan onze gezelschappen zijn verbonden. En bij dit cijfer voeg ik gaarne de woorden van het Hoofdbestuur: Een schoon cijfer voorwaar! Nu beaam ik ten volle, dat de Tooneelschool niet is opgericht om jongelui in verschillende vakken onderwijs te geven, om ze dan weer als onbruikbaar voor het tooneel van de school weg te zenden, maar vooreerst is door strenger toezicht dan vroeger reeds gezorgd, dat er geen leerlingen meer worden opgenomen, waarvan eenigszins te voorzien is, dat zij geen bruikbare tooneelspelers zullen worden en ten andere is het mijns inziens volstrekt niet erg, dat in de Voorbereidende School enkele jongelui worden opgenomen, die naderhand blijken toch te weinig aanleg te hebben, zoolang althans genoegzame gelegenheid voor hen, die wèl tooneelspeler zullen worden, bestaat, om hetgeen zij te leeren hebben, behoorlijk te kunnen leeren. Werden de klassen te zeer bevolkt, er zouden maatregelen moeten worden genomen, omdat dan de goede door de slechte zouden lijden, maar nu dit niet het geval is, beteekent het volstrekt niets, dat er in de Voorbereidende School jongelieden zijn, die de school al te gemakkelijk weer verlaten, wanneer de proef verkeerd uitvalt, of de lust voor het al te vroeg gekozen vak verdwijnt ¹⁾. Ik herhaal daarom, dat ik dit geen ernstig argument voor de afschaffing der Voorbereidende Klassen kan noemen, ernstig te minder, daar door strengere eischen bij de toelating verscheidene hadden kunnen en in het vervolg zullen worden geweerd.

Hetgeen het Hoofdbestuur verder aanvoert, om de voorbereidende klassen af te schaffen: dat deze de school al te zeer beheerscht en er toe bijdraagt, om aan deze het karakter van kunst-instituut te ontnemen; dat deze, door als proefklassen te dienen, al te licht ongeoeffende en ongeschikte leerlingen de vakschool binnen voeren; dat de vakschool lijdt onder den druk der voorbereidende school; dat het menigmaal is gebleken, dat de kennis van sommige vakken, welke in die klassen onderwezen worden, veel te wenschen overlaat, zijn, met allen eerbied gezegd, voor de leden van het Hoofdbestuur, . . . *words*; geen enkel bewijs wordt daarvoor aangevoerd. Maar als dit alles waar is, dan kom ik niet tot de conclusie, dat de voorbereidende klassen moeten worden afgeschaft, maar dat en de voorbereidende, en de vakschool moeten worden verbeterd, opdat al die gebreken in het vervolg niet meer kunnen voorkomen. Hoe men daaruit een argument zou kunnen destilleeren, dat de voorbereidende klassen dan maar moeten worden afgeschaft, verklaar ik niet te kunnen begrijpen.

Te minder, wanneer ik lees, dat »het Hoofdbestuur niet blind (is) voor de waarde der argumenten, waarmede het plan eener volledige opheffing van die klassen menigmaal is bestreden», terwijl het tevens toont het hoofdargument te kennen en het met de voorstanders van deze voorbe-

reidende klassen eens te zijn, »dat ook wel voorshands de meeste tooneelspelers uit den kleinen burgerstand zullen voortkomen», Men vergete toch niet, dat hetgeen het Hoofdbestuur thans wil, juist zoo vroeger is geweest: er waren geen voorbereidende klassen aan de Tooneelschool verbonden, zij zijn er eerst later aan toegevoegd, toen zich niet aanmeldden leerlingen, die voldoende onderwijs hadden genoten en men begreep, dat die school nooit een kunst-instituut zou kunnen worden, wanneer men niet tevens zorgde, dat de leerlingen goed onderlegd werden in de vakken van gewoon onderwijs. Wat het Hoofdbestuur dus wil, is niets nieuws, maar is een terugkeeren tot een ouden toestand, die afgekeurd is op de gronden, door het Hoofdbestuur zelf aangegeven.

Trouwens het Hoofdbestuur . . . is het volkomen met de voorstanders der voorbereidende klassen eens, het ziet ook in, dat er nog voorbereiding noodig is voor hen, die zich als leerlingen der Tooneelschool zullen aanmelden, maar het wil die voorbereiding elders doen geven. »De candidaten (voor de Vakschool) moeten door een getuigschrift bewijzen, dat zij, althans in sommige vakken, met name in Nederlandsche taal, geschiedenis, Fransch en Duitsch, voldoende onderwijs hebben genoten, gelijk staande met dat, hetwelk op een middelbare school met driejarigen cursus gegeven wordt». Bedoeld wordt hier waarschijnlijk, dat die leerlingen voldoende vorderingen moeten hebben gemaakt in de bovengenoemde vakken; want de leeraren zullen toch niet zeggen, dat hun onderwijs onvoldoende is. Maar de leden van het Hoofdbestuur blijken dan toch een zonderling denkbeeld te hebben van den gang van het onderwijs aan zoo'n Hoogere Burgerschool. Eerst wil ik er hier even bijvoegen, dat het Hoofdbestuur wel begreep, dat het die gediplomeerde leerlingen niet zou krijgen en daarom heeft het eene categorie van aspirant-leerlingen in het leven geroepen, die eene inrichting voor middelbaar onderwijs bezoeken en daarbij onder toezicht staan van den Directeur der Tooneelschool. Over dit toezicht en het verdere betreffende de aspirant-leerlingen aanstonds, maar hier willen wij nu eens even zien, hoe het met zoo'n aspirant-leerling der Tooneelschool, leerling der Hoogere Burgerschool, zal gaan. Hij krijgt natuurlijk hetzelfde onderwijs aan de H. B. S., dat ook andere leerlingen krijgen, d. i. (alle lesuren over de drie jaar zamen berekend):

Nederl. Taal- en Letterkunde 10. Geschiedenis 9. Aardrijkskunde 8. Fransche Taal 13. Hoogd. Taal 10. Engelsche Taal 8. Rekenkunde 6. Stelkunde 5. Meetkunde 6. Boekhouden 1. Kennis der Natuur 8. Gronden der Staatsinrichting in Nederland 1. Handteekenen 6. Gymnastiek 6. Schoonschrijven 1.

(Deze cijfers zijn genomen uit het programma 1888/1889 van de Eerste Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus voor jongens te Amsterdam, de school dus, die juist door het Hoofdbestuur wordt gewenscht.)

Nu laat ik daar, of die opleiding de juiste is voor een aanstaand tooneelspeler en of hij die 17 uren onderwijs in Wiskunde zoo erg aangenaam zal vinden, ik blijf eenvoudig practisch. Het Hoofdbestuur is tevreden met voldoende cijfers in Nederlandsch, Geschiedenis, Fransch en Duitsch. Stel nu, dat zoo'n aspirant-tooneelspeler in de eerste klasse zit en voor die vakken het hoogste cijfer heeft voor vorderingen, maar hij is onvoldoende in Wiskunde, Kennis der Natuur, Aardrijkskunde en Handteekenen aan het einde van den eersten cursus, dan zou hij wel een uitstekend leerling der Tooneelschool aan het einde van den derden cursus kunnen worden, maar . . . hij gaat niet over naar de tweede klasse. De leeraren der H. B. S. vragen er niet naar, wat die jongen later zal worden, zij toetsen zijne kennis aan hetgeen hij moet weten, om naar de tweede klasse over te gaan en vinden, dat hij in zes vakken onvoldoende is: voor hen genoeg, om hem niet te bevorderen. En al was hij nu nog zoo goed in de vakken, die hij wèl noodig heeft,

1) *Noot der Redactie*: Het tegendeel is bijna waar. Meestal vergoeden de leerlingen, wier kunstaanleg te gering blijkt, dit door hun kennis en geschiktheid voor de gewone leervakken. En zoo prikkelt hun tegenwoordigheid den ijver der anderen, wier geschiktheid tot het verwerken van positieve leerstof vaak in omgekeerde evenredigheid staat tot hun kunstaanleg.

en al was hij een Bouwmeester in den dop, het helpt hem niets, hij zal de Tooneelschool nooit bereiken. Ja, zegt het Hoofdbestuur, daar is dan toch nog wel een middel op, ik laat hem vakleerling worden. Met uw verlof, Mijne Heeren, luidt mijn antwoord, de meeste scholen, ook de onze, hebben een artikel, hetwelk luidt, dat men 16 jaren moet zijn, om vakleerling te kunnen worden. Volgens twee voorstellen wordt niemand tot adspirant-leerling toegelaten, alvorens hij den leeftijd van 12 jaren heeft bereikt, den gewonen leeftijd dus, waarop men de Hoogere Burgerschool bezoekt, hij kan derhalve of vier jaren in de eerste klasse zitten, of heengaan. 1)

Eene vraag moet ik hier aan het Hoofdbestuur doen. Gesteld die 12jarige adspirant is een uitstekend leerling, hij gaat ieder jaar over en doet aan het einde van den derden cursus een schitterend examen, mooier kan men het niet verlangen, de jonge man is nu 15 jaren oud en volkomen voorbereid, om leerling der Tooneelschool te worden. Maar nu lees ik daar in de voorstellen: »Jonge mannen worden niet beneden 17 jaren toegelaten». Wat moet dit jonge mensch, dat toch aan al de door het Hoofdbestuur vereischte bepalingen heeft voldaan, nu doen van zijn 15de tot zijn 17de jaar? Hij mocht met 12 jaar adspirant worden, hij heeft flink gewerkt en nu hij klaar is, zegt men hem: Over twee jaar kom je nog maar eens terug.

En nu nog een enkel woord over het toezicht van den Directeur der Tooneelschool op de adspirant-leerlingen. Reeds de Com. van Toez. heeft in haar antwoord opgemerkt, dat dit toezicht slechts zeer summier zal kunnen zijn; ik geloof, dat het spoedig onmogelijk zal blijken een goed toezicht te houden, omdat de Directeur zich daarvoor zou moeten bemoeien met zaken, die de zijne niet zijn. Bij den eenen leeraar valt die bemoeiing in goede aarde,

1) *Noot der Red.* De leerlingen uit den stand, dien wij verwachten, kunnen trouwens de H. B. S. niet eens bereiken. Zij bezoeken meest de lagere scholen der 1e of 2e kl.; maar slechts die der 3e of 4e bieden een overgang naar de H. B. S. Men zou dus moeten beginnen met hen naar de scholen 3e of 4e kl. te zenden. Maar dan op 9- of 10-jarigen leeftijd?

bij den anderen in zeer slechte. De leeraren der H. B. S. zien in den adspirant-leerling der Tooneelschool niets anders dan hun leerling en als zoodanig hebben zij hem te beoordeelen. Let men er nu op, dat zoo'n adspirant-leerling alleen in Amsterdam vijf hogere burgerscholen vindt, waar hij leerling kan worden en de keuze der school dus van geheel toevalligen aard kan zijn, dan zal het spoedig onmogelijk blijken behoorlijk toezicht uit te oefenen of zich met de onderwijzers in betrekking te stellen. Dat die wekelijksche les in het lezen en het bijwonen der lessen in voordracht en spel tot de vrome wenschen zullen behooren, ligt voor de hand, omdat de Directeur der Tooneelschool onmogelijk zijne lessen kan inrichten naar de verschillende Hoogere Burgerscholen, waaraan de adspirant-leerlingen zullen zijn verbonden, terwijl niet één dezer scholen haar lessen zal willen en kunnen inrichten naar de behoefte van dien adspirant-leerling.

Toen een viertal jaren geleden de Rotterd. afd. de herziening der Tooneelschool wenschelijk achtte, gebeurde dit in de allereerste plaats, omdat de financiën van het Verbond zeer slecht stonden en de Tooneelschool geheel dreigde te vallen, wanneer niet eene flinke bezuiniging werd verkregen.

Het Hoofdbestuur heeft echter nu verklaard, dat het de financieele zijde der quaestie voor het oogenblik buiten beschouwing wil laten en daarom wensch ik ook thans niet na te gaan, in hoe verre op het Voorbereidend Onderwijs nog kan worden bezuinigd, evenmin wensch ik mijn denkbeelden thans neer te schrijven, hoe mijns inziens het Voorbereidend Onderwijs zou moeten zijn.

De vraag, die ik mij ter beantwoording stelde, was deze: kan het Voorbereidend Onderwijs worden gemist? Het antwoord van het Hoofdbestuur is: ja, dat van de Com. van Toez. luidt: neen. Van ganscher harte schaar ik mij aan de zijde der Com. en ik hoop, dat de Com. van Toez. op haar standpunt zal blijven staan en niet zal toegeven, waar het geldt de afschaffing der Voorbereidende lessen, immers die afschaffing zou spoedig blijken gelijk te staan met de afschaffing der Tooneelschool.

Schiedam, 22 Mei 1889.

M. HORN.

HULSTKAMP'S OUDE GENEVER

is de zachtste en aangenaamste van smaak.

HULSTKAMP & ZOON en MOLIJN. Rotterdam, Coolvest 68/69.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

NICOLAAS GOGOL.

DOODE ZIELEN

VERTALING EN NAREDE VAN

Dr. J. A. BRUINS.

2 dln. f 5.—

In geen ander werk komen de komische en lyrische gaven, het Russische genie te gader eigen, zoo krachtig uit als in deze »Russische» of beter »Gogolsche typen». Voor de zooveelste maal baarde mij het »dichtstuk» genot, en de zeer goede, zeer juiste en zeer schoone vertolking is voor een groot deel daarin betrokken.

»Dooden zielen» schetst de trivialiteit van het Russische leven, van de menschelijke ondeugden, zonder de menschelijke waardigheid te beleedigen. Het objectieert die gebreken, door den schrijver in zichzelf bespied. Gogol bracht voor het eerst den werkelijken mensch in beeld en schopte al de romanhelden weg uit de Russische litteratuur. De vos ontvolkte den hoenderhof. Geen letterkundig kuiken waagde zich voortaan meer in de ruimte.

Een standaardwerk, dat met de jaren aan reputatie won, en er één is voor alle tijden en volken, blijve te onzent niet langer onbekend Lees het, lees het alleen om het verschil te bespeuren tusschen de Fransche en de Russische school.

WOLFGANG,

Spectator, 11 Mei '89.

F. M. DOSTOJEWSKY.

DE ONDERAARDSCHE GEEST.

Vert. van F. van Burchvliet.

Prijs f 2.75.

»De »onderaardsche geest» behoort tot die scheppingen van Dostojewsky, die bovenal den aard van zijn talent en ook hemzelf karakteriseeren. Onder het karakter van dezen auteur moet verstaan worden, dat hij de teederste gevoelens bij voorkeur op schokkende wijze in beeld brengt. Hij behoort, volgens den Russischen schrijver Jastrjembzky, tot die menschen, van wie Michelet zei: que tout en étant le plus fort mâles, ils ont beaucoup de la nature féminine. Vrouwelijk was hij in zijn gevoelens, mannelijk in zijn kunst.

In ruimeren geest beschouwd, is dit verhaal een protest van de ideale ziel tegen de materiele wereld om ons en in ons. De natuur van Ordinoeff komt in opstand, tegen het mee-gesleept worden door den grooten hoopt. Wat is beter, denkt hij: een middelmatig geluk, of bovenmatig lijden? En is alle deugd of menschelijkheid iets anders als egoïsme.

De »onderaardsche geest» ontleent nog een bijzondere waarde aan talloze paradoxen.

Ook dit werk van den grooten schrijver was een profectie, in dien zin, dat Ordinoeff mag beschouwd worden als de voorganger van Ras-kolnikoff, den nihilist in »Schuld en Boete.»

WOLFGANG,

Spectator, 11 Mei '89.

Zooeven verscheen bij A. RÖSSING te Amsterdam.

MULTATULI,

Eene stem uit Indië, door L. G. GERHARD, Leeraar a/d H. B. S. te Batavia met een voorbericht van A. W. STELLWAGEN f 1.60

Tooneelstudies, verzameld door MR. J. N. VAN HALL EN

C. N. WIJBRANDS. Tweede uitgave. roy. 8°. f 3.75.

INHOUD: François Coppée, Aan een Tooneelspeler. — Dr. A. Pierson, Bijdragen tot de beoordeeling van Grillparzer. — Mr. J. N. van Hall, Prof. Burman en de Utrechtsche predikanten. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Grieksche tragedie. — Guido, Eerst lezen, dan spreken. — Dr. J. H. Gallée, Akademie en kerkeraad. — Dr. H. Kern, Over 't Indisch Tooneel. — Dr. A. H. G. P. van den Es, De Oréstie van Aeschylus. — Loffelt, Kijkjes in het tooneelven van weleer. — J. Huf van Buren, Tooneelervaringen. — Dr. J. van Vloten, Het noodlot in 't Grieksche treurspel. — F. van der Goes, De familie Bouhon. — M. A. Perk, De Tooneelarbeid eener non uit de 10e eeuw. — Aem W. Wybrands, Het Duinkerker kibbetje. — Het oudste in de landtaal geschreven drama. — De vertoonplaats onzer oude spelen. — A. C. Loffelt, Het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel. — M. A. Perk, Nog eens het kostuum van Adam en Eva op het middeleeuwsch tooneel.

D. ESKENS Jr., **Onze Logé**. Oorspronkelijk Blijspel voor kinderen, in 2 bedrijven f 0.80

Vader. Tooneelspel in één bedrijf naar het Engelsch door L. P. » 0.75

Dosia, Oorspronkelijk Tooneelspel in twee bedrijven naar de roman van HENRY GRÉVILLE f 0.80

Nieuwe Uitgaven van P. N. VAN KAMPEN & ZN.,
Amsterdam.

KWIK ME DIT, KWIK ME DAT! Schetsen uit het Geldersche dorpsleven, door D. M. MAALDRINK, schrijver van „Uit de Graafschap”, „Herodes”, „Jan Masseur”. f 2.40. Gebonden f 2.90.

OP REIS NAAR HEINDE EN VER, door MAX ROOSES. Met 10 platen van Armand Heins, en een door Michiels geëtt portret van den schrijver. f 3.25.

KITTY. Uit het Engelsch van Margaret Majendie, door A. C. K. Twee deelen f 5.90.

Heden verschijnt:

PHYSIOLOGIE

VAN

De Nieuwe Gids.

Twee-maandelijksch tijdschrift

VOOR

LETTEREN, KUNST, POLITIEK en WETENSCHAP,

onder redactie van

FREDERIK VAN EEDEN, F. VAN DER GOES,
WILLEM KLOOS en ALBERT VERWEY.

Prijs f —.60.

Uitgave van A. RÖSSING, Amsterdam.

HOLLANDERS

IN

K L E E F

DOOR

een' Kleefschon Hollander

(EENE CAUSERIE)

Tevens reisgids met kaartje van Kleef en omgeving.

Prijs f —.30.

Ter perse bij A. RÖSSING, te Amsterdam.

DE OPLEIDING ONZER TOONEELSPELERS

door L. SIMONS Mz.

INHOUD VAN JAARGANG XVIII.

OFFICIEEL GEDEELTE:	Blz.	Vriendschappelijkheden: (Correspondentie tusschen de Tooneelvereniging en de Kon. Ver. Het Nederl. Tooneel).	Blz.
Staat van het Nedl. Tooneelverbond	14	Tot Slot (Id.)	104
Hulde aan Made. Sarah Bernhardt	31	Mr. J. N. VAN HALL. Les Précieuses ridicules	107
Rekening en Verantwoording over '87/'88	39	JAN C. DE VOS. J. M. Haspels	108
Mededeelingen van het Hoofdbestuur	49, 110, 123, 131, 139	G. F. v. D. HORST. Judith in den Stadsschouwburg	111
Beschrijvingsbrief voor de 18e Alg. Vergadering	123	L. SIMONS MZ. J. A. Alberdingk Thijm	115
Verslag 18e Alg. Vergadering	145	D. H. JOOSTEN. Dubbelzinnige gastvrijheid	110
Jaarverslag over '88/'89	145	L. S. De Heer Loffelt en Piet Paaltjens	121
Rapport van het Hoofdbestuur aan de Commissie van Toezicht der Tooneelschool over hervorming der School	151	L. S. Nora van Hendrik Ibsen	125
Antwoorden der Commissie	153, 154	C. F. v. D. HORST, De Uitvoering d. Tooneelvereniging.	126
Opgave Ledental 7 Mei '89	155	L. S., Voor het laatst	131
TOONEELSCHOOL:		Prof. A. G. v. HAMEL. Een Studententooneel in de 16e Eeuw	136
Programma van het Onderwijs	2	L. SIMONS MZ. Het Tijdschrift en het Hoofdbestuur.	143
Examens	15	<i>Het Tooneel in de Hoofdstad</i> 5, 16, 23, 53, 59, 68, 73, 84, 93, 97, 99, 111, 116, 125, 132	132
Rekening en Verantwoording over '87/'88	39	Kon. Ver. Het Nederl. Tooneel	2, 23, 34, 35, 53, 54, 59, 60, 69, 71, 73, 79, 87, 96, 99, 111, 118, 127, 134
Opretren van Leerlingen:		Grand-Théâtre van Lier	7, 53, 60, 68, 70, 75, 84, 87, 95, 99, 101, 127, 132
te 's-Hertogenbosch	91	Salon des Variétés	7, 36, 59, 83, 84, 93, 110, 132
te Amsterdam	91, 127	Théâtre Tivoli	7, 127
Voorstelling ten bate der School	99	Matinées der Jongeren	63, 83, 93, 99, 110, 117
Hervormingsplannen der School 49, 51, 147, 148, 153, 154	154	Tooneelvereniging	63, 67, 110, 126
UIT ONZE AFDEELINGEN:		Fransche Gezelschappen	16, 17, 36, 76
Amsterdam	16, 32, 49, 82, 91, 99, 110, 139	JEAN VALJEAN. <i>Uit de Maasstad</i>	17, 25, 36, 46, 54, 60, 70, 76, 84, 101, 112, 119, 128, 132
Rotterdam	140	Ver. Rotterdamsche Tooneelisten	7, 17, 32, 36, 46, 54, 60, 70, 76, 85, 101, 119, 128, 132
Leiden	50, 84, 132, 155	De Rotterd. Schouwburg-Maatsch.	47, 70, 84, 112
's-Gravenhage	32, 49, 110, 141	Het Tooneel te Parijs 7, 19, 26, 38, 47, 61, 85, 103, 113 120, 133	112
Groningen	91	Het Tooneel in Duitschland	8, 19, 62, 103, 129
Utrecht	142	Oostenrijksche Tooneeltoestanden	27
Delft	32, 51, 83, 142	LECTOR. Uit verschillende Tijdschriften	9, 21, 86, 134
Dordrecht	142	Personalia	10
's-Hertogenbosch	84, 91, 142	Nieuwe Uitgaven. 11, 29, 38, 55, 71, 104, 113, 129, 137 Aanstaande Uitgaven	38
L. SIMONS MZ., Aan mijne Lezers	1	Snippers	10, 20, 28, 55, 63, 86, 134
A. R., P. A. Morin	13	Maatschappij Apollo	155
L. S. Nog eens: »Naar aanleiding van de Vreemde- linge".	33, 42	INGEZONDEN:	
N. A. CALISCH. Id.	42	Uit Delft	28
Velerlei Correspondentie	40	A. ISING. De Vreemdelinge	33
MATHIJS VAN GEUNS. Dames en Heeren van Pont-Arcy.	43	M. HORN. Aan het Hoofdbestuur	40
L. S. Id.	43	Mr. F. STAM. Idem.	40
Een ongegronde aanval	45	Prof. A. G. v. HAMEL. Antwoord op beide brieven	41
E. J. De Voorstelling van het Leidsche Studententooneel.	50	D. Over de vertooning van een der stukken van Ibsen.	63
L. S. Hervormingsplannen	51	Mr. W. G. F. A. v. SORGEN. Aan de Redactie	104
L. S. Nederlandsche Tooneelschrijfkunst	57	Antwoord der Redactie	104
ARNOLD ISING. Uit den Haag	61	EEN JOURNALIST. Naar aanleiding van »Dubbelzinnige gastvrijheid".	129
P. Boekaankondiging	62	L. SIMONS MZ. Een program van actie	134
L. S. Ibsen's Jongste werk	66	J. H. SCHOLTEN. Plannen tot hervorming der Tooneel- school.	156
S. J. BOUBERG WILSON. Een oudejaars-tooneelpraatje voor het nieuwe jaar	67	M. HORN. Idem.	156
Jaarverslag der Kon. Ver. Het Nederl. Tooneel	77	Correspondentie	55, 53, 71, 79, 97, 105, 113, 123
M. Een Bataafsche standje in het »Fransch Spectacle".	78	Varia	79, 134
Prof. C. G. VAN HAMEL. In het Parijsche Théâtre d'Application.	81		
L. S. Nora (Eene karakterstudie).	89		

REGISTER

OP DEN

XVIII^{en} JAARGANG.

	Blz.		Blz.		Blz.
A.					
L'Abbesse de Jouarre.	120	Bernard Beer (Mrs.)	133	Coelingh (Mevr.)	54, 60
Achard	16, 17	Een Beroemd Proces	59	College Boncourt	136, 137
Adolf van Gelder	40	De Beroemde Vrouw (Die berühmte		Confrères de la Passion	136
Adrienne Lecouvreur	16, 83, 101, 111	Frau).	20, 25, 53, 62	Coppée (François)	15, 36, 37, 82, 92
Aemstel (Floris van)	68	Beukers (Mej. A.)	7, 26, 32, 37, 54, 60, 73, 77, 133	Coquelin	50, 108
Aeschylus	120	Biene (Mej. Elise van)	70, 75, 76	Coquelin Cadet	121
Alberdingk Thijm (J. A.)	15, 55, 115, 116, 139	Biene (Hr. Jos. van)	60, 63, 110, 118, 133	Coriolanus.	128
Alberdingk Thijm (Paul)	10	Bigot (Hr.)	60, 84, 94, 111	Corneille	8, 68, 82, 93
Albregt	109	Björson (Björnsterne)	9, 109, 110, 117, 118, 119	Cornelis Voss	85
Albregt (Mevr.)	127	Bisson (Alexander)	62	Coster	10
L'Ami Fritz	81	Blum (Ernst)	10, 19, 26, 127	Courrier de Lyon	19
De Amsterdammer	87	Blumenthal (Oscar)	8, 9, 19, 20	Cremer	112
Een Amsterdamsche jongen	5	Die Bluthochzeit	60, 68, 69	Crime et Châtiment	8
André (Hr.)	84	Boer (Jacques de)	35	Croix (P. de la)	107
André-Meeuwissen (Mevr.)	127	Boer (Mevr. de)	59, 94, 111	Cumberland	128
Angers (Mej. M.)	76	Bolmer (Mej. J. G.)	68	D.	
Anne-Mie	119, 120	De Bond der Jongeren	89, 129		
Antigone	15, 62	Bornier (Henri de)	21		
Antoine	10, 103	Bos (Mej.)	53, 70, 83, 91, 93, 101, 110, 117, 118	Dames en Heeren van Pont-Arcy	13, 35, 43, 44
Anton Antony	20	Boucheron (Maxime)	26	Dante	108
Archer (William)	20	Boudier (Hr.)	60	Daudet	60
L'Arronge	9	Bourgeois (Anicet)	75, 108	Décové	59, 77, 118
As in a looking-glass.	133	Bourget (Paul)	134	Decourcelle	75
Athalie	26	Bouwmeester (Louis)	6, 24, 70, 75, 96, 100, 127, 132	Delcker	46
B.					
Baïf (Jean Antoine de)	137	Brand	41, 85, 90, 125	De La Mar	127
Balzac	47	Breeroo	58	Delaunay	82
Barendse (Hr.)	59	Brug om hoog	51	Demetrius	8, 10
Barnay (Ludwig)	8, 40	De Bruiloft van Kloris en Roosje	70, 75	De Deserteur	78
Barrière (Th.)	103	Bull (Johannes Abraham de)	14	Deshayes (Paul)	76
Bartet (Mad^{lle})	38, 111	Het Bultje	76	Deslandes (Raimond)	120
Beaumarchais	68	Burger	102, 109	Demi-Monde	14
Becht (Hr.)	37, 120	Burlage Verwoert (Mevr.)	33, 102	Deutsche Literaturkalender	20
Beem-Kapper (Mevr. v.)	70, 127	C.			
Beem (Hr. van)	109			Diderot	21
Beersmans (Mevr. Cath.)	28, 25, 26, 34, 56, 40, 42, 60, 61, 102, 119, 120	Calderon de la Barca	84, 95	Dietsche Warande	10
Beersmans (Mej. Paul.)	33, 37, 46, 76, 85, 102, 119	Caligula	47	Divorçons	38, 59
Beets (Nic.)	83	La Cousine Berthe	47	De Dochter van Roelant	83, 93
Bleibtreu (Karl)	62	Chamillac	127	Doktores en Modemaakster	91, 118
Die beiden Leonoren	100	Champi (François le)	8	Domhof	109
Belle-maman	111, 120	La Chance de François	61	Don Carlos	109
Belachelijke Hoofsche Juffers	107, 127	La Chase aux Corbeaux	50	Don César de Bazan	96, 99, 100
Een Bengaalsche Tijger	54	Christijn (L. H.)	47, 84, 85, 112	Dora	69
Bergh (van den)	116	Cléopâtre captive	136	Dornay	87
		Clairon (Mad.)	8	Dostojewsky	8
		Clous (Hr.)	70, 100, 127	Dragt (A. J. van)	131
				Drahomyra	15
				Dramaturgische Blätter	21, 27, 43
				Driessens (Victor)	109, 110
				Dudlay (Mad^{lle})	8
				Dumanoir	83

Blz.
 Dumas (Alex.) 23, 24, 53, 34, 35, 47, 86
 Durand en Durand 18, 118
 Durosel (Wed.) 7, 18

E.

Echegaray 9
 De Echo 87
 Edmond 120
 Eeden (v.) 83
Eigen Haard 10, 21
 Ellenberger (Mevr.) 7, 53, 69, 84, 101
 Emants (Marcellus) 11, 32, 33, 40, 44, 46, 50, 55, 79, 94
Emma Berthold 112
 d'Ennery 103
Epousez Caroline 92
Les Erinnyes 120
 Esveldt Holtrop (J. S. van) 107
L'Etourdi 136
Eva 20
 Eijsden (Hr. v.) 37

F.

Faassen (Alexander) 18, 47, 58, 70, 84, 85, 112, 133
 Faassen (Mevr.) 33, 54, 60, 120
 Faassen (Rosier) 18, 25, 33, 46, 54, 60
 Faassen (Victor) 54, 77, 102
Facheinteilungsfrage (Die) 33
Familieleven 49, 54, 57, 58, 60, 61, 63, 71
Een Faillissement 109, 110, 119, 128
Fanny Lear 113
Faust 99
 Fèbvre 38
Fédora 40, 42
Les Femmes Collantes 86
Les Femmes Nerveuses (Zie Zenuwachtige Vrouwen)
 Feraudy 38
 Feuillet, Octave 5, 6, 127
 Feydau (George) 127
Fiammetta 85
Les Filles de marbre 113
 Fiore della Neve 132
 Flaubert (Gustave) 113
Le Flibustier 132
Fortnightly Review 89
 Fouquier (Marcel) 10
Les Fourchambault 133
Francillon 42
Françoise's Opstel 77
Die Frau vom Meere . 65, 66, 67, 104
 Die freie Bühne 129
 Frenkel-Bouwmeester (Mevr.) 6, 24, 33, 34, 45, 40, 42, 53, 59, 75, 79, 112
Frou-frou 36, 96

G.

Galeotto 112
 Ganderax (Louis de) 10, 38, 76
 Gandillot (Léon) 9, 86
Gedecoreerd 118, 133
Het Geheim van het Carnaval 108, 109

Blz.
 Gelder (Mej. Titia van) 15, 82, 83, 93
 Genee (Dr.) 128
Gepantserd 43
 Gernsheim (Prof.) 102
Gespenster 20
De Getemde Weerspannige 7, 21
Getroefd 15
De Gevolgen van een leugen 18
Een Gewichtige Rol 51
Ghijsbrecht van Aemstel 15, 21, 117
 Giacometti (Paolo) 111
De Gids 10, 40, 69, 70, 83
Gids (Nieuwe) 9, 21
 Ginisty (Paul) 8
 Girardin (Mad^{me} de) 15
 Girschner (Otto) 21
 Glanor 54, 58
Die Goede Buitenlui 43
 Goes (F. v. d.) 9, 21
 Goethe 68
 Goncourt (Jules de) 120
Gondebald 109
 Gosse (Edmond) 89
 Got 82, 132
Gott schütze mich vor meinen Freunden 9
De Goevernante 25
 Graeff-Verstraete (Mevr. de) 132
 Gramont (Louis de) 47
Granida 85, 93
Gravin Sarah 7
 Grein (Jack T.) 75, 134
De twee Grenadiers 47
Griffo de Saliër 109
 Grisar (Georges) 19
 Groot (Mej. de) 100
 Groot (Hr. de) 39, 49
 Grootveld (Hr.) 35
 Grijp (Gebrs. v. d.) 116

H.

Een Haastig man 83
 Hall (Mr. J. N. v.) 36, 40, 108, 131
 Hamel (Prof. A. G. v.) 82, 97, 131, 137
Hamlet 21, 66, 81, 115
 Hammecher 109
Handelsblad 28, 77
Ein Handschuh 9
 Haspels (D.) 18, 25, 26, 36, 45, 46, 61, 77, 85, 119, 120
 Haspels (J. M.) 18, 36, 46, 101, 109, 110, 119, 120
 Haverschmidt 121
 Hegewal 21
 Heiden (E.) 9
De twee Helden 92
 Hennique (Léon) 62
 Hennequin 19
Henri III et sa Cour 86, 113
Der Herr Major auf Urlaub 9
Hertogin Martin 118
 Hertz (Hendrik) 96, 100
 Heuvel (A. L. v. d.) 36, 59, 94, 95, 111, 116, 133
 Heyblom (Mej.) 18
 Heije 121
 Heyse (Paul) 9
 Hilst (J. v. d.) 35, 63, 70, 75, 110
De Hoed 57

Blz.
 Hofdijk (W. J.) 109
 Hoffory (Prof.) 38
 Holtrop (A. L. H.) 36, 59, 82, 95, 101
 Holtrop-van Gelder (Mevr.) 7, 36, 59, 83, 94, 101, 111, 127, 132
De Honderdjarige 84
 Hoop (Mej. de) 36, 95
 Hoofd 58, 83, 93
Horace 83, 93
 Horn (M.) 60, 61, 84, 87, 99
 Horst (C. F. v. d.) 112, 127, 131
De Hugenoten 60
 Hugo (Victor) 109
 Huyzers-Rosenveldt (Mevr.) 110, 132

I.

Ibsen 9, 20, 28, 38, 44, 55, 62, 63, 65, 67, 73, 79, 89, 96, 104, 109, 125, 126, 127, 129, 132, 133, 133, 143
Ik eet bij mijne moeder 53
Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée 100
Il ne faut jurer de rien 96, 100
In den Nachttrein 75
Inkwartiering 120, 128
In Verzoeking 5, 6
Iphygenie in Aulis 15
 Ising (A.) 61, 70, 131

J.

Jaeger (Hr.) 76
Jalousie 61
La Jambe de bois 78
Jane Eyre 7, 96, 97
Janus Tulp 58
Jean Baudry 85
Jeftha 93, 110, 117, 118
Les Jocrisses de l'amour 113
 Jodelle (Etienne) 136, 137
 Jolly 136, 137
 Jong (J. de) 24, 35, 70, 100
Jonge Harten . 32, 33, 40, 44, 45, 46, 50, 55, 79, 94
Jonggehuwden 110, 117, 118
Jong Holland 46
 Joosten (D. H.) 117, 119, 132
Joseph in Dothan 69

K.

Kadelburg (H.) 15, 20, 53
Der Kampf um's Dasein in der Literatur 62
De Kaper 132
Het Kattebelletje 84
 Keats 127
Keizer en Galilaër 54, 55
 Kielland (A.) 73, 83, 94, 110, 121
De Kiesvereniging van Stellendijk . 58
De Kinderroofster 7
King Lear 129
 Kirchner (Joseph) 20
Kleine Vogeltjes 25
Klein Maartje 92
 Kloos (A.) 83
 Kley (Mevr.) 113
 Köberle (George) 33

	Blz.		Blz.		Blz.
Kolb (Marie)	59	Maria Tudor	109	O Locura o Santidad	9
Komedie der Liefde	125	La Mariée recalitrante	86	Onder valsche vlag	87
Kong Rene's Datter (zie: Yolante)	96	Marmeren Beelden en IJskoude Harten	103	<i>Opleiding van Tooneelspelers</i>	9, 21
König Oedipus	62	Marquise	103	L'Orage	113
Koning (Wed.)	109	Mary (Jules)	19	L'Orestie	126
De Koopman van Venetië	21, 96	Masson (Michel)	108	Oscar	75
Korlaar (Mevr. v.)	18, 112, 118	Mathias Sandorf	6, 23	D'Ostojewsky	113
Korlaar (Hr. v.)	47	Maubant	82	Otello	21, 49
Kreukniet (Hr.)	132	Maurel (André)	86	De oude Korporaal	109
De Kroonpretendenten	125	Mawick (J.)	58		
Kruyff Jr. (H. P. L. B. de)	62, 63	Medea	102	P.	
Kuiper (Dr. K.)	10	Meilhac	38, 59, 76, 103, 118, 133	Paaltjens (Piet)	121
<i>De Kunstchroniek</i>	87	De Meiningers	134	Paardegang	76
Künstner (Theodor von)	27	Der Meister von Palmyra	133	Paljas	19
		Mejonkvrouw de La Seiglière	18, 25	<i>Paradox sur le comédien</i>	21
L.		Mendelsohn	26	Parfum	27, 127
Labiche	50, 51, 82, 83, 110	Mendes (Catulle)	85	Le Passant	15
Lady Tartuffe	15	De Menschenhater	15	Patrie	19
Lageman (Hr.)	75, 129	Mensonge	134	La Patrie in danger	120
De Lasteraar	87	Mérope	15	Paulus	21
Een lastig geval	76	Mery (Jules)	25	Pauwels- v. Biene (Mevr.)	70, 96, 99, 100, 127
Laube	8	Mevrouw Richon	60, 84, 99	Pépa	38, 76
Laure (Mej.)	76	Meynadier (Hr.)	53	Perk (Dr. C. H.)	83
Leconte de Lisle	120	De Mikado	99	Perrin	35
De Ledige Wieg	133	Een Millioenenoom	10, 18	Le Petit amoureux	107
<i>De Leeswijzer</i>	21	Mimi	36	La Piétié filiale	78
Legouvé	101	Een Ministeriëele Crisis	14, 17	La Petite Marquise	59
Le Gras (A. J.)	37, 45, 60, 61, 102, 109, 120, 128	Mithridate	7	<i>Physiologie du comédien</i>	21
Leigner Bakhoven (Dr.)	10	Modelle	9	Pierson (Mad ^{lle})	111
Lemaître (Jules)	8, 134	Moïse	15	Pilger (Hr.)	36, 60
Léna	133, 134	Molière	10, 68, 93, 96, 107, 108, 117, 125, 127	Pollandt (Max.)	9
Lennep (van)	5, 116	Montepin (Xavier de)	87	Polyeucte	47
Lessing	68	Moor (de Hr.)	127, 132	Ponsard	120
Leur (A. J. de)	6, 34, 117	Morin (de Hr.)	6, 10, 13, 14, 24, 33, 35, 40, 41, 50, 53, 59, 101, 102	Poolman (Hr.)	127, 132, 133
Lewes (George Henri)	102	Mounet (Paul)	113, 120	Poolman (Mej. Chr.)	24, 35, 53, 70, 75, 79, 99, 100, 110, 118, 127
Lewinger (Ernst)	62	Monsieur Alphonse	113	Poons- v. Biene (Mevr.)	70, 75, 76, 84, 127
Een Lied van de Zee	92	La Mort du duc d'Engbien	62	Porel	8, 47
Lier (Gebrs. v.)	7, 53, 60, 68, 96, 97, 99, 124, 132, 134, 139	Moser (G. v.)	9, 25	Possart	20, 40, 99, 102, 103, 115, 134
Lilith	46	Mr. Barnes of New-York	134	La Porteuse de Pain	87
Lindau (Paul)	20, 103	Mulder (de Hr.)	58, 94, 95, 111	Porto Riche (George de)	61
Lindner	60, 68	Multatuli	15	Les Précieuses Ridicules	96, 107, 108, 110, 125, 127
Le Lion amoureux	120	Musset (A. de)	81, 91, 100, 101	Der Probepfeil	20
Loeff (Joh.)	75	Mutters (de Hr.)	127, 133	Promotiën	62, 63
Loffelt (A. C.)	121			Psyché	82
Lorjé (Mej.)	6, 7, 34, 35, 42, 53, 59, 118	N.		Een Put gegraven	15, 92
Loveling	83	Napoléon	25, 62		
Lucie Didier	36	Narcis	96	R.	
Lucifer	15	Nathal (Louis)	86	Rachel	8
Ludolf (Hr.)	94	Nathan der Weise	99, 100, 102	Racine (Jean)	7, 17, 26, 68, 129, 137
Lugt (Mej. v. d.)	112	Nero	21	Rammelslag	51
Lugt (G. v. d.)	61	Nieuwenkamp (de Hr. W. G.)	87	De Rantzau's	25
		<i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i>	11, 29	Raymond (Hippolite)	26
M.		Nieuwland (de Hr. v.)	18, 47, 112	Het Rechterbeen van Kapitein Tic	91
Macbeth	66, 77, 113	<i>Nieuws v. d. Dag</i>	11, 45	De Rechter v. Zalamea	84, 95
Madame Bovary	113	Nora	55, 62, 63, 67, 89, 90, 96, 110, 125, 126, 132, 134, 142	Réhan (Miss Ada)	7
Mädchenaugen	103	<i>Nouvelle Revue</i>	10, 86	Reichemberg (Mad ^{lle})	38
Maître Guérin	133, 134	La Nuit de Mai	82	Réhan	120
Majofski	67	Numa Roumestan	60	Le Rendez-vous	82
Le Malade imaginaire	91			Les Revenants	79, 133
Malherbe (Hr.)	53, 60, 61, 69, 84, 99, 127	O.		<i>Revue d'art dramatique</i>	21
De Man die	51	Oedipe Roi	81	<i>Revue des deux Mondes</i>	10
Manus de Snorder	101, 108	Oedipus in Kolonnos	62	Reyding (A.)	10, 131
Manfred	102	Oh! Monsieur	92	Richepin (Jean)	132
Marcel	133	Ollefen (Hr. v.)	109	Riquet à la Houppe	134
Marguerite Gautier	16			Robert Macaire	113
Mariane	110				

Blz.

Rochard 19
 Rod (Eduard) 79
 Roeloffsen (Mej. A.) 15, 53, 60, 69, 96,
 126, 132, 142
Roger de Geschandvlekte 19, 59, 18,
 70, 87, 103, 113, 116, 132
Roger la Honte (zie: Roger de Ge-
 schandvlekte).
Rooie Hannes 73, 74, 75, 79
 Rombrich (Hr.) 35
Romeo en Julia 21
 Roos (Juliette) 5, 53, 75, 99, 110, 118, 119
 Roosenveldt 47
 Rooyaards (de Hr.) 53, 60, 96, 110,
 127, 142
Rosmersholm 62, 63, 67
 Rössing (J. H.) 11, 46
 Rössing-Sablairolles (Mevr.) 6, 34, 53,
 63, 96, 100
Een Rotterdamsche figuur 117
Rotterdamche Gids 112
 Roux (Hugues le) 8
 Ruygrok (de Hr.) 70, 112

S.

Salis Baden.
 Sand (George) 8
 Sarcey (Francisque) 26, 27, 35, 42, 111
 Sardou 13, 19, 35, 43, 44, 55, 59, 84,
 86, 103, 120, 133
Schicksal 62
 Schiller 8, 15, 109
 Schimmel (H. J.) 53, 97, 109, 110, 117
 Schönthan 20, 25, 53, 85
De Schoone slaapster in het bosch 5, 6
 Schoonhoven (A. C. v.) 59, 60, 70, 75,
Een Schoonmoeder 6, 77, 118
Het Schoonst 121
Schuld en Boete 53
 Schulze (Hr.) 6, 53, 59, 60, 75, 91, 100,
 118, 119
 Schwab (Hr.) 63, 70, 83, 93, 110, 117, 118
 Schwab-Welman (Mevr.) 83, 93, 110,
 118, 119
 Scribe 44, 103
Sécurité des Familles 62
 Segond-Weber (Mad^e) 113
 Seipgens (Emile). 73
 Seneca 13
Severo Torelli 25, 36, 42
 Shakespeare 7, 21, 66, 95, 110, 128, 134
 Simons Mz. (L.) 10, 15, 21, 52, 59, 67,
 110, 116, 121, 126, 132, 143
Het Slachtoffer 35
 Smith (Hr.) 18, 47, 84, 112
 Smits (Hr.) 63, 70, 110, 127
Sneeuw witje 70
 Sophocles 15
Vit Spanje 46
Spektator 10, 78
Spoken 63, 67, 133
 Spoor (Hr.) 6, 24, 75, 117
 Sprinckhuysen (Hr. v.) 36, 59, 60
 Stahl (F.) 9, 103
 Sterk 109
Steenpilaren der Maatschappij 63, 89, 129
 Stöetz (Mevr.) 6, 35, 53, 60, 117
 Strauss 9
Die Stützen der Gesellschaft 62

Blz.

Svava 9
Les Surprises du Divorce 16, 62
 Swarth (Hélène). 83, 92, 93

T.

Taalfouten 83, 91
Tailleur des Dames 127
 Talma 102
Taming of the shrew 7, 21
 Tartaud (Mevr.) 60
 Tartaud (Hr.) 18, 26, 36, 37, 61, 77, 119
Le Tartuffe 110
 Terry (Miss Ellen) 120
Op de Terugreis 83, 94, 111, 121
 Teuscher (Oscar) 9
Der Troubadour 77, 99
Théâtre Libre 10, 47, 61, 76, 129, 133
Tilly 9, 25, 103
 Toché (Raoul) 19, 26, 101, 127
 Toekamp Lammers 21
 Tolstoï 73
La Tosca 10, 16, 40, 77, 86, 102, 120
 Tourniaire 6, 24, 35, 53, 59, 100, 110
Tijdspiegel 19
 Tyrold (Rudolf) 27

U.

Uitgaan 9, 54, 58
Unkraut 9
Utrechtsche Dagblad 86

V.

Vacquerie (Auguste) 61, 86
Vader 77
't Vaderland 11, 44, 54, 55
Vae Victis 20, 25
Valentijns Weddenschap 99, 100, 101
 Valabrègue (Albin) 62
 Valjean (Jean) 18, 47, 55, 61, 71, 77,
 85, 103, 113, 120, 128, 131, 133
 Valois (Jb.) 108, 139
 Veltman (Hr.) 53, 69, 84, 96
 Verdi 49
 Verenet (George C.) 63, 75, 84, 92, 93,
 110
 Verenet-Dusault (Mevr.) 35, 75, 83, 93,
 110
 Verné (Jules) 6, 103
Verrassingen van de echtscheiding
 7, 17, 28
 Verwey (Albert). 83
Vier und dreissig Jahre meiner
Theaterleitung 27
 Vigny (Alfred de) 15
 Vink (Mej. Anna) 61
 Vink (Mej. Marie) 18, 25, 26, 33, 54,
 60, 76, 85, 119, 120, 128, 133
 Vollrath (Karl) 21
 Voltaire 15
 Vondel 15, 21, 53, 58, 69, 70, 83, 95,
 110, 116, 117
Vorstenschool 92, 15
 Vos (Jan C. de) 18, 25, 26, 46, 54, 85,
 102, 110, 120, 131, 133
 Vos (Richard) 20, 21
De Vreemdelinge 23, 33, 35, 42

Blz.

Vrienden van ons 84
Vriend Fritz 112
 Vries (Henri de) 18, 25, 37, 45, 46, 54,
 77, 85, 120, 128, 133,
 Vries (Mevr. de) 24, 35, 42, 60, 70
De Vrouw der Zee 65, 66, 67, 104
Vrouwen (De Geleerde) 83
Het Vrijbiljet 51, 76
Een Vijand des Volks 63, 109, 110

W.

Wagemans (Hr.) 18
Wahnsinnig 9
Wallenstein 62
 Wansink (Hr.) 10
Wazenor 58
Wed. Durosel 7, 18
 Weiser (Karl) 21
Weltuntergang 9
 Wensma (Hr.) 60, 70
 Wertheim (Hr.) 87
 Wilbrandt (Adolf) 84, 103
De Wilde Eend 63
 Wilson (Bouberg) 16, 68, 131
Een Winteravondsprookje 21, 95
 Winterfeldt 9
 Worms 82
 Worms (Mevr.) 94
Het Wrakhout 92
Wijsbegeerte en Godsdiens in het
drama van Euripides 10

Y.

Yolanthe 96, 99, 100

Z.

Des Zangers Min 121
Zeitung für die kunstsinnige Welt 21
Zenuwachtige Vrouwen 18, 26, 101,
 108, 127
 Zola 73, 103, 118
Een zonnetje in huis 75
 Zuijlen (A. v.) 63
 Zuijlen (Willem v.) 5, 51, 60, 75, 76,
 91, 101, 102, 109, 119, 120, 133
De zwarte dokter 87
Zweischen zwei Herzen 20
Zijn Model 77